

METSÄHERROJEN MENNYT AIKA

Teollisuuden Metsänhoitajat ry 100 vuotta

ESKO PAKKANEN

METSÄHERROJEN MENNYT AIKA

Teollisuuden Metsänhoitajat ry 100 vuotta

METSÄHERROJEN MENNYT AIKA

Teollisuuden Metsänhoitajat ry 100 vuotta

Esko Pakkanen

Tämä kirja on painettu PEFC-sertifoidulle paperille.

Graafinen suunnittelu ja taitto
Laura Noponen

Painopaperi
Multi Art Silk 150 g/m²

Paperilahjoitus
Stora Enso Oyj

Paino
Kariston Kirjapaino Oy, Hämeenlinna 2011

ISBN 978-952-92-9749-8

Kansikuva

Kymi-yhtiön metsänhoitajia yhtiön Halla-Sippolan tilalla Sippolassa vuonna 1929. Kesellä yhtiön metsäpäällikkö Alb. Torckell (E 02). Kirjan kuvateksteissä on metsänhoitajien nimien jälkeen merkitty heidän opiskeluvuotensa seuraavasti: u = ulkomailla opiskellut E = Evolta valmistumisvuosi, H = Hyytiälän kurssivuosi, K = Joensuun kurssinnumero (1 = vuosi 1984). (UPM, Kuusankoski)

Takakannen kuvat

Metsätehon vesiensuojelutyöryhmä maastossa Luumäellä vuonna 1994. Vielä samana vuonna syntyi opaskirjanen ”Metsätalouden vesiensuojelu”. (Lasse Säteri; Metsäteho) – Saksalaista Rinco-sahaa esitellään Helsingin lähistöllä syksyllä 1928. Sahan paino oli enää 36 kiloa, mutta sen käyttö vaati edelleen kaksi miestä. (Lusto, Metsäyhdistyksen kokoelma) – Teollisuuden Metsänhoitajien vuosikokous Helsingin Kalastajatorpalla lauantaina 9. huhtikuuta 2011. Eturivissä oikealla yhdistyksen puheenjohtaja Esa Korhonen (H 87). (Erkki Oksanen) – Kuvälähteen puuttuessa kuva on kirjoittajan kokoelmista.

SISÄLLYS

HYVÄKSI ALUKSI	10
I ENSIMMÄISET 75 VUOTTA	12
Metsäteollisuus ja teollisuuden metsänhoitajat	12
Suomen metsäteollisuuden alkuvaiheet	12
Metsänhoitajien ammattikunta syntyy	14
Evon metsäopistosta Helsingin yliopistoon	18
Metsänhoitajia teollisuuden palvelukseen	20
”Iso-Samperi” ja muita metsäherroja	21
Yksityismetsän-hoitajaosasto Suomen Metsän-hoitoyhdistyksessä	27
Osaston perustaminen	27
Osastosta yhdistykseksi	30
Osaston aikaan	30
Privatforstmästarföreningen Yksityismetsän-hoitajayhdistys 1919–1973	35
Jäsenistö ja hallinto	35
Yhdistyksen kokoukset	39
Kesäretkeilyt	43
Konsulentti	46
Julkaisutoiminta	49
Teollisuuden Metsänhoitajat Industriforstmästarna 1973–1986	53
Uusi nimi ja uudet säännöt	53
Hallitus ja jäsenistö	54
Toiminta	55
II VUOSI 1986 SUOMEN METSISSÄ	60
Metsäteollisuudessa takkuista, sahoilla vaikeinta	60
Investointeja, tutkimusta ja kartalleja	62
Investointiluvat edelleen ”tiskin alla”	64
Suuret fuusiot alkavat	66
Fuusiot tuntuivat myös metsässä	68
Puuta käytettiin 60 miljoonaa kuutiota	70
Hintasopimus alenevin hinnoin!	71
”Kilpailua oltava puukaupassa!”	74
Konehakkuu tulee, mutta hitaasti	75
Puut vesiltä pyörille	78
Uudet metsälait, mikä muuttui?	81
Metsä 2000 jää tavoitteistaan	81
Ympäristösodassa välirauha	82
Viihdettä, viestintää ja virkatoiveita	84

III KEHITYSKAARIA VUOSILTA 1986–2011	87
Puunkäytön ja metsäteollisuudenkehitys	87
Puunkäytössä neljänneksen kasvu	87
Fuusioita ja yrityskauppoja	89
Kasvua myös investoinnein	92
Tuotantoa leikataan, miten paljon?	93
Metsäteollisuus kansainvälistyy	95
Kymillä onnea ja epäonnea	96
Yhtyneiden ja vähän muidenkin seikkailut	97
Pohjois-Amerikan opetukset	98
Euroopassa menestystäkin	99
Amerikka opettaa lisää	100
Etelään menossa viivyteltiin	101
Ykkösketju aina matkaan	103
Puukaupassa markkinatalouteen	105
Hintasopimusten aikaa	105
”Hurja” vuosi 1988	107
Ontuvaa ostoyhteistyötä	110
TPY – Teollisuuden Puuyhdistys	112
”Hakesota”	114
TPY:STÄ Keskusliiton Puuyhtymä	115
Uusi kilpailulaki muuttaa ”kaiken”	116
Viimeinen valtakunnallinen hintasopimus	117
Alueellisia ja yhtiökohtaisia hintasopimuksia	118
Hintasopimusten merkitys	122
Puukauppaa sopimusajan jälkeen	123
Puu liikkeelle markkinoinnin keinoin?	124
Puukartellista 50 milj. euron sakot	127
Metsähallitus puunmyyjänä	129
Metsäliiton menestystarina	132
Tuontipuuta tarvitaan	137
Ikuinen arvoitus: puun oikea hinta	141
Yhdistykset tulevat puukauppaan	144
Lisää tehoa puunhankintaan	147
Maataloustraktoreista metsätraktoreihin	147
Kaiken aikaa yhä parempia koneita	148
Kotimainen konevalmistus	149
Karsintakoneista kouramotoihin	152
Konehakkuu vei metsurit metsästä	156
Kollektiivitaksoista kilpailutukseen	157

Puu vedestä pyörille	158
Autoyrittäjät ja autotaksat	159
Uiton loppu, vai?	162
Junalla puuta vakaasti	165
Metsäosastot muuttuvat	167
Bioenergian huuma	169
1940-luku ”halkojen aikaa”	169
Polttohakkeesta metsähakkeeseen	171
Yhdistykseltä julkilausuma energiapuusta!	172
Uuteen nousuun	174
Kannoista iso lisä puuenergiaan	175
Pienpuut energiaksi	176
Energiapuun hinta	179
Miten eteenpäin?	180
Lisää vapautta metsien hoitoon	182
10 000 tilakauppaa vuodessa	182
Metsäyhtiöt luopuvat osin metsistään	183
Tehometsätalouteen	184
Ohjelma toisensa jälkeen	187
Avohakkuu ja viljely!	188
Metsänparannusta lähinnä valtion tuella	191
Suomessa hoidetaan metsiä vai hoidetaanko?	193
Metsänhoidon koneellistamisessa riittää tekemistä	194
Uudet metsälait	197
Satelliitit ja laserkeilaukset metsäsuunnitteluun	199
Jatkuvaan kasvatukseen lopultakin?	200
Metsäsodista suojelun mallimaaksi	203
”Sota” alkaa 1970-luvulla	203
”Metsän Vuosikaan” ei auttanut	204
”Ympäristöherätykseen” 1980-luvun lopulla	204
Vihreää kirjaa toisensa jälkeen	205
Metsätalouden ympäristöohjelma askel rauhaan	206
Ohjeet ja käytäntö uusiutuvat	208
Ympäristöpoliittinen	209
selonteko epäonnistui	209
Rantojen ja metsien suojelua	210
Myös vanhat metsät suojellaan...	211
...vaan ei taisteluita	212
Metsien suojelun mallimaa	214
Naturan kirot ja ilot	215
Metsäsertifiointin monet mutkat	216

Maksoiko rahan ja vaivan?	219
Metsissä rauha ja hyvääkin tahtoa	220
Tietotekniikan vallankumous	221
Reikäkortit ja metsäpalkat	222
Ensimmäiset tietokoneet metsäosastoille	222
Tietojärjestelmien rakentaminen alkaa	224
Monenlaisia vastoinkäymisiä	225
Kuljetusoptimoinnit ja kartanpiirtämiset	228
Tietokone tulee myös metsään	228
Motomittaan ja ajoneuvomikroihin	230
Myös muu tieto- ja konttoritekniikka kehittyi	231
Vaikea viestintä	232
Metsäteollisuuden tiedotustoimet	234
PR-neuvottelukunta ja ”Teollisuuden Metsäviesti”	238
”Suomi elää metsästä”	240
Painetun sanan voima	243
Ympäristöviestinnässä riittää opittavaa	245
Metsäviestintä nykyään	249
Metsäkulttuurin nousu	252
Lusto ja Metsähistorian Seura	252
Metsämiesten Säätiö kaikessa mukana	253
IV TEOLLISUUDEN METSÄNHOITAJAT 1986–2011	255
Hallitukset ja sihteerit	255
Jäsenistö	256
Kunniajäsenet ja muu palkitseminen	259
Apurahat ja stipendit	260
Yhdistyksen toiminta	261
Kesäretkeilyt	267
Hallituksen toiminta	271
Julkaisutoiminta	278
Talous kunnossa	280
Yhdistyksen 100-vuotisjuhlat	282
Jäsenkunnan työympäristö	284
Naiset pääsevät mukaan	286
Jäsenistö kansainvälistyy	288
Puun ja kuoren välissä	290
Konsulttina maailmalla	292
Amerikka jos mikä opettaa	294
Suomen Uittajainyhdistys	297

V TÄRKEIMPIÄ LÄHTEITÄ	298
VI LIITTEET	300
Kunniajäsenet ja muut palkitut, luottamushenkilöt	300–305
Kesäretkeilyt/kesäopintopäivät 1922–2011	306
Jussi Seppälä: Eurocan ja Eero Riihikallio	322
Pekka T. Rajala: Enso-Gutzeit Oy:n Ja Enso Oyj:n Metsätoimintojen	324
VII HENKILÖHAKEMISTO	329

ALUNALKAEN

Vuonna 1877 perustetun Suomen Metsänhoitoyhdistyksen (SMY, Finska Forstföreningen) vuoden 1908 vuosikokous pidettiin elokuussa Tampereella, Pyynikin ravintolassa. Yhdistyksen puheenjohtaja, Metsähallituksen ylimetsänhoitaja F.M. Lagerblad keskittyi avauspuheessaan edellisvuonna päätettyyn yksityismetsätalouden edistämistoiminnan keskittämiseen. Vuoden 1908 alussa oli näet aloittanut Suomen Metsänhoitoyhdistys Tapio, joka ryhtyi hoitamaan tätä tehtävää, josta SMY oli suurelta osin siihen saakka vastannut. Tämän ”kansanherätystyön” sekä metsätieteiden edistämisen, josta SMY pyrki niin ikään huolehtimaan, yhdistäminen oli kuitenkin tuottanut vaikeuksia, joten Lagerbladin mielestä oli tavallaan helpotus, että yhdistys sai nyt täysipainoisesti keskittyä jälkimmäiseen. Hän päätti puheensa: ”Nyt kun Suomen Metsänhoitoyhdistys uusilla ja jakamattomilla voimilla ottaa ajaakseen sen ensimmäisen päätehtävän toteuttamisen, metsänhoitotieteen ja waltiometsänhoidon yhdistämisen, toiwon, että yhdistys tukien sen helmasta syntynyttä uutta yhdistystä, tulee olemaan erämaissa työskentelevien metsänhoitajien ja yliopistossa metsänhoitotietoja tutkiwien tiedemiehien yhdyside, jota ensimmäisille antaa taitoa heidän työllensä ja jälkimäisille tuo kokemuksien tuloksia ja luonnon kirjaa lukewien hawainnoita.” Lagerbladin toteamus metsänhoitotieteen ja valtionmetsätalouden yhdistämisestä kuvaa hyvin SMY:n silloista luonnetta ja jäsenistön koostumusta: valtaosa jäsenistä oli Metsähallituksen metsänhoitajia. Tämä myös johti siihen, että teollisuuden palveluksessa olevat metsänhoitajat, ns. yksityismetsänhoitajat, päättivät perustaa vajaan kaksi vuotta myöhemmin oman yhdistyksensä, joka aluksi alkoi toimia SMY:n erillisosastona. Kuvassa Tampereen kokouksen osantajat. Joukossa lienee pari yksityismetsänhoitajaakin. (Lusto, Helsingin yliopiston Metsäkirjasto)

HYVÄKSI ALUKSI

Kun muutamat metsäyhtiöiden metsänhoitajat ryhtyivät perustamaan omaa yhteisöä vuonna 1910, Suomen metsäteollisuudella meni hyvin. Uusia tehtaita perustettiin kaiken aikaa ja markkinanäkymät olivat lupaavat. Myönteistä kehitystä jatkui vuoteen 1914, jolloin puhkesi ensimmäinen maailmansota ja tilanne muuttui: sahoilla alkoi taantuma, paperitehtailla kultakausi. Vuosi 1917 toi mukanaan sekasorron, nälänhädän sekä yhteiskunnalliset muutokset, tärkeimpänä niistä Suomen itsenäistyminen. Sekasorto eskaloitui vapaussodaksi, jota seurasivat sodan synkkä jälkinäytös sekä paheneva puute ja kurjuus. Vasta vuosi 1920 toi osittaista helpotusta.

Olot siis vaihtelivat suuresti teollisuuden metsänhoitajien järjestötaipaleen ensikymmenellä. Vastaavanlaista työ- ja elinolojen vaihtelua on ollut myöhemminkin, ei kuitenkaan yhtä rajuna 1940-lukua lukuun ottamatta.

Yksityismetsänhoitajat/Teollisuuden Metsänhoitajat on yhdistys, joka on huolehtinut mallikelpoisesti historiastaan. Yhdistys on näet neljännesvuosisadan välein julkaissut toiminnastaan historiikin. Vuonna 1936 ilmestyi Yksityismetsänhoitajayhdistyksen IX Vuosikirjassa Jarl Lindforsin kirjoittama ”Yksityismetsänhoitajayhdistys 25-vuotta”, vuonna 1961 omana 137-sivuisena kirjana Torsten Idströmin 50-vuotishistoriikki ”Yksityismetsänhoitajayhdistys 1911–1961” sekä vuonna 1986 Jaako Kahiluodon 131-sivuinen 75-vuotishistoriikki ”Teollisuuden Metsänhoitajat 75 vuotta.” (Kahiluodon kirjaa ennen myös ruotsiksi.) Vuonna 1981 oli vielä laadittu ”ylimääräinen” historiikki: yhdistyksen 70-vuotisretkelyvihkoseen oli sisällytetty Lauri Korhosen ”Historiikki 1961–1981”. – Kaikki tarjoavat mielenkiintoista tietoa niin yhdistyksen toiminnasta kuin myös maamme metsätalouden ja -teollisuuden kehityksestä. Yleisen metsähistorian osuus onkin kasvanut julkaisuissa; Kahiluoto etenkin kertoo elävästi teollisuuden puunhankinnassa tapahtuneista muutoksista.

Teollisuuden Metsänhoitajien 100-vuotismerkkipäälun lähestyessä yhdistyksen puheenjohtaja Esa Korhonen kysyi toukokuussa 2010, kirjoittaisinko yhdistyksen 100-vuotishistoriikin, ja niin että se olisi valmi-

na 100-vuotisjuhlissa huhtikuun alussa 2011. Suostuin, mutta jälleen kerran yliarvioin suorituskykyäni. Kuvittelin näet, että työn alla ollut hieman laajempi metsähistoriateos valmistuisi samana syksynä. Se työ valmistui vasta kesäkuun 2011 alussa, joten kirjaa ei nähty yhdistyksen 100-vuotisjuhlissa; ei tätä ollut aloitettukaan!

Kun lupauduin kirjoittajaksi, oli tarkoitus keskittyä viimeksi kuluneeseen neljännesvuosisataan. Oli kuitenkin kyse yhdistyksen 100-vuotistaipaleesta ja kun aiemmat historiikit alkoivat olla tuntemattomia nuoremmalle jäsenistölle, hallitus hyväksyi, että mukaan sisällytetään myös tiivis katsaus vuosiin 1911–85. Se osuus perustuu – luonnollisesti – aiempiin historiikkeihin sekä yhdistyksen arkistoon, joka onkin melkoisen hyvin tallessa. Lisäksi yhdistyksen vuosina 1928–41 julkaisemat vuosikirjat toivat apunsa; nämä parhaimmillaan liki 300-sivuiset julkaisut osoittavat teollisuuden metsänhoitajien perehtyneen aikoinaan hyvin ammatillisiin asioihin sekä osanneen myös kirjoittaa. Syyttä ei Kahiluoto totea näin ihailevasti: *Kun tämän päivän metsänhoitaja lukee noita vuosikirjoja, hän joutuu ihmettelemään ja nöyrytymään. Niin monien asioiden tärkeyden, niin monien ongelmien ratkaisuvaihtoehdot ja niin monet kehityskulut ovat Suuren Selkäpilokotuksen taakse siirtyneet kollegamme jo aikoja sitten nähneet hämmästyttävän selvästi. On sääli, että vuosikirjoja on nykyisin työläs saada käsiinsä, sillä niistä löytyisi osviittaa moniin nykyhetkenkin pulmiin.*

Myös yhdistyksen toiminnan kuvaus vuodesta 1986 alkaen perustuu yhdistyksen arkistomateriaaliin, sekä osaksi myös omiin ja eräiden toisten muistikuviin – omalta osin vähän hämäriin sellaisiin.

Kirjan pääsisältö on kuitenkin siinä, mitä on tapahtunut maamme metsätaloudessa ja -teollisuudessa sekä etenkin yhdistyksen jäsenkunnan työympäristössä viime vuosikymmeninä. Puukaupan, puunhankinnan sekä metsänhoito- ja ympäristöasioiden ohella erityistä huomiota kiinnitetään mm. metsäteollisuuden ja samalla teollisuuden metsänhoitajien työtehtävien kansainvälistymiseen; joidenkin mielestä ehkä liiaksikin. Myös näissä kehityskaarikuvauksissa on painopiste vuodesta 1986 alkaneesta ajanjaksossa, mutta tarkastelu ulotetaan osittain myös aiemmille aikakausille. Alkuvuosi 1986 käydään läpi melko yksityiskohtaisesti, mutta muuten kehitystä ku-

vataan vain olennaisimpien muutosten osalta. – Tarkastelu keskittyy teollisuuden puunhankintaan, vaikka iso joukko yhdistyksen jäseniä toimii muissa työtehtävissä.

Kuvaukset perustuvat lähinnä painettuun sanaan (jota on runsaasti) sekä arkistotietoon. Nuorempaa arkistomateriaalia on ollut käytettävissä lähinnä vain entisen työnantajani (Tehdaspuu/UPM) osalta, joten se saatetaan tuoda harhaisuutta tulkintoihini. Ne ovat muutenkin vahvasti subjektiivisia, eivätkä siis edusta yhdistyksen ”virallista kantaa”. Se ehken tuo myös turhan korostetusti yhden yhtiön esiin tekstissä. (Sama koskee osin myös kuvitusta.)

Olen pyrkinyt oikaisemaan tätä vinoumaa. Kirjahan oli tarkoitus tehdä osaksi talkootyönä. Hallitus pyysi jäsenistöltä useampaan otteeseen kirjoituksia siitä kehityksestä, mitä on tapahtunut teollisuuden metsänhoitajien työssä ja työympäristössä. Talkootyö ei ole kuitenkaan enää arvossaan: spontaaneja kirjoituksia tuli kolme. Niiden kirjoittajia olivat Juhani Huittinen, Jussi Seppälä ja Kari Taskinen. Pyydettyjä avustuksia saatiin hieman enemmän: niitä toimittivat Kaj Karlsson, Esa Korhonen, Maikki Kropso, Pekka T. Rajala, Markku Rauhaltahti, Mikko Rysä, Päivi Salpakivi, Jussi Seppälä, Merja Simonen ja Olof Thesslund; kiitos teille!

Lisäksi lukuisat jäsenet ja myös ei-jäsenet ovat pyynnöstäni kommentoineet kehityskaariosuuden tekstejä. Heistä haluan ensiksi mainita Matti Kärkkäisen, joka on jaksanut lukea kaikki jakson luvut. Muita ulkopuolisia kommentoijia ovat olleet Erkki Eilavaara, Jyrki Iivonen, Sakari Lahdelma, Matti Leikola, Hannes Mäntyrinta ja Eero Niinikoski. Jäsenistöstä ovat tekstejä kommentoineet Matti Halinen, Jarmo Hämäläinen, Pekka Kallio-Mannila, Timo Kivimaa, Harri Lallukka, Martin Lilland, Jyri Makkonen, Mikko Rysä, Jorma Saarimaa, Päivi Salpakivi, Jussi Seppälä, Pekka Tiirilä, Hannu Vainio ja Jouko Örn. Lisäksi useille muille jäsenille tarjottiin tilaisuus yhden tai useamman luvun kommentointiin. – Sekä avustajien että kommentoijien palaute on otettu huomioon soveltuvin osin. Luonnollisesti itse vastaan kaikesta kirjoitetusta; tekstissä on varmasti virheitä, muttei yhtään tahallista.

Yhdistyksen vaiheita koskevia osuuksia on kommentoinut ainoastaan yhdistyksen sihteeri Markus Strand-

ström; hän on mm. oikaissut hallituksen pöytäkirjoista tekemiäni virhetulkintoja. Lisäksi Strandström on muutenkin suuresti edesauttanut arkisto- ja kuvamateriaalin hankinnassa sekä laatinut liitteet 1 ja 2. – Jussi Seppälän ja Pekka T. Rajalan – kiitos teille – kirjoittamat liitteet 3 ja 4 on sisällytetty mukaan aihepiirin mielenkiintoisuuden ansiosta (vaikka koskevatkin kansainvälistymistä!). Seppälän kirjoitus on lyhennetty ja lievästi editoitu.

Kirjasta ei tullut aivan sellainen kuin oli tarkoitus ja mitä olisin halunnut. Tekstiä kyllä on, selvästi enemmän kuin oli alkujaan suunnitelmassa. Tekstin runsaus, josta olen yksin syypää, aiheutti sen, että kuvitus jäi niukaksi (yli puolet kuvatekstityistä kuvista jäi pois) eikä kuvien esillepano ole aivan sitä mitä kuvittelin. Yhdistystä koskeva osuus on taas kärsinyt kuvapulasta, koska yhdistyksen oma kuva-arkisto – sellainenkin tiettävästi on ollut – on kadonnut. Myöskään jäsenistölle osoitetut pyynnöt eivät oikein pureet: kuvia tuli aluksi vielä niukemmin kuin tekstejä; jälkilypsy auttoi vähäsen. Silti 25-vuotijakson osalta on jouduttu tyytymään lähinnä viime vuosien retkeilykuviin; 100-vuotisjuhlista kuvia olisi toki ollut tarjolla suurestikin.

Yhdistyksemme 100-vuotiskatsauksesta tuli tällainen; ehkä se palvelee tarkoitustaan, vaikkei se varmaan miellytä kaikkia jäseniämme. Tämäkään ei olisi onnistunut ilman saamaani apua. Siksi parhaimmat kiitokseni kaikille mainituille ja myös monille muille; teitä on kosolti! Erityiskiitos vielä Tapa Lallukalle ja Pekka Tiirilälle, jotka ovat – sihteerin ohella – vapaaehtoisesti avustaneet oikoluvussa.

Teollisuuden Metsänhoitajien juhluvuonna maamme metsäteollisuuden näkymät eivät ole alkuunkaan yhtä ruusuiset kuin 100 vuotta sitten. Paperiteollisuuden alasajo on täydessä vauhdissa, eikä muutenkaan Suomella mene kovin hyvin; pessimistisimmät ennakoivat Suomesta ”Pohjolan Kreikkaa”. Kuitenkin, kuten tämä 100 vuoden kavalkadi osoittaa, teollisuuden metsänhoitajat ovat aina selviytyneet vaikeammistakin ajoista; ei ole syytä epäillä, etteikö tulevistakin! Siis: per aspera ad astra!

Helsingissä lokakuun puolivälissä 2011

–ESKO PAKKANEN

Ensimmäiset 75 vuotta

METSÄTEOLLISUUS JA TEOLLISUUDEN METSÄNHOITAJAT

Maamme metsäteollisuuden palveluksessa oli 1900-luvun alkukymmenellä kolmisenkymmentä metsänhoitajaa. Vuonna 1911 he päättivät järjestäytyä omaksi osastokseen Suomen Metsänhoitoyhdistyksessä. Seitsemän vuotta myöhemmin osasto muuttui yhdistysmuotoon, Yksityismetsänhoitajayhdistys ry:ksi. Nimi vaihtui Teollisuuden Metsänhoitajiksi vuonna 1973. Yhdistyksen vaiheista on kirjoitettu 50- ja 75-vuotishistoriikit. Tässä esitetään lyhyt katsaus yhdistyksemme kolmeen ensimmäiseen vuosisatakvartaaliin.

SUOMEN METSÄTEOLLISUUDEN ALKUVAIHEET

Vesisaha tuli Suomeen 1500-luvulla, ja 1800-luvun puolivälissä toiminnassa oli runsaat 150 vesisahaa. Sahaus oli kuitenkin tiukasti säännösteltyä, ja sahoille myönnetyt sahauskiintiöt nousivat ainoastaan 0,5 milj. tukkiin. Vaikka sahoilla oli tapana ylittää reilusti kiintiönsä, niin nelinkertainenkaan ylitys ei olisi nostanut tukkipuun käyttöä miljoonaa kuutiometriä suuremmaksi.

Kun metsien kasvun arvioitiin olevan tuohon aikaan jotain 30 milj. m³, niin missään tapauksessa Suomen metsien riittävyys ei ollut uhattuna, ei ainakaan sahojen suunnalta, ei vaikka ”konesahauksen” ohella harjoitettiin melkoisesti myös käsinsahausta. Silti pelko metsävarojemme riittävydestä kahlitsi sahaliikkeen laajentumista.

Vasta vuonna 1857 sallittiin höyrysahojen perustaminen, ja Suomen ensimmäinen, Kestilän höyrysaha aloitti toimintansa talvella 1860 Iijoen suulla. Tämän jälkeen ehdittiin Suomeen perustaa vielä kolme muuta höyrysahaa ennen kuin sahoja koskeva lainsäädäntö muuttui vuonna 1861. Ne olivat Heikkilän saha Anjalassa Kymijoen varrella, Stockholmenin saha Pietarsaareissa ja Isonsannan saha Porissa. Myös viides höyrysaha, J.G. Bergbomin Laitakarin

saha Kemijoen suulla ehti saada privilegionsa vuoden 1857 asetuksen mukaan lokakuussa 1859. Saha lähti käyntiin vuodenvaihteessa 1862.

Vaikka sahaus vapautettiin periaatteessa kokonaan vuonna 1861 annetulla asetuksella, käytännössä luvanvaraisuus säilyi, minkä Jorma Ahvenainen kuvailee näin: ”Sahoja koskeva asetus oli rajallista liberalismia. Sahan käyttäminen tehtiin vapaaksi, mutta sahojen perustamisessa ja niiden kapasiteetin pääker-toimessa kehien määrässä senaatti ja viranomaiset pitivät edelleen määräysvallan. Sääteilyyn oli siis edelleen mahdollisuuksia, jos sahateollisuuden toiminnasta olisi ollut todellinen uhka metsille.” Tämä luvanvaraisuus oli voimassa vuoteen 1886 saakka.

Vuoden 1861 asetuksella luotiin kuitenkin edellytykset sahateollisuuden kehittymiselle Suomessa. Tosin aluksi höyrysahat yleistyivät melko hitaasti. 1860-luvun lopussa niitä oli 15, mutta 1870-luvun alun sahatavaramarkkinoiden kiihkeän mutta lyhyen noususuhdanteen eli ns. ”suuren tukkihuimauksen” aikana niitä rakennettiin lisää ja myös entistä suurempina. Vaikka suhdanteet heikkenivätkin nopeasti, sahojen rakentaminen jatkui, ja 1880-luvun puolivälissä Suomessa oli noin 80 höyrysahaa. Lisäksi vesisahoja, joita rakennettiin edelleenkin, oli vielä runsaammin. Niiden osuus sahatavaran tuotannosta oli kuitenkin paljon höyrysahoja pienempi.

Höyrysahojen myötä sahateollisuuden tuotanto kasvoi aivan uusiin mittoihin. Kun 1880-luvun jälkipuoliskolla Suomen sahateollisuuden vuosituotanto oli 1 milj. m³, niin 1910-luvun alkuvuosina se oli noussut lähes 4 milj. m³:iin; tuolloin oli sahoja runsaat 550. Valtaosa sahojen tuotannosta meni vientiin, ja vientitulojen ohella sahat toivat työtä ja tuloja maaseudulle, minkä Gabriel Nikander kuvailee näin tunteikkaasti: *Man kan utan överdrift säga, att det är ängsågen, som har utrotat barkbrödet som ett regelbundet använt näringsmedel i Finland.*

Sahaliikkeen ohella Suomeen alkoi syntyä muu-

takin mekaanista metsäteollisuutta, muutakin kuin perinteistä käsi- ja puusepänteollisuutta. Tärkeimpiä niistä olivat vuonna 1873 alkunsa saanut rullateollisuus sekä vanerin valmistus, joka alkoi isommissa mitassa vasta vuonna 1912, jolloin Schaumanin vaneritehdas lähti käyntiin Jyväskylässä. Molemmat toimialat olivat koivun käyttäjiä, mutta volyymitaan vain murto-osa sahaliikkeeseen verrattuna.

Samaan aikaan höyrysahojen kanssa sai alkunsa myös maamme puuhun perustuva paperiteollisuus. Apteekkari Achates Thunebergin pieni puuhiomo lähti käyntiin Kintereenkosken äärellä Viipurin pitäjässä vuonna 1859 ja insinööri K.F. Idestamin hiomo Tampereella vuonna 1865. Sitä seurasivat Mäntän, Nokian, Kyröskosken, Valkeakosken, Tampereen toisen, Inkeröisten, Verlan, Kuusankosken, Kymin ja Hovinmaan (Åstrandin) hiomot, joten vuonna 1875 niitä oli jo 12. Monet niistä valmistivat myös puupahvia eli pahviksi puristettua ja kiillotettua hioketta. Vuosina 1880–1900 perustettiin 20 uutta hiomoa ja seuraavalla vuosikymmenellä vielä 19. Kaikki olivat kuitenkin melko pieniä tuotannoiltaan, ja vaikka useimpia niistä laajennettiinkin, niin hioketta ei tuotettu 1900-luvun alussa enempää kuin runsaat 50 000 tonnia; 10 vuotta myöhemmin päästiin kuitenkin jo kolme kertaa suurempaan tuotantoon.

Useiden hiomojen yhteyteen alkoi ilmestyä myös paperi- tai kartonkikone tahi useampia. Ensimmäinen puuhiomon yhteyteen kytketty paperitehdas lähti käyntiin Valkeakoskella samoihin aikoihin kuin sinne rakennettu puuhiomokin eli helmikuussa 1873. Myös Kuusankoskiyhtiön paperikone aloitti tuotantonsa muutama kuukausi myöhemmin, ja saman vuoden aikana lähti käyntiin neljä muutakin paperikonetta: Valkeakosken toinen kone, Inkeröisten kaksi konetta sekä Åstrandin kone Viipurin pitäjässä.

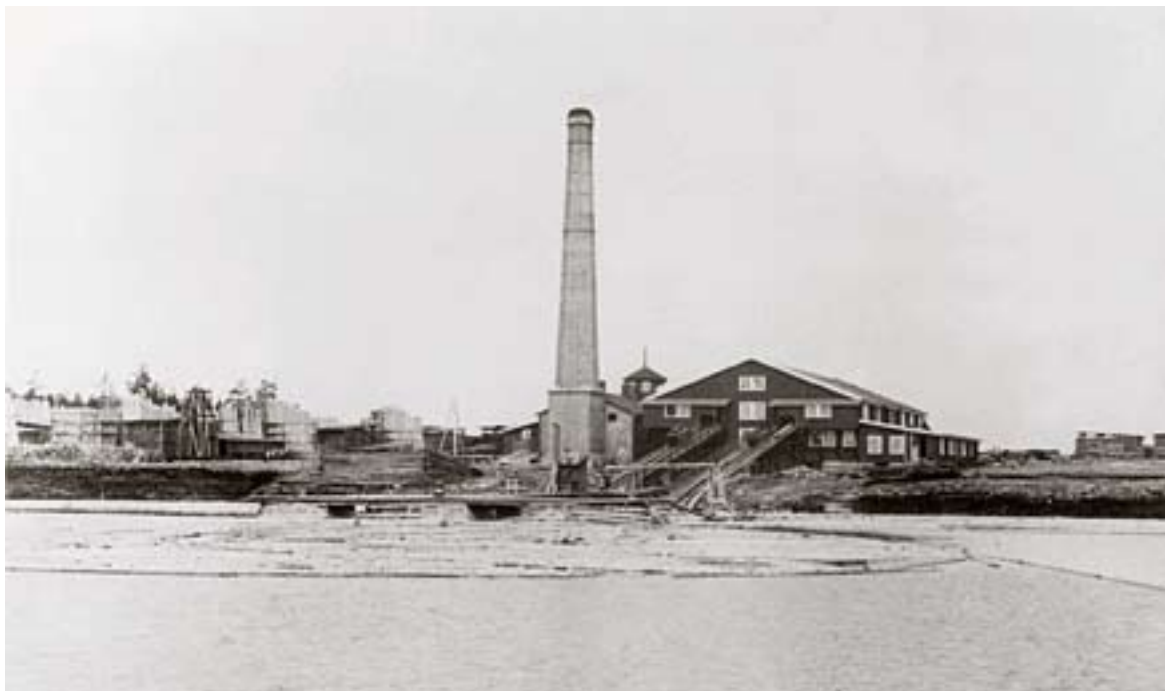
Venäjämarkkinoille keskittyneen paperiteollisuutemme kasvu jatkui kaiken aikaa ja kiihtyi vuosisadan vaihteen jälkeen. Vuonna 1910 paperia tuotettiin Suomessa jo 130 000 tonnia. Uusia paperitehtaita rakennettiin; yksi uusista tehtaista oli Ahlström-yhtiön Kauttuan tehdas Eurassa. Se lähti käyntiin vuoden 1908 alussa, ja ”Tapio” kertoi siitä mm: Valmistet-

tu paperimäärä, minkä tehdas kuuleman mukaan on nykyisin valmistanut, on 4 vaunulastia á 6,000 kg–24 000 kg viikossa; nim. ainoastaan ruskeata kääre- ja pinkotuspaperia. Koko viikon valmistusmäärä pitäisi nousta, kun toinen paperikone saadaan kuntoon, 15 vaunulastiin, 90 000–100 000 kg. Polttopuita sanottiin sen koskivoiman välipalana syövän noin 70 m³ vuorokaudessa.

Myös selluloosaa alettiin valmistaa. Ensimmäinen sellutehtaamme lähti käyntiin Valkeakoskella vuonna 1880; se toimi aluksi natronpohjaisena, mutta prosessi muutettiin sulfaatiksi kuusi vuotta myöhemmin. Seuraavia sulfaatitehtaita saatiin odottaa liki 20 vuotta, kunnes kolme uutta tehdasta rakennettiin Kotkaan, sahakaupunkiin, vuosina 1903–07. Ensimmäiset sulfiittisellutehtaat lähtivät käyntiin Nokialla ja Kuusankoskella vuonna 1885. Sulfiittitehtaita tuli nopeasti lisää, ja kaikkiaan Suomessa oli vuonna 1910 lähes 20 sellutehdasta; niiden tuotanto nousi jo noin 100 000 tonniin. Koko maailman selluntuotannosta sen lasketaan olleen kuitenkin vain reilut 2 %; paperissa vastaava sadannes oli vain puolet siitä. Metsätuotteiden vientimarkkinoilla suhteellinen osuutemme oli kuitenkin merkittävästi suurempi, ja viennistähän oli kiinni koko metsäteollisuutemme olemassaolo ja menestys.

Maamme metsäteollisuuden synty 150 vuotta sitten perustui osittain ulkomaiseen tietotaitoon ja pääomaan, minkä voi kuvata Markku Kuisman pelkistämänä vaikkapa näin: *Ei norjalainen Hans Gutzeit tullut Kotkaan höyrysaahaa perustamaan auttaakseen köyhiä suomalaisia, vaan tekemään voittoja idän halvempien metsien ja työvoiman avulla. Gutzeit itse epäonnistui, mutta hän tuli silti olleeksi mukana suomalaisia vaurastuttavassa kehityskulussa, joka synnytti tänne aineellista hyvinvointia pitkään takaneen modernin puunjalostusteollisuuden.* Ulkomaalaisten osuutta maamme metsäteollisuuden kehityksessä ei kuitenkaan pidä liioitella.

Metsäteollisuuden synty loi markkinat myös teollisuuden metsänhoitajille, ”metsäherroille”; olihan vuonna 1910 metsäteollisuuden puunkäyttö nousut jo 10 miljoonaan kuutiometriin.

Sahaus vapautettiin rajoituksista lähes kokonaan keisarin vahvistamalla asetuksella 9. huhtikuuta 1861. ”Keisarillisen Majesteetin armollinen sääntö sahalaistosten asettamisesta ja käyttämisestä Suomessa” alkoi näin: ”1 §. Kaikissa tätä ennen laillisesti asetetuissa myöntö- ja kotitarve-sahoissa, sekä myöskin kaikissa vasta asetettavissa saha-laitoksissa, saadaan koko vuoden pitkään, sekä kotitarpeiksi että myötäväiksi, rajoituksitta ja esteettömästi sahata kaikenlaisia puutavarata plankuiksi, battens-puiksi, laudoiksi, palkeiksi, parruiksi, sleepers- eli rautatien-palkeiksi y.m. omistajan mieltä myöten. Tämän johdosta ei ole tästälähin mitään väliä myöntö- ja kotitarve-sahoilla, eikä myöskään sitä rajoitusta, sahaamisen ja saha-teräin määrässä, josta varemmin tulleissa asetuksissa ja ennestään olevien saha-laitosten lupa-kirjoissa säännetään.” – Maamme ensimmäinen höyrysaha oli talvella 1860 käyntiin lähtenyt Kestilän saha Iijokisuulla. Sahoja tuli lisää erityisesti 1870-luvulla, ja yksi niistä oli norjalaisen W. Gutzeit & Co:n vuonna 1872 valmistunut Norjan saha Kotkassa. (Lusto, Enson kokoelma)

METSÄNHOITAJIEN AMMATTIKUNTA SYNTYY

Käsite ”metsäherra” syntyi vuonna 1851 perustetun Metsänhoitohallituksen forstmestarien ja metsänhoitajien myötä. Claes Wilhelm Gyldénia, joka toimi vuodet 1854–63 Maanmittauksen ja metsänhoidon yllähallituksen ylitirehtöörinä, voi syystä pitää Suomen ensimmäisenä metsäherrana – ilman lainausmerkkejä. Metsäherra-nimike on kytketty yleensä metsänhoitajiin. Se oli jopa metsänhoitajan puolivirallinen synonyymi aina 1900-luvun alkuvuosiin.

Suomen ensimmäisinä metsäherroina voidaan pitää 1600-luvun ”jägmästare”- eli jahtimestarivirka-

kuntaa, joka nimensä mukaisesti keskittyi kuitenkin enemmän metsästys- kuin metsäsioiden hoitoon. Suomen puolella toimi vain muutamia jahtimestareita, heistäkin pääosa Ahvenanmaalla. Majuri Otto von Grothusen nimitettiin sinne vuonna 1638 ”underjägmästareksi”, mutta hän oli vain vuoden tehtävässään. Carl Nummelinin keräämien tietojen mukaan Suomessa ehti toimia ”jägeristatenin” aikana 1600-luvun alkuvuosikymmeniltä Venäjän vallan alkuun 36 isompaa tai pienempää metsäherraa, joiden virkanimike oli enimmäkseen ”jägmästare” eli jahtimestari. Joukossa oli pari ”eläinten ampujaakin” 1600-luvun alussa, sekä ”jägerifskaleita” ja ”heide-

Maamme ensimmäinen sellutehdas rakennettiin Valkeakoskelle vuonna 1880: Natron-pohjainen prosessi muutettiin sulfaatiksi kuusi vuotta myöhemmin. Sulfiitista tuli kuitenkin hallitseva sellunvalmistusprosessi Suomeen usean vuosikymmenen ajaksi. Ensimmäiset sulfiittisellutehtaat valmistuivat Nokialle ja Kuusankoskelle vuonna 1885. Ne saivat nopeasti seuraajia, ja esimerkiksi Aug. Eklöf Ab:n sulfiittitehdas valmistui Porvoon Tolkkisiin vuonna 1893. Se oli muita tehtaita pienempi: alkuvuosina sellua tuotettiin enimmillään vain 600 tonnia, mutta kun tehtaalle asennettiin kolmas keitin, tuotanto nousi yli 1 000 tonniin. Kuvassa tehdas 1890-luvun lopulla. (John Granlund; Porvoon museon kuva-arkisto)

Metsäteollisuus oli alusta pitäen vientiteollisuutta, joten merenkulusta tuli erottamaton osa vientikauppaa. Talvi muodosti kuitenkin hankalan esteen vientilaivauksille siihen saakka, kunnes Suomeen oli saatu hankituksi riittävä jäänmurtajalaivasto – ja usein vielä senkin jälkeen oli vaikeuksia. Kuvassa Rauman satama 1900-luvun alussa. Ensimmäisen maailmansodan aikana suorat meriyhteydet Eurooppaan katkesivat, ja vientiä voitiin harjoittaa lähinnä Ruotsin kautta. Rauma–Gävle-reitistä tulikin tärkeä väylä metsäteollisuutemme viennille. (Rauman museo)

ridareita” ja vielä yksi metsänvartija, Gustaf Winberg, joka sai vuonna 1622 valtakirjan virassaan toimimiseen Ahvenanmaalla.

Venäjällä oli omat metsäherransa, joiden toiminta ei kuitenkaan ulottunut millään lailla kanta-Suomen alueelle. Vuonna 1798 perustettiin Vanhan Suomen alueelle, Pietarin metsäylikontorin alaisuuteen metsänhoitovirkakunta. Se koostui noin 40 virkamiehestä ja sen johdossa oli ylimetsänhoitaja (”öfverforstmästare”). Tämä organisaatio oli toiminnassa vuoteen 1816, jolloin alue oli jo liitetty muun Suomen (suuruhtinaskunnan) yhteyteen. Siitä eteenpäin, vuonna 1851 tapahtuneeseen metsähallinnon perustamiseen saakka, ei Suomessa ollut varsinaista metsävirka-kuntaa. Emämaa-Venäjällä oli, ja Elias Lönnrot kertoo matkamuiistelmissaan venäläisestä metsäherrasta, jonka kanssa hän matkasi rahtialuksella Syväriä myöten: *Wiinassa ollen sokerti hän Saksakin, jota selwänä suinkaan ei sanaakaan ottanut puhuakseen. Wahwemmassa pajussa jo puhui aiwan uutta kieltä, jota en ensinkään ymmärtänyt, enkä luule muidenkaan ymmärtäneen. Erottuaan metsäherrasta Lönnrot totesi rakentavasti: Selwin päin oli sangen huwittawa kumppali, ja nautinneenakin ei reuhannut, niin kuin toislaatuiset juomarit tekewät.*

Tammikuussa 1851 annettiin julistus väliaikaisen ”Forstmestaruus- eli Metsänhallitusstaatin” eli Metsänhoitolaitoksen perustamisesta Maanmittaus-hallituksen alaisuuteen. Jokaiseen lääniin asetettiin lääninmetsänhoitaja ja apulainen eli adjunkti, jotka tulivat nimitetyiksi maanmittarikunnasta. Ensimmäinen heistä oli Bror Eric Mallén, joka nimitettiin Turun ja Porin lääniin marraskuussa 1851. Pian järjestettiin erityinen tutkinto niille, jotka halusivat hakea lääninmetsänhoitajien ja näiden apulaisten virkoja. Ensimmäinen metsänhoitajakoulutuksen saanut lääninmetsänhoitaja oli vapaaherra R.Z. Wrede, joka oli opiskellut Saksassa ja jo-

Metsänhoitohallituksen aloittaessa pysyvän toimintansa vuonna 1859 metsänhoitajien virkoja avautui runsaasti lisää.

ka nimitettiin Mikkelin lääninmetsänhoitajaksi vuonna 1854. Hänestä tuli kolme vuotta myöhemmin laitoksen ylitirehtöörin apulainen ja myöhemmin ensimmäinen Metsähallituksen ylijohtaja.

Tätä ennen oli suomenruotsiin omaksuttu ”forstmästare”-nimitys, jonka

metsää tarkoittava alkuosa ”forst” tuli saksankielestä ja jota oli käytetty Suomen suuriruhtinaskuntaa koskevissa keisarillisissa asetuksissa 1810-luvulta lähtien. Myös vuoden 1851 julistuksessa puhuttiin ”forstmestaruus-laitoksesta” ja lääninmetsänhoitajat olivat suomeksi nimeltään ”lääninforstmestarit”. Kahdeksan vuotta myöhemässä Metsähallitus-asetuksessa sana ”forstmestari” korvattiin metsänhoitajalla. Nimike oli otettu käyttöön hieman aikaisemmin, ensimmäisen kerran sitä käytettiin lehdistössä talvella 1858. Matti Leikolan mukaan tittelin luoja oli senaatin virallinen kielenkääntäjä C.G. Borg, joka oli kääntänyt samana vuonna Edmund von Bergin ”Kertomuksen Suomenmaan metsistä” suomeksi, ja siinä jo käytettiin metsänhoitaja-lähtöisiä virkanimikkeitä. Lisäksi Metsähallituksen metsänhoitajista käytettiin nimityksiä metsäkonduktööri ja metsäpäällysmies.

Metsänhoitohallituksen aloittaessa pysyvän toimintansa vuonna 1859 metsänhoitajien virkoja avautui runsaasti lisää. Meillä ei kuitenkaan ollut vielä tuolloinkaan kotimaassa koulutettuja metsänhoitajia, ja siksi virat täytettiin ulkomailla opiskelleilla metsänhoitajilla tai maanmittareilla tahi upseereilla ja muilla ”asiaa harrastaneilla”, jotka pystyivät suorittamaan vaaditun ”virkatutkinnon”. Tätä varten monet pätevytyivät opiskelemalla lyhyehkön aikaa ulkomailla, lähinnä Ruotsissa tai Saksassa; valtion varoista myönnettiin näitä opintoja varten stipendejä.

Leena Paaskoski kuvailee väitöskirjassaan metsänhoitaja-terminologiaa ja sen kehittymistä seura-

”Ammattiryhmän nimikkeenä metsänhoitaja on ollut dominoiva, mutta ei yksinomainen.”

–LEENA PAASKOSKI

vasti: *Ammattiryhmän nimikkeenä metsänhoitaja on ollut dominoiva, mutta ei yksinomainen. Evon metsänhoito-opiston opiskelijoita kutsuttiin metsänhoitooppilaksi, ja heidän tavoitteenaan oli työura metsämiehenä (ruots. forstman). Helsingin yliopistossa metsänhoidon ylioppilaat vakiinnuttivat 1920-luvun lopulla uudeksi nimekseen metsätieteen ylioppilas. Nämä termit lyhenivät viimeistään 1930-luvulla yleisnimitykseksi metsäylioppilas tai forsti, joita käytettiin yleisesti pitkin 1900-lukua. Kuitenkin 1910-luvun*

lähteissä forsti saattoi tarkoittaa myös valmista metsäammattimiestä, forstmeisteria. Tästä metsänhoitajan alun perin saksan kielestä suomenruotsiin lainautuneen nimen (saks. Forstmeister, suomenruots. forstmästare, ruots. jägmästare) versiosta esiintyi myös monia kansankielisiä muunnoksia, kuten vosmestari ja hosmestari. Tutkinnonuudistusten myötä yliopiston metsällisen loppututkinnon tuoma nimike muutui 1900-luvun lopulla maatalous- ja metsätieteiden kandidaatiksi ja maisteriksi; myös Joensuun yliopistossa, vaikkei siellä maataloustieteitä opetetakaan! Muutoksen yhteydessä metsänhoitaja-nimikkeestä tuli ”arvonimi”, jonka saivat kaikki metsäaineita yliopistossa opiskelleet ja tutkinnon suorittaneet. Valtaosa näistä nuoremman sukupolven ”metsämaistereista” on halunnut esiintyä ainakin työelämässä metsänhoitajina, vain pieni vähemmistö maistereina.

Suomessa alkoi metsänhoitajien koulutus Evon metsäopistolla Lammilla vuonna 1862. Opetus oli alkuun kaksivuotinen ja ruotsinkielistä. Metsäoppien ohella metsästys oli kiinteä osa niin opetusta kuin vapaa-aikaakin. Kurssin 1898–99 oppilaat metsästysretkeltä palanneina; joukossa on pari tulevaa teollisuusmetsänhoitajaakin. (Lusto, Metsäyhdistyksen kokoelma)

EVON METSÄOPISTOSTA HELSINGIN YLIOPISTOON

Useimmat ensimmäisistä Metsähallituksen ja muistakin metsänhoitajistamme olivat siis saaneet koulutuksensa ulkomailla, lähinnä Ruotsissa, Venäjällä ja sittemmin myös Saksassa, jossa Tharandtin metsäakatemista tuli tunnetuin opinahjo. Vuonna 1858 päätettiin aloittaa metsänhoitajien koulutus Suomessa, mitä varten perustettiin metsäopisto Lammin Evolle. Tosin metsäopiston perustamispäätös ei miellyttänyt kaikkia; etenkin J.W. Snellman ei nähnyt tarvetta metsänhoitajakoulutuksen järjestämiseksi. *Jokainen talonpoika voi oppia havupuunsiementen karistamista, lehtipuiden siementen keruuta ja molempien kylvöä sekä metsän tarpeenmukaista harventamista*, Snellman kirjoitti ”Litteraturbladetissa” toukokuussa 1858.

Evolla ei ollut aluksi mitään valmiina, joten koko opisto oli rakennettava, ennen kuin se pääsi aloittamaan työnsä. Tämä tapahtui vuonna 1862, jonka jälkeen metsänhoitolaitoksen virkakuntaan alkoi ilmestyä myös kotimaassa koulutettuja metsänhoitajia. Tai ei aivan, sillä ennen ensimmäisen virallisen vuosikurssin alkamista maaliskuussa 1862, koulun opettaja sekä Evon ja Vesijaon kruununpuistojen vt. metsänhoitaja A.G. Blomqvist oli ottanut Gyldénin kehotuksesta Evolle ”harjoittelijoita”, tavallaan yksityisoppilaita, jotka opiskelivat siellä vuosina 1860–61. Harjoituskauden päätyttyä nämä 11 suorittivat vaaditun ylihallituksen tutkinnon ja saivat pätevyyden metsänhoitajan virkoihin. Metsäopiston johtajaksi nimitettiin everstiluutnantti Alexander af Forselles Tie- ja Vesilaitoksen insinööri-kunnasta, mutta käytännössä Blomqvist vastasi opetuksesta. Vuonna 1862 alkaneelle kurssille oli hakijoita 56, joista 21 täytti vaatimukset. Kalle Sistola kuvaa valintoja ja opintojen alkua: *Valittavista af Forselles teki ehdotuksen, mutta maanmittauksen ja metsänhoidon ylihallitus teki kuitenkin lopullisen valinnan, jossa valittiin kahdeksan vakinaista ja myöhemmin vielä 10 ylimääräistä. Oppilasasuntoja ei riittänyt kaikille ja ylimääräiset oppilaat rakensivat itselleen omalla kustannuksellaan ns. ”Rusthollin”, joka myöhemmin laajennettuna rakennuksena on vielä pystyssä.*

Kun ensimmäisen kurssin 17 opiskelijaa valmistuivat, heillä oli suuria vaikeuksia löytää koulutustaan vastaavaa työtä. Kaikki vastaperustetun Metsänhoitohallituksen metsänhoitajien paikat oli ehditty täyttää, eikä yksityispuolella juuri ollut töitä metsänhoitajille. Niinpä useimmat joutuivat hakemaan töitä ammattinsa ulkopuolelta. Tieto heikosta työtilanteesta vaikutti varmaan siihen, ettei Evon vuoden 1863 kurssille ollut kuin neljä hakijaa, samaten seuraavalle. Vuonna 1865 hakijoita ei ollut yhtään. Seurauksena oli opiston sulkeminen toistaiseksi. Vuoteen 1866 mennessä Evolta valmistui ensimmäisen kurssin lisäksi seitsemän muuta metsänhoitajaa.

Evo avattiin uudelleen vuonna 1874, ja nyt sen johtajaksi tuli Metsänhoitohallituksen ylijohtajaksi siirtyneen af Forsellesin tilalle Blomqvist, joka hoiti tointa vuoden 1903 loppuun. Uusia opiskelijoita olisi Evolle voitu ottaa vuosittain, mutta kun hakijoita ei ollut riittävästi, tyydyttiin joka toinen vuosi alkaneisiin kurssiin. Sittenkin oppilasmäärä jäi pieneksi, usein alle 10:ksi. Vasta vuosisadan vaihteessa kurssien koko alkoi kasvaa. Opetus oli 1890-luvulle saakka pääosin ruotsinkielistä.

Opetuksen tason korottamiseksi metsäopetus siirrettiin vuonna 1908 Evolta Helsinkiin Keisarilliseen Aleksanterin yliopistoon; fyysisesti muutto tapahtui 49 hevოსkuorman myötä. Evon viimeisellä, vuosien 1906–08 kurssilla, oli jo 35 oppilasta, ja yksi heistä, Torsten Aminoff (Yksityismetsänhoitajien jäsen 1920-luvulta alkaen) muisteli Evon loppua näin: *Tuli siis meillekin eron hetki ja vanhan Evon viimeinen ”upplagan” oli 35-miehisenä hajottava Suomen suuriin metsiin! Usein oli tätä hetkeä kahden vuoden kuluessa kiihkeästi kaivattu ja toivottu, mutta nyt, kun se tuli luonnon kauneimmillaan ollessa ja vanha Evo oli päätävä tehtävänsä maamme korkeimman metsäopetuksen ajona ja virkabeittona jäävä uinumaan Hämeen kaukaisille kankaille välkkyvien vesien väliin, painoi kaiho mieltä ja käänsi ajatuksen tarkastamaan iloissa toveriseurassa elettyä aikaa. Mielessä kuvastuu kaksi rattoisaa vuotta ”metsähummerien” huolettomassa piirissä. Kaikevat korvissa Setun vitsit, Erkin soitto ja Sammalen laulu sekä ”härkääkööriin” ihanat esitykset; muistui mie-*

leen moni ”sitsi” traditiooneista rikkaalla ”verstanvinnillä” iloisessa seurassa, kun laulun ja vitsien lomassa otettiin moni ”pieni herne siihen kärkeen” ja kuunneltiin kertomusta, miten ”Evonhumerit” olivat ”etevästi vaikuttaneet edukseen”, herättäen voimakasta vastakäikua Ison-Evon suloisten kaunotarten ja Vesijaon hellien neitosten sykkivissä sydämissä. Heräsivät myös mielessä muistot metsästys- ja hiihtoretkestä huurteisessa luonnossa Evon ihanassa ympäristössä. – Evon metsäopistosta ehti valmistua 290 metsänhoitajaa, joista 118 oli suomenkielisiä, nämä valtaosin 1900-luvun alkuvuosilta.

Opetuksen siirtyminen Evolta Helsingin yliopistoon muutti suuresti opetuksen luonnetta; opetuksesta tuli enemmän tai vähemmän akateemista, ja vaikka kurssimuotoisuus jossain määrin säilyikin – kuten edelleenkin – akateeminen vapaus koski nyt myös metsänhoitajaopintoja. Oppiaineiden ja opettajien määrä lisääntyi ja metsänhoitajaksi valmistuminen alkoi viedä 3–4 vuotta. Pakolliset käytännön harjoittelut säilyivät kuitenkin ohjelmassa: kesäharjoittelupaikaksi ja yliopiston metsäasemaksi tuli Hyttiälä Juupajoella vuodesta 1912 lähtien. Hyy-

Evon opetus oli vahvasti käytännönläheistä. Evon ympäristössä tehtyjen harjoitustöiden ohella metsänhoitajan taitoja opeteltiin kauempanakin. Kuvassa metsäylioppilaat (apumiehineen) metsäarvioinnin metsänarvioinnin harjoitustöissä Korpiselässä vuonna 1901. Arvioinnin harjoitustöiden hajautus maakuntiin jatkui aina 1970-luvulle saakka. (Lusto, Metsäyhdistyksen kokoelma)

Metsänhoitajien koulutus siirrettiin vuonna 1908 Evolta Helsingin yliopistoon, mutta opetus säilyi akateemisuudeltaan huolimatta edelleen kurssimuotoisena. Metsäylioppilaiden kesäharjoittelupaikaksi saatiin kaksi vuotta myöhemmin Hyttiälä Juupajoella. Hyttiälän kurssi 1915 lähdössä maastoon ruokalarakennuksen edustalta. (Pohjois-Karjalan museo)

tiälän kesät ovat siitä lähtien tarjonneet metsäyliopilaille eli ”forsteille” unohtumattomia elämyksiä ja luoneet ammattikunnan ”metsämieshengen”.

METSÄNHOITAJIA TEOLLISUUDEN PALVELUKSEEN

Metsäteollisuutemme alkuaikoina sahanhoitaja tai tehtaanpatruuna itse hoiti usein puunhankinnan. Monesti siihen riitti tehdä vain tarvittavat leveranssisopimukset lähikylien tai -pitäjien talonpoikien kanssa. Tehtaiden tuotantomäärien kasvaessa myös puunhankinta tuli työläämmäksi ja alettiin tarvita erikoisosaamista. Ryhdyttiin palkkaamaan metsänostajia eli metsäasioitsijoita sekä metsäyönjohtajia, ja vähitellen näiden esimieheksi nousi metsäpäällikkö tai millä nimellä se missäkin yrityksessä tunnettiin.

Aluksi nämä metsäfirmojen metsäherrat olivat usein itseoppineita tai muun kuin metsäalan koulutuksen saaneita miehiä. Aina ei sitäkään, kuten Anders Ramsay kuvaa eloisasti muistelmissaan ”tukkihuimauksen” aikaa 1870-luvun alussa:

Herrojen istuessa Seurahuoneessa laskien metsien arvoa karttojen avulla ja ratkaisten kauppansa näiden perusteella täytyi toisia, käytännöllisempiä henkilöitä lähettää metsiin ja maille, etäisille seuduille, syvälle metsiin talonpoikaistaloihin ja torppiin, järjestämään hakkuita, kuljetuksia, uittoja y.m. Nyt ilmestyi äkkiä, kuten sieniä maasta, suuri liuta sellaisia melko epäilyttäviä henkilöitä, vailla koeteltua kykyä ja rehellisyyttä, mutta mielisteleviä ja hymyileviä, jotka kunniasanallaan lupasivat kaikin puolin huolehtia suoritettavaksi ottamastaan tehtävästä. Silloin ei vielä ollut koulutettua, kokenutta piirimiesluokkaa, vaan oli tyydyttävä siihen, mitä kiireessä saattoi saada, oltava hyväksyttävää, jos he vain osasivat kirjoittaa ja laskea, sillä se oli välttämättömänä ehtona.

Nämä puolihererrat, suureksi osaksi hankittu erotettujen pehtorien, juomisesta ränstyttyneiden kirjanpitäjien tai yleensä rappauneiden olioiden keskuudesta, lähetettiin nyt luottamusmiehinä

erämaihin ostelijain, piirimiesten, työnjohtajien, kassöörien, uittopäällismiesten y.m. ominaisuudessa mukanaan moniin tuhansiin markkoihin nousevia summia maksuja ja palkkoja varten, joita kukaan ei voinut valvoa, ja usein kirjoitettiin kahden asemasta seitsemän. Se ylhäinen elämä, jota he näkivät herrojen päämiestensä viettävän, tarttui heihin; hekin katsoivat oikeudekseen nauttia elämästä ja saattoivat olla varmat siitä, että kaukaisessa erämaassa heitä eivät yllätä heidän herransa, joiden kassasta he pelasivat. – Ramsay liioittelee, mutta varmasti kuvauksessa on riittävästi totuudensiementä.

Metsänhoitajat tulivat firmoihin enemmän vastata metsänhoidon myötä. Näin tapahtui ainakin A.R. Blumenthalin mukaan: *Jo pari vuosikymmentä ennen vuosisadan vaihdetta omistivat sahayhtiöt aika huomattavia metsäaloja, mutta niiden metsien hoito – harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta – oli vielä alkeellisella kannalla ja vuosisadan vaihdetta voi hyvin pitää sinä ajankohtana, jolloin puutavarateollisuus yleisemmin herää huomaamaan omien metsien hoidon välttämättömyyden ja alkaa sen tarkoituksen toteuttamiseksi kiinnittää palvelukseensa metsänhoitajia sekä sitten vähitellen myös koulutettuja metsänvartijoita tukkipomojen ja tukkimiesten sijaan, jotka varemmin olivat kokonaan hoitaneet niin omien metsien leimaukset kuin koko tukinhankinnan siihen kuuluvine tehtävineen. Suuresti katsoen on ihailtavaa siinä, miten nuo sahayhtiöiden varempien aikojen n.k. piirimiehet yleensä hoitivat tehtävänsä asiantuntemuksella, velvollisuudentuntoisesti ja rehellisesti.*

Blumenthal itse tuli Halla-yhtiön palvelukseen vuonna 1898, ja hänen mukaan yksityisten palveluksessa oli tuolloin vain neljä muuta metsänhoitajaa, H.R. Sandberg Kemi-yhtiössä, Edw. L. Sandman Uleå-yhtiössä, Arvid Lindberg Fiskars-yhtiössä ja Lennart Karsten Forssa-yhtiössä. Nämä herrat eivät kuitenkaan olleet teollisuuden ensimmäiset metsänhoitajat, sillä muutamilla rautaruukeilla ja kartanoilla oli ul-

Ryhdyttiin palkkaamaan metsänostajia eli metsäasioitsijoita sekä metsäyönjohtajia.

komaisia ja ulkomailla metsäoppinsa saaneita metsänhoitajia palveluksessaan jo 1840-luvulta lähtien. Heistä ensimmäinen lienee ollut ruotsalainen Josef Wilhelm Aspelin, joka tuli Fiskars-yhtiön palvelukseen vuonna 1843. Metsänhoitajamatrikelissa kerrotaan vuonna 1823 vanhaan ruukkisukuun syntyneestä Aspelinista: *Genomgått en kurs i skogshushållning för överjägmästare Segerdahl samt en kurs i Filipstads bergsskola. Överflyttade 1843 till Finland och anställdes som skogsförvaltare på Fiskars Bruk, med rationell skogsindelning som främsta uppgift; blev 1845 inspektör på Näse gård och var förvaltare på Koskis Bruk 1846–1859; bruksdirektör vid Fiskars sedan 1.11.1859.*

Fiskars-yhtiön johtoon 1820-luvulla noussut John Jakob Julin (myöh. von Julin) oli ryhtynyt aktiivisesti kehittämään vanhaa rautaruukkia ja teki siitä mm. maamme ensimmäisen konepajan. Samalla hän oli ryhtynyt laajentamaan yhtiön maaomaisuutta hankkimalla kuusi maatilaa sekä Näsin kartanon Nurmijärveltä. T.J. Särkkä kirjoittaa Julinin toimista metsäomaisuuden osalta: *Kun hän sittemmin matkoillaan Ruotsissa oli tullut tuntemaan järkipärisen metsänhoidon saavutuksia ja työmuotoja, hän palkkasi Fiskarsiin ammattitaitoisia metsänhoitajia mittaamaan ja arvioimaan Fiskarsin ja muiden omistamiensa tilojen metsävarat ja jakamaan ne hakkuulohkoiksi. 1840-luvun loppuun mentäessä ennätettiin saada jaetuksi hakkuulohkoihin, joiden kiertoaika oli 80, 100, 140 ja 150 vuotta, kaikki viisi metsäaluetta yhteiseltä pinta-alaltaan n. 4000 tynnyrialaa.* Miten merkittävä saavutus oli metsäsuunnitelman laadinta 2000 hehtaarille noissa oloissa, on vaikea arvioida, mutta Aspelinista tuli sittemmin koko Fiskars-yhtiön toimitusjohtaja.

Totti Idström nimeää Aspelinin ohella muitakin ruotsalaisia ja suomalaisiakin metsämiehiä, jotka osallistuivat 1800-luvun puolivälissä niin Fiskarsin kuin muidenkin ruukkien ja kartanoiden metsien hoitoon. Myöhemmin heitä oli enemmänkin, myös metsätiloja hankkineiden saha- ja pian myös paperiyhtiöidenkin palveluksessa, ja nyt he olivat entistä useammin metsänhoitajatutkinnon suorittaneita, joko ulkomailla tai Evolla.

Ensimmäinen varsinaisesti teollisuuden puunhankintatehtävissä ollut metsänhoitaja lienee Saksassa valmistunut A.M. Reuter, joka tuli vuonna 1860 Uleåborgs Sägverks Aktiebolagin palvelukseen; tässä toimessa hän oli varhaiseen vuonna 1867 tapahtuneeseen kuolemaansa saakka. Seuraava oli Evolta valmistunut B.E.C. Falck, joka oli vuodet 1871–73 kauppaneuvos C.H. Ahlqvistin, sitten 20 vuotta W. Gutzeit & Co:n palveluksessa. Myös muutama muu löytyy ennen edellä mainittua ”viiden koplaa”, ja nämä kaikki olivat tekemisissä nimenomaan puunhankinnan eikä metsänhoidon kanssa.

Teollisuuden metsänhoitajien määrä alkoi kuitenkin kasvaa, tosin melko hitaasti. On vaikea sanoa,oliko kyse enemmän kysynnän vai tarjonnan niukkuudesta. Blumenthal kuitenkin kirjoittaa: *Mutta sitten tuli yksityismetsänhoitajista muotitavaraa, ehkä sinne tänne otettu loistoesineinä, joita uusi aika vaati.* Yllättävänä voi kuitenkin pitää hänen toteamustaan: *Ajalle kuvaavaa oli, että joillakin tahoin yksityispuunhoidon siirtymistä pidettiin melkein lippunsa pettämisenä.* Tilanne oli siis päinvastainen kuin metsänvartiointien kohdalla: vaikka vuonna 1876 aloittanut Evon metsänvartijaopisto oli alkujaan tarkoitettu kouluttamaan ammattimiehiä nimenomaan valtion metsähallinnolle, valtaosa 1800-luvulla Evolta valmistuneista astui yhtiöiden ja yksityisten palvelukseen – palkkasyistä.

”ISO-SAMPERI” JA MUITA METSÄHERROJA

Metsähallitus säilyi kuitenkin pitkään metsänhoitajien ylivoimaisesti tärkeimpänä työnantajana. Vuonna 1900 maamme 168 metsänhoitajasta (ml. eläkeläiset) 120 oli valtion leivissä. Metsäteollisuus tuli toiseksi suurimpana työnantajana, mutta ainoastaan 12 metsänhoitajaa oli saanut sieltä työpaikan. Määrä kasvoi, ja 10 vuotta myöhemmin teollisuuden metsänhoitajia oli 34, kun metsänhoitajien kokonaismäärä oli noin 250. Niinpä vuonna 1911 voitiin perustaa yksityismetsänhoitajien oma yhdistys, tosin alkuun vain vuonna 1877 perustetun Suomen Metsänhoitoyhdistyksen osastoksi, kuten kohta tarkemmin kerrotaan. Jaoston perustajajäseniksi tuli 26 kriiteerit täyttävää metsänhoitajaa, mikä oli reilut kak-

Ensimmäinen teollisuuden palveluksessa ollut metsänhoitaja oli ruotsalainen Josef Wilhelm Aspelin (u 43), joka tuli Fiskars-yhtiön palvelukseen jo vuonna 1843. Aspelinista tuli sittemmin Fiskarsin toimitusjohtaja. Evolta valmistunut teollisuuden metsänhoitaja oli taas B.E.C. Falck (ε 65), joka astui vuonna 1871 haminalaisen sahaliike C.H. Ahlqvist & Co:n palvelukseen. Kaksi vuotta myöhemmin Falck siirtyi Ahlqvistin liikekumppanin ja myös kilpailijan Gutzeit-yhtiön leipiin, jossa palveli 20 vuoden ajan. Muutkin metsäyhtiöt ryhtyivät vähitellen palkkaamaan metsänhoitajia, esimerkiksi vuonna 1872 toimintansa alkanut Walkiakoski-yhtiö vuonna 1906. U.J. Grönholmin (ε 02) ura jäi kuitenkin lyhyeksi "satuneesta syystä". Toinen yritys tehtiin vuonna 1911, jolloin yhtiöön pestattiin Carl Munsterhjelm (ε 02). Kuvassa metsänhoitaja Munsterhjelm (vas.) ja Walkiakoski-yhtiön isännöitsijä Georg Candelin tupakkitaulla kesällä 1913. Kuva on otsikoitu: "Rast under promenaden". (UPM, Valkeakoski)

si kolmasosaa alalla toimijoista. Tässä joukossa oli jo useampi metsäherra, nyt sanan hieman toisessa merkityksessä eli metsäyhtiön metsäpäällikkönä. Näistä tunnetuin oli Hugo Richard Sandberg Kemi-yhtiöstä. Ehkä ”Samperia”, jota nimitettiin aikanaan myös ”Lapin leivän isäksi”, voinee pitää edelleenkin kuuluisimpana ”alansa” edustajista.

Evolta vuonna 1876 valmistunut Sandberg toimi aluksi Metsähallituksen palveluksessa, yhteensä lähes parikymmentä vuotta, viimeksi aluemetsänhoitajana Kemijärven ja Ylitornion hoitoalueissa. Tästä tehtävästä hän siirtyi vastaperustetun Kemi-yhtiön (Trävaruaktiebolaget Kemi) metsäpäälliköksi vuonna 1893. Kun Kemi-yhtiön toimitusjohtaja A.O. Snellman pyysi Sandbergia tehtävään, ja esitti, että tämä tulisi toimimaan sahan isännöitsijän, jota parhaillaan oltiin pestaamassa, alaisuudessa, Sandberg vastasi syyskuussa 1893: *Henkilön, joka on saanut tilaisuuden tutustua paikallisiin olosuhteisiin, metsämaiden ja uittoreittien laatuun, työväestön tapoihin ja kieleen ja lisäksi omaan työhönsä ja joka on tottunut oleskelemaan työpaikoilla, sellaisen henkilön pitäisi luultavasti keksiä keinot järjestääkseen työt tarkoituksenmukaisella tavalla paremmin kuin jokin toiselta paikkakunnalta ja kenties kerrassaan vieraasta maasta tuleva henkilö.*

Snellmanin oli näin ollen luovuttava organisaatio-kaavailustaan, ja metsäpäällikkö tuli toimimaan suoraan toimitusjohtajan alaisuudessa. Voimakastahtoinen Sandberg loi itsenäisellä toiminnallaan uuden kutyymien puunhankintaan, mistä Sakari Virtanen kirjoittaa: *Kemiyhtiössä toteutui alusta alkaen malli, joka toistui muissakin pohjoisen metsäyhtiöissä. Metsäosasto alkoi elää omaa, itsenäistä elämäänsä.*

Snellman ilmoitti uuden metsäpäällikön tulosta puunhankinnasta siihen asti vastanneelle ”Herra” A. Korhoselle Rovaniemellä: *Koska on välttämätöntä että, niin paljon kuin mahdollista, samoja periaatteita seurataan ja yksimielisyys vallitsee kaikissa meidän töissä, ja kun tahtomme on että Forstmestar Sandbergilla, ollen ylipäällikkönä kaikissa metsänhoidossamme, pitää olla täydellinen tieto kaikista joka koskee eri työpaikkain työhommia pyydämme välttääksemme kaiken*

väärinkäsityksen ja erimieleisyyden, että olette hyvä ja annatte tiedon hänelle ja yksissä tuumittelette kaikesta joka koskee myös niitä metsätöitä, jotka ovat Teidän erityisen johdannon alla. Mikäli Sandbergin ja Korhosen välille syntyisi näkemyseroja, Korhosella oli oikeus perustella näkökantansa, mutta kumminkin lopussa myönnytte hänen mielipiteisiin jos ei yksimielisyyttä saavuteta.

Sandberg oli toiminnan ja tarmon mies, kiivasluontoinen, mutta nopeasti leppyvä. Ritva-Liisa Sumu kirjoittaa ”Sunkku”-kirjassaan: *Kun Iso-Samperi sattui pahalle kiirille, mustepullot sinkoivat seiniin ja rautaiset viivottimet vääntyivät kiertoon kuin pyssyn riulat. Koko konttorin irtaimiston pöydistä ja tuoleista alkaen kerrottiin lennelleen kerran ikkunasta kartanolle. Ja pihasta löytyi myös puhelin, jos se sattui kilahtamaan väärään aikaan.*

Yrjö Linkola tuo esiin muitakin Sandbergin luonteen ”erikoisia” piirteitä, mm. mahtipontisuuden. Hänen asemansa Perä-Pohjolan ylivoimaisesti suurimman puutavarayhtiön metsäpäällikkönä oli jo ilman muuta keskeinen. *Mutta monesti tuntuu siltä, kuin tämä luonnostaan lankeava korkea satula ei olisi hänelle riittänyt. Hän halusi istua valtaistuimella pelkäävien ja ehdottomasti kuuliaisten alamaisten ympäröimänä. Jo hänen työpaikalle saapumisensa oli omiaan osoittamaan tämän hallitsija-ajatuksen olemassaoloa. Oli käynyt käsky, että ennen hänen tuloaan oli metsätielle lähetettävä miehiä pitkillä vaajoilla karistamaan lunta pois puista, joiden alati ”vorstmestarin” otaksuttiin ajavan. Tämä sen vuoksi, etteivät alhaalla riippuvat oksat tyhjentäisi lumikuormaansa tämän niskaan.*

Samaa kuvaa sekin, että Sandberg rakennutti Pelkosenniemen ja Savukosken välille pirtin majapaikakseen. *Se oli aina varustettu makauksilla, ruokastioilla ja elintarpeilla. Piisiin laadittu honkavalkea saattoi sen muutamassa hetkessä asuttavaksi. Katolla oli tuuliviiri, jonka viisari näytti katon läpi huoneeseen kulloinkin puhaltavan tuulen suunnan. Käymälä halkopinon jatkona oli ihmelaitos, jota käytiin pitkien matkojen takaa varta vasten ihmettelemässä.*

Iso-Samperista on lukuisia tarinoita, mm. tämä Sumun kertoma:

Myös naiset ryhtyivät opiskelemaan metsänhoitajiksi, aluksi tosin harvakseltaan. Kuvassa metsäylioppilaat Kata Brofeldt (H 41 ja 43 I) ja Leo Jouhki (H 41 ja 43 I) Hyytiälän "Lemmenmajassa" kesällä 1941. He avioituivat kaksi vuotta myöhemmin ja tekivät molemmat elämäntyönsä Thomén Metsätoimiston (Thomesto Oy:n) johdossa. He eivät olleet suinkaan ainoa Hyytiälän kesän tuottama aviopari. (Lusto, Ela Blomgrenin kokoelma)

"Kirjallisuudessa metsänhoitajia ja metsäpäälliköitä kuvataan yhtä yliampuvasti ja hupaisasti kuin 30–40-luvun suomalainen filmi kuvasi "herrasväkeä."

–VEIKKO HUOVINEN

Kaksi merkittävää ja persoonallista metsäpäällikköä sodan jälkeisiltä ajoilta: Kymin Bjarne Bützow (H 17) ja Enson Einari Roitto (H 20) Kymi-yhtiön Sippolan metsäkoululla 1960-luvun alussa. (UPM, Kuusankoski)

Sandbergin ote kouraisi yhtä tiukkana työjohtoporrasta kuin jätkääkin. Lopputilin sai hyväkin päällikkömies, jos hänet tiedettiin elämäntavoiltaan epä-säännölliseksi ja siveettömäksi.

–Tiedän, että te entisenä aliupseerina rakastatte liian paljon kiiltäviä nappeja ja prässättyjä ratsuhousuja ja omistatte sen lisäksi jonkun verran kouhon luonteen! Iso-Samperi kirjoitti eräälle aputyöjohtajalle. – Mutta sitä en ole varemmin tiennyt, että te varoituksistani huolimatta olette liittynyt läheiseksi alkoholin ystäväksi. Kun vielä huomioni kääntyy siihen tosiseikkaan, että te ette kunnioita savotoissa naisrauhaa, vaan käytte käsiksi kokkeihin butikassa, ovat päivänne yhtiössä luetut. Tulkaa heti tämän kirjeen saatuanne nostamaan lopputilinne Rovaniemen konttoriin. Haluan teitä siellä vielä parilla sanalla puhutella!

Myös oululainen ”Kaiku” kiitteli Sandbergin järjestyksenpitoa vuonna 1897: *Kemi-yhtiö kyllä kokee waiwaa kaikkea epäsiweellisyttä työwäkensä seassa parhaitten woimainsa mukaan, josta tulee kiitos erittäin yhtiön ylihoitajalle, forstmestari R. Sandbergille. Hän on kieltänyt wiinankaupan ja juoppouden ja kortin lyömisen työalueiltaan.*

Sandberg myös osasi innostaa alaisiaan hyvinkin huimiin työsuorituksiin. Kerrankin, kun Kemijoen uitossa oli suuria vaikeuksia, Samperi innosti – omien sanojensa mukaan – miehiään: *Kun vain voimme uskoa ja järkiperaisesti tehdä töitä, kyllä tukkinemme tulemme perille niin kuin Kemi-yhtiö aina ennenkin on tullut. Jos emme onnistuis, niin se vain olisi uskoheikkouden merkki ja sitä häpeää emme kai salli itsellemme emmekä komealle yhtiöllemme.* Samperi kuvasi esimiehelleen, miten hänen sanojensa voimasta puut saatiin perille: *Folket arbetade sedan som galningar och vi kommo prydligen fram med vårt stockparti.*

Vielä yksi tositarina ”forstmestarista”, niin kuin Samperi itseään vaati puhuteltavaksi. Se koski Isokylän lohkon metsäkauppaa, joka oli tehty ennen Sandbergin aikaa ja joka oli tavattoman tuottoisa Kemi-yhtiölle. Kauppahinta oli ollut 650 000 markkaa, mutta metsästä tuli puuta moninkertaisesti arvioitua enemmän. Sandberg halusi osoittaa, ettei Kemi-yhtiö ollut niin paatunut kuin puhuttiin ja suostut-

teli yhtiön johdon lahjoittamaan Isokylään komean kansakoulurakennuksen kaikkine välineineen sekä palkkaamaan sinne opettajan 10 vuodeksi. Osa Lapin väestä naureskeli teolle näin: *On se Iso-Samperi viisas mies. Ensin se ostaa Isokylän metsät ilmaiseksi ja sitten se perustaa sinne kansakoulun, ettei lapsista tulisi yhtä pöljiä kuin isistään.*

Metsätoimiensa ohella Sandberg ehti paljon muuhunkin. Hän kirjoitti kaksi kirjaa hiihdosta, alan ensimmäiset, toimi kunnallispolitiikassa ja tavallaan tiedemiehenäkin. Sen sijaan hänen myöhemmät teollisuushankkeensa eivät onnistuneet.

Jättäessään Kemi-yhtiön Sandberg lähetti kiitoskirjeen alaisilleen tammikuussa 1916. Siinä hän kiitti saamastaan valokuvakirjasta ja totesi mm. *Tiedätte, etten seurassanne toimiessani koskaan ole kenenkään suosiota tavotellut, en koskaan mielistelemällä keino-tekoisesti ystävyyttä itselleni hakenut. Iloitsen siis, että erehdyksistäni huolimatta olette minut oikein ymmärtänyt, että voin ystävällisyyttänne todellisena pitää.*

Susiturkkisesta ”Iso-Samperista” kehkeytyi eräänlainen metsäherran klisee-myytti, josta Veikko Huovisen mukaan oli seurauksena, että etenkin kirjallisuudessa *metsänhoitajia ja metsäpäälliköitä kuvataan yhtä yliampuvasti ja hupaisasti kuin 30–40-luvun suomalainen filmi kuvasi ”herrasväkeä”.* Onko vika siinä, etteivät metsänhoitaja-kirjailijat ole viitsineet vakavammin kertoa forstmestarin koko toimenkuvasta. Näistä hän mainitsee A.E. Jarvisen, Sulo-Veikko Pekkolan ja Tatu Valkosen, välillisesti myös Ritva-Liisa Sumun.

Samperin kaltaisia voimahahmoja ei liene ollut monia, sillä melko usein metsäpäällikkö-asetmassakin olevat metsänhoitajat olivat tiukasti alistetut yhtiön tai tehtaan johdolle. Esimerkiksi Walkiakoski-yhtiön kasööri A.F. Pehrman piti metsäasiat tiukasti käsissään. Yhtiön ensimmäinen metsänhoitaja, vuonna 1906 palvelukseen tullut U.J. Grönholm, joutui eroamaan, kun asettui vastustamaan Pehrmanin vaatimusta hakata yhtiön metsiä yli hakkuusuunnitteen.

Kun Grönholmin seuraaja Carl Munsterhjelm aloitti vuoden 1911 alussa, Pehrman lähetti kiertokirjeen Aktiebolaget Walkiakosken piiriesimiehil-

le, vanhemmille ja nuoremmille metsänvartijoille sekä metsätöiden johtajille. Se kuului: Täten saamme Teille esittää tämän kirjeen tuojan, meidän palvelukseen astunut Forstmestari Herra Carl Munsterhjelm, joka nyt lähtee kierrosmatkalle tutustuaksensa toimeensa ja tulee Teidän parhaan ymmärryksenne jälkeen avustaa hänet sekä tarkoin noudattaa hänen huomautuksia, ohjeita ja määräyksiä sekä keskenäisessä suhteessanne aina niin menetellä jotta keskenämme vallinnut hyvä yhteistyö ja sopu muuttumatta edelleen jatkuu.

Vaikka Munsterhjelm olikin nimellisesti vastuussa yhtiön metsäasioista, Pehrman ohjasi kirjeillään niin forstmestarin kuin tämän alaisten toimia, olipa kyse puun ostosta, korjuusta, kuljetuksesta tai yhtiön metsien hoidosta. Vuoden 1911 lopulla, Munsterhjelm in siis oltua vuoden yhtiön palveluksessa, hän sai Pehrmanilta ”uudenvuodenkirjeen”, joka oli kirjoitettu poikkeuksellisesti – edelleen jakelua varten – suomeksi ja joka alkoi: *Nyt edessä oleva talvi näyttää muodostuvan metsäajoihin nähden sangen epäedulliseksi. Vuodenaikaan nähden on lunta riittämättömästi, suojaisten ilmojen seurauksena on maa melkein sulaa, jäät huonoja ja korvet ja alavat metsämaat sulia. Näin ollen on selvää, että nyt tehtävänä olevat metsätyöt vaativat erikoisen suurta tarmoa, valppautta ja asiantuntemusta tullakseen oikeaan aikaan ja kelvollisesti tehtyä. Kun sitä paitsi tehtaitten lisääntyneen tarpeen vuoksi nyt ajettavana oleva määrä, niinhyyvin massapuita kuin halkojakin, on entistä suurempi, katsomme tarpeelliseksi sitäkin suuremmalla syyllä täytyvämmä huomauttaa Teille, kuinka erinomaisen tärkeää nyt on panna kaikki voimanne ja kykynne liikkeelle talvitöihin nähden, jotta puutavarat saataisiin rantaan hyvissä ajoissa, sillä nyt voi käydä, niin kuin useana edellisinä talvinakin, että kevät verrattain aikaisin lopettaa ajokelit. Pienimätkin laiminlyönnit voivat nyt saada aikaan arvaamattoman turmiollisia seurauksia tehtaitten säännölliselle käynnille, jos nyt ajettavana olevia puumääriä ei saada rantaan vedätetyiksi.*

Sen jälkeen seurasi yksityiskohtaisia ohjeita hakuu järjestyksestä ja metsäpalkoista. Lopuksi Pehrman, ennen uuden vuoden toivotustaan, tähdensi: *Mitä edellä olemme sanoneet, tahtonette myöskin saat-*

taa apulaistenne ja metsänvartijain tietoon, painostan heillekin kuinka äärettömän tarmokkaasti ja suurimmalla huolella nyt on meneteltävä ja kuinka paljon nyt riippuu siitä, että joka mies on tarvittaessa paikallaan ja tuntee velvollisuutensa. – Vaikuttaa hieman siltä, että metsäosastot ovat nyttemmin palautuneet takaisin yhtiöiden keskusjohdon tiukkaan ohjaukseen; ohjekirjeiden sävy ja asiantuntemus tuskin kuitenkaan yltävät Pehrmanin tasolle. – Pehrman koki synkän kohtalonsa vuonna 1918.

Teollisuuden metsämiesten lukumäärä kasvoi, ja keväällä 1917 oli Metsätaloudellisen Aikakauskirjan (MA) mukaan 28 yhtiön palveluksessa hieman yli 60 metsänhoitajaa. Eniten eli seitsemän niitä oli Ahlström-, Gutzeit- ja Kymi-yhtiöissä. MA:ssa todettiin vielä lisäksi: *Mikäli tiedossamme on, siirtyy ennen kesää edellisten lisäksi useita, ehkäpä kymmenkunta metsänhoitajaa yhtiöiden toimiin. Edistyminen on siis tässä suhteessa ollut varsin ripeä.*

Yhtiöiden puunhankinnan ja metsäomaisuuden kasvu lisäsi myös metsänhoitajien tarvetta. Isompiin firmoihin perustettiin erityinen metsäosasto, joka organisoitiin koko lailla Metsähallituksen tai armeijan mallin mukaan. Metsäpäällikön alaisuudessa oli ylimetsänhoitajat, sitten aluemetsänhoitajat, piiri-päälliköt ja työnjohtajat. Joskus vielä väliin tulivat piirityönjohtajat. Lisäksi metsäpäälliköllä oli oma esikuntansa ja pikku hiljaa myös yli- ja aluemetsänhoitajilla. Pienempiäkin ja tehokkaampiakin järjestyjä tavattiin.

Teollisuuden metsäherrat olivat merkittäviä vaikuttajia, niin maakunnissaan kuin myös yhtiöittensä sisällä. Merkitsihän puuraaka-aine usein suurinta kustannuserää yhtiön tilinpidossa. Metsämiesten ja tehtaan insinöörien keskinäiset välit eivät kuitenkaan aina olleet kaikista parhaimmat. Yritysjohdo arvosti metsäosastoa, mutta väliin sattui, ettei tehtaila ymmärretty metsäosaston näennäisesti itsenäistä asemaa. Hyvän esimerkin tarjoaa tapahtuma vuodelta 1927, jolloin Kajaanin Puutavara-Osakeyhtiö osti Uleä-yhtiön. Selostaessaan yrityskauppaa MA tote si Uleän eronneesta apulaisjohtaja J.E. Johanssonista. *Kuten muistanette, lausui hra J. aikanaan sen mie-*

lipiteen, että yksi metsänhoitaja täällä yhtiölle on riittävä, tai oikeastaan liikaakin. Toivottavasti uudet johtomiehet paremmin ymmärtävät panna arvoa metsänhoidollisellekin puolelle ja sen työn suorittajille. Ehkä vielä nykyäänkin saattaa insinööri-kunnasta löytyä ”vainoharhaisen” kaltaisia metsämiesten kamppittajia – onneksi tosi harvoin.

”Samperin” jälkeen monet muut firmojen metsäpäälliköt kohosivat lähes legendoiksi alallaan. Kymmin Alb. Torckell, Enso-Gutzeitin Uuno Lehtisalo, Kemi-yhtiön Jarl, ”Sunkku”, Sundqvist sekä Veitsiluodon Lauri Kivinen mainittakoon esimerkkeinä. Varmaan mukaan tulisi lukea moni muukin; esimerkiksi Virtanen kirjoittaa näin: *Kajaaniyhtiön metsäosasto alkoi sitä vastoin 1930-luvulla kehittyä koko maassa tunnetun metsäammattilaisen Ilmari Ebelingin johdolla valtakunnaksi valtakunnassa, jollaisena sen asema säilyi kauan hänen jälkeensäkin.* Eikä Kajaanin metsäosasto ollut ainoa ”valtakunta” lajissaan. – Osuuskuunta Metsäliitosta on muistettava ennen kaikkea ”Immu ja Ville”, Ilmari Kalkkinen ja Viljo A. Kytölä.

Teollisuuden metsäherrojen maine kohosi erityisesti sotien aikana, jolloin monet metsämiehet olivat tärkeissä johtotehtävissä. Myös sodan jälkeen, kun hankintamäärät kohosivat, kilpailu puusta lisääntyi ja ”seurustelutavat” saivat oman sodanjälkeisen leimansa, silloin elettiin ”vahvaa elämää” myös metsäfirmojen puunhankinnassa.

Osa metsäherroista nousi yhtiöidensä toimitusjohtajiksi. Heistä kahdeksan sai myös vuorineuvoksen arvon. Metsäneuvoksia, siis ”maksettuja” eli muita kuin Metsähallituksen neuvoksia, meillä on ollut tähän mennessä runsaat 130, heistä yli puolet teollisuuden palveluksessa.

”Metsävaltion” ylivalta metsänhoitajien työnantajana päättyi vasta 1960-luvulla, jolloin teollisuuden metsänhoitajat nousivat suurimmaksi ryhmäksi. Vuonna 1970 teollisuuden palveluksessa (metsäosastoilla) oli 443 metsänhoitajaa ja Metsähallituksella 292. Muita merkittäviä työnantajaryhmiä olivat yksityismetsätalous (267) ja opetus (vajaat 200). Metsänhoitajia oli tuolloin Suomessa kaikkiaan 2038.

YKSITYISMETSÄNHOITAJAOSASTO SUOMEN METSÄNHOITOYHDISTYKSESSÄ

OSASTON PERUSTAMINEN

Lokakuun 15. päivänä 1877 Hämeenlinnassa pidetyssä kokouksessa perustettiin Suomen Metsänhoitoyhdistys (SMY), joka tosin pitkään esiintyi lähinnä nimellä Finska Forstföreningen. Kokous oli Evon metsäopiston johtajan, A.G. Blomqvistin koolle kutsuma ja hän toimi myös sen puheenjohtajana. Paikalla oli yhteensä 17 metsänhoitajaa, metsänomistajaa ja muuten metsäasioista kiinnostunutta henkilöä.

Jo aikaisemmin oli tehty yrityksiä vastaavanlaisen metsänhoitoyhdistyksen perustamiseksi, ensimmäiseksi vuonna 1862 Oulussa, jossa oli paikalla 10 Metsähallituksen metsänhoitajaa. Perustetun yhdistyksen säännöille ei kuitenkaan saatu senaatin vahvistusta, koska valtionjohdossa epäiltiin yhdistyksellä olevan muita kuin metsällisiä tavoitteita. Olli Makkonen kirjoittaa asiasta: *Silloisessa maailman- ja sisäpoliittisessa kriisitilanteessa aloitteentekijöihin tutustuminen on täytynyt herättää epäilyksiä. Yhdeksän Ruotsissa äskettäin koulutuksensa saanutta melkein tuntemattoman ammatin edustajaa ottaa keulakuvaksi yhden vanhemman polven edustajan ja rupeaa puuhaamaan Ruotsin rajan tuntumaan yhdistystä, jonka perustavassa kokouksessa esitetään seuraavan kokouksen keskusteluaiheiksi mm. kysymys paikallisten olosuhteiden kuvauksen antamisesta eri hoitoalueista ja mahdollisimman tarkan metsäkartan aikaansaaminen Oulun läänistä! Tässähän saatettiin suorastaan epäillä salahanketta sotilaallisen intervention suorittamiseksi Ruotsista käsin.* Myöskään erät muut myöhemmät yritykset metsänhoitoyhdistyksen perustamiseksi eivät realisoituneet.

SMY:llä ei ollut enää vaikeuksia saada sääntöjään hyväksytyksi, mikä tapahtui lopullisesti toukokuussa

1878. Niiden mukaan yhdistyksen tarkoitus oli *lähemmän yhteistoiminnan edistäminen maan metsänhoitomiesten, maanomistajien, metsäammattia harjoittavien sekä muiden metsien hoitoon innostuneiden kansalaisten välillä, siten herättääkseen harrastusta parempaan metsätalouteen*. Kuten tästä käy ilmi, kyse ei ollut mistään metsänhoitajajärjestöstä, vaan 2 §:n mukaan yhdistyksen jäseniksi kutsutaan kaikki maan metsätalouteen innostuneet kansalaiset.

Myös moni teollisuuden palveluksessa olevista metsänhoitajista liittyi aikaa myöten yhdistyksen jäseniksi ja osa heistä osallistui hyvinkin aktiivisesti sen toimintaan. Tosin ensimmäiset teollisuuden edustajat pääsivät SMY:n johtokuntaan vasta vuonna 1909, kuten tuonnempana kerrotaan. Valtaosa jäsenistöstä koostui Metsähallituksen metsänhoitajista, mikä johdi siihen, että SMY:n toiminta painottui melko lailla valtion metsiä koskevaan aihepiiriin. Tosin yhdistyksen kokouksissa käsitellyt keskustelukysymykset olivat väliin hyvinkin läheisiä teollisuuden miehille, ne koskivat mm. uittoa.

Vähitellen teollisuusmetsänhoitajat alkoivat kuitenkin kaivata ihan omaa foorumia asioittensa ja harrastustensa ajamiseen; SMY koettiin liian vahvasti Metsähallituksen miehittämäksi. Idström muotoilee kehityksen näin: *Yksityisessä palveluksessa olevien metsänhoitajien lukumäärän vähitellen kasvaessa he huomasivat ennen pitkää, että heitä kiinnostavat kysymykset ja tehtävät olivat hyvinkin erilaiset verrattuina metsähallituksen palveluksessa olevien virkaveljien tehtäviin*. Tämänkaltaista ”klikkiytymistä” oli ehdottanut myös SMY:n puheenjohtaja F.M. Lagerblad. Ilmeisesti myös teollisuuden ja Metsähallituksen metsämiesten bisnesnäkemykset olivat ajoittain kärjistyneet, näin erityisesti Pohjois-Suomessa. Teollisuusmiesten oman yhdistyksen puuhamies, Halla-yhtiön metsäpäällikkö A.R. Blumenthal pohdiskeli asiaa näin: *Oliko sahateollisuuden miesten ja valtion metsänhoitajien välillä esiintyvän ilmeisen erimielisyyden tai eripuraisuuden perussyinä kruununmetsien säästeliäs hakkuu, vai olivatko syynä valtion ja sahateollisuuden yhtä suuriksi ymmärretyt edut, joiden puolesta molemmat vetivät omaa köyttään, siihen en tahdo sen enempää puuttua*.

Yksityismetsänhoitajanimikkeellä ei haluttu rajata uutta yhteisöä yksistään teollisuuteen, vaan laajentaa se koskemaan kaikkia ei-valtion palveluksessa olevia metsänhoitajia.

Blumenthal, keskusteltuaan asiasta SMY:n sihteerin sekä eräiden kollegoidensa kanssa, kutsui koolle yksityismetsänhoitajien kokouksen maaliskuun loppuun 1910. Kutsuun sisältyy pari kiintoisaa yksityiskohtaa. Ensiksikin käytettiin termiä ”yksityismetsänhoitaja” eikä esimerkiksi teollisuuden palveluksessa olevia metsänhoitajia ja toiseksi kokouksen ohjelma koostui aiheista, jotka ensimmäistä kohtaa lukuun ottamatta kohdistuivat metsänhoitoon, ei esimerkiksi uittoon tai työvoimakysymyksiin. Yksityismetsänhoitajanimikkeellä ei haluttu rajata uutta yhteisöä yksistään teollisuuteen, vaan laajentaa se koskemaan kaikkia ei-valtion palveluksessa olevia metsänhoitajia. Se tuli myös alkuvuosikymmeninä näkymään uuden järjestön jäsenrakenteessa. Se, että kokous pidettiin Kämpissä ja vielä kaksipäiväisenä, oli hyvinkin luonnollista sen aikaisen kutyymän mukaan.

Kämpiin ilmaantui 30. maaliskuuta 27 metsämiestä, joista kuusi oli SMY:n johtokunnan jäseniä, heidän joukossaan mm. A.K. Cajander ja A.Benj. Helander. Yksityismetsänhoitajista kaikki olivat kahden lukuun ottamatta teollisuuden tai metsätoimistojen palveluksessa; toinen ”poikkeavista” hoiti omaa kartanoaan, toinen oli opettajana Kurkijoen Maa-mieskoulussa, joskin vuotta myöhemmin hän siirtyi teollisuuden palvelukseen ja kohosi 1920-luvulla Ahlström-yhtiön metsäpäälliköksi. Teollisuuden metsänhoitajista ainoastaan yksi, P.E. Minni oli suomenkielinen. Teollisuuden metsänhoitajat edustivat varsin hyvin suurimpia metsäyhtiöitämme, ja muutenkin Idströmin toteamus oli varsin paikallaan: *Tähän kokoukseen otti siis osaa sangen edustava joukko*

silloin johtavissa asemissa olevia metsämiehiä sekä sellaisia, joilla myöhemmin oli paljon sanottavaa maamme metsänhoitoasioissa.

SMY:n puheenjohtaja F.M. Lagerblad tunnusti avajaisnosoissaan – epäsuorasti – yhdistyksen laiminlyöneen toiminnassaan metsäteollisuuden intressejä. *Sentähden on Suomen Metsänhoitoyhdistys metsätaloudellisen toiminnan edistämiseksi katsonut melkein-pä velvollisuudekseen koettaa yhdistää toimintapiiriinsä suurmetsänomistajien metsämiehet ja valinnut johtokuntaansa heidän edustajiaan.* Vasta edellissyksynä SMY:n johtokuntaan valitut teollisuusmetsänhoitajien edustajat olivat Blumenthal sekä Karsten.

Blumenthalin johtama kokous oli yksimielinen siitä, että SMY:n sisään oli perustettava yksityismetsänhoitajien osasto. Se, että tyydyttiin pelkkään osastoon, eikä perustettu omaa yhdistystä, johtui kaikesta siitä, ettei haluttu kärjittää vastakkainasettelua teollisuuden ja valtion metsämiesten välille. Lisäksi tuohon aikaan tuotti uusien yhdistysten perustaminen ”hallinnollisia” vaikeuksia. Merkillepantavaa kuitenkin oli, että osaston nimeen tuli sana metsänhoitaja; SMY:hän oli avoin kaikille metsäasioista kiinnostuneille. Tosin nytkään ei osaston jäsenyyttä rajattu koskemaan vain metsänhoitajia.

Blumenthal, Karsten sekä Tornator-yhtiön Albin Torckell, joka toimi kokouksen sihteerinä, saivat tehtäväkseen laatia ehdotuksen osaston säännöiksi, jotka tarkistettaisiin SMY:ssä ja jotka sitten käsiteltäisiin osaston perustavassa kokouksessa. Sen päivämääräksi sovittiin 10. huhtikuuta 1911. Torckell sai tehtäväkseen huolehtia kaikkien yksityismetsänhoitajien kutsumisesta tähän tilaisuuteen. Tuleva Kymi-yhtiön metsäpäällikkö ei täysin onnistunut tehtävässään. *Lopullinen kokouskutsu, joka lähetettiin Vuokseniskalta huhtikuun 2. p:nä, saapui kuitenkin perille useille seuduille liian myöhään, ainakin Pohjois-Suomeen, mistä osanottajat luultavasti tästä syystä puuttuivat kokonaan.*

Kokous kuitenkin pidettiin, ja Kämpissä oli paikalla 20 metsämiestä, joista kolme edusti SMY:n johtokuntaa. Joukossa oli kaksi vapaaherraa sekä kaksi suomenkielistä, Minnin lisäksi Adolf Burgman. Kos-

ka edellisessä kokouksessa mukana olleet, mutta nyt ”estyneet” metsänhoitajat ilmoittautuivat heti kokouksen jälkeen yhdistyksen jäseniksi, Idströmin mukaan voitiin perustajajäsenmääränä pitää lukua 26.

Kokous päätti yksityismetsänhoitajien osaston perustamisesta sekä hyväksyi osaston säännöt, tosin keskustelun ja eräiden muutosten jälkeen. Esimerkiksi tehtiin seuraava muutos: *...tillades därvid till §:2 en bestämmelse om att anhållan om medlemskap bör göras genom sektionsmedlem, som i saken äger ingå med förslag till direktionen.* Nämä osaston säännöt, jotka tulivat hyväksytyiksi SMY:n johtokunnassa, eivät kuitenkaan ole säilyneet. Osastolle valittiin viisihenkinen johtokunta, jonka puheenjohtajaksi tuli A.R. Blumenthal, sihteeriksi Nils Thomé sekä jäseniksi A.W. Granit, O.S. Sivén ja Alb. Torckell (Blumenthalin ”muistelukirjoituksen” mukaan vain kolme ensimmäistä muodostivat johtokunnan). Kokouksessa päätettiin myös sääntöjä täydentävästä jäsenyyssuhteesta: osaston jäseniksi ei hyväksytty ”kruunun” palveluksessa olevia metsänhoitajia, mutta heitä voitiin kutsua osaston kokouksiin. Tämän säännön seurauksena osasto joutui vaihtamaan sihteerinään jo saman vuoden lopulla, kun Thomé siirtyi Metsähallituksen Sukevan sahan johtajaksi ja sittemmin pian Metsähallituksen metsätaloudentarkastajaksi. Kokouksessa käsiteltiin myös uittopäällikköiden kirje, jossa esitettiin yhteistä tapaamista; siihen palataan tuonnempana.

Jarl Lindfors toteaa osaston perustamisesta: *Yksityismetsänhoitajaosaston perustaminen ei luonnollisesti-kaan ollut päänäkökohta, hetken oikku. Päinvastoin se oli pitkän kehityksen tulos; kehityksen, missä rengas oli liitetty renkaaseen syiden ketjussa; tämän takana olivat monien voimien resultantit, mitkä ajan olosuhteet olivat saattaneet toimimaan samaan suuntaan ja lopuksi olivat johtaneet ne yhteen eräässä kohdassa: osaston perustamisessa.* Hänen mielestään edellytyksenä kuitenkin oli, että meillä oli riittävän lukuisa, valveutunut ja velvollisuuksistaan tietoinen yksityismetsänhoitajakunta. Tuolloin vuonna 1911 Suomessa oli noin 40 muiden kuin valtion palveluksessa olevaa metsänhoitajaa; heistä vain pieni osa oli SMY:n jäseniä. – Uuden osaston toiminnasta kerrotaan tuonnempana.

OSASTOSTA YHDISTYKSEKSI

Aikaa myöten huomattiin, että vuonna 1911 hyväksytyt säännöt tarvitsivat muutoksia ja täydennyksiä, koska jäsenistön määrä oli kasvanut tuntuvasti ja sen toimintakenttä laajentunut. Samalla tarve irtottautua SMY:stä omaksi yhdistykseksi oli alkanut saada yhä enemmän kannatusta. Idström kuvailee johtokunnan 30. marraskuuta 1917 kokousta mm. näin: *Blumenthalin mukaan itsenäisen yhdistyksen perustamista perusteltiin mm. sillä, että valtion ja teollisuuden palveluksessa olevien metsämiesten intressit olivat erilaisia ja että teollisuuden metsänhoitajien ei ole aiheellista alistua heidän erikoispyrkimyksilleen vieraiden henkilöiden holhoukseen. Lisäksi esitettiin, että teollisuuden metsänhoitajille on tähän mennessä ollut vähän hyötyä Suomen Metsänhoitoyhdistykseen kuulumisesta. Nämä perustelut olisivat toki olleet käypäisiä jo vuonna 1911. Pääajatuksena lienee loppujen lopuksi ollut saada kaikissa suhteissa vapaat kädet toimia itsenäisesti, mm. mahdollisessa yhteistyössä yleisiä uittoetuja valvovan yhdistyksen kanssa.*

Erillisen oman yhdistyksen perustamista ryhdyttiinkin valmistelemaan ja sen nimeksi valittiin Yksityismetsänhoitajayhdistys – Privatforstmästarföreningen, vaikka ehdolla oli sellainenkin nimi kuin Teollisuusyhtiöiden Metsämiesliitto. Jälkikäteen nähtynä pitäytyminen ”yksityiseen” tuntuu hieman kummalliselta; toki se tarjosi jatkumon aiempaan osastonimeen ja samalla myös laajemman jäsenpohjan. Tarkoitus oli, että päätös uuden yhdistyksen perustamisesta tehtäisiin kevään 1918 osaston vuosikokouksessa, jonka päivämääräksi sovittiin päivää ennen vapaussodan puhkeamista pidetyssä johtokunnan kokouksessa 25.–26. maaliskuuta. Se kokous jäi kuitenkin pitämättä ja se vajentui *kuularuiskujen rätinään ja tykkien jylinään*. Vapaussodassa kuoli seitsemän osaston jäsentä, mistä Blumenthal toteaa muistokirjoituksessaan: *Pakko, kärsimys ja kuolema – räikeä vastakohta vapaudelle, itsenäisyydelle ja elämälle!*

Vapaussodan ja sen jälkiselvittelyjen vuoksi osaston vuosikokous päästiin pitämään vasta 4. lokakuuta. Johtokunnan tekemä esitys osaston lakkauttamisesta sekä uuden yhdistyksen perustamisesta sai jä-

senistön suuren enemmistön taakseen. Yhdistys tuli rekisteröidä, ja kaiketi kokemukset sortovuosien aikaisista vaikeuksista yhdistysten perustamisessa saivat johtokunnan varovaiseksi ja siksi hankittiin Helsingin Lääninkansliasta päätöslauselma (”Resolusion”), joka Bruno Jalanderin 18. marraskuuta 1918 allekirjoittamana todisti, että *...anger jag, att uttalande därom, huruvida ”Privatforstmästare föreningen – Yksityismetsänhoitajayhdistys” benämnda förenings stiftande är tillåtligt...* Näin voitiin jatkaa yhdistyksen sääntöjen valmistelua.

Huhtikuun 24. päivänä 1919 pidettiin SMY:n yksityismetsänhoitajaosaston viimeinen kokous Hotelli Fenniassa Helsingissä. Samalla voitiin todeta, että osaston jäsenmäärä oli kahdeksassa vuodessa viisinkertaistunut ja oli tuolloin 113. Blumenthal, joka oli ilmoittanut luopuvansa puheenjohtajuudestaan, valittiin kokouksen päätteeksi uuden yhdistyksen kunniajäseneksi – siis jo ennen sen perustamista – Yksityismetsänhoitajayhdistyksen perustamista ei tarvinnut kuitenkaan odottaa pitkään, sillä perustava kokous pidettiin samassa paikassa heti osaston lopettamiskokouksen jälkeen.

Lindfors perusteli 17 vuotta myöhemmin oman yhdistyksen perustamista vielä näin: *Maa oli tullut vapaaksi, ja lukemattomat kysymykset, jotka maailmansodan aikana ja Venäjän ikeen painon alla olivat olleet piilossa, vaativat nyt ratkaisuaan. Teollisen toiminnan odotettiin sodan jälkeen huomattavasti vilkastuvan, mikä merkitsi myös puunjalostusteollisuuden metsänhoitajille laajentuneita toiminnan mahdollisuuksia. Mutta myös vastaheränneen demokratian muistutukset itsestään ja hyökkäykset yhtiöitä vastaan kasvoivat siinä määrin, että yhtiönmetsänhoitajien yhteenliittyminen keskinäiseksi puolustukseksi ja toimintansa maineen pelastamiseksi oli enemmän kuin luonnollista.*

OSASTON AIKAAN

Jo Blumenthalin ”valmistavassa” Kämpin kokouksessa vuonna 1910 ei tyydytty pelkästään perustamispäätökseen ja sen juhlintaan, vaan siellä käytettiin aikaa myös esitelmien pitoon ja niistä keskustelemiseen. Tapa, joka on jatkunut siitä lähtien yh-

distyksen toiminnassa, mutta joka – valitettavasti – on viime vuosikymmeninä melkoisesti vesittynyt. Tavaksi tuli pitää kokousten yhteydessä yksi tai useampia esitelmiä tai alustus, joita alkuvuosina nimettiin (kuten SMY:ssä siihenkin asti) keskustelukysymyksiksi. Yleensä ne olivat lyhyehköjä, joskus hyvinkin laajoja asiantuntijaesitelmiä, joista sitten keskusteltiin laajemmin tai suppeammin. Valmistavan kokouksen keskustelukysymykset koskivat yksinomaan metsänhoidollisia asioita, lähinnä metsänuudistamista ja ojitusta. Niistä alustivat Blumenthalin ohella Tornator-yhtiön Erik Borenus ja Söderkullan metsänvartijakoulun johtaja K. O. Elfving.

Vuoden 1911 perustamiskokouksen esitelmiä Blumenthal puolestaan muisteli myöhemmin näin: *Kysymys kelvollisten karttojen aikaansaamisesta yhtiöiden metsille tulee ensinnä ohjelmaan [K. Lindberg]. Asetetaan komitea asian eteenpäin ajamiseksi. A.W. Granit selostaa kysymyksiä ”metsän rikkaruohoista”, mitkä olivat todella ajan kysymyksiä. Koivu ja haapa alkoivat saada arvoa metsäpuina. Faneeriteollisuus oli siihen aikaan vähän kehittynyt maassa. L. Karsten puhuu kuorimispakon poistamisesta epäoikeudenmukaisen raskaana ja maalle epätaloudellisena. K. Fellmanin selostus tästä kysymyksestä lähetettiin päivälehtiin. Puheenjohtaja selosti vuokrasuhteita yhtiöiden maataloilla. Se oli eräs päivän polttava kysymys, mikä aiheutti vilkkaan mielipiteiden vaihdon, missä käsitykset menivät vastakkain. Loppuponneksi tuli: maanviljelystä tulee yhtiöiden metsätiloilla harjoittaa ainoastaan siellä, missä se on taloudellisesti kannattavaa.*

Kaikista alustuksista keskusteltiin melko vilkkaasti. Esimerkiksi kuorimispakkoa koskeneiden alustusten jälkeen käydyssä keskustelussa todettiin toimenpide epätaloudelliseksi sekä metsänomistajille että puunjalostusteollisuudelle; yksistään Metsähallitukselle oli laskettu kuorinnasta aiheutuvan 4 milj. markan vuotuisen lisäkustannukset. Äänekoski-yhtiön metsäpäällikkö B. Alancon esityksestä päätettiin asiasta lähettää julkilausuma päivälehdistölle. Myöhemminkin osasto, kuten aikanaan yhdistyskin, otti tavakseen toimittaa tärkeimmistä esitelmistään ja

niihin liittyvistä kannanotoista lehdistötiedotteita.

SMY:n saman vuoden joulukuussa järjestämien luentokurssien yhteydessä osasto järjesti oman keskusteluillan, jossa A.W. Granit, samannimisen metsätoimiston omistaja, alusti sahayhtiöiden maanos-toista. Metsäyhtiöiden maanhankinta olikin aihe, joka tuli olemaan jatkuvasti esillä niin julkisuudessa kuin osaston ja etenkin sen johtokunnan asialistalla lähes 10 vuoden ajan. Näkemyserojakin oli, kuten Blumenthal toteaa tämän Granitin alustuksen jälkeisestä keskustelusta: *Tämä kysymys aiheutti erityisen vilkkaan mielipiteiden vaihdon, missä maanviljelys- ja metsänhoitonäkökohdat kiivaasti taistelivat keskenään, olihan kummankin leirin edustajia läsnä.* Keitä nämä ”peltopuolen” näkemyksiä esittäneet herrat olivat, sitä ei kerrota.

Seuraavassa vuoden 1912 kokouksessa oli kolme keskustelukysymystä, joista yksi koski metsäyhtiöiden omien metsien kunnalliserotusta. Sitä varten oli pyydetty alustajaksi osaston ulkopuolelta varatuomari Einar Ahlman, josta tuli myöhemmin Kymi-yhtiön toimitusjohtaja ja myös Yksityismetsänhoitajayhdistyksen kunniajäsen (!). Kokous tuomitsi jyrkästi muutamien kuntien harjoittaman menettelyn käydä mittaamassa yhtiöiden hakkaamia puutavaraeriä ja päätti lähettää asiasta lehdistötiedotteen.

Toinen kiihkeää keskustelua aikaan saanut alustus oli Serlachius-yhtiön U.J. Grönholmin ”Millä tavoin on leimaukset puunjalostusyhtiöiden metsissä suoritettava, jotta ne kestäisivät metsänhoidollisen arvostelun?” Grönholm olikin sopiva mies puhumaan aiheesta, sillä hän oli toiminut aiemmin Walkiakoski-yhtiön palveluksessa, mutta joutunut lähtemään, koska ei ollut suostunut yhtiön johdon vaatimuksiin hakata yhtiön omia metsiä (9 000 ha) vastoin hyvää metsänhoitotapaa. Hakkuita jatkettiin, ja yhtiön palveluksessa ollut insinööri Ingvald Sourander (myöhemmin myös metsäteollisuushistorioitsija) kirjoitti: *Yhtiön maine metsänomistajana ja metsien hoitajana horjui pahoin.* Yhdistyksen sihteeri Frans von Wright kirjasi Grönholmin esityksen seuraavasti: *Alustaja toi esiin esityksessään esimerkkejä, kuinka eräässä täällä toimivassa yhtiössä oli johdon ta-*

holta pakotettu yhtiön metsänhoitaja leimaukseen, jota tämä oli kiivaasti vastustanut ja oli tämän leimauksen seurauksena jouduttu ylihakkuuseen osittain parhaassa kasvuvuodessa olevissa metsiköissä. Blumenthal puolestaan tyytyy toteamaan aiheesta ainoastaan, että esitettiin sen yhteydessä tapauksia metsänhoitajien ja näiden päälliköiden kesken sattuneista selkkauksista.

Keskustelussa todettiin, etteivät Grönholmin esimerkit olleet yksittäistapauksia, ja katsottiin metsänhoidollisesti ei-hyväksyttävien hakkuiden johtuvan paljon siitä, että yhtiöt eivät tienneet metsien puuvarojen määrää eikä niiden hakkuumahdollisuuksia. Siksi todettiin tarpeelliseksi, että yhtiömetsät kartoitettaisiin ja arvioitaisiin mahdollisimman ripeästi ja niille laadittaisiin metsätaloussuunnitelmat. Sihteeri kirjasi keskustelun päätteeksi: *Diskussionen fick utgåra svar på fråga och då frågan nu avfattats för allmänt beslöts att för ett kommande möte uppdraga densamma.* Niin kartta- ja metsäsuunnitelma-asiat kuin myös hakkuutavat yhtiöiden omista metsissä tulivat usein myöhemminkin keskusteluaiheiksi; leimaukset ja hakkuutavat koskivat myös yhtiöiden toimia yksityismetsissä.

Osaston toiminta koostuikin pääasiassa keväisin pidettävästä vuosikokouksesta sekä sen yhteydessä käydyistä keskusteluista. Mainittujen aiheiden lisäksi löytyy keskustelukysymyslistalta vuosina 1913–18 mm. seuraavaa: yhtiöiden väliset tilusvaihdot, metsäteknologisen opetuksen järjestäminen, metsätyömiesasunnot, metsäpalojen torjunta, metsälaiduntaaminen, metsien linja-arviointi sekä terva- ja pihkateollisuus. Siis monia varsin keskeisiä metsätaloudellisia kysymyksiä, joista osa palasi uudelleen asialistalle yhdistysvaiheessa. Väliin päästiin käyttämään avvälineitäkin: *A. W. Granit esitti skioptikonkuvin mielenkiintoisia metsätyyppejä Inarin seuduilta verrattuna etelä-Suomen tyyppiin.*

Lisäksi kokouksissa oli esillä muitakin asioita, eli kuten Blumenthal toteaa: *Aloitteista ei ollut puutetta niihin aikoihin.* Sellaisia olivat mm. ojituskäsikirjan tekeminen, matkastipendiraaston kerääminen sekä metsäkoelaitoksen ja metsänvartijakoulun perustaminen; kahta viimeksi mainittua on syytä tarkastel-

la hieman tarkemmin. Suomessa oli puhuttu melko pitkään metsäntutkimuslaitoksen perustamisesta, ja osaston aloitteen mukaan se tuli perustaa puunjalostusteollisuuden rahoituksella, ja sen tuli tutkia mm: *1) tuotantokykyä eri boniteeteilla, 2) eri hakkausmenetelmiä, 3) eri metsänviljelysmenetelmiä, 4) hakkaus-kustannuksia, 5) ojituskysymyksiä, 6) eri metsätöitä ja hintojen kohoamista, 7) massatauluja.* Monet siis sellaisia aiheita, jotka ovat edelleenkin nykyisen Metlamme tutkimusohjelmassa. Hanke kuitenkin raukesi siihen, ettei teollisuus lähtenyt mukaan metsämiestensä hankkeeseen. Metsätieteellinen Koelaitos saatiin kuitenkin perustetuksi samoihin aikoihin, vuonna 1917 – valtion varoin. Se aloitti toimintansa kesäkuun alussa 1918.

Metsänvartijakoulu oli realistisempi hanke, jota käsiteltiin osaston piirissä vuonna 1917. Ajatuksen teollisuuden omasta metsänvartijakoulusta oli herättänyt A.W. Granit jo kolme vuotta aikaisemmin, koska hänen mielestään valtion metsänvartijakouluissa puunhankinnallisia oppiaineita ei riittävästi käsitelty koulujen opetusohjelmissa. Osaston toimesta teetettiin asiantuntijoilla suunnitelma koulusta opetusohjelmineen ja koulurakennuksineen. Kustannukset nousivat 1,7 milj. markkaan, mutta tätäkään hanketta ei toteutettu, koska ”patruunoiden” mielestä myös koulut kuuluivat valtion toimialaan.

Hanke ei jäänyt kuitenkaan vielä tähän. W.G. Thomé, joka oli osaston johtokunnan jäsen ja oman metsätoimiston johtaja, esitti, että metsänvartijakoulun sijaan perustettaisiin metsätyömieskoulu, jollaisen tarpeen hän todennut akuutiksi toimiessaan vuodet 1914–16 Kymi-yhtiön metsäpäällikkönä. Blumenthal kuvailee esitystä: *Mutta W.G. Thomén luja tahto ei tyytynyt kysymyksen tähän ratkaisuun ja tuli se sentakia uudelleen esiin metsätyöläisammattikoulun perustamisen muodossa – Salahmin tehdas sen suunnitteluna paikkana.* Teollisuudelta ei kuitenkaan herunut rahaa tähänkään tarpeelliseen hankkeeseen.

Kaiketi suurin hanke, jossa osasto oli osallisena, oli metsäyhtiöiden maanomistuskysymys. Asiaa oli kehittänyt poliittisen kiistan kohde eikä keskusteluissa säästely sanomisia, ei etenäkään sen jäl-

keen, kun Kalle Kajander oli vuonna 1901 julkaisut pamflettinsa, jossa kovin sanoin suomi metsäyhtiöitä petosmaisesta toiminnasta niin puukaupoissa kuin etenkin metsätilojen ostoissa. Kajander kirjoitti mm. tähän tapaan: *Joka kohdassa, missä metsäkeinottelu on anastanut etusijan kaikkien muitten pyrintöjen rinnalla, missä suuret yhtiöt ovat anastaneet kyläkunnittain maita valtiokansa alle, ovat seuraukset olleet samat: taantumista ja kurjuutta, niinhyvin aineellista kuin henkistä, alakuloisuutta, veltostumista ja autioita taloja.*

Teollisuus yritti puolustautua eri tavoin ja teetti asiaa koskevia selvityksiä, joissa osasto, tai tarkem-

Vaikka paperipuut yleensä kuorittiinkin metsässä, ne jouduttiin uudelleen kuorimaan vielä tehtaalla; tehtaot vaativat puhdasta puuta! "Sormiystävällinen" veitsikuorimakone Kissan Kosken puuhiomolla 1910-luvulla. Hirvensalmella sijainnut hiomo aloitti toimintansa vuonna 1910. Se joutui sittemmin Kymi-yhtiön omistukseen ja lopetti toimintansa 1950-luvun alussa. (UPM, Kuusankoski)

Osaston aikana ei järjestetty retkeilyjä, vaikka moista toki esitettiin. Sitä vastoin vuonna 1912 perustettu Suomen Uittajainyhdistys (aluksi hieman toisella nimellä) järjesti jo perustamisvuonnaan kesäretkeilyn Kymijoen vesistön alueelle. Kuvassa nautitaan lounasta Kymijoen Lauttausyhdistyksen Jyränkö-varppaan peräkannella. Mukana on niin osaston jäseniä kuin myös ruotsalaisia uittopäälliköitä, joista osa oli lähtenyt matkaan rouvineen. (Kymijoen Uittoyhdistys)

min osa sen jäsenistä, oli tiiviisti mukana. Niitä tehtiin tri Aug. Renvallin johtaman ”komitean” toimesta ja pääosin ne saatiin päätökseen vuoden 1917 aikana. Tarkoitus oli julkaista selvitysten tulokset painetussa muodossa. Silti vielä kaksi vuotta myöhemmin jouduttiin toteamaan, että materiaalin viimeistelytyö oli edelleenkin käynnissä: *De av dr Renvall ledda undersökningarna ang. träförädlingsindustriernas jordbesittning hava pågått under hela det gångna året, utan att likväl ha lett till slutliga resultat.*

Asian hoito siirtyi kuitenkin joulukuussa 1918 perustetun Puunjalostusteollisuuden Keskusliiton vastuulle, mutta asiaa käsittelevä Aarne Bomanin (myöh. Puumanen) julkaisu saatiin ulos kaksiosaisena AFF-sarjassa vasta vuosina 1920 ja 1921 (Boman oli jatkanut sairastuneen Renvallin työtä). Siinä vaiheessa teollisuus oli tavallaan jo ”hävinnyt pelin”: teollisuuden maanostot kiellettiin ja lisäksi apuyhtiöiden välityksellä vuoden 1915 lain jälkeen hankitut tilakaupat jouduttiin purkamaan.

Osasto yritti muutenkin vaikuttaa asian käsitteilyyn, ja esimerkiksi vuoden 1917 kertomuksessa todettiin: *Sedan den 1 juni 1917 har direktionen föranstalt granskning af landets hela tidningspress och tidskriftslitteratur, i syfte att tillbakavisa och sakligt bemöta alla oberättigade och missvisande angrepp på bolagsbesuttenheten och bolagens verksamhet öfverhuvud. Hithörande skrifvelsen af beaktansvärdare beskaffenhet hafva under sagda tid icke ingått, förutom ett mot ett namngifvet företag riktadt angrepp, som det samma sedermera själf bemött.* Lehdistöseurantaa jatkettiin vielä seuraavana vuonna. – Idström kirjoittaa maanhankintakysymyksen loppuvaiheista: *Tämä tehtävien siirto vähensi suuressa määrin yhdistyksemme ja sen ylläpitämän teollisuuden maanhankintoja tutkivan toimiston ulospäin suuntautuvaa toimintaa. Koko yksityismetsänhoitajakunta oli suurella mielenkiinnolla seurannut tämän komitean ja toimiston työtä, joka nyt katsottiin aiheelliseksi lopettaa.*

Sitä vastoin retkeilyt tulivat muotiin vasta myöhemmin; toki osa jäsenistä osallistui SMY:n sekä Suomen Uittajinyhdistyksen järjestämiin retkeilyihin. Viime mainituista ensimmäinen järjestettiin jo

yhdistyksen perustamisvuonna 1912; kolmipäiväinen retkeily suuntautui Kymijoen vesistöalueelle, Kotkasta Haapakoskelle.

Osaston toiminta koostui lähinnä siis vuosikokouksista, joiden järjestelyt kuuluivat sihteerin toimialaan. Tosin, kun sihteerin toimipaikka oli Tampereella, hän joutui turvautumaan ajoittain myös helsinkiläisten kollegoittensa apuun. Esimerkiksi maaliskuussa 1916 Frans von Wright kirjoitti Ragnar Saxénille: *Då det numera blir väl dyrbart att äta middagar på restaurationer med etablissementets viner anse vi T:forsbor det vara passligt att till forstmännens middag på Kämp anskaffa eget spirituosa förråd. Ehuru ju sådant numera är ganska vanligt vore väl bäst att fråga restauratör Lundblad och om ej han har något att invända emot förslaget ville jag bedja Dig hava godheten från någon vinaffär rekvirera för oss låda med blandadt innehåll.* Wrightin mukaan kaksi erilaista viiniä riittäisi ja lisäksi tarvittaisiin kahvin kanssa punssia. Kovin isoon ryypiskelyyn ei näköjään varauduttu, vaikka laatikko tuohon aikaan koostuikin 40 pullosta. Ei ole tiedossa, suostuiko Kämp moiseen järjestelyyn, mikä nykyäänkin olisi mitä toivottavinta.

Puheenjohtaja Blumenthal totesi osaston aikaa koskevassa kirjoituksessaan yleisarvionaan: *Missä määrin olemme onnistuneet tehtävissämme ei kuulu minun arvosteltavakseni. Mitä olen tahtonut esiintuoda on, että innostusta ei ole puuttunut ja tarvitaan lujaa tahtoa sielläkin, missä tulokset ehkä näyttävät liian pieniltä. Usein kyllä ovat tärkeät ehdotukset jääneet toteutumatta varojen puutteessa. Hän kuitenkin toi hyvin esiin osaston jäsenten keskuuteen muodostuneen vahvan veljespiirihengen: Aloittaessamme meitä oli vähäinen joukko, mutta joukko, jossa joka mies tiesi kuka naapuri oli, ja mistä hänet löysi. Kaikkia elähdyttivät samat harrastukset, sama henki ja sama elämäkatsomus. Ei ole ihmeteltävää, jos silloin istunnot kokousten jälkeen muodostuivat toverikokouksiksi, missä ilo nousi korkealle, ja puheet ja laulut vuorottelivat ja valoivat mieliin lämpimän yhteenuuluvaisuuden tunteen. Osaston irtaimistona oli – luuttu – ja sitä käytteli Calle Munsterhjelm samalla laulaen täyteläisellä bassoäänellään tavalla sellaisella,*

*että se sulatti kaikki yhdeksi kauniisti sointuvaksi, so-
pusuointuiseksi säveleksi. Mutta kokousten jälkeen tällä
tavoin koolla oltaessa keskusteltiin yksityisten miesten
kesken sekä ryhmien kesken myös päivän kysymyksistä
eri aloilta eikä suinkaan vähimmin metsäalalta. Kos-
ka keskustelu näissä tilaisuuksissa oli vapaa, niin keh-
keytyi se sangen usein vilkkaaksi ja monasti mielen-
kiintoiseksi ja antoisaksi.*

PRIVATFORSTMÄSTARFÖRENINGEN YKSITYISMETSÄN- HOITAJAYHDISTYS 1919–1973

JÄSENISTÖ JA HALLINTO

Yksityismetsänhoitajayhdistyksen perustamiskokous pidettiin siis 24. huhtikuuta 1919 Hotelli Kämpis-
sä Helsingissä. Paikalla oli 64 osaston jäsentä. A.R. Blumenthalin puheenjohtamassa kokouksessa hyväksyttiin aluksi yhdistyksen säännöt osaston joh-
tokunnan esittämässä muodossa (jotka onnistuttiin saamaan vahvistetuiksi vasta vuonna 1927). Sääntö-
jen mukaan yhdistyksen tarkoituksena on *yhdistää
maamme yksityisten metsänomistajain palveluksessa
olevat metsänhoitajat ja -päälliköt samoin kuin muut
yksityistä metsänhoitoa harrastavat henkilöt yhteiseen
työhön metsätalouden ja sen yhteydessä olevien etujen
valvomiseksi ja edistämiseksi.*

Vaikka yhdistyksen nimessä olikin sana ”met-
sänhoitaja”, yhdistyksen jäsenyyttä ei rajattu yksin-
omaan metsänhoitajille. Säännöissä ei mainittu mi-
tään jäsenyysvaatimuksista, jotka olivatkin jo pitkäl-
le määritelty yhdistyksen tarkoituksen kirjauksessa.
Sääntöjen mukaan *yhdistykseen kuuluu vuosi- ja py-
syväisiä sekä kunniajäseniä, sekä että yhdistykseen pyr-
kivät jäsenet hyväksyy johtokunta, jonka tulee seura-
vassa vuosikokouksessa ilmoittaa täten hyväksytyt uu-
det jäsenet.* Pysyväisjäseneksi pääsi suorittamalla 500
markan ainäisjäsenmaksun, kun vuosijäsenen vuosit-

tainen jäsenmaksu oli 25 markkaa. Missä määrin py-
syväisjäsenyyttä käytettiin, siitä ei ole tietoa; yhdistyk-
sen tilastoissa on eritelty vain (vuosi)jäsenet ja kun-
niajäsenet. Lisäksi uuden jäsenen tuli suorittaa sään-
töihin kirjaamaton sisäänkirjoitusmaksu, joka vastasi
kahden vuoden jäsenmaksua.

Kun SMY:n yksityismetsänhoitajaosasto perustet-
tiin, siinä oli 26 jäsentä, ja nyt kun siirryttiin Yksi-
tyismetsänhoitajayhdistykseen, jäsenmäärä oli ko-
honnut 113:een. Sen jälkeen jäsenmäärä alkoi kasvaa
varsin nopeasti: vuonna 1936 yhdistyksen täyttyessä
25 vuotta jäseniä oli 238 ja 50-vuotisjuhlissa oli pääs-
ty jo niinkin korkeaan lukuun kuin 562. Idströmin
mukaan kehitys osoitti omalla tavallaan, *miten paljon
metsätaloudelta nykyisin vaaditaan.* Toki vielä enem-
män kehitykseen vaikutti metsäteollisuuden voimakas
kasvu: vuodesta 1911 vuoteen 1961 maamme metsä-
teollisuuden puunkäyttö kasvoi 12 milj. m³:stä (jos-
ta polttopuuta oli viidennes) 30 milj. m³:iin (3 %).
Tämän jälkeen kehitys tasaantui: vaikka teollisuuden
puunkäyttö kasvoi vahvasti edelleen, yhdistyksen jä-
senmäärä ei kasvanut enää samassa suhteessa. Vuonna
1986 jäseniä oli 632. Jo tuolloin merkittävä osa jäse-
nistä, neljännes, oli eläkeläisiä ja työelämässä mukana
olevista moni muissa kuin teollisuuden perinteisissä
puuhankintatehtävissä.

Alkuvuosina yhdistyksen jäsenistössä oli muitakin
kuin metsänhoitajia, ei kuitenkaan silloinkaan kovin
merkittävästi. Heidän määränsä ja etenkin osuuten-
sa väheni aikaa myöten, kuten Idström totesi vuon-
na 1961: *Sellaisia jäseniä, joilla on jokin muu kuin
metsänhoitajakoulutus, on nykyään vähän. Esimerkik-
si vuosien 1959–60 vaihteessa heitä oli vain 23. Aikai-
semmin oli melko yleistä, että mm. teollisuuden johto-
henkilöitä, insinöörejä sekä puutavarakaupan johtohen-
kilöitä kuului yhdistykseemme ja otti myös osaa kokouk-
siin.* – Siitä kuitenkin pidettiin kiinni, että nimestään
huolimatta yhdistys säilyi teollisuuden ja sitä lähellä
olevien piirien metsämiesten orgaanina. Kun vuonna
1931 kaksi metsälautakuntien palveluksessa ollutta
metsänhoitajaa haki jäsenyyttä, heidät torjuttiin.

Yhdistyksen nimi- ja sääntömuutoksen yhteydes-
sä vuonna 1973 jäsenyysääntöihin jätettiin edelleen

”porsaanreikä” myös ei-metsänhoitajien jäsenyyteen. Vaikka jäsenyydestä kirjattiinkin, että *yhdistyksen jäseneksi pääsee hakemuksesta jokainen metsäteollisuuden tai siihen liittyvien toimialojen piirissä työskentelevä metsänhoitaja, jonka hallitus hyväksyy jäseneksi*, niin pykälään oli liitetty seuraava kohta: *Saavutetut jäsenoikeudet säilyvät*. Se merkitsi, että kaikki aiemmat ei-metsänhoitajajäsenet säilyivät yhdistyksen jäseninä. (Kaupunkilegenda mukaan näin haluttiin varmistaa Thomesto Oy:n Mylly Jouhkin mukanaolo.) Jäseniksi oli hyväksytty myös muita kuin teollisuuden palveluksessa olevia metsänhoitajia, mm. tutkijoita sekä ylin metsäviranomaisemme, Tapio Korpela.

Yhdistyksen jäsenmaksu ei ole koskaan ollut esteenä jäsenyydelle, koska se on alusta pitäen ollut vaatimaton. Tämän on mahdollistanut yhdistyksen metsäyhtiöiltä saama tuki, josta Jaakko Kahiluoto toteaa: *Ensinnäkin yhtiöt ovat aina antaneet kaiken pyydetyn aineellisen ja henkisen tuen järjestämässämme koulutustilaisuuksissa ja opintoretkeilylä. Toiseksi yhdistyksemme on saanut vuodesta 1912 lähtien vuosittain yhtiöiltä vuosibudjettiinsa toiminta-avustuksen. Avustuksen yrityskohtaisen markkamäärän perusteeksi on vakiintunut kunkin yrityksen palveluksessa olevien metsänhoitajien luku*. Lisäksi niin osasto kuin yhdistyksen haki ja sai teollisuudelta erillisiä rahoitusta muutamiin tärkeinä pidettyihin hankkeisiin.

Huhtikuun 1919 perustamiskokouksessa valittiin luonnollisesti yhdistykselle ensimmäinen nelihenkinen johtokunta – *suljetuin lipuin toimitetun vaalin perusteella*. Johtokunta kokoontui seuraavana päivänä ja täydensi kokoonpanoaan sääntöjen 4 §:n mukaan viidellä uudella jäsenellä. *Tällaisen kaksivaiheisen johtokunnan valintatavan katsottiin mahdollistavan yhdistyksen toiminnan kannalta parhaan tuloksen*, Kahiluoto kirjoittaa. Menettelyn demokraattisuutta voi arvostella, mutta se takasi ainakin sen, että metsäpäälliköillä ja vastaavilla oli ”riittävä” edustus johtokunnassa; jo tässä ensimmäisessä johtokunnassa heitä oli enemmistö. Järjestelystä oli oma hyötynsä yhdistykselle. Johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin Fiskars-yhtiön isännöitsijä, Evolta vuonna 1906

valmistunut metsänhoitaja I.A. von Julin, joka jatkoi tehtävässään 19 vuoden ajan. -

Vuoden 1973 sääntömuutokseen saakka olikin tapana, ettei yhdistyksen puheenjohtajan vaihtamisella pidetty kiirettä; siksi yhdistyksellä ehti näiden 54 vuoden aikana olemaan vain neljä puheenjohtajaa.

Vuonna 1938 yhdistyksen puheenjohtaja vaihtui ensimmäisen kerran – eikä suinkaan ”rauhanomaista tietä”. Tuolloin ei johtokunta päässyt kokouksessaan yksimielisyyteen puheenjohtajasta ja asia siirrettiin ”seuraavaan kokoukseen”. Kesäkuun 27:nä päivänä pidetyssä kokouksessa oli paikalla vain viisi yhdeksästä johtokunnan jäsenestä. Julin esitti sen vuoksi, että puheenjohtaja-asiaa lykättäisiin edelleen. Kun esitys ei saanut kannatusta, kokouksen puheenjohtajana ja sihteerinä toiminut Timo Brofeldt kirjasi: *Siirryttiin sitten puheenjohtajan vaaliin. Metsh. Luostarinen [Ahlströmin metsäpäällikkö] ehdotti johtokunnan puheenjohtajaksi mtsh. Uno Lehtisaloa [Enso-Gutzeitin metsäpäällikkö] ja mtsh. Albin Torckell’ia [Kymmin metsäpäällikkö, ei paikalla]. Kun mtsh. Torckell’in ehdokkuutta ei kannatettu raukesi se ja johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin kuluvaaksi toimintavuodeksi metsänhoitaja Uno Lehtisalo*. Julin pani asian niin pahakseen, ettei hän enää osallistunut johtokunnan kokouksiin, vaikka hänet valittiin vuosittain johtokuntaan aina vuoteen 1944 saakka.

Idström selittää syyn tapahtumaan: *Tämän v. 1938 suoritetun ”palatsivallankumouksen” asiallisena perusteluna mainittakoon eräiden johtokunnan jäsenten taholla syntynyt vaatimus, että Yksityismetsänhoitajayhdistyksen täytyi toiminnassaan soveltaa viralliseempaa sävyä, johon von Julin, luonteeltaan hyväntahoisena ja toverillisena, ei ollut kiinnittänyt tarpeeksi huomiota. Tämä katsottiin kuitenkin välttämättömäksi, jotta yhdistys voisi esiintyä entistä suuremmalla ponnella valtiolisten ym. laitosten ollessa toisena osapuolena. Ehkä asiaan oli vaikuttamassa myös kieli-kysymys sekä se, että Julin tuli ”liian pienestä firmasta”. Kahiluoto puolestaan toteaa ”mukavan miehen” maineen saaneesta Julinin johtamistyylisestä hie-man apogryfisesti: *Nykyajan kiireinen tempo ei suosi viivähtämistä veljellisessä seurustelussa*.*

Vuoden 1938 jälkeen on yhdistyksen puheenjohtajuus saatu ratkaistuksi ilman minkäänlaisia kärhemiä. Lehtisalo jatkoi – suostuttelulla saadun monen lisävuoden jälkeen – vuoteen 1953, ja hänen jälkeensä puheenjohtajaksi valittiin Kymin Uittoyhdistyksen uittopäällikkö Tapio Varis. Variksen kautta jatkui vuoteen 1966, jolloin puheenjohtajaksi valittiin Rosenlewin metsäpäällikkö Erik Reinius. Hän lieneekin ainoa, joka on tähän mennessä ehtinyt olla toisen polven ”johtokuntalainen”. Vielä ennen muutosvuotta 1973 vaihtui puheenjohtaja, kun Kemi-yhtiön toimitusjohtaja Mauri Melamies valittiin siihen tehtävään. Tähän muutosvuoteen saakka puheenjohtajien ohella myös muut johtokunnan jäsenet olivat olleet valtaosin metsäpäälliköitä tai vastaavia.

Mikä tahansa yhdistys saattaa pysyä hengissä ja toiminnassa, vaikka sillä olisi velto puheenjohtaja ja vä-

linpitämätön hallitus, kunhan sihteeri on mies paikallaan. Mutta jos sihteerikin on vetämätön, on häitä kädessä. Näin kirjoitti Jaakko Kahiluoto vuonna 1986 ja kiirehti heti lisäämään, että *Teollisuuden metsänhoitajat ovat saaneet aina yhdistyksensä sihteeriksi kyvykkäät miehet.* Eikä Kahiluoto suuremmalti liioitellut.

Osaston aikana sihteerin tehtävää hoiti valtaosan ajasta Rosenlew-yhtiön palveluksessa Tampe-reella ollut Frans von Wright. Hän hoiti tehtävänsä antaumuksella, minkä todistaa hänen laaja kirjeenvaihtonsa osaston asioissa. (Viinilaatikko esimerkkinä todettiin jo edellä.) Wrightin siirryttyä Kokemäenjoen Lauttausyhdistyksen uittopäälliköksi vuonna 1917, päätti osasto W.G. Thomén esityksestä palkata itselleen sihteerin, jonka tehtäväksi Thomé laati seitsenkohtaisen luettelon. Niistä työläin oli kohta 3: *Metsäteollisuusyhtiöiden etujen valvominen metsä-*

Yksityismetsänhoitajayhdistyksen sääntöjen alkusivu sekä painettujen sääntöjen ja jäsenluettelon kansilehti vuodelta 1923.

taloudellisissa kysymyksissä ulkoapäin tehtyjä kysymyksiä vastaan erikoisesti metsäpoliittisessa suhteessa sekä metsäteollisuuden maanhankintakysymyksistä. Vapaussodan jälkeen sihteeriksi valittiin tohtori August Renvall, joka 11 000 markan palkalla ryhtyi hoitamaan työtä kesäkuun alusta 1918 alkaen. Jo tätä ennen sihteerille oli maksettu pieni palkkio, ja näin on menetelty myöhemminkin. Renvallin päätyönä oli kuitenkin em. metsäteollisuuden maanhankintakysymyksen selvitystyö, ja näin ollen on ymmärrettävää, että varat sihteerin palkkaamiseen saatiin metsäteollisuudelta.

Sairauden vuoksi Renvall joutui luopumaan sihteerin tehtävästä jo vuotta myöhemmin ja hänen tilalleen valittiin Ahlström-yhtiön metsänhoitaja Bertel Fabritius, joka oli ollut johtokunnan jäsenenä vuodesta 1917 alkaen. Sihteerin tehtävien hoito helpottui, kun Fabritius siirtyi vuonna 1920 Keskusliiton asiamieheksi Helsinkiin ja samalla myös maanhankintakysymykset siirtyivät Keskusliiton hoitoon. (Samalla voitiin sihteerin palkkio puolittaa.) ”Faba” Fabritius hoiti sihteerin tehtäviä vuoteen 1927, jolloin hän siirtyi Ahlströmin metsäpäälliköksi. Seuraajaksi suostui Timo Brofeldt, joka hoiti tehtävää 20 vuoden ajan. Idström kirjoittaa Brofeldtista mm: *Tunnetun ja paljon käytetyn Thomén Metsätoimiston osakkaana hän seurasi tarkoin metsänhoidon alalla tapahtuvaa kehitystä ja metsien hyväksikäyttöä sekä omassa maassa että ulkomailla. Tämän vuoksi hänellä oli tilaisuus antaa yhdistykselle ja sen jäsenille monta herätettä ja aloitetta maamme metsätalouden parantamiseksi.*

Vuonna 1947 sihteeriksi valittiin Jarl Lindfors, yhtiön konsulentti, jonka työstä kerrotaan tuonempana. Lindfors oli sihteerinä 11 vuoden ajan, ja vuonna 1958 johtokunta valitsi hänen seuraajakseen Metsätehon Aulis E. Hakkaraisen, joka oli jo viiden vuoden ajan toiminut Lindforsin avustajana, apulaissihteerinä. Hakkarainen oli ensimmäinen sihteeriksi, joka tuli johtokunnan ulkopuolelta, mutta koska sääntöjen mukaan myös sihteeriksi kuului johtokuntaan, johtokunnan ”voimaluku” kasvoi 10:een. Virallisesti Hakkarainen valittiin johtokuntaan vuonna

1966, ja sihteerinä Hakkarainen jatkoi muutosvuoteen 1973. – Aina 1960-luvun lopulle saakka sihteerin työtä lisäsi se, että yhdistyksen jäsenkirjeet, retkeilykutsut ja valtaosa muusta kirjallisesta materiaalista toimitettiin myös ruotsiksi.

Kuten useimmissa yhdistyksissä, myös Yksityismetsänhoitajayhdistyksessä johtokunta pyöritti toimintaa. Ja ilmeisen hyvällä menestyksellä, näin ainakin pöytäkirjojen sekä aiempien historiakirjoitusten perusteella, ja sen vahvistaa myös Kahiluoto kuvattuaan johtokunnan toimintaa: *On tehty runsaasti aloitteita ja oltu myös valmiita näkemään henkilökohdallisesti vaivaa päätösten toteuttamiseksi. Ainoastaan täten on selitettävissä, että ulospäin näkyvästi vain muutamaan vuotuiseseen jäsentilaisuuteen rajoittuva toiminta on aikojen kuluessa tuottanut tuloksia ja tyydyttänyt jäsenistöä.* Luonnollisesti johtokunnan ”sisäsiittoisuus” aiheutti ajoittain kritiikkiä, mutta missä määrin vuodesta 1973 lähtien alkanut ”uuden demokration” aika on parantunut tuloksia ja lisännyt jäsenten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia, sitä voi vain arvailla.

Yhdistyksen säännöt mahdollistivat myös kunniajäsenet, joista A.R. Blumenthal sai siis kunnian tulla valituksi jo (vähää) ennen yhdistyksen perustamista. Seuraavat kaksi kunniajäsentä valittiin vuosina 1924 ja 1930, ja molemmilla kerroilla kohteena oli ruotsalainen metsämies: maaherra Nils Ringstrand ja professori Tor Jonson. Miksi juuri heidät valittiin Yksityismetsänhoitajayhdistyksen kunniajäseniksi, se on hieman epäselvää. Esimerkiksi Jonson sai tämän kunnian 50-vuotispäivänään ja ”perusteluissa” todettiin: *Föreningen vill med denna kallelse lämna Eder ett bevis på sin uppskattning av Edert arbete för den skogsvetenskapliga forskningens inriktande mot praktiska mål. Vi frambara även vår tacksamhet för att Ni, Herr Professor, sammanfört Sveriges och Finlands skogsmän att dryfta gemensamma frågor till fromma för de nordiska skogarnas framtid.* Jonson toki oli mukana vuonna 1922, kun ensimmäinen ruotsalaisryhmä osallistui yhdistyksen järjestämään kesäretkeilyyn, ja Ringstrand puolestaan oli mahdollistanut neljän suomalaismetsänhoitajan pääsyn vastaavalle ruotsalaisret-

keilylle vuotta aikaisemmin, mutta muuten ei heidän teoistaan yhdistyksen hyväksi tiedetä enempää; Idström ei käsittele kunniajäsenasiaa lainkaan.

Myös kahden seuraavan kunniajäsenen valinta jää arvoitukseksi – ainakin jälkipolville: tunnustus myönnettiin kahdelle vuorineuvokselle, Serlachius-yhtiön Gösta Serlachiukselle vuonna 1931 ja Kymi-yhtiön Einar Ahlmanille vuotta myöhemmin. Sen sijaan Uno Lehtisalon kutsuminen kunniajäseneksi vuonna 1953 ja Jarl Lindforsin vuonna 1958 olivat ”selviä tapauksia”.

Vuonna 1970 yhdistys otti käyttöön uuden palkitsemistavan, tunnustuspalkinnot. Ensimmäiset tunnustuspalkinnot myönnettiin kahdelle Väinölle, Nikulle ja Koivistolle, jotka molemmat olivat omien alojensa, puunhankinnan ja metsänhoidon, todellisia kehittäjiä ja ideanikkareita.

YHDISTYKSEN KOKOUKSET

Huhtikuun 1919 perustamiskokouksessa ei tyydytty pelkästään uuden yhdistyksen perustamistoimiin, vaan kokouksessa pidettiin kaksi esitelmää. Aluksi A.W. Granit alusti (ruotsiksi) aiheesta *Miten valtionmetsien käyttö olisi järjestettävä huomioonottaen kotimaisen teollisuuden tarpeet?* Vilkkään keskustelun jälkeen kirjattiin pöytäkirjaan viisikohtainen ponsilauselma, jossa mm. todettiin valtionmetsistä saatavan puun tärkeys teollisuudelle, mutta ”oikeaan hintaan”. Siksi esitettiin, että valtio jatkaisi uittoväylien ja muiden kuljetusolojen parantamista. Viimeinen kohta kuului *att staten tills vidare icke torde besitta förutsättningar att med framgång själf bedrifva träförädlingsindustriell verksamhet*. Viime mainitun ponnin teho jäi vähäiseksi, sillä neljä vuotta myöhemmin Metsähallituksen rakentama Veitsiluodon saha lähti käyntiin Kemijokisuulla.

Toisen esitelmän piti A.Benj. Helander (suomeksi; Helander toimi tuolloin Nuutajärven kartanon metsien hoitajana) ja se käsittelee puutavaroille asetettuja vientitulleja ja niiden vaikutusta yksityismetsälouteen sekä teollisuuteen. Tästäkin alustuksesta annettiin keskustelun päätteeksi kaksi pontta, joissa vaadittiin pyöreälle puutavaralle asetettuja vienti-

tulleja alennettavaksi sekä niiden keskinäisiä suhteita muutettavaksi oikeudenmukaisemmiksi sekä *ettå sahatun ja muun jalostetun puutavaran tulli on kokonaan poistettava tahi, ellei tätä nyt katsota mahdolliseksi, alennettava huomattavasti*.

Yhdistyksen kokouksista, eli kevättalvella pidetystä vuosikokouksesta sekä vuodesta 1920 alkaen marraskuussa pidetystä syyskokouksesta, muodostui yhdistyksen keskeisin toimintamuoto, josta Idström kirjoittaa seuraavasti: *Yhdistyksen itsenäistymisestä lähtien kokoukset ja illanvietot pidettiin vv. 1919–25 hotelli Fennian silloin vielä vanhoissa, kodikkaissa suojissa, kun taas osaston aikoihin kokoukset oli pidetty hotelli Kämpissä. V:n 1925 syyskokous järjestettiin Seurahuoneella, missä kokoukset sen jälkeen pidettiin kuutena peräkkäisenä vuonna. Näiden kahden välivaiheen jälkeen hotelli Kmpistä tuli jälleen yhdistyksemme kantapaikka v:sta 1931 lähtien, kunnes keväällä 1947 katsottiin tilojen sielläkin kymeen liian ahtaiksi. V:n 1947 syyskokous, kuten seuraavakin kokoukset, pidettiin sen vuoksi Stytalolla, jota nykyisin kutsutaan Tieteellisten seurain taloksi. Kokoukset on usein järjestetty yhdessä Suomen Uittajainyhdistyksen kanssa, jolloin kuitenkin kummankin yhdistyksen sntjn mukaiset vuosikokousten neuvotteluosat on pidetty erikseen.* (Kokouspaikoissa oli ajoittain joitakin poikkeuksia.)

Siirtymisessä hotelleista Stytalolle oli vljempien tilojen ohella Idströmin mukaan sekin hyvä puoli, *ettei inhimillinen heikkous siellä ole joutunut kiusaukseen, vaan jano on täytynyt voittaa, kunnes neuvottelu* [kokousasiat] *ja alustukset on läpikäyty. Entisten aikojen vapaammat olot kokousten kestäessä saivat vsty virallistempien ja täsmällisempien menettelytapojen tieltä.*

Vuoden 1922 syyskokousta seurasi ”jatkot”, sillä Fennian kokouksen jälkeen siirryttiin Seurahuoneelle, jossa pidettiin uusi kokous, tällä kertaa Paperi-insinriyhdistyksen kanssa. Tilaisuudessa ruotsalainen metsänhoitaja Gunno Kinnman piti esitelmän *Virkets tekniska egenskaper med särskild hänsyn till pappers- och cellulosafabrikationen*. Esitelmst keskusteltiin, minkä jälkeen tilaisuus jatkui sihteerin näin kirjaamana: *Efter mtets slut avts under bästa och kor-*

dialaste stämning en gemensam festmiddag, under vilkens förlopp det ena talet avlöste det andra. Näin, vaikka elettiin kieltolain aikaa. – Uudesta tapaamisesta paperi-insinöörien kanssa ei yhdistyksen arkistoista löydy mainintoja, mutta sellaisia saattoi olla; ainakin syytä olisi ollut – kuten varmaan nykyäänkin.

Vaikka Kämp jouduttiinkin hylkäämään yhdistyksen kokousten pitopaikkana, Pohjoisesplanadin varrella sijainnut hotelli säilyi metsä- ja uittomiesten suosiossa sen loppuun eli vuoteen 1965 saakka. Valtaosa pienemmistä ja vähän isommistakin kokouksista pidettiin siellä. Kerrotaan, miten Kaukas-yhtiön metsäpäällikkö V.E. Lagerstedt, joka oli tunnettu vähäpuheisuudestaan, ilmoitti Savonlinnassa autoon istuuduttuaan kuljettajalle: ”Kämpiini!” Siinä oli matkan aikana käyty keskustelu.

Jo osastoaikana aloitettu käytäntö liittii alustukset ja esitelmät tai kuten alkuun edelleenkin ilmaistiin, ”keskustelukysymykset”, kokousohjelmaan jatkui siis yhdistyksen aikana. Kokouksissa pidettiin yleensä kaksi tai kolme esitelmää, joista sitten keskusteltiin vaihtelevalla innolla. Aina ei intoa ollut, sillä vuoden 1925 vuosikokouksen (noin 90 osanottajaa) asialistalla oli yhtenä keskustelukysymyksenä ”Var ligger orsaken till det bristande intresset för deltagande i diskussionerna vid föreningens möten?” Vastausta ei kysymykseen saati, sillä ajanpuutteen takia aihe jouduttiin siirtämään seuraavaan kokoukseen; tuolloin ei aihe ollut enää ajankohtainen.

Vuoden 1925 vuosikokousesitelmät koostuivat seuraavista:

- S.E. Multamäki: ”Havaintoja Sveitsissä sovelletusta harsintahakkaustavasta ja ns. tarkistusmenetelmästä.”
- Rolf Wilén: ”Kokemuksia Itä-Karjalan metsistä ja metsätöistä.”
- Artturi Käpy: ”Tietoja Suomen Sahateollisuus-koulun toiminnasta.”

Kokouksen ohjelmistoa voi pitää poikkeuksellisen, harvoin esitykset olivat näin matkakertomuspainotteisia. Yleensä ne olivat hyvinkin spesifisiä, joskin kirjo oli laaja, mistä otettakoon muutama esimerkki:

- ”Järjestetyn riistanhoidon aikaansaaminen puunjalostusteollisuuden mailla.” (1927)
- ”Metsätyöläisen ansioon vaikuttavat tekijät.” (1935)
- ”Tulossa oleva maareformi.” (1944)
- ”Eräitä maabiologisia näkökohtia metsänhoidossa.” (1953)
- ”Valtakunnan liikenteen suunnittelu.” (1960)

Aina ei esitysten jälkeen tarvinnut innostaa keskusteluun. Näin tapahtui mm. vuosikokouksessa 1926, jossa Veikko Holm alusti aiheesta ”Miksi metsänhoito yhtiöiden metsissä on laimeata ja epätasais-ta ja mitä yksityismetsänhoitajain olisi tehtävä tilanteen korjaamiseksi”. Holm, joka oli tuolloin Joh. Askolinin palveluksessa, oli jopa painattanut alustuksensa. Hänen kärjekkäessä puheenvuorossa todettiin mm: *Aluksi kai täytynee lyhyesti huomauttaa hakkaus- ja metsänhoitotöiden silmiin pistävimmistä virheistä. Nuorennoshakkauksista toimitettaneen siemenpuuasentohakkaukset mäntymetsissä parhaiten tosin mielestäni usein käyttämällä liian pieniä siemenpuita. Poikkeuksia kyllä tästäkin löytyy, jopa semmoisiakin, että täytyy ihmetellä, etteivät metsälautakunnat ole puuttuneet asiaan. Kuusimetsissä käytetään liian vanhoissa, tuulta vastaan karaisemattomissa metsissä siemenpuuasentoa; myöskin tehdään paljaaksihakkuulohkot voimakkailla mailla liian suuriksi.* Holm jatkoi arvosteluaan neljän sivun verran ja antoi esityksessään ymmärtää, että valtaosa kritiikistä perustui hänen aiemman työnantajansa, Läskelä-yhtiön metsätalouteen; sen sijaan hänen nykyinen työnantajansa harjoitti metsissään hyvin intensiivistä metsänhoitoa.

Holmin esitys sai aikaan vilkkaan keskustelun. Puheenjohtaja von Julin totesi aluksi: *Forstmästare Veikko Holms andtagande måste hälsas med tillfredställelse och jag för min del vill gärna bortse från den kanske något aggressiva tonen.* Kaikista Holmin esittämistä epäkohdista Julin ei ollut samaa mieltä, ei myöskään siitä Holmin esittämästä neuvosta järjestää retkeilyjä syrjemmässä oleville metsäalueille, missä Holmin mukaan pahimmat virheet oli tehty. Julin

puolestaan ehdotti sellaisen julkaisun laatimista, johon olisi kerätty kokemuksia yhtiöiden metsissä harjoitetuista metsänhoitotoimenpiteistä. Hän muistutti myös, että metsänhoidossa on vaikea sanoa, mikä on aina oikein ja mikä ei, ja kertoi esimerkkinä tapauksen SMY:n retkeilyltä 20 vuotta aikaisemmin. Silloin muuan kohteena ollut uudistushakkuu oli saanut ”murhaavan” kritiikin retkeläisiltä, mutta nyt paikalla kasvoi *mitä kaunein taimikko*. Julinin mielestä oli myös kohtuutonta väittää, kuten Holm oli esittänyt, että *olemmehan kaikki nähneet minkälaisiin tuloksiin maanviljelyspuolella on päästy...* Se johdettiin hänen mukaansa siitä, että maanviljelys sai valtiolta tutkimustyöhön varoja liki 10 kertaa enemmän kuin metsätalous.

Myös eräät muut kokouksen osanottajat tukivat Holmin näkemyksiä – ainakin ”i stort sett”. Esimerkiksi *forstmästare T. Rancken ansåg att referenten framfört flere beaktansvärda synpunkter men icke bort rikta sin kritik enbart mot industribolagens forstmästare; densamma var berättigad gentemot samliga i privat tjänst arbetande skogsmän*. Osa taas katsoi, että Holmin kritiikki oli kohtuutonta, ja tässäkin tapauksessa keskustelu jäi vastaukseksi kysymykseen. (Kuten tämäkin esimerkki kertoo, alkuvuosina pöytäkirjat olivat keskustelupöytäkirjoja, jotka ovat aarre historiankirjoittajille!) – Joitakin vuosia myöhemmin Holm aiheutti vielä suurempia tunteita ankaralla sanomalehtikritiikillään uittoyhdistysten tehottomuudesta.

Yksityismetsänhoitajayhdistyksen ja Suomen Uittajainyhdistyksen yhteinen syyskokous pidettiin 16. joulukuuta 1935 Helsingissä Hotelli Kämpin juhlahuoneistossa. Osanottajia oli noin 80. Puheenjohtaja I.A. von Julinin (E 06) avaussanojen ja uusien jäsenten hyväksymisilmoituksen (12 kpl) jälkeen ohjelmassa oli kolme esitelmää: Asser Wichmann (E 98) ”Vertailevia numeroita puutavaran myynneistä Suomen ja Ruotsin valtionmetsistä”, I. Vuoristo ”Uittomerkin selvyyden vaikutus erottelukustannuksiin (varjokuvin)”, Jarl Lindfors (H 20) ”Korta data om bolagens jordförsäljningar (varjokuvin)”. Kokouksen jälkeen klo 19 nautittiin yhteinen päivällinen samassa tilassa; siihen osallistui noin puolet kokouksen osanottajista.

Kokousten jälkeen oli tapana jatkaa yhdessä-oloa yhteisellä veljespäivällisellä, josta esimerkiksi vuoden 1925 pöytäkirjassa todettiin: *Efter årsmötet avåts sedvanlig kamratmiddag under bästa stämning å Fennia, varefter deltagarne till småtimmarna fridfullt skingrades åt skilda håll.* Ilmeisesti näissä iltatilaisuuksissa ei enää tarvinnut ihmetellä keskustelun vähyyttä. Kaikki kokouksen osanottajat eivät suinkaan osallistuneet päivälliseen, yleensä keskimäärin ehkä kolmannes.

Sotavuosina yhdistys toimi säästöliekillä, juoksevien asioiden lisäksi pystyttiin järjestämään syyskokous marraskuussa 1943 ja vuosikokous maaliskuun viimeisenä päivänä 1944. Poikkeusoloja kuvasi myös kokousesitelmien aihepiiri: esimerkiksi kenraalimajuri H. Roos, Päämajan huoltopäällikkö, selosti yleistä kuljetustilannetta valtakunnassa sekä vuorineuvos Lauri Kivinen puutavaran hankintatilannetta ja sen tulevia järjestelyjä. Yhdistyksen vuosikertomus alkoi näin: Toimintavuosi 1944 on suurimmaksi osaksi kulunut sotamme loppuvaiheen ja sitä seuranneen välirauhan merkeissä. Toimintavuoden alussa, keväällä 1944, olosuhteet olivat sota-aikaan nähden melko ”normaalit”, mutta kesäkuussa tapahtunut sotatoimien vilkastuminen aiheutti monen yhdistyksemme jäsenen kohdalta kutsumisen uudelleen asepalvelukseen ja sekoitti yleensä tehtyjä työsuunnitelmia. Syyskuussa tapahtuneen välirauhan mukainen demobilisaatio toi vuoden 1944 loppuun mennessä melkein kaikki asepalveluksessa olleet jäsenemme takaisin siviilielämään, jolle on antanut leimansa puutavaran yhä kireämmäksi käynyt hankintakamppailu. Liioittelematta voitaneen sanoa, että melkein kaikki yhdistyksen jäsenet nyt tavalla tai toisella ovat mukana tässä kamppailussa.

Sodan jälkeen toiminta jatkui lähes normaalina, kokoukset pidettiin, mutta retkeilyä ei järjestetty moneen vuoteen. Vuoden 1948 toiminnan kuvaus alkoi vuosikertomuksessa näin: *Yhdistys on pitänyt tavanmukaiset kevät- ja syyskokouksensa. Tilastotietoja yhtiöiden metsätaloudesta on kerätty kuten aikaisempinakin vuosina. Yleistä retkeilyä ei ole toi-*

meenpantu, mutta useat yhdistyksen jäsenet ovat olleet mukana retkeilyillä ulkomaalaisten ammattiveljien kanssa näiden käydessä täällä. Oppikirjojen julkaisemiseen kohdistuvaa toimintaa on jatkettu.

Tästä eteenpäin yhdistyksen toiminta jatkui samaan tapaan kuin ennen sotiakin, sen jälkeen kun vuonna 1951 myös kesäretkeily oli saatu palauteksi vuosiohjelmaan. Retkeilyjen yhteydessä jatkettiin myös yhteistyötä Suomen Uittajinyhdistyksen kanssa. Yhteistoiminta laajeni myös kokouspuolelle, siten että kokousta seuranneet esitelmäosuudet olivat yhteiset molempien yhdistysten jäsenille. Vuoden 1928 syyskokous pidettiin ensimmäisen kerran yhdessä uittajien kanssa; professori Erik Lönnrothin tilaisuudessa pitämä esitelmä ”Metsikön sisäisestä rakenteesta” taisi kuitenkin jäädä ainakin uittajille hie- man etäiseksi. Syyskokousten yhteiset esitelmäosuudet vakiintuivat tämän jälkeen lähes säännöllisiksi, ja niissä oli yleensä esityksiä molempien osapuolten aihealueista. Esimerkiksi vuoden 1949 syyskokouksessa A.J. Ronkanen esitelmöi sahapuurunkojen apteerauksesta, Ernst A. Löthner uittoyhdistysten verotuksesta (viimeinen ruotsiksi pidetty kotimainen esitelmä!) sekä Niilo Jukarainen aiheesta ”Eräitä metsäalaa koskevia sosiaaliseen lainsäädäntöön kuuluvia suunnitelmia”. Lisäksi näytettiin Metsätehon tekemät elokuvat ”Purouittoa kunnostetussa väylässä” ja ”Traktorin käytöstä metsätöissä”.

Aika ajoin kokousesitelmät eivät liittyneet suoraan metsäalaaan. Vuonna 1966 E.-P. Paavolaisen aiheena oli ”Ehdotus uudeksi luonnonsuojelulaiksi” ja kolme vuotta myöhemmin Samuli Suomela esitelmöi aiheesta ”Maatalouspolitiikan lähiajan kehitysnäkymistä ja niiden vaikutuksesta metsätalouteen”. Molemmissa tapauksessa toinen kokousesitelmä koski uittoa.

Kuten jo edellä kerrotut esimerkit osoittavat, kokousesitelmien kirjo oli alusta pitäen varsin laaja kattaen metsätalouden useimmat osa-alueet. Kun ennen sotia metsänhoidollisten aiheiden osuus oli melko hallitseva, sotien jälkeen painopiste siirtyi puunhankinnallisiin asioihin. Tuolloin myös filmesitykset tulivat lähes vakio-osuudeksi ohjelmis-

toa. Niin kauan kuin yhdistys julkaisi vuosikirjaansa (josta tuonnempana), valtaosa pidetyistä esitelmistä julkaistiin niissä.

Vuoden 1969 syyskokous järjestettiin Helsingin Lilla Teaternissa joulukuun alussa. Ohjelma poikkesi aiemmista, sillä aiheena oli ”Piiireitä Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen kaakkoisvaltioiden metsätaloudesta ja puunkorjuulinjoista Pohjois-Amerikan itäosissa”. Ryhmä suomalaisia teollisuuden metsämiehiä oli tehnyt syksyn aikana kiertomatkan mainituille seuduille, ja nyt matkan kokemuksista kerrottiin 10 yhdistyksen jäsenen voimin.

Vuosikokousten aluksi oli tapana esittää muistosat vuoden aikana kuolleille jäsenille. Hiljainen hetki vainajille pidetään edelleenkin, mutta aina 1970-luvun lopulle saakka jokainen vainaja käsiteltiin yksilöllisesti eikä ainoastaan osana nimilistaa.

Vuonna 1965 Tapio Variksen johtamassa johtokunnassa oltiin huolestuneita yhdistyksen toiminnan taantumisesta, vaikka kokouksissa ja retkeilyillä riitti hyvin osanottajia. Asetettiin työryhmä (kaikki johtokunnan jäseniä), joka muistiossaan totesi, että *metsätalouden piirissä on useita sellaisia kysymyksiä, joita yhdistys voisi hoitaa puolueettomana ammattimiesten yhteentullessaan*. Tällaisina mainittiin maankäyttöpolitiikka sekä *luonnonsuojelu koko laajuudessaan*. Keinoiksi näiden asioiden hoitamiseen sekä yhdistyksen muun toiminnan aktivointiin esitettiin koko- tai ainakin osapäiväisen toiminnanjohtajan palkkaamista. Koska yhdistyksen varat eivät kuitenkaan tällaista olisi mahdollistaneet, ei vaikka jäsenmaksuja korotettaisiinkin, päädyttiin esittämään, että Metsätehon tiedotusmetsänhoitaja hoitaisi sivutyönään myös yhdistyksen toiminnanjohtajan tehtävät. Toiminnanjohtajaa ei yhdistykselle saatu, mutta Metsäteho on tarjonnut sihteeripalvelut yhdistykselle, kuten oli jo kymmenkunta vuotta sitä ennenkin.

KESÄRETKEILYT

Hyvin järjestettyjen retkeilyjen merkitystä ei voi yliarvioida metsällisen tietotaidon edistämässä ja levittämässä. Tämä koskee erityisesti aikaa, jolloin

niin tietoliikenne- kuin liikenneolot olivat aivan eri tasolla kuin miksi ne ovat kehittyneet kahden-kolmen viime vuosikymmenen aikana. Metsäretkeilyillä päästiin omin silmin näkemään teorian muuttumista käytännöksi – tai sitten ei – sekä erilaisten metsätaloudellisten toimien vaihtelevia onnistumisasteita. Lisäksi, ja mikä on edelleen tavattoman tärkeää, kollegat pääsivät tapaamaan toisiaan ja siinä sivussa hienaan hauskaakin pitämään.

Jo vuonna 1914 tehtiin osaston piirissä esitys retkeilytoiminnan käynnistämisestä. Idea tuli varmaan siitä, että vuotta myöhemmin perustettu ”sisaryhdistys”, Suomen Uittajainyhdistys, oli jo ensimmäisenä toimintavuotenaan 1912 järjestänyt uittoretkeilyn, kuten edellä jo kerrottiin. Vaikka ehdotus saikin kannatusta, ei asia johtanut käytännön toimenpiteisiin, vaan osa jäsenistä tyytyi osallistumaan SMY:n järjestämiin retkeilyihin, joita järjestettiin osaston aikana viisi kertaa (1911–15); näin oli alkuun vielä yhdistysaikanaakin. Lisäksi muutamat jäsenistä osallistuivat ulkomaisiin, lähinnä Ruotsissa järjestettyihin retkeilyihin; metsäretkeilythän eivät olleet mikään kotimainen keksintö.

Juuri tämän ulkomaisen ”benchmarkingin” hankkiminen lienee ollut kimmokkeena yhdistyksen oman retkeilytoiminnan käynnistymiseen vuonna 1922. Kuitenkin jo tätä ennen oli yhdistys toiminut retkeilyisäntänä ja -järjestäjänä. Elokuussa 1920 yhdistys näet järjesti pitkän, Itä-Suomeen suuntautuneen retkeilyn, ei kuitenkaan yhdistyksen jäsenille vaan valtakunnan silmäätekeville. Aiheen tapahtumaan antoi tuolloin käynnissä ollut kiista teollisuuden maanomistuksesta, johon oli liitetty myös kysymys teollisuuden harjoittama maatalous omistamallaan tiloilla. Tällainen yhtiömetsäretkeily oli valmisteltu jo kesäkuulle 1917, mutta tapahtumat Venäjällä peruuttivat sen toteutuksen. Tällä kertaa retkeily järjestettiin, ja mukana oli kolme ministeriä, kansanedustajia, johtavia virkamiehiä sekä lehdistön edustajia, kaikkiaan osanottajia oli liki 50. Vaikka huolella valmisteltu retkeily, jota Suomen Paperi- ja Puutavaralehti selosti viidellä sivulla, onnistuikin, se tuskin tuotti teollisuuden toivomaa tulosta. Vuonna 1922 näet säädettiin ”Laki

maanhankkimisesta asutustarkoituksin” (Lex Kallio) sekä kolme vuotta myöhemmin ”Laki puutavarayhtiöiden lainvastaisesti hankkimista kiinteistöistä” (Lex Pulkkinen). Ne yhdessä vuoden 1915 lain kanssa tekivät pitkäksi aikaa lopun metsäyhtiöiden metsäomaisuuden kartuttamisesta, kuten edellä jo todettiin.

Palataan vuoteen 1922, jolloin A.W. Granit teki vuosikokouksessa esityksensä yhdistyksen jäsenille suunnatun retkeilytoiminnan käynnistämiseksi. Idström kuvasi esityksen näin: *Koska markan huonon vaihtokurssin vuoksi oli lähes mahdotonta ottaa osaa ulkomaisiin retkeilyihin, kutsuttakoon tänne metsämiehiä Ruotsista antamaan vaikutteita metsänhoitotyöstä, jota suoritetaan vastaavissa olosuhteissa kuin meillä.* (Huomattakoon, että puhuttiin nimenomaan metsänhoidosta, ei metsäteknologiasta!) Granitin esitys hyväksyttiin, ja jo saman vuoden elokuussa järjestettiin retkeily reitillä Hanko–Saari–Mustiala–Nuutajärvi–Salmio–Hämeenlinna–Harviala–Evo–Sippola–Mustila–

Kotka. Retkeilyyn osallistui 11 ”johtavaa” ruotsalaista metsämiestä sekä 15 yhdistyksen jäsentä.

Seuraavana kesänä pääsi 15 yhdistyksen jäsentä vastavuoroisesti osallistumaan Norrlands Skogsårdsförbundin järjestämään retkeilyyn. Retkeilyyhteistyö jatkui tästä eteenpäinkin naapurimaiden kanssa, mistä Idström kirjoittaa: *Tämän jälkeen yhteydenpitoa jatkettiin useita kertoja, useimmiten ruotsalaisten, mutta myös norjalaisten ja tanskalaisten kanssa. Ylimetsänhoitaja Emil Vesterisen välityksellä saatiin myöhemmin aikaan yhteys eestiläisten ja professori Carl Metzgerin ansiosta saksalaisten metsämiesten kanssa.*

Kesällä 1924 yhdistys järjesti ensimmäisen ”suuren” retkeilynsä. Sekin kesti viisi päivää ja suuntautui Itä-Suomeen, aivan Valamoä myöten. Osanottajia oli liki 70, joista yhdistyksen jäseniä oli 40, ruotsalaisia metsämiehiä 20 sekä yksi lajinsa edustaja Norjasta ja Tanskasta. Lisäksi oli mukaan kutsuttu maamme metsätalouden johtoa eli Metsähallituk-

Vuoden 1932 kesäretkeily toteutettiin yksipäiväisenä reitillä Imatra–Savonlinna. Enso-Gutzeit toimi retkeilyn järjestäjänä, ja kohteet olivat pääasiassa metsänhoidollisia. Toki mukaan oli mahdutettu myös uittoa ja myös laivamatka yhtiön höyryhinaajilla Chr. Kontturi ja Hans Nilsen, joista viime mainittu on juuri saapumassa Laitaatsillan yläpuolelle, yhtiön laivastopäällikön virka-asunnon, Lepolan, rantaan. Jäsenemme Tero Lehto (H 55) asuu nykyään Lepolassa. (Kymin Uittoyhdistys)

sen pää- ja ylijohtaja sekä neljän suuren itäsuomalaisen metsäyhtiön toimitusjohtajat; he myös osallistuivat retkeilyyn. Yhdistyksen vuosikertomuksensa selostettiin retkeilyn kulku yksityiskohtaisesti. Se alkoi (ruotsalaisuuden osalta) näin: *Fredagen den 27 juni tillbragtes i Helsingfors sålunda att på morgonen Sveaborg besöktes varpå, efter en hastig lunch på Kapellet, konstsamlingarna i Atenum och Sinebrychoffska galleriet besågos. På eftermiddagen intogs thé hos Sveriges minister samt middag i Nyländska Jaktklubbens pavillon varefter samtliga resenärer med nattaget avreste till Jaakkima. Från Jaakkima styrdes kosan med kustförsvarets ångare "Tampere" till Valamo där man exkurrerade såväl lördag kväll som söndag morgon.* Tämän jälkeen siirryttiin Sortavalaan ja metsällisempään ohjelmaan. Maantieosuudet kuljettiin henkilöautoilla, joista kertyi kunnioitettava letka näin suuren retkeilijäjoukon ollessa kyseessä. Kesällä 1924 oli toiseksi pahin tulva (vuoden 1899 jälkeen), joten osa matkasta jouduttiin ajamaan tulvan vallassa olevia maanteitä myöten.

Retkeilyä järjestettiin tästä eteenpäin muutaman vuoden välein eri puolille maata, kuitenkin pääasiassa eteläisessä Suomessa. Siitä lähtien kun yhdistys alkoi julkaista vuosikirjaa, osasta retkeilyä kerrottiin niissä aiempaa yksityiskohtaisemmin. Vuoden 1931 retkeily oli poikkeuksellinen, kuuden päivän suoekursio tri Mauno J. Kotilaisen johdolla Viipuri–Sortavala-reitillä. Osanottajia oli 19, jotka vuosikertomuksen mukaan päättivät retkeilyn *många torvmarksbotaniska lärdomar rikare*. Vuonna 1935 järjestettiin vastaavanlainen suokurssi, nyt nelipäiväisenä Kajaanissa.

Pulavuosina ei muita retkeilyä järjestetty, ja vuoden 1932 retkeilykin toteutettiin vain yksipäiväisenä (tosin 2-öisenä) reitillä Imatra-Savonlinna 30 miehen ja 12 auton voimin. Enso-Gutzeit toimi retkeilyn järjestäjänä, ja kohteet olivat pääasiassa metsänhoidollisia. Toki mukaan oli mahduttettu myös uittoja – oltiinhan Saimaan rantamailla – ja myös laivamatka yhtiön höyryhinaaja Chr. Kontturilla. Jarl Lindfors kuvaili retkeilyselostuksessaan päätöspäivällistä Savonlinnan Casinolla: *Man bänkade sig*

vid det långa bordet för att njuta av den splendida supé, som Enso-Gutzeit O/Y hade vänligheten bjuda på. Maten smakade och dagens intryck kollationerades under livligt samspråk. Tal höllos, och både värdenbolaget och färdledaren Arno Lindroos fingo sitt välförtjänta tack för visad gästfrihet och prima arrangemang. Och kvällen i övrigt, ja, den övergick till en av dessa glimrande nätter, då tiden har upphört att finna still, och man njuter helt och fullt i goda vänners lag – och är ett minne för livet rikare. – Varmaan saman vuoden keväällä tapahtunut kieltolain päättyminen lisäsi osaltaan illan tunnelmaa.

Vuoden 1938 retkeily, joka suuntautui Sippolaan ja Kymijoelle, järjestettiin jälleen yhdessä uittajien kanssa. Lisäksi yhdistys osallistui Pohjoismaisten Metsäkongressien (ensimmäinen pidettiin Suomessa vuonna 1927) sekä vuoden 1949 (sekä jo suunniteltuun vuoden 1940) Maailman Metsäkongressin retkeilyjärjestelyihin. Luonnollisesti myös yhdistyksen jäseniä osallistui näihin tapahtumiin (vuoden 1927 retkeilyyn peräti 48), kuten myös muissa maissa järjestettyihin vastaaviin kongresseihin ja niiden retkeilyosuuksiin.

Sotavuosina ei retkeilyä luonnollisestikaan voitu järjestää, eikä heti sodan jälkeenkään. Vasta vuonna 1951 oli yksityismetsänhoitajilla tilaisuus tavata toisiaan oman kesäretkeilyn merkeissä. Reitti kulki Ähtäristä Keuruun kautta Mänttään. *Kohteina olivat paljaaksihakkuu ja kulotuksen jälkeen syntyneet kulttuurimetsiköt sekä leirialue, jolla metsätyöntekijöitä varten hankitut kämppävauvat herättivät ansiittua huomiota*, Idström kirjoittaa. Tästä eteenpäin metsänhoitoon liittyvien kohteiden määrä alkoi pikku hiljaa vähetä kesäretkeilyn ohjelmasta, ja puunhankintaan liittyvät kysymykset saivat yhä suuremman huomion. Idström kuvailee esimerkiksi vuoden 1960 retkeilyä, joka suuntautui Etelä-Hämeeseen: *Ensimmäisen retkeilypäivän teemat olivat hakkuu- ja kuljetuskysymykset, missä merkeissä tutustuttiin Harvialan kartanon metsäautoteihin. Lisäksi tarkasteltiin Harvialan suuria taimitarhoja asiantuntevalla opastuksella. Toisena päivänä tutustuttiin Metsäpuiden Rodunjalos-*

tussäätiön Vanajan Metsänjalostusasemaan ja taimitarhaan sekä Oy Finlayson-Forssa Ab:n rahkasoiden tuhkalannoituskokeisiin. Karsitut männiköt kuuluivat myös havaintokohteisiin. – Alkuaikojen monipäiväiset retkeilyt olivat vakiintuneet kaksipäiväisiksi jo 1930-luvulta alkaen.

Myös tehdasvierailut alkoivat tulla ohjelmistoon, kulttuuriahhan niissä oli ollut alusta pitäen. Esimerkiksi vuonna 1953 tutustuttiin Fiskars-yhtiön Skogbyn sahaan ja Billnäsin konepajaan sekä vuonna 1956 Tampellan Inkeröisten tehtaan puunvastaanottoon ja Enso-Gutzeitin Kaukopään kartonkitehtaaseen.

Retkeilyistä tuli 1960-luvulla entistä teknologisempia ja myös suositumpia. Vuoden 1964 retkeilystä, joka tehtiin reitillä Oulu–Taivalkoski–Kuusamo–Kemijärvi–Rovaniemi, todetaan 75-vuotishistoriikissa: Retkeilyn teemoina olivat metsätraktori puutavaran kuljetuksessa, siirtyminen luonnonmetsistä viljelymetsiin Koillis-Suomessa, Kemijoen uittojärjestely ja Kemijärvi Oy:n tehdas. Varsinaisia retkeilyselostuksia ei kuitenkaan ole sisällytetty Kahiluodon historiikkiin.

Taas vuoden 1966 retkeilystä todetaan vuosikeromuksessa: *Yhdistyksen kesäretkeily järjestettiin 16. ja 17.8. 1966 Keski-Suomessa. Ensimmäisenä päivänä tutustuttiin Leivonmäen Kivisuolla soiden lannoituskokeisiin ja Kaipolassa Yhtyneet Paperitehtaat Osakeyhtiön tehtaalla puun vastaanoton järjestelyyn. Toisena päivänä olivat kohteina puutavaran kuljetus rautateitse välillä Suolahti-Jyväskylä, Metsäliiton Selluloosa Oy:n Äänekosken tehtaiden puun vastaanoton järjestely, metsämaan muokkaus ja sen koneellistaminen sekä kalanviljely. Retkeilyllä oli lähes 90 osanottajaa. Osanottajamäärä ei ollut mitenkään poikkeuksellinen. – Tämänkin retkeily päättyi yhteiseen päivälliseen, mikä tarkoitti, että retkeilyllä joutui (pääsi) olemaan ainakin kaksi, yleensä kolme yötä.*

Torsten Idström tiivistää kesäretkeilyjen merkityksen yhdistyksen ensimmäisen 50-vuotiskauden aikana: *Retkeilyt ovat herättäneet vilkasta ajatusten vaihtoa ja tehneet mahdolliseksi kokemusten ja kokeilujen levittämisen, samalla kun ne ovat huomattavas-*

sa määrin edistäneet henkilökohtaisia yhteyksiä toveripiirissä. Näin on toki ollut senkin jälkeen. Syytä on myös tuoda esiin metsäyhtiöiden suopea suhtautuminen metsänhoitajaretkeilyihin, mikä on ilmennyt niin retkikohteiden tarjonnassa kuin aidossa vieraanvaraisuudessa. Toki osanottajat vastasivat varsinaisista retkeilykustannuksista tuolloinkin.

KONSULENTTI

Niin yllättävältä kuin se ehkä kuulostaakin, metsänhoito oli yksi keskeisimpiä syitä niin osaston kuin yhdistyksenkin perustamiseen. Tai oikeampaa on sanoa, että metsänhoidon puute, sillä suinkaan kaikki metsää omistavista yhtiöistä eivät kiinnittäneet asiaan riittävää tai juuri minkäänlaista huomiota. Edellä kerrotut Walkiakoski- ja Läskelä-yhtiöiden tapaukset ovat siitä hyvinä esimerkkeinä; tuskin ne olivat yksittäistapauksia. Siksi metsänhoitoon ja metsänparannukseen liittyvät asiat olivat usein esillä osaston kokouksissa. Aihepiiriin liittyvien esitelmien lisäksi oli esillä myös konkreettisemmat toimet. Vuonna 1913 käsiteltiin osaston vuosikokouksessa ojitusasiantuntijan palkkaamista Suomen Sahanomistajayhdistyksen palvelukseen, mitä osasto lämpimästi suositteli. Hanke ei johtanut kuitenkaan tätä pitemmälle, koska Sahanomistajayhdistys torjui esityksen sillä perusteella, etteivät kaikki sen jäsenyhtiöt olleet metsää omistavia.

Seuraavan kerran metsänhoidon asiantuntijan palkkaaminen oli esillä johtokunnan kokouksessa kesällä 1917. W.G. Thomé esitti, kuten edellä jo kerrottiin, päätoimisen sihteerin palkkaamista osastolle, ja vielä sellaisen, joka olisi metsänhoidollisesti suuntautunut ja jonka tehtäviin olisi myös kuulunut *saattaa metsäteollisuusyhtiöiden metsätalous järkipäisemmäksi, osoittaa tämän metsätalouden suuntaviivat sekä selvittää uusia virtauksia metsätalouden avulla.* Thomé perusteli esitystään varautumisella kilpailuun, joka maamme metsäteollisuudella tulisi sodan päättymisen jälkeen olemaan edessä. Vaikka päätoiminen sihteeri palkattiinkin reilun vuoden ajaksi, tällä ei kuitenkaan ollut aikaa tähän metsätalouden edistämistyöhön. Ei myöskään myöhemmillä ”puolipäiväsihteeillä”.

Oman metsänhoidollisen asiantuntijan, konsulentin, palkkaaminen yhdistyksen palvelukseen jäi kuitenkin itämään niin johtokunnan kuin varmaan monien jäsentenkin mieleen. Ilmeisesti vasta edellä kerrottu Veikko Holmin ”herätyshuuto” saattoi konsulenttiasian ratkaisuun. Niinpä vuoden 1927 vuosikokouksessa päätettiin palkata yhdistykselle konsulentti, jonka tehtäviin kuului Idströmin mukaan:

- Toimia asiantuntijana metsänojituskysymyksissä
- Koota ja valmistaa tilastoaineisto yhtiöiden metsätaloudesta vuosikirjaan, jonka julkaisemisen yhdistys päätti aloittaa.

Konsulentin palkkaamiseen tarvittavat varat päätettiin kerätä korottamalla yhtiöiden avustusraha kolminkertaiseksi eli 900 markaksi per palveluksessa oleva metsänhoitaja.

Ensimmäiseksi – ja ainoaksi – konsulentiksi valittiin 12 hakijan joukosta metsänhoitaja Jarl Lindfors, joka oli ollut viisi vuotta Thomén Metsätoimiston palveluksessa ja sen jälkeen kaksi vuotta Metsätaloudellisen Aikakauskirjan/Forstlig Tidskriftin toimittajana sekä vuodesta 1923 alkaen myös SMY:n sihteerinä. Ennen kuin Lindfors aloitti konsulenttina vuoden 1928 alussa, hän teki yhdistyksen kustannuksella opintomatkan Ruotsiin, jonka aikana hän myös osallistui Skogshögskolanin järjestämään ensimmäiseen metsänojituksen jatkokurssiin. (Vuonna 1929 Lindfors osallistui myös Tapion ensimmäiseen metsänojituskurssiin.) Lisäksi hän tutustui suurimpien metsäyhtiöidemme metsätaloustoimintaan.

Helmikuussa 1928 sihteeri Timo Brofeldt lähetti metsää omistaville yhtiöille kirjeen, joka alkoi: *Täten saamme kohteliaimmin ilmoittaa, että Yksityismetsänhoitajayhdistys on ottanut palvelukseen metsäkonsulentin, metsänhoitaja Jarl Lindforsin, jonka tehtäviin kuuluu m.m. auttaa yhtiöitä metsänhoidollisissa kysymyksissä ja erikoisesti kulttuuri- ja soistuneiden maiden ojitustöissä.* Tilaukset konsulentin töistä tuli toimittaa pikimmiten yhdistyksen sihteerille.

Idström kuvaa konsulentin työn alkua: *Konsulentin tärkeimpiä tehtäviä oli toimia asiantuntijana metsänojituskysymyksissä. Ensimmäisen vuoden aikana hänet kutsuttiin kuuteentoista eri paikkaan tutkimaan suoperäisiä alueita ja suunnittelemaan ojitusta. Tällöin hän henkilökohtaisesti suoritti linjojen ajon pääosan. Ennen pitkää kävi kuitenkin ilmeiseksi, että konsulentin oli mahdotonta itse huolehtia ojituslinjojen ajamisesta sekä lisäksi laatia täydelliset ojitussuunnitelmat kaikille yhtiöille, jotka niitä halusivat. Olikin täysin paikallaan, että hän alkoi pitää yhtiöiden metsätöyryjohtajille kursseja ojitusten suunnittelussa tyytyen jälkeensä tarkistamaan suunnitelmat ja ojalinjat, joita he olivat ajaneet maastoon.* – Ensimmäisen 10-vuotistyörupeamansa aikana Lindfors teki reilut toista tuhatta matkapäivää, joihin sisältyi 17 ojituskurssia sekä runsas tuhat kilometriä omaa ojalinjojen kepitystä. Kesäaikaan konsulentti oli siis tosiaankin kenttätöissä! Yhtiöt luonnollisesti maksoivat yhdistykselle konsulentin toimituspäivistä ja matkoista, ja vielä niin, että ne yhtiöt, jotka tukivat yhdistystä vuosivastuksin, saivat maksuista alennusta.

Näin jälkeensä tuntuu melko ihmeelliseltä, että soiden ojitus oli teollisuuden metsäkonsulentin päätyö. Olisi helppo kuvitella, että metsänuudistamiskysymykset sekä ennen kaikkea metsänhoidollinen leimaus, jonka puutteeseen Holm oli kiinnittänyt huomiota, olisivat olleet etusijalla neuvontatyössä. Totta tietysti oli, että yhtiöiden metsissä oli runsaasti ojituskelpoisia soita, joiden kasvukuntoon saattamiseksi ei ollut kiinnitetty laajempaa huomiota, mutta silti suopuolen korostaminen yllättää; yhdistyksen arkistotkaan eivät tarjoa selitystä asiaan. (Suometsätiede sai oman professorinsa yliopistoon vuonna 1938, mutta virka saatiin täytetyksi vasta kuusi vuotta myöhemmin.)

Talvisaikaan konsulentti lähinnä laati ojitussuunnitelmia sekä toimitti yhdistyksen vuosikirjaa, josta lisää seuraavassa. Lindforsin työtä helpotti se, että hänen työhuoneensa oli Thomén Metsätoimiston yhteydessä: se turvasi toimisto- ja kartanpiirtäjäavun. Konsulentti kirjoitti vuosikirjaan kertomuksen toiminnastaan ja esimerkiksi vuoden 1933 kertomus (sitä ennen vain ruotsiksi) alkoi näin:

Vuoden 1933 alkupuolella konsulentti hoiteli juoksevia asioita, keräili ja muokkasi tilastoa yhtiöiden metsätaloudesta sekä toimitti yhdistyksen vuosikirjan. Tämän VI nide ilmestyi yhdistyksen metsäviikon aikana pidettyyn vuosikokoukseen, 160 sivun laajuisena, sisältäen 72 kuvaa. Jo mainittujen töiden ohella mutta varsinkin metsäviikon jälkeen konsulentti valmisti ojitussuunnitelmia edellisen kesän kenttätöiden perusteella. Kesätyöt aloitettiin 15. V. ja kestivät 18. XI asti, keskeytyen kuitenkin 17. VIII. – 8. IX. välisenä aikana, jolloin konsulentti nautti virkalomaa ottaakseen osaa RUK:ssa Haminassa järjestettyyn metsänhoitajain reserviupseerikurssin I jaksoon.

Toimituspäiviä kertyi 121 yhdeksän yhtiön toimeksiantoina; eniten Lindfors vietti aikaansa Äänekoski-yhtiön metsissä ja soilla. Omia ojalinjoi konsulentti ehti vetämään 192 kilometriä sekä lisäksi järjestämään yhden viikon mittaisen kurssin Kaukas-yhtiön työnjohtajille.

Toki konsulentti neuvoi ja palveli myös muissa metsänhoidollisissa kysymyksissä; vuonna 1933 sellaisten toimituspäivien osuus oli 12 %. Niiden osuus kasvoi kuitenkin kaiken aikaa, ja 1930-luvun jälkipuoliskolla muiden kuin ojitukseen liittyvien toimituspäivien osuus oli keskimäärin kolmannes.

Aikaa myöten konsulentin tehtäväkenttä laajeni. Yhtenä ensimmäisistä lisätöistään Lindfors pääsi avustamaan vuorineuvos Gösta Serlachiusta tämän ollessa Metsänhoidon edistämiskomitean jäsen vuodesta 1935 alkaen. Yksityismetsänhoitajayhdistys pyr-

ki itsekin olemaan aktiivinen metsäpoliittisissa kysymyksissä 1930-luvulta alkaen, ja se tiesi konsulentille lisätöitä, minkä Idström kuvailee näin: Milloin yhdistyksellä oli intressejä valvottavina komiteoissa ja neuvotteluissa, johtokunta määräsi konsulentin näihin tehtäviin edustamaan yhdistystä. Näitä edustuksia oli kosolti, joista voidaan mainita yhtenä tärkeimpänä toimiminen sihteerinä Puunjalostusteollisuuden Työnantajaliiton vuosina 1941 ja 1944 asettamissa metsätöiden palkkaperustekomiteoissa. Lisäksi Lindfors osallistui mm. Metsäsanakirjan sekä Metsänhoitajamatrikkelin toimitustyöhön ja oli myös SMY:n Metsätaloudellisen Valistustoimiston Keskusneuvoston jäsen. Nämä lisätyöt sekä sotavuodet muutenkin vähensivät tuntuvasti konsulentin toimituspäiviä.

Lindfors siirtyi vuonna 1945 Keskusliiton palvelukseen hoitamaan metsäpoliittisia asioita, jotka olivat vuonna 1936 siirtyneet S.A. Sohlmanin kuoleman jälkeen ikään kuin yhdistyksen vastuulle. Hän jatkoi kuitenkin muodollisesti edelleen yhdistyksen konsulenttina. Vuonna 1947 hänestä tuli Timo Brofeldtin jälkeen yhdistyksen sihteeri, mikä samalla tarkoitti sihteerin ja konsulentin tehtävien yhdistämistä. Varsinaisten konsulentin tehtävien aika oli kuitenkin ohi, ja yhtiöt lisäsivät omia resurssiaan metsänhoitoon ja -parannukseen.

Metsäyhtiöiden metsissä tehtyjen metsänhoitotöiden kehitys kuvanee osaltaan yhdistyksen konsulentin työn vaikutusta. Tilastot ovat – luonnollisesti – Jarl Lindforsin käsialaa:

Keskimäärin vuodessa, ha

	1920-luku	1930-luku	1940-luku	1950-luku
<i>Työlaji</i>				
Metsänviljely	2 300	5 800	2 200	11 600
Uudisojitus	8 300	12 400	200	6 600
Kulutus	200	100	200	6 200
Laikutus	300	300	200	1 100
Uudistusalan valmistus	7 300	10 200	5 000	36 700

JULKAISUTOIMINTA

Yhdistys ymmärsi alusta pitäen viestinnän ja julkaisutoiminnan merkityksen tavoitteittensa edistämisessä; julkaistiinhan jo ensimmäisen kokouksen tärkeimmistä keskustelukysymyksestä lehdistötiedote! Osaston aikana oli esillä myös oman vuosikirjan laatiminen. Se ei kuitenkaan onnistunut, kuten Lindfors kuvailee: *Vuosikirjan julkaisemista käsiteltiin ensi kerran johtokunnan kokouksessa 30.11.1917 ja siirrettiin asian käsittely vuosikokoukseen 4.10.1918, joka kannatti ajatusta lämpimästi ja antoi johtokunnan tehtäväksi ajaa asiaa edelleen. Kuitenkin sammui kysymys sillä kerralla, kun Keskusliitto ei katsonut olevan syytä tukea esitystä, ”koska kysymyksessä olevien asiakirjojen julkaiseminen voidaan toimittaa Keskusliiton aikakauskirjassa”* [Suomen Paperi- ja Puutavara-lehti, Finlands Papper- och Trävarutidskrift]. Näin ei kuitenkaan menetelty muuten kuin muutaman kokouksesitelmän osalta.

Tätäkin ennen oli pariin otteeseen keskusteltu metsäyhtiöiden metsätaloutta koskevien tilastotietojen keräämisestä, mutta sekään hanke ei tuolloin edennyt. Saman kohtalon koki myös metsätöiden käsikirja, jollaisen laatimista ehdotettiin vuosikokouksessa 1916, aluksi yksinomaan ojitusta koskevana. Hankkeen vaiheet ovat sen verran mielenkiintoiset, että niitä kannattaa referoida Lindforsin kirjoituksen perusteella. *Kokous kannatti ehdotusta, mutta päätti laajentaa ohjelmaa niin, että käsikirja käsittäisi kaikki eri metsätöitä, Lindfors kirjoittaa. Käsikirjan valmistelu annettiin viisimiehille komitealle. Komitea uskoi kirjan toimittamisen 1917 maist. I. Lassilalle, joka lienee jättänyt käsikirjoituksen tarkastettavaksi kesäkuussa 1918, koska johtokunnan pöytäkirjassa 30.6.1918 on: ”johtokunta päätti ottaa tarkastettavaksi maist. I. Lassilan osaston laskuun laatiman metsätöiden käsikirjan käsikirjoituksen”. Seuraava maininta, mikä tähän siteerattakoon, on vuoden 1919 vuosikertomuksessa: ”Metsänhoitaja, maisteri I. Lassilan laatiman metsäkäsikirjan on vuoden aikana tarkastanut maisteri A.B. Helander ja on se tällä hetkellä (keväällä 1920) valmis lopullisesti painettavaksi.” Vuoden 1920 vuosikertomuksessa todetaan: ”Tri I. Lassilan laatimaa met-*

säkäsikirjaa ei ole vielä voitu toimittaa painettavaksi, koska siitä koituisi ennenkuulumattomia kustannuksia.” Täten käsikirja katoaa asiakirjoista – yksi yleisen hintojenkohoamisen uhri.

Voi vain arvailla, oliko tapahtumien kulkuun mitään osuutta sillä, että Helander (yhdistyksen johtokunnan jäsen vuosina 1919–23) oli vuonna 1918 julkaissut metsäteknologisen oppikirjan ”Metsänkäyttöopin”. Se ei tiettävästi kilpaillut – ainakaan suuremmalti – Lassilan ”Metsätöiden käsikirjan” kanssa, joskaan Lassilan teoksen sisällöstä ei ole löytynyt tarkempia tietoja ainakaan yhdistyksen arkistoista. Oman kummastuksensa aiheuttaa Blumenthalin lyhyt toteamus käsikirjahankkeesta, *mahdollisuuksien puuttuessa jäi tämä ehdotus toteutumatta.*

Yhdistyksen ensimmäisenä julkaisuhankkeena voi pitää Aarne Bomanin selvitystä ”Tutkimuksia yksityisten ja yhtiöiden maa- ja metsätaloudesta”, joka julkaistiin kahtena artikkelina vuonna 1909 perustetun Metsätieteellisen Seuran julkaisusarjassa Acta Forestalia Fennica vuosina 1920 ja 1921, vaikka Keskusliitto tutkimuksen rahoittikin. Olihan valtaosa selvitystyöstä tehty yksityismetsänhoitajaosaston asettaman komitean, jonka puheenjohtajana toimi aluksi tri Renvall, sekä sittemmin myös päätoimisen sihteerin toimesta.

Lisäksi yhdistys osallistui Metsätaloudellisen Aikakauskirjan/Forstlig Tidskriftin toimittamiseen ja levittämiseen. Vuoden 1921 vuosikertomuksessa todettiin: *Under året har föreningen utgivit tvenne särhäften av Forstlig Tidskrift, nämligen N:o 5, omfattande 30, samt N:o 6 omfattande 60 sidor.* Nämä eripainokset jaettiin jäsenistölle.

Vuosikirjan julkaiseminen oli esillä jälleen vuosina 1919 ja 1920, mutta hanke lykkääntyi eri syistä vuoteen 1927, jolloin se saatiin toteutukseen osana konsulenttipäätöstä; vuosikirjan toimittaminen tuli näet osaksi konsulentin ”talvityötä”. Uusi konsulentti ei aikaillut, sillä vaikka Lindfors aloitti työnsä vasta vuoden 1928 alussa, ensimmäinen vuosikirja voitiin jakaa jo saman vuoden huhtikuudessa vuosikokouksessa! Runsaasti kuvitettu julkaisu oli 126-sivuinen ja sisälsi kahdeksan artikkelia sekä alustavia tilastotietoja yhtiöiden metsistä. Lisäksi vuosikirjas-

sa oli ”perusosa” eli yhdistyksen ja konsulentin vuosikertomukset sekä jäsenluettelo osoitetietoineen; näin oli menetelty jo vuonna 1922, kun julkaistiin painettuna yhdistyksen säännöt.

Vuoden 1929 vuosikirja oli vielä laajempi, 196-sivuinen, ja siihen oli perusosan (suomeksi ja ruotsiksi) sekä 14 asiantuntijakirjoituksen ohella sisällytetty tilastotietoja yhtiöiden metsistä, nyt viisivuotiskaudelta 1923–27 yhtiöiltä kyselylomakkeella saatujen tietojen perusteella. Tämä tilastoesitys oli jo tuolloin varsin yksityiskohtainen, ja niiden perusteellisuus vaan kasvoi vuosien myötä. Lisäksi mukana oli metsätyöväkeä käsittelevä kirjoitus, joka perustui jäsenten asiaan lähettämiin kannanottoihin.

Tästä eteenpäin vuosikirjat noudattelivat sisällöltään paljolti samaa kaavaa, eli Idströmin muotoilemana: *Sen jälkeen vuosikirjat sisälsivät vuosittain jatkoa tähän tilastoon, yhdistyksen ja konsulentin vuosikertomukset, useimmat esitelmät, joita oli pidetty yhdistyksen kokouksissa, sekä lisäksi ajankohtaisia metsätalouden kysymyksiä koskevia artikkeleita.* Nämä artikkelit olivat paljolti yhdistyksen jäsenten kirjoittamia, mutta myös ulkopuolisten asiantuntijoiden laatimia. Sellaisista voi mainita esimerkkinä N.A. Osaran kirjoituksen ”Eräs kotimaisten puutavaramarkkinoiden rakennemuutos” vuonna 1936.

Ajoittain oli myös koosteita johtokunnan jäsenilleen (tai ainakin osalle heistä) lähettämistä ajankohtaisista ”keskustelukysymyksistä”, kuten metsätyövoimasta vuonna 1929. Vuonna 1933 kysymys kuului: *Onko mielestänne ostettavan puutavaran hankinta ja omien metsien hoito uskottava samoille työjohtajille vai suosittelteko näiden tehtävien jakamista eri hoito- ja hankintatyöjohtajien kesken?* Vastaukset tähän vielä nykyäänkin ajankohtaiseen kysymykseen vaihtelivat, mutta valtaosa vastaajista oli tämän Hammarén & Co:n (myöhempi O/Y Ky-rö A/B) metsänhoitaja Helmer V. Timgrenin esittämän yhteenvedon kannalla: *Pienemmissä yhtiöissä ei kannata pitää erikoisesti eri miehiä hankinta- ja hoitopuolella, vaan tulee hoitomiesten tarvittaessa kyetä hoitamaan myöskin hankinta-asioita ja päinvastoin. Mutta suurissa yhtiöissä, joilla on suuria metsäaluei-*

ta hoidettavana, tulee pitää eri miehet kummallakin puolella, jotta asiat tulisivat hyvin ja kunnollisesti hoidettua. Lisäksi ajoittain oli mukaan mahdutettu pienuutisia, jotka oli osaksi otsikoitu ”Smä rön – Pie-niä huomioita”. (Tämäkin kertoo, että vuosikirja oli kaksikielinen.)

Vuosikirjaa julkaistiin vuoteen 1941 saakka, vuodet 1940–41 kuitenkin yhtenä niteenä, eli kaikkiaan 14 nidettä. Sota keskeytti vuosikirjojen julkaisemisen eikä niitä enää julkaistu sodan jälkeen, lähinnä sen tähden, että päätoimisen konsulentin työsuhde päättyi. Harmi, sillä vuosikirjat edustivat sisällöltään korkeaa asiantuntemusta ja ajankohtaisuutta, vaikka niiden sisällössä olikin jossain määrin päällekkäisyyttä Keskusliiton julkaiseman ”Suomen Puun” sekä ”Metsätaloudellisen Aikakauskirjan” (vuodesta 1937 ”Aikakauslehden”), jota yhdistys tuki taloudellisesti, sekä Tapion ja sen seuraajan ”Metsälehen” kanssa. Hyvin voi edelleen yhtyä Kahiluodon toteamukseen (1986): *Kun tämän päivän metsänhoitaja lukee noita vuosikirjoja, hän joutuu ihmettelemään ja nöyrytymään. Niin monien asioiden tärkeyden, niin monien ongelmien ratkaisuvaihtoehdot ja niin monet kehityskulut ovat Suuren Selkäpilkotuksen taakse siirtyneet kollegamme jo ai-koja sitten nähneet hämmästyttävän selvästi.* – ”Sisar-seura” Suomen Uittajainyhdistys jatkoi vuosikirjansa julkaisemista vuoteen 1969.

Vuosikirjojen sivumäärä vaihteli 115 ja 279 välillä, ja kaikkiaan sivuja kertyi 2 268; kuviakin oli noin 850. Alkuaikoina vuosikirja oli tarkoitettu vain jäsenkunnalle, mutta vuodesta 1936 lähtien siitä otettiin 350 kappaleen lisäpainos, joka jaettiin *teollisuuden piirissä sekä hallituksen ja eduskunnan jäsenille, pankeille, eräille virastoille ym.* – Sen jälkeen kun vuosikirjan julkaiseminen lopetettiin, Keskusliitto alkoi julkaista Lindforsin koostamia yhtiöiden metsätalouteen liittyviä tilastoja ”Suomen Puun” seuraajassa ”Suomen Puutaloudessa” vuodesta 1953 alkaen.

Jo ennen vuosikirjaa yhdistys oli päässyt harjoittamaan julkaisutoimintaa. Yhdistys sai vuonna 1925 maamme vanerinvalmistajilta määrärahan koivua käsittelevän ”kansantajuisen kirjasen” julkaisemiseen. Sitä varten järjestettiin kirjoituskil-

I ENSIMMÄISET 75 VUOTTA

OIKEALLA: Vielä 1950-luvulla metsä oli teollisuuden metsänhoitajien normaali työympäristö. Oikealla kaksi kuvaa Enso-Gutzeitin metsämiehistä vuodelta 1958 Enossa. Ylhäällä ylimetsänhoitajat Mikko Kolehmainen (H 27) ja Reino Kotilainen (H 26) esittävät näkemyksiään apulaismetsänhoitaja Pentti Räisäsen (H 49) kaivamasta maanäytteestä. Alhaalla metsänhoitaja Tauno Turunen (H 47; oik.) ja apulaismetsänhoitaja Tero Lehto (H 54) kuuntelevat professori Risto Sarvaksen selostusta yhtiön omien metsien inventointikoealalla; vasemmalla professori Olavi Huikari. (ELKA, Enso-Gutzeit Oy)

VASEMMALLA: Myös Schaumanin metsäherrat ovat päässeet metsään ja vielä jakomiehiksi! Reino J. Valkama (H 41 ja 43 II), Gösta Henriksson (H 49) ja Yrjö Rosendahl (H 22) vaneritukkia jakamassa 1950-luvun lopulla. (Lusto, Harri Rikalan kokoelma)

pailu, jonka voitti Tuomarniemen metsäkoulun johtaja Arvid Borg. Yhdistys julkaisi vuonna 1926 Borgin kirjasen ”Koivu” 20 000 kappaleen painoksena. Vuonna 1929 yhdistys julkaisi myös kuusesta vastaavanlaisen kirjasen yhtä suurena painoksena. Sen sponsorina oli vuonna 1927 perustettu Kuusipaperipuuyhdistys, ja kuusta käsittelevän kirjoituskilpailun voitti tuleva yliopiston metsänhoitaja Martti Hertz (myöh. Tertti). Yhtiöt lunastivat valtaosan kummankin kirjasen painoksista ja jakoivat ne lähinnä yksityismetsätalouteen.

Sotien jälkeen oli ankara pula metsäyönjohtajista, jota varten muutamat metsäyhtiöt perustivat omia metsäkoulujaan. Oli kuitenkin puutetta oppikirjoista, mikä ongelma otettiin käsittelemään yhdistyksen piirissä vuonna 1947. Kun useat yhtiöt olivat luvanneet oppikirjahankkeelle rahallista tukeaan, vuoden 1947 vuosikokouksessa asetettiin Idströmin mukaan ”komitea puheenjohtajana N.A. Lehonkoski ja muina jäseninä L. Lahti ja O. Linnamies. Kyseistä yritystä suunniteltaessa päätettiin jakaa työ neljäksi kirjaksi, jotka käsitteisivät metsämiehille tärkeimmät oppiaineet”. Näin meneteltiin, ja kun yhdistys täytti 40 vuotta huhtikuussa 1951, puheenjohtaja Uno Lehtisalo saattoi todeta avajaispuheessaan: *...Linnamiehen kirjoittamat ”Metsämiehen karttaoppi” ja ”Metsätalousoppi” ilmestyivät 1948 ja 1949 ja viime vuoden lopussa tuli painosta 950-sivuinen kokoomateos ”Metsäteknologia”. Sarjan neljäs numero, Ilvessalon ”Metsänarvioimisen oppikirja”, on vasta tekeillä. Nämä oppikirjat, joiden tekijä- ym. palkkioista yhdistys on vastannut, on saatu aikaan yhtiöiden antaman taloudellisen tuen turvin.*

Laajaa Metsäteknologia-teosta oli tekemässä iso joukko yhdistyksen jäseniä, ja myös Keskusmetsäseura Tapio osallistui kirjan julkaisukustannuksiin. Uitto-osa koskeva osuus oli apulaisuittopäällikkö Yrjö Järvelän kirjoittama ja perustui Järvelän vuosina 1947–51 Helsingin yliopistossa pitämiin uittoluentoihin; yhdistys oli toiminut luentojen maksumiehenä kirjahankkeen varoilla. Kun kirja ilmestyi, kiinnostus luentoihin romahti, ja yhdistyksen johtokunnan kokouspöytäkirjaan kirjattiin joulukuussa 1951: *Kun*

oli näyttäytynyt, että yhdistyksen toimesta aikaan saadun metsäteknologian oppikirjan ilmestyttyä yhdistyksen kustantamalla uittoluennoilla Yliopistossa oli ollut perin vähälukuisasti kuulijoita, päätettiin, että kevätlukukaudella 1952 ei järjestettäisi tällaisia luentoja.

Sitä vastoin neljäs metsänarvioimisen oppikirja jäi ilmestymättä. Professori Yrjö Ilvessalo ei lupauksistaan huolimatta saanut sellaista aikaiseksi, minkä Idström totesi diskreetisti näin vuonna 1961: *Sen [kolmannen kirjan] jälkeen on ollut tauko ja suunnitelmaan sisältyvän, metsänarvioimista koskevan oppikirjan valmistumista odotetaan vielä.*

Sen sijaan yhdistys otti sydämenasiakseen huolehtia metsäteknologisen oppikirjatuotannon jatkuvuudesta, minkä voi katsoa olleen eräänlaista heijastumaa yhdistyksen ”strategian” siirtymisestä metsänhoidosta puunhankinnan puolelle. Kun puunhankinnan tekniikka kehittyi ja koneellistui nopeaa vauhtia, yhdistyksen johtokunta asetti vuonna 1965 A.J. Ronkasen johtaman toimituskunnan tekemään uuden metsäteknologian oppikirjan; yhdistyksen ohella siinä oli myös Metsähallituksen edustus. Toimikunnan sihteeriksi ja teoksen toimittajaksi nimitettiin Jaakko Vöry Keskusliitosta; hän oli aiemmin toiminut pitkään Metsätehon toiminnanjohtajana. Kirjoitustyö ei edennyt aivan suunnitellusti ja niinpä eräitä aikaisemmin kirjoitettuja lukuja jouduttiin alalla tapahtuneen nopean kehityksen johdosta kirjoittamaan osaksi tai kokonaan uudestaan. Näin todettiin teoksen alkusanoissa, ja uudelleenkirjoitukset koskivat erityisesti korjuun koneellistumisesta. Lopulta keväällä 1970 ilmestyi kaksiosainen ”Metsänkäyttöoppi”, jossa oli kirjoittajina toimituskunnan jäsenten lisäksi lukuisia muita asiantuntijoita. Kahiluoto toteaa teoksesta: Metsäalan koulutusviranomaiset hyväksyivät teoksen metsäoppilaitosten oppikirjaksi ja se sai myös käytännön metsämiesten käsikirjana hyvän vastaanoton. Tosin aika ajoi oppikirjan opeista ohi vielä nopeammin kuin edellisellä kerralla.

TEOLLISUUDEN METSÄNHÖITAJAT

INDUSTRIFORSTMÄSTARNA 1973–1986

UUSI NIMI JA UUDET SÄÄNNÖT

Kun oli eletty pitkälti yli puoli vuosisataa yhdistyksen alkuperäisten sääntöjen kanssa, alkoi jäsenistö – ehkä myös johtokunnankin – piirissä nousta ajatuksia yhdistyksen sääntöjen muuttamiseksi. Eniten arvostelua kohdistui johtokunnan valintatapaan, mikä oli käytännössä johtanut siihen, että jatkuvasti lähes sama, lähinnä metsäpäälliköistä koostunut porukka johti yhdistystä. Vaikka johtokunnan koostumus oli vielä varsin ”korkeasäätynen” 1970-luvun alussa, silti Mauri Melamiehen (vuorineuvos 1973) tultua puheenjohtajaksi vuonna 1972 johtokunta päätti käynnistää sääntömuutoksen. Sitä varten asetettiin nelijäseninen toimikunta, jonka puheenjohtajaksi nimitettiin Peter Michelsen; valinta osoitti jo tulevan uudistustyön ”liberalistista” linjaa, sillä Michelsen toimi tuolloin ”vain” Tehdaspuun alue-metsänhoitajana, tosin Joensuussa, metsäpäälliköiden ”tekokaupungissa”.

Sääntömuutostoimikunta toimi ripeästi, ja jo 27. maaliskuuta 1973 pidetyssä yhdistyksen vuosikokouksessa oli asialistalla esitys yhdistyksen (sekä avustus- ja stipendirahaston) uusiksi säännöiksi. Ne tulivat lyhyehkön keskustelun saattamina hyväksytyiksi yksimielisesti. Muutokset koskivat sekä yhdistyksen nimeä että sääntöjä.

Yhdistyksen uudeksi nimeksi tuli Teollisuuden Metsänhoitajat – Industriforstmästarna ry (TM). Nimen muutokseen oli syynä käsitteen yksityismetsänhoitaja hämärtyminen. Viimeistään vuonna 1928 perustetun metsälautakuntalaitoksen myötä oli nimenomaan yksityismetsänomistajia palvelemaan muodostunut melkoisen laaja, ja nopeasti kasvava ”tapiolainen” metsänhoitajakunta, jota yhtä hyvin saattoi nimittää yksityismetsänhoitajiksi. Lisäsekaannusta aiheutti sekin, että nämä, lähinnä lautakuntalaitok-

sen (nykyään metsäkeskusten) palveluksessa olevat metsänhoitajat järjestäytyivät Yksityismetsätalouden Metsänhoitajat ry:ksi vuonna 1955. Lisäksi uudella nimellä haluttiin korostaa, että valtaosa jäsenistä oli *metsäteollisuuden palveluksessa; uuden nimen katsottiin vanhaa paremmin kuvaavan yhdistyksen luonnetta*, vaikka melkoinen osa jäsenistä oli jo tuolloin muun kuin teollisuuden palveluksessa.

Keskeisimmät sääntöjen muutokset koskivat sekä yhdistyksen tarkoituksen määrittelyä että hallituksen valintatapaan. Uusien sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoituksena on *toimia teollisuuden tai siihen läheisesti liittyvien toimialojen piirissä työskentelevien metsänhoitajien yhdysiteenä, edistää ja kehittää jäsentensä ammatillisia tietoja ja taitoja, valvoa jäsentensä yhteiskunnallisia ja ammatillisia etuja, ja toimia metsätalouden edistämiseksi ja sen arvostuksen lisäämiseksi*.

Ero aiempaan tarkoituserittelyyn on melkoinen. Ensinnäkin nyt haluttiin korostaa jäsenistön keskinäistä yhteenkuuluvaisuutta sekä heidän etujensa ajamista. Tähän luettiin myös palkka- ja työsuhteasiat, vaikkei yhdistyksestä sittemmin tullutkaan varsinaista työmarkkinajärjestöä – varmaankin muutamien jäsenten suureksi pettymykseksi. Toinen keskeinen muutos koski jäsenyyssasia: nyt haluttiin jäsenyysoikeus rajata ainoastaan metsäteollisuuden ja siihen läheisesti liittyvien toimialojen metsänhoitajiin. Koska vielä tuolloinkin jäseninä oli muitakin kuin metsänhoitajatutkinnon suorittaneita ja koska muutama uusikin sellainen oli halukas liittymään yhdistyksen jäseneksi, sääntöjä väljennettiin jäsenyyden osalta vuonna 1981. Sen mukaan voidaan kahden jäsenen suosituksesta ja hallituksen yksimieleisellä päätöksellä kutsua yhdistyksen jäseneksi joku muukin henkilö kuin metsänhoitaja edellä mainittujen toimialojen piiristä.

Kahiluoto kirjoitti sääntömuutoksesta mm: *Yhdistyksemme sääntöjen oleelliset muutokset koskivat hallituksen jäsenten vaalia, jäsenistön yhteiskunnallisten ja ammatillisten etujen valvonnan lisäämistä sekä tarpeellisia muutoseikkojen korjauksia. Puheenjohtajan ja hallituksen vaalitapa muutettiin siten, et-*

tä vuosikokouksessa jäsenistö valitsee sekä puheenjohtajan että kaikki muut hallituksen kahdeksan jäsentä. Hallituksen tulee ”koostumukseltaan vastata mahdollisimman hyvin yhdistyksen jäsenkuntaa”. Puheenjohtaja valitaan vuodeksi kerrallaan. Kahiluoto ei kuitenkaan kommentoi tämän enempää tätä todella merkittävää muutosta: siirryttiinhän nyt kertaheitolla metsäpäällikkövallasta kansanvaltaan! Siitä, että näin radikaali uudistus saatiin läpi ”vanhakantaisessa” johtokunnassa, on varmaan kiittäminen Kemi-yhtiön toimitusjohtajaa Mauri Melamiestä, joka oli tullut yhdistyksen puheenjohtajaksi vuonna 1972. (Muutkin hallituksen jäsenet olivat metsäpäälliköitä tai toimitusjohtajia!)

Uudistus oli luonnollisesti jäsenistön mieleen, teki hän se yhdistyksestä demokraattisen järjestön. Sitä vastoin sääntöihin otettua hallituksen jäsenten toimikausien määrän rajoittamista voi kyseenalaistaa. Hallituksen jäsenten toimikausi on kaksi vuotta eikä toimikausia voi olla enempää kuin kaksi peräkkäin. Pitemmät toimikaudet, näin etenkin puheenjohtajan kohdalla, toisivat varmaankin paremmin jatkuvuutta ja jäntevyyttä yhdistyksen toimintaan, ilman että demokratia siitä kärsisi.

HALLITUS JA JÄSENISTÖ

Sääntöjen muutos sai aikaan sen, että valtaosa metsäpäälliköistä ja vastaavista alkoi vähitellen jäädä pois yhdistyksen aktiivitoiminnasta. Kehitystä oli varmaan osaltaan vauhdittamassa se, että osa jäsenistöstä pyrki tekemään yhdistyksestä aktiivisen ay-toimijan. Muutos noteerattiin myös yhdistyksen hallituksessa, ja Jaakko Kahiluoto, joka toimi puheenjohtajana vuodet 1977–79, kirjasi muistionsa: *Metsäjohdon aktiivinen osallistuminen ja hyvä esimerkki on välttämätöntä yhdistyksemme tulevaisuudelle.* Hallituksen pöytäkirjaan merkittiinkin tammikuussa 1979 puheenjohtajakysymyksestä (Kahiluoto oli jäämässä pois tehtävästä): *Nähtiin tarpeellisena pyrkiä löytämään vuosikokoukselle esitettäväksi ehdokas ylimmän metsäjohdon piiristä perinteisten hyvien yhteyksien säilyttämiseksi korkeimpaan päätöksentekotasoon.* Uudeksi puheen-

Vuosien 1973–86 aikana yhdistyksen jäsenmäärän kasvu hiipui; se jatkoi kuitenkin kasvuaan, niin että nettolisäystä oli tänä ajanjaksona reilut 40.

johtajaksi valittiinkin Kymi-yhtiön metsäpäällikkö Henry Kvist.

Metsäpäällikkö/toimitusjohtajataso säilyi puheenjohtajan paikalla Teollisuuden Metsänhoitajien hallituksessa 1980-luvun lopulle saakka. Mutta muuten tuona aikana ja etenkin sen jälkeen metsäpäälliköt – ne vähät mitä meillä on enää jäljellä – eivät juuri ole palanneet mukaan yhdistyksen aktiivitoimintaan. Työkiireillä tuskin asiaa voi selittää.

Vuosien 1973–86 aikana yhdistyksen jäsenmäärän kasvu hiipui; se jatkoi kuitenkin kasvuaan, niin että nettolisäystä oli tänä ajanjaksona reilut 40. Oli si voinut toki luulla, että puunhankinnassa 1960-luvulta alkaen tapahtuneen voimakkaan rationalisoinnin vaikutukset olisivat näkyneet myös jäsenkunnan määrässä. Kehitykseen oli kaksi, oikeastaan kolme selitystä: ensinnäkin eläkeläisten määrä alkoi kasvaa; yleisen ikäkehityksen ohella siihen vaikutti myös sodanjälkeisten suurten metsänhoitajakurssien tulo eläkeikään. Toiseksi entistä suurempi osuus jäsenistöstä työskenteli muissa kuin perinteisissä puunhankintatehtävissä. Kahiluoto kuvailee asiaa näin: *Ammatikuntamme – ja myös metsätalouden, niin uskal-lan sanoa – onneksi on puunjalostustuotteiden järjestöissä lukuisia erilaisia tehtäviä jäsentemme hoidossa. Lisäksi heitä toimii myös itsenäisinä yrittäjinä. Heidän kokemuksensa monipuolistavat yhdistyksemme toimintaa ja avartavat jäsenistömme näkemystä perinteisen kokemuspöyrin ulkopuolelle.* Lisäksi lienee ollut niin, ettei metsäosastoilla metsänhoitajavakansseja vähennetty sillä vauhdilla kuin yleinen kehitys olisi edellyttänyt; metsäosastot elivät vielä tuohon aikaan melko itsenäistä elämää.

Jäsenistön osallistuminen yhdistyksen tilaisuuksiin, niin kokouksiin kuin retkeilyihin, säilyi tarkasteluajanjaksona kohtuullisen hyvänä. Yleensä Metsäviikolla pidetyssä vuosikokouksessa oli osanottajia hyvin, väliin jopa lukuisasti, mihin vaikutti osaltaan kokouksen ajankohta keskiviikon aamupäivänä, sopivasti ennen kurssilounaita. Kokouksessa pidettyjen esitelmien aihevalinta vaikutti kuitenkin melkoisesti läsnäoloon. Varsinaiset vuosikokousasiat käsiteltiin yleensä reippaasti; joskus kuitenkin virisi hyvinkin vilkasta keskustelua, jopa kritiikkiä. Kokousaika saattoi kuitenkin vaikuttaa osaltaan siihen, etteivät kaikki puheenvuorot olleet varmaankaan loppuun asti pohdittuja. Myös Syysmetsäpäivien yhteydessä pidetyssä jäsenkokouksessa osanotto oli vähintäänkin tyydyttävä, yleensä ei kuitenkaan samaa luokkaa kuin keväällä.

TOIMINTA

Yhdistyksen toiminta säilyi sääntöuudistuksen jälkeenkin pääosin entisellään, ja koostui siis kahdesta jäsenkokouksesta sekä kesäretkeilystä.

Vuosi- ja syyskokoukset järjestettiin kevät- ja syysmetsäpäivien yhteydessä; jälkimmäisiä järjestettiin vuonna 1972 alkaneen käytännön mukaan myös muualla kuin Helsingissä.

Molemmissa kokouksissa jatkui entinen kaava: kokousasiat tehokkaasti, minkä jälkeen keskityttiin itse esitelmä- ja keskusteluaiheisiin. Vuosikokoukset ja niihin liittyvät esitelmätilaisuudet pidettiin edelleen peräkkäin uittajien kanssa, ja yleensä niin, että vuorovuosin yhdistykset vastasivat esitelmäosuudesta.

Hajasijoitetuissa syyskokouksissa siirryttiin vuonna 1972 käytäntöön, että Metsäteho vastasi esitelmäosuudesta. Tuolloin Jyväskylässä pidetyn kokouksen aihe olikin varsin ajankohtainen, ”Kuitupuun kiintomittaus”; vuotta myöhemmin Tampereella oli teeman ”Kehittyvä puunkorjuu – kehittyvä organisaatio”. Miten hyvin tilaisuuden opit saatiin siirrettyä käytäntöön, sitä sopii kuitenkin kysyä; ilmeisesti ei eletty vielä tehokkuuden ja kustannussäästöjen aikaa.

Vuonna 1974 vastaava opintotilaisuus järjestettiin poikkeavasti, kuten Kahiluoto kertoo: *Tuolloin yhdistyksemme järjesti taas kerran – tosin 24 vuoden tauon*

jälkeen – yhdessä Suomen Paperi-insinöörin yhdistyksen kanssa kolmipäiväisen esitelmä- ja retkeilytilaisuuden Kuopio ja Varkaus kiintopisteinä. Järjestelynimi oli ”Kuitupuupäivät” ja aihetta valotettiin ensimmäisen päivän kolmella insinöörin ja kolmella metsämiehen pitämällä alustuksella. Toisen päivän retkeilyllä puunkorjuutyömailla ja A. Ahlström Oy:n Varkauden tehtailla tarkasteltiin aihetta käytännössä. Kahiluoto ei kerro eikä hallituksen pöytäkirjoista ilmene, miksi kesti näinkin kauan, ennen kuin päästiin uuteen kanssakäymiseen tehdaspään kanssa. Toinen yhteistilaisuus järjestettiin jo neljän vuoden kuluttua Kymenlaaksossa sekä Itä-Uudellamaalla, aiheena oli raakapuun laatu ja nyt puhuttiin kuitupuun ohella myös tukista. Mutta vuoden 1978 jälkeen ei vastaavanlaista tilaisuutta ole enää kertaakaan järjestetty; voisi varmaan kysyä, olisikohan aihetta?

Kuten sääntömuutoksen yhteydessä jo todettiin, yhdistyksen asemaa jäsenten edunvalvojana pyrittiin parantamaan. Vaikkei Teollisuuden Metsänhoitajista tullut varsinaista ay-järjestöä, jäsenistön palkka- ja muut työsuhteasiat tulivat kuitenkin aiempaa vahvemmin esiin yhdistyksen toiminnassa. Näin erityisesti 1970- ja osin vielä 1980-luvulla. Sitä kuvaa esimerkiksi jo sekin, että vuoden 1974 vuosikokouksen esitelmän aiheena oli ”Yksityisessä työsuhteessa olevien metsänhoitajien edunvalvonta Akavan piirissä”; esitelmä lienee ollut yksi puuduttavimpia yhdistyksen historiassa. Myös yhteistoimintalain valmistelu toi yhdistyksen esitelmäohjelmistoon vähemmän perinteisiä metsäaiheita.

Vuonna 1975 alkanut liki neljä vuotta kestänyt lama toi jäsenistöön epävarmuutta työpaikkojen säilymisestä, mikä osaltaan lisäsi työsuhteasioitten korostumista yhdistyksen toiminnassa. Yhtenä ”turvatoimenä” yhdistys päätti liittyä Suomen Metsänhoitajaliiton ulkojäseneksi. Se merkitsi myös sitä, että yhdistys valitsi toimintalinjakseen vaikuttaa jäsentensä edunvalvontaan Metsänhoitajaliiton ja Akavan kautta. Yhdistys pyrkikin huolehtimaan siitä, että sen asiantuntevia jäseniä oli riittävästi liiton asianmukaisissa elimissä; siinä yhdistys onkin onnistunut kiitettävästi.

Kahiluoto kuvailee lamavuosien vaikutuksia yhdistyksen jäsenistöön: *Levottomuutta lisäsivät lukuisat varhaiseläkkeelle siirtymiset, mikä lisäsi aktiivipalvelukseen jäävien työmääriä. Uusien metsänhoitajien rekrytointi oli lähes olematonta. Tapahtui myös sellaista, että perinteisiin metsänhoitajavakansseihin palkattiin opistotason tutkinnon suorittaneita. Teollisuuden metsänhoitajien reaaliensiot laskivat.* Ehkä tässä on hieman ylimääräistä dramatiikkaa, sillä laman vaikutukset jäsenistöön jäivät kokonaisuudessaan melko vähäisiksi; vieläkään ei ollut tiukan säästölinjan aika. Toki poikkeuksiakin alkoi ilmetä.

Vuosi- ja syyskokousten sekä kesäretkeilyjen järjestelyjen ohella hallitus toimi monessa muussakin. Se teki tai teetti selvityksiä ja antoi lausuntoja. Esimerkiksi vuonna 1977 yhdistys antoi Metsänhoitajaliitolle lausunnon Metsä- ja puutalouden opetus- ja suunnitelmatoimikunnan mietinnöstä; toimikunnassa oli yhdistyksen edustajana ollut Pentti Iisalo. Metsänhoitajaliiton omaa lausuntoa varten toimitettu kannanotto oli jonkin verran kriittinen, ja jo sen alkusanoissa todettiin, että *toimikunnan ehdotukset eivät eräiltä osin vastaa käytännön työelämän tarpeita.* Lisäksi hallituksen jäsenet toimivat yhdistyksen edustajina eräissä jäsenyysjärjestöissä ja vastavissa, kuten SMY:n vuosi- ja syyskokouksissa (joskus myös hallituksessa) sekä Metsätaloudellinen Aikakauskirja Oy:n hallituksessa.

Vuosi 1983 oli Suomessa ”Metsän Vuosi”, ja yhdistyksen oli osaltaan mukana vuoden eri tapahtumissa, lähinnä jäsenistönsä kautta. Merkittävin oma aktiviteetti oli Metsäviikolla järjestetty esitelmä- ja keskustelutilaisuus Kalastajatorpalla. Suomen Yhdyspankin sponsoroiman kutsuvierastilaisuuden tähtenä oli professori Kullervo Kuusela, joka esitelmöi aiheesta ”Metsäpolitiikan haasteet 1980-luvulla”. Esitelmäkeskusteluineen sai tavallista enemmän palstatilaa tiedotusvälineissä. Esitelmän laajempi versio julkaistiin samanaikaisesti painettuna kirjaseksi; Tehdaspuun tukeman ja toimittaman kirjaseksi painosmäärä oli peräti 6000. Vaikkeivat Kuuselan näkemykset olleetkaan erityisen radikaaleja, ajan henkeä kuvaa kuitenkin hyvin se, ettei julkaisuun voitu laittaa julkaisijan, siis

Teollisuuden Metsänhoitajien nimeä. MTK:n pelko oli niin suuri vielä noina aikoina! – Kuusela esiintyi myös yhdistyksen saman vuoden kesäretkeilyllä, Oulun seudulla; teemana oli metsätalouden merkitys Pohjois-Suomelle.

Tämä Kuuselan pamfletti jäi ainoaksi yhdistyksen tuottamaksi julkaisuksi tänä ajanjaksona. Luonnollisesti jäsenkirjeitä lähetettiin entiseen tapaan ja myös entistä sisältörikkaampia. Samaten kesäretkeilyjen retkivihkoset olivat melkoisia tietopaketteja; nehen sisälsivät retkeilyjen aikana pidetyt alustukset ja esitykset. Moni artikkeli olisi ansainnut laajempaakin levitystä esimerkiksi ”Metsälehdessä” tai ”Metsä ja Puun” palstoilla, mutta tuskinpa niitä älyttiin edes näille tarjota. Myöskään teollisuuden oma metsälehti ”Teollisuuden Metsäviesti” ei hyödyntänyt yhdistyksen retkeilymateriaalia kuten ei myöskään vuosi- ja syyskokouksen esitelmää. Muutenkin tuntui yhdistyksen ja Metsäviestin välillä olevan ”oma hiekkalaatikko”-ajatelu, vaikka samoja miehiä istui niin yhdistyksen hallituksessa kuin myös Metsäviestin toimituskunnassa – tämän kirjoittaja mukaan luettuna.

Vuosi 1983 oli Suomessa ”Metsän Vuosi”, ja yhdistyksen oli osaltaan mukana vuoden eri tapahtumissa, lähinnä jäsenistönsä kautta.

Jäsenistölle Oulun retkeily jäikin ”Metsän Vuoden” ainoaksi anniksi, sillä vuosikokouksen yhteydessä ei ollut esitelmää – oli uittajien vuoro – ja koska SMY oli lopettanut syysmetsäpäivien järjestämisen, yhdistyksellä ei ollut myöskään syyskokousta; joulukuussa 1920 alkanut perinne katkesi.

Myös vuoden 1984 vuosikokouksen yhteydessä jäsenet pääsivät kuulemaan uittoesitelmää – mikäli eivät järjestäneet itselleen vaihtoehtoisohjelmia. Sitä vastoin vuotta myöhemmin oli ”omien kykyjen” vuo-

ro: Metsätehon Jaakko Peltonen piti esityksen ”Puunkorjuumenetelmien kehittämismuutokset vuosina 1985–1990”. Vaikkei kyse ollutkaan mistään ennusteesta, tällä kertaa toteutuma osoittautui hieman laskettua ripeämmäksi; aikaisemmin Metsäteho oli ollut yleensä ylioptimistinen laskelmissaan.

Matti Ponnin tultua vuonna 1984 yhdistyksen uudeksi puheenjohtajaksi hallitus aktivoitui uuteen intoon. Asetettiin useita työryhmiä, joista ”hiviryhmä” lienee ollut menestyksekkäin. Ryhmä valmisti tutkimuspyynnön Metsäntutkimuslaitokselle aiheesta ”Hirvet ja metsätalous” sekä laati myös aiheeseen liittyvän julkilausuman, joka myös sai julkisuutta. Sitä vastoin Metsänhoitajaliitolle tehdyt esitykset yksityissektorin metsänhoitajien edunvalvonnan tehostamiseksi taisivat jäädä palkkatiedustelun tekemiseen.

Kesäretkeilyt säilyivät tänäkin ajanjaksona ”suolana” yhdistyksen toiminnassa. Kesäretkeilyn sijaan alettiin kuitenkin puhua opintoretkeilyistä; se helpotti etenkin nuorempien jäsenten osallistumismahdollisuuksia. Ne järjestettiin lähes poikkeuksetta yhdessä Uittajainyhdistyksen kanssa, joten useimmilla retkeilyillä uittoasiat olivat tavalla tai toisella esillä. Mutta muuten retkeilyillä pyrittiin keskittymään kahteen-kolmeen aiheeseen; aina ei tässä onnistuttu, eikä se ollut tarpeellistaakaan. Yhden aiheen ympärille rakennetut retkeilyt eivät toimineet tuolloinkaan. Ammattiasioiden lisäksi kulttuuri sen eri muodoissaan oli mukana ohjelmassa; käytiin joskus jopa kirkoissakin. Myös metsä- ja sotahistoriaa tarjottiin monella retkeilyllä, ja usein vierailtiin teollisuuslaitoksissa, muualakin kuin metsäteollisuudessa.

Hyvä trahteraus kuului edelleenkin retkeilyjen perusilmeeseen; sen mahdollistivat metsäyhtiöiden vielä melko itsenäisesti toimineet metsäosastot, ”yhteisrahoitteiset” uittoyhdistykset, metsäko-nevalmistajat sekä muut sponsorit. Metsälounaat olivat tuolloin vielä muodissa, kuten myös metsäkahvitkin. Ja kun elettiin sivistynyttä aikaa, ruokaryypyt kuuluivat lähes poikkeuksetta lounaskulttuuriin, joskus jopa lähes ylenpalttisesti. Erityisen

mieleenpainuva oli vuoden 1977 retkeily, joka tehtiin reitillä Kemi–Rovaniemi. Toisen päivän metsälounaasta tuli osalle porukkaa melkoisen kostea, ja eräät muistavat vieläkin, miten Tehdaspuun kenttä vastasi keskuskonttorin haasteeseen; kentän edustaja Pekka Tiililä sai käyttää kaikki puhujanlahjansa – niitä tunnetusti oli – saadakseen keskuskonttorin miehen Finnairin koneeseen Rovaniemellä! – Retkeilyillalliset olivat poikkeuksetta aluksi arvokashenkisiä tilaisuuksia, jotka melkoisen nopeasti muuttuivat hyvinkin hilpeä- ja todella metsämieshenkiseksi illanvietoiksi.

Vuonna 1981 yhdistyksen täyttäessä 70 vuotta kesäretkeilyn puitteet olivat tavallista juhlavammat. Retkeily suuntautui puheenjohtaja Henry Kvistin ”kotikunnalle”, Sippolaan ja Repoveden alueelle, joka viitisen vuotta aikaisemmin oli saanut ”Hesarin” ansiosta kyseenalaista, joskin aiheutonta julkisuutta. Ohjelma oli vahvasti metsänhoitopainotteinen – kenties yhdistyksen alkuaikojen muistoksi. Ensimmäisen päivän aiheena oli ”Metsänuudistamisen vaihtoehtoiset toimenpideketjut” ja toisen päivän ”Nykyisen metsätalouden suhde luonnonhoitoon”. Aihevalinnoista huolimatta osanotto retkeilylle oli ennätysasuuri. Kahiluoto kirjoittaa retkeilystä mm: Kesällä 1981 oli ikimuis-tettava 70-vuotisretkeily. Tuota retkeilyä ja noita kahta päivää kaikkine eri tilaisuuksineen emme mukana olleet unohda koskaan. Päivien asiassällön pätevyyttä, vaativien järjestelyjen kitkatonta luistoa ja juhlatilaisuuksien puitteita ja tunnelmaa on vaikea ylittää. Kirjoittaja ei varmaankaan liioittele ainakaan järjestelyjen osalta. Toimihan retkeilyn johtajana toinen Kymin ”retkeilykorkeakoulu” kasvatti, Nils Bützow; niinpä tehdaspuulaiset joutuivat töihin ja osakkaat maksoivat viulut!

Retkeilyn yhteydessä Lauri Korhonen esitteli kirjoittamansa yhdistyksen 70-vuotishistoriikin, joka keskittyi 20 viimeksi kuluneeseen vuoteen ja joka oli sisällytetty myös retkeilyvihkoseen. Korhonen totesi persoonallisessa esityksessään yhdistyksen alkuperäisten tavoitteiden, hyvän toverihengen ja ammattitaidon sekä myös ammattitaidon ko-

hottamisen säilyttäneen hyvin asemansa kuluneiden 20 vuoden aikana. Ylimetsänhoitaja kiinnitti huomiota myös teollisuuden metsänhoitajien työtehtävien monipuolistumiseen kuin myös erikoistumiseen, mikä osaltaan oli asettamassa lisävaatimuksia jäsenistön ammattiosaamiseen. Korhonen totesi tähän kuitenkin optimistisesti: *Mutta tietämyksemme ja kehityksemme rajahan on kaukana.*

Tämä, niin kuin useat muutkin yhdistyksen retkeilyt, noteerattiin näkyvästi lehdistössä, nimenomaan maakunta- ja paikallislehdissä. Ehkä suurimman huomion sai osakseen vuoden 1983 retkeily Oulun ympäristössä. Pääesitelmäsihteerinä ollut professori Kullervo Kuusela, esitelmöi Pohjois-Suomen metsätalouden näkymistä. Professori uhkaili 4 500 työpaikan menetyksellä, mikäli Perä-Pohjolan hakkuumääriä joudutaan supistamaan; toisaalta hän lupasi 700–800 uutta työpaikkaa tehostetulla metsänhoidolla ja metsänparannuksella. Esitelmänsä lopussa hän innostui ”sotimaan” hankintahakkuita ja maataloustraktoreita vastaan todeten mm, että *saarnamiehet ovat ylläpitäneet kohtalokasta harhakuvaa, jonka mukaan vain metsänomistajien omat hankinnat ja metsänhoitotyöt pitävät maaseutua asuttuna. Tämä myytti on tuhottava ja saatava yleinen mielipide ymmärtämään, että myös metsureilla, metsäkoneiden käyttäjillä ja huoltajilla sekä koneurakoitsijoilla on täydet ihmisoikeudet olla maan kunnan kansalaisia.*

Kuuselan teesit saivat runsaasti palstatilaa ja epäiseviä otsikoita niin Kainuun kuin Perä-Pohjolan lehdissä. Päivää myöhemmin niin Kainuun Sanomat kuin Pohjolan Sanomat käsitelivät pääkirjoituksissaan Kuuselan esitelmää vahvan kriittisesti ja uskoivat näin kärjistettyjen kannanottojen tekevän hallaa metsäteollisuudelle. *Ei metsämiestenkään maailma saa olla niin mustavalkoinen kuin Kuusela esittää. Viisaus ja tyhmyys eivät keskity niin täydellisesti kuin Kuusela tuntuu väittävän,* kirjoitti Kainuun Sanomat, ja Kemin kollega päätti kritiikkinsä: *Tutkimuslaitoksessa johtavalla paikalla olevalta odotetaan muutakin kuin teollisuuden hätäkellojen soittamista. – Luonnollisesti myös Lauri Vaara – tuolloin Koillis-*

Suomen metsänparannuspiirin päämetsänhoitaja – osallistui keskusteluun tyrmäten metsätraktorin paremuuden maataloustraktoriin verrattuna ja työpaikkojen luojana.

Vuonna 1984 retkeiltiin Savonlinnan ympäristössä, ja pääteemoina olivat koivu sekä uitto. Retkeilypäivällinen nautittiin Olavinlinnassa, jonne saavuttiin juhlavasti tervahöyry Mikolla. Sen kunniaksi yhdistys oli laatinut Mikosta ihan painetun ja seikka-peräisen esitteen. – Vuoden 1985 retkeily, viimeinen ennen yhdistyksen 75-vuotisjuhlia suuntautui Keski-Suomeen. Teemana oli Kehittyvän metsäteollisuuden puunhankinnalle asettamat vaatimukset.

Vuonna 1986 yhdistys täytti 75 vuotta. Tapahtumaa juhlittiin, kuta kuinkin samalla kaavalla, kuten 25 vuotta aiemmin: järjestettiin juhlat sekä julkaistiin historiikki. Molempia varten asetettiin hyväissä ajoin työryhmät, jotka myös onnistuivat tehtävissään. Jaakko Kahiluodon kirjoittamasta historiikista tuli ansiokas, vaikkei saanutkaan riittävästi ansaitsemaansa kiitosta.

Itse juhla pidettiin 25. syyskuuta ja se koostui kolmesta tapahtumasta: oli juhla- ja juhlakokous sekä juhlaillallinen. Juhani Järvisen johdolla toteutettu retkeily oli poikkeuksellisesti vain ”päiväretki”. Se suuntautui Länsi-Uudellemaalle ja teemana oli ”Puunhankinta ja metsien käsittely taajama-alueilla”, josta pääesitelmän piti Leo Erlund. ”Metsänhoitajassa” todettiin retkeilystä, että *Siuntion kylpylän ja Hvitträskin alueelle suuntautunut retkeily osoitti, että teollisuus on huolestunut astutustaajamien tunnumassa sijaitsevista metsistä. Puuta ei myydä näiltä alueilta tarpeeksi.*

Juhlakokous pidettiin Säätytalolla. Huomionosoitusten jälkeen Jaakko Kahiluoto esitteli historiikkinsa. Kokouksen jälkeen siirryttiin Marskiin illalliselle, joka poikkesi aiemmista mm. ainakin siinä, että pukukoodiksi riitti tumma puku. Illallisohjelmaan kuului puheiden ja tanssin ohella metsäylioppilaiden (11 forstipojan ja -tytön) esittämä teollisuuden metsänhoitajien pukukavalkadi 1800-luvun metsäherroista nykyaikaan. Väkeä riitti kaikkiin juhlatilaisuuksiin sopivasti.

70-vuotisretkeilyn lounas järjestettiin perinteisellä kaavalla (mm. snapsit ja kansallispukuiset tarjoilijat) Sippolan metsäkoululla; sateeseenkin oli varauduttu, mutta sellaista ei saatu; harvoin sade onkin ollut yhdistyksen retkeilyjen kiusana.

Yhdistyksen hallituksen kokous Kymi Kymmene Oy:n neuvottelutiloissa Eteläesplanadi 2:ssa 15. helmikuuta 1982. Vasemmalta Ilkka Kallio (H 70), Aarne Elovainio (H 54), Juhani Jukola (H 57), sihteeri Pekka-Juhani Kuitto (H 73), puheenjohtaja Henry Kvist (H 45 II), Tapani Lassila (H 56) ja Antero Koskinen (H 67). Olavi Aulamo (H 47) jää kuvan ulkopuolelle (näkyvä vain kokouspaperit Lassilan takana), kuten myös kuvan ottaja Esko Pakkanen (H 63).

Vuosi 1986 Suomen metsissä

Suomen taloushistoria on laajemmin ja syvemmin kuin ehkä missään muualla metsän hyväksikäytön historiaa, totesi Suomen Metsäteollisuuden Keskusliiton toimitusjohtaja Matti Pekkanen VAPOn Hankasalmen sahan 70-vuotisjuhlissa. Mitään juhlavuotta ei vuonna 1986 maamme metsäteollisuudessa kuitenkaan eletty, vaan taantumaa, mikä näkyi niin tuotannossa kuin puun käytössä. Kuitenkin vuoden loppua kohden elettäessä näkymät alkoivat muuttua hieman paremmaksi. Metsäpuolen uutinen oli, että metsänomistajien ja teollisuuden kesken saatiin tehdyksi uusi hintasopimus, ja vielä alenevin hinnoin. Paljon muutakin ehti metsissä tapahtua.

Mitä muistamme vuodesta 1986? Ehkä Olof Palmen murhan tai Tshernobylin ydinvoimalaonnettomuuden, ehkä sen että IBM esitteli maailman ensimmäisen kannettavan tietokoneen, tai sen, että Yhdysvaltain presidentti Ronald Reagan nimitti Libyan Muammar Gaddafia ”Lähi-idän hulluksi koiraksi”. Paljon muutakin tapahtui maailmassa.

Niin myös Suomessa. Maamme liittyi vuoden alussa Eftan täysivaltaiseksi jäseneksi, ja tammi-kuussa jaettu Finlandia-palkinto meni Jörn Donnerille (”Isä ja pojat”). Keväällä oli lähes seitsemän viikkoa kestänyt virkamieslakko, ja elokuussa koettiin Mikkelin panttivankidraama. Syksyllä haudattiin presidentti Urho Kekkonen, ja pääministeri Kalevi Sorsa arvosteli hallituskumppaniaan keskustapuoluetta ja sen puheenjohtajaa, ulkoministeri Paavo Väyrystä punamultayhteistyön tuhoamisesta ja presidentti Kekkonen poliittisen perinnön tuhlaamisesta. Hiihtäjä Marjo Matikainen valittiin vuoden urheilijaksi, ja näyttelijä Kristiina Halkola Demokraattisen vaihtoehdon (Deva) puheenjohtajaksi; hänestä tuli Suomen ensimmäinen naispuoluejohtaja. Vuoden viimeisenä päivänä Paavo Nikula nimitettiin Suomen ensimmäiseksi tasa-arvovaltuutetuksi.

METSÄTEOLLISUUDESSA TAKKUISTA, SAHOILLA VAIKEINTA

Myös metsäsektori koki monenlaista, ei ainoastaan Teollisuuden Metsänhoitajien 75-vuotisjuhlia, joista on kerrottu edellä. Kokonaisuudessaan vuotta voi pitää lähes ”normaalina”: oli myötä- ja vastoinkäymisiä. MTK:n vuosikertomuksessa kuvattiin metsäteollisuuden kehitystä seuraavasti: *Vuonna 1985 alkanut metsäteollisuuden viennin kasvun hidastuminen jatkui kertomusvuoden alkupuoliskolla. Öljyn hinnan alenemisen johdosta länsivienti alkoi kuitenkin vuoden loppupuoliskolla elpyä ja vientihinnat vahvistua joidenkin tuotteiden osalta. Vuoden alkupuoliskon epäedullisesta kehityksestä johtuen metsäteollisuuden viennin määrän kasvu jäi vajaaseen 2 %:iin. Keskimääräisestä vientihintatason alenemisestä johtuen viennin arvo jäi prosentin verran edellisvuotta alhaisemmaksi. Metsäteollisuuden viennin arvo oli 30,1 mrd. mk eli 36,5 % kokonaisviennin arvosta.*

Myös Enso-Gutzeitin kertomuksessa vuotta kuvattiin koko lailla samaan tapaan: *Metsäteollisuuden suhdannekuvan heikkeneminen päättyi vuoden 1986 alkupuolella, ja tilauskanta palautui vuoden jälkipuoliskolla normaaliksi. Tuotteiden hintataso nousi vain lievästi johtuen kireänä jatkuneesta kilpailutilanteesta.*

Dollarin vahvistuminen heikensi osaltaan pohjoismaisten metsäyhtiöiden kilpailuasetelmaa pohjois-amerikkalaisiin kilpailijoihin nähden.

Sahateollisuuden kriisi jatkuu, otsikoi Suomen Sahanomistajayhdistyksen Riitta Kerminen artikkelinsa ”Metsässä ja Puussa” maaliskuussa. Hänen mukaansa edellisvuonna oli sahatavaran tuottaminen ollut tappiollisinta juuri Suomessa, eikä toivoa juuri ollut paremmasta. *Siitä huolimatta, että tällä hetkellä kysynnän kasvun arvioidaan olevan 2 %:n luokkaa, ei hintatason merkittävään nousuun näy mahdollisuuksia muutoin kuin tarjontaa rajoittamalla.* Suomella ei Kermisen mukaan ollut varaa tuottaa enempää kuin 7,0 milj. m³, josta 4,5 milj. m³ vientiin. – Kermisen ennuste osui nappiin: sahatavaran tuotanto oli 7,1 milj. m³ ja vienti 4,6 milj. m³. Viennin osuus tuotannosta oli siis 64 %.

Maaliskuun alussa Helsingissä pidetty sahatelisuuskonferenssi sai ”Maaseudun Tulevaisuuden” (”MaasTulli”) otsikoimaan: *Yhteiskunnan annettava sahoille tekohengitystä.* Samalla aukeamalla Satakunnan Metsänhoitoyhdistysten Liiton puheenjohtaja Leo Ellilä julisti, ettei tukin hinta ollut syynä sahojen kurjuuteen, vaan *Suomen korkea korkotaso, Ruotsiin verrattuna korkeammat kuljetuskustannukset, verotus ja huono työn tuottavuus sahoilla.* Ellilä myös epäili ruotsalaisia paremmiksi myyntimiehiksi.

Tuolloin elettiinkin korkeiden korkojen aikaa. Suomen Sahojen Ilkka Pöyhönen kertoi itsenäisten sahojen joutuneen maksamaan lainoistaan 15–17 %:n korkoja, *pahimmillaan yli 20 %.* Eikä OKO:n pankinjohtaja Olli Puntila tätä kiistänyt eikä luvannut korkojen laskevan *ennen kuin sahat itse lähtevät kehittämään markkinointiaan ja puun hinnoissa tullaan sahaajia vastaan;* jälkimmäinen toive osin toteutuikin.

Sahatavaran vienti väheni eniten, eli 7 % edellisvuodesta. Levyjen vienti kasvoi jonkin verran, lastulevyn peräti viidenneksellä. Markkinasellun, jonka osuus maamme sellun tuotannosta (4,7 milj. t) oli kolmannes, vienti väheni hieman, samaten paperin, joskin kehitys vaihteli eri paperilaaduissa. Kartonkia ja sen jalosteita vietiin kymmenisen prosenttia edellisvuotta enemmän, mutta hinnat alenivat pari pro-

senttia. Myös useimpien muiden tuoteryhmien vientihinnat alenivat tai säilyivät ennallaan. Ainoastaan kuusisahatavaran hinta oli keskimäärin 6 % edellisvuotta korkeampi. Vaikka mäntysahatavaran hinta aleni suunnilleen saman verran, silti männyn vientihinta oli 100 mk/m³ eli lähes 15 % kuusta korkeampi. Paperin, kartongin ja jalosteiden osuus metsäteollisuuden viennistä oli kaksi kolmasosaa.

Kuten MTK:n katsauksesta ilmeni, käänne parempaan tapahtui kesällä. ”Metsä ja Puu” saattoikin otsikoida marraskuun numerossaan *Metsäteollisuuden näkymät lupaavat.* Lehden haastatteleman Keskusliiton Hannu Valtasen mukaan myös pitemmän aikavälin näkymät olivat kasvusuuntaiset; näin ainakin FAO:n vuoteen 1995 ulottuvan ennusteen perusteella ja erityisesti sellu- ja paperiteollisuudessa. *Paperikoneita tullaan siten jatkossa käynnistämään maailmassa varsin monia. On selvää, että me suomalaiset otamme osuutemme tästä kasvusta.* Näin myös tapahtui, mutta miten viisasta se oli, sitä voi kysyä näin jälkikäteen. Toki useimmat vuoden 1986 jälkeen Suomessa käyntiin lähteneistä uusista tai peruskorjatuista paperikoneista ovat edelleen tuotannossa.

Intoa teollisuuden kapasiteetin kasvattamiseen oli myös puuntuottajapuolella. Joulukuun alussa pidetyssä ”Aulangon puuhuutokaupassa” metsätaloutemme suurin huoli oli MTK:n Juhani Viitalan mukaan siinä, laajennetaanko metsäteollisuuttamme riittävästi hakkuumahdollisuuksien kasvun edellyttämällä vauhdilla. *Kokonaisuuudessaan metsäteollisuuden pitkän ajan keskimääräinen investointivauhti olisi tarpeen kaksinkertaistaa.* Keskusliiton Yrjö Hassi halusi kuitenkin hillitä Viitalan intoa: *Hakkuumahdollisuuksista ja puun markkinoille tulosta tulee olla joltinenkin varmuus, ennen kuin miljardi-investointeihin uskalletaan lähteä.* Hassin varoittelua eivät hänen esimiehen esimiehensä tainneet kuitenkaan kovin hyvin noudattaa.

Myös muiden metsätuotteiden vuotta 1987 koskevat markkinanäkymät olivat Valtasen mukaan lupaavat – sahatelisuutta lukuun ottamatta. Yhtenä syynä sahatelisuuden ahdinkoon oli Keski-Eurooppaan rakennettu uusi, 2 milj. m³:n tuo-

tantokapasiteetti. Valtaosa siitä oli rakennettu Saksaan ja paljolti valtion subventoiden turvin – vastoin EU:n sääntöjä.

Metsäteollisuuden kannattavuus oli vielä edellisvuonna ollut vähintäänkin tyydyttävä; silloin oli ”Uusi Suomi” rankannut metsäyhtiöttemme eliittiin koko lailla yllätyskolmikön eli Kaukaan, Yhtyneet ja Kajaanin. Vuonna 1986 oli toisin, tulokset eivät nousseet kovin kummoiksi: käyttökate oli metsäteollisuudessa keskimäärin 12 %, mutta tulos ainoastaan 0,8 % liikevaihdosta! Sellu- ja paperiteollisuuden kannattavuus oli selvästi parempi kuin mekaanisessa, jonka käyttökate jäi noin 1 %:iin. Valtanen muistikin – Lauri Kirveen hengessä – tähdentää alan kilpailukyvyyn merkitystä. *Meidän pitää jatkossa erityisesti valvoa, että emme päästä kilpailukykyämme heikkenemään. Koska kansainvälinen inflaatio on alhaisella tasolla, ovat kotimaiset kustannustekijät tässä suhteessa avainasemassa. Metsäteollisuutemme kaikista kustannustekijöistä peräti 85 % on kotimaista alkuperää.* Varoitus unohdettiin nopeasti tai ainakaan siitä ei piitattu: kun seuraavana vuonna alkoi ennustetusti mennä hieman paremmin, puun hintoja nostettiin 7 %:lla ja paperiteollisuuden palkkoja suunnilleen yhtä paljon.

Vaikka näkymät alkoivatkin kesällä hieman kirkastua, Metsäliiton Teollisuuden toimitusjohtaja Ebbe Sommar sanoi Kauppalehdessä suoraan, että *devalvaatiolle ei vaihtoehtoa*. Tähän myös Enson Pentti Larvio oli valmis yhtymään. Devalvaatio tulikin, mutta vasta vuoden 1987 syksyllä. – Lisäksi Sommar totesi vielä ”Hesarissa”, että *konsensus on tullut kalliiksi metsäteollisuudelle*. Tällä hän tarkoitti ennen kaikkea palkkojen nousua ja työajan lyhentymistä. Tähän lehti jatkoi: *Puun hintaa hän ei sentään kehdannut arvostella – onhan Metsäliitto metsänomistajien keskinäinen yritys*.

Puun ohella jätepaperi (sittemmin keräyspaperi) oli tullut kartonkiteollisuuden raaka-aineeksi jo sotien välillä. Sen käyttö oli alkanut lisääntyä sotien jälkeen, mutta vielä 1970- ja 1980-luvulla, jolloin kierrätettyä kuitua oli alettu käyttää myös paperinvalmistuksessa, keräyspaperin kysyntä ja tarjon-

ta vaihteli melkoisesti. Vuonna 1986 elettiin aikaa, jolloin keräyspaperia oli liikaa. Se johtui paljolti siitä, että maamme siihen saakka keräyspaperin suurin käyttäjä, Tampellan Inkeröisten kartonkitehdas, oli lopettanut sen käytön kaksi vuotta aiemmin. Vaikka kotikeräystä rajoitettiin, ”jätepaperivuori” vain kasvoi, ja sitä pyrittiin hävittämään viennillä. Näinhän oli Suomessa aiemmin menetelty voivorenkien kanssa, mutta vienti osoittautui nytkin yhtä huonoksi liiketoimeksi. Ongelma ratkesi vähitellen, kun Yhtyneet Paperitehtaat ilmoitti seuraavana vuonna rakentavansa Kaipolaan suuren siistauslaitoksen sekä uuden, kierrätyskuitua käyttävän paperikoneen.

*Puun ohella jätepaperi
(sittemmin keräyspaperi) oli
tullut kartonkiteollisuuden
raaka-aineeksi jo sotien välillä.*

INVESTOINTEJA, TUTKIMUSTA JA KARTELLEJA
Kuitenkin metsäteollisuudessa investoitiin: vuoden investoinnit kohosivat Keskusliiton tilaston mukaan noin 4 mrd. markkaan, mikä oli 1980-luvun keskitasoa eli kymmenes liikevaihdosta. Valtaosa oli uusintainvestointeja, kuten Kuusanniemen sellutehtaan sekä Kaukopään, Kemin ja Simpeleen kartonkikoneiden uusinnat. Kemin kraftlainerikoneen kapasiteetti nousi uudistusten ansiosta lähes 300 000 tonniin ja koneella pystyttiin valmistamaan nyt myös white top-laineria. Simpeleen taivekartonkikone, tuo kuuluisa ”maailman pisin kartonkikone” oli lähtenyt käyntiin vuonna 1970, ja nyt tehdyillä uudistuksilla koneen kapasiteetti nousi yli 100 000 tonniin ja ennen kaikkea kartongin laatu parani. Myös paperikoneita uusittiin monella tehtaalla, mm. Kotkassa ja Voikkaalla.

Oli joukossa uusinvestointejakin: Suomen ensimmäinen kemihierrelaitos (70 000 t) lähti käyn-

tiin Serlachiuksen Lielahden tehtaalla, ja Kajaaniin valmistui uusi hierrelaitos. Myös kaksi uutta paperikonetta tilattiin, hienopaperikone Äänekoskelle ja lwc-kone Kaipolaan. Enson Uimaharjun sellutehdasta ryhdyttiin laajentamaan ja samalla voimistivat puheet paperitehtaan rakentamisesta sellutehtaan yhteyteen; toteutumaton toive, mutta muuten Uimaharju koki vielä uuden tulemisensa 1990-luvun alkuvuosina. – Veitsiluoto taas lopetti sanomalehtipaperin valmistuksen, eikä ollut ainoa yhtiö, joka meni tähän suuntaan 1900-luvun loppuvuosina. – Myös mekaanisessa metsäteollisuudessa rakennettiin uutta ja modernisoitiin vanhaa, kuitenkin selvästi vähemmän; Metsäliitto uusi Metsä-Saimaan sahan sekä Rauma-Repola käynnisti sahojensa uusintaohjelman, joka kuitenkin päättyi aika erikoisella tavalla, kuten kohta kerrotaan.

Osa investoinneista oli muita kuin tuotannollisia: esimerkiksi Mänttään valmistui biologinen jätevesien puhdistamo, ja samaten Enson vanhan pääkonttorin entisöinti Kotkassa. Tämä Arkkitehtitoimisto K. Lindahlin ja W. Thomén suunnitteleman ja vuonna 1904 valmistuneen upean konttorin entisöinti oli merkittävä kulttuuriteko. Enso käynnisti myös 120-vuotishistoriansa kirjoitustyön hyvisä ajoin ennen vuoden 1992 merkkipuotta. Se kannattikin, sillä tästä Jorma Ahvenaisen kirjoittamasta teoksesta (monine oheisjulkaisuineen) tuli yksi parhaita yrityshistorioitamme.

Teollisuudessa juhlittiin merkkivuotia. Yhtyneiden Paperitehtaitten Tervasaaren sulfaattitehdas täytti 100 vuotta. Valmistuessaan tehdas oli ollut lajissaan maailman ensimmäisiä ja Suomen ainoa sulfaattitehdas vuoteen 1902 saakka; tehdas oli lähtenyt käyntiin jo vuonna 1880, mutta ensimmäiset kuusi vuotta sellua tuotettiin soodamenetelmällä. Sulfaatti löi itsensä läpi kunnolla vasta 1930-luvun jälkipuoliskolla, jolloin valmistuivat Enso-Gutzeitin Kaukopään ja Oulu-yhtiön Nuottasaaren sulfaattitehtaat; sulfaatin tonnimäärät ylittivät sulfitin vasta 1960-luvulla. – Tervasaaren 100-vuotisjuhlan ohella Lohjan Paperi Oy täytti 80 vuotta (laskettuna Lohjan sellutehtaan perustamisesta), VAPO:n Hankasalmen saha 70

vuotta, Kaukaan vaneritehdas 60 vuotta, Olavi Räsänen Oy 40 vuotta sekä Enson Tainionkosken tehtaas 25 vuotta. Oli varmaan muitakin onniteltavia.

Metsäteollisuuden tutkimus- ja tuotekehityskustannukset olivat noihin aikoihin 0,5 % alan liikevaihdosta, kun esimerkiksi Ruotsissa ja USA:ssa panostus oli liki kaksinkertainen. Vertailu kirvoitti arvostelua, jonka metsäteollisuus pyrki tuolloin (ja myöhemmin) kumoamaan. Keskusliiton Pertti Laine tähdensi, että todellisuudessa metsäteollisuuden t&k-panostus oli enemmän kuin kaksinkertainen virallisiin tilastoihin nähden, koska merkittävä osa alan tutkimustyöstä tehtiin niin konepajateollisuudessa kuin myös jäsenetehtailla tuotannon yhteydessä; isoimmilla metsäyhtiöillä oli myös omat tutkimusosastonsa. Laineen mukaan oikea t&k-luku oli 370 milj. markkaa virallisen 171 miljoonan sijaan.

Valtaosa metsäteollisuuden tutkimuksesta tehtiin metsäyhtiöiden omistamassa Keskuslaboratoriossa, jonka liikevaihto nousi yli 60 milj. markkaan ja joka työllisti noin 300 henkeä. Tutkimusten kirjo oli laaja, mutta yhtään merkittävää keksintöä ei KCL:ssä tietävästi tehty tuonakaan vuonna. Mm. koivusellu oli tutkimuksen kohteena, olihan lehtipuusellujen käyttö paperinvalmistuksessa huimasti lisääntymässä. Jan-Erik Levlin totesi ”Paperi ja Puussa”, että koivusellun tekniset ominaisuudet olivat vielä toistaiseksi mainiot muihin lehtipuuselluihin verrattuna, mutta Iberian niemimaan eukalyptussellusta oli tullut kova haastaja koivusellulle. Kilpailu oli kiristymässä, etenkin kun myös Brasilia oli tullut eukallaan Euroopan selumarkkinoille. Levlin joutuikin toteamaan koivumme mahdollisuuksista melko vaisuun henkeen: *Raaka-ainekustannuksemme rajoittavat kilpailukykyämme selvästi.* – VTT puolestaan vastasi valtaosasta mekaanisen metsäteollisuuden tutkimustyöstä. Lisäksi kone- ja laitevalmistajilla, mihin Laineikin viittasi, oli keskeinen rooli koko metsäteollisuuden kehittämisessä; sama koski tietysti myös metsäkoneita. Mekaaniselta puolelta kannattaa mainita erityisesti lahtelainen Raute-yhtiö, jonka kehittämät vaneriteollisuuden huippukoneet erityisesti olivat jo tuolloin levinneet maailmalle.

Vaikka määrällisesti t&k-toimintaa oli vähän, se oli kuitenkin osin laadukasta. Sitä kuvastaa sekin, että Johan Gullichsen sai ensimmäisenä suomalais-tutkijana Marcus Wallenberg -palkinnon. Gullichsenin keksinnöt (mm. keskipakois- eli MC-pumpu) kohdistuivat selluteollisuuden laitteisiin, joiden avulla pystyttiin vähentämään sulfaattiprosessin ympäristöhaittoja sekä säästämään energiaa. – Yhtyneiden Paperitehtaiden tarravalmistaja Raflatec puolestaan sai Tasavallan presidentin vientipalkinnon. (Tämä globaali tarrantuottaja on silti edelleen hengissä!)

Tutkimustyön tuloksia levitettiin tehdasväen tietoon eri tavoin, mm. erilaisissa kokouksissa ja kongresseissa. Vuoden isoimmat kotimaiset tapahtumat olivat mekaanisen metsäteollisuuden automaatiopäivät Lahdessa sekä selluteollisuuden valkaisu-symposiumi Porissa. Lisäksi Helsingissä järjestettiin kansainvälinen Eucepa-symposium, jonka teemana oli ympäristönsuojelu massa- ja paperiteollisuudessa. Tapahtuman merkeissä ”Paperi ja Puu” julkaisi Waldemar Jensenin laajan artikkelin *Environmental Trends in the Finnish Pulp and Paper Industry*.

INVESTOINTILUVAT EDELLEEN

”TISKIN ALLA”

Metsäteollisuuden Keskusliiton ja Suomen Pankin välinen sopimus metsäteollisuuden investointien rajoittamisesta oli vielä vuonna 1986 voimassa. Tämän vuonna 1970 tehdyn sopimuksen mukaisesti *Keskusliiton jäsenet sitoutuvat täten olemaan aloittamatta sellaisia investointeja, jotka edellyttävät puurakenteeseen tai ostosellun lisäystä käyttöä sekä pidättämään niiden toteuttamista tarkoittavista toimenpiteistä ennen kuin Keskusliitto tai sen asettama sovittelulautakunta on jäsenen hakemuksesta tai Suomen Pankin pyynnöstä antanut Suomen Pankille lausuntonsa ko. hankkeesta, ja Suomen Pankille on varattu tilaisuus lausua käsityksensä asiasta*. Pankki oli mukana, koska ulkomaiset luotot olivat vielä tuohon aikaan Suomen Pankin luvalla alistettuja.

Investointilupajärjestelmä oli ”outo lintu” markkinataloudessa, johon kuuluu myös riskinotto. Jär-

jestelmän perusaksioimana lienee ollut, että kotimaan puuvarat olivat täydessä käytössä eikä puuta riittänyt uusinvestoinneille. Siksi niitä oli säännöstellävä. Voi kuitenkin kysyä, olivatko edes hakkuumahdollisuudet täydessä käytössä? Myös jatkuvasti kasvava puun tuonti tarjosi merkittävän lisän teollisuuden puuhuoltoon.

MTK suhtautui investointien säätelyjärjestelmään kaksijakoisesti. Juhani Viitalan mukaan aluksi oli tiin sen takana, koska *uhkana nähtiin muutoin ammattiyhdistysliikkeen ja poliitikkojen tai valtiovallan mukaantulo säätelyyn*. Suhtautuminen kuitenkin muuttui, kun MTK:n ja Metsäliiton ajama Kaskisten sellutehdas joutui hakemaan rakentamislupansa ”keittiön kautta”. *Kun säätelyjärjestelmän haitalliset vaikutukset alettiin kokea kärjekkäinä, MTK:n taholta ryhdyttiin voimakkaasti kritisoimaan teollisuuden säätelyjärjestelmää, ja kritiikki jatkui 1980-luvulla*.

Aiheuttiko järjestelmä hallaa? Ehkä, mutta jos se auttoikin lievästi rajoittamaan ylikapasiteetin rakentamista, tuo ”virhe” ehdittiin myöhemmin monet kerrat korjaamaan! Muutama hanke saattoi jäädä toteutumatta tai viivästyä kohtuuttomasti, ja ainakin tarpeetonta paperityötä jouduttiin tekemään viljalti. Järjestelmä kaatui omaan tarpeettomuuteensa vuonna 1988.

Vuoden aikana keskusteltiin (jos sellaista ilmaisuvoit käyttää) niin saha- kuin selluteollisuuden tulevaisuudesta, joista molemmista esitettiin duubioita. Saha- puolella ylikapasiteetti todettiin alan suurimmaksi ongelmaksi. Silti sahauskapasiteettia pyrittiin pikemminkin lisäämään kuin vähentämään; tämä koski niin Suomea kuin kilpailijamaita. Joku poikkeuskin oli: *Jos kaikki vähentäisivät sahojaan yhtä lailla kuin me, ylikapasiteetti olisi nopeasti pois päiväjärjestyksestä*, totesi Kalevi Koskinen ”Paperi ja Puussa”. Koskisen Oy olikin lakkauttanut yli 20 sahaa (useimmat melko pieniä) eri puolilla maata 10–15 vuoden aikana, ja keskittynyt levyteollisuutensa kehittämiseen.

Sellupuolella ongelmana oli kannattavuus (sitä se toki oli sahoillakin). Jaakko Pöyry Sten von Troil puhui asiasta paperi-insinöörien kokouksessa ja totesi johtopäätöksinään mm: *Korkea puun hinta sekä työn alhainen vuotuinen tuottavuus ovat johtaneet sii-*

hen, että varsinkin pitkäkuituisen sellun, mutta todennäköisesti myös jo lyhytkuituisen sellun valmistus voi tulevaisuudessa kannattaa Suomessa vain huipputeknologiaa soveltavissa vähintään 350 000 t/a valmistavissa yksilinjaisissa tehtaissa. Vuoden 1986 jälkeen Suomeen rakennettiin kaksi uutta sellutehdasta (Enocell ja Metsä-Rauma), molemmat asetettua suositusrajaa suurempia. – Troilin neuvo selluteollisuuden kannattavuuden parantamiseksi oli integrointi paperitai kartonkiteollisuuteen.

Paperiteollisuuden neljä myyntiyhdistystä eli kartellia (Finncell, Finnrap, Finnboard ja Converter) jatkoivat toimintaansa, tosin heikentynein voimin. Oltiinpa näiden kartellien ”hovikelpoisuudesta” mitä mieltä tahansa, ne olivat mahdollistaneet Suomen nousun merkittäväksi metsäteollisuustuotteiden vientimaaksi. Niklas Jensen-Eriksen tiivistää myyntiyhdistysten hyödyt: *Yhteistyö vahvisti suomalaisten asemaa maailmalla, mutta se myös laski mark-*

kinoinnin yksikkökustannuksia ja lisäsi myyntityön tehokkuutta. Yksittäisille yrityksille olisi ollut vaikea pitää yllä maailmanlaajuista myyntiverkostoa, jollaisen yhdistykset olivat rakentaneet. Myyntiyhdistykset tarjosivat muitakin etuja, kuten hintavakauden ja riskien jakautumisen. Haitaksi luettiin taas tehtaiden itsenäisyyden ja asiakasyhteyksien ainakin osittainen menettäminen; siksi myyntiyhdistykseen oli alettu kohdistaa entistä enemmän kritiikkiä, eivätkä isot yhtiöt enää olleet täysipainoisesti mukana niiden toiminnassa. Enso oli eronnut jo 1950-luvulla osasta yhteistyötä, ja vuonna 1986 myös sanomalehtipaperi otettiin pois Finnrapin myynnistä; myös Kymi oli hienopaperin osalta poissa Finnrapista.

Finnrapin ympärillä käytiin poikkeuksellinen yhteenotto, kun Enson toimitusjohtaja Pentti Salmi haukkui alan omassa lehdessä ”Metsäteollisuudessa” Finnrapin ja sen *vallanhimoisen* toimitusjohtajan Thomas Nysténin maan rakoon. *Finnrapin johto voi*

Viiden metsäyhtiön perustaman Sunila Oy:n sulfaattisellutehdas Kotkassa aloitti toimintansa vuonna 1938. Hankkeessa olivat mukana Ahlström, Enso-Gutzeit, Kymi, Tampella ja Yhtyneet Paperitehtaat, joista kaikilla Tampella lukuun ottamatta oli jo ennestään selluntuotantoa. Tehdas perustettiin hyödyntämään Kymijoen vesistön alueelta kertyvää mänty-paperipuuta. Sunila oli hankkinut heti perustamisensa jälkeen Sörnäisten Osakeyhtiöltä Sunilan sahan maa- ja vesialueineen, jonne 80 000 tonnin sulfaattitehdas valmistui. Sittemmin tehdasta on laajennettu useaan otteeseen. Vuonna 1986 tehtaan tuotanto oli 240 000 tonnia. Sunilan tuotantokyky kasvoi edelleen ja myös yhtiön omistuspohja muuttui myöhemmin metsäteollisuuden omistusrakenteiden myötä. Alvar Aallon piirtämä tehdas on nykyään yksin Stora Enson omistama ja ehti olla pari vuotta sitten lopettamisuhan alaisena. Vielä 1980-luvulla Sunila oli merkittävä uittopuun käyttäjä; uittopuuta tuli tehtaalle alarautakanavaa myöten, Saimaan kanavan kautta ja Suomenlahden rannikolta.

ajaa tankilla miltei kaikkien jäsentensä yli, mutta ei Enson. Salmi sanaili myös Kymmenen Casimir Ehrnroothin kanssa mm. Finn-papin tarpeellisuudesta. Kes-kustelut saivat Kauppalehden Veikko Järnefeltin kirjoittamaan, että maailma muuttuu, jopa metsässäkin.

Mekaanisessa metsäteollisuudessa ei ollut vienti-kartelleja, tosin vaneri- ja etenkin rullateollisuudessa toimialajärjestöjen toiminta oli etenkin hintojen osalta sellaisia muistuttanut sotien välillä ja vielä sen jälkeenkin. Ilmeisesti tiiviimpää yhteistyötä olisi edelleenkin kaivattu; ainakin Metsäliiton Mikko Wuoti lähetti ”Metsässä ja Puussa” terveisensä puutuotteiden myyntimiehille, joiden tuli ottaa oppia sellu- ja paperiteollisuuden myyntiyhdistyksistä. *Muun muassa vanerinmyyjät saattavat käydä rajua hintakilpailua – pääkilpakkumppaninaan toinen suomalainen vanerinviejä!* Mekaaniselle puolelle ei saatu myyntikartelleja, ja pian aika ajoi ne pois paperipuoleltakin. – Wuoti kantoi huolta myös korkeasti koulutetun ammattihenkilöstön saamisesta mekaanisen metsäteollisuuden palvelukseen. *Alan maine ei ymmärrettävästi ole varsin hyvä.*

SUURET FUUSIOT ALKAVAT

Vuosi 1986 käynnisti Suomen metsäteollisuudessa suurten yrityskauppojen ja fuusioiden aikakauden, jota on jatkunut meidän päiviimme asti. Tosin olihan vastaavaa koettu aikaisemminkin. *Hyntytyt yhtiöiden ja synergiaetuja*, otsikoi ”Metsä ja Puu” metsäteollisuuden fuusioista kertovan artikkelinsa alkusyksystä 1986. Ilmoitus vuoden ensimmäisestä isosta yrityskaupasta oli saatu tammikuussa, jolloin Kymi-yhtiö (tuolloin vielä ”erikoisella” nimellä Kymi-Strömberg Oy) ilmoitti ostaneensa Kaukas-yhtiön. Tosin yleisesti kysyttiin kumpi osti kumman, ja esimerkiksi ”Metsä ja Puu” kirjoitti: *Erikoista fuusiossa on, että yksi Suomen kannattavimmista ja parhaiten johdetuista metsäteollisuusintegrateista [Kaukas] fuusioituu suurempaan kokonaisuuteen ilman minkäänlaista ulkoista pakkoa.* Kymin hallituksen puheenjohtaja Mika Tiivola perusteli yrityskauppaa yhtiön yhtiökokouksessa: *Fuusio antaa mahdollisuuden menestyä kiristyvässä kansainvälisessä kilpailussa parem-*

min kuin yhtiöillä erikseen toimien olisi. Fuusio antaa myös tilaisuuden hyödyntää aikaisempaa paremmin jo olemassa olevia markkinointikanavia. Uuden yhtiön, joka sittemmin sai nimen Kymmene Oy, pääjohtajaksi nimitettiin Kaukaan toimitusjohtaja Casimir Ehrnrooth.

Kymi-Kaukas-fuusio sai vielä jatkoa samana vuonna, kun Kaukas (käytännössä uusi Kymmene) osti 45 % sellu- ja vaneriteollisuutta harjoittaneen Schauman-yhtiön osakepääomasta. Schaumanin fuusioituminen kokonaan uuteen Kymiin tapahtui vuonna 1987, eli Antti Tuurin sanoin: *Vuoteen 1987 tultaessa oli jo nähty, etteivät [Schaumanin] omistajien voimat riitä yhtiön kehittämiseen, ja suku myi osakkeensa Kymmene Oy:lle, joka näin sai määräysvallan yhtiöön.*

Vuoden toinen, toukokuussa julkistettu fuusio oli vielä yllättävämpi. Metsänomistajien omistama Osuuskunta Metsäliitto, tai tarkemmin sanottuna Metsäliiton Teollisuus Oy, osti vanhan (1869) Serlachiuksen perheyhtiön. Uusi Metsä-Serla Oy aloitti toimintansa vuoden 1987 alussa. Yhtiön hallituksen puheenjohtajaksi nostettu Gustaf Serlachius perusteli yhtiönsä fuusiopäätöstä: *G.A. Serlachius Oy:ssä olimme tulleet siihen tilanteeseen, jossa teollisuuslaitoksemme ovat varsin moderneja. Raaka-aineen saanti oli myös turvattu Metsä-Botnia-osakkuudellamme. Mutta meidän resurssimme eivät näyttäneet riittävän juuri nyt uuteen hienopaperikoneinvestointiin, jolla näimme muutoin onnistumisen edellytykset. Oli pelättävissä, että jäämme väijäämättä kehityksen kerkasta. Se olisi taas vahinko kaikkien sidosryhmien kannalta.* Tällä Serlachius tarkoitti kaiketi sitä, että yhtiö oli ollut pakkoraossa!

Serlachius perusteli fuusion siunauksellisuutta myös yhtiöiden tuoterakenteella. *Valmistamamme tuotteet täydentävät erinomaisesti toisiaan. Kun kilpailemme hyvin harvoilla alueilla, meillä on saavutettavissa merkittäviä synergiaetuja.* Voisi melkein sanoa, että aika erikoinen näkemys synergiaeduille! – Historioitsija Jari Ojala puolestaan analysoi fuusion näin: *Metsäteollisuuden keskittymiskehityksen kannalta yksi keskeisimmistä virstanpylväistä oli Metsäliiton Teol-*

lisuuden ja perinteisen perheyhtiön Serlachiuksen yhdistyminen Metsä-Serlaksi vuonna 1986. Metsäliitto toi uuteen yhtiöön omana vahvuutenaan metsänomistajajäsenistönsä kautta saatavat raaka-ainevarat, Serlachius puolestaan vahvan asemansa ja osaamisensa paperiteollisuudessa. Toki oli Metsäliitollakin sellu- ja paperiosamista, jopa selvästi enemmän, vaikkei yhtä pitkältä ajalta kuin Serlachiuksella.

Myös pohjoisessa tehtiin järjestelyjä. Veitsiluoto osti Kajaani-yhtiöltä tämän omistaman puolikkaan Oulu-yhtiöstä, joten Veitsiluodosta tuli Oulun tehtaiden yksinomistaja. Samalla loppuivat spekulatiot KOP:n Jaakko Lassilan kaavailemasta Pohjois-Suomen metsäteollisuuden yhdistämisestä Pohjolan Paperiksi. Sen sijaan tilalle nousi arvailu KOP:n vastavedosta Kymi-Kaukaalle. Jouluaatonaattona Kauppalehti otsikoi: *Järjestelyt jatkuvat: KOP:n suuryhtiö tulossa, Tampellän ratkaisu kypsyy*. Lehden mukaan sellutehtaan puute oli koppelaisen suuryhtiön synnyn tulppana, mutta muuten lehti eli Veikko Järnefelt ennakoiki oikein tulevat ratkaisut, jotka tehtiin viiden vuoden kuluessa; sypyläinen Rosenlewkin tuli siihen mukaan. Sen sijaan Tampellän kohdalla, jota hän naitatti Kymmenelle, Järnefelt erehtyi: Tampella siirtyi seuraavana vuonna SYP:ltä SKOP:lle ja sitten vuonna 1993 Ensolle.

Myös Pohjois-Suomen vanhimman metsäyhtiön, Kemi-yhtiön, omistusjärjestelyt saatettiin lopullisen ratkaisun tielle, kun Metsäliitosta tuli sen suurin omistaja. Lopullisesti Kemi-yhtiö siirtyi kokonaan Metsäliiton määräysvaltaan Metsä-Botnian kautta vuonna 1989. – Kaikissa näissä fuusiohankkeissa pankeilla oli oma, enemmän tai vähemmän keskeinen roolinsa, eli kuten ”Metsäteollisuus”-lehti otsikoi: *Pankit panivat vauhtia metsäteollisuuden ratkaisujen yhdentymiseen*.

Vuoden lopulla ilmoitettiin vielä yhdestä isosta yrityskaupasta: Enso-Gutzeit osti Ahlströmin Varkau-

”Enson vuotta 1986 värittivät monet uudet avaukset ja ratkaisut, jotka merkittävästi parantavat yhtiömme kilpailuasemia.”

–TOIMITUSJOHTAJA SALMI

den metsäteollisuuden, joka koostui sahasta sekä sellu- ja paperitehtaasta; vaneritehdas myytiin Schaumanille. Aikaisemmin samana vuonna Enson omistukseen olivat tulleet myös Plan-Sellin Kiteen saha sekä vanha paperiyhtiö Tervakoski. Toimitusjohtaja Salmi kirjoittikin vuoden 1986 vuosikertomuksen alkusanoiksi: *Enson vuotta 1986 värittivät monet uudet avaukset ja ratkaisut, jotka merkittävästi parantavat yhtiömme kilpailuasemia*. [Mainitut] ...*osotot antoivat yhden toimintavuoden aikana Ensolle kasvuykäyksen,*

jonka kaltaista yhtiö ei ole kokenut puoleen vuosisataan. Sen huomasivat myös sijoittajat: Enson A-osakkeen kurssi enemmän kuin kaksinkertaistui vuoden aikana. – Edellisvuonna Enso oli ollut asialla Metsä-Karelia-hankkeen kanssa. Siinä oli ollut tarkoitus uusia Uimaharjun sellutehdas – mahdollisesti yhteisyrityksenä – sellu-kemihierre-paperitehtaaksi sekä samalla ”rationalisoida” maakunnan sahateollisuutta; Salmen suunnitelmaan kuului myös avittaa uutta tehdasta luovuttamalla sille huomenlahjaksi 100 000 hehtaaria Metsähallituksen maita. Hanke kaatui paljolti juuri tähän metsäasiaan, ja Uimaharjun tulevaisuus ratkaistiin muutaman vuoden kuluttua Enocellin muodossa.

Myös useita muita tehdas- ja sahakauppoja tehtiin vuoden aikana. Niistä merkittävimpiä olivat Suolahden vaneritehdas Rauma-Repolalta Metsäliitolle, Kevätniemen saha Lieksassa Veitsiluodolta VAPO:lle, Pikisaaren saha ja Viipurin vaneritehdas Lappeenrannassa Rauma-Repolalta Kymi-Kaukaalle, Penttilän saha Joensuussa Rauma-Repolalta Schaumanille sekä Martinniemen saha Haukiputaalla Rauma-Repolalta VAPO:lle. Sahoja myös suljettiin. Niiden joukossa oli kaksi suurehkoa ja vanhaa sahaa: Rauma-Repolan Röttän saha (1861) Torniossa sekä Kymi-yhtiön Hallan saha (1876) Kotkassa.

Rauma-Repolalle etenkin sahoista (lähes kokonaan) luopuminen oli vaikea pala. Pääjohtaja Ant-

ti Potila perusteli ratkaisua yhtiönsä lehdessä: *Kesän kuluessa kypsyivät suunnitelmat mekaanisen metsäteollisuutemme supistamisesta. Sietämättömän suurina jatkuneet tappiot pakottivat toimenpiteisiin, sillä tukijoita ei muista yksiköistä enää löytynyt. Vaikka jouduimme luopumaan pääosasta yhtymämme perinteikästä sektoria, olisi viivytely ollut turmiollista.* Ilmeisesti ratkaisu oli oikea, sillä myydyistä sahoista jatkaa ainoastaan Kevätieniemi Lieksassa.

FUUSIOT TUNTUIVAT MYÖS METSÄSSÄ

Fuusioilla ja muilla järjestelyillä oli oma vaikutuksensa myös teollisuuden puuhuoltoon. Yhtyneiden Paperitehtaiden metsäpäällikkö Eero Kanto analysoi Metsä-Serla-fuusion yhtiönsä johtajistolle: *Serlan puunhankinnan siirtyminen Metsäliitolle luo uuden tilanteen alueellemme. Sen ei tarvitse olla välttämättä huonompi kuin entinen, mutta taustalla aina piilee Osuuskunnan pyrkimys puunhankinnan yksinvaltiuteen.*

Yleensä ostajan metsäosasto (tai vastaava) otti vastatakseen ostetun yhtiön puunhankinnasta. Kymi-Kaukas-fuusiosta ei metsäpuolella tapahtunut muutoksia, koska Tehdaspuu oli vastannut molempien

yhtiöiden puunhankinnasta siihenkin saakka. Schaudmanin mukaantulo sekä Rauma-Repolalta ostetut sahat merkitsivät osittaista päällekkäisyyttä puunhankinnassa, jota Tehdaspuu ryhtyi purkamaan, kuitenkin melko "sivistyneesti". Metsä-Serlan syntyi sitä vastoin oli rajumpi metsämiehille; jo uutisen tultua julki, "Keskisuomalainen" otsikoi *Toinen puunostoketju liikaa.* Fuusio merkitsikin Serlachiuksen metsäosaston lopettamista, ja vaikka valtaosa Serlan metsämiehistä pääsi Metsäliiton hankintaorganisaatioon, ei leikkauksilta, eikä "downgreidauksilta" voitu välttyä. Kun Metsäliiton uusi organisaatio julkistettiin kesällä, 24:n aluemetsänhoitaja- ja sitä ylemmän tason laatikoissa oli vain kaksi entistä Serlan metsämiestä. Myös muissa yrityskaupoissa ostetun yhtiön metsäväki joutui lähes poikkeuksetta "järjestelyjen" kohteeksi; miten ne missäkin tapauksessa hoidettiin, riippui paljon ostajayhtiön yrityskulttuurista.

Yritysjärjestelyt vähensivät siis metsäammattilaisten työpaikkoja, tosin ajan kanssa. Vielä vuoden 1986 aikana teollisuuden puunhankinnassa olleitten metsänhoitajien määrä ei vähentynyt kuitenkaan enempää kuin 27:llä; kaikki eivät kuitenkaan jääneet vanhuuseläkkeelle.

Juhani Huittinen kirjoitti asiasta "Metsänhoitajassa" todeten mm: *Keskittymisen vääjäämättömänä seurauksena perinteiset metsänhoitajien työpaikat teollisuudessa ovat vähentymässä. Kerran hankittu koulutus ja sen tuottama metsämiesura eivät enää näytä takaavan turvallisuutta loppuelämän ajaksi kuten aikaisemmin. Hänen mielestään vaikertaminen ei auttanut asiassa, vaan muutokseen oli sopeuduttava ja samalla uusia, joustavia ratkaisuja haettava.*

Metsäliitto menestyy — suku-yhtiö menehtyy

Metsäliiton kannalta pitkän tähtäyksen pelervolainen strategia otti ainoan harppauksen eteenpäin. Puunjalostusta saatiin paljon lisää, ja samalla pöysti uhka, että Serlachius olisi merkiksi Kymen syliin. Nyt ei Metsäliitossa tarvitse pelätä Länsi-Suomen Paperitehtaan. Siellä ovat jäljellä pienet Rosenlew ja Kyro, joilla voi tulla kuumat paikat. Serlachiuksen tuotannot ja Metsäliiton tuotannot eivät ole täysin vieraita. Molemmilla on kartonkia ja pakkausteollisuutta, mutta vielä Kemi.

Kankaan tehtaan hienopaperi sopii sekini hyvin Metsäliiton päällystämättö-

mien offsetpaperien jatkeeksi. Pelervolaiset vervoivat Jyväskylän Linen Bankin!

Kuvaan sopii, että tytäryhtiö Metsä-Botnian päätös rakentaa 150 000 tonnin hienopaperitehdas Kaskisiin tehtiin samassa yhteydessä. Tehdas tullee sellutehtaan viereen putken kolkkaan ja täydentää Kankaan laatuja, jotka sopivat paremmin vähillä kuivatulle sellulle.

Metsäliitto saa edelleen omien sanojensa lisäksi niskoilleen Pohjan Sahan ja muita mekaanista, mutta myös modernin keittiökäluhustuotannon.

Aivan uutta Metsäliitolle on Serlachiuksen pehmopa-

peribisnes, joka onkin yhtiön kansainvälistä ja parasta osaamista. Tässä pahin kilpailija on Nokia, joka aikanaan olisi luopunut pehmostaan hienopaperin teollisuuden hyväksi, mutta ei ole siihen enää valmis.

Sillanpääkaseaman Metsäliitto sai Serlachiuksessa jossain, kun Metsäliiton eläkkeelle jäänyt pääjohtaja, vuorineuvos Veikko Vainio 1980 kutsuttiin edesmenneen R. Erik Serlachiuksen tilalle yhtiön hallitukseen isähaamoksi. Tuskin hänelläkään silloin oli tämä fuusio tähtäimessään, mutta ihmeesti tähän vain tultiin. Metsä-Botnian yhteistyö on sujunut hyvin, ja myös Mikko

Wuotilla on ollut näköalapaikka katsoa, mihin Serla oli menossa. Nokian käy nyt sääliksi sellunsa kanssa, neljännesosaavuuksien Metsäliiton kainalossa ei sovi yhtiön imagoon.

Serlachius ehti vastikään uusia pitkän miettimisen jälkeen organisaationsa. Joku silloin huuleili, että uusi tehtiin "realisointijärjestelmässä". Nimet olivat vuosikertomuksessa värinpinnan päälle painettuja, kuten Assä-arvassa: raaputa alta uusi nimi! Serlachiuksen yhtiökokouksessa vuorineuvos Gustaf Serlachius korosti Serlan perinteitä yhteistyöhankkeissa. Nyt ne mitattiin viimeisen päälle.

VEIKKO JÄRNEFELT

Kaupalehdessä oli 19. toukokuuta Metsäliiton ja Serlachiuksen fuusiouutisen yhteydessä näin otsikoitu toimittaja Veikko Järnefeltin kainalojuttu. Samana päivänä "Keskisuomalainen" otsikoi "Toinen puunostoketju liikaa", ja oli oikeassa.

Metsäalan toimihenkilöt sitä vastoin suhtautuivat asiaan toisin. METO:n liittohallitus totesi kesäkuussa julkilausumassaan kunnan ay-liikkeen tavoin: *Metsäteollisuuden metsätoimihenkilöiden lukumäärä on kaikkiaan niin vähäinen, ettei sen vähentämisellä metsäteollisuuden kannattavuutta paranneta. Pikemmin päinvastoin. Lukumäärän vähentäminen heikentää olennaisesti metsissä toteutettavaa työnjohtoa ja siellä tehtävien töiden laatua. Seurauksena on etenkin kuljetus- ja varastokustannusten voimakas kasvu.* METO:n mielestä oli päinvastoin tarve lisätä toimihenkilöiden työpaikkoja niin teollisuudessa kuin yksityismetsäpuolella. – Julkilausuma oli otsikoitu mielenkiintoisesti: *Pyrkiikö metsäteollisuus yhteen puunhankintaorganisaatioon?* Tuolloin se olisi saattanut olla vielä mahdollista ja ehkä järkevääkin.

METO:n puheenjohtaja Pentti Näreaho suomi lehtensä palstalla erityisesti Ensoa, jonka se katsoi rikkoneen perinteistä ”vanhoina työntekijöinä”-periaatetta. *Kun Enso tekee yrityskaupan, se ”siivoaa” metsämiehet pois organisaatiostaan. Eivät siinä auta neu-*

vottelut eivätkä vaatimukset samantasoisesta kohtelusta muiden ryhmien kanssa. Näreahon purkaus kohdistui erityisesti Enson tekemään Plan-Sell kauppaan. Lisäksi myös Enson aiemmat Hackman- ja Stockforskaupat olivat hänen mukaansa varottavia esimerkkejä: Enson ynnä näiden kahden metsäosaston metsätoimihenkilömäärä oli vähentynyt 10 vuodessa lähes 30 %:lla. – Näreaho innostui *Vastuun pakoilua* -kirjoituksessa yhteen parhaimmista verbaali-ilotulituksistaan, kuten: *metsäteollisuus kitisee kannattomuuttaan kuin vihtarakeet, ja henkilövähennyksissä saavutetut säästöt on tuhlatu ”kiertokirjejohtamiseen”.* Harmi, ettei ”Metsänhoitaja”-lehti pystynyt tarjoamaan vastaavanlaista viihdettä!

METO oli muutenkin huolissaan jäsentensä työllisyydestä. *Metsätoimihenkilöitä koulutetaan liikaa,* julisti liitto lehdessään. Tieto perustui Ammattikasvatushallituksen tekemään selvitykseen, jonka mukaan viitenä edellisvuotena valmistuneista metsätalousteknikoista neljännes ei ollut sijoittunut koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Metsänhoitajapuolella

Vielä kesällä 1986 Rauma-Repolalla oli oma metsäorganisaatio Itä-Suomessa ja yhtiö hoiti Saimaan hinaukset omilla hinaajillaan, joista Repola 7 on kuormineen kuvassa Puumalan Kietävälänvirralla. Tukit ovat matkalla Pikisaaren sahalle Lappeenrantaan. Vuotta myöhemmin Tehdaspuu huolehti näistäkin hinauksista, mutta ei kauan sillä Pikisaaren saha suljettiin jo seuraavana vuonna.

ei ilmeisesti tunnettu vastaavaa huolta (vaikka syytä ehkä olisi ollut); metsänhoitajakoulutus oli aloitettu neljä vuotta aikaisemmin myös Joensuussa, josta keväällä valmistui neljä ensimmäistä metsänhoitajaa. Heidän joukossaan oli Jyrki Kangas, Metsähallituksen nykyinen pääjohtaja.

Fuusiot ja muut yrityskaupat kurittivat kovimmin työtä tekevää luokkaa eli metsureita ja kone- ja autoyrittäjiä sekä kuljettajia. Heille ei juurikaan pystytty – mahdettiinko pyrkiäkään – järjestämään ”suojatyöpaikkoja”. Esimerkiksi kun Rauma-Repolan ja Schaumanin Itä-Suomen tehtaat siirtyivät uuteen omistukseen ja puunhankinta Tehdaspuulle, niin molemmat yhtiöt irtisanoivat kaikki metsurinsa. Vaikka melkoinen osa heistä (kuten myös kone- ja autoyrittäjiä) pääsikin Tehdaspuun töihin, moni myös jäi työttömäksi. Metsä-Serla-fuusiosta kävi vielä huonommin, niin ainakin koneyrittäjille. Metsäliiton Antti Oksanen näet totesi syksyllä ”Koneurakoitsijassa”: *Lopullisesta tilanteesta en uskalla vielä sanoa mitään varmaa, mutta käsitykseni on, että valitettavasti ihan kaikille töitä ei riitä jos asiat halutaan ratkaista järkevästi. Tällä yhteiselläkin alueella on ollut liikaa koneita.* – Suurten rakennemuutosten aika oli kuitenkin vasta edessä, ja sen myötä metsäalan työpaikat alkoivat vähetä hieman railakkaammin.

PUUTA KÄYTETTIIN 60 MILJOONAA KUUTIOTA

Puuta käytettiin Suomessa 60 milj. m³ (brutto, poikkeaa seuraavan luvun nettokäytöstä), josta teollisuuden käyttö oli 54 milj. m³. Teollisuuden käyttö jakautui teollisuusaloittain:

Sahateollisuus	17 milj. m ³
Levy- ja muu teollisuus	4 milj. m ³
Selluteollisuus	25 milj. m ³
Paperiteollisuus	8 milj. m ³

Teollisuuden käyttämästä puusta oli teollisuuden jätepuuta 7 milj. kuutiota ja tuontipuuta 5 milj. kuutiota. Tuontipuun määrä oli hieman edellisvuotta pienempi, ja vähennys kohdistui muualta kuin Neu-

vostoliitosta tuotuun puuhun. Valtaosa tuonnista oli kuitupuuta, josta koivukuitupuun osuus oli reilusti yli puolet.

Puuta myös vietiin, 1,6 milj. m³, mikä oli selvästi enemmän kuin edellisinä vuosina. Vienti suuntautui suurelta osin Ruotsiin, ja siitä oli havupuuta valtaosa. Muu puunkäyttö koostui pääasiassa kiinteistöjen käyttämästä poltto- ja rakennuspuusta, määrältään 3,9 milj. m³.

Kokonaispoistuma metsistä oli 50 milj. m³, ja kun metsien kasvu arvioitiin tuolloin 68 milj. m³:ksi, hakkuusäästöä kertyi 18 milj. m³.

Myös energiapuuta, muutakin kuin perinteistä halkoa tai polttohaketta, käytettiin, mutta vain pieniä määriä; öljyn halpeneminen oli latistanut enimmän terän 1970-luvulla alkaneesta energiapuuhuumasta; mm. Kajaani-yhtiö keräsi hakkuutähteitä ja ties vaikka kantojakin. Mutta myös muut kuin metsäyhtiöt olivat kiinnostuneita uusista energiamuodoista. *Pajusta, tuulesta ja turpeesta energiaa*, otsikoi ”Paperi ja Puu” Imatran Voiman kotimaisista voimälähteistä kertovan artikkelinsa. Joitakin pajuviljelmää oli tuolloin perustettu Suomeen muussakin kuin kokeilumielessä, mutta aivan eri skaalassa kuin Ruotsissa. Ne osoittautuivat sittemmin virheinvestoinneiksi, kuten näyttää käyneen myös myöhemmälle ruokohelpi-innostukselle.

Kokopuuta kokeiltiin selluntekoon pienessä määrin, ja myös hakkuutähteitä kerättiin energian tuotantoon, mutta sekin oli pienimuotoista toimintaa, sillä öljyn hinnan alentuminen oli vähentänyt mielenkiintoa bioenergiaan. Kuva Heinävedeltä.

HINTASOPIMUS ALENEVIN HINNOIN!

Puukaupassa elettiin eräänlaista poikkeusvuotta, mikä käy ilmi myös Keskusliiton kertomuksesta: *Kertomusvuoden alussa teollisuuden puuvarastot olivat silloiseen rajoitettuun puunkäyttöön nähden varsin hyvät. Heikentyneen suhdannekehityksen seurauksena puunostoja jouduttiin jossain määrin jopa hidastamaan. Puukaupassa vallinnut osittainen tarjontapainotteisuus oli epätavallista markkinakentässä, jossa oli paremminkin totuttu lähes jatkuvaan puun niukkuuteen.* Teollisuuden puuntarve jäikin edellisvuosia pienemmäksi markkinatilanteen sekä teollisuuden rakennemuutosten seurauksena; fuusioiden myötä purettiin myös puuvarastoja.

Laskusuhdanteesta huolimatta teollisuuden ja MTK:n kesken saatiin synnytytyksi hintasuositussopimus – ja vielä alenevin hinnoin. Keskusliiton kertomuksessa kuvattiin sopimuksen syntyä näin: *Kauden 1985–86 hintasuosituksen päätyttyä 31.3.1986 ei uutta sopimusta ollut saatu yrityksistä huolimatta solmituksi. Vaikeiden ja Pohjois-Suomen erilliskysymysten johdosta vielä viivästyneiden neuvottelujen jälkeen osapuolet päätyivät lopulta sopimukseen 3-vuotisesta hintasuosituksesta. Ensimmäiselle sopimusvuodelle määritettiin täsmälliset hinnat, ja siitä eteenpäin kahdelle seuraavalle vuodelle hinnat sovittiin ajallaan tarkistettaviksi tuotteiden vientihintakehitykseen sidoksissa olevaa laskentajärjestelmää (ns. hintaputki) hyväksi käyttäen.*

Hintaneuvottelut olivatkin tavallista vaikeammat, ja väliin ne olivat katkenneina. ”Keskisuomalainen” katsoikin huhtikuun alussa asiakseen neuvoa: *Parhaiten sopuun päästään nostamalla puun hintaa kustannustason nousun mukaisesti.* Lehden mielestä sahojen kannattavuus ei näet paranisi edes roimalla puun hinnan laskulla. Toukokuun alussa saatiin sopimus kuitenkin aikaan, ja se oli siis kolmivuotinen ja siinä kantohinnat johdettiin metsäteollisuustuotteiden vientihinnoista; tällaisen liitännän hyväksyminen olisi ollut MTK:lle vielä kymmenkunta vuotta aikaisemmin mahdollon. ”Skogsbruketissa” oltiin asiasta tyytyväisiä: *För framtiden är det värdefullt att för rotprisen fastställt en viss andel av skogsprodukternas exportvärde.*

Kytkenä mahdollisti sopimushintojen alentamisen edellisvuoden sopimuksesta keskimäärin 6 %:lla; tosin tulkinnat sopimuksen vaikutuksista vaihtelivat, ja esimerkiksi Uudenmaan reviirien puumarkkinakatsauksessa hintojen alentumisen sanottiin olleen keskimäärin 3,6 %. Mäntytukin sopimushinta aleni eniten, peräti 15 mk/m³, kuusikuitupuun hintaa sitä vastoin nostettiin 4 markalla. *Halvalla menee*, todettiin MTK:n metsävaltuuskunnassa, kun sopimusratkaisua käsiteltiin. Sopimus kuitenkin hyväksyttiin äänestyksen jälkeen, ja Keskusliiton Yrjö Hassi totesikin ”Teollisuuden Metsäviestin” pääkirjoituksessaan hintaratkaisun ainutlaatuiseksi: *Kantohintojen kääntäminen sopimusteitse edes lievään laskuun tuntui vielä jokin aika sitten lähes mahdottomalta tehtävältä. Monet olivat sitä mieltä, että hintojen alentuminen ja eräiden korjausten tekeminen hinnastoon voisi tapahtua vain sopimuksettoman jakson kautta. Kantohinnat ovat ennenkin alentuneet jyrkästikin, mutta eivät sopimusmenettelyllä. Entinen MTK:n mies Hassi antoi tunnustuksen sopimuksen syntymisestä metsänomistajien luottamusmiehille. He ovat osoittaneet kantavansa vastuuntuntoista huolta metsäteollisuuden kilpailukyvyistä.* – Jos kohta miinusmerkkinen hintaratkaisu oli vaikea nieltävä metsänomistajille, myöskään teollisuuden kenttä ei ratkaisua julkisesti kiitellyt; monen mielestä hintoja olisi pitänyt alentaa selvästi enemmän. Toki hintasopimuksen hyvätkin puolet ymmärrettiin. Schaumanin Olav Henriksen tiivistä asian puhuessaan Öjan metsänhoitoyhdistyksen 50-vuotisjuhlassa marraskuussa: *Industrin vill ha prisavtal och behöver leveransvirket.* Hankintapuun merkitys onkin ollut Pohjanmaalla aivan omaa luokkaansa.

Vaikka hintasopimus syntyikin, se ei merkinnyt, että puukauppa olisi lähtenyt kitkatta käyntiin. Alentuneiden hintojen ohella se johtui myös siitä, että teollisuus oli paikoin haluton ostamaan edellisyyksynä riehuneen Manta-myrskyn puita. *Puu ei käy kaupaksi. Myrskypuut pilaantuvat metsään,* ”MaasTulli” otsikoi kesäkuussa. MTK ei ollut myöskään sitoutunut sopimuksessa minkäänlaisiin määrätavoiteisiin, eikä puuta pyritty tuomaan markkinoille jär-

jestövoimin. Se kävi ilmi esimerkiksi Etelä-Suomen Sanomien lokakuisesta artikkelista *Leimaustahti viimesykyistä hiljaisempaa*. Siinä MTK:n Juhani Viitala totesi, ettei etujärjestö ole *kampanjoinut aikaisempien vuosien tapaan puunmyynnin puolesta, joskin on suhtautunut siihen myönteisesti*. Vielä suoremmin asia todettiin MTK:n vuosikertomuksessa: *Eri puutavaralajien kysyntä vaihteli jossain määrin. Vanerikoivun, koivukuitupuun ja kuusitukin kysyntä oli vilkasta lähes koko maassa. Mäntytukin kysyntä jatkui laimeana useimmilla alueilla, joillakin alueilla myös havukuitupuusta esiintyi ylitarjontaa. Mäntytukin ja havukuitupuun tarjonnan rajoittaminen ylitarjonta-alueilla supisti myös sellaisten puutavaralajien tarjontaa, joissa kysyntää olisi ollut enemmänkin*. MTK myönsi siis vielä tuohon aikaan toimivansa tarpeen mukaan tarjonnan ohjaajana.

Ostajapuoli puolestaan näki hintasopimuksen toimivuuden koko lailla toisin, kuten Jaakko Kahiluoto kirjoittaa Teollisuuden Puuyhdistyksen (TPY) historiikissa: *Kauppojen hidas liikkeellelähtö kiristi tilannetta johtaen eräillä alueilla voittamattomiin vaikeuksiin. Länsi-Suomessa esimerkiksi jouduttiin sabausta puupulan takia supistamaan. Savossa, Etelä-Karjalassa ja Keski-Suomessa alkoi ostajien parissa esiintyä hermoilua. Koivutukkien ostotilanne oli kaikkialla vaikea vähästä tarjonnasta johtuen.* (Kaikki puukaupan kanssa tekemisessä olleet tietävät, mitä tarkoittaa, kun ostajat alkavat ”hermoilla”!) – Paikoin meni kuitenkin paremmin. Yhtyneitten Paperitehtaitten Reijo Kivivasara totesi Etelä-Suomen Sanomissa puukaupan käyneen mukavasti Keski-Suomessa: *Puu käy joka tapauksessa kaupaksi, jos yksi lähtee, toisia ostajia tulee tilalle.*

Teollisuus pyrki vauhdittamaan puukauppaa jatkamalla vuonna 1983 käynnistettyä ”Suomi elää metsästä” -kampanjaa. Sanoma- ja aikakauslehdissä julkasitiin kokosivun ilmoituksia, joissa teollisuuden johtohenkilöt sekä muut yhteiskuntamme vaikuttajat, jopa kulttuuripersonat esittivät (mainostoimiston heidän nimiinsä laittamia) näkemyksiään metsäsektorin merkityksestä Suomelle. Esimerkiksi tulevan Kymi-Kaukas yhtiön pääjohtaja Casimir Ehrnrooth totesi tammikuun 1986, muutama viikko ennen hintasopimusta jul-

kaistussa ilmoituksessa: *Elämme maassa, jossa puunhankinnan hintataso on ja pysyy korkeana. On kuitenkin huomattava, että kantohintataso on tärkeä tekijä maaseudun ihmisten tulonmuodostuksessa. Sitä pidetään myös saavutettuna etuna jollaisesta yleensäkin on vaikea tinkiä*. Missä määrin ”Suomi elää metsästä” vaikutti vuoden puukauppaan, sitä voi vain arvailla.

MTK, tuolloin vielä maamme tehokkaimpana etujärjestönä, osasi käyttää propagandaa teollisuutta tehokkaammin hyväkseen. Sen ohella, että se syytti teollisuutta haluttomuudesta ostaa harvennusleimikoita ja hankintapuita, se keksi muutakin, mistä Kahiluoto kertoo: *Se ryhtyi eri tiedotusvälineissä selostamaan, miten metsäteollisuus on haluton Metsä 2000-ohjelman [josta kohta lisää] käytännön toteuttamiseen. Aloittamassaan kiihkeässä keskustelussa se mm. todisti, miten voimakkaasti metsäteollisuutta tulisi laajentaa ja miten haluton metsäteollisuus noihin investointeihin on, koska se pyrkii raakapuun ylitarjontatilanteeseen ja puun hintatason pysyvään laskuun.* – Sen sijaan muutamana edellisvuotena riehunut ”sota” teollisuuden tarjoamista metsäpalvelusopimuksista oli rauhoittunut, ja siinä elettiin eräänlaista asematavaihetta. Osittain se saattoi johtua siitäkin, että Metsäliitto oli ryhtynyt tarjoamaan jäsenilleen useampivuotisia puukauppasopimuksia, ns. raamisopimuksia.

Luonnollisesti hinnan ohella muistettiin puhua myös puun laadusta. Yllättävää oli, että myyjäpuoli oli asiasta enemmän huolissaan. MTK:n Viitala totesi METO:n vuosikokouksessa, että tukin laadussa oli oltu takavuosina *liian löysällä linjalla*. Niistä luisteleminen ei ole metsänomistajienkaan edun mukaista, koska tukkien huono laatu vaikuttaa sahateollisuuden kannattavuuteen aivan oleellisesti. Metsäliiton Antti Oksanen yhtyi Viitalan näkemykseen puhuessaan Metsäpäivillä: *Väittäisin, että eräs syy sahateollisuutemme nykyvaikeuksiin on takavuosina tapahtunut tukin laadun heikkeneminen, johon teollisuus on pääasiassa itse syyppää*. Oksasen mukaan sahoille toimitetuista tukeista jopa 10 % oli sahauskelvottomia! Hän otti esiin myös hankintaorganisaatioiden päällekkäisyydestä aiheutuvat puunhankinnan kor-

keat kiinteät kustannukset, joiden pienentämiseksi hän ehdotti *metsänomistajien organisaatioiden nykyistä suurempaa osallistumista puun markkinoinnin valmisteluun*. Se ei tainnut onnistua, mutta tukkien laatua ryhdyttiin tiukentamaan.

Puuta myytiin yksityismetsistä vuoden 1986 aikana 28 milj. m³, toistakymmentä prosenttia edellisvuotta vähemmän. Maksetut kantohinnat alenivat edellisvuodesta keskimäärin 5 %, eli siis hieman vähemmän kuin sopimusmuutos olisi edellyttänyt. Tosin MTK:n mukaan *käytännön kauppatoiminnassa maksetut kantohinnat alenivat hieman sopimustasoa enemmän*. Keskusliitto kirjasi hintakehityksen näin: *Puun hinnat pysyivät koko kertomusvuoden ajan kokonaisuutena ottaen hintasuositusten puitteissa, joskin lähinnä vanerikoivulla suositusten ylärajoilla*.

Puuta ostettiin ulkomailta 5 milj. m³. Valtaosa puusta tuli Venäjältä (tuolloin vielä Neuvostoliitto), ja kauppatavat olivat ”perinteiset”, kuten mm. Enson Voitto Pölkki on kirjassaan eloisesti kuvannut.

Vasta seuraavan vuonna alkoi ”perestroikan aika”.

Pölkki ja MTK:n Pekka Airaksinen keskustelivat tuontipuusta ”Metsänhoitaja”-lehdessä – ihan rakentavasti. Airaksinen päätyi laskelmissaan siihen, että Suomeen tuotiin kuitupuuta liki 4 milj. m³, siis *sellaista puuta, jota meillä on tarjolla kotimassa yllin kyllin*, siitä huolimatta, että teollisuus oli mitoittanut kapasiteettinsa pelkästään kotimaisen puun varaan. Tähän Pölkki vastasi: *Itä-Suomessa on kautta vuosien ostettu joka ainoa koivukalikka, mikä löytyy ja tullaan taatusti ostamaan. Sanoit, että puuta löytyy. Löytyy kyllä, mutta ei tule markkinoille*. Tuontipuun hinnasta puhuttaessa molemmat olivat samaa mieltä, ettei sillä ollut vaikutusta kotimaan hintoihin, ja lisäksi Pölkki muotoili itse hinta-asian näin: *Keskimäärin NL:n puu on Itä-Suomen teollisuudelle suhteellisen kilpailukykyistä, koska sillä on rajahinta ja Itä-Suomessa teollisuus on lähellä rajaa*. – Myös Venäjän puun hinnat alenivat, mutta hieman kotimaan puuta vähemmän.

Joulukuussa 1986 alkoivat tosipakkaset, joita jatkui yhtäjaksoisesti seuraavan vuoden helmikuun lopulle saakka. Sekin oli teollisuuden metsämiesten vaan kestettävä, kuten tämäkin Kaukaan sahan puukentällä otettu kuva kertoo. Jukka Olkkonen (n 70, keskellä paperit kädessä) johtaa ”tukkisulkeisia”. Tukin laadusta olikin syytä olla huolissaan.

”KILPAILUA OLTAVA PUUKAUPASSA!”

Vuonna 1972 synnytetty ”uusi” Teollisuuden Puuyhdistys oli vielä voimissaan. Se jatkoi puunostajien yhteistoimintaa tavoitteena puun hintojen hallinta sekä oikeudenmukainen jako ostajien kesken. Koska Metsäliitto ja suuri joukko itsenäisiä sahoja oli yhteistyön ulkopuolella, TPY:n jäsenten kattavuus oli vain 60–70 % yksityismetsien puukaupasta. Näin ollen kovin kummoisesta puukauppakartellista ei voi sanoa olleen kyse vuonna 1986, etenkin kun ostoyhteistyössä mukana olevien ostajien rintama ”hermoili” aika ajoin aikaisempien vuosien tapaan.

Vaikka siihen mennessä tietoon tulleet yritysjärjestelyt eivät vähentäneet ostoyhteistyön tarvetta, Keskusliiton piirissä ryhdyttiin puuhaamaan TPY:n yhdistämistä Keskusliiton metsäosastoon. Hanke, joka olisi varmaan kannattanut toteuttaa jo TPY:n perustamisvaiheessa, realisoitui kahden vuoden päästä. – TPY oli saanut edellisvuonna – yllättäen – vapauttavan tuomion itsenäisten sahojen nostamasta ”hakekartelli”-kanteesta. Prosessi sai kuitenkin kilpailuasiamiehen kiinnostumaan puunostajien yhteistyökuvioista, ja tätä koskevia poliisitutkimuksia jatkettiin Itä-Suomessa vuoteen 1988 saakka. Ne eivät kuitenkaan johtaneet syytteisiin, koska Kuopion läänin lääninsyyttäjän mukaan *syyte oikeus ehti vanhentua ja lainsäädäntö muuttua*.

Hintaputken käyttöönotto tavallaan ”virallisti” sen käsityksen, ettei kantohinta ollut mikään jäännöserä. Sen myönsi myös MTK:n puheenjohtaja Heikki Haavisto, joka ”Metsälehdessä” totesi hintasopimusjärjestelmän vähentävän vientihintojen aiheuttamia puun hintojen nousuja ja laskuja. *Puu on ainoita perustuotteita, jonka hinta määräytyy maailmanmarkkinoilta saatavista hinnoista, enkä usko, että koskaan on luotavissa sellaista yhteiskunnan tukijärjestelmää, rahastoa tai jotain muuta, millä nouseva hintakehitys voitaisiin turvata*. Luonnollisesti Haavisto muisti arvostella teollisuutta tuontipuusta, joka sotki kotimaan lehti-puumarkkinoita sekä riittämättömistä puun kysyntää lisäävistä investoinneista. Hän ei myöskään yhtynyt väitteeseen, että puu olisi Suomessa kallista, vaikka myönsikin Suomen hinnat Ruotsia korkeammiksi.

”Puun tuottaminen on Suomessa niin työlästä, hidasta ja kallista, että kantohinta on ja tulee olemaan jatkossakin korkeampi kuin monissa kanssamme tuotteiden markkinoilla kilpailevissa maissa.”

–MIKKO WUOTI

Kolmivuotisen sopimuksen hintoja tarkistettiin vuosittain, ja kytkentä vientihintoihin korotti sopimushintoja vuonna 1987 noin 4 %, mutta seuraavana vuonna peräti toistakymmentä prosenttia. Se johtui siitä, ettei teollisuuden korkeasuhdanteessa MTK enää suostunut ”putken” antamaan hinnoitteluun. (Julkisuuteen korotus markkinointiin kuitenkin vain 8 %:na.) Hintaliukumien vuoksi todelliset hinnannousut muodostuivat hieman näitä sopimuskorotuksia suuremmiksi.

Vuoden 1986 poikkeuksellisuuteen viittasi myös Metsäliitto-yhtymän pääjohtaja Mikko Wuoti ”Metsän ja Puun” haastattelussa joulukuussa. *Puun tuottaminen on Suomessa niin työlästä, hidasta ja kallista, että kantohinta on ja tulee olemaan jatkossakin korkeampi kuin monissa kanssamme tuotteiden markkinoilla kilpailevissa maissa*. Wuoti myös muistutti, että puun tehdashinnassa on muitakin kustannuseriä kuin kantohinta, jonka osuuden hän tukkipuun osalta esitti 60 %:ksi. (Yleensä kantohinnan osuus ilmoitettiin tukilla 7:llä alkavalla luvulla.)

Wuoti kehottikin teollisuutta keskittämään huomionsa muiden puukustannusten alentamiseen ja tarjosi yhdeksi neuvoksi ”puupankkia”, jolla tarkoitettiin yksinkertaistettuna kaikkien puunostajien yhteisiä katkotun puun tienvarsivarastoja. *Sen tavoitteena on alentaa hankintakustannuksia ristiinkuljetuksia vähentämällä. Kuitupuukuormia ei saisi tulla maantiellä vastakkain – tukki on hieman eri asia. Tien varteen hankittu kuitupuun pitäisi ohjata lähimmälle tehtaalte*. Myös ”saman seuran” Matti Puttonen tarjoili

samaa ajatusta ”MaasTullissa”. (Lehden jutussa kerrottiin, että *nyt teollisuuden kuljetuskustannukset ovat suurempi kustannuserä kuin kantohinnat!*)

Puupankki oli terve, joskaan ei uusi ajatus, joka osaltaan saattoi edesauttaa puuvaihtojen lisääntymistä vuoden 2004 ”kartellikanteluun” saakka. Teollisuus ei kuitenkaan ollut tuolloin innostunut asiasta. Kahiluodon mukaan nähtiin, että *siitä hyötyisi vain Ok. Metsäliitto. Näin siksi, että ainoastaan sillä on – jäsenistönsä puitteen ostovelvoitteen johdosta – varastoja hyvinkin kaukana laitoksestaan.* – Jo tätä aikaisemmin oli Keskusliiton Matti Pekkanen tarjoillut ajatuksen puupörsistä, eräänlaisesta leimikkoreservistä, johon ostajat voisivat käydä tekemässä ostarjouksiaan. Sekin hanke kaatui – MTK:n vastustuksen ohella – senaikaiseen ”mahdottomuuteensa”.

Kilpailun pitää säilyä puukaupassa, koska se vie kehitystä eteenpäin ja tarjoaa vaihtoehtoja puun myyjälle, julisti samainen Puttonen osuuskuntansa omissa lehdessä. Liika kilpailu oli kuitenkin pahasta, sillä Puttosen mukaan liian monet päällekkäiset organisaatiot ja yritysten toisistaan piittaamattomat asenteet olivat aiheuttaneet tarpeettomia kustannuksia, *jotka eivät ole kenenkään edun mukaisia.* Mahtoiko hän sanalla ”kenenkään” tarkoittaa erityisesti omaa yritystään, Metsäliittoa, jota tpy-läisissä piireissä pidettiin edelleen puumarkkinoiden suurimpana häirikkönä.

Puttonenkin tähdensi kuljetusvaihtojen siunauksellisuutta: *Jos tahtoa löytyy, vaihtotoimintaa voidaan lisätä niin, ettei puuta kuljeteta tarpeettomasti metriäkään.* Mies tiesi mistä puhui, sillä tunnetusti Metsäliitto osasi kuljetusvaihdot, kuten myös tehdä toimitussopimuksia itsenäisten sahojen kanssa. Puttosella oli toinenkin neuvo tpy-läiselle rintamalle: *On huomattavasti rakentavampaa ottaa yhteyksiä metsänomistajiin ja markkinoida heille puukaupan tekemistä kuin yksioikoisesti syyttää julkisuudessa metsänomistajia siitä, etteivät he myy puuta riittävästi.* Kannanottoa voi pitää merkittävänä, kun muistaa vain pari vuotta aiemmin käydyn ”sodan” metsäyhtiöiden metsäpalvelusopimusten markkinoinnista.

Puttonen toisti kilpailun säilyttämisvaatimuksensa myös Metsälehdessä haastattelussa. Siihen hän sai

vastineen entiseltä ”liki tallitoveriltaan” Tatu Möttöältä. Möttölä kertoi tarjonneensa puuta myyntiin keskisuomalaiselta kotitaltaan eri tavoin vuodesta 1937 alkaen. *Ainoastaan kahdessa tapauksessa, v. 1973 ja 1979, on tullut kaksi tarjousta aiheuttajan siten hieman kilpailua, muissa yksi tai ei yhtään tarjousta.* Tämän hän katsoi osoittavan *ostajien keskeistä rengastumista,* joskin hän sanoi ymmärtävänsä ostajien pyrkimystä yksinostajajärjestelmään, koska *ostajilla on oikeus vapaassa markkinatalousmaassamme menetellä kartellilaki huomioon ottaen oman etunsa mukaisesti.* Möttölä tapausta voi ihmetellä sikäli, että Metsälehdessä metsänhoitoyhdistyksillä teettämän selvityksen mukaan Suomessa oli keskimäärin seitsemän ostajaa per pitävä. Oliko ns. ”savujako” Metsäliiton kotialueella Keski-Suomessa pystytty viemään näin pitkälle, vai olisiko ollut mahdollista, että Möttölä kuului ns. ”vaativiin asiakkaisiin”?

KONEHAKKUU TULEE, MUTTA HITAASTI

Markkinahakkuut olivat 39 milj. m³, josta yksityismetsien osuus oli 32 milj. m³. Kaikkien omistajaryhmien hakkuut vähenivät hieman edellisvuodesta. Vaikka MTK valittelikin hankintakauppojen markkinoinnin vaikeutta, hankintakauppojen osuus hakkuista nousi 38 %:iin eli selvästi suuremmaksi kuin viiteen vuoteen. Teollisuuden katkotun puun varastot (tehdas- ja tienvarsivarastot) olivat kesällä 21 ja talvella 14 milj. m³.

Markkinahakkuissa oli konehakkuun osuus 20 %, eli 2–3 %-yksikköä edellisvuotta enemmän; töissä oli hieman yli 200 hakkuukonetta, joista valtaosa oli vielä prosessoreja, eli niille tarvittiin puiden erilliskaato. Metsätehon edellisvuonna esittämän kannattavuuslaskelman perusteella hakkuista olisi kuitenkin kannattanut tehdä jo puolet koneellisesti. (Metsätehon vuoden 1975 ”ennuste” oli tarjonnut 65 % konehakkuuta vuodelle 1985.) Olimme selvästi jäljellä Ruotsia, jossa oli päästy jo 50–60 %:n koneellistamisasteeseen. Ruotsin yhtiömetseen runsauden ohella tämä johtui myös siitä, että Ruotsissa oli siirtynyt metsätöissä aikapalkkaukseen 1970-luvun puolivälissä. Olimme kuitenkin tulossa hyvää vauhtia

Ruotsin kantaan, kuten Pentti Hakkila totesi Metsälehdessä: *Nyt voimme tasapäisesti kehittää ruotsalais-ten kanssa korjuun koneellistamista. Me olemme oppi-neet jotain naapurimme virheratkaisuista. Meillä kor-juutekniikka on huippuluokkaa ja korjuuvaurioita vä-hemmän kuin Ruotsin leimikoissa.*

Koneellistumisen odotettiin lisääntyvän, mut-ta millä vauhdilla, siitä vallitsi erilaisia näkemyksiä. Metsätehon firmoilta ja Metsähallitukselta kerää-mä ”ennuste” vuodelle 1990 tarjosi vain 5 %-yksi-kön kasvua. Kuitenkin ”Metsän ja Puun” mukaan yleinen käsitys oli, että se nousee noin 40 %:iin. Sa-maa 40 prosentin lukemaa eli koneellistumisen kak-sinkertaistumista muutamassa vuodessa toistettiin myös Metsälehden korjuun koneellistumista koske-vassa em. artikkelissa. Sitä mieltä olivat niin haas-tatellut tutkijat ja teollisuuden miehet kuin luon-nollisesti myös konevalmistajat, jotka uskoivat no-peaan koneellistumiseen. Lokomo Forestin Mikko Rysä oli varma, että teollisuus tulee kaksinkertaista-maan konekorjuun parissa kolmessa vuodessa. *Se on päätös eikä ennuste.* Syy oli yksinkertainen, kustan-nuskehitys. *Varsinkin mekaaniselta metsäteollisuudelta voi tässä suhteessa odottaa kovia otteita, jotka saat-tavat päätyä koneen eduksi sekä miehen ja moottorisa-han tappioksi.*

Metsätehon Esko Mikkonen toivoi kehitykseen jonkinlaista linjanvetoa, koska tarjolla oli monia eri konetyyppejä sekä korjuutekniikkaakin. Aika yllät-tävältä tuntui Mikkosen väite, että *paineita perin-teistä tavaralajimenetelmää kohtaan on melko paljon, mutta menetelmä säilyy vielä sellaisenaan tietyissä olo-suhteissa. Eli karsinta ja katkonta tehdään vielä met-sässä, vaikka nykyinen tekniikka antaisi mahdollisuu-den pitemmälle rationalisoituihin korjuumenetelmiin.* Myös Rysä pohdiskeli mahdollisuuksia jättää jokin hakkuun työvaihe, esimerkiksi karsinta, pois metsäs-tä. *Se olisi suurin ja työlläin muutos.* Toistaiseksi ”pe-rinteinen” on kuitenkin säilyttänyt asemansa lähes 100-prosenttisesti. – Todellinen koneellistumisvauhti ei aivan ylittänyt näihin arvioihin, vuonna 1990 konehakuun osuus oli noin 35 %. Metsähallituksessa koneellistamisvauhti oli vain reilut puolet tästä – lä-

hinnä virastolle annetun työllistämismääräyksen seurauksena. Uusi pääjohtaja Jaakko Piironen totesikin ”Koneurakoitsijan” haastattelussa asian olevan vai-kean Metsähallitukselle; virastolla oli vuonna 1986 kymmenen motoa hakkaamassa osaa 4,5 milj. m³:n puumäärästä. Enemmän huolissaan Piironen oli kui-tenkin metsäkoneiden työnjäljestä: *En pidä lainkaan järkevänä sellaista koneellistamista, jossa maata ton-gitaan kuin sikalassa. Minullekin on puuntuottajana sattunut, ettei ole ollut selvyyttä, onko puunkorjuutyö-maalla ollut käynnissä ojitus vai puunkuljetus.*

Koneellistamista saattoi jarruttaa jossain mää-rin myös konehakuutaksojen puute. Siihen saakka oli yleensä sovellettu Metsäalan Kuljetuksenantajain (MKA) yksipuolista suositusta, joka Koneurakoitsi-jain liiton (KL) mielestä oli aivan liian alhainen. Lä-hes vuoden kestäneiden neuvottelujen tuloksena oli vuoden lopulla päästy sopimukseen, jota KL:n pää-neuvottelija Timo Rautanen ei kuitenkaan juuri kii-tellyt järjestölehdessään: *Vaikka nyt solmittu tak-sa nousi valtavasti MKA:n suositukseen verrattuna, se ei silti noussut riittävästi. Uudet mototaksat hillitsevät hakkuun koneellistamista, sillä tarpeellista tasokorotus-ta motourakoinnin kannattavuuden parantamiseksi ei saatu sovittua.* Lisäksi Rautanen valitti, etteivät ura-kanantajat osanneet hyödyntää motoja riittävästi.

Vaikka taksasopimus oli tehty, sopu osoittau-tui ennenaikaiseksi. Näin ainakin mikäli uskom-me KL:n toiminnanjohtaja Martin Lillandtia, jo-ka kirjoitti lehdessään jo helmikuussa: Urakanan-tajat ovat lähteneet alentamaan sovittua maksua erikoistulkinnoilla. Ja ollakseen kehityksen kärjessä MKA:n toimisto on julkaissut eräälle uudelle mo-nitoimikoneelle maksun, joka on oleellisesti alem-malla tasolla kuin vaivoin saadut valmistusmak-sut. Lillandt uhkailikin, että koneurakoitsijat tule-vat suhtautumaan urakkamaksukäytäntöön toisin kuin aiemmin: Jos urakanantaja pitää valtakunnal-lista maksua maksimitasona, josta tilaisuuden tul-len tingitään, tulisi koneurakoitsijan vastaavasti pi-tää sitä minimitasona, jota nostetaan kiireellisim-pänä aikana, esimerkiksi keväthankien sulaessa. – Uhkailu taisi jäädä kuitenkin tähän.

Metsäkuljetuksen taksoista sitä vastoin päästiin helposti sopimukseen jo vuoden 1986 alussa. Lil-landtin mukaan KL oli ollut valmis maltilliseen sopimukseen, *vaikka perusteita huomattavaan maksukorotukseen oli olemassa*. Urakanantajapuolella tilanne nähtiin hieman toisin: erityisesti taksaperusteissa nähtiin olevan korjaamisen varaa. MKA:n pääneuvottelija Kari Laitinen ihmetteli, miten osapuolet saattoivat tulkita jo Metsätehon maksuperustetutkimuksia täysin eri tavoin. Vielä enemmän Laitista hiersi korjuukaluston hinnoittelu: *Naurattaa oikein, kun muistaa millaisia hintoja valmistajat ilmoittivat metsäkoneista KL:lle, ja kun sitten näki, kun Tehdaspuu takasi konelainoja, todelliset maksetut hinnat. Erohan saattoi olla 100 000–150 000 markkaa!* Kyllä Laitiselta löytyi sanomista myös oman porukan sooloiluista. – Myös MKA:n uudeksi pääneuvottelijaksi vuonna 1986 nimetty Antero Koskinen halusi loppuvuodesta, uusien neuvottelujen alla tähdentää, että taksan tuli muutenkin vastata käytäntöä. *Mikäli aikojen kuluessa on tullut ehkäpä hyvinkin perusteltuja rakenteita tai lisää, niistä pitäisi voida luopua silloin, kun osoittautuu, että ne eivät enää olekaan käytännön mukaisia*. Vaikka taksojen tulikin perustua kustannuksiin ja tuotoksiin, *on viime kädessä viisaiden neuvottelijoiden asia, miten taksa määritetään*.

Koneellistamisen huono puoli oli metsurien työpaikkojen vähentyminen. Siitä kaikki osapuolet olivat huolissaan, Maaliitto luonnollisesti eniten. Liiton mukaan 1980-luvulla oli siihen mennessä menetetty keskimäärin 2000 työpaikkaa vuodessa. *Väheneminen on kohdistunut baja-asutusalueille, joilla ei ole ollut korvaavia työpaikkoja tarjolla*, totesi Maaliiton puheenjohtaja Esa Ihalainen Metsälehdessä. Hänen mielestään metsurien oli saatava täydet vakuudet ympärivuotisten työmahdollisuuksien saamiseksi, ja siksi koneellistamista tuli jatkaa hallitusti. Liit-

Koneellistamisen huono puoli oli metsurien työpaikkojen vähentyminen.

to olikin ehdottanut motoveroa, jolla luotaisiin rahasto työpaikkansa menettäneiden metsurien uudelleen työllistämiseksi. Ehdotus ei saanut vastakaikua.

Tilastokeskuksen mukaan metsätalous työllisti tuohon aikaan 47 000 henkeä; keitä he kaikki olivatkaan, on hieman vaikea sanoa, sillä varsinaisia metsä- ja uittotyöläisiä oli Metlan tilastoissa noin 30 000; heistä runsaat kaksi kolmasosaa oli hakkuutöissä. Metsurien päiväpalkka oli keskimäärin runsaat 200 markkaa; metsänhoitotöissä ansiot muodostuivat jonkin verran hakkuutyötä paremmiksi. Metsuripalkat olivat noin kolmanneksen alemmat kuin paperityöläisten, vuosiansioita verrattaessa ero kasvoi: metsässä ansaitsi puolet siitä mitä tehtaalla. (Toisin Työnantajaliiton ”uuden kasvon”, Mauri Morénin, mukaan vuosipalkat olivat paperiteollisuudessa 85 000, puuteollisuudessa 67 000 ja metsätöissä 60 000 markkaa!) Metsäpalkoissa ei ollut myöskään liukumia, mitä Työnantajaliiton teollisuusheröjen oli mahdoton käsittää. Paperi- ja puupuolella ne kuuluivat ihan normaaliin palkkarutiiniin, mikä käy hyvin ilmi tästäkin Antti Kujalan toteamuksesta Työnantajaliiton vuonna 1986 tekemästä päätöksestä seuraavien vuosien ”paperin” palkkaratkaisuksi: *Vuoden 1987 keskimääräiseksi liukumataavoitteeksi asetettiin 2,3 prosenttia ja seuraavalle vuodelle kaksi prosenttia. Näissä luvuissa ei pysytty, vaan toteutunut liukuma oli noin kaksinkertainen*. – Metsätöissä ei ollut yhtään työtaistelua, kun niitä oli 22 mekaanisessa ja 81 paperiteollisuudessa.

Puutavaran metsäkuljetus hoidettiin lähes kokonaan metsätraktoreilla; lähinnä hankintahakkuissa käytettiin vielä maataloustraktoreita ja varmaan muutama hevonenkin oli löytänyt tiensä metsään. Metsätehon tilaston mukaan vuoden aikana oli ollut noin 1 700 metsätraktoria hoitamassa lähikuljetusta. Korjuun yksikkökustannukset olivat keskimäärin 53 mk/m³, 4 % edellisvuotta alemmat. – Ensiharvennuspun korjuu joukkokäsittelynä oli tutkimuksen alla.

Korjuukustannukset ja niihin kytkeytyvä ns. hankintalisä saivat arvostelua osakseen. Hankintakauppojen korjuu- eli hankintalisät olivat näet keskimäärin kolmanneksen korkeammat kuin teollisuuden kor-

juukustannukset ja hintasopimuksen yhteydessä niitä sovittiin vielä korotettavaksi – teollisuuden vastustuksesta huolimatta – vuosittain 2 %:lla. Uudenmaan reviiirin myyntiohjeessa todettiin: *För leveranssjarna i reviren betyder avtalet för barmassaved en liten förhöjning*; myyjettä kehoitettiin suuntaamaan harvennuksiin. – Myös Lauri Vaara osallistui keskusteluun tyrmäten nytkin tällaiset luvut sekä etenkin metsätraktorin käytön kokonaisuudessaan. Vaara päätti Metsälehdessä kirjoituksensa: *Milloin Suomessa järkiinnyttään näkemään metsätraktoreiden käytön hulluttelu?*

Ylisuuren hankintalisän ohella verovapaan hankintatyön nostaminen 150 m³:iin aiheutti kiivasta arvostelua niin metsurien kuin myös teollisuuden taholta. Maaliitto antoi asiaa koskevan julkilausuman, jossa ankarasti vastustettiin päätöstä, jonka katsottiin saattavan kansalaiset eriarvoiseen asemaan. Puheenjohtaja Esa Ihalaisen mielestä hankintakaupat oli ehdottomasti saatettava samojen säädösten piiriin kuin muu puunhankinta. Hän sai tukea mm. Kuorma-autoliiton seminaarissa puhuneelta Topi E. Heikkeröltä, jonka mukaan menettely oli luistanut siihen, että *nämä veroedut saa kuka tahansa hankintakaupalla puunsa myyvä*. Sekin lisäsi osaltaan teollisuuden puukustannusten nousua.

PUUT VESILTÄ PYÖRILLE

Puu ui vielä vuonna 1986, mutta jo heikentynein voimin: puuta uitettiin Kymijoen ja Vuoksen vesistöjen nippu-uiton ohella irtouittona Ii- ja Kemijoilla. Vesitse tehtaille toimitetun puun määrä jäi kuitenkin vain vajaaseen 6 milj. m³:iin (mukana oli jonkin verran myös aluskuljetusta), kun parhaimmillaan puuta oli uitettu liki 15 milj. m³; kuljetus- suoritteesta uiton osuus oli viidennes. Vuoden alussa Pohjois-Karjalan ja Savon Uittoyhdistykset yhtyivät Savo-Karjalan Uittoyhdistykseksi, jonka kotipaikaksi tuli Kuopio ja uittopäälliköksi Kaarlo Palmroth. Uuden uittoyhdistyksen ensimmäisenä talvena ajettiin jälle liki 35 000 nippua, joten firmojen ja Metsähallituksen metsänhoitajille riitti ”jäänippujen tarkastusmatkoja” maaliskuun hankien ja jään kimaluksessa; toki jääniputusta harjoitettiin muuallakin.

Vuoksen vesistössä eli Saimaalla puuta uitettiin eniten; hinatuissa nippulautoissa puuta oli yleensä 15–25 000 m³, mutta nähtiinpä joukossa liki 35 000 motin lauttakin. Tehdaspuu ja Enso olivat Saimaan suurimmat uittajat: Tehdaspuu uitti vajaat puolitoista, Enso miljoona kuutiometriä. Metsälehti vieraili kesällä Tehdaspuun Tikka-hinaajalla Saimaalla ja yhtiön uittopäällikkö Jukka Kunnari uskoi uiton aseman säilymiseen sen kustannustehokkuuden ansiosta: *Jos Tikan lasti [20 000 m³] nostettaisiin työntöproomuihin, niitä tarvittaisiin parikymmentä, täysperävauullisia rekkoja täytyisi noin 400 ja junia yli 20*.

Enson kuljetuspäällikkö Esko Marsio puolestaan kirjoitti yhtiönsä lehdessä: *Puun laadulla on yhä tärkeämpi merkitys jalostuksen kannalta. Myös puuvarastoja ja niihin sitoutunutta pääomaa supistetaan. Myös uiton on toimittava suunnitelmallisesti, aikataulutetusti ja palvelukykyisesti, muuttuviin haasteisiin on vastattava. Siksi uittokuljetusketjun operatiivista toimivuutta, palvelumahdollisuuksia ja kustannuskilpailukykyä kehitetään jatkuvasti*. Ilmeisesti kehittäminen ei ollut riittävän ponnekasta, sillä 2000-luvulle tultaessa Enso luopui uitosta kokonaan Saimaalla. Myös Tehdaspuun seuraajan, UPM:n, uitot vähenivät runsaaseen kolmannekseen vuoden 1986 määrästä.

Rautateitse kotimaista puuta kuljetettiin ainoastaan 3 milj. m³, mikä oli selvästi pienin määrä koko 1980-luvulla. Siksi myös perille tullut junapuun määrä jäi vain noin 10 %:iin; suoritteesta osuus oli jonkin verran suurempi. Siihen, että junapuun osuus oli vähentynyt, oli muitakin syitä kuin VR:n tariffipolitiikka. Esimerkiksi Yhtyneiden Paperitehtaitten Kaipolan tehdas otti talvisin kaiken puunsa autoilla, vaikka 10 kilometrin päässä sijainnut Jämsänkosken tehdas sai samanlaisista kuusikuiduista puolet rautateitse. Kesäisin Kaipola käytti uittopuuta, mutta nostovaikeuksien takia puuta ei yleensä nostettu talvella vedestä. *Jos autokapasiteetti riittää, nippujen annetaan rauhassa seisoa talvet jäässä Kaipolanlahdella*, totesi Antero Koskinen ”Keski-suomalaisessa”.

Sen sijaan Venäjän tuontipuusta valtaosa tuli Suomeen rautateitse, ja tuontipuun rautatierahdeista oli tullut alusta pitäen kiistanaihe metsäyhtiöiden

ja VR:n välille; VR ei näet suostunut sisällyttämään tuontipuuta firmojen rahtisopimuksiin. Silti rajalle rautatievaunussa tuotu Venäjän puu kannatti korkeista kotimaan rahdeista huolimatta tuoda samoissa vaunuissa perille asti. Tehdaspuun histo-

riikissa todetaan: *Uhkailut rajalla purkamisesta ja autoilla perille kuljettamisesta eivät ole auttaneet. Esimerkiksi vuonna 1986 rautateitse kuljetetun tuontipuun kuljetuskustannukset kohosivat 24 %, kun kotimaista puuta koskevat puutavaratariffit nousivat vain 5 %.*

Valtaosa (71 %) kotimaan puusta eli 26 milj. m³ tuli perille puutavara-autoilla, joita oli ajossa 1700 eli saman verran kuin metsätraktoreitakin. Autoja oli kuitenkin ajossa liikaa. Se tiedettiin ja siitä kirjoitti myös Metsätehon Olavi Pennanen: *Puutavaran kuljetuksen merkittävin osa on yksi tai kaksi autoa omistava liikenteenharjoittaja, joka urakkamaksusta kuljettaa puuta tehtaille tai alkukuljetuksena muihin kuljetusmuotoihin. Ongelmana tällä hetkellä on se, että heitä on liikaa.* Kaikille ei riittänyt ajoja, etenkin kun muutenkin pyrittiin tehostamaan autojen käyttöastetta. Sitä tavoiteltiin vähentämällä autokuljetusten kausivaihtelua ja tyhjänäajoa sekä tehostamalla kuormien purkua tehtailla. Kaiken tehostamistyön takana oli kuitenkin pyrkimys parempaan kuljetusten suunnitteluun ja ohjaukseen, eli kuten Pennanen totesi: *Kun kuljetusten suunnittelu ja ohjaus organisoidaan mahdollisuuksien mukaisesti päästään nykyistä paremmin hyödyntämään kuljetuskalusto, meno-paluuikuljetukset, monialakuljetukset sekä yritysten väliset vaihdot.*

Ratkaisun uskottiin löytyvän tietotekniikasta; näin olikin, joskin jo tuolloin monella isommalta kuljetuksenantajalla oli tietojärjestelmät käytössä kuljetusten suunnittelussa ja ohjauksessa, joillakin jo lähes parinkymmenen vuoden ajan.

Tuohon aikaan laskettiin autokuljetuksen kilpailukyvyyn riittävän uittoalueilla 100 kilometrin matkalle; junakuljetuksen kanssa autot pärjäsi-

Vaikka puutavara-autoja olikin liikaa, automiehet pärjäisivät edelleen melko hyvin, tehokkaimmat erittäin hyvin.

vät paikoin jopa yli 200 kilometrin matkoilla. Sen selitti VR:n vielä tuolloin melko joustamaton tariffipolitiikka, joka yhdessä rautatiemiesten jonkinlaisen ”asennevammaan” takia heikensi tarpeettomasti junakuljetusten kilpailukykyä. Vuonna 1986 VR kohot-

ti rahtejaan 5 %:lla, kun samaan aikaan autokuljetusten ohjemaksut säilyivät ennallaan. Sitten tilanne on korjautunut.

Se, että kuljetustaksat säilyivät edellisvuoden tasolla, ei miellyttänyt Kuorma-autoliittoa (KAL), kun vielä siihen liittyi liiton mukaan ”sooloilua”. *Vuosi osoitti, ettei MKA:n käymillä neuvotteluilla ole riittävää painoarvoa sen jäsenistön keskuudessa. Lähes kaikkien kuljetuksenantajien kenttäväki pyrki toteuttamaan itseään ja parantamaan työnantajansa taloudellista tilaa vaatimalla täysin perusteettomia lisäläennuksia liikenteenharjoittajilta sopimusten solmimisen ja ajojen jatkumisen edellytyksenä,* todettiin KAL:n vuosikertomuksessa. *Vaikutelmaksi jäi, että yrittäjistä oli tarkoitus nyhtää saatavissa oleva hyöty irti ajattelematta hiukkaakaan alan tulevaisuutta.*

Vaikka puutavara-autoja olikin liikaa, automiehet pärjäisivät edelleen melko hyvin, tehokkaimmat erittäin hyvin. Sen mahdollisti KAL:n ja MKA:n välinen ohjemaksusopimusjärjestelmä, joka perustui ”kuvitteellisiin” puutavaran painoihin; näin mahdollistettiin lailliset ylikuormat. Silti puutavaran ajo oli taitolaji, se oli opittava. Sitä mieltä oli mm. valkealalainen Seppo Ora, joka siirtyi 1980-luvun alussa rahtiajosta puutavaraa ajamaan. *Sain tunnustaa itselteni, että maantiellä ajaa joka mies, mutta kun mennään metsään, niin homma muuttuukin sitten ihan erilaiseksi. Ei puuauton ajoon opi kuukaudessa, ei kahdessa eikä edes vuodessa, eikä sitä voi opetella tietokoneen ääressä,* Ora totesi myöhemmin UPM-Metsä-lehdessä. Mutta pärjätäkseen piti ajamisen ohella osata myös toimia yrittäjänä.

Puukuljetuksia oli 1960-luvulta alkaen siirretty kaiken aikaa vedestä pyörille. Uiton tulevaisuus oli-

kin ajankohtainen kysymys; se koski erityisesti pohjoisen irtouittoväyliä. Iijolla elettiin liki ”viimeistä kesää”, ja myös Kemijoen lähtölaskenta oli alkanut. Sitä pohjustettiin mm. Oulun yliopistossa valmistuneella tutkimuksella, jonka mukaan maakuljetus tulee Lapissa uittaa edullisemmaksi. Se ei perustunut niinkään eri kuljetusmuotojen kustannuseroihin, vaan Kemijoen muiden käyttömuotojen tarjoamiin hyötyihin; niistä kaikki eivät olleet numeroin osoitettavia ja siten siis kiistanalaisia. Metsälehdessä todettiinkin: *Metsänomistajien kannalta maakuljetukseen siirtyminen tietäisi paineita kantohinnan alentamiseen varsinkin Lapin pohjois- ja itäosissa. Maakuljetuksen edullisuudestaan hyötyisivät lähinnä muut kuin metsänomistajat. Esimerkiksi voimalaitosten on laskettu hyötävän vuosittain 11 miljoonaa markkaa uiton lo-*

pettamisesta.” Kemijoen uiton loppu tuli kuitenkin jo kuuden vuoden kuluttua.

Vaikka puukuljetuksia olikin kehitetty, Suomessa autokuljetus oli kuitenkin selvästi, eli 20–30 % kalliimpaa kuin Ruotsissa. Läänikohtaisesti neuvotellut taksat (ilman mitään ohjemaksuraamia) sekä korkeammat ajoneuvopainot oli tärkeimmät syyt Ruotsin kilpailuetuun. MKA:n Aimo Nikusen mielestä puutavara-autojen kokonaispainojen korotus ei kuitenkaan ollut meillä ajankohtaista, vaikka sen kautta olisikin ollut saatavissa kustannussäästöjä. Myös ”laillisten ylikuormien” ongelmaa oli hänen mukaansa liioiteltu. *Toki sellaisiakin on, mutta kuljetuksenantaja ei vaadi sellaisia ajettaviksi.* Hänen mukaansa asiaan oli vaikea puuttua, *emmekä voi jättää maksamatta tehtaalle tuodusta ylikuormasta, niin*

Metsäalan ulkopuolisetkin ”rohkenivat” kritisoida puutavaran autokuljetuksia: puhuttiin mm. ristiinkuljetuksista ja ylitaksoista. Teollisuus pyrki puolustautumaan ja esimerkiksi Tehdaspuu-lehdessä oli talvella 1986 otsikko ”Puukuljetukset mainettaan paremmat”. Se oli saanut kimmokkeensa Maaseudun Tulevaisuuden ja Helsingin Sanomien puukuljetuksia arvostelevista kirjoituksista. Lehti toki myönsi, että vaikka puutavaran autokuljetukset pelasivatkin, niistä löytyi parannettavaa. Erityisesti tuli autojen käyttöastetta korottaa sekä saada lisää joustavuutta kuljetusjärjestelyihin. Myös taksoissa oli tinkimisen varaa. ”Sekä taksaperusteet että määrälennukset kaipaavat vielä tarkistuksia, mutta vaatimukset Ruotsin taksatasoon pääsemisestä rehelligin keinoin ovat kohtuuttomia, ja sen vaatijat itsekin tietävät.” – Kuvassa kuusikuitupuukuorman purku käynnissä Tampellan Inkeröisten tehtaiden mittapaikalla. Sisu oli tuohon aikaan vielä yksi puutavara-autojen valtamärkeistä.

kuin Ruotsissa tehdään. – Asioiden kehitystä kuvaa hyvin se, että puutavara-autojen painot nousivat jo viiden vuoden kuluttua Ruotsin mittoihin eikä ylikuormista enää makseta automiehille.

UUDET METSÄLAIT, MIKÄ MUUTTUI?

Vuoden aikana tehtiin myös metsäpolitiikkaa. Eduskunta hyväksyi vuoden lopulla uudet metsälait, joita olivat metsähallintolaki, laki keskusmetsälautakunnista ja metsälautakunnista sekä metsänparannuslaki. Metsähallintolaissa uudistettiin Metsähallitusta koskevat säännökset; laki jätti kuitenkin Metsähallituksen edelleen maa- ja metsätalousministeriön alaiseksi virastoksi. Metsälautakuntalaki sen sijaan uudisti yksityismetsätalouden organisaatioita enemmän kuin aikoihin: piirimetsälautakunnat ja metsänparannuspiirit yhdistettiin metsälautakunniksi. Sen sijaan lautakuntien määrään ei rohjettu puuttua, vaan niitä jäi edelleen tarpeettoman monta eli 19; myös keskusmetsälautakunnat, Tapio ja Skogs-kultur, jäivät erilleen.

Uusi metsänparannuslaki oli sisällöltään entisen kaltainen, mutta uusia työläjejä lisättiin avustusten piiriin. Lain jatkaminen ylläpiti vanhaa uskomusta, että Suomessa yksityismetsätalous, jonka kulut ovat ainoastaan 10–20 % tuloista, tarvitsee edelleen valtion tukea toimintaansa. Samaa ajatusmaailmaa osoitti sekin, että uusia tilakohtaisia vähennysmahdollisuuksia lisättiin metsäverotukseen.

Metsänhoito- ja perusparannustöihin käytettiin rahaa Suomessa kaikkiaan runsaat miljardi markkaa, josta yksityismetsien osuus oli vajaat 800 milj. markkaa. Siitä valtion avustukset ja lainat kattoivat 45 %. Silti yksityismetsätalouteen myönnettyistä metsänparannusvaroista osa jäi käyttämättä, kuten edellisvuonnakin. Metsätalouden kannattavuus säilyi hyvänä, vaikka hakkuiden vähentyminen ja hintojen lievä lasku pienensivätkin kantorahatuloja: ne olivat 4,6 mrd. markkaa. Näin siitäkin huolimatta, että melko yleisesti uskottiin taloudellisen ajattelun olevan metsätaloudessa vain harvojen etuoikeus. Juhani Viitalakin totesi ”Metsän ja Puun” haastattelussa, että *tähän asti kustannustietous on yksityismetsätaloudessa ollut vähäistä, mutta myönteistä kehitystä on näköpiirissä.*

METSÄ 2000 JÄÄ TAVOITTEISTAAN

Maamme metsätalouden pitkän aikavälin ”suunnannäyttäjäksi” tehty Metsä 2000-ohjelma oli valmistunut edellisvuonna, ja nyt ryhdyttiin ohjelmaa toteuttamaan. Alku ei kuitenkaan ollut kovin lupava, minkä Tapion johtaja Paavo Kotkanen myönsi vuosikirjassaan: *Metsä 2000 -ohjelma ei vuoden 1986 osalta toteutunut suunnitellussa laajuudessa, vaikka toiminnan tavoitteet oli asetettu ohjelman mukaisiksi.* Yhdeksi (teko)syyksi Kotkanen esitti hakkuitten vähäisyyttä, mikä koski erityisesti harvennushakkuita. *Kaikkien puutavaralajien kysyntä ja tarjonta eivät löytäneet metsien metsänhoidollisen käsittelyn edellyttämää tasapainoa.* Sen sijaan metsänviljelyn ja taimikonhoidon (158 000 ha) jääminen selvästi tavoitteita vähemmiksi Tapion johtaja myönsi selväksi saamattomuudeksi, mistä ei voinut syyttää varojen niukkuuttakaan, sillä *valtion metsänparannusvaroja siirtyi runsaasti seuraavalle vuodelle.* MTK puolestaan puolustautui, että taimikonhoitomäärien vähäisyyteen vaikutti *ainakin jonkin verran metsähallituksen metsänparannustöihin kohdistama varsin pikku-piirteinen tarkastustoiminta.*

Eniten jäätiin jälkeen metsien lannoituksessa, jonka ohjelman mukainen vuositavoite oli 150 000 hehtaaria; nyt päästiin ainoastaan 86 000 hehtaariin (yksityismetsissä 50 000 ha). Uudisojitusta tehtiin vähintäänkin riittävästi eli 67 000 hehtaarin alalla (52 000 ha). Kaikkiaan oli Suomessa tuolloin ojitettuna 5,7 milj. hehtaaria (3,8 milj. ha). Sen sijaan kunnostusojituksia tehtiin vielä melko niukasti, mutta metsäteitä rakennettiin tavoitteiden mukaisesti eli 3 900 kilometriä (2 500 km). Myös metsäsuunnittelu eteni: tilakohtaisten metsäsuunnitelmien kattavuus nousi noin 60 %:iin.

Metsä 2000 oli esillä myös em. ”Aulangon puuhuutokaupassa”. Näkemykset ohjelmasta ja sen toteuttamismahdollisuuksista olivat yllättävänkin ristiriitaisia, ja heijastivat eri intressiryhmien etupo liittisia toiveita; esimerkiksi yksityismetsätalouden puolella valitettiin ”Metsän ja Puun” mukaan määrärahojen riittämättömyyttä (vaikka metsänparannusvaroja oli jäänyt käyttämättä!) sekä metsätalou-

den osakseen saamaa kielteistä julkisuutta. Kun ohjelmaa ja yleensä metsätalouden uhkia ja mahdollisuuksia tarkasteltiin työryhmissä, hieman huvittavana voi pitää, että metsäteollisuuden ryhmän ensimmäisenä toiveena oli, että *valtakuntaan on saatava metsäpoliittinen ohjelma!*

Metsä 2000 oli esillä muulloinkin vuoden aikana. Metsälehdessä Pöyryn Henrik Ehrnrooth totesi melko yksinuitisesti, ettei ohjelma toteudu ainakaan saateollisuuden osalta; myöhempi tulevaisuus osoittautui kuitenkin toiseksi. Koska puu oli ja säilyi kalliina Suomessa, Ehrnroothin mukaan tuotevalikoimaa oli laajennettava ja löydettävä omaan raaka-ainepohjaamme soveltuvia erikoistuotteita. Mitä ne voisivat olla, sitä hän ei kertonut. – Metsä 2000 ja sitä seuranneet Kansalliset Metsäohjelmat ovat muutenkin osoittautuneet lähinnä hyvinluontoisiksi ”toiveiden tynnyreiksi”, joihin hyvin voi soveltaa vanhaa kansanviisautta: ”Paljon porua, vähän villoja”.

YMPÄRISTÖSODASSA VÄLIRAUHA

Mitä tapahtuisi, jos ilmasto esimerkiksi hiilidioksidipitoisuuden lisääntymisen vuoksi nopeasti lämpenisi, kysyi ympäristöministeriön Pekka Kauppi artikkelissaan ja muistutti, että ilmaston vaikutuksia selvittävällä metsäntutkimuksella oli Suomessa pitkä traditio. Pertti Hari tavallaan vastasi Kaupin kysymykseen Säästöpankkien Metsäpäivillä toteamalla: *Metsien kasvu hidastunee yhä lähivuosikymmeninä;* siitä ei vielä kukaan ole minkäänlaisia merkkejä, päinvastoin. Metsäviikon teemana puolestaan oli *Tuottava metsä – ihmisen ja ympäristön hyväksi,* jota Metsäyhdistyksen Markku Rauhalahhti epäili joidenkin pitävän yliampuvana, jopa epätodellisenä.

Rauhalahhti oli kuitenkin ottanut lehtensä pääkirjoituksen aiheeksi tehometalouden, jolla hän tähdensi tarkoitettavan tehokasta metsätaloutta. Myös Metsälehti käsitteli samaa aihetta ja esitteli siitä esimerkkinä Enso-Gutzeitin, joka oli tuolloin maailman suurin metsänomistaja valtion jälkeen. Lehden ja yhtiön metsänhoitopäällikön Tapani Korhosen mukaan Enson metsänhoidon periaatteet voitiin kiteyttää viiteen ohjelmakohtaan: *Taimikonhoito ja en-*

siharvennukset ajallaan, täyspuustoisuus, ikäluokkajakautuman oikaiseminen, jota pyritään nopeuttamaan lannoituksella ja lyhytkiertopuulajeilla (koivua ja kontortamänty) sekä ojitusalueiden kunnostus. Vaikka vielä tuolloin Serlachiuksen isokokoiset istutuskoneet kiersivät maan metsänäyttelyitä, niistä ei Ensossa ollut innostuttu: *Toistaiseksi pottiputki vaikuttaa tehokkaimmalta istutuskoneelta.* – Yllättävää kyllä, Korhonen ei puhunut mitään metsänviljelystä ja siihen liittyvästä maanmuokkauksesta, jossa Suomessa oli alkamassa selkeä linjanmuutos: auraus oli yhä useammin korvautumassa mätästyksellä.

Onko aukolle vaihtoehtoa, kysyttiin Metsälehdessä talvella, ja artikkelissa vastattiin, että ei, koska metsätöntä Suomea ei uskottu olleen eikä tulevankaan. Aihe oli esillä myös ”Skogsbruketissa”: *Måste vi kalhugga?,* kysyi Jan Heino pääkirjoituksessaan ja vastasi: *Svaret på frågan blir naturligtvis ett obetingat ja.* Avohakkuille oli kuitenkin vaihtoehtoja, sen todisti tavallaan myös ”tapaus Pukkila”, josta saatiin Orimattilan kihlakunnanoikeuden päätös. Sen mukaan metsänomistaja Reino Takala ei ollut rikkonut yksityismetsälakia metsiensä käsittelyssä. Vastaajan ja kantajan asiantuntijat, professorit Erkki Lähde ja Matti Leikola, tosin olivat näkemyksissään erimielisiä. Tapaus oli kiusallinen niin Tapiolle kuin etenkin Uudenmaan-Hämeen piirimetsälautakunnalle, jonka mielestä *ei voi pitää oikeana sellaista yksityismetsälain tulkintaa, että vajaatuottoinen metsä jätetään parhaiden puiden harsinnan jälkeen alueen uudistamisen vaarantavaan tilaan,* ja siksi lautakunta jatkoi taisteluaan ja vei riidan hovioikeuden ratkaistavaksi. Se kannatti, sillä Kouvolan hovioikeus kumosi kihlakunnan oikeuden päätöksen ja Takalan metsät rauhoitettiin. Varmaankin lainmukainen päätös, mutta oliko vaivan arvoinen? Siitä kertoo sekin, että Aleksis Kiven Seura palkitsi vuonna 1988 Takalan ”Eskon puumerkillä!” Takalan tapaus ei ollut ainoa ”urheitten tapiolaisten” nostattama oikeusjuttu itsellisillä metsänomistajia vastaan: niitä oli 1980-luvulla mm. Iissä, Kullalla, Tervolassa, Virroilla ja Ähtärissä.

Ympäristörintamalla sitä vastoin oli melko rauhallista – elettiin ikään kuin asemasotavaihetta. ”Suo-

Oli vuonna 1986 myönteisiäkin uutisia metsäalalta. Pellervo-Seura teki tutkimuksen Keski-Suomen metsänomistajista, jotka osoittautuivat varsin tyytyväisiksi. Silloiset metsänhoitomenetelmät saivat lähes varauksettoman kannatuksen, metsäammattilaisiin luotettiin, joka toisella oli metsäsuunnitelma ja sitä myös hyödynnettiin sekä yhdeksän kymmenestä oli tyytyväinen metsänhoitoyhdistysten palveluihin. Syyttä ei päämetsänhoitaja Antti Kolho todennut ”Keskisuomalaisessa”, että ”tulos yllätti myönteisyydellään”. – Enää ei vesakkosotakaan ollut käynnissä ja tunteita kuohuttamassa. Vielä edellisvuonna oli Kajaani-yhtiö lentoruiskuttanut ja muuallakin oli ”vesakkomyrkkijä” levitetty maasta käsin – mikä oli sallittua. Kuva Kivijärveltä.

men Luonnossa” ei ollut yhtään hyökkäävää artikkelia metsätaloutta kohtaan, ellei sellaiseksi lueta Metsähallituksen uuden pääjohtajan Jaakko Piironen haastattelun avauskysymystä: *Niin sanotut Osaran aukiot saivat viimeisimmän tuomionsa hiljattain, kun tiedot istutusten epäonnistumisesta tulivat julki. Kuinka pahoja virheitä Lapissa on tehty?* Piironen pärjäsikin hyvin vastauksessaan, jonka päätti: *Kuitenkin puuta kasvaa siellä paljon enemmän kuin ennen hakkuita.* – Oli kuitenkin yksi ”metsäsota”, joka kuitenkin jäi melko pienimuotoiseksi: Rauma-Repolan Nötön hakkuut Saaristomeren kansallispuiston alueella. Vaikka kyse oli luvallisista harvennushakkuista, osa luontoväestä yritti nostaa niistä isommankin kalabaliikin.

Happamoitumisen aiheuttamat metsäkuolemat olivat vuoden puheenaihe. *Happamoituminen syövyttää jo Suomenkin metsätuloa*, otsikoi ”Keskisuomalainen” Oulussa pidetyn metsätuho-seminaarin uuti-

senä. Dosentti Satu Huttusen mukaan *metsäkuolematkin tulevat Suomeen, ainakin etelärannikolle. Kaikeksi onneksi me olemme tässä suhteessa kymmenkunta vuotta Keski-Eurooppaa perässä.* Myös Luonnonsuojeluliiton puheenjohtaja Rauno Ruuhijärvi oli lehden mukaan julistanut synkkiä näkymiä maamme metsille. – Synkistä ennusteista huolimatta metsät eivät ole kuolleet ei Keski-Euroopassa, kuten ei meilläkään – päinvastoin.

”Suomen Luonnossa” oli myös metsäprofessori emeritus Valter Keltikankaan laaja haastattelu, jossa mies toi esiin omia luontonäkemyksiään. Keltikankaan oli ollut mukana pitkään luonnonsuojeluliikkeenä ja oli mm. kirjoittanut vuonna 1968 ”Suomen Luonnon” juhlanumerossa: *Olisikohan asia ehkä niin, että aarniometsän estetiikan tajuaminen vaatii oman asiantuntemuksensa ja viisautensa, jota ei ole kaikille annettu. Sopikaamme siitä, että ”puupelto-*

*Vuonna 1983 perustetun
ympäristöministeriön asettama
toimikunta sai valmiiksi selvi-
tyksensä uhanalaisista eliölajeista
Suomessa: niitä kertyi hieman
yli tuhat, joista valtaosa oli
ns. metsälajeja.*

*mies” retkeilee mieluummin puupelloilla ja esteettises-
ti älykäs mies aarniometsässä – niin kauan ja silloin
kuin tähän on vielä tilaisuutta.* Haastattelussa hän
toi esiin näitä samoja erämaan ystävän tuntojaan,
puhuen erityisesti soista ja koskista. Keltikankaan
mielestä koskien valjastaminen – paitsi että oli itses-
tä p-leestä – oli myös jo sanana teollisuuden ovelasti
lanseerama propagandatermi. *Kun kosken muoto ote-
taan pois, sitä ei valjasteta, se tapetaan, kahlitaan.*

Vuonna 1983 perustetun ympäristöministeriön
asettama toimikunta sai valmiiksi selvityksen-
sä uhanalaisista eliölajeista Suomessa: niitä kertyi
hieman yli tuhat, joista valtaosa oli ns. metsälajeja.
(Viimeisimmän selvityksen mukaan uhanalaisia on
2 247.) Myös toinen uusi askel otettiin ympäristö-
rintamalla: kunnalliset ympäristölautakunnat aloit-
tivat kaikissa maamme kunnissa.

VIIHDETTÄ, VIESTINTÄÄ JA VIRKATOIVEITA

Moottorisahauksen MM-kilpailut järjestettiin
Tsekkoslovakiassa, jossa isäntämaa otti voiton niin
henkilökohtaisessa kuin joukkuekilpailussa. Suo-
menmestari Matti Saastamoinen oli toinen, sama-
ten Suomi joukkuekisassa. Tukkilaisaitojen SM-
kilpailut järjestettiin Lieksassa ja siellä kosken-
laskun sekä tukkilaismaratonin voitti Pekka Ny-
man. – MTV3 lähetti kuusiosaisen metsäohjelman
”Käki selällään”. Se oli huomattavasti vauhdik-
kaampi kuin saman ”tuutin” nyt parin viime vuo-
den aikana tarjoama metsäsarja.

Muita vuoden ”perheutisia” olivat mm. nimityk-
set. Metsähallitus sai yhdenmentoista pääjohtajansa,
kun Jaakko Piironen nimitettiin P.W. Jokisen seu-
raajaksi. Eljas Pohtila puolestaan nimitettiin Metsä-
tehon toimitusjohtajaksi ja Jan Heino Skogskulturin
uudeksi johtajaksi. Teollisuus sai kolme uutta metsä-
päällikköä: Antti Oksanen Metsäliittoon, Olav Hen-
riksén Schaumaniin ja Veikko Koskela Paloheimo-
ryhmään. Ja yksi melkein metsäpäällikkö, eli Pekka
Tiililä Tehdaspuun varatoimitusjohtajaksi. Metsän-
hoitajat etenivät myös metsäteollisuuden oheistoim-
innoissa, kun Henrik Ehrnrooth nimitettiin Jaak-
ko Pöyryn toimitusjohtajaksi ja Jouko Virta saman
firman kehitysprojektien osastoryhmän johtajaksi.

Myös Maaseututyöväen liitto, jossa tuolloin oli
23 000 jäsentä, sai uuden puheenjohtajan. Valin-
taa pidettiin yleisesti melko yllättävänä: SAK-laises-
ta Teknisten ja erikoisammattien liitosta löytyi en-
tinen metallimies, Matti Putkonen, mies, joka tus-
kin oli enemmälti sahaa ja kirvestä käsissään pitänyt.
Se ei kuitenkaan tahtia haitannut, ja jo muutaman
kuukauden kuluttua (oikeastaan jo heti alusta pitä-
en) hän oli valmis ottamaan kantaa lähes mihin met-
säasiaan tahansa, eniten tietysti metsurien työllisyy-
destä, palkoista ja isäntien 150 motin verovapaudes-
ta. Mutta muustakin: *Männiköiden harvennukset ovat
aikapommi. Jos mitään ei tapahdu, pilataan hyviä met-
siä ja runsaasti meikäläisten työpaikkoja,* Putkonen to-
tesi ”Metsän ja Puun” haastattelussa. Oli hän oppinut
muutakin: *Metsässä kiistat ratkotaan suoralla puheella.
Kova työ opettaa erottamaan kärpäsen härkäsistä.* Maa-
liitto olisi varmaan ansainnut pitää vauhdikkaan joh-
tajansa pitempäänkin – vaan toisin kävi.

Suomi sai kaksi uutta ”maksettua”, siis ”aitoa”
metsäneuvosta lisää (numerot 114 ja 115), kun Ta-
savallan presidentti Mauno Koivisto myönsi arvoni-
men TPY:n entiselle toimitusjohtajalle Yrjö Haapa-
selle sekä Enson metsäjohtaja Ilkka Pukkilalle.

Metsätiedotuksellisesti vuosi oli rauhallinen. Ei ol-
lut enää vesakkosotia eikä vielä Kessiäkään, ja teolli-
suus jatkoi ”Suomi elää metsästä” -kampanjansa vii-
meistä vuotta. Metsäalan lehtiä julkaistiin viljalti: vii-
den järjestölehden lisäksi Tapio(t) julkaisi ”Metsä-

lehteä” ja ”Skogsbruketia”, Metsäyhdistys ”Metsää ja Puuta”, Keskusliitto ”Paperi ja Puuta”, ”Metsäteollisuutta” sekä ”Teollisuuden metsäviestiä” (”Skogsaktuellt”). Lisäksi kolmella suurella puunhankkijalla oli omat lehtensä, joista ainakin Metsäliiton ja Tehdaspuun julkaisut oli suunnattu myös metsänomistajille; toki myös muiden metsäyhtiöiden henkilöstölehdissä käsiteltiin metsäasioitakin. Ja kaiken yllä oli kolme kertaa viikossa ilmestyvä ”Maaseudun Tulevaisuus” metsäsviineen, jotka jo tuolloin, ennen Juha Aaltoilan aikaa, tuottivat monta tunnekuohua metsällisille lukijoilleen. – Maamme metsäalan ainoa yleisaikakauslehti ”Metsä ja Puu” kamppaili olemassaolostaan, etenkin kun Metsäyhdistyksen järjestämässä ”Aulangon puuhuutokaupassa” Aarne Reunala, lehden toimituskunnan jäsen, totesi sen turhaksi lehdeksi, joka olisi syytä lopettaa. Reunalan toive toteutui kuusi vuotta myöhemmin – voitaneen sanoa valitettavasti.

Luonnollisesti metsäasioita käsiteltiin myös päivälehtien palstoilla: esimerkiksi Kauppalehdessä oli Veikko Järnefelt ja Helsingin Sanomissa Jyrki Iivonen. Jälkimmäinen ei ollut ainakaan Yhtyneiden Paperitehtaiden Niilo Hakkaraisen suosiossa, minkä tämä antoi suoraan sanoin ymmärtää ”Metsäteollisuus”-lehden haastattelussa. Asia liittyi Yhtyneiden Shotton-projektiin: *Kun Yhtyneet tekee suunnittelusta alkaen kaikin puolin onnistuneen projektin, tuntuu oudolta, että maamme suurin lehti haluaa antaa yleisölle sen kuvan, että hanke on epäonnistunut. Näin yleisö on saanut lehdestä täysin väärän kuvan. Toimittaja ei ilmeisesti itsekään tajua tätä.* Vielä rajummin Hakkarainen oli hyökännyt Iivosta vastaan kaksi vuotta aiemmin tämän Yhtyneiden tulosanalyysin johdosta; sen seurauksena Iivonen sai viiden vuoden porttikiellon Valkeakoskelle.

”Metsäteollisuus” oli perustettu vuotta aiemmin ”Suomen Puutalouden” jatkajaksi. Lehden päätoimittajaksi alan ulkopuolelta pestattu Ville-Veikko Valjus onnistui tekemään uudesta lehdestä journalistisen sekä eloisan; lähes joka numerossa oli myös jonkin metsäpatruunan haastattelu. Ilmeisesti lehdestä (ja näistä haastatteluista, mm. em. Pentti Salmi) tuli liiankin eloisa, sillä lehti lakkautettiin kah-

den elinvuoden jälkeen vuonna 1986. Valjus päätti viimeisen, *Metsäteollisuus tarvitsee sisäistä kritiikkiä* otsikoidun pääkirjoituksensa: *Ennen pitkää maton alle lakaistu sana todistaa itsensä tarpeelliseksi ja mönkii päivänvaloon entistä voimakkaampana, entistä kirpeämpänä. Tämän on historia monesti osoittanut, mutta yhtä monesti ovat päättäjät sanan voimaa aliarvioineet.* – Valjus oli oikeassa, ja Metsäteollisuuden Keskusliittoa (nykyinen Metsäteollisuus ry) onkin sanottu yhden äänen yritysdemokratiaksi.

Tapion Metsälehti, jonka monet katsoivat olevan vielä tuolloin vahvasti Simonkadun paimennukses- sa, oli kerännyt vuoden viimeiseen numeroonsa lukuisten metsäalan vaikuttajien joululahjatoiveita tulevalle vuodelle. Ne vaihtelivat: kukaan ei kuitenkaan kehdannut toivoa itselleen mitään, vaan kaikki olivat valtakunnan asialla. Toiveet kohdistuivat mm. puukaupan sujuvuuteen, Metsä 2000 -ohjelman tavoitteiden saavuttamiseen sekä yksityismetsälain uudistamiseen. Joukossa oli muutama hieman persoonallisempikin lahjatoive. Erkki Lähde toivoi, että *kunpa ensi vuonna herättäisiin huomaamaan metsien terveydentilan vakavat heikkoudet*, sekä myös: *Pois revivä nälvintä – tilalle sopuisa, avoin keskustelu meil- le kaikille ja koko maalle tärkeistä metsäasioista, valmiutta ja rohkeutta myöntää erehdykset ja etsiä uusia ratkaisuja.* Metsä-Serlan Ebbe Sommar taas toivoi Suomen metsäteollisuudelle parempaa kilpailukykyä, sillä kilpailu oli kiristymässä ja *heijastuu varmasti myös metsäpuolen raaka-ainehankinnassa.* Se ”toive” ainakin toteutui!

Vuonna 1986 metsätalouden ja -teollisuuden osuus Suomen bruttokansantuotteesta (316 mrd. mk) oli 9 %. Metsätaloudessa työn tuottavuus kohosi 5 %. Kun vuosi 1987 näytti selvästi paremmalta, Keskusliitto kirjasi kuluneen vuoden kertomukseensa metsäteollisuuden ”vakaan markan ohjelman”, jossa todettiin: *Suomen taloudellisessa ilmastossa tapahtui muutos, joka mennyttä ajatellen on mullistava: alhainen inflaatio, korkea positiivinen reaalikorko ja vahva markka. Näiden uusien elementtien varaan on yritystemme kilpailukyky rakennettava, jota vastaava rakennemuutos on parhaillaan käynnissä.* Kuten edellä ker-

rottiin, metsäteollisuutemme ”parhaasta ystävästä”, devalvaatiosta, puhuttiin ihan ääneenkin, mutta sen hän saatiin vasta marraskuussa 1991.

Seuraavassa tarkastellaan maamme metsäsektorin kehitystä viimeksi kuluneen neljännesvuosisadan aikana sekä yleisesti että erityisesti siltä osin, miten kehitys on vaikuttanut teollisuuden metsänhoitajien työhön ja työympäristöön. Osaksi tarkastelu ulottuu myös aiemmalle ajalle asioiden ymmärrettävyyden ja kokonaiskuvan saamiseksi. Tarkastelu jää osin pintapuoliseksi, minkä ohella tapahtumien läheisyys vaikeuttaa asiayhteyksien ja niiden merkityksen todellista ym-

märtämistä. Kaikkea metsään ja metsätalouteen liittyvää ei tietenkään ole voitu mahduttaa mukaan, ainoastaan eräitä keskeisimpiä ja ehkä eniten toimintaa muuttaneita kehityskulkuja. Katsausten laajuus ei suinkaan kuvaa niiden keskinäistä arvoa tai arvostusta; esimerkiksi teollisuuden metsänhoitajalle yksi kaikkein keskeisimpiä toimintoja, puunhankinta, on kuitattu lyhyesti. Senhän me kaikki osaamme!

Tarkastelu perustuu kirjallisen arkistomateriaalin ohella osaksi yhdistyksen jäsenten toimittamiin kirjallisiin avustuksiin, muutamia haastatteluihin sekä pääosin kirjoittajan omiin näkemyksiin. Tulkintojen subjektiivisuus on siis taattu.

Jatkuvat muutokset merkisivät myös jatkuvaa koulutustarvetta metsävälle; ilmiö on jatkunut näihin päiviin saakka. Kuvassa Kajaani-yhtiön metsämiehiä työnjohdon koulutustilaisuudessa Suomussalmella, mukana on myös metsänhoitaja Markku Pulkkinen (n 72, eturivissä, kolmas oikealta). (Lusto, Eero Moilasan kokoelma)

Kehityskaaria vuosilta 1986–2011

PUUNKÄYTÖN JA METSÄTEOLLISUUDEN KEHITYS

Metsäteollisuus jatkoi kasvuaan 2000-luvun ensikymmenelle saakka, ja teollisuuden puunkäyttö nousi parhaimmillaan 75 milj. m³:iin. Sen jälkeen on teollisuus ryhtynyt supistamaan tuotantoaan, näin erityisesti paperiteollisuudessa, mikä on johtanut myös puunkäytön vähentymiseen. Myös puutuoteteollisuus on supistanut tuotantoaan. Puun käyttö energian tuotantoon on sitä vastoin lisääntynyt. Suomen metsävarat mahdollistaisivat huomattavasti suuremman puunkäytön.

PUUNKÄYTÖSSÄ NELJÄNNEKSEN KASVU

Ensimmäinen arvio puun käytöstä Suomessa tehtiin 1850-luvun alussa. C.W. Gyldénin selvityksen mukaan puuta käytettiin 6,2 milj. normaalisyltä eli 16,3 milj. m³ (kuoretonta puuta, kuten oli viisaasti tapana Suomessa 1970-luvulle saakka). Puolet käytöstä oli polttopuuta, ja teollisuuden käyttämän puun määräksi Gyldén sai 3 milj. m³, mikä määrä tuntuu suurelta, vaikka mukana olikin sahojen ohel-

la kaikki muukin teollisuus ja ennen kaikkea sen käyttämä polttopuu. Metsien kasvuksi Gyldén arvioi 30 milj. m³, siis lähes kaksi kertaa enemmän kuin käyttö. Sen perusteella ei ollut syytä huoleen metsien pelätystä loppumisesta – muuta kuin paikallisesti. Gyldénin 16 milj. m³:n käyttöarvio saattoi kuitenkin olla liian alhainen.

Metsäteollisuuden ja myös väestön kasvun myötä puun käyttö lisääntyi ja käyttöennusteet alkoivat tarkentua. Ensimmäinen valtakunnallinen puunkäyttötutkimus tehtiin vuoteen 1927 kohdistuvana. Metsätieteellisen koelaitoksen (nykyään Metsäntutkimuslaitos eli Metla) tekemän laajan selvityksen mukaan puun kokonaiskäyttö oli 40 milj. m³, josta teollisuuden käyttö oli jo puolet; polttopuun käyttö kiinteistöissä ja teollisuudessa oli edelleen niinkin suurta kuin 14 milj. m³.

Sen jälkeen teollisuuden käyttö on kasvanut kaiken aikaa, kun taas muu puunkäyttö on vähentynyt; tietysti sotavuodet ja niiden jälkeinen aika merkitsi poikkeusta tähän kehitystrendiin. Tätä nykyä raakapuun kokonaiskäyttö (ml. puun vienti) on 70–75 milj. m³; ennätysvuonna 2006 raakapuuta käytettiin kaikkiaan 81,5 milj. m³; siitä yli 90 % käytettiin teollisuudessa. Sen jälkeen teollisuuden puun käyttö on jonkin verran supistunut.

Neljännesvuosisadassa puun käyttö Suomessa on kasvanut reilusti yli kolmanneksella, ja käyttö on kehittynyt Metsäntutkimuslaitoksen kokoamien tilastojen mukaan käyttäjryhmittäin seuraavasti:

<i>milj. m³</i>	1986	2000	2010
Käyttö Suomessa	51,6	75,8	70,8
Teollisuus, yhteensä	47,6	70,8	62,5
Sahateollisuus	17,2	29,4	21,9
Levy- ja muu puutuoteteollisuus	3,1	3,8	2,7
Massateollisuus*	27,3	37,6	37,9
Energiapuu (runkopuu)**	4,0	5,0	8,4
Raakapuun vienti	1,6	0,9	0,9
Yhteensä	53,2	76,6	71,8

*Sellu, hioke ja hierre

**Pientalojen sekä lämpö- ja voimalaitosten raakapuun käyttö

Luvut edustavat ensiasteista puun käyttöä, joten saha- ja levyteollisuudesta saatu kotimainen jätepuu (hake ja puru) eivät ole mukana toiseen kertaan laskettuina. Vuonna 2009 oli teollisuuden puunkäytöstä runsaat 6 milj. m³ eli 12 % teollisuuden sivutuotteita ja jätepuuta, kun osuus oli vuonna 1986 ollut 14 %. Teollisuuden raaka-aineeksi kelpaamaton jätepuu, lähinnä kuori, on hyödynnetty lämpö- ja sähköenergian tuotannossa.

Puun käyttö on vaihdellut melkoisesti kulu- neen neljännesvuosisadan aikana. Määrällisesti korkean käyttöasteen jaksoja ovat olleet vuodet 1987–89, 1994–95, 1997–2000 sekä 2004 ja 2006–07. Ajanjaksoon mahtuu myös kolme lamaa, joista ensimmäinen koettiin vuosina 1990–92. Esimerkiksi vuotta 1991 kuvattiin Tehdaspuun vuosikertomuksessa: *Lamavuosi 1991 oli koko Suomen talouselämää, mutta erityisesti metsäteollisuutta koetteleva. Metsäteollisuuden tärkeimpien vientituotteiden menekkiä rajoitti alalle syntynyt ylikapasiteetti sitä seuranneine hinnanlaskuineen. Metsäteollisuuden tuotantomäärä pieneni edellisvuodesta 9 % ja viennin arvo 8 %. Kun myös kotimaisten tuotantopanosten kustannustaso valuuttakurssitappioineen säilyi korkeana, seurauksena oli, että metsäteollisuuden tappiot nousivat 6–7 miljardiin markkaan.* Seuraavasta vuodesta uhkasi tulla synkempi, mutta markan devalvointi ja sen kellutus helpottivat jossain määrin teollisuuden tuskaa. Vuo-

si 1993 oli sitten jo käänne parempaan, vaikka metsäteollisuuden tulos oli edelleen tappiollinen. Seuraavat laskusuhdanteen ajat koettiin vuosina 2001–2002 sekä 2008–09.

Puun käyttö oli suurimmillaan siis vuosina 2006 ja 2007, kun taas tarkastelujakson alhaisimmat käyttövuodet osuivat 1990-luvun alun lamavuosiin: vuonna 1991 puun kokonaiskäyttö jäi runsaaseen 49 milj. m³:iin. Myös vuosi 2009 poikkosi tuntuvas- ti 2000-luvun kehityksestä: kokonaiskäyttö oli vain hieman yli 60 milj. m³.

Merkittävä osa Suomessa käytetystä puusta on ollut tuontipuuta, joka oli pitkään lähes kokonaan teollisuuden käyttämää raaka- ja osin myös jätepuuta. Suurimmillaan tuonti oli vuonna 2005, jolloin puuta tuotiin 21,5 milj. m³. Tuona vuonna tuonti- puun osuus teollisuuden käyttämästä puusta oli runsas neljännes. Puun tuonti on ollut esimerkki- vuosinamme seuraava:

1986	5,4 milj. m ³
2000	12,9 milj. m ³
2010	12,2 milj. m ³

Puun tuontia käsitellään hieman enemmän puu- kaupan yhteydessä. Puun vienti, jota Metsäntutkimuslaitos ei tilastoinnissaan enää sisällytä puunkäyt- töön, on vaihdellut jakson aikana 0,5 ja 1,8 milj. m³:n

välillä. Pääosa pyöreän puun viennistä on suuntautunut Ruotsiin ja on käsittänyt vaihtelevia määriä havutukki- ja kuitupuuta. Koivukuitupuun vienti, joka oli merkittävää 1960- ja 1970-luvulla, on supistunut lähes olemattomiin. Sitä vastoin jätteenpuun vienti – niin ikään pääosin Ruotsiin – on noussut uudelleen muutamia satoihin tuhansiin kuutioihin; siitä merkittävä osa on nykyään pellettejä eli jalostettua puujätettä.

Puun teollisen käytön ohella puuta on kautta aikojen käytetty myös energiantuotantoon sekä muuhun kotitarvekäyttöön. Polttopuuta on käytetty perinteisesti erityisesti maaseudun kiinteistöissä, mutta 2000-luvulla sitä on ryhdytty käyttämään enenevästi myös lämpövoimalaitoksissa. Vuonna 2010 poltettua puusta noin puolet käytettiin jo lämpövoimaloissa. Siitä merkittävä osa on muuta kuin runkopuuta, eli ns. energiapuuta, joka koostuu metsätähteistä, kannoista ja pienikokoisesta raivaus- ja harvennuspuesta. Energiapuuhunkin palataan erikseen tuonnempana.

FUUSIOITA JA YRITYSKAUPPOJA

Kuluneen neljännesvuosisadan ajan on metsäteollisuudessa eletty rakennemuutosten aikaa. Mitään uutta se ei kuitenkaan ole ollut. Ensimmäinen iso fuusio tapahtui vuonna 1904, jolloin kolme kuuskoskelaista paperiyhtiötä yhdistyivät Kymi-yhtiöksi. Sen omistukseen tuli 10–15 vuotta myöhemmin muutamia sahayhtiöitä ja myöhemmin vielä paperi- ja kartonkifirmoja. Jo ennen Kymi-fuusiota norjalaisomisteinen Gutzeit-yhtiö oli aloittanut yritysostojen sarjan, josta voi poimia esimerkkeinä (Kotkan sahojen ohella) nimet Utra Wood, Pankkoski, Enso ja Finland Wood. Suomen valtion ostettua Gutzeitin ja Tornatorin vuonna 1919 (jotka fuusioitiin vuonna 1932), tahti alkoi kuitenkin hiipua: Enso-Gutzeitiksi muuttuneeseen yhtiöön liitettiin myöhemmin mm. Aunuksen Puuliike ja Joh. Parviainen. Myös Myllykoski-, Jämsänkoski- ja Simpele-yhtiöiden fuusioituminen vuonna 1920 Yhtyneiksi Paperitehtaitaiksi synnytti merkittävän paperiteollisuusyhtiön. Oli toki muitakin yrityskauppoja ja toimialajärjestelyjä.

Vuonna 1986 alkaneet metsäteollisuuden rakennejärjestelyt jatkuivat ja saavuttivat huippunsa 1990-luvun jälkipuoliskolla.

Vuonna 1986 alkaneet metsäteollisuuden rakennejärjestelyt jatkuivat ja saavuttivat huippunsa 1990-luvun jälkipuoliskolla. Kymi-Kaukas- ja Metsä-Serla-fuusioiden jälkeen heti vuonna 1987 tehtiin kaksi merkittävää yrityskauppaa: Ahlströmin Varkauden metsäteollisuus siirtyi Ensolle sekä Rosenlew-yhtiö myytiin Rauma-Repolalle. Näissä neljässä yrityskaupassa, Kymi-Kaukasta lukuun ottamatta, oli erikoista se, että kaupankohteet edustivat eri pankkileirejä, eli KOP- ja SYP-ryhmiä. Samana vuonna tapahtui vielä yksi rahoittajapankin muutos, kun SYP-rahoitteisen Tampellan osake-enemmistö siirtyi Säästöpankkiryhmän, eli SKOP:n omistukseen.

Yrityskauppoja tehtiin lisää seuraavina vuosina. Niistä tärkeimmät olivat vuoteen 1995 mennessä Schaumanin siirtyminen kokonaan Kymin omistukseen (1988), Joutseno-Pulpin Yhtyneille Paperitehtaille (1988), Kajaanin Yhtyneille (1989), Rauma-Repolan ja Yhtyneiden fuusio (1991) sekä Tampellan metsäteollisuuden siirtyminen – Metsäliiton nenän edestä – Ensolle (1993). Jo tätä ennen oli keskusteltu Metsäliiton ja Enson yhdistämisestä, mutta hanke kaatui valtion, Enson pääomistajan, vastustukseen.

Ne kaikki olivat aikansa uutisia, joita muisteltiin vielä pitkään jälkikäteenkin. Esimerkiksi Metsälehdessä Mikko Riikilä kirjoitti metsävuodesta 1990, jolloin *Metsäteollisuus upposi kainaloitaan myöten suohon*, mm. näin: *Metsäteollisuudessa vuoden pääuutinen oli Yhtyneiden Paperitehtaiden ja Rauma-Repolan fuusio. Yhtyneiden suurosakkaaksi noussut Metsä-Serla jarrutti fuusiota, kunnes sai takuut vähemmistösuojansa pitävyydestä uudessa Repola-yhtymässä. Fuusion jälkimainingeissa Yhtyneiden Paperitehtaiden mahdin luonut toimitusjohtaja Niilo Hakkarainen sai kylmän viileästi kenkää.*

Fuusioiden ohella tehdasinvestoinnit vaikuttivat teollisuuden puunhankintaan. Metsäteollisuuden Keskusliiton Puuyhtymän vuoden 1990 kertomuksessa todettiin: *Vuoden 1990 lopulla tiedossa olleiden investointisuunnitelmien toteutuminen merkitsi noin 11 milj. m³:n lisäystä vuosien 1983–85 keskimääräiseen ensiasteen puunkäyttöön. Suhdannevaihteluista huolimatta tämä merkitsee nousevaa trendiä myös puunhankintaorganisaatioiden tehtaille toimittamille puumäärille. Se taas asettaa näiden organisaatioiden toiminnalle kasvavia tehokkuusvaatimuksia. Edellä mainittuun kehitykseen vaikuttavat vielä yrityskentässä tapahtuvat muutokset, joihin yleensä liittyy myös metsätöimintojen rationalisointi.* – Aivan kaikki suunnitellut investoinnit eivät toteutuneet, mutta vuodesta 1985 teollisuuden puunkäyttö kasvoi 10 vuodessa 10 milj. kuutiota.

Toistaiseksi suurimmat metsäteollisuusfuusiot tapahtuivat vuosina 1995 ja 1998. Syyskuun 11:nä 1995 julkaistiin tiedote, joka alkoi: *Kymmene Oy:n ja Repola Oy:n ja sen tytäryhtiön Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n hallitukset ovat päättäneet, että nämä yhtiöt sulautuvat uudeksi yhtiöksi, jonka nimi on UPM-Kymmene Oy. Suunnitelmien mukaan yhtiö aloittaa toimintansa 1.5.1996.* Uudesta yhtiöstä tuli liikevaihdolla (45 mrd. markkaa) mitattuna Euroopan suurin metsäteollisuudessa.

Sen verran oli tarkoin varjeltu suuruutinen pääsyt vuotamaan, että saman aamun Helsingin Sanomien taloussivuilla oli ollut jo iso viiden palstan juttu, joka oli otsikoitu: *Hanke suurfuusiosta kytee yhä Suomen metsäteollisuudessa.* Atte Jääskeläisen ja Jyrki Iivosen kirjoittaman jutun ennakoitua ”fuusioyhtiöt” olivat Kymmene ja Yhtyneet. (Hanke oli ollut lähellä toteutumistaan jo vuotta aiemmin. Lisäksi jo muutamia vuosia tätä ennen oli neuvoteltu kahteen otteeseen kansallispankkilaisen ja pellervolaisen metsäteollisuuden, eli siis Repolan ja Metsä-Serlan yhdistämisestä.)

Seuraavana päivänä kaikki maamme sanomalehdet kirjoittivat fuusiosta, Maaseudun Tulevaisuus (”MaasTulli”) päivää myöhemmin (keskiviikkona). Siinä MTK:n puheenjohtaja Esa Härmälä epäili

hankkeen järkevyyttä: *Lähinnä se perustuu omistajien haluun saada aikaan suuri yhtiö. Puunjalostukselle ei siitä ole paljon hyötyä.* Härmälä valitti myös fuusion merkitsevän puunhankinnan keskittymistä entisestään. *Kuitupuukauppaan ei kilpailulakia voi enää sellaisenaan soveltaa, koska ostajia on vain kolme.* Härmälä erehtyi tässä, kuten myös hankkeen järkevyyttä koskevassa arvioissaan.

Uuden yhtiön taholta kiistettiin fuusion vaikutus puumarkkinoille. Kymmene Oy:n toimitusjohtaja Martin Granholm, uuden yhtiön varatoimitusjohtaja, totesi lokakuun alussa Ähtärissä ”Keskisuomalaisen” mukaan, ettei meillä ole tarkoitus ottaa kenestäkään niskalenkkiä, vaikka tulevaisuudessa ostammekin yksityismetsistä kuution verran jokaista 4–5 kuutiota kohden, siis 20–25 prosenttia. *Metsänmyyjän kannalta jää terve kilpailu elämään.* Granholm oli oikeassa.

Toinen saman suuruusluokan fuusio oli jo ”kansainvälinen”, kun vuonna 1998 meidän valtioenemistöinen Ensomme fuusioitui ruotsalaisen Wallenberg-leiriin kuuluvan Storan kanssa: syntyi Stora Enso, joka oli liikevaihdoltaan UPM-Kymmenen suuruusluokkaa. Jo tätä ennen, vuonna 1995 Enso oli kasvattanut kokoaan, kun siihen oli fuusioitu toinen valtio-omisteinen metsäyhtiö, Veitsiluoto. Kauppa kuohutti tunteita Pohjois-Suomessa, minkä Veitsiluodon toimitusjohtaja Niilo Pellonpää sanoi ymmärtävänsä. Hänen mielestään Enso teki hyvän kaupan, ja lisäksi hän vielä sovittelevasti Metsälehdessä: *Kyllä Enson kanssa hyvin voidaan elää – Ensolla on varmasti hyvä johto.* ”MaasTullissa” ei otettu kantaa fuusioon, mutta lehti kertoi, että pohjoisessa Veitsiluodon myyntiä vastustettiin, koska *Kemin ja varsinkin Kemijärven sellutehtaan kehittämisen pelättiin pysähtyvän.* Eikä syyttä.

Kumpikin näistä isoista uusista yhtiöistä, kuten myös Metsä-Serla (sittemmin Metsäliitto ml. M-Real) ovat kasvattaneet kokoaan lukuisilla yrityskaupoilla lähinnä ulkomailla; niistä kerrotaan seuraavassa luvussa.

Sahoilla jatkui vaikea aika 1980-luvulla, vaikka vuoden 1982 devalvaatio oli jossain määrin tilannetta helpottanut. Se johti lukuisiin sahojen sulkemisiin

*”Kauppamiehiä paperitehtail-
lakin on. Ei ne väkisin hamua
kallista tukkia kuidutukseen.”*

–JUKKA-PEKKA RANTA

ja muihin hätäratkaisuihin, mitä kehitystä Niklas Jensen-Eriksen kuvailee näin: *Vuosikymmenen keskivaiheilla suomalaiset sahayrittäjät saivat epätoivoina seurata, kun itänaapureitaan kursailemattomammin devalvoineet ruotsalaiset valtasivat markkinaosuuksia. Uudet kriisivuodet pakottivat alan voimaperäiseen rakennemuutokseen, joka sulatti pois lopulta 3,5 miljonnaa kuutiometriä tuotantokykyä, yli sata teollisuussahaajaa ja tuhansia muutaman työntekijän piensahoja. Näin katosi se ylikapasiteetti, joka oli edellisten nousukausien aikana rakennettu – ja saman tien hävisivät myös tuhansien ihmisten työpaikat.*

Sahauskapasiteetin osalta muutoksesta ei kuitenkaan tullut pysyvää. Toki 1990-luvun puoliväliin saakka sahaliikkeen kehitys oli synkkää: sahatavaran tuotanto putosi vuoden 1980 noin 10 milj. m³:stä 3 miljoonalla vuoteen 1985 ja siitä edelleen miljoonalla lamavuonna 1991; saha kuolemia oli etenkin Itä-Suomessa. Vähennykset kohdistuivat paljolti kuusensahaukseen, ja samaan aikaan paperitehtaat alkoivat lisätä kuusitukin käyttöään. Eräillä hioimoilla kuusitukin käyttö nousi jopa puoleen! Suomen Sahat ry:n Jukka-Pekka Ranta ei kuitenkaan ollut huolissaan kilpailusta, vaan totesi talvella 1990 Metsälehdessä: *Kauppamiehiä paperitehtaillakin on. Ei ne väkisin hamua kallista tukkia kuidutukseen.* Kuusitukin käyttö alkoiikin vähetä paperitehtailla 1990-luvulta alkaen sitä mukaa kun kuusitukin hinta alkoi läheta mäntytukkia.

Vaikka vielä 1990-luvun alun lamavuodet koetelivat sahateollisuutta, sen jälkeen nousu oli yllättävänkin rajua. Vuonna 1994 sahattiin yhtä paljon kuin vuonna 1980, ja maamme sahauskapasiteetin laskettiin nousevan jo tuolloin 11–12 milj. m³:iin. Tuotanto jatkoi kasvuaan vielä senkin jälkeen, niin että vuonna 2003 saavutettiin kaikkien aikojen tuo-

tantoennätys, 13,7 milj. m³ sahatavaraa! Lisäys ei tapahtunut suinkaan yksin uusinviestintien kautta, vaikka niitäkin tehtiin, vaan myös ottamalla uudelleen käyttöön 1980-luvulla suljettua kapasiteettia. Vaikka sahojen määrä vähentyikin, niitä vielä oli: vuonna 1998 meillä oli Metsäntutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan noin 120 vientisahaajaa sekä runsaat 2 000 piensahaajaa (tuotanto < 10 000 m³); niiden osuus sahatavaran tuotannosta oli 8 % ja niiden käyttösuhte oli vientisahoja suurempi. Tätä nykyä meillä on 170 ”teollista sahaajaa”; piensahojen määrä lienee jonkin verran vähentynyt, mutta lienee edelleenkin 2000:n kieppeillä.

Sahojen määräkehitykseen liittyi myös keskittymistä. Kun 1970-luvun lopulla viisi suurinta sahaajaa olivat vastanneet kolmanneksesta tuotantoa, 10 vuotta myöhemmin osuus oli jo 60 %. Jensen-Eriksen mielestä se ei kertonut kuitenkaan koko totuutta. *Suurimmat eivät kuitenkaan välttämättä olleet innokkaimpia sahaajia, sillä fuusioaallon myötä sahateollisuus jäi entistä pahemmin markkinoiden ja kemiallisen metsäteollisuuden puristukseen. Syntyneissä metsäjäteissä sahateollisuus joutui entistäkin selvemmin massantuotantoa palvelleeksi sivutoimialaksi.* Totta olikin, että moni metsäpatruuna saattoi kokea sahaliiketoiminnan välttämättömänä pahana, joka harvoin tuotti voittoa. Rauma-Repolan (metsäalaa tuntematon) uusi pääjohtaja Antti Potila totesi yhtiölehdessä vuonna 1986: *Lähdemme Rauma-Repolassa siitä, että säilytämme sen verran sahauskapasiteettia kuin kuitupuuhankintojen mukana tulevien tukkien sahaaminen edellyttää. Kymmenestä sahaajasta on käynnissä tällä hetkellä kuusi.* Vuoden päästä näistä Repolan sahoista oli käynnissä enää kaksi! Tätä kehitystä ajatellen tuskin piti paikkansa enää väite, että sahoja ostettiin osalukujen takia, kuten Annastiina Henttinen esittää. – Sahateollisuuden merkitystä puunhankinnalle kuvaa hyvin sekin, että edelleenkin yritetään aika ajoin organisoida metsäosasto ja sahaliiketoiminta yhteen – yleensä poikkeuksetta huonoin tuloksin.

Sahateollisuuden 1990-luvulla alkanut uusi nousu johtui Matti Kärkkäisen mukaan etenkin siitä, et-

tä tukin tarjonnan merkitystä oli aliarvioitu. Vuonna 1993 annettiin metsänomistajille mahdollisuus valita pysyminen 13 vuoden ajan vanhassa pinta-alaverotuksessa, tai siirtyä välittömästi myyntiverotukseen. Selvää oli, että runsaiden päätehakkuukelpoisten metsien omistajien kannatti pysyä pinta-alaverotuksessa, joka mahdollisti puukauppojen teon alhaisella verokannalla. Metsänomistajat toimivat rationaalisesti, ja sen vuoksi vuosina 1993–2005 tarjolle tuli runsaasti tukkivaltaisia leimikkoja.

Myös muussa mekaanisessa metsäteollisuudessa on toteutettu melkoinen määrä yrityskauppoja ja muita järjestelyjä. Esimerkiksi maamme suurin levyjen valmistaja Schauman (nykyään UPM) kirjasi 18 erilaista omia tehtaitaan koskevaa ”järjestelyä” vuosien 1980–95 aikana. Osa niistä oli yrityskauppoja, osa tehdasinvestointeja tai tehtaiden lopetuksia. Muutoksissa vaneritehtaiden määrä väheni yhtiön toimialajohtaja Risto Lähteenmäen kirjanpidon mukaan 10:llä, mutta kapasiteetti lähes kol-

minkertaistui. Lastulevytehtaita suljettiin yhdeksän ja kuitulevytehtaita viisi. Senkin jälkeen on yhtiön vaneriteollisuudesta suljettu tai myyty viisi tehdasta. Eivätkä levyteollisuuden järjestelyt jääneet suinkaan näihin.

Historioitsija Jari Ojalan mukaan metsäteollisuuden keskittymisen tavoitteena on ollut saavuttaa operationaalista synergiaa, saada etua raaka-aine-, hallinto- ja kuljetuskustannuksissa, edistää tutkimus- ja tuotekehitystä tai hankkia vahvempi neuvotteluasema suhteessa asiakkaisiin ja alihankkijoihin. Yritysjärjestelyillä on sanottu myös pyrityn suojautumaan vihamielisiltä valtauksilta. Ne Ojalan väitteet, ettei fuusioilla olisi tähdätty yhtiön kasvuun, voi jättää omaan arvoonsa.

KASVUA MYÖS INVESTOINNEIN

Fuusioiden ja yrityskauppojen ohella suomalaiset metsäyhtiöt ovat pyrkineet kasvamaan investoimalla uusiin, entistä suurempiin koneisiin ja laitoksiin;

se koskee kaikkia tuotannonaloja. Näin on tuotannon tuottavuuden kasvulla pyritty kompensoimaan puunhinnan ja teollisuuspalkkojen nousua. Matti Pekkanen tiivistä tämän ajattelun eräässä TV-haastattelussa aksiomaan: *Investoi tai kuole!* Jossain vaiheessa näitä yksinuottisia tuotannonlisäyksiä ryhdyttiin arvostelemaan ”more of the same”-ajattelusta, mitä ilmaisua Rauma-Repolan Paavo Honkajuuri käytti 1980-luvun alussa. Myös Klaus Waris ja Jaakko Pöyryn insinööritoimisto esitivät samansuuntaista kritiikkiä: sanottiin, että Suomessa toimittiin tuotannon eikä markkinoiden ehdoil-

Metsälehdessä piirtäjä H.V. (Käyttökuvan Hannu Virtanen) kuvasi Metsäliiton ulkomaisia tehdaskauppoja näin vuonna 1994.

la. Pöyryn arvostelussa oli kuitenkin aika lailla astian makua, sillä perustuivathan metsäyhtiöiden investointipäätökset uusista paperikoneista ja tehdaslaitoksista pitkälti juuri Pöyryn tuottamiin markkinaennusteisiin; niissähän käyrät osoittivat jatkuvasti selviä kasvulukuja, olipa kyse tuotteesta kuin tuotteesta. Aina 1990-luvulle saakka toteuma vastasikin varsin hyvin näitä ennusteita: vuosina 1975–95 paperin ja kartongin kulutus nousi maailmassa 3 %:n vuosivauhtia. Meillä tuotanto kasvoi samana ajanjaksona vielä nopeammin, keskimäärin 9 %. – Suomi ei tietenkään ollut yksin luomassa alalle ylikapasiteettia.

Myös metsänomistajajärjestöt ovat olleet kannustamassa teollisuutta uusiin, nimenomaan puun käyttöä lisääviin investointeihin; onhan MTK:n suurin pelko kautta aikojen ollut puun ylitarjonta. Niinpä ”MaasTullin” etusivulla etsikoitiin tammi-kuussa 1997 *Suomeen tarvitaan vielä kaksi sellutehdasta*. Lehden mukaan teollisuus oli käyttänyt edellisvuonna siinä määrin odotettua enemmän tukkia, että saadakseen sen ostetuksi oli joutunut ostamaan miljoona kuutiota ylimääräistä kuitupuuta. MTK:n metsäryhmän Pekka Airaksinen osasi neuvoa tehtaiden sijoituspaikatkin: *Esimerkiksi Kajaanissa on sellutehdasta varten pitkälle viedyt suunnitelmat, jotka voisi nopeasti toteuttaa. Toinen tehtaista sopisi jonkin järvi-Suomeen. Jos uusien tehtaiden peruskiviä ei päästä pian muuraamaan Suomessa, joku muu rakentaa vastaavat tehtaot Kaakkois-Aasiaan*. Näin myös tapahtui; silti harva uskoo, että Suomessa vielä joskus juhlistaisiin sellutehtaan peruskiven muurausta.

Metsäteollisuutta on usein arvosteltu ylikapasiteetista sekä alhaisesta t&k-panostuksesta. Ylikapasiteetin kohdalla arvostelu on oikeutettua, mutta tutkimuksessa ei ole oltu niinkään jälkijunassa. Sitä todistaa osaltaan alallaan maailman suurimmaksi kasvaneen sellu- ja paperiteollisuuden tutkimuslaitoksen, Keskuslaboratorion, perustaminen jo vuonna 1916. Tuotekehitykseen on kiinnitetty muutenkin huomiota. Esimerkiksi Kymi-yhtiön toimitusjohtaja K.E. Ekholm kirjoitti ”Paperi ja Puussa” vuonna 1950: *Kun puuta kuluttavan konekapasiteetin lisäämiseen ei ole suuria mahdollisuuksia, teollisuuden on*

pyrittävä ottamaan käytettävissä olevasta raaka-aineesta irti kaikki mahdollinen. Sen ohjelmana tulee olla tuotteitten lajivalikoiman laajentaminen ja jalostusasteen korottaminen. Näin myös tehtiin, ja samalla teollisuuden raaka-aineen käyttö tehostui merkittävästi; tämä koski myös puutuoteollisuutta.

Suomessa, kalliin puuraaka-aineen maassa, on myöhemminkin osattu tavoitella pitkälle jalostettuja tuotteita. Tämä koskee paljolti paperi- ja kartonkiteollisuutta, joka kaksinkertaisti osuutensa maamme metsäviennistä vuosina 1960–95. Tuolloin myös kehitettiin iso joukko uusia paperi- ja kartonkilaatua, lähes poikkeuksetta markkinoiden ehdoilla. Toki useimmiten uusien tuotteiden tuoma hyöty on kuitenkin jäänyt lyhytaikaiseksi, joskin on ollut myös poikkeuksia. Esimerkiksi LWC-aikakauslehtipaperi, jota Kaukas ryhtyi ensimmäisenä valmistamaan Suomessa vuonna 1975, oli alkuun menestystuote. Mutta kun LWC-koneita rakennettiin kosolti lisää niin Suomeen kuin muuonne Eurooppaan, 1990-luvulle tultaessa siitä oli tullut bulkkipaperi, etenkin kun vielä SC ja eräät muut paperilaadut kilpailivat LWC:n kanssa menestyksellä. – Myöskään uusin, puusta valmistettavien massatuotteiden kehittäminen ei ole helppoa. Kaiken kaikkiaan viittaukset ksylytoliiniin, älypakkauksiin, muovipuhun, nanoselluun, taipuisaan vaneriin tai muihin innovaatioihin menettävät hohtonsa, kun tarkastellaan näiden tuotteiden volyymin ja liikevaihtoa.

TUOTANTOA LEIKATAAN, MITEN PALJON?

Kun metsäteollisuuden kannattavuus heikkeni 2000-luvun hyvien alkuvuosien jälkeen, teollisuus ryhtyi radikaaleihin toimiin. Ylikapasiteetin purku alkoi tosissaan vuonna 2006, jolloin UPM lopetti Voikkaan paperitehtaan Kuusankoskella. Vaikka Suomessa oli pysäytetty aikaisemminkin sahoja, tehtaata ja paperikoneita, sulkeminen aiheutti huomattavan julkisen kohun. Sitä saattoi ruokkia vielä sekin, että edellisvuonna maa- ja metsätalousministeriön sekä kumppaneiden Pöyryn konsulttitoimistolla teettämä selvitys oli tarjonnut metsäteollisuudelle valoisaa tulevaisuutta.

Kovan kritiikin kohteeksi joutuivat myös Voikaata seuranneet lukuisat muut tehtaiden lopettamispäätökset, kuten UPM:n Kajaanin paperitehtaan ja Valkeakosken sellutehtaan (sekä viimeisimpänä Myllykosken paperitehtaan), Metsäliitto-ryhmän Kankaan paperitehtaan ja Kaskisten sellutehtaan sekä Enson Summan paperitehtaan ja Kemijärven sellutehtaan sulkemiset; etenkin Kemijärven tehtaan lopettamisesta kehittyi oikea kansanliike. – Vuodesta 2009 alkaneen sellun noususuhdanteen jälkeen myös sellutehtaiden lopettamispäätösten ajoitusta on ehditty jälkiviisaasti arvostella.

Myös mekaanisen metsäteollisuuden kapasiteettia on leikattu, näin etenkin vanerin valmistuksessa. Lauri Hetemäen mukaan (2009) em. Pöyryn arvion jälkeen metsäteollisuuden ja puunkäytön toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi. Esimerkiksi paperi- ja kartonkituotannon kapasiteetti Suomessa on vähentynyt noin 18 % ja puutuoteteollisuuden tuotanto on pienentynyt vajaat 20 %. Vaikka paperin valmistuskapasiteettia onkin saatu vähennetyksi yli 2 milj. tonnia, se ei tule riittämään. Kapasiteettia on edelleenkin liikaa, ja paperin kulutus on eittämättä supistumassa maamme tärkeimmillä markkina-alueilla.

Suomen Pankin ja Metsäteollisuuden Keskusliiton vuonna 1969 käynnistämä investointien sääteilyjärjestelmä ei tähännynt – vaikka sen olisi pitänyt – suoraan teollisuuden ylikapasiteetin hillitsemiseen. Kuitenkin jo 1970-luvun lopulta alkaen oli alkanut kuulua varoittavia ääniä teollisuuden hillittömästä investointivauhdista. Mm. Klaus Waris ja Mika Tiivola olivat huolissaan kehityksestä, samaten Kaukaan Casimir Ehrnrooth, jonka mukaan ”Suomessa pelattiin liian kovilla panoksilla”, ja ”yhtiöiden kirikilpa laajennushankeista” oli aiheuttamassa ylitarjontaa erityisesti hienopaperimarkkinoilla. Näin kesällä 1980, jolloin Kaukas oli tehnyt päätöksen toisen ison LWC-koneen rakentamisesta Lauritsalan paperitehtaalleen. ”Tästä huolimatta yhtiöt jatkoivat paperinvalmistuskäytönsä nopeaa kasvattamista”, Niklas Jensen-Erikson toteaa. Vuodesta 2006 alkaen paperitehtaita on ryhdytty sulkemaan. UPM:n Kajaanin tehdas oli yksi kärsijöistä, sen toiminta loppui vuoteen 2008. Kajaani-yhtiön sellu- ja paperitehtaat sekä saha taiteilija Yrjö Forsénin kuvaamana vuonna 1927. – Saha jatkaa vielä toimintaansa. (UPM-Kymmenen Kulttuurisäätiö)

Hetemäki kumppaneineen arvioi, että myös muu metsäteollisuus supistaa tuotantoaan merkittävästi, ja niin suuresti, että vuonna 2020 teollisuuden puunkäyttö tulisi kokonaisuudessaan olemaan 30 % pienempi kuin vuonna 2007; tämä merkitsisi yli 20 milj. m³:n vähennystä. – Ennuste tuntuu ihan realistiselta, vaikka kaikki eivät näe kehitystä näin synkkänä; Kansallisessa metsäohjelmassakin uskotaan optimistisesti teollisuuden jopa lisäävän puun käyttöään.

Vaikka metsäteollisuudesta on jo pitkään puhuttu auringonlaskualana, silti paperiteollisuuden alasajo on tullut monille yllätyksenä. Markku Kuisma selittää kehitystä kyyniseen tapaansa: *On hyvä todeta, mistä alan rajussa rakennemuutoksessa ei ole kysymys. Paperikoneiden alasajon syitä on hedelmätöntä hakea yritysjohdon erityisestä pahuudesta, tuskinpa poikkeuksellisesta kyvyttömyydestäkään. Yritysjohdo tekee mitä sen on pakko tehdä: polkee entistä vimmatummin paikallaan ja juoksee yläräjattomien voittovaatimusten noidankehää niin lujaa, että kultaisen häkin laidat ryskyvät.* Hän kuitenkin myöntää, että alasajot vaikuttavat aivan toisella tavalla paperityöläisiin kuin yritysjohtajiin, joilla on tukenaan kultahäkkien runsaat antimet, vaikka maamme sosiaaliturva onkin parantunut huomasti sitten 1930-luvun pulavuosien.

Metsävaramme mahdollistaisivat nykyistä tuntuvasti suuremman puunkäytön. Suomessa on riskitön toimintaympäristö, infrastruktuuri on kunnossa, meillä on osaavaa työvoimaa ja teknologiaa, lisää puhdasta energiaa rakenteilla. Miksi ei metsäteollisuutemme kuitenkaan kasva? Vuoteen 2000 saakka metsäteollisuuden tuotannon reaalin jalostusarvo nousi kaiken aikaa trendinomaisesti. Sen jälkeen trendin suunta on vaihtunut ja jyrkentynt: tuotannon jalostusarvo on enää puolet siitä mitä 10 vuotta sitten! Se on johtunut niin tuotannon supistumisesta tehtaiden sulkemisten seurauksena, kuin myös tuotehintojen alentumisesta. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana paperien reaalihinta on laskenut keskimäärin kolmanneksen; sahatavara sitä vastoin on säilyttänyt hintansa.

Silti on vaikea uskoa, että sahatavarasta tai muista puutuotteista tulisi maamme metsäteollisuuden pe-

lastajia, vaikka tällaista mielikuvaa elätetäänkin. Mikä voisi olla se menestystekijä, jolla Suomi voisi kilpailla puutuotteiden maailmanmarkkinoilla? Viimeksi sahatteollisuuden historiasta kirjoittanut Markku Kuiskaan ei jaksa innostua metsäteollisuuden innovointiohjelmista, koska sellaisista ei historia tarjoa onnistuneita esimerkkejä: *...sellaisinaan ne eivät tuota muuta kuin kuumaa ilmaa ja pullanmuruja*, Kuisma toteasi Metsälehdessä syyskuussa 2011. *En silti tarkoita, että ne pitäisi hylätä. Ehkä niissä tulee selvitetyksi asioita, joita ei muuten selvitettäisi, ja synnytetään uusia keskusteluyhteyksiä. Vahingossa voi syntyä jotain järkeväkin.* Kuisma kuitenkin tarjoaa optimismiakin, johon metsämiehien on varmaan helppo yhtyä: *Sahateollisuuden tarina näyttää jatkuvan pitemmälle kuin paperin.*

METSÄTEOLLISUUS KANSAINVÄLISTYY

Suomalaisilla metsäyhtiöillä on ollut tuotantoa myös ulkomailla jo pitkään, mutta ns. kansainvälistyminen alkoi laajemmalti vasta 1960-luvulla. Ulkomaille on menty sekä tehdasostojen kautta että uusia tehtaita rakentamalla; tätä nykyä metsäteollisuudella on yli 60 ulkomaista tuotantolaitosta lähes 30 maassa. Kaikki ulkomaiset investoinnit eivät ole suinkaan olleet menestystarinoita; usein on jouduttu maksamaan kalliitkin oppirahat.

Suomen metsäteollisuus on aina ollut vientiteollisuutta, jonka markkinat ovat sijainneet maamme rajojen ulkopuolella. Kansainvälinen kaupankäynti kuuluu näin ollen toimialan perus- ja myös selviytymisrutiineihin.

Ulkomailla tapahtuvan tuotantotoiminnan käynnistäminen vei kuitenkin aikaa. Siihen pyrittiin monestakin syystä, ei vähiten siksi, että monen maan

kotimarkkinat oli suojattu korkeilla tuontitulleilla. Markkinoiden läheisyys ja laajuus, halvemmat ja runsaammat raaka-aineet tai muut tuotannontekijät ovat olleet tärkeimmät syyt siirtyä ulkomaiseen tuotantoon; myös asiakkaiden vaatimukset jakelun nopeudesta ovat vaikuttaneet suuresti investointipäätöksiin. Ehkä mukana on ollut jossain määrin myös seikkailumieltä ja sinisilmäisyyttä, suuruudenhulvutusta ja matkimishalua.

KYMILLÄ ONNEA JA EPÄONNEA

Suomen metsäteollisuuden kansainvälistyminen alkoi tavallaan jo 1900-luvun alussa, kun suomalaisyritykset ostivat kaksi sahaa Pohjois-Ruotsista, aivan rajantuntumasta. Kemi-yhtiö osti Sandvikin ja Raahe-yhtiö Granvikin sahan; kaupoista oli hyötyä erityisesti ensimmäisen maailmansodan vuosina, kun sahojen tuotanto pystyttiin viemään Euroopan markkinoille sodan ulkopuolella pysyttäneen Ruotsin satamista.

Seuraavat sijoitukset ulkomaisiin tehtaisiin tehtiin vuonna 1930, jolloin suomalaisomistukseen hankittiin kaksi ulkomaista yritystä. Ensimmäinen ostos oli melko vaatimaton ja koski virolaista lankarullatehdasta Baltische Spulenzabrik A.G. Kun rullien menekki alkoi heiketä 1920-luvulla ja hintakilpailu koveni, Suomen Rullatehdasyhdistys osti yhden kilpailijoistaan, tämän virolaisyhtiön hutiukuussa 1930. Sen tuotantoa jatkettiin vajaalla teholla, kunnes tehdas suljettiin vuonna 1931. Tehtaan koneiden sekä käyttöomaisuuden myynti kattoi hankkeen kulut.

Samana vuonna tehtiin selvästi suurempi ja pitkäkestoisempi yrityskauppa ulkomailla. Kymi-yhtiö osti paperitullien pelossa Englannista osakeenemmistön hienopaperia valmistavasta Star Paper Co:sta. Vuotta myöhemmin Starin omistukseen hankittiin toinenkin pieni paperitehdas. Kauppa ei ollut alkuun Kymille kovinkaan onnekas, mistä Jorma Ahvenainen kirjoittaa: *Vuosina 1932–34 yhtiön nettotappio oli 124 274 puntaa. Tämä määrä oli melkein sama, jonka Kymen Osakeyhtiö oli käyttänyt ostaessaan määräysvallan tässä yhtiössä.* Yhtiön toimin-

ta kääntyi kuitenkin voitolliseksi 1930-luvun loppuvuosina, ja 1960- sekä 1970-luvulla Star teki hyvää tulosta valupäälystetyillä kartongeilla ja papereilla. Tehtaat olivat kuinkin pieniä ja vanhoja, ja kilpailijat ajoivat ohi uusilla tehokkailla koneillaan. Kymi luopui Starista kuitenkin vasta 1980-luvun lopulla.

Kymin seuraavat ulkomaiset investoinnit kohdistuivat Saksaan ja Pohjois-Amerikkaan. Kaukas- ja Kymi-yhtiöt (aluksi Kaukaan kumppanina oli kanadalainen Consolidated Paper Co) rakensivat yhdessä Saksaan paperitehtaan 1960-luvulla. Vaikka kyseessä oli yhteisomistusyritys, tästä Nordlandin tehtaasta Dörpenissä, lähellä Hollannin rajaa, tuli aikamoinen menestys. Tosin ei heti alkuvuosina, sillä kun ensimmäinen hienopaperikone lähti käyntiin vuonna 1969, paperimarkkinoilla elettiin lamaa. Toinen paperikone hankittiin vuonna 1971, ja kolmas vuonna 1977, minkä jälkeen tehtaan tuotanto alkoi nousta 300 000 tonniin. Euroopan markkinoiden keskellä sijaitsevan tehtaan kapasiteetti on nykyään 1,5 milj. tonnia ja sitä pidetään ilmeisesti yhtenä UPM:n parhaista paperitehdasyksiköistä.

Sitä vastoin heti Nordlandin jälkeen käynnistynyt ”Amerikan valloitus” ei edennyt samaa rataa. Kymi lähti mukaan Enson johtamaan Kitimat-tehdashankkeeseen Kanadan länsirannikolla, ja siitä kerrotaan hieman lisää tuonnempana. Leaf River puolestaan oli Kymin oma hanke: siinä oli kyseessä sahalaitos, joka valmistui Mississippin Hattiesburgiin vuonna 1977. Perimmäisenä tarkoituksena oli rakentaa sinne sekalettipuita käyttävä sellutehdas, jonka sellu toimitettiin Kymin Euroopassa oleville paperitehtaille; olttiin näet huolissaan venäjänkoivun saatavuudesta yhtiön Kuusankosken sellutehtaalte. Sahaä käytettiin alkuaskeleena metsävarojen varmistamisessa, mutta kova kilpailu tukeista teki sahauksen vähemmän kannattavaksi. Sellutehdas puolestaan osoittautui Kymille liian suureksi hankkeeksi (550 milj. dollaria), ja Kymi myi vuonna 1982 Leaf Riverin (sahan ja tehdastontin) Great Northern Nekoosa -yhtiölle. Tämä rakensi saman tien sahan viereen ison sellutehtaan. Vähemmistöosakkaaksi jäänyt Kymi sai ostaa Leaf Riverin sellua Euroopan toimituksiin,

Kymi jatkoi ulkomaisia investointejaan Eurooppaan ostamalla Ranskasta kaksi paperitehdasta vuosina 1977 ja 1990.

mutta sekalehtipuumassan laatu ei täyttänyt Kymin hienopaperitehtaiden vaatimuksia. Sittenkin tehdas siirtyi fluff-massan tuottajaksi paremmalla menestyksellä.

Kymi jatkoi ulkomaisia investointejaan Eurooppaan ostamalla Ranskasta kaksi paperitehdasta vuosina 1977 ja 1990. Investointeja tuskin voi luonnehtia kovin onnistuneiksi, eli kuten historioitsija Jari Ojala kirjoittaa: *Epäonnistumisia tuli muuallakin kuin Pohjois-Amerikan markkinoilla. Ranskalaisen Papeteries Boucher Calais S.A.:n osake-enemmistön hankinta vuonna 1977 yhdessä tytäryhtiö Starin kanssa osoittautui nopeasti virheeksi.* Ojala toteaa suunnilleen samoin myös toisen ranskalaisyhtiön, Chappelle-Darplayn hankinnasta, ja päätty yhteenvetona: *Kymiyhtiö kohtasi siis useita vastoinkäymisiä kansainvälistymisstrategiassaan: ainoastaan Saksan Nordland Papier ja Skotlantiin rakennettu Caledonian Paper pysyivät kokonaisuudessaan osana konsernia Repola fuusioon saakka.* Aikakauslehtipaperia valmistava Caledonian Paper lähti käyntiin vuonna 1989; tässä UPM:n omistukseen siirtyneessä Skotlannin tehtaassa on edelleenkin vain yksi paperikone.

YHTYNEIDEN JA VÄHÄN MUIDENKIN SEIKKAILUT

Yhtyneet Paperitehtaat Oy oli toinen suomalaisyritys, joka valitsi ”kansainvälistymisen tien” aluksi yrityskauppojen kautta; tämä tapahtui 1950-luvulla yhtiön toimitusjohtaja Juuso Waldenin luoman strategian innoittamana. Valtaosa näistä hankkeista, joita Toivo Nordberg nimittää ”sakkiseikkailuiksi”, tehtiin yhtiön Tervasaaren säkkipaperituoannon turvaamiseksi. Seikkailut alkoivat vuonna

1951, jolloin Yhtyneet osti puolet Israelissa rakenteilla olevasta säkkitehtaasta. Tärkeimmäksi kohde maaksi tuli kuitenkin Italia, jonne Yhtyneet perusti yhden paperisäkkitehtaan ja oli puoliomistajana neljässä muussa tehtaassa. Lisäksi vähempiä sijoituksia säkkeihin tai muuhun paperinjalostukseen tehtiin Brasiliassa, Islannissa ja Englannissa. Parhaimmillaan 1960-luvun alussa Yhtyneiden ulkomaiset säkkitehtaat valmistivat lähes 140 miljoonaa säkkiä eli yli kolme kertaa niin paljon kuin Paperituote Valkeakoskella. Erityisesti Italian hankkeet epäonnistuvat ja Yhtyneet luopui niistä pääosin jo 1960-luvun loppupuolella, myöhemmin muistakin.

Lisäksi Yhtyneillä oli 1960-luvulla suunnitelmia osallistua myös isoihin paperitehdashankkeisiin Brasiliassa, Chilessä ja Itä-Kanadassa. Ne eivät kuitenkaan toteutuneet, mistä Nordberg toteaa: *Lopullisesti Yhtyneiden osallistuminen kaatui Suomen Pankin pääjohtaja Klaus Wariksen kantaan kesällä 1966. Hän totesi Yhtyneiden jo saaneen osuutensa Suomen Pankin investointiluvista ja viittasi Italian tehtaiden tappioihin.* – Yhtyneiden seuraava kansainvälistymishanke, joka tapahtui Niilo Hakkaraisen aikaan 1980-luvulla ja josta kohta hieman lisää, oli sitä vastoin jo menestystarina, siinä missä Nordlandkin.

Myös kaksi muuta säkkipaperin valmistajaa, Schauman ja Rosenlew läksivät maailmalle. Yhtiöt ostivat yhdessä vuonna 1965 puolet ranskalaisen Guillaud-yhtiön säkkitehtaasta Rouenissa. Neljä vuotta myöhemmin yhtiön omistus siirtyi kokonaan Schaumanille. Hankkeen mielekkyyttä kuvaa hyvin Per Schybergsonin väliotsikko Schaumanin historiakirjassa *Alusta asti jotain vialla.* Aikanaan tehdas saatiin kuitenkin kannattavaksi, mitä ei tapahtunut Schaumanin säkkitehdashankinnalle Italiasta. Siinäkin Rosenlew oli kumppanina, mutta italialaisyhtiö ajautui konkurssiin jo kolme vuotta myöhemmin. Schybergson kuittaa tapahtuneen: *Epäonnistunut suomalainen yritys tunkeutua keski-eurooppalaiseen pakkausteollisuuteen päättyi tähän.* Myös Ahlströmillä oli omat hienopaperia koskevat Italia-seikkailunsa, joiden lopputulema oli kutakuinkin vastaavanlainen.

POHJOIS-AMERIKAN OPETUKSET

Valtio-omisteinen Enso-Gutzeit lähti maailmalle 1960-luvulla. Ensimmäinen hanke oli Louisianassa sijainnut Pinevillen sellu- ja kraftlaineritehdas, jonka vähemmistöosakkaaksi Enso tuli yhdessä Tampellan kanssa. Tehdas käynnistyi vuonna 1968 huonossa markkinatilanteessa ja tuotti alkuvuodet jatkuvasti tappiota. Osin tämä johtui siitä, että tehtaan yhdysvaltalainen pääomistaja ”söi” tehtaan tuoton ylikorkean puunhinnan kautta. Suomalaisyhtiöt myivät osuutensa Pinevillestä vuonna 1973.

Samoihin aikoihin käynnistyi Kanadan länsirannikolla toinen sellu- ja laineritehdashanke, jossa oli aluksi mukana neljä suomalaisyhtiötä, Enso, Kymi, Myllykoski ja Tampella eli Sunilan osakkaat ilman Ahlströmiä. Jo muutaman vuoden kuluttua Myllykoski jäi pois, ja yhtiön omistus muotoutui siten, että osakepääomasta puolet oli Enson, sekä neljännekset kahden muun suomalaisyhtiön omistuksessa; sittemmin myös Tampella jättäytyi pois hankkeesta. Liitteenä olevassa Eero Riihikallion pienoiselämäkerrassa Jussi

Seppälä luonnehtii tätä Kitimat- eli Eurocan-hanketta näin: *1960-luvulla lähti liikkeelle Enso-Gutzeitin aloitteesta hanke, joka johti valkaisemattoman havuselluloosan, kartongin ja paperin tuotantoon Brittiläisessä Kolumbiassa. Yrityksen nimeksi rekisteröitiin Eurocan Pulp & Paper Co. Ltd. Hanketta voidaan pitää ainutlaatuisena sen vuoksi, että rakennettava tuotantolaitos oli ensimmäisiä mittavia metsäteollisuutemme kansainvälisiä investointeja, joka sisälsi täydellisen integraatin sahauksesta selluloosaan ja paperiin vientisatamaineen.*

Saha ja sellutehdas lähtivät käyntiin vuonna 1970, kartonkitehdas hieman myöhemmin. Tehtaasta ei kuitenkaan tullut kannattavaa, ja miksi kävi näin, se selviää Seppälän selostuksesta. Puunhankinta osoitautui odotettua vaikeammaksi ja lisäksi omistusjärjestelyt tekivät tehtaasta ”isännättömän”. Myös tehtaan kanadalaissuunnittelussa tehtiin virheitä. Kymi myi osuutensa Ensolle vuonna 1979, ja muutama vuosi myöhemmin kanadalainen sahayhtiö West Fraser tuli Eurocanin osakkaaksi; Enso katsoi parhaaksi luopua kokonaan Kitimatien tehtaasta vuonna 1993.

Yhtyneet Paperitehtaat Oy perusti vuonna 1951 Israeliin, Haifaan, Paper Products Manufacturing Ltd -nimisen (PPM) yhtiön pitkäaikaisen sakkiasiakkaansa kanssa. Yhtiö rakensi sementtitehtaan viereen paperisäkkitehtaan, jonne Yhtyneet toimitti Jylhävaaran konepajan valmistamat säkkikoneet. Tehtaan käyttämän suomalaisen säkkipaperin tuontirajoitukset vaikeuttivat tehtaan toimintaa, mutta silti se oli voittoa tuottava ja osinkoa maksava yhtiö, josta Toivo Nordberg toteaa lisäksi: ”PPM:stä ei sinänsä ollut yhtiölle huolta ja murhetta, kuten monista muista vastaavista yrityksistä.” Parhaimmillaan siellä valmistettiin 20 milj. säkkiä. Yhtiön omistus israelilaisyhtiössä, vaikka se yritettiinkin kätkeä bulvaaniyhtiöiden avulla, vaikeutti vientiä arabimaihin, ja Yhtyneet myi 1970-luvulla PPM:n osakkeensa. Kuva tehtaalta 1960-luvulla. (UPM, Valkeakoski)

Suomalaisten myöhemmätkin Pohjois-Amerikan ”valloitusyritykset” osoittautuivat tuskallisiksi, mutta Jari Ojalan mukaan *suomalaisyhtiöiden Eurocan-projekti hakee kuitenkin vertaistaan epäonnistumisten listalla*. Väite tuskin pitää paikkaansa. – Sen sijaan Enson, kuten myös Kymin seuraajan UPM:n myöhemmät sellutehdasinvestoinnit Etelä-Amerikkaan ovat tuottaneet tulosta, näillä viime vuosien sellun hinnoilla jopa hyvää tulosta.

EUROOPASSA MENESTYSTÄKIN

Metsäteollisuutemme toinen kansainvälistymisaalto alkoi 1980-luvulla. Se koostui uusien tehtaiden rakentamisesta tärkeimpiin markkinamaihimme Länsi-Euroopassa. Yhtyneet Paperitehtaat toimi päänavaajana rakentamalla Shottonin paperitehtaan Walesiin Iso-Britanniaan. Tehtaan ensimmäinen paperikone lähti käyntiin vuonna 1985 ja toinen vuonna 1989. Aluksi paikallista kuusta, sittemmin yksinomaan keräyspaperia käyttävän sanomalehtipaperitehtaan kapasiteetti on nykyään runsaat 500 000 tonnia. Shotton on-

nistui, mutta sen sijaan Yhtyneiden Stracelin vanhan sellutehtaan yhteyteen vuonna 1989 rakentama sanomalehtipaperitehdas Ranskassa oli pitkään tappiollinen (on nykyään myynnissä tai lopetusuhan alla).

Kaiketi Yhtyneiden Shottonin esimerkin innoittamana Kymi rakensi aikakauslehtipaperitehtaan Skotlanttiin vuonna 1989 sekä Enso-Gutzeit sanomalehtipaperitehtaan Sachseniin, entisen Itä-Saksan alueelle vuonna 1994. Presidentti Martti Ahtisaari totesi keräyspaperiin perustuvaa Sachsenin tehdasta vihkiesään: *Kierrätys merkitsee alueellista erikoistumista niin, että me voimme pohjoisessa keskittyä ensikuituun ja kesken Euroopan teollisuus tämän raaka-aineen seuraaviin hyödyntämisvaiheisiin*. Myös Enson muut paperi- ja kartonkitehdashankkeet Keski-Euroopassa ovat osoittautuneet ilmeisen onnistuneiksi.

Näihin aikoihin alettiin metsänomistajapiireissä pelätä, että teollisuuden ulkomaiset investoinnit alkaisivat vähentää kotimaisen puun kysyntää. Keskusliiton uusi toimitusjohtaja Jarl Köhler oli eri mieltä. *En näe mitään uhkaa suomalaiselle metsän-*

Prinssi Charles viiki Yhtyneiden Paperitehtaiden Shottonin paperitehtaan Walesissa vuonna 1985. Prinssin seurueessa ovat mukana mm. toimitusjohtaja Niilo Hakkarainen (oik.) tehtaan johtaja Jukka Marttinen (kesk.) sekä suurlähettiläs Ilkka Pastinen (vas.). (UPM, Valkeakoski)

omistajalle. Puulle tulee löytymään käyttöä. Vaikka joku paperikone siirtyykin ulkomaille, se ei tilannetta kotimaassa sen kummemmin heilauta, totesi Köhler Metsälehdessä vuonna 1990. Hän muistutti, että teollisuuden 1990-luvulle suunnittelemaat kotimaiset investoinnit tulisivat lisäämään puun käyttöä peräti 12 milj. m³:llä. Köhler oli oikeassa: kotimaiselle puulle on aina löytynyt kysyntää, ongelmana on ollut tarjonnan ajoittainen niukkuus.

Myös kolmas suuri, Metsäliitto, lähti kansainvälistymään yrityskauppojen kautta. Aluksi keskityttiin pakkausteollisuuteen, ja Metsä-Serla-fuusion jälkeen erityisesti hygieniatuotteisiin. Vähitellen lähettiin tavoittelemaan myös isomman kokoluokan, jos kohta vähemmän tuottoisaa paperiteollisuutta. Strategiaksi valittiin liittoutuminen toisen suomalaisen, Myllykoski-yhtiön kanssa (1996). Juha-Antti Lamberg kuvailee kehitystä: [Metsäliiton] *Kansainvälistymiskehityksen viimeisenä vaiheena 1990-luvulla voidaan pitää allianssia Myllykosken kanssa ja samalla oman ulkomaisen paperintuotannon aloittamista 1995–1996. Metsä-Serla osti 35 prosentin osuuden Myllykoski Oy:stä ja 50 prosentin osuuden Myllykosken Allbruckin paperitehtaasta Saksassa vuonna 1995. Seuraavana vuonna Metsä-Serla osti ensin saksalaisen MD-Papierin ja myi siitä sopimuksen mukaan puolet Myllykoskelle. Näiden investointien jälkeen Metsä-Serla ja Myllykoski nousivat eurooppalaisiksi suurtuottajiksi mm. aikakauslehtipaperissa ja kartongissa. Myllykoski siirtyi UPM:lle vuonna 2011, ja uusi omistaja on ilmoittanut sulkevansa Allbruckin tehtaan.*

Lamberg tiivistää vuoteen 2000 ulottuneen Metsäliiton kansainvälistymiskehityksen: *Metsäliitto on perustehtävänsä mukaisesti keskittynyt pelkkään puunjalostukseen. Omistajapohja on hidastanut myös kansainvälistymistä ennen 1980-lukua. Tätä voi pitää myös onnellisena sattumana, jos muistaa esimerkiksi Enso-Gutzeitin Eurocan-projektin vaikeudet.*

AMERIKA OPETTAA LISÄÄ

Kolmas, ja samalla ”ison luokan” ulkomaavaihe alkoi 1990-luvun lopulla; edellä kerrotut fuusiot toimivat paljolti tämän vaiheen katalysaattoreina.

”En näe mitään uhkaa suomalaiselle metsänomistajalle. Puulle tulee löytymään käyttöä. Vaikka joku paperikone siirtyykin ulkomaille, se ei tilannetta kotimaassa sen kummemmin heilauta.”

–JARL KÖHLER

Aluksi mentiin Pohjois-Amerikkaan, josta UPM osti vuonna 1997 Blandinin paperitehtaan Minnesotasta Yhdysvalloista sekä Miramichin paperitehtaan New Brunswickista Itä-Kanadasta vuonna 2000. Lisäksi yhtiö yritti samana vuonna ostaa yhdysvaltalaisen suuren Champion-yhtiön ja fuusioitua tämän kanssa UPM-Championiksi. Onneksi hanke kariutui, kun maailman suurin metsäyhtiö, International Paper tuli väliin ja teki Championista vielä korkeamman tarjouksen. Onneksi siksi, että jo UPM:n tarjoama hinta oli ylen korkea Championin arvoon nähden ja lisäksi seuraavana vuonna alkoi metsäteollisuutta koetellut taantumavaihe, jota on jatkunut näihin päiviin asti. Myöskään Blandin- ja Miramichi-kaupat eivät ole osoittautuneet kovinkaan onnistuneiksi; Blandin nilkuttaa vielä tuotannossa kahdella paperikoneellaan, mutta Miramichista UPM on päässyt eroon noin 200 milj. euron tappiolla.

Vielä suuremman, eli yli miljardin euron ”kuprun” teki Stora-Enso vuoden 2000 Consolidated Papers -yhtiön kaupallaan. Markku Kuisma tuomitsee hankkeen, kuten muutkin metsäyhtiöiden ”loistokaupat”, kovin sanoin: *Yhtiöiden ammattijohdon kolossaalisten virheiden estäminenkin näyttää omistajille yleensä ja valtio-omistajalle erityisesti mahdollomalta tehtävältä. Stora Enson ylin johto pääsi toteuttamaan ajan hengen mukaisia mieskohtaisia ambitioitaan ja hukkaamaan näin miljardeja euroja, jotka tietysti*

osaltaan heikensivät yhtiön kestävyä ja kehittämismahdollisuuksia. Ja jos moni saikin maksaa seikkailun hintaa työpaikkansa menetyksenä, virheistä vastuussa ollutta ylintä johtoa palkittiin muodinmukaisin bonuksin, ylisuurin eläkkein, loistoautoin ja -asunnoin.

Amerikkalaiset ovat liikemiehiä, sen ovat sinisilmäiset suomalaiset joutuneet toteamaan monta kertaa. Eikä tämä koske yksinomaan metsäteollisuutta. Yleensä on tapana listata epäonnistumisen syiksi seuraavia: kiristynyt kilpailu, ylituotanto, aleneva hintakehitys, kohonneet raaka-ainekustannukset sekä valuuttakurssit. On muutakin. Mikko Rysä, jolla on viiden vuoden kokemus Pohjois-Amerikan liikemaailmasta, selittää suomalaisten paperitehdaskaupat näin: *Näkisin, että virheitä tehtiin monenkin asian suhteen. Ehkä tärkein oli yrityskauppojen hinta. Amerikassa on tapana maksaa yrityksistä korkeita hintoja, liian korkeita. Kun vielä ostot tehtiin dollarin ollessa vahva, investoinnit jäivät Suomen päässä kirjoihin vieläkin kalliimpina ja hinnoitteluvirhe vain korostui. Tilannetta pahensi vielä paperituotteiden huono hintataso. Mentiin markkinoille, jossa suuri osa tehtaista pyöri kassavirtakriteerillä. Jos kassavirtaa tuli taalakkin, tehtaan pyörivät ja tavaraa tungettiin markkinoille. Suomalaisten tekemät tai suomalaisille tehdyt markkinaennusteet aikakauslehtipaperin markkinoista olivat kaikilla markkinoilla – niin myös Amerikassa – ylioptimistisia. Lisäksi on muistettava, ettei suomalainen johtamiskulttuuri toimi kovin hyvin amerikkalaisessa ympäristössä. Siitä Rysä kertoo lisää tuonnempana.*

Miksi sitten lähdettiin näihin kalliisiin yrityskaupaseikkailuihin? Siihen on varmaan monta vastausta. Jari Ojala vastaa siihen tutkijana tällä tapaa: *Yhä useammin kansainvälisiä yritysfransioita perusteltiin samoilla syillä kuin aikanaan kartelleja eli markkinoiden hallintatarpeilla: riittävän suurina ja kansainvälisinä yritykset saattoivat omaa tuotantoaan säätämällä vaikuttaa tuotteiden hintaan. Ainakaan toistaiseksi ei metsäteollisuustuotteiden markkinoilla ole tavattu niin isoa toimijaa, että se olisi pystynyt vaikuttamaan hintatasoon; ehkä joitakin niche-tuotteita lukuun ottamatta.*

ETELÄÄN MENOSSA VIIVYTELTIIN

Sen sijaan muilla ilmansuunnilla suomalaiset ovat menestyneet selvästi paremmin, jopa hyvin. Tosin ”Aasian valloituksessa” UPM:lle meinasi käydä alkuun samoin kuin Amerikassa. Yhtiön vuonna 1997 käynnistämä yhteishanke kiinalaisomisteisen April Pulp and Paper -yhtiön kanssa rakentaa Riaun selutehdas Sumatralle Indonesiaan onnistui, mutta UPM joutui vetäytymään hankkeesta ympäristöjärjestöjen ankaran painostuksen seurauksena. Kriittiki kohdistui tehtaan puunhankintaan, joka perustui trooppisten sademetsien muuttamiseen nopeakasvuiseksi akaasiaviljelmiksi. Kriitikissä oli vinha perä, ja voisi kuvitella, että mikäli yhtiön metsäosastoa olisi konsultoitu ennen hankkeeseen menoa, olisi voitu kuulla vakavia varoituksensanoja. – Myös Enso harkitsi sellutehdasta Kalimantanille.

April-yhteistyö, jossa toki nähtiin myös poliittiset riskit, mahdollisti kuitenkin UPM:lle pääsyn Kiinan paperimarkkinoille, mitä hyvinkin voi pitää varsinaisena ”huomenlahjana”. Sillä niin UPM:n kuin Stora Enson 2000-luvun ensikymmenellä Kiinaan rakentamat hienopaperitehtaat ovat onnistuneet, joskin maailmanlaajuinen paperintuotannon ylikapasiteetti on kaiketi heikentänyt näidenkin hankkeiden tuotto-odotuksia.

UPM:n April-hanke ei ollut suomalaisten ensi yritys pyrkiä hyödyntämään etelän nopeakasvuista puuviljelmiä. Chilessä pitkään vaikuttanut Lars Haartman suositteli jo 1950-luvun lopulta alkaen suomalaisille metsäyhtiöille osallistumista sikäläisten radiata-mäntyviljelmien hyödyntämiseen. Se ei saanut suomalaisia innostumaan, ei vaikka myös Keskusliiton ”Suomen Puutalous” kirjoitti vuonna 1964 mahdollisuudesta siirtää tuotantoa nopeakasvuisten viljelymetsien äärelle, ja ”Talouselämäkin” kysyi vuonna 1971: *Tropiikissako on tulevaisuutesi, metsäteollisuus?* Edes norjalaisen laivanvarustajan Erling Lorentzenin huima Aracruzin sellutehdashanke Brasiliassa, jonka Pöyryn toimisto suunnitteli ja joka lähti käyntiin vuonna 1974, ei saanut suomalaisia liikkeelle. Tuskin on liioittelua sanoa, että metsäteollisuutemme hukka- si kaikkien aikojen tilaisuutensa. Se ei ole jälkiviisaut-

ta, sillä niin moni suomalainen metsämies ja insinöörin oli 1970-luvun alkuun mennessä ehtinyt näkemään etelän viljelymetsien potentiaalin.

Kun sitten lopulta rohjettiin lähteä etelään, edettiin varovasti. 1980-luvun alussa Kaukas (sittemmin UPM) ryhtyi yhdessä öljy-yhtiö Shellin kanssa perustamaan eukalyptus-viljelmää Uruguayhin. Vaikka Shellillä oli tuolloin kokemusta nopeakasvuisista plantaaseista useissa muissa maissa, silti hankkeessa edettiin lyhyin askelin: istutettiin vain muutama sata tai tuhat hehtaaria vuosittain. Myös Kaukaalla (yhdessä Kymin kanssa) oli sademetsäkokemusta Jari-projektista Amazonilla 1970-luvun lopulla. Ilmeisesti Shell ei oikein tiennyt, mitä tehdä plantaaseillaan, vaikka voisi kuvitella menestyshank-

keen tunnusmerkkien olleen alusta pitäen näkyvisiä. Hanke sai vauhtia vasta 2000-taitteessa, jolloin plantaasit siirtyivät kokonaan suomalaisomistukseen. Kaiketi vähentääkseen riskiään UPM päätti myydä osan plantaasiyhtiön (Forestal Oriental) osakkeista suomalaisten metsänomistajien (Metsä-)Botnialle, jonka nimiin siirrettiin myös plantaasiin varaan rakennettavan ison sellutehtaan rakentamisvastuu.

UPM:n kannalta Botnia-ratkaisu saattoi olla onnellinen, sillä vuonna 2007 käyntiin lähteneestä Fray Bentosin yli miljoonan tonnin sellutehtaasta tuli poliittinen kiistakapula: Argentiina syytti Botniaa ja Uruguayta rajajokisopimuksen rikkomisesta sekä ympäristöhaitoista. Tehdas siirtyi kaksi vuotta myöhem-

Trooppista sademetsää Sumatralla Indonesiassa. Sademetsän keskelle on kaivettu kanava, jota myöten arvopuut on aikoinaan uitettu markkinolle. Akaasia kasvaa hakkuukypsäksi 7–8 vuodessa, eli kasvuvauhti on kutakuinkin sama kuin Etelä-Amerikan eukalyptus-viljelmillä. – Markku Kuisma kytkee metsäteollisuuden nykykriisin osaksi metsäyhtiöittämme vähemmän onnistuneita ”maailmanvalloituksia”: ”Kriisin varsinaiset syyt ovat tosin syvemmällä maailmantalouden mullistuksissa ja yhtiöiden vanhoissa reitinvalinnoissa. Yhtiöiden monet suuret askeleet ovat osoittautuneet viimeistään muuttuneissa oloissa katastrofeiksi.” (Päivi Salpakivi)

min kokonaan UPM:n omistukseen, ja tuossa vaiheessa myös rajakiista alkoi olla jo laantunut.

Fray Bentos on kokonaan suomalaisomisteinen hanke. Stora Enso on sen sijaan valinnut kumppanuustien niin Brasilian kuin nyt myös Uruguayn seluinvestoinneissaan – ja ilmeisen onnistuneesti. Brasiliassa Ensolla on Fray Bentosiakin suurempi Vercacelin sellutehdas yhdessä Aracruz-yhtiön kanssa ja Uruguayn rakenteilla olevassa sellutehtaassa on kumppanina chileläinen Arauco-yhtiö.

Myös suomalaisyhtiöiden Euroopan hankkeet ovat valtaosin olleet menestyksekkäitä. Sellaisista hyviä esimerkkejä ovat UPM:n saksalaisen Haindl-paperiyhtiön kauppa, samaten Stora Enson sahayhtiöiden ostot Saksasta ja Itävallasta sekä uusien paperitehtaiden rakentaminen Saksaan ja muuanne Keski-Eurooppaan. Sitä vastoin Metsäliiton (M-Realin) kaikkia paperitehdasosastoja Saksasta ja Sveitsistä tuskin voi pitää täysin onnistuneina; näihin voidaan lukea ainakin vuonna 2000 hankittu hienopaperivalmistaja Zanders.

Maamme neljästä paperinvalmistajasta pienin eli Myllykoski aloitti kansainvälistymisensä USA:sta, ja aluksi paremmalla menestyksellä kuin moni kilpailijansa; se hankki Mainesta Madisonin paperitehtaan vuonna 1981. Myös Myllykosken vuodesta 1987 alkaneet paperitehdashankinnat Saksasta (Lang, Albrück) ovat kaiketi olleet onnistuneita (vaikka Albrück nyt suljetaankin). Sen sijaan vuonna 2007 käyntiin lähtenyt Myllykosken uusi paperitehdas (Plattling) Saksassa (eikä Tsekissä, kuten alkuaan oli suunniteltu) oli vähemmän onnekaasti ajoitettu. Vaikka tehdas saatiinkin tehokkaasti toimintaan, sen käyntiinlähtiessä markkinatilanne oli kehno. Se oli osaltaan johtamassa koko yhtiön pakkomyyntiin UPM:lle.

Suomalaisten metsäyhtiöiden investoinnit Venäjälle sitä vastoin ovat toistaiseksi jääneet vähiksi huolimatta naapurimaan suurista metsävaroista ja markkinapotentiaalista. Toki kaikilla kolmella suurella on siellä saha ja jonkin verran muutakin tuotantoa, mm. vaneri- ja pakkausteollisuutta. On myös suunnitelmia sellutehtaista, mutta niihin ei ole rohjettu ryhtyä. Ainakin International Paper ja Mondi ovat rohjenneet ja myös menestyneet. Matti Kärkkäinen

Suomalaisten metsäyhtiöiden investoinnit Venäjälle ovat toistaiseksi jääneet vähiksi huolimatta naapurimaan suurista metsävaroista ja markkinapotentiaalista.

epäilee, että suomalaiset muistelevat mieluummin Venäjän-retkien epäonnistumisia. *Niistä läheisin on ruotsalaisen ASSI:n yritys ryhtyä suureksi toimijaksi Venäjällä. Hyvässä muistissa on myös se, kuinka vakaata ja varakas Thomesto menetti omaisuuttaan Venäjällä vuoden 1990 jälkeen.* (Thomesto myytiin Venäjän-toimintoineen vuonna 2001 Metsäliitolle – ja ihan hyvään hintaan.)

Stora Enso on maamme kansainvälisin metsäyhtiö tätä nykyä: sen tuotannon arvosta yli puolet valmistetaan muualla kuin Suomessa tai Ruotsissa. – Venäjää lukuun ottamatta suomalaisten ulkomaiset investoinnit mekaaniseen metsäteollisuuteen ovat jääneet vähiksi; toki muutaman sahan ja vaneritehtaan verran oppirahoja on käyty maksamassa mm. Ranskaan. Sen sijaan Stora Enson Imaveren ja Näpin sahalaitokset ovat edelleen voimissaan ja Imavere on säilyttänyt asemansa Viron suurimpana sahalaitoksena.

Edellä esitetty ei kata kaikkia suomalaisten metsäyhtiöiden ”maailman valloituksia”, mutta antaa riittävän kuvan kansainvälistymisen riskeistä ja mahdollisuuksista. Syytä on kuitenkin muistaa, että vielä vuonna 2000 maailman noin 2000 paperiteollisuusyhtiöstä ainoastaan joka kymmenennellä oli tuotantolaitoksia ulkomailla. Paperiteollisuus ja muu metsäteollisuus vielä enemmän on edelleenkin paljolti kotimarkkinateollisuutta Pohjoismaita, Kanadaa ja ehken joitakin muita maita lukuun ottamatta.

YKKÖSKETJU AINA MATKAAN

Sakari Lahdelma, joka palveli seitsemän vuotta Leaf Riveriä ja sen jälkeen useita vuosia Star-yhtiön

Metsälehdessä H.V:n näkemys UPM:n April-hankeesta vuonna 1997.

palveluksessa Englannissa, ja on ollut mukana monissa Kymin ja UPM:n ulkomaan hankkeissa näkee monia syitä siihen, etteivät kaikki hankkeet ole toteutuneet suunnitellusti: *On lähdetty liian suurin odotuksin, ja monet yrityskaupoista on tehty korkeasuhdanteessa, jolloin hinta on asettunut aivan liian korkeaksi. Uusissa tehdashankeissa on taas oltu sinisilmäisiä niin kustannusten kuin tuottojen suhteen. Esimerkiksi Leaf Riverin sellutehtaan feasibility studysssa Pöyryn ennuste sellun hinnaksi oli 1 000 dolla-*

ria tonnille, kun tehtaan käynnistyessä markkinahinta oli vain puolet siitä. Jos aikoo investoida ulkomaille, siihen on oltava varaa ja valmis myös kärsimään tappioita. Ja mikä tärkeintä, ulkomaisiin hankkeisiin pitää lähettää aina yhtiön ykkösketju.

Kansainvälistymisestä on kirjoitettu näinkin paljon siksi, että ilmiö on tarjonnut haastavia työpaikkoja ja urakehitystä myös suomalaisille metsänhoitajille. Jokainen ulkomaan hanke on myös opettanut paljon – ainakin olisi pitänyt opettaa.

PUUKAUPASSA MARKKINATALOUTEEN

Suomessa on siirrytty yksityismetsien puukaupassa hintasopimus- ja kartelliajasta markkinatalouteen. Ostomäärät ovat vaihdelleet vuosittain yleensä 30–40 milj. m³:n välillä. Puuta myös tuodaan edelleen Suomeen, joskin hieman vähemmän kuin 2000-luvun alun huippuvuosina; kuitenkin tuontipuu vastaa lähes viidennestä teollisuuden puunkäytöstä. Puun hinnat ovat säilyneet korkeina ja melko vakaina muutamaa poikkeusvuotta lukuun ottamatta.

Puukauppaa on käyty Suomessa siitä lähtien, kun puulla alkoi olla myyntiarvoa, laajemmassa mielessä vasta 1800-luvun puolivälistä alkaen. Teollisuuden voimakas laajeneminen 1900-luvulla tiesi puun kysynnän kasvua. Myös vienti ja muu puun käyttö kasvoi, ja se merkitsi, että yhä enemmän tarvittiin puuta yksityismetsistä; olihan niiden osuus maamme metsävaroista noin kaksi kolmannesta. Puukauppa vilkastui nopeasti, ja itsenäisyysaikaa edeltävän ajan huippuvuonna 1913 markkina-puun määrä nousi noin 20 milj. m³:iin, siitä valtaosa tuli yksityismetsistä.

Kehitys jatkui samansuuntaisena sotien välisen ajanjakson. Kaupan huippu saavutettiin vuonna 1937, jolloin puuta myytiin lähes 30 milj. m³. Myös kilpailu puusta kasvoi, olihan puun ostajia useita satoja, jopa tuhansia, jos kaikki pienet kenttäsahat lasketaan mukaan; yksin pyöreän puun vientikaupassa oli 1930-luvulla liki 200 toiminimeä.

Itsenäisyysaikaan saakka puukaupassa toimittiin paljolti ostajien ehdoilla. Maataloustuottajien Keskusliiton (MTK) perustaminen vuonna 1916 sekä metsänomistajien järjestäytyminen metsänhoitoyhdistykseen ja metsänomistajien omien kaupallisten yhteisöjen (Metsänomistajain Metsäkeskus ja Metsä-

liitto) synty sotien välillä vankisti selvästi myyjäpuolen asemaa ja muutti puukaupan luonnetta. Se lisäsi osaltaan myös myyjä- ja ostajapuolen välisiä jännitteitä, ja niinpä vuonna 1935 todettiin Puunjalostusteollisuuden Keskusliiton kertomuksessa: *Mollemminpuolisten yhteisten etujen vuoksi tulisi puunjalostusteollisuuden ja metsänomistajien välillä vallita luottamukselliset suhteet, koska kumpikaan ei tule yksin toimeen. Valitettavasti on vuosien kuluessa tilanne kuitenkin päässyt pahanlaisesti kärjistymään ja paljon epäluuloa on kylvetty teollisuuden ja metsänomistajien välille. Syitä saattoi olla ”sepissäkin”.*

HINTASOPIMUSTEN AIKAA

Sotavuosina myös puukaupassa jouduttiin säännöstelytalouden piiriin, joskaan siihen ei kohdistettu niin tiukkoja velvoitteita kuin monella muulla elinkeinoelämän alalla. Sodan jälkeen vuonna 1947 – osin pakon alla – onnistuttiin puun myyjien ja ostajien kesken solmimaan hintasopimus, joka oli ensimmäinen laatuaan. Sopimusta ei onnistuttu kuitenkaan jatkamaan hintaerimielisyyksien tähden, ja hintasopimusten aikaan päästiin varsinaisesti vasta 1960-luvulla.

Vanerikoivusta, siis koivutukista, tuli hintasopimusten päänavaaja. Vuonna 1961 MTK:n metsävaltuuskunnan ja teollisuuden kesken sovittiin vanerikoivun hinnoista hankintakaudelle 1961–62. Vaikka virallisesti sopimus oli hintasuositussopimus, tässä kirjoituksessa sitä ja myöhempiä nimitetään hintasopimuksiksi.

Vanerikoivun hintasopimuksia tehtiin vuosittain läpi koko 1960-luvun. Ne saivat rinnalleen havupaperipuun hintasopimuksen vuonna 1964. Siihen sisällytettiin hintojen ja myyntiin tulevien puumäärien ohella kaksi erikoisehtoa. Toinen koski pyöreän puun vientiä: Keskusliiton jäsenyritykset sitoutuivat lopettamaan viennin kokonaisuudessaan. Toinen taas oli ns. Metsäliitto-sopimus, jonka mukaan teollisuus sitoutui ostamaan sovitut määrät paperipuuta Metsäliitolta. Metsäliitto-sopimus oli teollisuudelle vaikea pala, mutta kun MTK asetti sen koko hintasopimuksen ehdoksi, se oli nieltävä – niin silloin kuin aina myö-

hemminkin. Metsäliitto jäi virallisesti sopimuksen ulkopuolelle, mutta antoi ymmärtää suhtautuvansa *lojaalisti sovittuihin hintoihin eikä ostotoiminnassaan kentällä niitä ylitä*, kuten Juhani Viitala kirjoittaa.

Vaikka hintasopimus toimi kohtuullisen hyvin, uusi sopimus saatiin aikaan vasta syksyllä 1968. Siitä kaksi vuotta myöhemmin saatiin solmituksi kahden vuoden hintasopimus kuitupuulle, joksi paperipuuta oli alettu nimittää. Tämän sopimuksen toimivuutta ei teollisuus kiitellyt, vaikka olikin itse syyllinen kehitykseen, jota Viitala kuvailee: *Käytännössä kuitupuun koko maan nimelliset keskikantohinnat nousivat hakkuuvuonna 1970–71 edellisestä kaudesta tuntuvasti, männyllä 32 %, kuusella 24 % ja koivulla 64 %, kun elinkustannusindeksin nousu kausien puoliväleistä laskettuna jäi 3 %:iin.* Toisen sopimuskauden hintakehitys jäi kuitenkin maltilliseksi. Kuitupuuta koskevia hintasopimuksia tehtiin vaihtelevasti tästä eteenpäinkin; niiden toimivuus vaihteli, ja puukaupan ”hullut vuodet” 1973–74 veivät paljon pohjaa sopimusten uskottavuudelta.

Havutukkien hinnoista sopiminen oli vaikeampaa. Siihen oli useita syitä: tukinostajien määrä oli huomattavan suuri eikä näistä monikaan ollut Keskusliiton jäseniä. Lisäksi suhdanteet vaihtelivat sahatavaramarkkinoilla tiheään ja väliin rajusti. Myös kova kilpailu ja tukkikaupan perinteet vaikeuttivat valtakunnalliseen sopimukseen pääsyä. Vuodesta 1966 lähtien tehtiin silti ajoittain alueellisia sahatukkipimuksia Etelä-Pohjanmaalla ja Satakunnassa.

Vasta kesällä 1978, kolmen lamavuoden jälkeen, päästiin ensimmäistä kertaa kaikki puutavaralajit

”Kuitupuun koko maan nimelliset keskikantohinnat nousivat hakkuuvuonna 1970–71 edellisestä kaudesta tuntuvasti.”

–JUHANI VIITALA

kattavaan hintasopimukseen. Ostajapuolen sopijana oli vuonna 1972 perustettu Teollisuuden Puuyhdistys (TPY), johon kuuluivat kaikki suurimmat ostajat Metsäliittoa ja Myllykoskea lukuun ottamatta. Sopimus toimi, ja puuta tuli myyntiin koko lailla tarvetta vastaavasti. Tämän jälkeen hintasopimuksesta tulikin muutamaa poikkeusvuotta lukuun ottamatta pysyvä käytäntö. Puukaupan osapuolten yhteisessä kehittämissyöryssä, KERY:ssä, rakennettiin puun hinnanmäärittelyjärjestelmä, jota ryhdyttiin soveltamaan kaudesta 1979–80 alkaen. Viitala katsoo MTK:n olleen asiassa aloitteentekijän ja Keskusliiton uuden toimitusjohtajan Matti Pekkasen ”pakottaneen” metsäpäälliköt hyväksymään sellaisen käyttöönnoton. Järjestelmä pohjautui metsäteollisuuden tärkeimpien vientituotteiden hintakehitysarvioihin; perusajatuksestaan se ei suinkaan ollut mikään uusi keksintö.

Hintasopimukseen oli alusta pitäen kytketty myös määrätavoitteet eli paljonko puuta tuli saada yksityismetsistä markkinoille. Sopimuskauden 1979–80 määrä oli 35 milj. m³, suurin sitten vuoden 1970. Se myös saavutettiin ja MTK:n laskentakaavan mukaan jopa ylitettiin, joskin TPY:n jäsenten tukkitaavoitteet jäivät vajaiksi. Miten tämä onnistui, sen Viitala kuvailee näin: *Metsänhoitoyhdistykset pystyivät kuitenkin hyvin mukauttamaan toimintansa muuttuneita markkinaolosuhteita vastaavaksi ja niiden puukaupan ohjaustoimintaa sävytti yleisesti vastuuntunto. Tosin tiettyä kypsymättömyyttäkin uudenlaiseen osapuolten yhteistyötä korostavaan toimintalinjaan esiintyi vielä muutamilla alueilla niiden pyrkiessä toteuttamaan pikkutaktisia, sopimuksen hengestä ja sisällöstä poikkeavia toimenpiteitä.*

Viitala ei esittele puukauppakirjassaan näitä ”poikkeamia”, mutta Jaakko Kahiluoto kuvailee niitä mm. näin: *Esimerkiksi parin eteläsuomalaisen metsänhoitoyhdistysten liiton – Etelä-Karjalan ja Uudenmaan-Hämeen – alueella oli lähdetty itsellisen luovuden tielle. Näitten liittojen johdossa oli sommiteltu lisäehtoja, ylimääräisiä hintavaatimuksia ja omintakeisia tulkintoja. Nämä maakunnalliset operaatiot häiritivät sopimusten mukaista kauppatoimintaa paljon*

omia alueita laajemmalti. Nämä osaltaan aiheuttivat sen, että havutukkien hintaliukumat nousivat keskimäärin 10 mk/m³:iin, mikä oli suunnilleen yhtä paljon kuin sopimuksen hintakorotus; syksyllä 1979 tukista maksettiin yleisesti 20 % edellissyksyä enemmän. TPY:n ulkopuoliset toimivat hintajohtajina, mikä ”pakotti” myös tpy-läiset hintaliukumiin.

Tästä huolimatta – vaiko sen ansiosta – uusi hintasopimus saatiin aikaan kaudelle 1980–81; sen sanottiin korottavan hintoja keskimäärin 14 %. Vaikka teollisuuden mielestä korotukset olivat ylisuuret, nekään eivät riittäneet, vaan hinnat nousivat edellis-kaudesta keskimäärin neljänneksellä! Eikä siitä huolimatta puuta saatu markkinoille sopimuksen mukaisia määriä; tpy-läisten ostajien tavoite jäi kolmanneksen vajaaksi. (Ammattiyhdistysliike, joka oli ankarasti kritisoinut tehtyä hintasopimusta ylikalliina ja uhannut vastatoimilla, oli todellisen hintatulojen jälkeen hiljaa!)

Myös seuraavista sopimuskausista ei väriä puuttunut. Niitä sävyttivät puukaupan ”normaalien” kiistojen ohella riidat teollisuuden tarjoamista metsäpalvelusopimuksista sekä metsänhoitoyhdistysten ja Metsäliiton asemasta. Ne johtivat ”tiedotussotaan”, teollisuuden ”Suomi elää metsästä” -kampanjaan sekä kummankin osapuolen ostopolitiikan ”terävöittäminen”; jälkimmäisessä vain toisen osapuolen voi sanoa onnistuneen.

Erimielisyyksistä huolimatta ja vaikka teollisuuden puuvarastot olivat noihin aikoihin – tukkia lukuun ottamatta – yleensä kohtuullisen suuret, teollisuus ei juuri rojhennut päätyä sopimuksettomaan tilaan. Siksi sopimusten tekoa jatkettiin tämänkin jälkeen, ja väliin hyvinkin onnistuen; niihin kuului myyjäpuolen lanseerama ”Operaatio 41” kaudella 1984–85. Se merkitsi, että ensimmäistä kertaa puuta myytiin yksityismetsistä yli 40 milj. m³.

”HURJA” VUOSI 1988

Vuonna 1986 tehdystä kolmivuotisesta hintasopimuksesta on kerrottu edellä. Oli vähällä, että se olisi jäänyt kaksivuotiseksi, sillä MTK sanoi sopimuksen irti kolmannen vuoden osalta. Neuvotteluja kui-

tenkin jatkettiin ja ne muodostuivat vaikeiksi, vaikka Kahiluodon mukaan kahden sopimusvuoden jälkeen kolmannessa ei olisi pitänyt enää olla vaikeita ongelmia. Niitä kuitenkin oli: *Maakunnissa oli laajaa tyytymättömyyttä metsänomistajien keskuudessa. Metsäverotushankkeet ärsyttivät ja sahatukkien laatuvaatimuksesta oli äänestä kärkeä. Niinpä neuvottelut pitkittyivät ja sitkistyivät. Välillä pidettiin pitkäkökö neuvottelutaukokin. Sen aikana MTK painosti valtiovaltaa metsäveroaasioissa uhaten puunmyyntisululla.*

Sopimukseen päästiin viimein huhtikuun lopulla 1988. Keskimääräiseksi kantohintojen nousuksi ilmoitettiin 8 %; todellisuudessa hinnoittelutekniikan muutosten sekä tukkien mitta- ja laatuvaatimusten lievennysten laskettiin nostavan hintoja lähes kaksi kertaa enemmän. Puukauppavuodesta tuli vaiherikas, mikä kirjattiin Tehdaspuun vuotta 1988 koskevaan kertomukseen näin tulkittuna:

Hintasopimuksen julkistaminen todellista halvempaa vaikutti ilmeisesti siihen, että puukauppa ei lähtenyt mitenkään vauhdikkaasti käyntiin toukokuussa. Ajankohta oli luonnollisesti osaltaan tähän osasyynä. Toukokuun tapahtumana on todettava, että Metsäliitto, joka puolitoista kuukautta oli maksanut korkeita vauhditushintoja, oli jo toukokuun puolivälissä pyytämässä toisia ostajia hintakurikokoukseen. Ilmeisesti hintasopimuksen kalleus oli yllätys Metsäliitollekin, mutta siitä huolimatta Metsäliitto säilyi kesän ajan pahimpana hintahäirikönä.

Kesäkausien ajan tarjonta säilyi vaisuna. Kun ostajien, etenkin pienten ja keskisuurten sahaajien tukkitarpeet olivat korkeasuhdanteen virittämällä tavallista suuremmat ja varannot toisaalta niukat, käytiin tukkivaltaisista leimikoista kovaa kilpailua. Kilpailu loi luonnollisesti paineita puun hintoihin, eikä hinnastohintojen ylityksiltä vältytty. Tähän keinoon turvautuivat kaikki puun ostajat, joskin ostajakohtaiset erot ostopolitiikassa olivat tuntuvat. - -

Keskusliiton suurimmat jäsenet päättivät elokuussa asettaa erityisen tukiryhmän seuraamaan hintakehitystä sekä valtuuttivat Keskusliiton tekemään laajamittaista hintatarkastusta. Mikäli tarkastuksissa ilmeneisi merkittäviä hintaliukumia, valtuutettiin erityinen

vetoamusryhmä sakottamaan tällaisista rikkomuksista. Myös Metsäliitto osallistui tarkastustoimintaan ja kuriryhmän työhön, myöhemmin syksyllä tosin omilla ehtoillaan. - - Kokonaisuutena hinnat hallittiinkin hyvin – selvästi paremmin kuin aiempina suhdannesykyinä. Tämän osoittivat Keskusliiton tekemät ja teettämät hintatarkastuksetkin. Tehdaspuun liukumat olivat syys-joulukuussa 3,4 %, ja koko hintasopimuskautena alle 3 %. Vetoamusryhmä langetti liukumista viidelle yhtiölle sakorangaistuksen. Tehdaspuu ei ollut näiden joukossa.

Tarkastustulokset eivät kuitenkaan vakuuttaneet jostain syystä Keskusliittoa, joka vuoden loppuun saakka jatkoi julkisestikin väittäen liukumien olevan 5–10 %. Osaksi näiden liukumapuheiden perusteella määrättiin sellun vientitalletusmaksu syyskuussa ja ilmeisesti ne olivat myös vaikuttamassa siihen, että metsäalan ammattijärjestöt jäivät vakautussopimuksen ulkopuolelle. Lisäksi näillä liukumapuheilla saatettiin teollisuuden ostohenkilöstön ja koko metsäjohtajien ammattitaito ja liikemoraali kyseenalaiseksi.

TPY:n mukaan liukumat olivat vuonna 1988 keskimäärin 6 %. Keskusliitto ei kuitenkaan kirjannut liukumaprosentteja kertomukseensa, jossa hintakehityksen kuvausta oli muutenkin liudennettu: *Kuluneelle vuodelle oli tunnusomaista hintojen hallinnan vaikeus. Alkuvuodesta se johtui tarjonnan niukkuudesta ja loppuvuodesta puun hyvästä menekistä, varastojen suhteellisesta pienenemisestä käyttöön nähden ja ennen kaikkea kesäkorjuukelpoisten leimikoiden niukkuudesta. Ei voida kuitenkaan puhua hintatason riistäytymisestä, vaan pikemminkin tyypillisestä korkeasuhdanteesta vallitsevasta ilmiöstä.*

Myöskään MTK:n tilastot eivät tue Keskusliiton liukumapuheita, vaikka metsänomistajapuolella voitiinkin olla tyytyväisiä puukauppavuoden tulokseen, eli Viitalan sanoin: *Hakkuuvuoden 1988–89 koko maan nimelliset keskikantohinnat nousivat havutukilla 12 %, mänty- ja kuusikuitupuulla 11 % ja 16 % sekä koivukuitupuulla peräti 25 %. Elinkustannusindeksin nousu hakkuuvuosien puoliväleistä laskettuna jäi noin 6 %:iin. Näin kolme vuotta aiemmin sovittu puun hinnan sitominen vientihintoihin hinnannmääritysjärjestelmän puitteissa oli antanut kolmannelle sopi-*

muskaudelle metsänomistajien kannalta erittäin hyvän reaalisinkin tuloksen.

Vaikka hinnat saatiinkin hallituksi, tukin laatua ei. Vuoden 1987 hintasopimuksessa oli sahatukin mitta- ja laatuvaatimuksia kiristetty, uudessa sopimuksessa niitä oli jälleen lievennetty, mistä TPY:n kertomuksessa todettiin: *Epäilemättä menetyksenä – jopa periaatteellisessa mielessä – koettiin lievennykset sahapuun laatuvaatimuksissa, jotka juuri edellisessä sopimuksessa oli yhdessä MTK:n kanssa voitu tarkistaa sahaiteollisuuden kilpailukykyä turvaavaan suuntaan. Laatumuutokset näkyivät tukkien heikentyneenä laatuna, mistä Keskusliitto ja Sahanomistajayhdistys teettivät selvityksen Jaakko Pöyryllä. Matti Kärkäisen huhtikuussa 1989 laatimassa raportissa todettiin, että ainakin männyn laadun heikkenemiseen oli syynä metsäosastojen laatutietoisuuden heikkeneminen. Tähän on saattanut vaikuttaa psykologisesti vuosien 1987 ja 1988 tapahtumat. Vuonna 1987 laatuvaatimuksia kiristettiin voimakkaasti ja muutos kampanjoitiin tehokkaan koulutuksen ja viestinnän avulla kentän tietoisuuteen, kun taas vuoden 1988 ratkaisussa laatuvaatimuksia löysättiin jälleen ja paras into laadun huomioon ottamiseen ilmeisesti karsi.*

Sopimuskauden määrätavoite, 39 milj. m³, ylittyi, mistä Viitala ei ollut yhtä tyytyväinen kuin hintojen kehitykseen. *Yleensä MTK:n taholla oli pidetty periaatteena puumäärien ohjauksessa sitä, että pyritään toteuttamaan mahdollisimman tarkoin sovittu tavoite – ei vähempää, mutta ei myöskään enempää, koska se vaikeuttaisi myyjäpuolen kannalta seuraavan kauden neuvotteluja.*

Tapahtunut ”ylimyynti” ei kuitenkaan hankaloittanut uusia hintaneuvotteluja. Heinäkuussa 1989 solmittiin kaksivuotinen hintasopimus, jonka laskettiin korottavan kantohintoja 7–8 % ensimmäisenä sopimuskautena; toteutuneet hinnat myös vastasivat sovittua hintamuutosta. Toisen sopimuskauden hintoja sovittiin keväällä 1990 korotettavaksi 4 %:lla. Keskusliiton Puuyhtymän (ent. TPY) kertomuksessa todettiin, että hintaratkaisu *edesauttoi puukaupan viriämistä vilkkaana välittömästi sopimuksen teon jälkeen. Alennetuista tavoitteista huolimatta kauppajen*

määräkehitys eteni ennätysvauhtia aina syyskuun loppupuolelle saakka, johon mennessä oli ostettu tavoitteista jo lähes puolet. Lokakuun lopussa, jolloin puukaupan aikaistamislisä poistui, oli tavoitteista ostettu jo 2/3. Myös koko sopimusvuoden alhaiseksi sovittu määrätavoite täyttyi.

Hinnatkin nousivat sovitus, joskin loppuvuodesta ostajien tiukentunut ostopolitiikka alkoi näkyä hinnoissa. Tähän oli syynä vuonna 1990 alkanut lama, joka koetteli ankarasti maamme metsäteollisuutta ja koko talouselämää; vuonna 1991 bruttokansantuote supistui peräti 6 %. Laman vaikutuksia kuvaa sekin, että yksityismetsien puukaupparamääräksi tuli kaudella 1990–91 vain runsaat 30 milj. m³.

Kauden 1990–91 hintasopimus jäi lajinsa viimeiseksi. Maaliskuun 1991 hintaneuvotteluissa teollisuus esitti kantohintojen alentamista 12–14 %:lla. Kun MTK ei tähän suostunut, vaan vaati hintoihin ”Kallion linjan” mukaista 2 %:n korotusta, teollisuus otti huhtikuun alussa käyttöön omat alennetut hinnastonsa. MTK käynnisti välittömästi vastatoimet: metsävaltuuskunta kehotti kaikkia metsänomistajia

pidättäytymään puun myynneistä. Järjestö perui kuitenkin tämän, ”Operaatio Kantohinnaksi” nimittämänsä myyntiboikotin marraskuussa, pari kuukautta sen jälkeen kun teollisuus oli uudestaan alentanut hinnastojaan. (Ajalle kuvaavaa oli, ettei esimerkiksi Metsälehti kertonut operaatiosta mitään!) Vuoden 1991 aikana maksetut kantohinnat alenivat noin neljänneksellä edellisvuodesta.

MTK:n perääntymiseen vaikutti Suomeen vuonna 1988 perustetun Kilpailuviraston tulkinta, että myyntiboikotti oli kilpailunrajoituslain vastainen. Kilpailuvirasto oli näet selvittänyt puukaupan kilpailunrajoituksia ja todennut puumarkkinoilla olevan kolme kilpailua rajoittavaa järjestelyä, joihin teollisuuden ostoyhteistyön ohella kuuluivat myös MTK:n harjoittama tarjonnan säätely sekä hinta- ja määräsopimukset.

Viimemainittu merkitsi sitä, ettei vanhakantaisiin hintasopimuksiin ollut enää paluuta. Uudenmuotoista sopimusta ei saatu aikaiseksi ennen vuotta 1994, vaikka pääministerin syksyllä 1991 asettama työryhmä oli esittänytkin sopimuksen tekemistä. Lamavuosina 1992 ja 1993 maksetut kantohinnat alenivat edelleen.

Hintasopimukset tehtiin aina erikseen Pohjois-Suomen osalta; muodollisesti siksi, että olosuhteet olivat siellä niin etelästä poikkeavat, mutta varmaankin paljon Veitsiluodon metsäpäällikön (sittemmin varoitimusjohtajan) Antti V. Pitkäsän ”toivomuksesta”. Esimerkiksi vuoden 1986 sopimuksen yhteydessä Helsingin Sanomat kirjoitti: ”Veitsiluodon ja MTK:n ikimassa sopimuksessa näkyy Antin puumerkki, pieni voimannäyte muille yhtiöille. Vastapuoli kertoo ja valittaa, että Antti Iso Veen ajatuksen juoksua on vaikea seurata. Hän ajattelee yhtä, puhuu toista ja tarkoittaa jo kolmatta asiaa.” – Antti V. ei ollut aina kovin hiljainen, mutta oli terävä ja sanavalmis. Kerrankin tuontipuun rajaneuvotteluissa, kun venäläinen eversti tarkasteli Veitsiluodon metsämiesten kulkulupaluetteloa, jossa oli aluksi puolenkymmentä yhtiön metsäosaston johtomiehen nimeä, ja ilmoitti, että kulkulupia oli liikaa ja että niitä oli vähennettävä seuraavaksi vuodeksi. Tähän Antti vastasi välittömästi: - Sehän sopii, vedetään luettelosta viisi ensimmäistä nimeä yli. Asian käsittely jäi siihen. – Kuvassa Veitsiluodon kova kaksikko, metsäpäällikkö Yrjö Simola (H 20, vas.) ja apulaismetsäpäällikkö Antti V. Pitkänen (H 45 ii) Veitsiluodon pääkonttorin portailla talvella 1963. (Niilo Wahlgrén; Lusto, Stora Enso Metsä)

ONTUVAA OSTOYHTEISTYÖTÄ

Puunostajien välinen yhteistyö ei ole mikään uusi asia. Jo 1870-luvulla ostajat muodostivat ”ostorenkaita” Metsähallituksen tukkihuutokaupoissa, ja ensimmäinen puunhankintayhtiö perustettiin 1880-luvun alussa Ouluun. Kun kilpailu puumarkkinoilla lisääntyi ja puun hinta alkoi kohota, yhteistyötä lisättiin. Jaakko Kahiluoto toteaa 1900-luvun alun tilanteesta: *Tarvittavien puumäärien keräämiseksi oli kaikkien yritysten ulotettava hankinta-alueensa yhä ylemmäs uittoväylien tai rautateitten varsille. Oli lisättävä ostomiehiä, kalustoa ja rahaa. Kilpailu kiristyi ja puun tehdashinta nousi. Pysyminen mukana kansainvälisillä markkinoilla vaarantui. Jotakin oli tehtävä.* Yksi ”tätä jotakin” oli yhteistyö puun ostossa; se tähtäsi markkinoiden jakamiseen sekä puun ostohintojen vakauttamiseen. Yhteistyö oli kuitenkin alusta pitäen vaikeaa, sillä pelko naapurin hyötymisestä itseä enemmän on aina kalvanut suomalaisen mieltä.

Perustettiin puunhankintayhtiöitä ja erilaisia ostorenkaita sekä sovittiin muuten vaan hinnoista ja ostoalueista. Yleensä yhteistyö puunostossa oli alueellista, mutta vuonna 1927 saatiin aikaan ensimmäinen valtakunnallinen yhteistyöjärjestö, Kuusipaperipuuyhtymä. Kuusta käyttävien metsäyhtiöiden perustama yhteisö oli suunnattu ensisijaisesti kuusipaperipuun vientiliikkeitä vastaan, mutta sen ohella se pyrki muutenkin hintojen hallintaan sekä ostoalueiden jakoon. Alkumenestyksestä huolimatta yhdistys kaatui vajaassa 10 vuodessa jäsenten keskinäiseen riiteltyyn; näinhän tapahtui muillekin puukaupan yhteishankkeille.

Ostoyhteistyötä pyrittiin tiivistämään sotien jälkeen. Yhteistyössä mukana olevat ostajat sopivat yhteisistä hinnoista sekä ostomääristä ja -alueista. Puunkäyttömäärien perusteella laskettiin jäsenten osto-osuudet eli ns. osaluvut, joiden suhteessa myyntiin tulevat yksityismetsien puut jaettiin niin, että kaikki saisivat osuuttaan vastaavan puumäärän. Jako kohdistui ostamattomaan puuhun ja tapahtui pitkään taloittain eli tiloittain (leimikoittain). Myöhemmin 1970-luvun alussa siirryttiin rationaalisempaan (korjuu)aluejakoon eli yksin- tai moniosto-

alueisiin. Jälkimmäinen tarkoitti sitä, että sama alue (pitäjä tai yleensä vain sen osa) oli jaettu puutavara-lajeittain kahdelle tai useammalle ostajalle. Myyjäpuolen luomien metsätalousalueiden yleistymisen vauhditti osaltaan tätä kehitystä 1970-luvulla.

Jakotoimintaan oli järkisyyt, mutta se vaati tavattomasti työtä ja sen toimivuus jätti paljon toivomisen varaa, etenkin siellä missä ulkopuolisten ostajien osuus ja ostovoima oli suuri. Näin oli erityisesti Länsi-Suomessa, missä suurten sahojen ohella oli paljon pieniä tukin ostajia ja sen myötä hinnat muuta maata korkeammat. Siellä ostoyhteistyö tuotti eniten vaikeuksia, ja oli tuottanut jo pitkään, mitä todistaa Rosenlewin metsäpäällikön Erik Reiniuksen filosofointi piiriesimiehilleen lokakuussa 1948: *Jos kysyntä on huomattavasti suurempi kuin tarjonta, ainoastaan täydellinen järjestäytyminen ostajien taholta voi taata hyvän lopputuloksen. Tähän ei kuitenkaan ole olemassa minkäänlaisia käytännöllisiä mahdollisuuksia. Seurakunta on liian monipäinen ja riidanhaluinen.* – Ostoyhteistyössä mukana olleiden yhtiöiden osuus jäikin Länsi-Suomessa ehkä vain runsaaseen puoleen yksityismetsien myyntimäärästä, kun se oli muualla Etelä-Suomessa 60–70 %.

Myös jäsenten väliset riidat olivat yleisiä, sillä jakojärjestelmä houkutti jakoja rikkomaan; näin erityisesti silloin kun ”vakioasiakas” meni jaossa kilpailijalle. Pitkäaikaisia asiakassuhteita pyrittiin kyllä jakotoimituksissa kunnioittamaan, mutta aina se ei ollut mahdollista. Jakorikkeistä tulikin ostokokousten (joita riitti) agendan lähes pysyvä asiakohta; aina oli joku ostanut toiselle jaetun metsän. Myös kilpailijoiden hintarikkeistä jakettiin kannella innokkaasti.

Puun hintakehitystä pystyttiin kuitenkin yhteistyöllä jossain määrin ohjaamaan; tämä koski erityisesti paperipuuta. Yhteistyön eteen tehtiinkin paljon, jopa yhtiöiden ylimmällä tasolla. Kun Keskusliitto ryhtyi 1950-luvulta alkaen järjestämään toimitusjohtajakouksia, niiden nimenä oli aluksi ”Paperipuuta käyttävien jäsenyhtiöiden toimitusjohtajakokous”, eikä niissä käsitelty juuri mitään muuta kuin puunostoon liittyviä asioita. Vaikka toimitusjohtajien pyrkimys ostoyhteistyön ja hintojen vakauttamiseen oli varmaan

Myyjä- ja ostajapuolen kesken ryhdyttiin 1970-luvulta alkaen järjestämään puukaupan seurantakokouksia, joissa käytiin läpi puukaupan määrä- ja hinta-asioita. Kuva Joensuussa Karjalan Talolla pidetystä tilaisuudesta 1980-luvun alussa. Kokouksen puheenjohtajana toimi Enson aluejohtaja Sulevi Aalto (n 52, oikealla); vieressä Pohjois-Karjalan Metsänhoitoyhdistysten Liiton sekä MTK:n metsävaltuuskunnan puheenjohtaja Ahti Huovinen.

vilpitön, tulokset eivät jääneet sen kummallisemmiksi kuin metsämiesten keskinäisissä mitteloissa – kuten ei myöhemminkään. Toimitusjohtajien kokoukset jatkuivat 1970-luvulle. Niiden ohella puunostasioita käsiteltiin myös Keskusliiton työvaliokunnassa sekä eräissä ”ad hoc”-tyyppisissä elimissä.

Useampien puunostajien muodostamat puunhankintayhtiöt edustivat ostoyhteistyötä tiiveimmillään. Ne saivat uuden tulemisensa 1960- ja 1970-luvun taitteessa, jolloin perustettiin Tehdaspuu Oy ja Puulaaki Oy (1967 ja 1972). Molemmat vastasivat osakasyhtiöittensä metsäosastoja ja niillä pyrittiin koko puunhankintaketjun rationalisointiin. Länsi-Suomessa toiminut Puulaaki hajosi 12 vuoden jälkeen, mutta itäsuomalainen Tehdaspuu kesti liki 30 vuotta, kunnes se siirtyi historiaan Kymmenen sekä Rauma-Repolan fuusioituttua UPM-Kymmeneksi vuonna 1996. Vaikka hankintayhtiöt olivatkin toimiva ja rationaalinen ratkaisu, niiden heikkous oli siinä, että ne perustuivat nollatulokseen eivätkä niiden osakkaat antaneet yhtiöille riittävää toiminta-

valtaa. – Uusin hankintayhtiö on vuonna 2008 perustettu Harvestia Oy.

Samana toimialan yritysten yhteistyöllä on pitkät perinteet, ja kaupalliset kartellit olivat yleinen kansainvälinen ilmiö. Suomessa metsäteollisuuden vientiyhdistykset, Finncell ja kumppanit, olivat maamme tunnetuimmat ja tehokkaimmat kartellit. Niiden toimintaan verrattuna puunostajien ”kartellitoiminta” oli näpertelyä. Ostoyhteistyö oli myös laillista vuoteen 1992 saakka, joskin jo vuoden 1958 kilpailulaki kielsi tarjouskartellit. Vuonna 1988 lakiin lisättiin mm. määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskeva säännös.

Ostajien yhteistyö ei saanut metsänomistajilta eikä heidän järjestöiltään hyväksyntää; erityisesti savujaot olivat ”punainen vaate”. Järjestelmää jaksettiin arvostella, ja myyjäpuolella haettiin keinoja vapautua ”yhden ostajan ikeestä”. Väliin siinä onnistuttiinkin, ei vähiten ostajien rintaman heikon pitävyyden ansiosta. MTK:n ja muiden metsänomistajajärjestöjen arvostelu puunostajien yhteistyötä kohtaan jatkui ai-

na 2000-luvulle saakka. Kriitikin intensiteetti vaihteli ja oli paljolti kytköksissä siihen, oliko puukaupan osapuolten välille saatu aikaan hintasopimus tai ei. – Vielä nykyäänkin kilpailun puute savujakomyyteineen elää puukauppaa koskevassa keskustelussa ja mielikuvissa - kokeneita lehtitoimittajia myöten.

TPY – TEOLLISUUDEN PUUYHDISTYS

Vuonna 1972 perustetusta Teollisuuden Puuyhdistyksestä, TPY:stä, tuli puunostajakentän laajimmin kattava yhteistyöjärjestö. Se myös jäi lajinsa viimeiseksi. TPY:n jäsenten ostot vastasivat parhaimmillaan yli 80 % teollisuuden puunostoista, kun Metsäliittoa, metsänomistajien omaa osuuskuntaa, ei lasketa mukaan; Metsäliitto huomioon ottaen TPY:n kattavuus jäi vain runsaaseen 60 %:iin.

TPY:ssä oli erilaisia valiokuntia ja neljä alueellista puuyhtymää, joissa oli oma miehityksensä. Puuyhtymät jakautuivat edelleen jäsenyhtiöiden edustajista koostuviin piiri- ja pitäjätöimikuntiin, joissa jäsenten aluemetsänhoitajat sekä piiriesimiehet ja vastaavat toimivat jäseninä. Moniportainen järjestelmä, joka piti sisällään myös aiempaa tiukemmat ”oikeustoimet”, vei valtaisesti metsäammattilaisten aikaa. Jaakko Kahiluoto toteaa TPY:n historiikissa ”puolisievästi”: *On kieltämätöntä, että puunhankinnan arkipäivästä vastaavien, kokeneitten metsänhoitajien ajasta on jatkuva ”kokoustaminen” vienyt suhteettoman paljon aikaa.* Siinä vaihteessa kun Serlachius erotettiin TPY:n jäsenyydestä 1980-luvulla, yhtiön metsäjohtaja Matti Ponsi totesi hämmästellessään, että hänellähän oli nyt aikaa puolta enemmän oman metsäosastonsa johtamiseen! - Onpa myös sanottu, että ostoyhteistyö oli enemmän ajanvietettä kuin hyötytyötä.

Saatiinko nämä ajalliset ja ehkä muutkin uhraukset takaisin parempana hintojen hallintana, sitä ei kukaan tiedä. Lisäksi yhteistyö jatkui edelleenkin aika ajoin vähemmän sopuisana: rikeostot ja muut ”keplottelut” olivat yleisiä. Kentän ostokokouksissa käsiteltiin usein erilaista sääntöjen vastaista toimintaa, ja vaikeimmat tapaukset jouduttiin viemään Helsinkiin, joskus jopa Keskusliiton työvaliokuntaan. Viime mainittu siksi, että vaikka TPY

olikin ”itsellinen”, sillä oli läheiset suhteet Keskusliittoon. Suhde tiivistyi, kun Matti Pekkasta tuli vuonna 1979 Keskusliiton toimitusjohtaja. Merkittävänä metsänomistajana mies tunsu edeltäjänsä paremmin metsäasiat, ja lisäksi Pekkanen oli saanut ”patruunoilta” tehtäväkseen ottaa puukauppa-asiat valvontaansa. Näin myös tapahtui, ja hänestä tulikin keskeinen päättäjä ”puukauppapapelissä”, vaikka näennäisesti kaikki tapahtuikin TPY:n nimissä.

Pahimpina puunhintojen liukumavuusina 1980-luvun alussa myös yhtiöiden toimitusjohtajat tulivat Pekkasan johdolla aiempaa tiukemmin mukaan ostosasiointiin. Kahiluoto kuvailee värikkäästi, mitä tapahtui: *Yhtiöitten korkein johto veti 1980-luvulle tultaessa puukaupan tilasta omat johtopäätöksensä: ohjat on otettava omiin käsiin, metsäosastot eivät näy hallitsevan pelikenttäänsä. Ylimmäksi tavoitteeksi asetettiin hintahalpinta. – - Osto-objeja tiukattiin, uskollisuuden valoja vannottiin ja aisan yli potkivia jopa erotettiin. Kaiketta huolimatta kentällä oli kireä ja kyräilevä ilmapiiri. Merkittävä syy vaikeuksiin oli teollisuuden metsänhoitajien oma lyhytnäköisyys, urautuminen vanhoihin rutineihin. Ei kehitetty ostotoimintaa yhteiskunnan rakenteellisen ja asenteellisen muutoksen mukaisesti, vaan turvauduttiin paljolti jo epäkuranteiksi tulleisiin tapoihin. Mutta useasti nämä keinot enemmänkin lisäsivät epävarmuutta ja epäluuloisuutta myyjien parissa kuin innostivat heitä leimauksiin. Niin sanottujen metsäpalvelusopimusten aktiivisen tarjonnan aloittaminen oli yksi harvoista myönteisistä poikkeuksista.*

Vaikkei ostoyhteistyö kovin hyvin aina pelannutkaan, silti Kahiluoto liioittelee; ilmeisesti kuvaus koski lähinnä Rauma-Repolaa. Sama koskee Kahiluodon kuvausta miten ”tauti parannettiin”: *Määrätietoinen ja pilkuntarkka ohjailu ulottui pitäjätasolle asti. Kovasuisinkin kenttäravuri tunsu, että ohjaksissa on isännän luja koura. Ja yritysten metsäjohto vaikutti ajoittain enemmän vartioimisliikkeeltä kuin ostohenkilöstöä kannustavalta ja sille käytännön edellytyksiä luovalta terävältä päältä.* Kahiluodon mukaan lääkkeet kuitenkin purivat. *Hintaliukumat saatiin tasolle, jota elävässä kaupankäynnissä on pidettävä normaalina.* Tosin kirjoittaja joutui myöntämään, että kun jo vuonna 1984

markkinat vetivät hyvin ja kilpailu puusta koveni, *ei liukumilta sen vuoksi kokonaan vältytty*. – Liukumia toki oli, mutta metsämiehiä lohdutti varmaankin tieto, että paperiteollisuuden palkkaliukumissa patruunoiden tiukat toimet tehosivat vielä huonommin.

Rauma-Repolan Jaakko Kahiluodon mukaan “Helsingin herat” yrittivät laittaa teollisuuden ostomiehet kuriin 1980-luvun alkupuoliskolla. Kurinpalautustoimilla oli huonotkin puolensa: ”Kireälle vedetty sääntely oli tukehduttaa luovuuden. Ostohenkilöstöä uhkasi virkamiesmentaliteetti. Pitäjätason ostomiehessä, metsien yksittäistaistelijassa, alkoi orastaa preussilainen kantapäitten yhteenkolkuttelun henki.” Tuskin kovin moni puukaupassa mukana ollut muisti asioiden kulun ihan samalla tavalla. Eivät ainakaan nämä herrat, Tehdaspuun aluejohtaja Kaarlo Hallberg (H 50 vas.) ja Pielaveden piiriesimies Kauko Kuusamo, jotka kuvassa ovat “ostopoliittisessa neuvonpidossa” vuonna 1983. Markoista vai kympeistäkö lie kysymys?

Metsäherroja metsässä. TPY:n perustamisesta vuonna 1973 tiedotettiin metsänomistajille jaetussa ”Teollisuuden Metsäviesti”-lehdessä, jossa todettiin mm: ”TPY:n ja sen toimielinten tarkoituksena on saada teollisuuden puukauppa sellaiseen järjestykseen, jossa ristiinkuljetukset ja muita turhia kustannuksia välttämällä voidaan turvata mahdollisimman tasapuolinen puun saanti kaikille jalostuslaitoksille ja samalla mahdollisimman vakaa ja oikeudenmukainen hintakehitys. - - Metsänomistajat ovat järjestäneet rivinsä uudelleen. Sallittakoon se myös puun ostajille, jotta jonakin päivänä voitaisiin allekirjoittaa teollisuuden kaiken kattava hintasuositussopimus.” Viime mainittu toive toteutuikin vuonna 1978. – TPY järjesti vuonna 1984 Kymenlaaksoon suuntautuneen metsäretken, jonka aikana perehdyttiin runkohinnoitteluun – ties monennenko kerran. Mukana oli johtokunnan jäseniä sekä asiantuntijoita. Kuvassa vasemmalta Hannu Valtanen (H 70), Antero Koskinen (H 67), Heikki Lindroos (H 58), Sakari Leskinen (H 49), Ilmari Tynkkynen (H 50), Reino Valkama (H 41), Leo Kari (46 I) ja Olli Sarantola (H 46 I).

”HAKESOTA”

Matti Pekkasen keskeistä roolia puukaupassa kuvaa hyvin myös Viitalan kuvaus: *MTK:n metsävaltuuskunnan puheenjohtaja ja metsäjohtaja* [Viitala itse] *kävivät puukaupan kehittämistä koskevia keskusteluja erikseen toimitusjohtaja Pekkasen kanssa. Paljolti juuri hänen ansiostaan MTK:n ja teollisuuden kesken voitiin sopia eräistä keskeisistä kehittämiskysymyksistä. Niihin oli kuulua myös – yllättävää kyllä – hakkeen hinnoittelu. MTK olisi halunnut, että hintasopimusten yhteydessä sovittaisiin myös sahojen hakkeen hinnasta, mutta teollisuus tyrmäsi ajatuksen. Viitala arvioi, että mikäli MTK olisi voinut olla mukana hakeneuvotte- luissa, osa 1980-luvun sahausolemista olisi voitu välttää; tuolloinhan noin 150 sahaa lopetti toimintansa.*

Sahojen (ja myös vaneritehtaiden) toimittaman hakkeen hinta on ollut kautta aikojen samanlainen kiistankohde kuin pyöreän puun hinta metsänomistajien ja teollisuuden välillä. TPY (tuolloin Teollisuuden Paperipuuyhdistys) oli jo 1960-luvulta alkaen pyrkinyt sopimaan hakkeenmyyjäjärjestöjen (Suomen Sahanomistajayhdistys, Suomen Sahat ja Sahateollisuuden Sivutuoteyhdistys) kanssa sahakkeen hinnasta, laadusta ja muista toimitusehdoista. Uuden TPY:n myötä hakeasioden valmistelu siirtyi TPY:n hake- ja purutoimikunnalle, ja itse hakesopimusten päättäjä TPY:n hallitukselle.

Väliin hakkeen hinta- ja muissa neuvotteluissa onnistuttiin, väliin ei. Itsenäiset sahat kokivat kuitenkin tullessa jatkuvasti kohdelluksi epäoikeudenmukaisesti hakkeen hinnoittelussa, mistä Annastiina Hentinen kirjoittaa Suomen Sahojen historiikissa: *Integroidun teollisuuden kartelli oli taloudellisin pakottein ja hakesaarrolla uhaten painostanut itsenäisiä sahaja sellaisiin hakkeen toimitussopimuksiin, joissa toimitusten hinnaksi oli määrätty vain noin puolet kuitupuuhakkeen hinnasta.* Viime mainittu pitikin osin paikkansa. Sellu- ja paperiteollisuus oli maksanut pitkään sahakkeesta selvästi huonompaa hintaa kuin kuitupuusta tehdystä pöllihakkeesta, vaikka sahakke oli kuituominaisuuksiltaan pöllihaketta parempaa ja lisäksi vielä valmiiksi hakettua! Perusteluna oli hakkeen huonompi tekninen laatu (pa-

lakoko, kuori, epäpuhtaudet ym.), mitä se pienemmillä sahoilla usein olikin.

Vuonna 1984 erimielisyydet kärjistyivät. Edellisvuonna tehdyn hakkeen hintasopimuksen yhteydessä osapuolet olivat sopineet myös uudesta toimitussopimuksesta, jossa oli lisäehtona, että hakkeen-toimittajien tuli noudattaa tukinostossaan TPY:n ja MTK:n välistä puunhintasopimusta. Saha, joka maksaisi sopimushintoja enemmän, saisi tyytyä alennettuun hakkeen hintaan. Tämän kytkennän sekä hintasopimukseen tyytymättömyyden takia hakeentuottajat irtisanoivat kuitenkin sopimuksen seuraavana vuonna.

Lisäksi hakeentoimittajat kantelivat kilpailuasiamiehelle väittäen TPY:n suurimpien jäsenyhtiöiden eli ns. ”torviseitsikon” toimineen kilpailulain vastaisesti ja käyttäneen hyväkseen määräävää markkina-asemaa. Kahiluoto kuvailee jutun kulun näin: *Erimielisyydet pääsivät ”päivän peiliin”, kun Helsingin kaupunginviskaali nosti kilpailuasiamiehen ilmoituksen pohjalta syytteet seitsemää TPY:n jäsenyhtiön metsäpäällikköä vastaan. Näin heistä tuli kerralla julkiksia, muuta seurausta ei kärkejännistä ollutkaan. Helsingin Raastuvanoikeudessa syytteet näet todettiin 12.6.85 aiheettomiksi. Syyttäjä valitti vielä kilpailuasiamiehen vaatimuksesta päätöksestä Hovioikeuteen, jonka vapauttava päätös tuli syksyllä 1987. Päätöksessään oikeus totesi, että yhtiöt olivat kyllä jakaneet haketta kauppaavat sahat keskenään ja sopineet yhtenäisestä hakkeen hinnasta, mutta sopimusta siitä, että ennen tarjoustensa tekemistä ostajat olisivat olleet kosketuksessa keskenään, ei löydetty.* Tämä taas johtui siitä, ettei TPY:n hake- ja purutoimikunnan pöytäkirjoja luovutettu tutkijoille. Yhtiöt perustelivat menettelyään sillä, että pöytäkirjat olivat luonteeltaan vain valmistelevia, ja siksi olivat ehtineet hävittämään ne! TPY taas – jutun ulkopuolisena – ei voinut ilman yhtiöiden lupaa antaa niitä tutkijoille. Uhkasakot edesauttoivat lopulta pöytäkirjojen löytymistä.

Hakejuttu poiki viranomaisutkinnan kilpailulain rikkomuksista myös muun puukaupan osalta. Sekään ei johtanut tuomioihin, mutta Kahiludon mielestä oli *oudoksuttavaa, kun hintaviranomai-*

*TPY:n toiminta loppui
kesäkuun lopussa 1988 ja
yhdistyksen koko henkilöstö
siirtyi Keskusliiton
palvelukseen.*

*set menettelyllään maakunnissa leimasivat puunostajat aivan kuin rikollisiksi. – Vaikkei hakekartellista tullutkaan tuomioita, sahurien voi sanoa olleen moraalisesti oikeassa. Sitä todistaa tavallaan sekin, että vihreiden kansanedustaja Erkki Pulliainen teki joulukuussa 1987 eduskuntakysymyksen *pienten ja keski suurten sahojen toimintaedellytysten turvaamisesta*. Se ei kuitenkaan johtanut sen pidemmälle. Tosin kauppa- ja teollisuusministeriö pyysi ministerin vastausta varten hakeasiasta lausunnon mm. TPY:ltä. Heikki Lindroosin pitkä, 9-kohtainen lausunto pyrki osoittamaan *eduskuntakyselyn lähtökohtien virheellisyyden*: hakkeen hinta ei ollut perussyy saha kuolemiin, ja *tämänhetkinen ongelma saha hakkeen kaupassa on ylitarjonta*. – Riidat kuitenkin unohdettiin ja uusi hakesopimus saatiin aikaan vuonna 1988.*

Hakekartellin tutkinnan ollessa vielä kesken Ruma-Repola järjesti vielä suuremman yllätyksen hakekenttään ns. suurella hakekaappauksella. Yhtiö teki syksyllä 1984 hakesopimuksen 30 itsenäisen sahan kanssa: vanhat ”hakejaot” rikkova sopimus käsitti noin 2,5 milj. irtokuutiota haketta selvästi aiempaa korkeampaan hintaan. Kaappaus aiheutti ankaraa polemiikkaa TPY:n piirissä ja pakotti lopulta Repolan suostumaan yhteistyön edellyttämiin oikaisutoimiin. Kahiluodon mukaan *nämä sopimukset vaikuttivat hakekauppajärjestelmään useiden vuosien ajan sekä määrin että kustannusten osalta*. – Luonnollisesti myös seitsikon soitantoon tuli omat riitasointunsa.

TPY:STÄ KESKUSLIITON PUUYHTYMÄ

Vuonna 1987 TPY päätettiin lopettaa ja siirtää sen toiminnot Keskusliiton metsäosastoon. Samal-

la TPY:n toimitusjohtaja Martti Vainio nimitettiin Keskusliiton metsäjohtajaksi. *Metsäteollisuuden puunhankinnan historian kuluessa on ollut tavallista, että erityisesti yhtiöitten keskeisen yhteistyön ratkaisuissa muutosvaiheissa toimitusjohtajat ja Metsäteollisuuden Keskusliiton työvaliokunta ovat ottaneet johdon käsiinsä. Silloin on yleensä ollut kyse sen laatuista ratkaisuista, joihin metsäosastojen valtuudet eivät olisi riittäneet*, kirjoittaa Kahiluoto TPY:n lopettamispäätöksen yhteydessä ja toteaa noihin aikoihin eletyn sellaista murroshetkeä. Hän ei kerro, mitkä tapahtumat olivat luoneet tällaisen saumakohdan. Niitä toki oli, Kymi-Kaukas-Schauman- ja Metsäliitto-Serlachius-fuusiot, Enson Varkaus- ja Uimaharju-hankkeet, Pohjan Sellu ja Idän Metsä sekä muut puunkäyttöä lisäävät investointihankkeet ja vielä Metsäliiton muu vahvistuminen puumarkkinoilla. Isoista puunostajista alkoi tulla entistä isompia. Pääsyy TPY:n lopettamiseen oli kuitenkin sen tarpeettomuus erillisenä organisaationa Keskusliiton kainalossa; Matti Pekkasen oli luontevaa viedä vuonna 1979 aloittamansa kehitys päätökseen.

TPY:n toiminta loppui kesäkuun lopussa 1988 ja yhdistyksen koko henkilöstö siirtyi Keskusliiton palvelukseen. Myös alueyhtymät jatkoivat, nyt Keskusliiton aluetoimistoina, joten rationalisointihyötyjä ei tältä osin voitu ”fuusiosta” kirjata.

Ollaanpa TPY:n ansioista mitä mieltä tahansa, se oli kuitenkin aiempia pontevampi yritys puunhankinnan rationalisointiin. TPY mahdollisti aiempaa paremmin valtakunnalliset hintasopimukset. Vaikka ne pitivätkin hintatason melko korkeana, ne toivat puumarkkinoille vakautta ja myös puuta myyntiin melko hyvin teollisuuden tarpeiden mukaisesti. Silti myös TPY:n aikana yhteistyön suurin heikkous oli siinä mukanaolleiden keskinäinen luottamuspuula. Heikki Lindroos kuvailee sitä osuvasti: *Lyhin voimassaolon aika yhteistyön päätökselle kesti kuvaannollisesti sen, minkä kävely neuvottelupöydästä lähimpään pubelimeen* [ei eletty kännyköiden aikaa]. *Tällöin oli kyse todennäköisesti puunhinnan alennuspäätöksestä. Kierroksessa olleet leimikot haluttiin ostaa vielä korkeamman hinnan aikana. Kilpailu toimi.*

TPY oli kuitenkin järjestelynä kallis, eikä sen tehokkuuskaan hintojen vakauttajana noussut kovin merkittäväksi; jäihän sen kattavuus vain vajaaseen kahteen kolmasosaan yksityismetsien puukaupassa. Yhteistyön ulkopuolisille järjestelmä tarjosi oivan tilaisuuden toimia markkinatalouden ehdoilla.

UUSI KILPAILULAKI MUUTTAA "KAIKEN"

Vuonna 1992 Suomessa tuli voimaan uusi, aiempaa selvästi tiukempi kilpailunrajoituslaki. Jo tätä ennen vuonna 1988 perustettu Kilpailuvirasto (KiVi) teki selvityksen kilpailunrajoituksista raakapuumarkkinoilla. *Kilpailuvirasto aloittaa ensi kuussa puukaupan erilaisten kartellien ja kilpailunrajoitusten selvittämisen. Suurenuslasin alle joutuvat niin teollisuuden ostoyhteistyö kuin puuntuottajien horisontaalinen liittoutuminen sekä puun hintasuositussopimus*, kirjoitti Metsälehti syyskuussa 1991. Viraston mielestä hintasopimukset yhdenmukaistivat hinnoittelua ja siten häitäsivät markkinoiden itseohjautuvuutta. Myös sopimuksiin liittyvä puumäärien ohjailu oli yksi keskeinen syy Suomen korkeaan hintatasoon.

Tutkimuksia tehtiin eri puolilla Suomea. Keskusliitto sai esimerkiksi marraskuussa 1991 Jyväskylästä kirjeen, joka alkoi: *Keskusrikospoliisin Jyväskylän alue-toimistolla on tukittavana kilpailuviraston pyynnöstä mahdollinen tarjouskartelli raakapuun ostotoiminnassa*. Kirjeessä pyydettiin jäljennöksiä Puuyhtymän pöytäkirjoista sekä muistutettiin, ilmeisesti vuoden 1984 hakekartellin löytymättömät pöytäkirjat muistissa: *Edellä mainitun asian tutkinta suoritetaan epäilytynä kiellettyinä tarjoustoimintana, josta säädetty rangaistus ylittää kotietsinnän edellyttämän rangaistusminimin*.

KiVin tutkimukset valmistuivat vuoden lopulla, ja niiden mukaan *raakapuumarkkinoiden kilpailunrajoituksilla on vahingollisia vaikutuksia. Ostajien välinen markkinoiden jakaminen antaa yrityksille suojatun toiminta-alueen, jossa niillä ei ole kannusteita tehostaa toimintaansa. Se on myös heikentänyt ostoyhteistyöhön osallistumattomien yritysten toimintamahdollisuuksia, mikä on osaltaan huonontanut sahateollisuuden asemaa*. Näin kirjoitti KiVin erikoistutkija Asta Sihvon-Punkka Metsälehdessä. Hänen mukaansa ostaji-

en yhteistyö oli myös heikentänyt myyjien vapautta valita puun ostaja. Puunmyyjien yhteistyö puolestaan oli ollut omiaan nostamaan puun hintaa. Tarjonnan rajoittaminen oli heikentänyt metsäteollisuuden toimintaedellytyksiä ja lisännyt metsien vajaakäyttöä. Lisäksi metsänhoitoyhdistysten asema puumarkkinoilla todettiin ongelmalliseksi.

KiVin mielestä kilpailua oli lisättävä puumarkkinoilla: *Ostopuolella kunkin yrityksen on itse päätettävä hinnoista, määristä ja hankinta-alueista. Kun puita ei etukäteen ole sovittu jollekin määrätulle ostajalle, syntyy kilpailupainetta koko ostokenttään. Tästä voivat hyötyä niin myyjät kuin erilaiset riippumattomat pienostajatkin*.

Yhteistyön ulkopuolisille järjestelmä tarjosi oivan tilaisuuden toimia markkinatalouden ehdoilla.

Keskusliiton Puuyhtymän (entinen TPY) alainen ostoyhteistyö oli yksi kilpailua rajoittavista tekijöistä. Puuyhtymä totesi yhteistyöstä vastineessaan KiVille: *Ostoyhteistyöllä on pyritty saavuttamaan mahdollisimman rationaalinen puunhankinta ja tasapuolinen raaka-aineiden saanti. Lisäksi tähdätään siihen, että puukaupat ja puunkorjuu voisivat käytännössä tapahtua tarkoituksenmukaisesti ja kustannuksiltaan taloudellisesti*. Puuyhtymä myös oikaisi vastineessaan lukuisia KiVin puukauppaa koskevia ”väärinkäsityksiä”; niiden joukossa oli myös kilpailun vähäisyys. *Kilpailuvirasto on päätenyt siihen, että alueella on pääsääntöisesti vain yksi puuyhtymäläinen ostaja mainitsematta, että muita ostajia alueella saattaa olla lukuisa joukko. Metsälehdten tekemät selvitykset useana vuonna osoittavat, että vain harvoilla alueilla on ostajia vähemmän kuin kolme. Kun Puuyhtymässä on vain 12 jäsentä ja kun jäsenten yritykset sijaitsevat eri puolilla maataamme, on aivan luonnollista, että samalla alueella ei ole monta puuyhtymäläistä ostajaa*.

Pitikin hyvin paikkansa, että ostajia riitti metsä-Suomessa, sen ovat Metsälehdessä myöhemminkin selvitykset osoittaneet. Sitä vastoin Puuyhtymän jälkimmäinen väite, mikä tarkoitti, etteivät yhtymäläisten ostoalueet olisi juuri olleet päällekkäisiä, kiersi melkoisesti totuutta. Puuyhtymän mukaan ostoyhteistyö oli tehostanut myös puun korjuuta ja kuljetuksia, sekä tehnyt mahdolliseksi kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen, niin että *kukin myyjä on saanut puunsa kaupaksi*. (Miksiköhän vastineessa ei tuotu esiin ostoyhteistyön vaatimatonta kattavuutta?) Luonnollisesti Puuyhtymä kiinnitti huomiota myyjäpuolen tarjonnan säätelyyn, elettiinhan juuri tuolloin MTK:n myyntisulun aikaa. Hintasopimusten katsottiin olleen aikanaan tarpeellisia, mutta koska hinnoista vallitsi tuolloin suuri näkemysero, niiden teosta oli luovuttu. Puuyhtymä yhtyi myös siihen KiVin näkemykseen, että hintasopimukset olivat aiheuttaneet tehottomuutta puunkorjuuseen ylikorkeiden hankintalisten muodossa, joten *toiminnallaan metsäteollisuus on tukenut metsänomistajien omatoimista puunkorjuuta*. Jatkossa ei näin tultaisi tekemään, sen Puuyhtymä lupasi.

KiVin tuonaikaiset ja myöhemmätkin väitteet siitä, ettei ostajien kesken olisi ollut aitoa kilpailua, voi jättää paljolti omaan arvoonsa. Kilpailua oli myös silloin, kun harjoitettiin ostoyhteistyötä ja vaikka sen puitteissa ajoittain tehtiinkin markalla tai eurolla pienennettyjä aputarjouksia. Sen uskoo viimeistään silloin kun tutustuu metsäosastojen kokouspöytäkirjoihin: ostoasioiden käsittelyn yhteydessä on usein valituksia kilpailijoiden ostokäyttäytymisestä, joskus yksityiskohtaisine hintatietoineen. Myös Maarit Kallion tutkimuksen mukaan *kilpailu Suomen raakapuumarkkinoilla toimii hyvin lukuun ottamatta mahdollisesti poikkeuksellisen heikkoja suhdannetilanteita lopputuotemarkkinoilla*. Kallio tarkoitti erityisesti kuitupuumarkkinoita, mikä saattaa tuntua yllättävältä; tukistahan varsinainen kilpailu on aina käyty.

Uuteen kilpailulakiin oli kuitenkin varauduttu ostajaleirissä. Jo vuoden 1990 Puuyhtymän kertomuksessa todettiin: *Puun ostotoiminnassa sovellettiin kilpailunedistämislain tiukentuneen tulkinnan edellyt-*

tämää menettelyä. KiVin selvitykset johtivat kuitenkin siihen, että teollisuus joutui hakemaan ostoyhteistyöhön uusia muotoja; sitä ei kuitenkaan tyystin lopetettu – vielä silloin.

VIIMEINEN VALTAKUNNALLINEN HINTASOPIMUS

Uusi kilpailulaki astui voimaan syyskuun alussa 1992. Kilpailuviraston tulkinta vanhakantaisten hintasopimusten ”turmiollisuudesta” pakotti etsimään uudenlaista sopimusmallia. Sellaisen löytämisestä vaikeutti aluksi se, ettei teollisuus nähnyt sellaiseen erityistä tarvetta; uskottiin, että puukauppa voisi sujua ilman yhteistä hintanäkemystäkin markkinavoimien turvin. Tähän vaikutti paljolti näinä lamavuosina selvästi vähentynyt puuntarve, mutta myös se, että uuden, vuonna 1993 voimaan tulevan metsäverojärjestelmän odotuksessa puukauppaa oli käyty vuonna 1992 yllättävänkin hyvin matalien hintojen vielä vallitessa. Lisäksi uskottiin puuta tulevan markkinoille myös uuden verojärjestelmän aikana, koska kolmasosa metsänomistajista oli jäämässä pitkän siirtymäkauden ajaksi vanhaan järjestelmään. – Sen sijaan Viitalan näkemys, että noina aikoina tapahtuneet henkilömuutokset suurten metsäyhtiöiden ylimmässä ja metsäjohdossa olisivat vaikuttaneet siihen, ettei hintasopimukseen ollut alkusi innostusta, on kaukaa haettu. Eiköhän esimerkiksi Antti Oksasella, Voitto Pölkkillä ja Pekka Tiililällä ollut *riittävä tuntemus aiempien aikojen puukauppakokemuksista!*

MTK puolestaan kaipasi sopimusta ja vaati syksyllä 1993 kilpailulakiin muutoksia. Etujärjestön julkilausumassa todettiin mm., että *puumarkkinat eivät voi toimia ilman puukaupan puitesopimuksia. Suomen oloissa, joissa ostajat ovat hyvin keskittyneet, ei synny todellista kilpailutilannetta, joka määrittäisi oikean hinnan puulle ja takaisi tarvittavien puumäärien liikkuvuuden*. Lakia ei ryhdytty muuttamaan.

Mutta kun noususuhdanteen myötä eri tahot valtiovaltaa myöten näkivät puukaupan sujuvuuden tärkeäksi tavoitteeksi, puun hinnasta alettiin käydä tammikuussa 1994 tiiviitä neuvotteluja. Ennen tätä

oli neuvoteltu osapuolten ja Kilpailuviraston kanssa useaan otteeseen siitä, millainen sopimusjärjestelmä voisi olla mahdollinen.

Hintaneuvottelut olivat nytkin varsin tiukat, mitä kuvaa hyvin sekin, että kun Kymmene Oy:n pääjohtaja Casimir Ehrnrooth kävi puhumassa sosiaalidemokraattien työllisyysseminaarissa, hän totesi siellä hintaneuvotteluista: *Minulle on kyllä arvoitus, että muu yhteiskunta voi sietää semmoista kiristyspolitiikkaa, jota tämä etujärjestö [MTK] on harjoittanut.* Lausuma sai melkoista huomiota, ja Ehrnrooth sai uuden epiteetin ”punainen vuorineuvos”. Se ei kuitenkaan estänyt sopimukseen pääsyä. Hintaratkaisu, joka korotti kantohintoja edellisvuodesta 15–20 %, muistutti sahatukkien ensimmäisiä hintatasosuosituksia 1970-luvun lopulta. Eroa oli kuitenkin siinä, että kun aikaisemmissa sopimuksissa oli hinnoiteltu yksityiskohtaisesti ns. leimikkotekijät, joiden perusteella kussakin kaupassa laskettiin puutavaralajeittaiset ostohinnat, nyt määriteltiin metsälautakunnittaiset keskihinnat, joiden piti toteutua kaikkien sopimuksessa mukana olevien ostajien kaupoissa. – KiVin tähden osapuolet halusivatkin korostaa sopimuksen väljämutoisuutta ja erilaisuutta aiempiin hintasopimuksiin; sitä se olikin.

KiVin mielestä sopimus sisälsi kuitenkin kiellettyä hintayhteistyötä, minkä tähden sopimuksen käyttöönotto edellytti poikkeuslupaa. Se sai Metsälehdessä otsikoimaan *Kilpailuvirasto pani jarrut päälle*, ja *Kilpailuvirasto lukee metsäherroille lakia*. Lisäksi lehdessä todettiin: *Puukaupan piina ei päättynyt hintasopuun. Kilpailuvirasto tulkitsee sopimuksen lain vastaiseksi hintakartelliksi. Ilman poikkeuslupaa ei eteenpäin päästä.*

MTK ja Metsäteollisuus ry (aiempi Keskusliitto) hakivat välittömästi poikkeuslupaa, ja hakemuksessa todettiin mm: *Mikäli poikkeuslupaa ei myönnetä, on puun myynti nykytarpeeseen riittämätön ja voi pysähtyä lähes kokonaan.* Muutamien lisäselvitysten jälkeen Kilpailuvirasto myönsi vuoden pituisen poikkeuslupan tietyin ehdoin, jotka Viitalan mukaan heikensivät *oleellisesti hintasopimuksen ohjaavuutta*. Tämänkin jälkeen sopimus jouduttiin

alistamaan EFTA:n valvontaviranomaiselle ESA:lle, joka lukuisten lisäselvitysten jälkeen antoi luvan sopimuksen toteutukseen.

Vaikka sopimus korottikin kantohintoja edellisvuodesta kuudenneksellä, sopimusta pyrittiin markkinoimaan ”vaatimattomampana”; esimerkiksi Metsälehti totesi keskimääräiseksi korotukseksi 8,1 %, joskin vertailukohta oli *vuoden vaihteen taso*. – Silti tämänkin jälkeen hinnat olivat alemmat kuin edellisenä sopimusvuotena 1990. Määrätavoitteeksi sovittiin 38 milj. m³, jonka toteutuminen yhdessä hintojen korotuksen kanssa laskettiin tuovan metsänomistajille 2,3 mrd:n markan lisätulot.

Sopimus toimi, ja jo elokuussa Metsälehdessä Pasi Seppänen otsikoi pääkirjoituksensa: *Puukauppa sujuu yli odotusten* ja totesi, että *metsänhoitoyhdistykset ovat jälleen osoittaneet kyntensä puukaupan kiihdytyksissä sekä lisäsi rehellisesti: Silloin kun yhdistyksestä näytetään vihreää valoa, puukauppa käynnistyy – vieläpä pitkälle niiden haluamaan tahtiin.* Puuta myytiin jopa liki 10 milj. m³ teollisuuden tarvetta enemmän, näin erityisesti Itä-Suomessa. Viitala katsoi ilmiön aiheutuneen metsänomistajien patoutuneesta myyntipaineesta sekä metsänhoitoyhdistysten tarpeesta edistää suurten puumäärien markkinoilletuloa, *jo omankin taloudellisen etunsa ja tulonmuodotuksensa takia. Ilmeisesti ylitarjontaan vaikutti muun ohella osin myös varovaisuus kilpailuviranomaisten suhteen, jolloin metsänomistajajärjestö ei kyennyt ohjaamaan tarjontaa läheskään entisellä tehokkuudella ja tarkkuudella.*

ALUEELLISIA JA YHTIÖKOHTAISIA HINTASOPIMUKSIA

KiVin poikkeuslupa koski vain yhtä sopimusvuotta, joten vuonna 1995 oli siirryttävä alueellisiin neuvotteluihin; sellaiset olivat KiVin mukaan ”juuri ja juuri” mahdollisia. Aluesopimukset eivät olleet uusi asia puukaupassa, ei ainakaan Rauman seudulla, jossa ns. kuusikko eli Rauman maalaiskunnan, Lapin, Eurajoen, Euran, Hinnerjoen ja Honkilahden metsänhoitoyhdistykset olivat 1950-luvulla tehneet Rauma-Repolan kanssa sopimuksia paperipuun toi-

mituksista Rauman tehtaalle; toiminta oli alkanut pienimuotoisempana jo 1930-luvulla. Mikko Riikilä kirjoitti vuonna 1991 *Metsälehdessä*: *Kuutosiksi nimetty yhdistysrypäs toimi aikanaan läntisen Suomen puumarkkinoiden päänavaajana. Ennen kuin isännät ja Repolan herrat kohottivat Rauman Seurahuoneella maljan sopimuksen kunniaksi, kaupat seisoivat Pohjanmaata myöten. Yhteisvoimin neuvotellen pölli-puun hinta nousi naapuripitäjiä paremmaksi. Sittemmin samalla seudulla ryhdyttiin tekemään myös tukkia koskevia hintasopimuksia, jotka tunnettiin ”Satakunta- sopimuksen” nimellä. Maakunnassa maksettiinkin Suomen parhaat hinnat aina 1970-luvulle saakka, mistä Riikilä toteaa: *Keskisuomalainen laatutukki myytiin halvemmalla kuin ”Meri-Suomen laatuvaatimukset” natisten täyttävä rantamänty.**

Nyt alueet olivat paljon laajempia eli valtakunta jaettiin neljään suuralueeseen. MTK:lla ei ollut enää asiaa näihin alueneuvotteluihin, vaan metsänhoitoyhdistysliittojen valitsemat, tosin ”virallisesti” MTK:n metsävaltuuskunnan nimeämät edustajat muodostivat neuvottelukunnan. Ostajapuolta edustivat suurimpien alueelta puuta ostavien yhtiöiden metsäpäälliköt tai vastaavat. Asiassa ei edetty kuitenkaan näin suoraviivaisesti, sillä Pekka Tiililän mukaan *sekä MTK että teollisuus olivat yksimielisiä siitä, että asiaa ei voida noin vain heittää alueitten hoidettavaksi, vaan ensin on sovittava keskitetysti valtakunnallinen hintarajami. Kysymys oli hankala, sillä kilpailuviranomaiset olivat nimenomaan kieltäneet keskitetyt neuvottelut. Asia päätettiin panna liikkeelle KERY:ssä käytävin neuvotteluihin. Tammikuun lopussa olikin KERY:ssä päästy sopimukseen, joskaan enää ei tosin saanut puhua mistään sopimuksesta, vaan tehtiin ”yhteinen arvio markkinahintatason kehittymisestä”. Todellisuudessa kysymys oli raa’asta hintaneuvottelusta, jossa KERY:ssä sovittiin muutosmarkat puutavaralajeittain tukille ja kuitupuulle. Lopputuloksena sovittiin puutavaralajeittain markkamääräiset muutokset.*

Jatko olikin Tiililän mukaan hankala tai ainakin erikoinen. *Olimme valtakunnan tasolla sopineet jopa puutavaralajeittain tulevat hintamuutokset, mutta niitä ei voinut julkistaa. Kumpikin puoli kertoi aluei-*

den neuvottelija vetäville puheenjohtajilleen vain koko valtakunnalle sovitut tukkiryhmän ja kuitupuuryhmän korotukset. Puheenjohtajat saivat tehtäväkseen maastouttaa korotukset alueellisissa neuvotteluissa puutavaralajeille niin, että ryhmänä tukki ja kuitupuuyhdistykset pysyvät kumpikin KERY:ssä sovitulla tasolla. Neuvotteluryhmien muille jäsenille ei tietenkään saanut kertoa mitään KERY:ssä käydyistä neuvotteluista eikä niiden tuloksista, koska kilpailuviranomaisilta oli lupa vain alueellisiin neuvotteluihin!

Näillä eväillä käytiin hintaneuvottelut alueiden puitteissa, ja vaikka lopputulos olikin selvillä – ainakin suuruusluokaltaan – neuvottelut olivat yllättävän hankalat. Kaikissa alueissa päästiin kuitenkin neuvottelutulokseen, viimeksi Länsi-Suomessa maaliskuun alussa. Näissäkin neuvotteluissa sovittiin vain yhteisestä hintatasonäkemyksestä kaudelle 1995–96, miltä pohjalta metsäyhtiöt sitten laativat omat yksityiskohtaiset hinnastonsa. Uuden hintatason laskettiin olevan 11 % edellisvuoden jälkipuoliskon toteutunutta korkeamman, ja niin että kuitupuilla hintojen nousu oli peräti 20 %:n luokkaa. – Toteutuneet hinnat myös vastasivat melko hyvin näitä ennakoituja ”hintanäkemyksiä”.

Seuraavaa kautta varten yhteisiin hintanäkemyksiin pääseminen osoittautui vielä vaikeammaksi, koska metsäteollisuuden suhdanne oli kääntynyt laskuun. Oli muitakin ongelmia, joista Tiililä kertoo: *Vuoden 1996 alkupuolella alkoi selvitä, että myyjäpuolella on merkittäviä sisäisiä erimielisyyksiä. Maakunnissa oltiin tyytymättömiä MTK:n johdon ja KERY:n isoon rooliin edellisen vuoden neuvotteluissa, ja kenttä halusi nyt ottaa ohjat käsiinsä. Kysymys oli siis siitä, että maakunnalliset metsänhoitoyhdistysten liitot ja erityisesti niiden johdossa olevat henkilöt halusivat siirtää valtaa Simonkadulta maakuntiin. Sekä maakunnista että Simonkadulta saatiin yhtenevät viestit siitä, että kenttä haluaa hoitaa neuvottelut alusta alkaen, ja MTK:lle jää hoidettavaksi vain informaation vaihto teollisuuden kanssa valtakunnan tasolla.*

Alueneuvottelujen juroessa Enso ilmoitti maaliskuussa aikovansa alentaa puun hintoja; hinnanalennustarve oli eräissä lajeissa jopa viidennes. MTK rea-

goi välittömästi, ja ”Maaseudun Tulevaisuus” (”Maas-Tulli”) otsikoi näyttävästi etusivullaan: *Enson hinnant-lasku-uhoon ei katetta markkinoilla*. Hinnat kuitenkin alenivat, eikä yksin Enson toimesta. Aamulehti otsikoi: *Puun hinta laskee viidenneksen. Enso ja UPM-Kymmene tulevat ulos omilla listoillaan, Metsäliito jatkaa avokaupoin*. Lehti epäili molempien yhtiöiden sopineen keskenään hintaliikkeistään. *E-ehi. Ei meillä ole ollut minkäänlaista tietoa Enson hinnoista. Kuulen nyt vasta teiltä niistä eka kertaa*, vastasi lehden haastattelema UPM:n hankintajohtaja Timo Panhelainen. *Joku uskoo, joku ei*, totesi lehti.

Etelä-Suomessa päästiin sopimukseen lopulta kesäkuun alussa, ja loppukesästä ainakin näennäisesti myös muiden alueiden kanssa. Tosin nämä ”syventävät” näkemysneuvottelut käytiin Helsingin Palacesa ja KERY:n puitteissa. Vuoden 1996 hintaratkaisut merkitsivät lievää alennusta edelliskauden hintoihin. Tästä huolimatta tarjonta säilyi syksyn ajan kohtuullisena, eivätkä hintaliikumarkkaan nousseet merkittäviksi. Vuoden 1996 kantohinnat toteutuivat koko maassa keskimäärin 1 % edellisvuoden hintoja korkeampina.

Se oli alueellisten hintasopimusten loppu, ja seuraava vaihe oli yhtiökohtainen neuvottelujärjestelmä, jolle EU:n komissio oli Metsäteollisuuden ja MTK:n hakemuksesta myöntänyt poikkeusluvan viideksi vuodeksi. Suomen Kilpailuvirasto ei kuitenkaan myöntänyt lupaa kuin kahdeksi vuodeksi. Neuvottelevia yhtiöitä oli vain kaksi: Enso Oy ja UPM-Kymmene Oy, joiden kanssa MTK:n metsävaltuuskunnan nimeämät neuvottelukunnat käynnistivät ”hintaodotus”-neuvottelut tammikuussa 1997. UPM:n neuvottelut käynnistyivät 20. tammikuuta, ja ”Maaseudun Tulevaisuus” muisti historiallista tilannetta julkaisemalla neuvotteluryhmistä ison värikuvan etusivullaan. Kuvan juhlallisuutta lisäsi se, että neuvottelu pidettiin eduskuntatalossa, sillä myyjäryhmän puheenjohtaja Timo Kalli oli Keskustan kansanedustaja. Enso aloitti neuvottelunsa viikkoa myöhemmin, mutta julkisuus jäi vähemmäksi.

Sopimukseen ei päästy aivan yhdellä istumalla. Neuvotteluja hiersi myyjäpuolen neuvottelukunnan

laajuus ja heterogeenisuus; kunkin mhy-liiton edustaja oli saanut tiukat eväät, joista ei saanut tinkiä – aivan kuten kevään 2011 hallitusneuvotteluissa! Kuukautta myöhemmin MTK:n lehti otsikoi: *Yrityskohtaiset neuvottelut etenevät*. Myyjäpuolen mukaan vientimarkkinoiden kehityksestä ei kummallakaan osapuolella ollut selkeää kuvaa, ja siksi *puun hinnasta aletaan keskustella vasta maaliskuun puolella*. Molemmissa ryhmissä uskottiin kuitenkin päästävän sopimukseen. Metsäteollisuus ry:n puheenjohtaja (ja UPM:n toimitusjohtaja) Juha Niemelä totesi samassa lehdessä, että *sopimukseen pääsy on välttämätöntä, muuten metsäteollisuus ei selviä kuluvas-ta vuodesta*. Metsäliiton hallituksen puheenjohtaja Arimo Uusitalo puolestaan uhkasi, että mikäli neuvotteluissa ei päästä tulokseen, Metsäliitto siirtyy takuuhintojen käyttöön.

Neuvottelut jatkuivat hiihtolomien jälkeen, mutta hinta-asiasta ei päästy yksimielisyyteen. Maaliskuun puolivälissä ”MaasTulli” joutuikin otsikoimaan *UPM:n ja metsänomistajien puuneuvottelut katkesivat*. UPM:n Tiililän mukaan kuitupuun hinnoista oli oltu erimielisiä: *Minun on vain todettava, että meille osoitettiin neuvotteluryhmä neuvottelukumppaniksi ja yhteistä säveltä sen kanssa ei löytynyt. Neuvottelut ovat ohi*. Kallin mukaan myös kuitupuun hintaa oli kyllä saatu nostetuksi, *mutta ei myyjän kannalta riittävästi*. Enso jatkoi vielä neuvottelujaan.

Isommat voimat puuttuivat kuitenkin peliin, ja niin vajaa viikko myöhemmin uutisoitiin, että UPM oli päässyt myyjäpuolen kanssa yksimielisyyteen puun tulevasta hintakehityksestä. Tiililän mukaan *neuvottelutuloksesta sai tällä kertaa käyttää kilpailuviranomaisten sanelun mukaan nimitystä ”yrityskohtainen neuvottelutulos puun markkinahintatasoa koskevista odotuksista*”. Sopimus ja sopiminen olivat ehdottomasti kiellettyjä sanoja, joten *Kallia ja minua hymyilytti, kun muotoilimme hiuksia halkoen sanavalintoja julkisuuteen annettavaan tiedotteeseen*. Tiililä muisti tähdentää myös Metsälehdessä: *Tämä ei ole hintasopimus*. Sopimuksen eli näkemyksen mukaan tukkien hinta nousi noin 10 mk/m³ (3–4 %), kun taas kuitupuun hinta kohosi vähemmän. Hintarat-

kaisun ohella Kalli näki sopimukseen pääsyssä muitakin hyviä puolia: *Teollisuuden ja metsänomistajien on helpompi valvoa yhteisiä etuja esimerkiksi EU:ssa ja sertifiointissa.*

Myös Enso pääsi neuvotteluissaan koko laila samanlaiseen ratkaisuun – ymmärrettävästi. Kolmas suuri, Metsäliitto, jonka ei tarvinnut neuvotella ”omiensa” kanssa, päätyi niin ikään nostamaan tukin hintojaan 3–4 % osuuskunnan alkutalvesta maksamista hinnoista. ”MaasTullissa” todettiin ”oikeaoppisesti” ratkaisun vertaaminen UPM:n hintatulokseen olevan turhaa, *sillä markkinahinta syntyy kevään kaupoissa puun kilpailussa ostajien kesken.* Lehiti myös muistutti, että *myyjien osuuskunta on ennenkin reagoinut markkinoihin muita ostajia nopeammin suhdannousuissa.* – Yhteiset hintanäkemykset eivät kuitenkaan riittäneet puumarkkinoille. Hinnat alkoivat liukua jo kesästä alkaen, ja kun vuosi oli lopussa, saatiin todeta, että niin tukkien kuin kuitupuunkin hintojen nousut olivat kaksinkertaistuneet sopimuskorotuksiin verrattuna.

Seuraavana vuonna neuvottelut olivat paljon vaikeammat. Jo edellisvuoden kokemukset saivat Tiililän kirjoittamaan: *Jälleen vahvistui käsitykseni, että neuvottelujärjestelmän kehitys oli johtamassa umpikujaan. Kun ”vanhoina” aikoina MTK vastasi myyjäpuolen neuvotteluista, se yleensä toimi jokseenkin vastuullisesti pitäen tärkeänä puumarkkinoiden toimivuutta pitkällä jäniteellä. Nyt oli tultu siihen, että MTK:n kenttä oli syrjäyttänyt Simonkadun neuvottelijat. Tilalle oli tullut ryhmä maakuntien nimeämiä neuvottelijoita, joilla kullakin oli selässään reppu täynnä oman maakunnan tavoitteita, joista ei ollut lupa tinkiä. Ja kun maakuntien intressit ovat aina keskenään ristiriidassa, kuusialueet vastaan mäntyalueet, tukkialueet vastaan kuitupuualueet, jne., niin myyjäpuoli oli jo lähtötilanteessa keskenään eripurainen. Lisäksi se tarkasteli asioita lyhyellä, enintään vuoden perspektiivillä.*

Enso ei neuvottellut ollenkaan ja UPM:n neuvotteluryhmässä päästiin yhteiseen näkemykseen vasta lähes puoli vuotta kestäneiden monivaiheisten ”jähkailujen” jälkeen heinäkuun alussa. Se merkit-

si keskimäärin 3 %:n nousua kantohintoihin. Vaikka myyjäryhmän puheenjohtaja Eero Kerttulan mukaan aikaan saatu kompromissiratkaisu oli 1990-luvun paras, kaikki eivät olleet siihen alkuunkaan tyytyväisiä, ja neuvottelutulos tuli hyväksytyksi metsänomistajien neuvottelukunnassa mahdollisimman täpärästi, äänin 12–11.

Enson metsäpäällikkö Voitto Pölkki ihmetteli UPM:n tekemää hintaratkaisua pitäen sitä kalliina. *Jo nyt puumme hinta on maailman kalleinta ilman korotuksiakin,* Pölkki totesi ”MaasTullissa”. Hänen mielestään Enson ei tarvinnut enää käydä omia neuvottelujaan, *sillä mielestäni puun hintataso tulee määritetyksi UPM-ratkaisulla.* Samaa mieltä oli myös Metsäliiton varatoimitusjohtaja Harri Lallukka, joka ilmoitti osuuskunnan rakentavan hinnastonsa UPM-ratkaisun pohjalta. MTK:n puheenjohtaja Esa Härmälä puolestaan tähdensi, että kyseessä oli ainoastaan hintaodotus keskimääräisille leimikoille ja hän kehotti ”hintasopimushengessä” myyjä tinkimään hintoja ylöspäin, *ei vain hyvien vaan myös heikompien leimikoiden.*

Vuodeksi 1999 käydyissä neuvotteluissa ei päästy edes äänestysratkaisuun. Se johtui paljolti siitä, että elettiin laskusuhdanteen aikaa. Suomen Sahat ry:n toimitusjohtaja Armi Korkeaniemi totesikin: *Sahoille viimeisyksyinen kantohintataso on kestämaton. Viennimarkkinoilta ei ole kiirinyt viestejä käänteestä parempaan. Mäntysahatavaran hinta on huonoin naismuistiin.* Hän pelkäsikin, että jälleen kerran suurteollisuus pyrki ostamaan korkeilla tukinhinnoilla sovun puumarkkinoille, vaikka myönsikin, että *tasainen puukauppa olisi kaikkien etu.* Näin ei käynyt. Kumpikin yhtiö kävi omat neuvottelunsa, mutta näkemykset tulevasta hintakehityksestä poikkesivat osapuolten kesken siinä määrin, että maaliskuun puolivälin jälkeen molempien yhtiöiden neuvottelut lopetettiin. Vähän ennen neuvottelujen katkaisemista UPM:n Niemelä varoitti julkisuudessa: *Ellei tässä tilanteessa voida saavuttaa yhteistä näkemystä sekä tukkien että kuitupuun alenevasta hintatasosta, ainakin edustamani yritys katsoo, ettei nykyinen neuvottelujärjestelmä toimi eikä siihen ole syytä palata jatkos-*

sakaan. Sekään uhkaus ei auttanut. Viitala kuvailee tilannetta ennen neuvottelujen katkeamista: *Myyjäpuolen puheenjohtaja totesi julkisuuteen, että UPM-Kymmenen viimeinen ehdotus olisi merkinnyt 5,8 % alennusta kuitupuun hintaan myyjäpuolen esittäessä 0,4 % korotusta, ja että tukin hinnasta olisi kylä löytynyt sopu. Tosiasiassa sopu kuitupuunkin hinnasta lienee ollut selvästi edellä kuvattua lähempänä. Stora Enson tarjouksen ilmoitettiin merkinneen keskimäärin 3–5 % alennusta vuoden 1998 syyskauden hintatasoon. Myyjäpuolen menettely herätti ihmettelyä, ja UPM:n uusi metsäpäällikkö Hannu Vainio totesikin yhtiönsä lehdessä: *Metsänomistajien kannan saattaa varsin outoon valoon myös metsänomistajien oman yrityksen Metsäliiton välittömästi UPM:n neuvottelujen päättymisen jälkeen ilmoittama hintojen alennus.**

Tapahtumalla oli myös oma jälkipyykkinsä. MTK:n Esa Härmälä esitti, että neuvottelujärjestelmässä tulisi päästä palaamaan vanhaan käytäntöön, eli että järjestötasolla sovittaisiin ainakin kuitupuun hinnoista. Lisäksi hän julkisesti ilmoitti, ettei ollut puukaupan aika. *Ainakaan minun metsästäni ei myydä.* UPM puolestaan toimitti Kilpailuvirastolle kirjeen, jossa arvosteli kovin sanoin metsänomistajapuolen neuvottelijoita. Tätä pidettiin MTK:n kentällä ”törkeänä” menettelynä. – Sopimuksettomassa tilanteessa puun tarjonta jäi tarvetta pienemmäksi, mikä näkyi myös hintakehityksessä.

KiVi ei enää myöntänytkään jatkolupaa yrityskohtaiselle järjestelmälle, ei vaikka MTK valitti päätöksestä. Asian käsitellyt kilpailuneuvosto totesi marraskuussa 2000 antamassaan päätöksessä hylänneensä MTK:n valituksen mm. *koska neuvottelujärjestelmien ei ole voitu todeta edistäneen puumarkkinoiden toimintaa. Päinvastoin, joinakin vuosina neuvottelujen pitkittyminen on hidastanut puukauppojen käynnistymistä ja aiheuttanut kauppojen keskittymisen loppuyskyyyn. Neuvottelujärjestelmä on ollut omiaan vääristämään puula- jien ja eri alueiden välisiä hintasuhteita.* Lisäksi neuvoston mielestä järjestelmä ei ollut edistänyt tehokkuutta puumarkkinoilla. Kauppa- ja teollisuusministeriön tiedotteessa todettiin päätöksen merkittävään yksiniitisesti hintasopimusjärjestelmän päättymistä.

Näin oli. Siitä lähtien markkinatalous ja vapaa kilpailu ovat vallinneet puukaupassa. Näin on siinäkin huolimatta, että kilpailunrajoituslain vastaista toimintaa on todettu ilmenneen puukaupan piirissä vuoden 2000 jälkeen; kilpailua se ei ole näet vähentänyt, ei ainakaan kuluttajien edun kannalta tarkasteltuna.

HINTASOPIMUSTEN MERKITYS

Varsinaista hintasopimusaikaa, enemmän tai vähemmän täydellistä, kesti vuoteen 1991 saakka eli 30 vuotta. Puun hintojen ohella sopimusrutiini piti sisällään yleisiä puukauppaan liittyviä periaatteita ja sopimusehtoja. Varsinaisten hintojen ohella sovittiin myös erilaisista hinnoittelutekijöistä, jotka lähes poikkeuksetta olivat hintalisiä. Niitä olivat ainakin aikaisuus-, keskitys-, metsäyhteistyö-, metsätaloussuunnitelma-, korjuumenetelmä- ja pystykarshintalivät. Myös mänty- ja koivutukkia koskenut laatuhintailu oli luonteeltaan hintaa lisäävä, kuten myös vuosina 1987–89 käytössä ollut takuuhintajärjestelmä. Mielikuvitusta on siis riittänyt hintaneuvottelijoilla, tai oikeammin myyjäpuolen edustajilla, sillä tiettävästi erilaiset hintalivät tulivat neuvottelupöytään poikkeuksetta MTK:n ehdottamina; teollisuuden osana oli ne ”kiltisti” hyväksyä – ehkei aina kuitenkaan kovin kiltisti.

Hintasopimuksilla on ollut merkittävä vaikutus suomalaisen puukauppaan. Ne ovat tasanneet puun hinnan vaihteluja sekä tuoneet puuta markkinoille. Juhani Viitala listaa 15 eri ”hyvää”, mitä hintasopimukset ehtivät aikaan saada; osa niistä on tosin sellaisia, joiden paikkansapitävyyden voi kyseenalaistaa, kuten leimikoiden välisten hintaerojen tasoittamisen. Se ainakin on varmaa, että ne ovat lisänneet metsänomistajien puunmyyntituloja, ei ainoastaan korkeiden yksikköhintojen vaan myös suurempien myyntimäärien kautta. Mutta Viitalan väite, että *puukaupan sopimuspolitiikka on ollut aivan ratkaiseva tekijä siihen, että Suomi on kyennyt kehittymään kärkiluokan metsätalouksmaaksi koko maailmassa*, on jo liioittelua. Jo ennen hintasopimusten aikaa Suomesta oli tullut merkittävä metsäteollisuusmaa, joka oli kyennyt

normalein puun myyjän ja ostajan välisin kauppavain turvaamaan teollisuutensa puuhuollon. Toki väliin melkoisin vaikeuksin, mutta vaikeudet eivät olleet vähempiä hintasopimusajallakaan. Samaa puukaupan toimivuutta todistaa myös vuodesta 1999 alkanut ”uusi aika” ilman hintasopimuksia.

Hintasopimuksilla oli myös huonot puolensa. MTK:n neuvotteluvoiman ansiosta hintataso säilyi korkeana, mitä useana vuonna ilmenneet hintaliukummat vielä lisäsivät. Ne olivat luonnollisesti ostajien itsensä aiheuttamia, mutta myös myyjäpuoli pystyi niihin vaikuttamaan tarjonnan säätelyllä. Ulkopuolisille ostajille jäykähkö hintasopimus tarjosi usein tilaisuuden ”edullisiin” puukauppoihin. Itsenäiset sahurit eivät kuitenkaan rakastaneet hintasopimuksia, koska ne katsoivat suurteollisuuden tietoisesti nostaneen sopimuksissa tukin hinnan kohtuuttoman korkeaksi pitääkseen kuitupuun hinnan matalana. Näin uskottiin tai pikemminkin uskoteltiin myös puuntuottajapiireissä. Vielä vuonna 2005 MTK:n puheenjohtaja Esa Härmälä totesi ”MaasTullissa” sahojen silloisen ahdingon johtuvan tukki- ja kuitupuun väärästä hintasuhteesta. *Halvan kuitupuun saaminen on turvattu pitämällä tukin hinta korkealla.*

Olikohan noin? Puunmyyjilläkään, vaikka virallisesti sanoivatkin tukevansa paikallissahoja, ei ollut mitään korkeita tukinhintoja eikä useimmiten nimenomaan niille maksettuja liukumia vastaan. Tosin MTK paheksui ”privaatisti” liukumailmiötä, jonka se katsoi syövän hintasopimusten uskottavuutta, ja oli siinä oikeassa. Siihen liittyi myös sopimusten hinnoittelutekijöitä koskeva ristiriita, joka ei myöskään suosinut paikallissahoja. Iisalmen Sahojen toimitusjohtaja Kari Aminoff lähetti elokuussa 1984 ”Iisalmen neekeritasavallastaan” kirjeen Keskusliiton Matti Pekkaselle, jossa hän toi esiin sahaiteollisuuden ongelmia. Ne liittyivät paljolti tukin hintaan ja hinnoitteluun, josta hän mm. totesi: *Nykyinen kantohinta-ajattelu ei lainkaan huomioi integroitumattoman sahalaituksen puustamaksukykyä ”lähireviirissä”, vaan lähtee kylmästi integroituneen teollisuuden kantohinta-ajattelusta. Tulkoon nyt truisminomaisena mainittua sekin, että on aivan eri asia maksaa vaika*

ka 5–10 mk/m³ enemmän 20–30 km:n päähän sahatta kannolle kuin ”hintasuosituksen” mukainen kantohinta 150 km:n päähän. – Hintasopimusten poistuminen on mahdollistanut sahureille vapaan hinnoittelun. Tosin moni niistä harjoitti sellaista myös hintasopimusten aikaan – ja usein hyvällä menestyksellä ainakin tukinsaannon suhteen.

Markkinatalous on näkynyt niin puumäärissä kuin puun hinnoissa.

PUUKAUPPAA SOPIMUSAJAN JÄLKEEN

Vuodesta 1999 alkaen Suomen puumarkkinoilla on eletty vapaan markkinatalouden aikaa. Metsäteollisuus ry:n kyseisen vuoden kertomuksessa todettiin: *Puukauppa hiljeni useiksi kuukausiksi neuvottelujen katkettua keväällä. Vasta syyskuussa se vilkastui uudelleen ja yksityismetsistä ostettiin vuonna 1999 noin 41 miljoonaa kuutiometriä raakapuuta. Lopullinen määrä jäi tavoitteista muutaman prosentin, mutta teollisuus pystyi korvaamaan vajauksen muista lähteistä hankitulla puulla. Muun muassa puun kokonaistuonti kohosi uuteen ennätykseen, noin 13 miljoonaan kuutiometriin.* Puun hinta säilyi keskimäärin edellisvuoden tasolla, kuusitukin hinta nousi ja sellupuiden aleni.

Markkinatalous on näkynyt niin puumäärissä kuin puun hinnoissa. Vuosittaiset vaihtelut ovat olleet melkoisia, ja myös osapuolten näkemykset puun oikeasta hinnasta ovat usein olleet poikkeavia – aivan kuten aiemminkin. Esimerkiksi toukuussa 2004 ”MaasTulli” otsikoi: *Kantohinnat kaukana vuoden takaisista*, ja lehden mukaan ylitarjonta jarrutti hintojen nousua etenkin hyvissä leimikoissa. Kalajoen metsänhoitoyhdistyksen toiminnanjohtaja kehottikin lehdessä myyntiverossa olevia metsänomistajia hillitsemään puukauppoja. Hän uskoi kuitenkin tilanteen tasapainottuvan, kun isännät siirty-

vät peltotöihin. Viikkoa myöhemmin sama lehti uutisoi kuitenkin Suomen Sahat ry:n kevätkokouksesta: *Kallis puu estää sahojen tuloksen teon*. Itsellisten sahureiden mielestä tukin hintojen olisi pitänyt pudota ainakin 10 %, ja kokouksessa oli muistutettu, että oli myös myyjien etu, että tukin hinta olisi järkevässä suhteessa sahatavaran vientihintaan – aivan kuten ennenkin.

2000-luvun ensikymmenen huipentuma oli vuosi 2007, jolloin taas kerran elettiin lyhyt, mutta sitä rajumpi sahateollisuuden suhdannenousu. Sahatavaran kysynnän ja hintojen nousu alkoi syksyllä 2006, voimistui seuraavan vuoden alkupuoliskolla, ylikuumeni kesään tultaessa, mutta alkoi sammua jo loppukesästä ja oli ohi ennen vuoden loppua. Sahaliikkeen ”nousu, uho ja tuho” tiesi valtaisa kysyntää sahatukille. Havutukkien kantohinnat nousivat kesästä 2006 kesään 2007 kolmanneksella. Enimmillään tukista maksettiin jopa yli 80 euroa kuutiolta! UPM Metsän vuosikertomuksessa asiaa selitettiin – hieman kaunistellen – näin: *Kotimaan puun hintojen ennätysuureen ja osin hallitsemattomaankin nousuun oli lukuisia syitä. Näistä tärkeimmät olivat sahateollisuuden korkeasuhdanne, muun teollisuuden korkea käyntiaste, talven 2007 leutos ja lyhyys, Venäjän puun toimittushäiriöt sekä Venäjän puulle heinäkuun alussa korotetut vientitullit. Kaikki nämä lisäsivät tuntuvasti kotimaisen puun kysyntää*. Lisäksi tunnustettiin: *Tulos oli osittain seurausta valitusta ostopolitiikasta, jonka ansiosta kuitupuun hintojen hallinnassa onnistuttiin paremmin*. – Ennätysuuresta noususta puhuminen oli kuitenkin suuresti liioittelua, kun muistetaan mitä tapahtui ”Korean boomin” aikaan vuonna 1951 sekä hintahullutuksen ennätyskysyntä 1973, jolloin tukkipuun kantohinnat kaksinkertaistuiivat muutamassa kuukaudessa.

Olivatko vuoden 2007 huippuhinnat liiallisia, on Matti Kärkkäisen mukaan arvostuskysymys. *Suomen Sahat ry:n jäsenten tietojen mukaan vuosi 2006 oli taloudellisesti hyvä ja 2007 suorastaan erinomainen huippuhinnoista huolimatta. Vuosi 2008 oli taas ennätysellisen tappiollinen. Ne sahaajat, jotka*

vuonna 2007 pystyivät sahaamaan pääasiassa edellisvuonna hankittua puuta, olivat menestyksekkäitä. Ne, jotka ostivat vuoden 2007 huippuhintaan jopa vasta vuonna 2009 sahattuja puita, olivat pahoissa vaikeuksissa. Tilastot tukevat vanhaa ajatusta, että raakapuun hinta nousee herkästi subdanteiden parantuessa, mutta alentaminen on tuskaisaa tarpeesta huolimatta.

PUU LIIKKEELLE MARKKINOINNIN KEINON?

Vuotta 2007 lukuun ottamatta puumarkkinoilla on ollut rauhallista 2000-luvulla. Taantumavuosista ja useista tehtaiden sulkemisista huolimatta puun kysyntä on säilynyt melko korkeana, mitä on vielä lisännyt puun tuonnin vaikeutuminen Venäjältä. Kilpailua on siis riittänyt puukaupassa; se on ollut omiaan lisäämään puunostajien markkinointitoimia.

Markkinointi ei tietenkään ole mitään uutta puukaupassa. Jo 1880-luvulla – ehkä ennenkin – esimerkiksi Jaalan kirkkoherra julisti saarnansa päätteeksi, että Verlan puuhiomo ostaa liippipuuta, ja sanomalehdissä oli ilmoituksia, joissa kerrottiin, että *Kaukaan Tehdas ostaa Koiwupropsia Tehtaalle tuotuna seuraavilla ehdoilla...* Vastaavanlaista lehti-ilmoittelua esiintyi myöhemminkin, etenkin noususuhdanteissa. Erityisesti Metsäviikon Metsälehdessä oli usein iso joukko puunostajien ilmoituksia, jotka kuitenkin voitiin luokitella paljolti kannatusluonteisiksi. (Voiko nykyisiäkään puunostoilmoituksia esimerkiksi ”MaasTullissa” luokitella muunlaatuiseksi?)

Taantumavuosista ja useista tehtaiden sulkemisista huolimatta puun kysyntä on säilynyt melko korkeana, mitä on vielä lisännyt puun tuonnin vaikeutuminen Venäjältä.

Markkinointitoimet alkoivat laajeta ja vakavointua 1970-luvulla. Siihen oli syynä entisestään lisääntynyt kilpailu puusta. Uusien markkinointioppiin mukaan metsänomistajia ryhdyttiin kytkeämään metsäyhtiöiden kanta-asiakkaiksi. Sitomisvälineenä käytettiin useimmiten metsäpalvelusopimuksia, tuolloin vielä metsänhoitosopimusten nimellä. Muutamat yhtiöt, ainakin Kymi ja Ahlström, olivat tehneet tällaisia sopimuksia muutamien suurten metsänomistajien kanssa jo 1950-luvun alusta alkaen. Nyt niitä ryhdyttiin tarjoamaan yleisesti kaikille. Tehdaspuu oli näiden sopimusten markkinoinnissa aktiivisin, mutta monet muut yritykset seurasivat pian perässä. Ostomiesten harjoittaman suoramarkkinoinnin rinnalle tulivat arsenaaliksi myös lehti-ilmoitukset, markkinointikirjeet, messut sekä – Rautamäen-Repolan toimesta – tv-mainokset; sitten myös radio, ulkomainokset ja monenlaista muutakin.

MTK:lta ei tietenkään jäänyt huomaamatta ostajien toimet. Jo vuonna 1966 metsänhoitosopimuksia oli käsitelty MTK:n metsävaliokunnassa, ja toiminta oli jyrkästi tuomittu, koska katsottiin sen tarkoituksena olevan *murtaa metsänomistajien rintama ja sivuuttaa heidän kaupallinen linjansa kokonaan. Lisäksi tällainen toiminta on omiaan kaivamaan maata koko metsänhoitoyhdistystoiminnan ja yleensä metsänomistajien omatoimisuuteen ja itsemääräämisoikeuteen perustuvan järjestelmän alta*. Sanamuoto oli Tero Ollilan käsialaa, oik.kand.-metsänhoitajan, joka pari vuotta myöhemmin siirtyi Tehdaspuun lakimieheksi ja josta tuli ehkä kiivain, ainakin sanavalinnoiltaan ”pirunmoisin” MTK- ja mhy-leirin kriitikko.

Asia jäi vielä tuolloin tähän; eihän sopimuksia ollut kuin kourallinen. Mutta 10 vuotta myöhemmin, kun hoitosopimusten markkinointi oli aktivoitunut – paljolti MTK:n vuonna 1974 käynnistämän metsänhoitoyhdistysten kehittämissuunnitelman vastapainona – MTK julisti ”sodan”. *Metsänhoitosopimuksista lihava riita*, otsikoi Savon Sanomat, ja Uusi Suomi puolestaan: *Orjasopimuksia sanoo Haavisto*. Viitala kuvailee silloista tilannetta: *Vaikka itse metsänhoitosopimuksia ei vielä paljon syntynytkään – niitä tuskin oli edes satoja – nähtiin metsänomistajajärjestössä, että*

toiminnan jatkuminen murentaisi metsänomistajien järjestäytymistä sekä heikentäisi metsänhoitoyhdistysten asemaa. Samalla se muodostaisi uhkan yhdistysten toiminnan kehittämiseksi. MTK vaati, että TPY suositaisi jäsenilleen pidättäytyä sopimusten tekemisestä, mihin TPY ei suostunut.

MTK jatkoi metsäpalvelusopimusten arvostelua, ja seuraava julkinen yhteenotto käytiin 1980-luvun alkuun, minkä alkua Viitala kuvailee näin: *Asiassa hie- man rauhallisemmin sujuneen vuoden 1981 jälkeen metsäpalvelusopimusten markkinointi aktivoitui vuonna 1982 erittäin näyttäväksi erityisesti Tehdaspuu Oy:n toimesta. Myös Veitsiluoto Oy oli käynnistänyt jo vuoden 1982 alkupuolella Pohjois-Suomessa voimakkaan markkinointikampanjan*. Metsävaltuuskunta antoi kokouksestaan 1.7.1982 julkilausuman, jossa se ankarasti tuomitsi teollisuuden tarjoamat metsäpalvelusopimukset. Taistelu kiihtyi ja huipentui maaliskuun alkuun 1983, jolloin MTK julisti Tehdaspuun puukauppaan. Se jouduttiin purkamaan sen jälkeen, kun keskusjärjestöjen asettama sovitteluelin oli todennut saarron hintasopimuksen vastaiseksi sekä Tehdaspuun markkinointitoimet ”laillisiksi”. Päätös ei lopettanut MTK:n arvostelua eikä varmaan kentällä tapahtuvaa ”myyräntyötäkään”, mutta aikaa myöten se laantui, kun palvelusopimukset alkoivat yleistyä ja myös Metsäliitto ja metsänhoitoyhdistykset ryhtyivät sellaisia tai vastaavia tarjoamaan.

Metsäpalvelu- tai muista asiakassopimuksista onkin tullut osa jokapäiväistä puukauppaa. Samalla niiden teho markkinointi-instrumenttina on hie- man vähentynyt, kun niin monet toimijat ovat niitä tarjoamassa; valvutuneimmilla metsänomistajilla onkin sopimus useamman yhtiön kanssa ja asiakasuskollisuus on muutenkin ollut heikkenemässä. Samaan aikaan on kuitenkin palvelujen sisältö monipuolistunut, ja netistä on tullut keskeinen kanava niin palvelujen markkinoinnissa kuin myös asiakasyhteydenpidossa; toki asiakaslehtiäkin jaksetaan edelleen julkaista, onhan se tarpeen jo imagon kannalta paperia valmistavalle teollisuudelle.

Markkinoinnin tyyliä on eronsa. Voi esimerkiksi kysyä, miten järkevä on kahden suuren itse-

Ei kai kilpailulaki voi tarkoittaa sitä, ettei min-käänlainen kanssakäyminen alan toimijoiden kesken voisi olla mahdollista? Metsäherroilla ainakin on kautta aikojen ollut monenlaista sosiaalista elämää, mm. metsästyksen muodossa. Kuvassa metsäpäälliköt Hannu Vainio (H 64, vas.), Markku Melkko (H 71) ja Voitto Pölkki (H 65) maaliskuussa 2000 Vainion työhuoneessa Valkeakosken Metsä-Tietolassa. Kyseessä on Valkeakosken merkittävimmän seurapiiritapahtuman, "Haka-Shown", väliaikatarjoilu, ja puhetta riitti niin peurajahdeista kuin matikkasaaliista; puolisoitkin olivat vielä samassa huonetilassa!

Naisten osuus metsänomistajina on kaiken aikaa kasvamassa, ja siksi myös naisille suunnattuja valistus- ja markkinoititilaisuuksia järjestetään entistä enemmän. Luonnollisesti asiaan kuuluu myös "Vuoden naismetsänomistajan" valitseminen. Kuva toukokuussa 2002 Joensuussa Silva-metsänäyttelyn yhteydessä järjestetystä naisten metsäpäivästä.

ään kansainvälisenä pitävän metsäyhtiön politiikka pakottaa myös Suomen metsäosastojen markkinointi yhtiön yleislinjaan ja -ilmeeseen. ”Biofore” ja ”Rethink” eivät välttämättä aukea suomalaiselle metsänomistajalle, ei etenäkään kun niihin liittyvällä kuvituksella ei ole yhteyttä suomalaiseen metsämaailmaan; olkoonkin että yhä suurempi osa maamme metsänomistajista hallitsee internetin ja sosiaalisen median. Myös perinteisten ”metsäisten” markkinointituotteiden poistaminen keinovalikoimasta tuntuu kummastuttavan ainakin vanhempaa myyjäkuntaa. Voisi myös kuvitella, että Metsäliiton ja monen pienemmän puukaupan toimijan kotimaisuuteen ja arkirealismiin tukeutuva linja purisi paremmin myös uuteen metsänomistajakaartiin.

Oikein toteutetun metsällisen markkinoinnin voimasta antaa varmaan parhaimman todistuksen 1920-luvun alussa alkanut metsänomistajien kaupallinen yhteistyö. Metsänomistajain Metsäkeskuksesta ja sitä seuranneesta Metsäliitosta on kasvanut 130 000:n jäsenen osuuskunta, josta kerrotaan hie-man lisää tuonnempana. Toisaalta – markkinointitoimien merkitystä puukaupassa ei pidä yliarvioida. – Sekin hyvä puoli markkinoinnissa on, että se on lisännyt naisten määrää metsäosastoilla.

PUUKARTELLISTA 50 MILJ. EURON SAKOT

Vaikka kilpailulain ja KiVin mukaan puun ostajien välinen yhteistyö oli kiellettyä, teollisuus jatkoi sitä supistettuna ja ”salassa”, ja vain kolmen suuren ostajan kesken. Ei kuitenkaan riittävän salassa, sillä KiVin vuonna 1998 tekemissä tarkastuksissa tuli osoitettua, että vuosien 1993–97 aikana Enson, Metsäliiton ja UPM:n kesken oli ollut Mikkelin seudulla sellaista tietojen vaihtoa, jonka katsottiin merkitsevän kilpailulain vastaista hintayhteistyötä ja hankinta-alueiden jakoa. KiVi vei asian kilpailuneuvostoon ja esitti kullekin yhtiölle 20 milj. markan sakkoa. Viraston selvityksen mukaan tietoja oli vaihdettu yhtiöiden edustajien välisissä kokouksissa sekä myös yhtiöiden ja metsänhoitoyhdistysten yhteisissä seurantakokouksissa; nämä olivat saaneet alkunsa 1970-luvun lopussa, kun puumäärien ohjaus oli sisällytetty hintasopimuksiin.

Kilpailuneuvosto yhtyi KiVin esitykseen, mutta alensi yhtiökohtaiset sakot puoleen. Juttu vietiin vielä KHO:n käsittelyyn, jossa sakot pieneni-vät edelleen, nyt 3 milj. markkaan. KiVin ylijohtaja Martti Purasjoki harmittelikin ”Helsingin Sanomissa” joulukuussa 2001: *Mitä pienemmäksi sakot menevät, sitä vähemmän vaikutusta. Eli on kannattavaa pitää kartellia yllä.*

Näin ilmeisesti olikin, sillä toukokuun lopulla 2004 julkaistiin mm. ”Maaseudun Tulevaisuudessa” etusivun uutinen: *Suuria metsäyhtiöitä epäillään kartelleista.* Suomen kilpailulaki oli samaisen toukokuun alussa muuttunut ”kansainväliseksi” siten, että kartellin paljastaja saattoi vapautua jälkiseuraamuksilta. UPM:n hallitus, tietävästi puheenjohtajansa Vesa Vainion esityksestä, käytti tilaisuutta hyväkseen sekä teki ilmiannon metsäteollisuudessa harjoitetusta kilpailulain vastaisesta toiminnasta, joka koski sekä paperin myyntiä että puukauppaa. Paperinmyynnin kartelliepäilyjä ryhdyttiin tutkimaan EU:n komission toimeksiantona, ja Suomen Kilpailuviraston tehtäväksi tuli selvittää yhtiöiden mahdollinen yhteistyö puunostossa. Epäiltyinä olivat kolme suurta eli Metsäliitto, Stora Enso ja UPM. Paperia koskevat kartelliepäilyt osoittautuivat aiheettomiksi, puukauppaa koskevat eivät. (Olisikohan puukauppaa koskevat tutkimukset käynnistyneet ilman että paperikartellista tehtiin ilmianto?)

Kilpailuvirastolla on vahva näyttö metsäyhtiöiden puunostokartellista, totesi Purasjoki em. ”MaasTullissa”. UPM:n antamien tietojen perusteella näyttää ilmeiseltä, että metsäteollisuusyritykset ovat vaihtaneet keskenään puun hintatietoja ja keskustelleet keinoista rajoittaa keskinäistä hintakilpailuaan. Vaikka KiVin tutkimukset eivät olleet vielä edenneet alkua pitemmälle, Purasjoki oli vakuuttunut ”isosta saaliista”. *UPM on paljastanut meille kaiken. Enkä usko, että meidän tarvitsee muidenkaan yhtiöiden halkopinoja lähteä tutkimaan tarvitsemiemme papereiden löytämiseksi.*

Halkopinoja kuitenkin tutkittiin, sillä KiVin tutkimukset käsittivät toimistojen tarkastuksia, muistivihkojen, kalentereiden ja muun aineiston takavari-

koimista sekä lukuisten puukaupassa mukana olleiden metsäosastojen johtohenkilöiden kuulusteluja. Yhtiöiden valmius yhteistyöhön viranomaisten kanssa helpotti tutkintaa; UPM:llehän se oli ehtona saada vapautus seuraamuksista. Siksi UPM:n metsäosaston johtoryhmän pöytäkirjaan kirjattiin kesäkuussa 2004: *UPM toimii meneillään olevissa tutkimuksissa täydessä yhteistyössä kilpailuviranomaisten kanssa ja noudattaa kaikessa toiminnassaan ehdottomasti kilpailulakia.*

Laajat tutkimukset valmistuivat vuoden 2006 lopulla. Niissä todettiin kaikkien kolmen yhtiön syylistyneen kilpailulain vastaiseen toimintaan, minkä johdosta virasto esitti Stora Ensolle 30 milj. euron ja Metsäliitolle 21 milj. euron seuraamusmaksua eli sakkoa; sakkojen erilaisuus johtui siitä, että Metsäliitto oli avustanut tutkimuksissa, kun taas Enso oli kiistänyt kaiken. UPM ilmiantajana vapautui sakoilta. Sakkojen määrää voitiin pitää vaatimattomana verrattuna KiVin prosessin alussa uhoamiin ”taposakkoihin”, joiden epäiltiin jopa saattavan yhtiöiden talouden vaakalaudalle.

Mitä sitten oli tehty? Lähinnä sitä, että kolmen yhtiön edustajat, lähinnä metsäpäälliköt ja alue-metsänhoitajat, olivat tavanneet melko säännöllisesti, keskustelleet puukauppatilanteesta, kuten puun hinnoista sekä toisten ostajien ja metsänhoitoyhdistysten toiminnasta. Lisäksi oli sovittu menettelystä tiettyihin yhteisökauppoihin tehtävistä tarjouksista. Oliko näillä tietojen vaihdolla sitten jotain vaikutusta puumarkkinoihin, siitä ei KiVin tutkimuksissa ole näyttöjä, lähinnä otaksumia.

Asian käsittely siirtyi markkinaoikeuteen, joka kuukausia kestäneiden selvitysten ja todistajien kuulemisen jälkeen langetti tuomionsa joulukuussa 2009. Se vahvisti KiVin näkemyksen kilpailulain vastaisesta toiminnasta sekä piti voimassa viraston Metsäliitolle ja Stora Ensolle esittämät sakot.

Markkinaoikeuden päätöksen jälkeen kesti toista vuotta, ennen kuin virisi keskustelu mahdollisista vahingonkorvauksista. Toki jo vuonna 2004 tapauksen tultua julkisuuteen Martti Purasjoki totesi ”MaasTullissa”, että *jos epäilyt johtavat tuomioihin, voi esimerkiksi puuta myyneille metsänomistajille syn-*

tyä oikeus vahingonkorvauksiin. Myös MTK:n metsävaltuuskunnan puheenjohtaja Olavi Peltola oli sitä mieltä, että kannattaisi pohtia metsänomistajille maksettavia korvauksia: *Hehän tässä ovat mahdollisen vahingon kärsineet ja rahansa menettäneet.*

Vahingonkorvausasia sai uutta vauhtia tammikuussa 2011, kun muuan Metsäntutkimuslaitoksen tutkija esitti ”laskelman”, joka lähti siitä olettamuksesta, että kartelli olisi saattanut alentaa puun hintoja esimerkiksi 10 %:lla. Tämä olisi merkinnyt näiden ”kartellivuosien” aikana yli miljardin euron menetystä puunmyyjille. Pienintäkään todistusta siitä, että kolmen puunostajan lainvastainen ”seurustelu” olisi vaikuttanut puun hintoihin näin paljon tai edes muunkaan vertaa, ei tutkijalla ollut esittää.

Ilmeisesti juuri tämä ”tutkimus” sai maamme suurimman puunmyyjän eli Metsähallituksen tarttumaan asiaan; ehkä ”tapaus Destia” vaikutti osaltaan reagoimisherkkyyteen. Metsähallitus esitti toukokuussa 2011 kolmelle yhtiölle yhteensä noin 280 milj. euron suuruisen vahingonkorvauskanteen. Se perustuu 25 %:n suuruiseen vahingonmäärään, mikä osaltaan jo osoittaa vaateen realistisuutta. Yhtiöt ovat kategorisesti kiistäneet Metsähallituksen vaatimukset. – Metsähallituksen puukauppasopimusten poikkeava sisältö saattaa kuitenkin tukea jossain määrin laitoksen vaatimuksia.

Yksityismetsänomistajat ovat olleet melko varovaisia korvausasian suhteen. Tosin muuan keskisuomalainen asianharrastaja on ryhtynyt keräämään joukkoliikettä ryhmäkanteen nostamiseksi asiassa, mutta MTK on ollut toistaiseksi melko hiljaa. Kun ”Hesarin” ”Mielipide”-osastossa arvosteltiin MTK:ta, ettei tämä ollut ottanut kantaa kartelliasiaan, Mikko Tirola ja Juha Hakkarainen vastasivat heinäkuussa 2011 mm. näin: *Väitämme, että MTK:ssa on tällä hetkellä paras tietämys ja täydellisimmät analyysit kartelliajan puumarkkinoista. Kartellin vaikutuksien analysointi aloitettiin välittömästi Kilpailuviraston annettua asiasta ratkaisunsa, siis jo kolme vuotta ennen markkinaoikeuden lopullista päätöstä. Tällöin myös käynnistettiin selvitykset vahingonkorvauskanteiden nostamisen mahdollisuudesta.* Vaikka MTK ker-

Jokainen puukauppa on yksilöllinen, ja siinä puun hinnat sovitaan myyjän ja ostajan kesken ja hintoihin on vaikuttamassa lukuisia eri kauppakohtaisia tekijöitä.

toi tehneensä yli 100 jäsenelleen laskelmat mahdollisista puukaupoissaan kärsimistä menetyksistä, ilmeisesti mitään sellaista ei juuri ollut osoitettavissa, koska tietävästi kukaan heistä ei ole käynnistänyt vahingonkorvausprosessia MTK:n lupaamasta juridisesta avusta huolimatta.

On mielenkiintoista nähdä, millä keinoin Metsähallitus ja muut vahingonkorvausta vaativat tulevat osoittamaan kärsimänsä vahingon. Jokainen vähänkin käytännön puukauppaa tunteva tietää, ettei ole mitään valtakunnallista tai edes alueellista puukaupan ohjehinnastoa. Jokainen puukauppa on yksilöllinen, ja siinä puun hinnat sovitaan myyjän ja ostajan kesken ja hintoihin on vaikuttamassa lukuisia eri kauppakohtaisia tekijöitä. Missä määrin kolmen metsänhoitajan keskustelut kahvikupin tai vaikkapa grogilasin ääressä ovat voineet vaikuttaa kunkin, vuosittain noin 150 000 tehdyn puukaupan hintoihin, jää nähtäväksi. Näyttämistä riittää.

Vaikka puukauppakartelli saikin aikanaan julki-suutta Suomessa, ei se kuitenkaan ole ollut sen luokan asia, että se olisi vaikuttanut yhtiöiden pörssikursseihin, eikä juuri kansainväliseen maineeseenkaan, kuten ”MaasTulli” ehätti jutun alussa uumoilemaan. Sakkojen ohella seuraamukset ovat olleet tuntuvimmat yhtiöiden välisissä suhteissa. ”MaasTullin” toteamus, että *UPM:n päätös avustaa kilpailuviranomaisia puunostokartellin selvittämisessä lyösärön metsäyhtiöiden suhteisiin* piti täysin paikkansa. Ehkä enemmänkin, sillä UPM:n tarjoama ”vappukrapula” oli niin ankara ja pitkäkestoinen, ettei siitä ole vielääkään täysin toivottu. Kolmen suuren metsä-

miehet suostuvat sentään jo kätelemään toisiaan.

Välirikko on haitannut kaikkea metsäteollisuuden aiemmin niin luontevaa yhteistyötä mm. monissa toimialalle niin tärkeissä kehittämis- ja muissa asioissa. Onneksi yhdistyksemme jäsenistö on ymmärtänyt antaa ”herrojen ketkuilulle” oikean arvonsa.

METSÄHALLITUS PUUNMYYJÄNÄ

Metsähallituksesta tuli heti perustamisestaan alkaen (1859) merkittävä tekijä maamme puumarkkinoilla; tosin 1860-luvulla Metsähallituksen saamat puunmyyntitulot eivät riittäneet kattamaan edes laitoksen kuluja. Syynä oli sahatavaran heikko markkinatilanne sekä ennen kaikkea laitoksen harjoittama tiukka hintapolitiikka. Niinpä joinakin alkuvuosina muutamien suurtilallisten tukkimyynnit saattoivat hyvinkin ylittää sen, mitä ”Metsävaltio” sai kaupatuksi yli 10 miljoonan hehtaarin laajoista metsistään.

”Suuren tukkihuimauksen” myötä Metsähallituksen johtava asema puunmyyjänä tuli kuitenkin kiistattomaksi, toimittihan se parhaina vuosina lähes neljänneksen maamme sahojen tukkitarpeesta. Koko 1900-luvun alkupuoliskon ajan valtionmetsien puu edusti 15–20 % maamme markkinapuusta, ja vielä 1950-luvun lopulla Keskusliiton jäsenyritykset saivat noin viidenneksen sahatukeistaan ja mäntypaperipuusta valtionmetsistä; kuusipaperipuun osuus oli sitä vastoin vain kymmenes.

Alueellisesti Metsähallituksella on ollut vieläkin suurempi rooli metsäteollisuutemme puuhuollossa. Tämä koski ja koskee erityisesti Pohjois-Suomea ja osin myös Kainuuta; Kemin suuret tehdaslaitokset ovat kautta aikojen saaneet ainakin puolet, usein enemmänkin puustaan valtionmetsistä. Myös monen paikallissahan – etelämpänäkin – puuhuolto on ollut paljolti Metsähallituksen toimituskauppojen varassa.

Metsäteollisuus on ajoittain myös painostanut ”Metsävaltiota” hakkaamaan metsiään vähintäänkin hakkuusuunnitteen mukaisesti, etenkin niinä aikoina, jolloin yksityismetsien puukauppa on takkuillut. Silti tuntuu hieman liioitellulta Metsähallituksen 150-vuotishistoriassa esitetty sotien jälkeistä ai-

kaa koskeva toteamus, että *Pohjois-Suomen teollisuuden nyt laajentuessa Metsähallituksen vastuu teollisuuden käyntivarmuudesta kasvoi vastaavasti*. Myös väite, että *valtio tuki pohjoisen puunjalostajia jatkuvasti myös myymällä niille puuta alle markkinahinnan* saattaisi vaatia lisäselvityksiä. Sitä vastoin kirjan toteamus, että *pohjoisia puueriä myytiin 1980-luvun alussa vain kotimaisille ostajille, vaikka ruotsalaiset ostajat olisivat maksaneet puusta korkeamman hinnan*, pitää paikkansa. Päätös menettelyyn ei varmaankaan tullut Metsähallituksen liikeosastolta, sillä sitä perusteltiin kotimaisen työllisyyden ylläpitämällä.

Metsähallituksen kauppapivat ovat vaihdelleet, mutta alusta pitäen puut on myyty pääosin huutokaupoilla tai suljettujen tarjousten perusteella; molemmissa kauppamuodoissa Metsähallitus asetti myyntierilleen minimihinnan. Aluksi puut myytiin pystykaupoilla, mutta 1900-luvun alussa siirryttiin hankinta- tai pikemminkin toimituskaupoihin, jollaisia Metsähallitus on sittemmin soveltanut lähes yksinomaan. Huutokauppoja pidettiin useammassa paikassa, mutta 1950-luvun alussa ne keskitettiin Hämeenlinnan Aulangolle. Tästä Aulangon alkusyksystä pidetystä huutokaupasta, kuten jo sen edeltäjästä, tuli puukaupan käynnistäjä myös yksityismetsiin, vaikkei siellä myyty puumäärä noussutkaan yleensä kuin vajaaseen 0,5 milj. m³:iin. Aulangon huutokauppoja odotettiin joka syksy ja siellä maksetut hinnat loivat usein hintatason syksyn puukaupalle. Aulangolla maksetut hinnat vaihtelivat suuresti, usein enemmän kuin mitä yksityismetsien puukaupoissa. Ne saattoivat joskus myös kohota pelkästä huutajien ”kilpailuilosta” lähes kohtuuttomiksi.

Metsähallitus tietysti hyötyi kilpailun siivittämistä korkeista hinnoista, mutta ostajat kokivat Aulangon hintasirkuksen toisin. Vuonna 1956 Rosenlewin metsäpäällikkö Erik Reinius totesi huutokaupan jälkeen piiriesimiehilleen: *Kävi niin kuin monesti ennenkin – hinnat nousivat paljon korkeammiksi kuin oli toivottu. On tietenkin sängen vaikeata ruveta analysoidaan, mistä nämä korkeat hinnat johtuvat. Se ainakin on varmaa, että ne eivät perustu yksinomaan kannattavuuteen*. Reinius arvioi, että Rosenlewin

tekemissä kaupoissa oli jouduttu maksamaan ylihintaa noin 30 markkaa kuutiojalalle, ja hänen mielestään ainoa keino parempaan hintahallintaan pääsemiseksi Aulangolla olisi *täydellinen sopiminen hinnoista kaikkien ostajien kesken. Mutta valitettavasti meitä ostajia on liikaa*. Näillä Aulangon hinnoilla ei Rosenlew kuitenkaan ryhtyisi ostamaan yksityismetsistä; jokunen kauppa olikin saatu jo tehdyksi noin 10 mk/j³ alle Aulangon hintatason. – Reiniuksen toivomista ”ostorenkasta” Metsähallituksella oli kokemuksia jo 1870-luvulta alkaen, ja Aulangon huutokauppojenkin aikana metsäpäälliköt kokoontuivat sopimaan hinnoista ja jaoista. Lukuisat pienostajat usein vain pilasivat herrojen suunnitelmat.

Aulangon huutokaupat lopuivat syksyyn 1965. Sen jälkeen Metsähallitus on myynyt puunsa pääosin suljettujen tarjousten perusteella. Ennen tarjousten jättämistä ostoyhteistyössä mukana olleet ostajat kokoontuivat perinteisiin ”jakokokouksiinsa”, mitä menettelyä Kahiluoto kuvailee (1988) TPY:n aikaan: *TPY:n osuus on ollut luonteeltaan koordinoivaa. Sen kymmenen ensimmäisen toimintavuoden aikana oli olemassa ns. ”valtion metsien valiokunta”. Sen tehtävänä oli valmistella valtionlaitosten puukauppojen hinnoitteluun, kauppaehtoihin ja ostojärjestelyyn liittyvät asiat. Edelleenkin jäsenyhtiöt sopivat TPY:ssä yhdenmukaisista kauppojen yleishdoista. Luonnollisesti keskustellaan myös kulloinkin tarjottavien valtionmetsien puitteen laadun ja hinnan suhteesta yksityismetsien puuerien tasoon*.

Myös ensimmäiset neuvottelut Metsähallituksen liikeosaston kanssa käytiin TPY:n nimeämien edustajien toimesta. Nämä neuvottelut, jotka koskivat lähinnä yleisiä puukauppaehtoja, ovat olleet Kahiluodon mukaan *hyödyllisiä sekä teollisuudelle että metsähallitukselle, koska kulloisenkin kauppatilanteen reunaehdot on noin voitu aikaa hukkaamalla selvittää*. Näiden neuvottelujen jälkeen kukin ostaja – itsellisesti – jätti Metsähallitukselle tarjouksensa ”sopiviksi katsomistaan” myyntieristä. – Kartellitutkimusten perusteella ostajat jatkoivat näitä valmistavia neuvonpitojaan vielä senkin jälkeen kun TPY ja sen seuraaja Keskusliiton Puuyhtymä oli lopetettu vuonna 1992.

Tästä ostajien yhteistyöstä huolimatta Metsähallitus on menestynyt puukaupoissaan; se on ollut puukaupoissaan tiukka neuvottelija ja saanut puulleen keskimääristä paremman hinnan. Sen osoittavat niin Metsähallituksen hyvä liiketulos kuin myös metsäyhtiöiden arkistot. Vastineeksi ostajat ovat saaneet tasaisesti melko hyvälaatuista puuta ja usein myös isoina erinä.

Metsähallitus on edelleenkin runsaan 5 milj. m³:n myynneillään maamme ylivoimaisesti suurin puunmyyjä. Määrä vastaa noin kymmenestä Suomen puumarkkinoista. Se pystyisi paljon enempäänkin, eli kuten Matti Kärkkäinen toteaa: *Julkisten lähteiden perusteella ei ole tarkasti tiedossa, miten abstrasti Metsähallitus on osallistunut valtakunnan puuhuoltoon verrattuna hakkuumahdollisuuksiin. Metsäntutkimuslaitos on kuitenkin laskenut Metsähallituksen ja metsäteollisuusyritysten metsille yhteisen*

tunnusluvun, eli kuinka suuri osa talousmetsien kestävästä hakkuumahdollisuudesta on todellisuudessa hakattu. Viime viisivuotijaksolla hakkuut ovat tällä ryhmällä olleet 79 % hakkuumahdollisuudesta. Yksityismetsissä vastaava luku on samaa luokkaa, 80 %. On kiintoisaa, että Metsäntutkimuslaitoksen tilaston alkamisvuoden 1955 jälkeen ryhmän hakkuut ovat vain poikkeuksellisesti ylittäneet mainitun vuoden tason. Sitä vastoin samana aikana yksityismetsien hakkuut ovat kasvaneet yli kaksinkertaisiksi. Lukuja voi vain hämmästellä.

Valitettavasti Metsähallituksen uudessa historia-kirjassa ei kerrota käytännöllisesti katsoen mitään laitoksen puukauppaan liittyvästä liiketoiminnasta Aulangon puuhuutokauppojen jälkeen. Kuitenkin Metsähallitus saa valtaosan (noin 85 %) tuloistaan puiden myynnistä; myyntitulot ovat olleet viime vuosina noin 300 milj. euroa.

Metsähallitus vuokrasi vuonna 1908 Pankakoski-yhtiöltä Lieksassa sijainneen Kevätniemen sahan, joka vuotta myöhemmin siirtyi valtion omistukseen. Kevätniemen ohella Metsähallituksella oli myös pienemmät sahat Siurossa ja Sukevala; näiden kahden sahan tuotannosta, joka käsitti myös ratapölkkyjä, valtaosa meni VR:n käyttöön. Kuvassa Kevätniemen metsänhoitajat Ilmari Karvonen (H 18, vas.) ja Lauri Pakkanen (H 24, oik.) vastaanottamassa ”omistajansa” tukkeja Pielisjärvellä 1920-luvun lopulla. Kevätniemen saha siirrettiin valtio-omisteisen Veitsiluoto-yhtiön nimiin vuonna 1931.

Pian osuuskunnaksi muuttumisensa jälkeen Metsäliitto ryhtyi harjoittamaan myös teollista toimintaa, aluksi saha- ja muussa mekaanisessa teollisuudessa.

METSÄLIITON MENESTYSTARINA

Myös Osuuskunta Metsäliitto on sen verran erikoinen ja hyvin menestynyt ”lintu” maamme puumarkkinoilla, että ansaitsee oman tarkastelunsa. Metsäliitto Oy perustettiin vuonna 1934 markkinoimaan yksityismetsänomistajien puuta niin kotimaiselle teollisuudelle kuin erityisesti vientiin. Metsäliitto-vaihetta edelsi vuonna 1922 toimintansa aloittanut Metsänomistajain Metsäkeskus Oy, joka harjoitti puunvälityksen ohella myös teollista toimintaa. Vuonna 1947 Metsäliitto muuttui osuuskunnaksi ja samalla yksityisistä metsänomistajista tuli sen jäseniä. Jo perustamisvuonna osuuskuntaan liittyi 33 000 jäsentä; jäsenmäärä kasvoi nopeasti tämän jälkeenkin ja on nykyään noin 130 000.

Pian osuuskunnaksi muuttumisensa jälkeen Metsäliitto ryhtyi harjoittamaan myös teollista toimintaa, aluksi saha- ja muussa mekaanisessa teollisuudessa, vuodesta 1953 alkaen myös selluteollisuudessa; tuolloin siitä tuli Kemi-yhtiön osakas sekä Wärtsilä-Selluteollisuus Oy:ltä ostettujen Äänekosken tehtaiden yksinomistaja. Siitä eteenpäin Metsäliitto jatkoi vauhdilla teollisuustoimintansa laajentamista: Kirkniemen paperitehdas Lohjalla, Savon Sellun kartonkitehdas Kuopiossa ja Metsä-Botnian sellutehdas Kaskisissa olivat näistä merkittävimpiä askeleita. 1980-luvulla Metsäliitto nousi yhdeksi maamme merkittävimmistä metsäyhtiöistä Metsä-Serla-fuusion ja Kemi-yhtiön haltuunoton jälkeen. Oman teollisuuden lisäksi Metsäliitto on toimittanut puuta kaiken aikaa myös muulle teollisuudelle sekä tarvit-

taessa myös vientiin. Viime vuosikymmeninä osuuskunta on ollut aktiivinen myös puun tuonnissa.

Omistajapohjansa ansiosta Metsäliitto on alusta alkaen ollut hankala kilpailija muille puunostajille, erityisesti suurmetsäteollisuudelle. Aluksi sitä pidettiin vain pienenä ”piikkinä lihassa” ja lähinnä vain vientiin menneen pyöreän puun laivausten osalta. Mutta kun Metsäliiton toiminta laajeni merkittävästi 1950-luvulta alkaen, piikki syveni ja alkoi tehdä todella kipeää.

Metsäliiton laajenemisen mahdollisti oman teollisuuden kasvun ohella yhteistyö MTK:n ja metsänhoitoyhdistysten kanssa, mitä oli toki harjoitettu jo 1930-luvulta alkaen. Myös hankintakauppojen yleistymisen, joka parhaimmillaan 1950-luvulla nousi yksityismetsien puukaupassa noin 60 %:iin, edesauttoi kehitystä. Vuonna 1960 yhteistyö tiivistyi, mistä MTK:n vuosikertomuksessa todettiin: *Toiminnan tarkoituksena on keskittää kaikki metsänomistajien puukauppa Metsäliiton kautta tapahtuvaksi. Toisin sanoen Metsäliitto, jonka tähän saakka on täytynyt olosuhteiden pakosta tyytyä olemaan vain yhtenä ostajaa muiden ostajien joukossa, tulee nyt siirtymään myyjien rintamaan todellisena markkinointijärjestönä.* MTK:n vahvuutta osoittaa sekin, että myös Keskusmetsäseura Tapio oli mukana tukemassa tätä yhteistyötä.

Toiminta onnistui niin hyvin, että Metsäliitolle alkoi kertyä merkittävästi ylimääräistä paperipuu- ta, josta päästiin eroon ovelalla tavalla: ensimmäisen, vuonna 1964 tehdyn hintasopimuksen ehdoksi MTK asetti Metsäliiton puutoimitukset muulle teollisuudelle. Tästä tulikin pysyvä ”kutyymi” 1980-luvulle saakka. Muun teollisuuden kenttäväelle Metsäliitto-pykälä sekä Metsäliiton ja lakisäänteisten metsänhoitoyhdistysten kiinteä puukaupallinen yhteistyö olivat jatkuvasti vaikeita nieltäviä. Lisäksi Metsäliiton levittäytyminen koko valtakunnan alueelle, joka osuuskunnan ideologian mukaan oli ”pakko”, pahensi tilannetta entisestään. Kahiluoto kuvaa tilannetta näin: *Menetelmät olivat selvät ja näkyvät: Metsäliiton oli toimittava kaikkialla, oli sillä jalostuslaitoksia järjellisen kuljetusmatkan päässä eli*

ei. Muun teollisuuden oli MTK:n pakottein lunastettava Metsäliiton yli oman tarpeensa hankkimat puut ja lisäksi tehtävä kuljetusvaihtoja, joilla Metsäliitto näppärästi ”siirsi” puunsa omien laitostensa lähelle.

Vuonna 1966 Metsäliiton ja metsänhoitoyhdistysten yhteismarkkinointia tiivistettiin entisestään; sen ohessa tavoitteeksi asetettiin, että Metsäliiton jäseniä nousi 60 %:iin koko valtakunnassa. Pohjanmaalla se onnistuikin, jopa ylittyen. Siellä Metsäliiton voi sanoa eläneen monen yhdistyksen kanssa vähintäänkin ”avoliitossa”. Esimerkiksi Länsi-Suomen Puuyhtymän Kuorevesi-Mäntän kuntatyöryhmä kirjasi talvella 1981 pöytäkirjaansa: *Kuoreveden mhy:n neuvoja Eino Lahtinen on ilmoittanut, että heillä on Metsäliiton kauppakirjat salkussa ja puun ostoto Metsäliitolle täytyy aloittaa mhy:n toimesta.* Myös monin paikoin muuallakin vähintään seurusteltiin, ja hyvin pitkään; vielä kevättalvella 1989, kun hintaneuvottelut olivat vielä kesken, Mikkelin seudun metsänhoitoyhdistyksen toiminnanjohtaja lähetti yhdistyksensä jäsenille kiertokirjeen, jossa hän varoitti myymästä puuta ennen uutta hintasopimusta. Kirje päättyi: *Älä siis helpota ostajan neuvotteluasemaa! Jos Sinulla on selkeitä myyntipaineita, niin harkitse tuottajien omaa puunostajaa. Metsäliitolle myyty puu ei helpota vastapuolta hintaneuvottelutilanteessa.* Kirje kulkeutui luonnollisesti teollisuuden käsiin ja Keskusliitosta lähti moitekirje Etelä-Savon metsälautakuntaan, jonka tehtäviin kuului metsänhoitoyhdistysten toiminnan valvonta. Päämetsänhoitaja Heikki Sillanpää kirjelmöi vajaa kuukausi myöhemmin Keskusliittoon ja totesi, että Virmassalo oli toiminut ohjeitten vastaisesti pyrkimällä ohjaamaan puukauppaa alueellaan. Hän kertoi olleensa yhteydessä yhdistykseen ja korostaneensa, ettei yhdistyksen toiminta saa saattaa puunostajia eriarvoiseen asemaan. *Sekä metsänhoitoyhdistyksen puheenjohtaja että toiminnanjohtaja olivat tasapuolisuusvaatimuksesta samaa mieltä kansani ja pahoittelivat tapahtunutta.* Kirje ei kuitenkaan ollut kyynelten kostuttama!

Vielä 1990-luvulla osapuolten välinen yhteistyö oli kiinteää. Metsäliiton tuleva pääjohtaja Antti Oksanen totesi Metsälehdessä haastattelussa vuonna 1994:

Ilman yhdistysten apua emme edes kuvittele selviävämme. Sitten yhteistyön tiiviyden lienee jonkin verran lientynyt, mihin ovat olleet vaikuttamassa yhdistysten koon kasvaminen ja niiden puukaupallisen innon lisääntyminen sekä varmaan myös Metsäliiton jääminen kiinni 2000-luvun kartellijupakoissa.

Takaisin vuoteen 1966. Metsäliiton invaasio sai muun teollisuuden takajaloilleen, mitä Viitala kuvailee näin: *Teollisuuden jyrkästi vastustavan asenteen vuoksi yhteismarkkinointi kohtasi kuitenkin suuria vaikeuksia. Vaikeudet puunmyynnissä muulle kotimaiselle teollisuudelle muodostuivat esteeksi toiminnan laajentamiselle, mihin suurteollisuus oli pyrkinytkin.*

Teollisuuden reaktio oli ymmärrettävä, olihan se joutunut jo tätä ennen Metsäliiton ”aisankannattajaksi”. Teollisuuden kritiikkiä lisäsi MTK:n suunnalta tehdyt esitykset, että Metsäliitto ottaisi hoitaakseen koko teollisuuden puunhankinnan. Niklas Jensen-Eriksen kirjoittaa: *Perinteinen metsäteollisuus suhtautui nyreästi uuden metsänomistajia edustavan kilpailijan nousuun, varsinkin kun sen taustavoimilla tuntui olevan erittäin kunnianhimoisia suunnitelmia. ”Isäntien isäntä” Veikko Ihamuotila julisti, että ennemmin tai myöhemmin metsänomistajat toimittaisivat puun tehtaan porteille kuin maidon meijeriin. Metsänomistajien tavoitteena oli eräänlaisen ”Metsävalion” perustaminen, joka toimittaisi teollisuudelle kaiken sen tarvitseman puun. Teollisuus ei kuitenkaan aikonut päästää Metsäliittoa tämänkaltaiseen monopoliasemaan, joten se torjui kerran toisensa jälkeen metsänomistajien ehdotukset.*

Metsäliiton toiminta sai muun teollisuuden myös tehostamaan tiedotustaan. Keskusliiton metsäpoliittinen valiokunta päätti kesällä 1966 perustaa PR-neuvottelukunnan, jonka ensimmäisessä kokouksessa pääasiana oli Metsäliitto-kysymys. Kokouksessa mukana ollut Keskusliiton toimitusjohtaja Lauri Kirves totesi asian hankalaksi Keskusliitolle, koska Metsäliitto (Metsäliiton Teollisuus Oy) oli Keskusliiton ja myyntiyhdistysten jäsen. Hänen mielestään oli kuitenkin kyseenalaista, voisiko yksi organisaatio toimittaa puun koko teollisuudelle, vaikka myönsikin teollisuuden puunhankinnassa olevan melkoi-

sesti rationalisointitarvetta. Kirveen mielestä ei ollut järkevää, että muu teollisuus hyökkäisi avoimesti Metsäliittoa vastaan, mutta hänen neuvonsa kuitenkin oli, että *eikö suhtautuminen Metsäliittoon ole enemmän tekemisen kuin puhumisen asia*.

Samaa mieltä olivat useimmat paikalla olleista metsäpäälliköistä, PR-neuvottelukunnan jäsenistä, jotka Metsäliitto-kysymyksen ohella kiinnittivät huomiota teollisuuden omien hankintaorganisaatioiden päällekkäisyyteen. Esimerkiksi Kymi-yhtiön Topi Heikkerö totesi, että *jos jatkamme nykyisellä tiellä, Metsäliitto pystyy osoittamaan olevansa paremmalla tiellä*. Rationalisointiin saatiinkin osittainen ratkaisu vuotta myöhemmin tapahtuneen Tehdaspuu Oy:n perustamisen kautta, mutta Metsäliitto-asiaan ei tässä vaiheessa keksitty juuri muuta Kirveen kuuluttamaa ”tekemistä” kuin tiedotuksen lisääminen mm. perustamalla metsänomistajille suunnattu aikakauslehti ”Teollisuuden Metsäviesti”.

Metsäliitto säilyi tpy-läisen teollisuuden kiusana, ja siitä pyrittiin pääsemään eroon eri keinoin. Markku Niskanen kirjoittaa asiasta lähinnä Ville Kytölän muistelusten perusteella: *Ainakin kolme kertaa metsäteollisuuden johto antoi kuolemantuomion Metsäliitolle, jonka voimistuminen koettiin nyt todelliseksi uhaksi. Sen pelättiin nappaavan puumarkkinoilla määrävän aseman*. Tappotuomio saattaa olla metsäliittolaisten muistelijoiden dramatisointia, mutta totta on, että Keskusliiton ja TPY:n piirissä tehtiin useitakin suunnitelmia Metsäliiton vaikutusvallan vähentämiseksi. Esimerkiksi talvella 1970 Schaumanin Reino Valkaman johtama kuuden miehen ”Metsäliitto-ryhmä” julkaisi raporttinsa, jonka mukaan *yhteistyöhön sitoutuneen teollisuuden on ryhdyttävä pikaisesti sellaisiin toimenpiteisiin, joilla voidaan poistaa Metsäliiton nykyisenkaltaiset etuoikeudet raaka-aineen saantiin nähden*. Työryhmä listasi kaksi sivullista erilaisia keinoja, joilla kuviteltiin tavoitteeseen päästävän. Ne lähtivät aluksi siitä ajatuksesta, että Metsäliitto tulisi ”omalla tavallaan” mukaan muun teollisuuden ostoyhteistyöhön. Mikäli tähän ei päästäisi (eli MTK ei sitä sallisi), olisi tarjolla mm. muun teollisuuden ostotoiminnan tiivistäminen Metsälii-

ton tehtaiden ympäristössä, pystykauppoja suosivan hinnoittelun jatkaminen, Metsäliitolta ostettavien puuerien mittauksen ja laadunvalvonnan tiukentaminen sekä ryhtyminen toimittamaan puuta Metsäliiton asiakassahoille.

Nämäkin ”hyvät” ehdotukset jäivät valtaosin toteuttamatta. Myös teollisuuden kovin keino, olla ostamatta Metsäliiton ylimääräisiä kuitupuita, mistä tehtiin lukuisia ”lujuja ja sitovia” päätöksiä, kaatui teollisuuden rintaman pettämiseen. Joka kerta joku tai jotkut yhtiöt katsoivat oman etunsa vaativan yhteisten päätösten rikkomista ja tekivät vaihto- tai toimituskauppoja Metsäliiton kanssa ja tarjosivat täten Metsäliitolle keinon päästä eroon ylisuurista kuitupuuvarannoistaan.

Tämä edesauttoi Metsäliittoa laajentamaan toimintaansa. Vuodesta 1960 vuoteen 1973 Metsäliiton hankinta lähes kaksinkertaistui, ja kun sen toimitukset muulle teollisuudelle olivat olleet vain runsas 10 % osuuskunnan koko hankinnasta, vuonna 1973 ne nousivat jo 40 %:iin. Tosin Kaskisten selutehtaan käyntiinlähtö vuonna 1977 kasvatti Metsäliiton kokonaishankintaa, ja samalla vähensi ulkopuolisille toimitetun puun osuutta. Hankinnan kasvun myötä Metsäliitto pystyi yhä enemmän vaikuttamaan puun hintatasoon, ja aina tarvittaessa MTK käytti osuuskuntaa hintojen ”vedättäjänä” sopivasti ennen hintaneuvotteluja ja niiden aikana.

Vuonna 1975 Keskusliiton metsäosaston johtaja Yrjö Hassi (ex MTK:n vastaava) ja Metsäliiton toimitusjohtaja Mikko Wuoti laativat muistion *Metsäteollisuuden ja Metsäliiton keskinäiset suhteet*. Se päättyi paljolti Metsäliiton aiempaan politiikkaan, jota tuohon aikaan kuvattiin ”Veikko Vainion 10 teesillä”. Ne alkoivat: *Osuuskunta Metsäliitto laajentaa puunhankintatoimintaansa joka tapauksessa, ja seitsemäs teesi oli yhteistyön kannalta kaikkein vaikein: Metsäliitto ei hyväksy Teollisuuden Puuyhdistystä minäkäänlaiseksi sopimuskumppaniksi*. TPY:ssä nähtiin asia juuri päinvastoin, eli TPY:n Eero Heliön muistiossa Hassi-Wuoti-paperiin todettiin: *Puumarkkinoita ei voida hoitaa hallitusti niin kauan, kun kentällä vallitsee kilpailutilanne Metsäliiton kanssa*. Li-

säksi Metsäliiton vaatimus saada ennakkorahoitus tpy-läiselle teollisuudelle myytävälle puuerille – kuten oli toimittu jo siihenkin saakka – oli Heliön mielestä kohtuuton. *Teollisuus joutuisi ostamaan ja ennakkoon rahoittamaan puita, joita itse asiassa ei vielä ole.* Myöskään Metsäliiton esitystä, että teollisuus voisi luovuttaa osan puunhankinnastaan Metsäliiton hoitoon, ei pidetty mahdollisena.

Osapuolten suhteet jäivät ennalleen, oltiin samalla asialla, mutta eri leireissä, ja aina tarpeen tullessa ankarasti kilpaillen. Metsäliitto, kuten muutkin TPY:n ulkopuoliset ostajat, pystyi hyödyntämään tilanteen paremmin. Hintasopimukset sitoivat kuitenkin Metsäliittoa hieman muita ulkopuolisia ostajia enemmän. – Se kuitenkin on huomattava, että

vaikka puumarkkinoilla oltiin eri leireissä, muussa teollisuuden yhteistyössä, esimerkiksi työvoima- ja kehittämisasioissa, Metsäliiton metsämiehet olivat mukana aktiivisesti ja yhdenvertaisina. Sama koskee myös jäsenyyttä ja toimintaa yhdistyksessämme.

Vaikka Metsäliitolla olikin laaja jäsenkunta ja metsänhoitoyhdistysten tuki, ei osuuskunnallakaan ollut aina niin helppoa saada puuta ostetuksi tavoitteittensa mukaan. Esimerkiksi syksyllä 1999 Metsäliitto joutui rajoittamaan sahojensa toimintaa tukkipulan takia. Syyttä ei hallituksen puheenjohtaja Arimo Uusitalo tähdentänyt jäsenlehdessä: *Oman teollisuuden puuhuollosta on kannettava vastuu.* – Osuuskunta joutui myös toisten lailla turvautumaan maksettuaan markkinointiin; mm. hiihtäjä Mika Myllylä

Metsäliitto niin yhtiönä kuin osuuskuntana oli pitkään suurin tai ainakin yksi suurimpia pyöreän puun viejiä Suomessa. Vientiä jatkui ainakin 1980-luvulle saakka, ehkä sen jälkeenkin, ja pääsuuntana oli Ruotsi. Kuvassa lastataan Metsäliiton vientiin meneviä propseja rautatievaunuun Rytylän asemalla 1930-luvulla. (Metsäliitto)

toimi Metsäliiton ”mannekiinina” ja kehotti lehti-ilmoituksissa sekä tienvarsitauluissa myymään puuta.

Aikaa myöten Metsäliiton ja muun teollisuuden keskinäiset suhteet alkoivat normalisoitua, minkä sai osaltaan aikaan Metsäliiton nousu puukaupan voimakkajaksi; kun ”Puuvälio” ei onnistunut, senkin oli otettava paremmin huomioon toiset puunostajat. Lisäksi metsänhoitoyhdistysten entisestään lisääntynyt into puukauppoihin kiristi MTK–Metsäliitto-suhteita; se näkyi selvästi kentällä, mm. Lapissa ja Etelä-Savossa, ja oli omiaan lähentämään Metsäliittoa muun teollisuuden seuraan ja ehkä samalla myös sitomaan ”kartellipauloihin”. Varmaan sekin vaikutti asiaan, että Metsäliiton johtoon alkoi nousta vähemmän ideologishenkisiä metsämiehiä. (Myös kilpailijoiden metsäjohtossa tapahtui sukupolvenvaihdoksia 1990-luvulta alkaen.) Uusi johtajapolvi toimi pragmaattisesti ja oli valmis myöntämään yhteistyön hyödyt erityises-

ti hinta-asioissa. Se johti myös siihen, että Metsäliitto joutui istumaan kartellisyytettyjen penkillä.

2000-luvun alun kartellipäätökset olivatkin erityisen kiusallisia Metsäliitolle. Jarmo Palokallio kirjoitti ”MaasTullissa” jo toukokuussa 2004: *Jos epäilykset saavat vahvistuksensa, on Metsäliiton jäsenten nostettava kissa pöydälle. Silloin kysytään, miten on mahdollista, että kantohinnan puolustamisen sijasta osuuskunta onkin keskittynyt sen painamiseen alas. Asiasta tienneiden housuissa ei silloin ole kiva olla.* ”Metsäliiton Vies-tissä” todettiin taas, että [KiVin] tarkastus tuli sikäli hyvin yllättäen, että omilla ohjeilla ja tarkastuksilla on nimenomaan pyritty vaikuttamaan siihen, ettei tällaista tapahtuisi. Arimo Uusitalo puolestaan tähden-si, että *Metsäliitossa on hinnoittelun suhteen selkeä linja. Osuuskunnan hallitus päättää yksiselitteisesti puukaupassa noudatettavasta hintatasosta. Se myös seuraa hintojen toteutumista.*

Metsäliiton metsänhoitajat Metsä-Serla-fuusion jälkeen syksyllä 1986 neuvottelupäivillä Espoossa. Eturivissä istumassa vasemmalta Matti Ponsi (H 55), Jaakko Punkari (H 66), ekonomi Juhani Tevamäri, Pertti Metsola (H 68), Matti Puttonen (H 52), Antti Oksanen (H 66), Vesa Vuorela (H 56) ja Erkki Jokela (H 52). – Metsäliiton menestystekijöihin on moni luke-nut myös melko heppoisen ”vastuksen”. (Juha Levonen, H 70)

Vaikka Metsäliiton pääjohtaja vaihtuikin vuonna 2004 ja metsäpääliikkö 2003, näillä tapahtumilla tuskin oli yhteyttä kartellijupakkaan. Sen sijaan MTK:n passiivisuus vahingonkorvausasiassa saattaa olla seurausta Metsäliiton mukanaolosta ”konnien” joukossa.

Metsäliitosta on tullut ykkönen maamme puumarkkinoilla. Kehitykseen on useita syitä, joista vähin ei varmastikaan ole osuuskunnan ja samalla myös MTK:n johdon tarkka pelisilmä, liikkeenjohdollinen taitavuus, ajoittain ehkä myös häikäilemättömyys. Luonnollisesti myös läheinen yhteistyö metsänhoitoyhdistyksen kanssa on edesauttanut Metsäliiton laajenemista. 130 000:n jäsenen määrä osoittaa paitsi suomalaisten ”synnynäistä” mieltymystä osuuskunta-aatteeseen, myös ilmeistä asiakastytyvääisyyttä. Ei pidä myöskään unohtaa Metsäliiton osuuspääomalle maksamaa korkoa (viime aikoina 6 %). Sehän antaa lähes kaksinkertaisen koron siitä, minkä metsäekonomistit yleensä osaavat ”laskea” metsän tuotoksi. Monen metsänomistajan varmaan kannattaisikin realisoida koko metsäomaisuutensa ja sijoittaa se Metsäliiton osuuspääomaksi; toistaiseksi lienee vain ani harva menetellyt niin, eikä sitä ole tainnut osuuskuntakaan erityisesti markkinoida.

TUONTIPUUTA TARVITAAN

Metsä-Suomeen on tuotu puuta ulkomailta jo varhain. Aluksi laatu- ja hintasyistä, myöhemmin ensisijaisesti kotimaisen puun riittämättömän tarjonnan takia. Vientiin verrattuna puun tuonnin historia on kuitenkin huomattavasti lyhyempi, silti noin 150 vuoden mittainen. Tuonti on ollut lähes kaiken aikaa tärkeä osa teollisuuden metsänhoitajien työarkea, vaikka Kahiluoto kuittaakin sen näin lyhyeen yhdistyksen 75-vuotishistoriikissa: *Ostettiin laadultaan epätasaista tuontipuuta vuosittain noin 5 milj. kuutiometriä kymmenvuotiskautena 1975–1985. Samanaikaisesti korjuukypsää puusatoa on kasautunut metsiimme estäen uuden kasvun alulle panon.* – Kyllä tuontipuu ostettiin tarpeeseen ja sen laatuena kuin sitä tarvittiin ja myös sen hintaisena.

Puuta tuotiin pitkään lähes yksinomaan Venäjältä, ajoittain pieniä määriä tukkeja ostettiin myös Pohjois-Ruotsista. Venäjän tuonti tarjosi alkuun puunsaannin ohella myös työtä ja tötuloja suomalaisille, sillä tsaarinaikaan suomalaiset puunostajat huolehtivat lähes poikkeuksetta ostamiensa puiden hakkuusta ja enimmäkseen suomalaisella työvoimalla. Venäjän tuonti koostui yksinomaan tukeista aina 1920-luvun lopulle saakka, jolloin ryhdyttiin ostamaan myös paperipuuta. Suurimmaksi paperipuun ostajaksi kohosi saksalainen Waldhof-yhtiö, jonka Käkisalmen sulfittitehdas (1931) toi merkittävän osan kuusipaperipuustaan Laatokan yli Venäjältä tai oikeammin Neuvostoliitosta, keskimäärin 300 000 m³ vuodessa.

Puuntuottajapuoli ei ymmärrettävästi taputtanut puun tuonnille, ja MTK oli alusta pitäen huolissaan tuonnin vaikutuksesta kotimaisen puun menekkiin ja ennen kaikkea hintaan – aivan kuten nykyäänkin. Vuonna 1930 MTK toimitti valtioneuvostolle kirjelmän, jossa se kiinnitti huomiota Venäjän harjoittamaan sahatavaran dumppaukseen Euroopan markkinoilla, ja samalla tuotiin esiin, että Suomen metsäteollisuus käyttää venäläistä puuta raaka-aineenaan. *Suomen puunjalostustuotteiden menekille suojelemaan mielialan kehittymiselle ostajamaissa täytyy olla erinomaisen haitallista, että voidaan osoittaa Suomen puunjalostusteollisuuden itsensä osittain käyttävän venäläistä raaka-ainetta ja ehkäpä raaka-ainetta, jonka valmistelussa on käytetty valtiollisia vankeja ja pakko-otoilla hankittua aliarvoisesti palkattua työvoimaa.* Samalla MTK esitti harkittavaksi, että tuontipuulle, *erikoisesti propsille*, asetettaisiin tuontitulli. Väitteet vankien käytöstä Venäjän hakkuutyömailla pitivät paikkansa, mutta vaikka MTK:n ”paljastusta” käsiteltiin myös kansainvälisessä lehdistössä, ei siitä aiheutunut haittaa Suomen viennille. Tuontitullia ei myöskään asetettu. – Puun tuontia arvosteltiin myös poliittisesti, Maalaisliiton ohella myös IKL:n taholta, mutta kohu asian ympäriltä laantui, kun kotimaisen puun hinnat nousivat ennätyskorkeiksi muutaman vuoden kuluttua.

Puun tuonti Venäjältä alkoi sotien jälkeen uudestaan 1950-luvun puolivälissä. Repola Wood oli nytkin aloitteen tekijä, mutta se sai rinnalleen Enso-Gutzeitin, josta tulikin siitä alkaen maamme suurin puuntuojaja. Vuonna 1963 Enso toi Venäjän puuta jo 0,8 milj. m³. Melko pian ”kaikki muutkin”, lähinnä itä- ja pohjoissuomalaiset metsäyhtiöt tulivat mukaan Venäjän tuontiin. Kun tuontipuusta kiinnostuneiden määrä kasvoi ja Neuvostoliiton tuonnista tuli olennainen osa maitten välisiä kauppasopimuksia, teollisuus ryhtyi harjoittamaan yhteistyötä myös tuontipuun ostopuolella. Enso-Gutzeitilla, suurimpana puun tuojana, oli keskeinen rooli tässä, kuten myös venäläisten kanssa käydyissä kauppaneuvotteluissa. Myös Thomén Metsätoimistosta (vuodesta 1969 Thomesto Oy) tuli tärkeä peluri Venäjän tuontikauppoihin; sittemmin Thomesto tuli vahvasti mukaan myös länsituontiin. – Ristiriidoiltaan ei aina vältytty, sillä olihan useita yhtiöitä kilpailussa osittain samoista puista; myös eri yhtiöiden kaupankäyntikulttuurit saattoivat vaikuttaa puiden jakoon ja ehkä hintoihinkin.

Sittemmin Keskusliiton ohella myös TPY tuli osalliseksi tuontipuukauppaan sikäli, että sen alaisuuteen oli perustettu tuontipuuvaliokunta, jonka tehtäviin kuului tuontikauppojen valmistelu. Isot ostajat olivat toki aikaisemminkin tarpeen mukaan kokoontuneet keskustelemaan tuontiasioista, mutta näin siitä saatiin virallisempaa; vaiko vain yksi ”koukustamisen” aihe lisää metsäherroille?

Tuonti Venäjältä kasvoi rivakasti, ja jo vuonna 1965 tuotiin puuta noin 3 milj. m³. Se säilyi tällä tasolla vajaat 10 vuotta, jonka jälkeen määrät alkoivat vähitellen kasvaa.

MTK:lle tuonti ei ollut vielä miehen mieleen. Vuonna 1968 se ehdotti ulkoministeriölle, että puun tuontia Neuvostoliitosta olisi rajoitettava ja lehti-puun tuonti kokonaan lopetettava. *Vuosiksi 1971–75 tehtävässä tavaravaihtosopimuksessa tuonti tulisi rajoittaa 600 000 k-m³:iin, ellei siitä kokonaan voitaisi luopua.* Niin voimakas kuin MTK muuten etujärjestönä olikin, puun tuonnin kieltämiseen Venäjältä ei senkään voima kuitenkaan riittänyt.

Venäjän ohella puuta tuotiin myös lännestä. Ruotsista puuta oli tuotu vaihtelevia, jos kohta enimmäkseen pieniä määriä kautta aikojen, mutta vuonna 1964 saavutettiin uusi ennätys, sieltä tuotiin puuta peräti 1,2 milj. m³. Sen jälkeen Ruotsin tuonti säilyi kymmenkunta vuotta noin miljoonan kuution kieppeillä, mutta alkoi sitten lamavuosien myötä selvästi vähetä. Valtaosa Ruotsin tuonnista on ollut tukkia, mutta 1970-luvun alussa tuotiin myös kuitupuuta ihan merkittävästi.

Ruotsi ei kuitenkaan ole ainoa länsimaa, josta puuta on tuotu Suomeen. Jo 1960-luvulla tuontimaiden kirjo kasvoi, kun mäntypaperipuuta tuotiin myös mm. Puolasta, Ranskasta ja Portugalista. Määrät olivat kuitenkin pieniä, eikä yhdestäkään maasta muodostunut pysyvää raaka-ainelähdettä. Keski-Euroopan tuonti alkoi uudelleen 1970-luvun lopulla, ja laajeni muutama vuosi myöhemmin lähes globaalliksi. Siinä vaiheessa alettiin yleisemminkin pohtia, miten järkevää oli tuoda puuta Suomeen valtameren takaa, mm. Chilestä, Uruguaysta, Etelä-Afrikasta ja Itä-Kanadasta.

Puun tuonti on ollut nousujohteista 1980-luvulta alkaen; kansainväliset suhdanteet sekä kotimaisen puukaupan sujuminen vaikuttivat vuotuisiin tuontimääriin. Koska tuontikauppa on kuitenkin paljolti pitkäjänteistä toimintaa, tuontia ei kyetty säännöstelemään aina kulloistenkin puutarpeiden mukaan. Se aiheutti ajoittain hyvinkin suuria tuontipuun ylivarastoja Suomen asemille ja tienvarsille; ne tarjosivat herkkuisia lyöntiasioita metsänomistajajärjestöille kuin myös tiedotusvälineille. *Tuontipuu lahoaa pinoihin*, otsikoi ”MaasTulli” maaliskuussa 1997. Asiassa oli vinha perä, esimerkiksi Tehdaspuun historiikissa todetaan, miten *Kymin tehdasvarastot ulottuivat kerran 1970-luvulla Kuusankoskelta pitkin Pietarin rataa miltei rajalle saakka!*

Vuonna 1988 puuta tuotiin 6,2 milj. m³. Keskusliiton vuosikertomuksessa todettiin tuontipuusta: *Puun tuonti kasvoi, nyt jo toisena perättäisenä vuotena. Kun samanaikaisesti viennin määrä supistui, muutos nettotuontina mitaten oli suhteessa vieläkin positiivisempi. Pääosa tuonnin kasvusta oli Neuvosto-*

liitosta. Länsituonnin kasvu oli merkittävää Ranskasta, Puolasta ja Etelä-Amerikasta. Vain Espanjan (Portugali) osalta kirjattiin selvä tuonnin väheneminen. Tuonnista yli 90 % oli kuitupuuta ja haketta. Tuonti jatkoi kasvuaan 1990-luvun alun laman jälkeen. Vuonna 1995 ylitettiin 10 milj. m³:n raja, ja vielä reilusti. Valtaosa puusta tuotiin edelleen Venäjältä, ajoittain koko ”rajan leveydeltä”. Mukaan tulivat ”kolmen suuren” lisäksi useat vähänkin suuremmat suomalaissahat ja vaneritehtaat. Tukkia olikin alettu tuomaan ihan merkittävässä määrin, esimerkiksi vuonna 2001 jo 3,5 milj. m³.

Tuonnin huippu koettiin vuonna 2005, jolloin puuta tuotiin Suomeen yhteensä 21 milj. m³. Siitä Venäjän tuontia oli kolme neljänestä. Venäjän ohella 1990-luvun alussa itsenäistyneistä Baltian maista oli tullut toinen ”puuaitta” niin Suomen kuin myös Ruotsin metsäteollisuudelle; Suomelle tosin pieni Venäjään verrattuna. Silti vuoden 2005 tuonti näistä maista nousi liki 3 milj. m³:iin, pääosin puut tulivat Latviasta ja Virosta. (Suomen ja Ruotsin metsäyhtiöt ovat myös perustaneet sahoja ja muutakin metsäteollisuutta niin Baltiaan kuin Venäjälle 1990-luvulta alkaen, osin ennemminkin.) Muita vähän merkittävämpiä tuontimaita olivat Ruotsi, Iso-Britannia, Uruguay, Saksa ja Valko-Venäjä.

Ennätysvuoden 2005 jälkeen puun tuonti on vähentynyt. Metsäteollisuuden markkinatilanne sekä tehtaiden sulkemiset ovat osaksi syynä kehitykseen, selvästi enemmän kuitenkin Venäjän vuodesta 2007 lähtien rajusti korottamat vientitullit; ne ovat vähentäneet puun koko tuonnin viime vuosina ”ainoastaan” runsaaseen 10 milj. m³:iin. Vientitullien alentamisesta tai jopa poistamisesta on käyty kädenvääntöä Suomen (ja EU:n) sekä Venäjän välillä jo vuosia; vaikka tullien alentamisesta on annettukin lupauksia, ne eivät kuitenkaan ole toistaiseksi toteutuneet.

Tuontipuu tuli sotien jälkeen pitkään myyjän toimittamana Suomen rajalle tai satamaan, Venäjältä uittaen, aluksilla tai rautateitse. Myös autokuljetuksiin päästiin 1960-luvulla, siten että suomalaisille puutavara-autoille annettiin lupa hakea puuta venä-

läisiltä alavarastoilta rajan takaa, ei kuitenkaan kovin kaukaa. Parhaimmillaan oli näissä ns. rajakauppojen ajoissa pitkälti toista sataa Enson ja Tehdaspuun, sittemmin myös Veitsiluodon autoyrittäjää. Venäläiset autot tulivat osallisiksi autokuljetuksiin 1990-luvulla. Uittopuun tulo loppui 1980-luvun puolivälissä; viimeksi uitettiin Lieksanjokea myöten.

Voitto Pölkki kuvailee, miten venäläiset olivat järjestäneet nämä rajanläheiset savottansa Lieksan korkeudella: *Suomalaisille tuntui erikoiselta se, että raskaimman osan metsätöistä tekivät naiset. Metsätöitä tehtiin vain talvella. Naiset kahlasivat lumisessa metsässä ja suurilla lapioilla puhdistivat puiden tyvet. Puiden kaato moottorisahalla oli sitten miesten työtä. Naiset tulivat perässä ja suurilla piilukirvestä muistuttavilla kirveillä karsivat enimmäkseen oksat. Sen jälkeen tuli telaketjutraktori hakemaan runkoja. Silloinkin naiset kahlasivat lumessa ja kiinnittivät vaijerit puuntyville. Traktori veti sitten rungot joko suoraan alavarastolle tai tien varteen, josta ne sitten kuljetettiin alavarastolle autolla. Alavarasto oli iso työmaa, jossa naiset jälleen tarttuivat isoihin kirveisiinsä ja täydensivät metsässä tehtyä karsintaa. Ainoa kevyempi työ, jonka yleensä naiset saivat tehdä, oli runkojen apteeraus ja katkontakohtien merkkäminen. Siinäkin oli päällekkäin olevia isoja runkoja siirreltävä syrjään. Miesten tehtäväksi jäi sitten runkojen katkominen moottorisahalla merkitystä kohdasta.*

Suomalaisvoimin tehtävistä hakkuista lähellä rajaa ehdittiin puhua myyjien ja ostajien sekä kummankin maan viranomaisten kesken jo neljännesvuosisadan ajan, kunnes ne toteutuivat kesällä 1988. Tuolloin Enso pääsi ns. rajahakkuihin Värtsilän suunnalla omilla miehillään ja koneillaan. Tehdaspuu pääsi mukaan seuraavana vuonna Saimaan kanavan vuokra-alueella sekä heti sen perään Ilomantsin korkeudella Kuolismaalla. Näitä rajahakkuita jatkettiin eri muodoissaan muutamien vuosien ajan; ainakin yksi niistä, Tehdaspuun Pyhäjärven hakkuu, pääsi ihan ”tv-tähdeksi” ja sakkojen maksajaksi.

Ryhdyttiin perustamaan myös yhteisyrityksiä Venäjälle. Kun toimitusjohtaja Pentti Salmen ajama tehdashanke ”Metsä-Karelia” kariutui, Enso ryhtyi

kehittämään Uimaharjun sellutehdasta omin voimin. Siitä syntyi Enocell, 450 000 tonnin sellutehdas Uimaharjuun; siinä osa omistuksesta oli alkuun venäläisillä. Tehtaan puunhankintaa varten perustettiin vuonna 1989 yhteisyritys Ladsenso, joka ryhtyi hankkimaan puuta Laatokan Karjalasta; sillä oli myös saha Pitkärannassa. Myös Tehdaspuu perusti mm. puunkorjuuyhtiö Tepulesin Karjalan kannakselle, mutta siitä tuli melko lyhytikäinen; Ladsenso sitä vastoin jatkaa edelleen toimintaansa. – Valtaosa Venäjän puusta on tullut kuitenkin kauempaa Venäjältä, joskus jopa Uralin takaa. Nämä puut on kuljettu pääosin rautateitse, osin aluksilla.

Metsänomistajien ohella muutkin tahot ovat kritisoineet puun tuontia. Tuonnin katsottiin vähentävän kotimaisen puun kysyntää ja alentavan sen hintaa; molempien väitteiden paikkansapitävyyttä ei ole juuri pystytty todistamaan. Sen sijaan tuontipuun työllisyyttä heikentävä vaikutus pitää paikkansa, osin myös sekin, että kansantaloudellisesti puun tuonti ei ole perusteltua. On kuitenkin huomattava, että bilateraalisen Venäjän-kaupan aikaan puun tuonti mahdollisti arvoltaan yhtä suuren viennin itänaapuriiin. – Kun 1970-luvulla tuonti kasvoi 5–6 milj. m³:iin, asia nousi jälleen julkisuuteen. MTK:n kritiikki sai aikaan sen, että maa- ja metsätalousministeriö asetti vuonna 1977 tuontipuutoimikunnan, jonka esitykset eivät johtaneet kuitenkaan toimiin tuontipuulautakunnan perustamista lukuun ottamatta; se osoittautui kuitenkin pelkäksi paperitiikeriksi.

Tuontipuu tuli ajankohtaiseksi jälleen 1990-luvun alun lamavuosina. Helmikuussa 1993 metsäalan etujärjestöt MTK:n johdolla kirjelmöivät pääministeri Esko Aholle vaatien pikaisia toimia puun tuonnin vähentämiseksi. Järjestöjen mukaan siihenastisella tuonnilla oli aiheutettu vuosittain yli miljardin markan tulojen menetys metsätalouden eri sektoreille ja valtiolle; keskusteluissa oli esillä myös tuontipuulle asetettava tasausvero. Kirjelmä johti jatkotoimiin ministeriössä, jossa päädyttiin arvioon, että sellaisena puun tuontina, jota ei voitu korvata kotimaan puulla, voitiin pitää 3,0–3,5 milj. m³:n suuruisia koi-vukuitupuun tuontia, siinä kaikki. Ministeriö esitti,

että tuontia ryhdyttäisiin säännöstelemään MTK:n ja teollisuuden yhteistyönä; yli tarpeen menevästä tuonnista maksettaisiin tasausmaksua.

MTK:lle esitys sopi, se esitti kuitenkin tuontikatoksi 2,5 milj. m³. Teollisuus luonnollisesti vastusti kaikenlaisia tuonnin rajoitustoimia, ja myös ministeriön virkamiehet päätyivät toteamaan esitetyt toimenpiteet kilpailulain vastaisiksi. Hanke ei edennyt, vaikka Keskustapuolueen 20 kansanedustajaa teki asiaa koskevan kirjallisen kysymyksen: *Mihin toimenpiteisiin Hallitus aikoo ryhtyä tarpeettoman puun tuonnin pysäyttämiseksi...* Myöskään maa- ja metsätalousministeri Martti Puran tiukka kannanotto elokuussa 1993 ei auttanut. Pura totesi tiedotteessaan nostavansa tuontipuukysymyksen keskeiseksi aiheeksi syksyn budjettineuvotteluissa ja että *puukauppaan on tullava järki mukaan*.

Vaikka puun tuonnista on puhuttu paljonkin vuoden 1993 jälkeen, kukaan ei ole ollut enää vaatimassa tuonnin rajoittamista. Ei tietävästi edes MTK, mihin saattaa suuresti olla vaikuttanut se, että Metsäliitosta tuli yksi suurimpia puuntuojia. Sen sijaan Venäjän raakapuun viennilleen asettamat rajoitukset ovat nousseet Suomessa lähes kansalliseksi kysymykseksi.

Neuvostoliiton muuttuminen Venäjäksi loi uuden tilanteen myös puun tuontiin. Neuvostoaikaiset valtion vientiyhtiöt lakkasivat olemasta ja samalla luovuttiin valtioiden välisistä tavaravaihtosopimuksista. Alkoi markkinatalouden aika, aivan kuten vähän myöhemmin kotimaisessakin puukaupassa. Toki siirtymäkaudella oli erilaisia sekajärjestelyjä käytössä. Venäjälle ilmestyi kirjava joukko puunmyyjiä, joiden tarjoaman puun alkuperästä ei alkuun voinut olla aina täyttä varmuutta. Myös puuta tuovat suomalaisyhtiöt ryhtyivät perustamaan omia puunostoorganisaatioitaan Venäjälle; niihin kytkeytyi pyrkimys päästä tekemään pitkäaikaisia metsänvuokrasopimuksia; niissä on osin jopa onnistuttukin. Puunkorjuu ja -kuljetus on pyritty kuitenkin jättämään paikallisten myyjien ja puunhankintayhtiöiden vastuulle, joskin eriasteista omaakin hankintaa on harjoitettu. Sittemmin myös suomalaisia koneyrittäjiä

on lähtenyt kokeilemaan onneaan Venäjän metsiin; ilmeisesti niistä on muutama menestystarinakin kerrottavissa.

Vuoden 2007 vientitullien korotukset muuttivat tilanteen kokonaan. Moni venäläinen puunmyynti- tai -hankintayhtiö joutui lopettamaan tai ainakin supistamaan toimintaansa. Myös suomalaisten metsäorganisaatioita supistettiin, ja moni teollisuuden metsänhoitaja joutui jatkamaan hyvin alkanutta venäläisuraansa paluulla Suomeen. Nyt kun toiveet vientitullien alentumisesta ovat voimistuneet, uusin Venäjä-organisaatioiden luominen on vähintäänkin suunnitteluvaiheessa.

IKUINEN ARVOITUS: PUUN OIKEA HINTA

Puu on raaka-aine, jonka hinta vaihtelee kysynnän ja tarjonnan mukaan, kuten muittenkin raaka-aineitten. Lisäksi puun hinnat, millaisiksi ne puukaupan teossa muotoutuvatkin, vaihtelevat suuresti kauppakohtaisesti sekä puutavaralajeittain ja alueittain. Puun hinnasta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä kantohintaa eli hintaa pystyssä olevalle puulle. Toinen puukaupassa käytetty hinta on hankintahinta eli hinta tienvarressa; sen johdannainen on toimitus- tai tehdashinta eli hinta tehtaalle tai muulle käyttöpaikalle toimitettuna.

Luonnollisesti puun myyjällä ja ostajalla on aina oma näkemyksensä puun oikeasta hinnasta. Myyjä pyrkii mahdollisimman korkeaan, ostaja mahdollisimman alhaiseen hintaan. Teollisuudelle on aina ollut tärkeää saada puunsa tehtaalle mahdollisimman edullisesti, ja siksi metsäosaston tehtävänä on pyrkiä toisaalta alentamaan hankintakustannuksiaan, toisaalta saamaan kantohintoja alemmiksi; siinä kilpailun vähentäminen on ollut yksi keino, kuten edellä on kerrottu.

Puusta on aina maksettu paljon koon mukaan: järeä tukkipuu on selvästi arvokkaampaa kuin pienempikokoinen pinotavara. Tukin hinta muotoutuu lähinnä puulajin, järeiden ja laadun perusteella, ja samat tekijät vaikuttivat myös pinotavaran hintoihin, joskin vähemmässä määrin. Lisäksi pystykaupoissa kaupan eli leimikon koko, maasto-olosuh-

teet sekä kuljetusolot ja -matkat vaikuttavat kaikkien puutavaralajien hintoihin; nämä tekijät otetaan yleensä huomioon ainakin jossain määrin myös hankintakaupoissa.

Puun hintasopimusten aikaan nämä eri tekijät sovitettiin eri puutavaralajeille. Aluksi hinnat määritettiin kooltaan ja korjuuolosuhteiltaan erilaisille leimikoille, mutta vuodesta 1977 lähtien hinnastoissa ilmoitettiin hinnat vain ns. perusleimikkoa koskevana. Sen ohella ilmoitettiin erilaisten leimikkotekijöiden vaikutus perusleimikon hintoihin. Näitä leimikko- eli hinnoittelutekijöitä oli kymmenkunta ja kussakin niistä oli useita hintaluokkia. Hinnoittelutekijöiden vaikutus oli perushintaa sekä korottava että alentava, ja niiden aiheuttama vaihteluväli leimikoiden hinnoittelussa oli hyvin suuri, kuten seuraavan sivun kuva havainnollisesti kertoo. Kaikkien hinnoittelutekijöiden ollessa maksimissaan havukuitupuun kantohinta nousi noin 60 %, mänty- ja koivutukin 40 % ja kuusitukin noin 25 % perusleimikon kantohintaa korkeammaksi. Kaikkien tekijöiden ollessa pienimmillään hinta muodostui järeällä puulla noin kolmanneksen pienemmäksi. Havukuitupuulla vähennys perusleimikon hinnasta olisi voinut olla jopa 70–80 %, mutta jäi vain puoleen siitä, koska kuitupuulle oli sovittu vähimmäiskantohinnat.

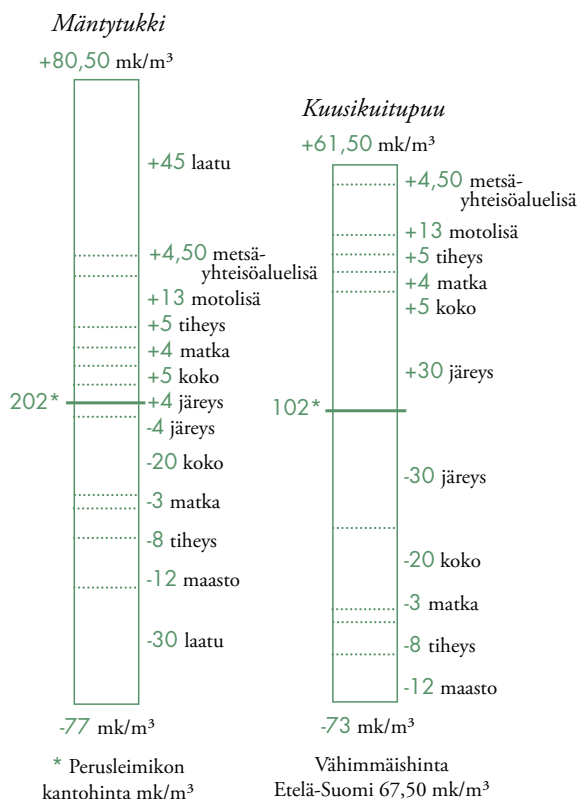
Käytännön puukaupoissa ei varmaan koskaan löytynyt sellaista leimikkoa, jossa olisi vähennykset jouduttu viemään maksimiin, mutta kaikki maksimilisät tai ainakin melkein saaneita leimikoita ”löytyi” hyvinkin usein. Hinnoittelutekijät, jos mitkä, mahdollistivat hintaliukumia, etenkin ns. piiloliukumia. Hinnaston soveltamisessa yksittäisen puukaupan kohdalla on aina ollut tietty jousto- eli tulkintavaransa, jonka joustoaste on vaihdellut suuresti yrityksittäin ja myös ostomiehittäin. Tiukan hintakurin aikaan saatettiin antaa ohjeeksi ostaa ”charmilla”, ja monet ”tosi ostomiehet” näin onnistuivatkin – tuskin kuitenkaan enää ”vaikka siveytensä uhraamalla”, kuten entisajoilta kerrotaan. – Sopimuksettomiaan aikaan kukin puunostajista rakensi omat hinnastonsa hyvin pitkälle samojen hinnoitteluperiaatteiden mukaan. Tällöin hinnoittelua saa-

tettiin kuitenkin yksinkertaistaa ja jättää jotkut hinnoittelutekijät kokonaan pois.

Vaikka jokaisen puukaupan hintoja on pyritty salaamaan, puheet ja huhut maksetuista hinnoista ovat levinneet maaseudulla usein liki kulovalkean tavoin – eikä aina ihan prikulleen oikein. Tarkempia hintatietoja ryhdyttiin 1920-luvulta alkaen levittämään metsäalan lehdisissä, ”Tapiossa” ja sen seuraajassa ”Metsälehdessä” sekä ”Maaseudun Tulevaisuudessa”. Aluksi hintatietoja esitettiin pitäväkohtaisesti, mutta sittemmin siirryttiin metsälautakuntajakoon. Näiden lehtien tiedot perustuivat metsänhoitoyhdistyksiltä saatuihin tietoihin, ja niissä saattoi olla tiettyä tarkoituksenmukaisuutta. Hintatiedot tarkentuivat, kun 1980-luvulla Keskusliiton jäsenyhtiöt ryhtyivät ilmoittamaan kauppojensa hintatiedot Metsäntutkimuslaitokselle; ne julkaistaan myös netissä.

Puun hintavaihtelut ovat olleet melko suuria, joskin inflaatiopuhdistetut hintakäyrät näyttävät yllättävän tasaisilta; näin on laita etenkin kuitupuulla. Piikkejä käyrissä kuitenkin on, ja edelleenkin vuosien 1973–74 puun ostajille ”painajaismaiset” piikit ovat maamme rekisteröidyn hintahistorian korkeimmat. Yhtä suuriin hintahullutuksiin ei teollisuus ole sortunut sen koommin. Tosin vuosi 2007 sai monen miettimään, eikö mitään oltu todellakaan opittu. Syyttä ei ”Hesarin” Jyrki Iivonen irvailut UPM:n tulosjulkistamiskomentissaan: *Mutta mitäpä teollisuus ei tekisi metsänomistajien hyvinvoinnin hyväksi.*

Pystyyn vai hankinnalla? Tätä kysymystä on pyöritelty etenkin metsänomistajapiireissä pitkään, lähes nykyaikoihin saakka. Hankintakauppojen osuus oli suurimmillaan 1950- ja 1960-luvuilla, jolloin 50–60 % puusta myytiin hankinnalla – teollisuuden myötävaikutuksella. Sen jälkeen niiden osuus alkoi laskea ja oli alimmillaan 1980-luvun alussa: tuolloin hankinnalla myytiin vain vajaat viidennes yksityismetsien puista. Sittemmin hankintakauppojen suosio on kasvanut, ja Viitalan mukaan tärkeimpiä syitä siihen ovat olleet *MTK:n ajama hankintatyön verovapauden nostaminen 40 m³:stä 150 m³:iin vuodesta 1980 lähtien, hankintalisten kohtuullisena koet-*

Kuva Juhani Viitalan kirjasta ”Puukaupan sopimuspolitiikka” (2002).

tu taso, ensiharvennusten lisääntyminen ja pelko pysty-kauppojen järeihin konein suoritettavassa puunkorjuussa syntyvistä vaurioista. Viitala unohti mainita vuonna 1978 käyttöön otetut luovutusaikalisät hankintakauppojen vauhdittajana.

Hankintakaupat eivät kuitenkaan olleet enää 1980-luvulla samoja ”isännän linjan” hakkuita kuin aikaisemmin, vaan kaiken aikaa yhä suurempi osuus niistä oli samojen koneyrittäjien hakkuu- ja ajokonein tekemiä kuin teollisuuden pystykaupoissakin. Työtehoseuran mukaan vuosikymmenen lopulla hakkuista yli viidennes ja metsäkuljetuksesta yli kolmannes oli muiden kuin metsänomistajien itsensä tekemiä. Nykyään osuus on jo kaksi kolmannesta. Jo vuonna 1986 oli Tehdaspuu-lehdessä siteerattu muuatta metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöä,

joka itsekin oli metsänomistaja: *Se on kaheli, joka ei myy hankinnalla ja ihan kaheli, jos tekee hankinnan itse.* Sanonnan ”viisaus” oli siinä, että noihin aikoihin hintasopimuksessa sovittu korjuukustannuksia vastaava hankintalisä oli varsin suuri (mitä kuvaa Viitalan mainitsema hankintalisen ”kohtuullinen taso”) ja tietyissä leimikko-oloissa se takasi paremman kantohinnan, etenkin jos omistaja ei tehnyt korjuuta itse. Koneellisen puunkorjuun kustannukset olivat näet vain hieman yli puolet vastaavasta hankintalisästä. – Teollisuus siis tuki isäntien omaa puunkorjuuta ylisuurilla hankintalisillä sekä yhteiskunta hankintatyön verovapaudella! Vielä nykyäänkin verotuksessa käytetty hankintatyön arvo on lähes kaksinkertainen todellisiin korjuukustannuksiin verrattuna.

Aika ajoin on esitetty siirtymistä yksinomaan tienvarsihinnoitteluun, kuten paljolti tehdään mm. Ruotsissa. Viimeksi tällaista esitti MTK:n tutkimuspäällikkö Erno Järvinen ”Helsingin Sanomissa” syyskuussa 2011. Hänen mukaansa muutos *vähentäisi puukaupan syklistä eli hintojen heilahtelua*, koska pystykaupat *voimistavat syklejä siksi, että tehtaila on aina käytössään väärän hintaista puuta.* On vaikea ymmärtää, miten tienvarsihintaa sellaisenaan poikkeaisi syklisyydessään kantohinnasta. Mutta jos tarkoitetaan siirtymistä yksinomaan tienvarsi- eli hankintakauppaan, ehdotukseen tulee uutta ”ulottuvuutta”. Järjestely voisi toimiakin kuitupuulla, mutta kun katsoo kuitupuun ”aivokuollutmaisista” hintakäyriä, on vaikea ymmärtää mitä lisävakausta hintoihin enää tarvittaisiin. Järjestelmä lisäisi metsänhoitoyhdistyksen valtaa puukaupassa entisestään, millä eittämättä olisi omat hintaseuraamuksensa. Sama koskee tukkipuuta, jonka hintavaihtelujen taasoittaminen olisi sinänsä suotavaa. Tukinostajat tuskin kuitenkaan ovat kovin innostuneita – laatusyistä – lisäämään hankintakauppojen osuutta.

Tuontipuun hinta on aina ollut eräänlainen ”mysteeri”. Etenkin MTK on pyrkinyt tullitilastojen avul-

Tuontipuun hinta on aina ollut eräänlainen ”mysteeri”.

la todistamaan, miten kallista ja kotimaista kalliimpaa tuontipuuta on ollut. Useat tekijät ovat kuitenkin vaikeuttaneet hintavertailuja: erilaiset puutavaralajikäsitteet ja tullinimikkeet, kuorinta-aste, muuntokertoimet ja valuuttakurssit. Lisäksi tullitilaston hinta on hinta rajalla tai Suomen satamassa, joten siihen on lisättävä kuljetuskustannukset tehtaalle, jotta voidaan verrata hintaa kotimaisen puun tehdashintaan. Luonnollisesti kaikki tämä mahdollistaa hyvinkin tarkoituksenhakuiset vertailutulokset.

Teollisuus puolestaan ei useinkaan ole halunnut julkistaa ulkomailta tuodun puun hintoja. Yleensä on tyydytty sanomaan, että tuontipuuta on kilpailukyistä. Yleislinja lienee ollut, että Venäjän puuta on etenkin itäsuomalaisille tehtaalle kotimaista puuta halvempaa, länsipuuta kalliimpaa. Toki tällainen yleistäminen on jossain määrin harhaanjohtavaa, sillä hinnat ja kaikki muut em. hinnoittelutekijät vaihtelevat ja periaatteessa jokaisessa tuontikaupassa hinnat sovitaan erikseen. Se tekee myös hintavaihtelut suuriksi: esimerkiksi vuonna 1990 tullitilaston mukaan Venäjältä tuotu mäntykuitupuuta, joka sisälsi myös erilaista puujätettä, maksoi rajalla 107 mk/m³, kun taas Saksasta tuotu maksoi 220 markkaa. Kalleinta puuta oli Uruguaysta tuotu eukalyptus, joka maksoi 280 mk/m³, eli enemmän kuin Suomeen tuotu mänty- tai kuusitukki. Koivua painavampaa eukaa tarvittiin kuitenkin sellutonnin valmistukseen vähemmän, ja lisäksi sillä oli eräitä muitakin kuituteknisiä ominaisuuksista, jotka selittivät osaltaan sen ”järjetöntä” tuontia. Pohjanmaan Puun toimitusjohtaja Olav Henriksen totesi vuonna 1991, että siihen asti *puukustannukset koivu- ja eukasellussa ovat olleet jokseenkin tasavertaiset.*

Devalvaatiot nostivat tuontipuun hintaa. Syksyn 1991 devalvaation jälkeen Enson metsäpäällikkö Ilkka Pukkila totesi Metsälehdessä: *Vaikka tuontikoivun hinta nousee devalvaatiota vastaavasti, on uusi hinta kuitenkin vasta lähellä kotimaisesta koivukuidusta maksamaamme hintaa. Jos kotimaisen koivun*

hinta nousee MTK:n edellyttämälle tasolle, paranee tuontipuun kilpailuasema edelleen. Tuolloin laman ollessa syvimmillään teollisuus pystyikin torjumaan MTK:n devalvaatiokorotukset puun hintaan, mutta se oli poikkeus; jo vuoden 1994 hintasopimuksessa myyjäpuoli kuittasi melkoisen osan tästä kyseenalaisesta ”etuoikeudesta” itselleen. Eli kuten professori Pertti Haaparanta ennusti samaisessa lehdessä: *Parissa vuodessa devalvaation hyöty siirtyy puun hintoihin. Näin on käynyt aina ennenkin. Ja näin käy nytkin.*

Suomalaisia puun hintoja on tapana verrata kilpailijamaiden hintoihin – siltä osin kuin se on ollut mahdollista erilaisten puu- ja puutavaralajien, käyttötarkoitusten, mitta- ja laatuvaatimusten sekä valuuttakurssien osalta. Myös tietolähde on vaikuttanut vertailujen tuloksiin, jotka ovat vaihdelleet, mutta ainakin viimeksi kuluneiden parin vuosikymmenen ajan Suomi on menestynyt hyvin näissä ”Pisa-vertailuissa”. Esimerkiksi Jaakko Pöyryn vuoden 2002 vertailussa kuusikuutupuun tehdashinta oli korkein Suomessa, kuusitukissa tosin olimme vasta kolmas Itävallan ja Saksan jälkeen; sama järjestys koski myös kantohintoja. Kehitys on jatkunut samansuuntaisena. – Teollisuuden kansainvälistymisen myötä yhtiöt ovat saaneet Pöyryn tilastoja konkreettisempia tietoja kansainvälisistä puukustannuksista. Ne ovat osoittaneet selkeästi, että hankintakustannukset ovat Suomessa hyvinkin kilpailukykyiset, kantohinnat eivät.

Ruotsi on aina ollut tärkein kilpailijamaamme, tai ainakin se on koettu sellaisena. Ruotsissa puun hinnat ovat olleet pitkään Suomen hintoja alhaisemmat; tässä vuoden 2002 vertailussa kuusipuu maksoi tehtaalla noin neljänneksen vähemmän kuin Suomessa. Muidemme väliset läheiset suhteet ja toimintaolojen samankaltaisuus ovat helpottaneet Suomen ja Ruotsin välisten hintavertailujen tekemistä. Niinpä myös molempien maiden metsäpäälliköt pitivät tapanaan kokoontua koko lailla säännöllisesti vuodesta 1960 lähtien – ja varmaan aikaisemminkin – keskustelemaan mm. puun hinnoista. – Ruotsin puun halpuudelle on useita syitä, teollisuuden omien metsien runsaus on niistä yksi ilmeisin. Sil-

ti Ruotsin puu ei ole niin halpaa, että sitä kannattaisi hinnan takia tuoda Suomeen; sen lienee ainakin UPM kokenut viime vuosina.

Vaikka teollisuuden ainainen hokema on, että puu on Suomessa kallista, aina siitä on oltu valmiit maksamaan pyydetty hinta. Noin ehkä hieman karikoituna – mutta vain hieman.

Metsäverotuksen muuttuminen lopullisesti myyntiverotukseksi vuoden 2006 alussa vauhditti osaltaan puukaupan muutosta.

YHDISTYKSET TULEVAT PUUKAUPPAAN

Tiukentunut kilpailulainsäädäntö lopetti puun hintasopimukset ja muun puun ostajien ja myyjien välisen yhteistyön lähes kokonaan 1990-luvun lopulta alkaen. Alkoi normaalin markkinatalouden aika myös puukaupassa. Metsäverotuksen muuttuminen lopullisesti myyntiverotukseksi vuoden 2006 alussa vauhditti osaltaan puukaupan muutosta. Veromuutoksen 13 vuoden siirtymäaika toi puuta markkinoille yllättävänkin hyvin, ei kuitenkaan sellaisina ryöppyinä kuin oli kuviteltu. Myöskään pelko siitä, että tarjonta alenisi tuntuvasti siirtymäkauden jälkeen, ei ole realisoitunut.

Puukauppaa käydään niin kuin ”ennenkin”: myyjät myyvät ja ostajat ostavat. Ostajien aktiivisuus hallitsee edelleen puukauppaa, jossa kilpailua on ihan riittävästi edelleenkin. Metsälehdessä vuotta 2011 koskeva selvitys osoitti, että joitakin Ylä-Lapin kuntia lukuun ottamatta jokaisessa metsäpitiäjässä on vähintään 2–3 ostajaa, useissa selvästi enemmän. Ostajat ottavat yhteyttä eri keinoin alueensa metsänomistajiin, ehdottavat puukauppaa, joka aina aika ajoin syntyykin. Erilaisten markkinointikeinojen käyttö on kaiken aikaa lisääntynyt; osa niistä saattaa toimiakin. – Puukauppaa käydään edelleen perinteiseen tapaan myyjän ja ostajan tai myyjän edus-

tajan ja ostajan kesken; monet hyvät yritykset siirtää puukauppa nettiin ovat toistaiseksi epäonnistuneet. Näin tulee varmaan olemaan vielä pitkään: ainakaan pystyleimikko ei ole nettitavaraa.

Suurin muutos on metsänhoitoyhdistysten vahva osallistuminen puukauppaan. Toki yhdistykset olivat puukaupassa vähintään neuvonantajan roolissa jo perustamisestaan lähtien, mutta niiden aktiivisuus alkoi lisääntyä vasta sotien jälkeen ja etenkin 1970-luvulta alkaen. Yhdistysten ja Metsäliiton läheisen yhteistyön ohella yhdistykset alkoivat osallistua kaupankäyntiin muutenkin. Hankintakaupoissa yhdistykset ryhtyivät tarjoamaan hankintapalveluaan eli huolehtimaan puunkorjuusta: kun 1980-luvun alussa hankintapalvelun osuus oli noin 10 %, 1990-luvun lopulla oltiin jo 40 %:ssa.

Vielä merkittävämpää oli yhdistysten tulo pystykauppoihin. Se näkyi leimausten ohella valtakirjamyyntien voimakkaana kasvuna 1970-luvulta alkaen. Valtakirjakaupassa metsänomistaja valtuuttaa yhdistyksen – korvausta vastaan – neuvottelemaan ja usein myös sopimaan puukaupasta. Valtakirjakau-
pat ovat suuresti yleistyneet, ja Metsäntutkimuslaitoksen tekemän selvityksen mukaan vuonna 2000 valtakirjakauppojen osuus yksityismetsien puukaupoista oli 36 %, ja tätä nykyä puhutaan kaikeksi 50 %:sta. Näillä kaupoilla ja etenkin niissä ajoittain sovelletuilla kauppatavoilla, kuten ns. ”iltalypsyllä” – on pystytty vaikuttamaan puun hintaan. Yhdistykset ovat niinkään ryhtyneet tarjoamaan metsäpalvelu- ja muita asiakassopimuksia sekä lisänneet voimakkaasti markkinointiaan metsäyhtiöiden tapaan; metsänomistajilla on siis vaihtoehtoja. Niinpä metsänomistajien saaman markkinointimateriaalin tulva alkaa olla väliin jo roskapostin luokkaa – ehkä väliin sisällönkin suhteen.

Valtakirjakaupoilla yhdistykset pystyvät myös halutessaan ohjailemaan kauppoja sopiviksi katsomilleen ostajille. Tapion ja Metsäliiton vuonna 1996 erikseen tekemien selvitysten mukaan 60 %:lla yhdistyksistä oli toimitussopimus Metsäliiton ja/tai jonkin muun ostajayrityksen kanssa; sopimusten perusteella yhdistys toimitti puuta tienvarteen tai osta-

jan tehtaalle. Tuskin tällaisten sopimusten määrä on ainakaan vähentynyt.

Metsäteollisuuden suhtautuminen metsänhoitoyhdistysten puukaupalliseen toimintaan on ollut periaatetasolla jyrkän kielteinen; sen on katsottu olleen vastoin metsänhoitoyhdistyslakia. Teollisuus kantelikin yhdistysten toiminnasta Tapioon ja muutamat yksityishenkilöt oikeuskanslerille, mutta vaikka rikkeitä todettiin, ne eivät johtaneet mihinkään sen konkreettisempaan. Niinpä teollisuus esitti 1980-luvulla metsänhoitoyhdistyslakia muutettavaksi, mutta kun uudistus sitten viitisentoista myöhemmin toteutui, puukauppa ei saatu eriytetyksi yhdistysten toimintakentästä. Viitala toteaaakin tältä osin teollisuuden toiminnasta: *Jopa metsäteollisuuden erittäin suuressa intressissä ollut metsänhoitoyhdistyksen uudistaminen toteutui tavalla, joka oli teollisuudelle jokseenkin täydellinen tappio*. Tämä tarkoitti sitä, ettei yhdistyksiä kielletty osallistumista puukauppaan ja ennen kaikkea sitä, että pakollinen metsänhoitomaksu jäi voimaan.

Käytännön puukaupassa puun ostajien suhtautuminen yhdistyksiin ja valtakirjakauppoihin on ollut vähemmät yhtenäistä. Toiset ovat estotta osanneet hyödyntää yhdistysten palveluja, toiset taas ovat ”suoraselkaisesti” pyrkineet ne torjumaan; voisiko sanoa, että moraalit on maksanut. Stora Enso tarjoaa hyvän esimerkin joustavasta suhtautumisesta yhdistysten tarjoamaan yhteistyöhön; yhtiön 2000-luvun alussa käynnistämä levittäytyminen Länsi-Suomeen perustui paljolti sikäläisten yhdistysten kanssa tehtyihin toimitussopimuksiin.

Vaikka yhdistykset tarjoavatkin puukaupallisia palvelujaan paljolti itsekkäistä syistä, niiden aktiivisuus on myös tuonut puuta markkinoille – tarvittaessa myös sitä rajoittanut. Yhdistysten rooli tuskin vähenee, ja Viitala toteaaakin aiheellisesti, miten suuri vaara on siinä, *toimivatko metsänhoitoyhdistykset ja niiden toimihenkilöt puukauppoja aktivoissaan aina metsänomistajan edun mukaisesti, vaiko joskus enemmän metsänhoitoyhdistyksen omien intressien pohjalta*. – Sikäli voi sanoa yhdistysten aseman hie-
man muuttuneen, että Tapion Metsälehti, joka vielä

vuonna 1997 saattoi otsikoida *Metsänhoitoyhdistyksen ansiosta hyvät puukaupat*, ei varmaan enää nykyään moista kirjoittaisi.

Siltä osin puukauppa on muuttunut, ettei enää ole kahta vahvaa etujärjestöä, MTK:ta ja Keskusliittoa, jotka aika ajoin ”jyrähtäisivät” ja muutenkin linjaisivat puukaupan kulkua. Nyt eletään vapaan markkinatalouden aikaa; siitä huolimatta puun ostajien hinnastot ja myös maksetut hinnat lienevät yhtä lähellä toisiaan kuin ”ankarasti” keskenään kilpailevissa K- ja S-kaupoissa. Tarpeen tullen saattaa ”tarjouksia”, jopa ”loppuunmyyntihintoja” olla tarjolla, useimmiten kuitenkin muiden kuin kolmen suuren tarjoamina.

Edellä mainitussa vastineessaan puukartellin vahingonkorvauksiin MTK:n metsäjohto muistutti, että MTK:n tehokkaan edunvalvonnan ansiosta kartelli oli jo aikoinaan menettänyt terävyyttään ja että *kaikki tärkeimmät puumarkkinoiden kehittämistoimenpiteet, joita on käynnissä, ovat lähteneet liikkeelle MTK:n aloitteesta*. Molempien väitteiden paikkansapitävyys voi varmaan kyseenalaistaa. MTK:n iskukyky etujärjestönä heikkeni merkittävästi silloin, kun Suomi liittyi EU:hun. Sama koskee vielä enemmän Metsäteollisuus ry:tä, joka menetti merkitystään metsäteollisuuden muututtua 1990-luvulla kolmen suuren hallitsemaksi. Joku saattaisi jopa kysyä, tarvitaanko sitä?

Markkinatalouteen siirtyminen on pitänyt Suomen puumarkkinat toimivina, eikä muutos ole muutenkaan asettanut esteitä metsäsektorin kehitykselle. Tosin jonkinlainen menetelmä hintavakauden ylläpitämiseksi saatettaisiin tarvita, eli niin kuin MTK:n silloinen metsäjohtaja Antti Sahi totesi vuonna 2005 Heikki Lindroosin kirjassa: *Varmaankin siinä muodossa ja sillä tarkkuudella, millainen hintasuositus aikanaan oli, se ei enää olisi mahdollinen eikä tarpeellinenkaan. Paremminkin se olisi ymmärrettävissä hintatasosuosituksena. Tietysti elementit olisivat edelleen omiaan tuomaan vakautta puumarkkinoille. Voisipa sillä olla heijastusvaikutuksia myös teollisuuden investointihalukkuuteen ja sitä kautta puun käyttöön ja metsänomistajien aktiivisuuteen*.

Se saattaisi tuoda puutakin markkinoille nykyis-

tä paremmin. Huoli puun saatavuudesta (kilpailukykyisen hintaan) onkin säilynyt metsäteollisuuden keskeisimpänä huolenaiheena jo ainakin 100 vuoden ajan, ja tulee varmaan sitä olemaan vastakin; sitäkin huolimatta, että puuta kasautuu talousmetsiin jatkuvasti yhä enemmän. Siksi myös metsänomistajia ja heidän puunmyyntikäyttäytymistään on tutkittu useaan otteeseen 1970-luvulta alkaen. Mitään viisasten kiveä ei näistä, kuten ei yleensä muistakaan mielipidekyselyihin perustuvista selvityksistä, ole saatu puukauppaongelmaan. Viimeisimmän, vuonna 2011 julkaistun tutkimuksen mukaan *puukauppa käy sitä vilkkaammin mitä korkeampi on kantohinta, mitä enemmän metsänomistajalla on puustoa, mitä nuorempi hän on ja mitä vähemmän hänellä on ansioja pääomatuloja*. Missä määrin nämä tiedot auttavat ostomiestä, sitä sopii vain arvailla. Kovaa ”jalkatyötä” riittää heille varmasti jatkossakin.

Miten puukauppaa käydään tulevaisuudessa, sitä on vaikea ennakoida. Pekka Kilkki ennusti vuonna 1967, että 2000-luvun vaihteessa suurin osa metsänomistajista olisi liittynyt yhteismetsäosuuskuntiin ja useimmat heistä olisivat tehneet pitkäaikaisia myyntisopimuksia metsäteollisuuden yhteisen puunostoorganisaation kanssa. *Näin vakiintunut tehokas hankintajärjestelmä yhdessä pitkälle viedyn koneellistamisen kanssa takaa korkean kantohintatason kohonneesta palkkatasosta huolimatta*. Valitettavasti Kilkin ennustus ei toteutunut muilta osin kuin korkean kantohintatason ja koneellistumisen osalta; toki myös metsäpalvelusopimusten voi katsoa vastaavan osittain pitkäaikaisia myyntisopimuksia. Yhteinen osto-organisaatio kaatui aikoinaan ostajien keskeiseen luottamuspulaan, eikä sille enää ole edellytyksiä kilpailulainsäädännön takia. Tarvetta toki olisi.

*Markkinatalouteen
siirtyminen on pitänyt
Suomen puumarkkinat
toimivina.*

LISÄÄ TEHOA PUUNHANKINTAAN

Oston tavoin myös puunhankinta on säilynyt perustoiminnoiltaan entisellään viime vuosikymmenien ajan. Toimijoiden määrä on vähentynyt, puun korjuu täysin koneellistunut ja kuljetuksissa puu on siirtynyt vedestä maanteille. Valtakunnallisista ohjelmaksuista on siirrytty vapaaseen kilpailuun myös puun korjuussa ja kuljetuksissa. Puunhankintaorganisaatiot ovat keventyneet, väkimäärä vähentynyt ja yleensä myös tehokkuus kasvanut.

Koneet tulivat Suomessa metsään jo 1910-luvulla. Kemi-yhtiön metsäpäällikön H.R. Sandbergin tukkiveturisivotta Savukosken Nuortissa vuosina 1914–16 on laajalti tunnettu, ja siitä on kerrottu tämänkin teoksen alkuosassa (s. 25). Kuitenkin jo vuosi ennen Nuorttia oli Pohjois-Suomessa käynnistetty toinen konesavotta. Asialla oli Raahan Puutavaraosakeyhtiön August Lagerlöf, ja siinä vetopelinä oli ”sähköveturi”: polttomoottori pyöritti sähkögeneraattoria, joka antoi voiman hinausvintturiin kytkeville sähkömoottorille. Jäädetyt ajotien alku- ja päätepisteiden välille oli kiristetty pitkä teräsköysi, joka kulki veturin läpi ja vintturin pyörittämänä veturi veti itseään ja perässä olevaa tukkirekijonoa vaijeria myöten eteenpäin.

MAATALOUSTRAKTOREISTA METSÄTRAKTOREIHIN

Myös Lagerlöfin veturi jäi kokeiluasteelle. Sen jälkeen 1920-luvun alussa tulivat telaketju- eli tankkitraktorit rekien vetojhdiksi, ja näitä traktorikokeiluja jatkettiin vaihtelevalla menestyksellä 1950-luvun lopulle saakka. Etenkin Kajaani-yhtiö oli ”katapultareista” innostunut ja käytti niitä ihan täydessä puunajossa koko 1950-luvun. Tuolloin oli kuitenkin maataloustrak-

tori tullut metsään hevosta korvaamaan, ja maataloustraktoriaikaa kesti aina 1970-luvun alkuun saakka. Enimmillään niillä tuotiin metsästä tienvarteen kolmannes kaikesta puusta. Samoihin aikoihin elettiin myös vielä lyhyemmäksi jäänyt vintturien kausi.

Maataloustraktoreita viriteltiin kaiken aikaa paremmin metsäajoon soveltuviksi, ja osittain melko hyvällä menestyksellä. Valmista kalua niistä ei kuitenkaan tullut muihin kuin helpohkoihin korjuulohjoihin, ja ne alkoivatkin korvautua 1960-luvulta alkaen erityisesti metsäoloihin suunnitelluilla metsätraktoreilla. Niiden ”esi-isänä” pidetään ruotsalaista Bamsea, jonka prototyyppi valmistui vuonna 1956; Suomeen ensimmäiset Bamset ehtivät vasta 1960-luvun alussa.

Bamsea seurasi monta muuta telakonetta; Volvo, Ösa ja Brunett (myöh. Bruunett) tulivat niistä yleisimmiksi myös Suomessa. Melko pian siirryttiin kuitenkin pyöräkoneisiin, ja niissäkin Ruotsi oli edelläkävijä. Tosin meilläkin ryhdyttiin omaan konevalmistukseen, ja lähinnä Valmet oli konekehittelyssä edelläkävijä. Metsätraktorien teho kasvoi, kun niiden vaijerikuormaimet saatiin korvatuiksi hydraulikuormaimilla, ”Hiiapeilla”; sekin keksintö on ruotsalaista alkuperää.

Samaan aikaan 1960-luvulla innostuttiin niin Ruotsissa kuin Suomessakin Pohjois-Amerikassa käytettyyn kokorunkojuontoon, jota varten oli kehitetty oma runko-ohjattava pyörätraktori. Ensimmäinen sellainen, Timberjack merkiltään, tuli Suomeen vuonna 1963, ja lännestä saatiin erimerkkisiä koneita nopeasti lisää; myös Valmet ja Lokomo ryhtyivät valmistamaan sellaisia Suomessa. Enimmillään korjattiin puusta kokorunkoina liki 10 %, kunnes huomattiin, ettei menetelmä soveltunut maamme pienmetsälövaltaisiin oloihin. Runkojuontotraktorit toivat kuitenkin runko-ohjauksen varsinaisiin metsätraktoreihin.

Siirtyminen maatalous- ja runkojuontotraktoreista kuormaa kantaviin metsätraktoreihin piti sisällään monta vaihetta. Jaakko Kahiluoto tiivistää kehityksen alkuvaiheet näin: *Volvo-Nallet, MF-Kärpät, ja muut teloilla varustetut koneet tulivat sekoit-*

tamaan dieselin katkua pihkan tuoksuun. Pian myös pyöräkoneet, Teli-Lokkerit, Valmetit ja Volvot. Puunkulku palstalta välivarastolle alkoi sujua vauhdilla, tuotokset kohosivat ja yksikkökustannukset pienenivät. Vuonna 1970 meillä oli käytössä jo noin 700 metsätraktoria, kokorunkokoneet mukaan lukien; maataloustraktoreita oli ajossa yli 3 000 ja hevosia vielä tätäkin enemmän.

1970-luvulla metsätraktorit, entistä kehittyneempinä, valtasivat melko nopeasti puutavaran metsäajon. Esimerkiksi Puulaakin työmailla oli vuonna 1972 ajossa 52 metsätraktoria, 28 metsävarusteltua maataloustraktoria sekä 40 muuta maataloustraktoria. Vaikka suomalaiskoneita tuli lisää metsäajoon, ruotsalaismerkit hallitsivat pitkään metsäkonemarkkinoita. Metsätraktorit kehittyivät ja samalla myös niiden koko alkoi kasvaa; se ei koskenut yksin kantavuutta vaan samalla myös koneiden omapainoa. Koon kasvu näkyi myös hinnoissa, ja sellaisia oli vaikea työllistää muualla kuin avohakkuissa. Isot koneet jättivät helposti myös ”ison jäljen”, eikä siihen alkuun kiinnitetty paljoa huomiota. Kyllä saatettiin kehuskella, että *kylläpä toi ison kuorman laanille, vaikka kulki niin syväällä, että vain vähän ”savupiippua” näkyi.* – 1970-luvun loppupuolella markkinoille tullut tehokas ja kestävä ruotsalainen Kockums 850 edusti juuri tätä järeintä laatua. Oli toki muitakin.

Paljolti näiden korjuujälkien ja -vaurioiden seurauksena metsätraktorien tulo metsiin kohtasi alkuun vastustusta. ”Maaseudun Tulevaisuus” kirjoitti pääkirjoituksessaan vuonna 1975, että *koneilla turmellaan kasvamaan jäävää metsää. Erityisesti Pohjois-Suomessa konesavottojen jäljet ovat monessa tapauksessa olleet masentavia.* Lisäksi paheksuttiin metsäkoneiden käyttöä yksityismetsissä, vaikka *maatiloilla on jo valmiina koneita, joita voidaan käyttää metsätöissäkin.* Metsätraktorien tehokkuuttakin alettiin epäillä, mutta aika on näyttänyt selvästi niiden paremmuuden maataloustraktoreihin verrattuna; sitä todistaa sekin, että hankintakauppojen hankinta- eli korjuulisä on ollut lähes kaksinkertainen metsäkoneilla tehtyyn puunkorjuun kustannuksiin verrattuna.

KAIKEN AIKAA YHÄ PAREMPIA KONEITA

Koneiden vastustus, jos sitä nyt laajemmalti ehti olakaan, laimeni sitä mukaa kun koneiden käyttö yleistyivät ja koneiden koko alkoi ”normalisoitua”. Toki meillä ehdittiin kokeilemaan erilaisia pienetraktoreita, kuten Makeria ja sitäkin pienempää kalustoa. Koneitten halpa hinta ei kuitenkaan riittänyt kompensoimaan koneitten heikkoa tuotosta. Myös lumi rajoitti näiden koneiden käyttöä.

1980-luvun alussa ryhdyttiin valmistamaan – paljolti urakanantajien vaatimuksesta – järeitä koneita hieman pienempiä, ns. keskiraskaita koneita. Niinpä myös Enso-Gutzeitin lehdessä otsikoitiin vuonna 1985: *Tulevaisuuden metsäkone on keskiraskas.* Ahti Äikäs kertoi, miten Ensossa oli metsätraktoreiden koko pienentynyt viimeisten viiden vuoden aikana. *Järeitä koneita vietiin joskus sinnekin, missä niitä ei olisi lainkaan tarvittu. Korjuujälki aiheutti väliin metsänmyyjien keskuudessa kovaakin metakkaa. Meneillään oleva kaluston keveneminen on eräs vastaus tähän haasteeseen.* Hän kuitenkin tähdensi, että vaikka ajokoneiden keskikoko olikin pienentynyt, niiden tuotos ja taloudellisuus oli parantunut.

Osana tätä kehitystä Enso oli myös luopunut omista koneistaan lähes kokonaan ja myynyt ne lähinnä omille konekuljettajilleen, joista oli siten tullut yhtiön sopimusurakoitsijoita. Vaikka keskiraskas ajokone olikin nyt Enson ”normi”, Äikään mukaan korjuukalusto oli valittava, mikäli mahdollista, aina kohteen mukaan. *Myös järeitä koneita tarvitaan, erityisesti Etelä-Suomen avohakkuilla.* Sen sijaan pienkoneista hän ei jaksanut innostua: *Niiden kannattavuus jää heikoksi.* – Enso taisi ollakin viimeinen metsäyhtiöistä, joka oli käyttänyt siihen saakka metsäajossa paljon omia koneita. Useimmat muut urakanantajat olivat jo lähes alusta pitäen luovuttaneet metsäajon kokonaan sen osajille, metsäkoneurakoitsijoille eli -yrittäjille.

Meillä koneyrittäjyys olikin alkanut aikaisin. Maataloustraktoreilla koko talvikauden puuta ajaneet traktoriajurit jos ketkä olivat yrittäjiä. Heidän kohdallaan yrittäjäriskit myös realisoituivat melko usein. Metsähallituksen J.E. Arnkil kuvaili metsäko-

neyrittämisen päälinjoja näin: *Metsäkoneet siirtyivät verraten nopeasti, sen jälkeen kun koneiden kokeiluvaihe oli ohi, yksityisille urakoitsijoille. He olivat pääasiassa entisiä metsureita tai maataloustraktorin käyttäjiä. Koneen omistaja, joka oli kiistaton yrittäjä, ajoi useimmiten itse konettaan. Useamman koneen yrittäjiä ilmaantui vähitellen. Näillä oli palveluksessaan koneenkuljettajia, jotka olivat työsuhteessa yrittäjään. Metsätraktorin rakenne ja suorituskyky parani jatkuvasti, mutta hintakin kohosi jyrkästi. Koneyrittäjästä tuli selvä kapitalisti, jolle oli tärkeää saada koneelleen mahdollisimman paljon tehokkaita käyttötunteja vuodessa. Pitkäaikaisten urakkasopimusten solmiminen oli elintärkeää. Innostus koneurakointiin oli suurta. Koneita hankittiin ilman varmuutta pitkäaikaisesta urakoinnista. Laskevien konjunktuurien aikana tällaiset joutuivat usein vaikeuksiin.*

Rikastumaan päässeet metsäkoneyrittäjät olivat ja ovat ehkä edelleenkin harvassa. Hyvin menestyneitä löytyy, mutta epäonnistuneita vielä enemmän. Mikko Rysä kuvailee, millaisia alkuaikeiden koneurakoitsijat olivat: *Ensimmäisten koneiden käyttäjiltä vaadittiin todellista pioneerihenkeä. Konekehitykset olivat kehoja ja tuottivat paljon ongelmia. Siitä huolimatta koneita piti käyttää hankalissa metsäolosuhteissa ilman toimivaa huoltopalvelua. Urakoitsijoilta vaadittiinkin paljon – heidän piti viihtyä metsässä, olla kiinnostunut tekniikasta ja pystyä keksimään ratkaisuja uuden tekniikan pettäessä. Ennen kaikkea urakoitsijoiden piti vankasti uskoa, että koneellisessa metsätyössä on kaikesta huolimatta tulevaisuus.* Näin myös oli, mutta silti metsäkoneurakointi on 40 vuodessa muutenkin muuttunut suuresti, samoin koneet ja itse yrittäjät; parhaimmat tai ainakin sitkeimmät ovat kaikesti jääneet jäljelle.

Kuten edellä kerrottiin, 1980-luvun puolivälissä elettiin jo täyttä koneaikaa metsäajoissa. Vaikka metsätraktori alkoikin olla ”valmis peli”, sen kehittämistä on luonnollisesti jatkettu senkin jälkeen. Nykyisiä ajokoneita ei voi verratakaan 25 vuotta sitten käytössä olleeseen kalustoon. Tämä koskee niin tehokkuutta ja käyttövarmuutta kuin myös varustusta, automaatiikkaa ja ergonomiaa. Myös hinnat ovat kehittyneet.

Kehitystyö on kohdistunut varsinaisen peruskoneen ohella moneen muuhunkin koneen osaan tai toimintoon. Kuormaukseen saatiin jo 1970-luvun lopulla pitkäulotteinen puomi, joka mahdollisti koneiden käytön myös ensiharvennuksissa. Lisäksi kuormainvaaka on otettu käyttöön ja sitä tarvitaan erityisesti energiapuun korjuussa. Traktorien kantavuutta pehmeillä maapohjilla on lisätty leveillä renkailla, teloilla ja myös lisäpyörillä. Toki on parannusta tapahtunut monessa mussakin, ja tietotekniikan kehitys on aivan oma lukunsa, kuten tuonnempana kerrotaan.

Ansio metsäkuljetuksen, kuten muunkin korjuutyön, koneellistumisesta kuuluu useille osapuolille, eli Kahiluodon sanoin: *Ei hyviin tuloksiin kyllä itsestään päästy. Tarvittiin saumatonta yhteistyötä metsätraktoreitten valmistajien ja metsämiesten välillä. Oli opeteltava ja vietävä läpi kokonaan uudenlainen työmaasuunnittelu. Hakuuunetelmät oli sopeutettava pitäen silmällä metsätraktoreitten liikkumista paltalla ja koneellista kuormausta.* Myös Metsäteholla on ollut keskeinen rooli niin koneiden kuin itse korjuutekniikan kehitystyössä, eikä missään tapauksessa pidä unohtaa koneyrittäjiä, jotka ehkä turhankin usein ovat joutuneet kehitystyön maksumiehiksi.

Tätä nykyä valtaosa puutavaran metsäkuljetuksesta hoidetaan metsätraktoreilla, joita on ajossa noin 1700. Ainoastaan osa hankintapuusta hoidetaan maataloustraktoreilla, ja joissakin puistometsissä ja vastaavissa puu ajetaan tien varteen hevosrattailla.

KOTIMAINEN KONEVALMISTUS

Myös Suomessa alettiin valmistaa metsätraktoreita. Kahden ison, Valmetin ja Lokomon, ohella eräät muutkin konepajat, tai alkuun pelkät pajat, ryhtyivät värkkäämään metsätraktoreita. Näistä 1960-luvulla mukaan tulleista ”konesepistä” ainoastaan kaksi, Sakari Pinomäki Ylöjärveltä sekä Einari Vidgrén Vieremältä, jäivät pitemmäksi aikaa elämään; molemmat konekehittäjät ovat kuitenkin poistuneet joukostamme.

Sakari Pinomäki tuli tunnetuksi alkuun Pika-hakuukoneistaan, mutta myöhemmin hän ryhtyi val-

mistamaan myös metsätraktoreita sekä muita metsäkoneita ja -laitteita. 1990-luvun lopulla Pinomäki rakensi maamme ensimmäinen yhdistelmä- eli kombikoneen, joka toimi sekä hakkuu- että ajokoneena. Pinomäki oli keksijä, joka ei kuitenkaan onnistunut liiketoimissaan, ja Pinomäen tyttären isästään kirjoittamassaan nekrologissa on selviä ylisanoja: *Pinomäen tuotantoon kuului yli 30 alansa huipputuotetta, mm. kuormainharvestereita, ajokoneita, yhdistelmäkoneita ja risupaalain. Pinomäen koneiden voitokulun taustalla olivat itse valmistetut venttiilit sekä uudenlaiset hydrauliset ratkaisut. Itseoppinut Pinomäki oli yksin yrityksen kehitystyön takana.*

Einari Vidgrén on taas oma legendansa, ja yhdistyksemme kunniajäsenenä ansaitsee useamman rivin. Einari aloitti metsätyöt 15-vuotiaana, ensin hakkuumiehenä ja sitten ajomiehenä, alkuun hevosella ja sen jälkeen maataloustraktorilla. Se oli Valmet 361, jonka perään laitettiin vetävä peräkärri vanhasta Gazkuorma-autosta. Vuonna 1965 mies hankki Valmetin runkojuontokoneen, joka ei kuitenkaan tahtonut kestää. *Korkkauksiin meni kaikki hankkeet, eikä ne tahtoneet riittääkään. Töitä olisi ollut vaikka kuinka paljon, mutta koneet olivat aina remontissa, Aarno Kellberg kertoo Ponsse-kirjassaan. – Kerrotaan, että joku urakoitsija olisi kirjoittanut presidentti Kekkosellekin ja kysynyt ”eikö mikään laki kiellä tekemästä näin huonoja koneita”. Einari ja hänen työkumppaninsa Erkki Tarvainen ryhtyivät suunnittelemaan uutta konetta syksyllä 1968. Einarin siskon mies, kylän taitava seppä, Kauko Väisänen, lupasi pajansa käyttöön. Sinne, tavalliseen kyläpajaan perustettiin ensimmäinen ”metsäkone tehdas”. - - Kuukausien aherruksen jälkeen kevättalvella 1969 kyläpajasta ajettiin ulos harmaa, monien mielestä rumannäköinen rumilus, kuormaa kantava metsätraktori, ensimmäinen Ponsse.” Niemi oli tullut siitä, kun joku kyläläisistä oli pajalla käydessään ihmeteltyt, että ”mikähän Ponsse tuostakii tuloo”. Ponsse taas oli kylällä kierrellyt sekarotuinen, pitkärunkoinen, harmaa ja melko rumannäköinen koira. Einari jatkaa: ”Ponsse oli erikoisen hyvä ajamaan jäniksiä, niin minä aloin niille sanoa, että tästä tullookin samanlainen Ponsse, se ajaa kaikki puut.”*

Ponsse ja Einari pääsivät Tehdaspuun savotoille. Kun sillä oli vuosi ajettu, Tehdaspuun kehittämiseksi pyysi Einaria tekemään samanlaisia koneita lisää, koska se oli osoittautunut kaikkein kestävimmäksi ajokoneeksi ison yhtiön työmailla. Juhani Järvisen antamassa lausunnossa todettiin Ponssella ajettuna keskimäärin tunnissa 12 pm³, mikä vuositasolla vastasi 22 000 m³:ä, ja keskeytysten osuus oli jäänyt alle 10 %:n. *Vastaavanlaiseen keskimääräiseen koneyksikköön verrattuna on ajomäärä selvästi suurempi, korjauskeskeytykset pienemmät ja tasolla, jota voidaan pitää sallittavana. Leveistä renkaista ja alhaisesta painopisteestä sekä voimakkaasta moottorista johtuen on maastokelpoisuus hyvä. Tuotos käytetyillä ajomatkoilla työvaikeustekijät huomioiden on hyvä.*

Einari päätti välittömästi ryhtyä konevalmistajaksi. Vieremän kunnanvaltuusto päätti syksyllä 1970 – yhden äänen enemmistöllä – suostua nuoren miehen pyyntöön rakentaa konetehdasta varten konehalli. Tehtaan ensimmäinen sarjavalmistein Ponsse Paz-metsätraktori valmistui vuonna 1971, ja loppu onkin sitten usein kerrottua menestystarinaa – myös monine takaiskuineen. Einari lunasti melko pian konehallin itselleen, kun kyllästyi siihen, että kylän isännät olivat jatkuvasti oven takana tuomassa koneitaan korjattavaksi, *kun kerta kunta on rakentanut konehallin.*

Samaan aikaan Einari jatkoi metsäkoneurakointiaan, joka kasvoi melkoisen laajamittaiseksi. Valtaosa hänen käyttämästään kalustosta oli kuitenkin järeitä Kockumseja, ajokoneita ja prosessoreita; hänestä tuli Kockumsin toiseksi suurin asiakas 1970-luvun jälkipuoliskolla. Omilla Ponsseillaan hän ajoi vain osan puistaan, mutta kaupaksi ne silti hyvin kävivät.

Valmet ja Lokomo olivat kuitenkin aina 1980-luvulle saakka metsäkoneiden kotimaisia markkinajohdajia. Yhtiöt kilpailivat tiukasti keskenään, ja luonnollisesti kilpailu ruotsalaisten, ennen kaikkea Kockumsin kanssa oli vielä kovempaa. Ponssen voi luokitella tuohon aikaan keskisarjalaiseksi, ja lisäksi mukaan tuli koko joukko pienempiä kotimaisia valmistajia, mm. Marttiini, Rovaniemen Konepaja, Norcar ja Normet. Myöhemmin tuli muitakin. Osa näistä toi-

1960-luvulla elettiin lyhyt, mutta melko intensiivinen runkojuontotraktorien aika: kokorunkoina tuotiin tienvarteen enimmillään lähes 10 % pystyleimikoiden korjuumäärästä. Valtaosa traktoreista oli Pohjois-Amerikasta ostettuja, mutta myös kotimaiset konepajat ryhtyivät sellaisia valmistamaan. Kuvassa Valmetin ensimmäistä prototyyppiä kokeillaan Multialla joulukuussa 1966; ohjaamo on vielä ns. "tropriikkimallia". (Jaakko Salminen; Lusto, Metsätehon kokoelma)

Suomessa on ollut pitkälti toistakymmentä metsäkonevalmistajaa, jotka ovat tuotannossaan päässeet protoa pitemmälle. Niistä ei ole enää kovin montaa jäljellä. Suurin ja menestyksekkäin (pl. John Deere) on Einari Vidgrénin vuonna 1970 perustama Ponsse, joka on ollut jo parikymmentä vuotta pörssiyhtiö ja jonka metsäkonetehtas sijaitsee Vieremällä. Kuvassa Ponssen ajokone Suomussalmella talvella 1998.

mi yhteistyössä isompien valmistajien kanssa, esimerkiksi Marttiini oli mukana rakentamassa ajokoneita yhdessä Valmetin sekä ruotsalaisten Volvon ja Tegin kanssa.

Suomesta tuli Pohjolan johtava metsäkonevalmistaja, kun Rauma-Repola (Lokomo) osti 1980-luvulla ruotsalaiset Kockums- ja Ösa-yhtiöt sekä myöhemmin vielä Timberjackin, ison amerikkalaisen metsäkonevalmistajan. Timberjack-kauppa teki Rauma-Repolasta kansainvälisen toimijan vuoteen 2000 saakka, jolloin Timberjackin nimissä toiminut Rauma-Repolan metsäkoneyksikkö myytiin toiselle isolle amerikkalaiselle konevalmistajalle, John Deerelle, josta tuli samalla selvä metsäkoneiden markkinajohtaja maailmassa. Yhtiön metsäkonevalmistus jäi kuitenkin Suomeen, ja Deeren Joensuun tehdas on suurin lajissaan, siis tavaralajikoneiden valmistajana.

Metsäkoneiden tulo toi mukanaan myös ”aikansa ilmiön”, konekauppiaat, jollaisina moni yhdistyksemme jäsenistäkin on ansionsa tienannut. Tästä ammattikunnasta muodostui metsälalle uusi toimijaryhmä, joka 1970- ja 1980-luvuilla sai aikaan usein varsin ”legendaarista” mainetta – jos konekauppojakin. Tuskin metsäkonekauppa poikkesi paljoa muusta konekaupasta, mutta kaupan kohteen suuruus sai myyjän mitä ”ihmeellisimpiin” suorituksiin ja bonusten tarjoamisiin. Siihen aikaan uskottiin – eikä aina täysin syyttä – että urakanantajan edustajalla oli mahdollisuus vaikuttaa konemerkin valintaan. Kahiluoto muotoilee asian toteamalla, että ylikuumenneeseen konekauppaan oli osansa myös *aktiivisilla konemyyjilläkin, jotka saivat sekä yrittäjäksi aikovan että yhtiön metsämiehen lämpiämään.*

Manu Syrjä, Hannu Turma ja Kalle Lehtolainen viulukoteloiheen mainittakoon vain esimerkkinä näistä ”legendoista”. ”Isoista” konekauppiaista Ponsen Einari Vidgrén on varmasti tunnetuin. Turka Jämsén kertoi, miten hän kerran 1980-luvun alussa kysyi Einarilta, että miten tämä pienehkönä valmistajana osaa hinnoitella koneensa. Einari vastasi suoralta kädeltä: *Enhän minä ossaakkaan, mutta minä luotan Rysän Mikkoon. Se on kouluja käynny mies, niin että se ossaa hinnotella Lokomon koneet. Ja kun mi-*

nun koneet on aina parempia, niin minä pistän hinnan vähän paremmaks.

Nykyään Suomen metsäkonemarkkinoita hallitsee kolme merkkiä: kotimaisen Ponsen ohella amerikkalainen John Deere ja japanilainen Komatsu (ex Valmet). Viime mainitusta näyttäisi olevan tulossa japanilaisomistuksen mukanaan tuoman laatu- ja järjestelmän ja uusien markkinointioppien ansioista merkittävä toimija metsäkonemarkkinoilla. Toki on muitakin merkkejä: vuonna 2008 Suomessa oli myynnissä kaikkiaan 27 erilaista kuormatraktoria (kuudelta valmistajalta) sekä lisäksi vielä kolme yhdistelmäkonetta (yhdistetty hakkuu- ja ajokone).

KARSINTAKONEISTA KOURAMOTOIHIN

Puunkaatoa ja myös katkontaa alettiin Suomessa koneellistaa jo 1910-luvulla, mutta heikoin tuloksin. Vasta sotien jälkeen saatiin toimivat moottorisahat metsiin. Ne olivat aluksi jopa 20 kiloa painavia, mutta kymmenessä vuodessa ne kevenivät ja muutenkin kehittyivät huomasti. Niinpä 1950-luvun lopulla Suomessa oli käytössä runsaat 25 000 moottorisahaa, eniten niitä oli Pohjois-Suomessa; tuolloin oli alkanut konesahojen valmistus myös kotimaassa.

Sahojen määrä lisääntyi nopeasti ja samalla myös niiden käyttö, kun konesahaa opittiin käyttämään myös karsinnassa. Sahojen painot putosivat alle 10 kilon (nykyään 5–6 kiloa), ja kuten Metsätehon Jaakko Salminen myöhemmin totesi, *1960-luvulta alkaen moottorisahasta tuli hakkuumiehen henkilökohtainen työväline, josta ei ollut enää paluuta käsityövälineisiin.*

Raskaan hakkuutyön koneellistaminen ei jäänyt suinkaan tähän. Jos unohtamme pienpuiden karsimiskoneen, ”Oksa-Ollin”, 1950-luvun alusta, niin ensimmäinen Suomen metsissä nähty valmis hakkuukone oli ruotsalainen Logma-karsintakone, jollainen hankittiin talvella 1969 seitsemän metsäyhtiön yhteiskäyttöön. Ei sekään kovin valmis ollut, sillä koneen toiminta jätti melkoisesti toivomisen varaa, ja puutavaran valmistus tuli Logmalla jopa kolme kertaa kalliimmaksi perinteiseen miestyöhakkuuseen nähden. Katsojia koneelle kuitenkin riitti.

Antero Koskinen totesi Metsätehon Logma-kokeilusta, että *vaikka kysymyksessä onkin vain yksi kone, jonka käyttövarmuus on ollut varsin huono, on saatu arvokkaita viitteitä monitoimikoneiden huolto- ja korjaustoiminnalle yleensä asetettavista vaatimuksista*. Lisäksi koneen avulla oli luotu myönteisiä asenteita koneellistamista kohtaan ja opittu sekkin – taas kerran – ettei Ruotsin kokemuksia voinut siirtää sellaisinaan Suomeen, *vaan meidän on itse suoritettava omakohtaisia kokeiluja*.

Ne olikin aloitettu jo ennen Logmaa, kun metsätekniikko Sakari Pinomäki rakensi ensimmäisen suomalaisen monitoimikoneen, Pika 50-prosessorin, joka karsi ja katkoi sille valmiiksi kaadetut puut. Koneen prototyyppi valmistui vuonna 1968 ja se työskenteli Nokia-yhtiön työmailla Pirkanmaalla. Koneen karsintalaitteena oli suljettuun kehään sovitetut kaksi kiintettä ja kuusi liikkuvaa karsintaterää ja katkontalaitteena giljotiinileikkukuterä, myöhemmin pyörösaha. Syöttö tapahtui jaksottain teleskooppi-sella karsintapuomilla. Kone pystyi käsittelemään 40–50 puuta käyttötunnissa. Kone toimi pääasiasa avohakkuiden varastoilla, jonne puut juonnettiin kokorunkoina mutta pystyi ”puimaan” harvennuskoneiden ajourilla. Siinä oli vintturi, jolla se veti puut luokseen.

Proto-Pika toimi siinä määrin hyvin, että Pinomäki pääsi tekemään viiden koneen sarjan, jolle löytyi tilaajat kotimaasta. Yksi niistä oli Rauma-Repola, jonka kokemuksista Jaakko Kahiluoto kertoo: *1960-luvun lopussa hankittiin Metsäosasto-Rauman alueelle Lokomon valmistama Lokkeri-runkojuontokone puristuspankolla varustettuna. Se toimi yhtiön vuoden 1969 alussa ostaman Pika-50-prosessorin ketjussa juontamalla kaadettuja, karsimattomia kokorunkoja varastolle. Siellä prosessorin karsinta-katkontatuotos lähes kaksinkertaistui hajaltapuintiin verrattuna ja koko ketjun kustannus laski n. 15 %*.

Pikasta tuli markkinoille kehittyneempi versio, Pika 52, ja heti sen jälkeen vuonna 1972 valmistui Pika 75, joka oli Pohjolan ensimmäinen harvesteri ja joka siis myös kaatoi puut. Kone herätti suurta huomiota, ja isot yhtiöt hankkivat sellaisen kokeil-

tavakseen. Valmis ratkaisu se ei kuitenkaan ollut, mutta vähitellen sen käyttövarmuus alkoi parantua. Silti vielä vuonna 1974 todettiin Metsätehon tutkimuksessa koneen keskeneräisyys ja se, että sen käyttö tuli jonkin verran prosessorikorjuuta kalliimmaksi. Luonnollisesti yhden koneen ratkaisussa oli puolensa: *Muun muassa töiden suunnittelu, valvonta ja järjestely harvesterin yhteydessä vaativat vähemmän työtä ja kustannuksia kuin prosessoreiden yhteydessä*. Pika 75:sta ei kuitenkaan tullut menestystä, sillä sitä myytiin ainoastaan 25 kappaletta Suomeen. Pinomäki katsoi syyksi yhtiöiden soveltaman taksapolitiikan, mikä heikensi konehakuun kannattavuutta, ja koski kipeimmin juuri Pika 75:een.

Pikojen ohella muitakin hakkuukoneita alkoi syntyä Suomessa. Lokomo ja Valmet rakensivat isoista metsätraktoreistaan kaato-kasauskoneet, ja Valmet teki Pikasta oman prosessoriversiona. Koneita tuotiin myös Ruotsista, lähinnä Kockumseja ja Ösia, ei kuitenkaan kovin montaa, sillä koneellistamisessa vallitsi harjoitteluvaihe. Koneiden hankintaa hyllytti vuonna 1975 alkaneen laman ohella sekin, että konehakuun kilpailukyky mieshakuuseen verrattuna rajoittui parhaimpiin korjuuoloihin: lähinnä isot, järeäpuustoiset kuusikot tarjosivat koneille ”syömähammasta”.

Tehdaspuun Juhani Järvinen kuvaili myöhemmin, miten koneellistaminen eteni hänen yhtiössään:

Hakkuun koneellistaminen oli kehittämisosaston suurin ja vaativin tehtävä. Se oli jopa vaativampi kuin mitä aluksi kuvittelimme. Hakkuukoneitaahan oli tuolloin runsaasti käytössä Kanadassa ja Ruotsissakin, mutta eivät ne soveltuneet Suomeen sellaisinaan, vaan oli kehitettävä näihin oloihin omat koneet. Tässä olimme paljon yhteistyössä konevalmistajien kanssa. Koneita saatiinkin, ja vähitellen niistä tuli teknisesti toimivia. Meidän työemme ei jäänyt kuitenkaan tähän, vaan kenttää oli opetettava käyttämään koneita ja niille oli tehtävä taksat. Näissä alkuoloissa oli selvää, että yhtiö osti ja omisti koneet. 1970-luvun alussa, silloin kun Metsätehon kanssa teimme Tehdaspuulle koneellistamissuunnitelmaa, kuvittelimme konehakuun etenevän varsin nopeasti. Näinhän ei kui-

tenkaan käynyt eri syistä, ja ehkä näin olikin parempi. Välttyttiin monilta virheiltiltä.

Kehittämistyötä tehtiin muissakin taloissa, usein keskenään tiiviissä yhteistyössä ja Metsätehon ollessa mukana hankkeissa. Luston ”konekirjassa” kuvataan kehitystyön luonnetta jälkikäteen hieman ihmetellen: *Nykyisestä kilpailuyhteiskunnasta katsottuna kilpailevien yhtiöiden kehittämispäälliköiden keskinäinen yhteydenpito vaikuttaa hämmästyttävän vilkkaalta ja mutkattomalta. Kun yhdessä yhtiössä keksittiin jotakin uutta, siitä ilmoitettiin nopeasti kollegoille: ”tulkaas kattoon, meil ois nyt sitä”. Ilman vähien voimavarojen yhdistämistä metsätalouden koneistaminen ei kuitenkaan silloisissa oloissa olisi haastateltavien mukaan onnistunut. Koneistaminen oli kansallinen projekti, jonka koettiin edistävän koko maan etua. Työtä tehtiin isänmaan hyväksi, kuten eräs haastateltavista osuvasti kuvaa.*

Metsäyhtiöiden lisäksi Metsähallitus oli vahvasti mukana metsäkoneita kehittämässä, vaikka sillä olikin rasituksena metsurien työllistämismisvelvoite. Tutkimuspuolella olivat Metsätehon ohella myös Metsäntutkimuslaitos ja osin Työtehoseurakin mukana kehittämistyössä – sekä ennen kaikkea konevalmistajat. – Konekehittelyn yksi vaihe oli ns. ”kasettimoto” eli karsinnan ja katkonnan tekevä moto-osa asennettiin käytetyn metsätraktorin päälle. Kustannussäästö oli tuntuva verrattuna uusiin prosessoreihin, joiden hinnat olivat nousseet lähes pilviin. Etenkin rovaniemeläinen L. Marttiini-Yhtymä oli vahvasti mukana kasettikoneita kehittämässä; konepaja oli ryhtynyt motovalmistajaksi 1970-luvun puolivälissä.

Aivan oman lukunsa muodosti Lokomon (Rauma-Repolan) kehittämä hakkuukone Lokomo 960. Koneet tai ”koneraakileet”, kuten Kahiluoto kirjoittaa, valmistuivat kesällä 1977, ja siitä alkoi melkoinen tuskien taival. *Harvesterin rakenteessa oli pyritty ottamaan Neuvostoliiton ja Kanadan korjuuolot ja järeät puut huomioon. Siksi se oli meidän oloissamme tarpeettoman järeä – 30 tonnia – ja ylitehokas. Leimikot lopahtivat kesken – ja toisaalta myös koneen monet komponentitkin lopahtivat liian usein kesken.* Koneelle kävi kuten samoihin aikoihin kehitetylle Serlachiuksen is-

tutuskoneelle: hankkeet haudattiin vähin äänin, ja aikakirjoihin merkittiin, että *ne olivat aikaansa edellä!*

Vuonna 1980 Suomessa oli vajaat 200 hakkuukonetta ja niillä valmistetun puutavaran osuus oli koko korjuumäärästä vajaa kymmenes. Koneellistamisaste vaihteli yhtiöittäin; Puulaaki kulki kaiketi kärkeä, sen parikymmentä motoa hakkasivat lähes neljänneksen yhtiön puista. Siihen saakka lähes kaikki hakkuukoneet olivat verrattain suurikokoisia ja painavia – ehken Marttiinia lukuun ottamatta – ja tarkoitettu ensisijaisesti avohakkuille. Konekehityksessä tapahtuikin yksi merkittävimpiä edistysaskeleita, kun 1970-luvun jälkipuoliskolla keksittiin sijoittaa karsinta- ja katkontalaitte metsätraktorin kuormaimen päähän, kouran tilalle. Syntyi ns. kouramoto. Tapahtuiko se ensin Ruotsissa (Skogsjan) vai Suomessa (Finko), siitä kiistellään edelleenkin. Ehkä tästäkin kunnia tulisi antaa Sakari Pinomäelle, joka jo vuonna 1964 rakensi kuormatraktorin kuormaimen päähän asennetun karsinta-kuorinta-kasauslaitteen. Se toimi, mutta jäi tälle prototyyppiasteelle. – Kun muutama vuosi myöhemmin monitoimikouraan liitettiin vielä kaatosaha, oli kaiken hakkuutyön tekevä hakkuukone valmis. Sellaisena kouramoto toimii edelleenkin, toki 30 vuodessa huimasti kehittyneenä.

Kouramotot lisäsivät koneellistumisvauhtia. Vuonna 1990 jo lähes 40 % markkinahakkuista tehtiin koneilla. Erikokoisia ja -merkkisiä koneita tuli lisää markkinoille, mutta metsätraktoreiden tapaan kolme suurta, John Deere, Ponsse ja Komatsu, ovat pitkään hallinneet markkinoita; jokainen tuo lähes vuosittain markkinoille uusia, entistä tehokkaampia, sofistikoitumpia ja kalliimpia malleja. Aina kun joku keksii jotain uutta, se on nopeasti kilpailijan koneessa parannettuna painoksena. Pienempien valmistajien on luonnollisesti vaikea kilpailla isojen kanssa muulla kuin hinnalla ja joustavalla asiakaspalvelulla; tosin lienee edelleenkin niin, että monet innovaatioista ovat lähtöisin juuri näiltä pienpajoilta. – Yhdistelmäkonetta, niin nerokas kuin se ajatukseksi onkin, ei ole lyönyt itseään läpi; se soveltuu vain tiettyihin korjuuoloihin.

Suomessa alkoi moottori- eli konesahojen valmistus jo vuonna 1916, vieläpä kahden valmistajan voimin: konemerkit olivat Arbor ja Tapio. Ensimmäiset sahat painoivat noin 100, kiloa, mutta jo muutaman vuoden päästä oli paino saatu pudotetuksi lähes puoleen. Ne eivät kuitenkaan menestyneet suomalaismetsissä, ja Saksasta tuli 1920-luvulla konesahojen johtava kehittäjä. Kuvassa esitellään saksalaista Rinco-sahaa Helsingin lähistöllä syksyllä 1928. Sahan paino oli enää 36 kiloa, mutta sen käyttö vaati edelleen kaksi miestä. (Lusto, Metsäyhdistyksen kokoelma)

Ylöjärveläinen Sakari Pinomäki rakensi ensimmäisen suomalaisen monitoimikoneen, Pika 50-prosessorin, joka karsi ja katkoi sille valmiiksi kaadetut puut. Koneen prototyyppi valmistui vuonna 1968 ja se työskenteli Nokia-yhtiön työmailla Pirkanmaalla. Se pelasi sen verran hyvin, että Pinomäki pääsi rakentamaan viiden koneen sarjan isommille metsäyhtiöille. Kuvassa Enso-Gutzeitin metsämiehiä tutustumassa yhtiön ensimmäiseen Pika 50- prosessoriin talvella 1971. (Lusto, Enson kokoelma)

”Tietotekniikka on välttämätön osa itse metsäkoneen toimintaa: se mahdollistaa koneen toimintojen jatkuvan valvonnan, integroinnin varaosa-, huolto- ja vianetsintäjärjestelmiin sekä jälleenmyyjien huoltopalveluihin.”

–MIKKO RYSÄ

Hakkuukoneisiin tuli jo aikaisessa vaiheessa mitauslaite. Aluksi selvittiin puunrunгон pituuden ja paksuuden mittauksella, mutta sittemmin 1980-luvulla tuli tarve kehittää laite, joka myös kuutioi käsitellyn puun ja vielä puutavaralajeittain. Siinä onnistuttiin, ja Metsätehon Markku Halinen kirjoitti vuonna 1989, että *kehittyneimmillä monitoimikoneiden mittalaitteilla pystytään mittaamaan puutavaran tilavuus samalla tarkkuudella kuin perinteellisillä mittaustavoilla ja -menetelmillä*. Erot konemerkkien välillä olivat kuitenkin vielä suuret. Ne tasoittuivat, ja motomitta yleistyi nopeasti: se oli uudistus, joka meni metsälalla läpi kivuttomammin kuin ehken mikään muu muutos.

Mittausjärjestelmät edustivat Mikko Rysän mukaan yhden koneellistamisvaiheen vallankumousta. *Toisessa vaiheessa tietojärjestelmät monipuolistuivat, ja ne yhdessä paikannusjärjestelmien kehityksen kanssa mahdollistivat mm. työmaasuunnittelun sekä reaaliaikaisen varastokirjanpidon. Tämä kaikki edesauttoi puunhankkijoiden kenttäorganisaation mittavaa alasajoa. Lisäksi tietotekniikka on välttämätön osa itse metsäkoneen toimintaa: se mahdollistaa koneen toimintojen jatkuvan valvonnan, integroinnin varaosa-, huolto- ja vianetsintäjärjestelmiin sekä jälleenmyyjien huoltopalveluihin. Hakkuukone on nykyään teknisesti kehittynein sarjatuotannossa oleva mobiilikone*. Myös ajokoneiden tietotekniikkavarustus on kaiken aikaa kasvamassa.

Ensiharvennukset olivat pitkään hieman ”vaikea pala” konekorjuulle. Isot koneet olivat liian isoja ja pienet, harvennuksiin kehitetyt koneet kustannustehottomia. Koko lailla toimiva ratkaisu löytyi pitkällä puomilla varustetuista kourakoneista. Myös muunnaisia ratkaisuja kokeiltiin. *Uutta hankintatekniikkaa ensiharvennuksiin*, otsikoi Enson ”Tuohitorvi”-lehti vuonna 1993. Lehdessä Metsätehon P.-J. Kuitto kirjoitti kokeiluista, joita oli tehty toisaalta pienpuiden joukkokäsittelynä motoilla sekä toisaalta ketjukarsintakuorintahaketuksena. Jälkimmäisessä oli imatralainen konepajayrittäjä Pertti Szepaniak keskeisesti mukana. Joukkokäsittely jäi elämään, kuten energiapuun yhteydessä kerrotaan; myös haketus jatkuu, mutta toisessa muodossa.

KONEHAKKUU VEI METSURIT METSÄSTÄ

Sitä mukaa kun koneet ryhtyivät hoitamaan hakkuutyötä, metsätyöntekijöiden eli metsurien tarve väheni. Vielä 1970-luvun taitteessa laskettiin ammattimaisia eli vakituisia metsätyömiehiä olevan niinkin paljon kuin 60 000, mutta sen jälkeen heidän määränsä alkoi nopeasti vähetä; Ruotsiin muutajissakin oli iso joukko metsätoissa käyneitä pienviljelijöitä. Alettiin puhua työvoimapulasta. Siihen uskoivat metsätyönantajatkin, ja 1970-luvun puolivälissä toteutetun ”Savotta-75”-projektin yksi keskeisimpiä johtopäätöksiä oli uhkaava työvoimapula hakkuutoissa. Se ei toteutunut silloin eikä myöhemminkään, vaikka 1970-luvulla metsätyömiesten määrä väheni yli kolmanneksella, ja vielä voimakkaammin seuraavalla vuosikymmenellä.

Maataloustraktorin tulo metsäajoon oli jo paljon tätä ennen vähentänyt tuntuvasti hevosmiesten tarvetta, joskin vielä 1960-luvun lopulla hevosia oli metsäajossa noin 15 000. Varsinaiset metsätraktorit antoivat 1970-luvulla lopullisen kuoliniskun hevosille ja hevosmiehille. Hakkuukoneet tekivät saman metsurille 1980-luvun lopulla. Koneyrittäjistä ja heidän kuljettajistaan tuli metsätöiden suurin ja tärkein ammattikunta. Ne vähät metsurit, joita meillä edelleen on, kuitenkin ainakin tuhat, ovat hyvin työllistettyjä metsänhoitotoissa. Siellä heitä myös tarvitaan.

Suomessa konehakkuun kattavuus on nykyään reilusti yli 90 %, yhtiöiden ja Metsähallituksen hakkuissa lähes 100 %. Ainoastaan ensiharvennuksissa ja ylispuiden poistossa tapaa vielä metsureita, samaten joissakin vaativissa erikoishakkuissa sekä silloin kun metsänomistaja välttämättä niin haluaa. Jonkin verran myös hankintamyynneissä hoitaa isäntä itse moottorisahoineen hakkuun, mutta usein sieläkin puut kaatuvat ja karsiutuvat maataloustraktorin perään liitetyn motolaitteen voimin. Vielä useammin joku paikallinen koneyrittäjä käy hoitamassa hakkuun ja ajon hankintamyynjän metsässä.

Hakkuukoneita on Suomessa käytössä nykyään vajaat 1600 ja niissä riittää myös kirjoa. Koneyrittäjien Liiton tekemän selvityksen mukaan talvella 2009 oli Suomessa myynnissä 32 erilaista hakkuukonetta (peruskonetta) ja näihin oli saatavana 74 erilaista hakkuulaitetta. Lisäksi energiapuun korjuuseen oli tarjolla yli 20 erilaista kaato- ja käsittelykouraa. Eivätkä kaikki ”yksilölliset” pajatuotteet varmaankaan ole näissä luvuissa mukana. Tämän jälkeen on merkkien ja mallien määrä jonkin verran vähentynyt. Vaikka valtaosa hakkuukoneista on – metsätraktorien tapaan – ns. keskiraskaita, joukossa on myös pieniä harvennusleimikoihin tarkoitettuja, mm. kotimainen Sampo Rosenlew, jonka sanotaan pärjänneen hyvin luokassaan.

Energiapuu on muutenkin lisännyt puunhankinnan kirjoa monin tavoin. Vaikka se periaatteessa onkin vain yksi (tai useampi) puutavaralaji lisää, sen korjuu ja kuljetus käsitellään tuonnempana erikseen.

KOLLEKTIIVITAKSOISTA KILPAILUTUKSEEN

Metsäpalkoissa on eletty kollektiivisopimusten aikaa vuodesta 1962 alkaen (osin jo sitä ennenkin) ja eletään edelleenkin; sama on koskenut myös uiton laivaväkeä (ne tosin loppuivat vuoteen 2003, kun ei ollut enää sopimuksen teon edellyttämää määrää alan työntekijöitä). Sitä vastoin metsäkone- ja autopuolella kehitys on ollut toisenlainen. Metsäkonepuolella elettiin 1970-luvun alkuun saakka pitkälti urakanantajan sanelemien taksojen varassa, jotka 1960-luvulta alkaen alkoivat perustua teollisuuden yhteisesti laati-

miin taksasuosituksiin; toki niistäkin saatettiin neuvotella, mutta yleensä vain urakoitsijakohtaisesti.

Tilanne muuttui, kun vuonna 1969 perustettiin Metsäkoneurakoitsijain Liitto (vuodesta 1979 Koneurakoitsijain Liitto, KL). Liitto aloitti heti ”jaloilleen päästyään” metsäkuljetuksia koskevat taksaneuvottelut. Vastapuolena oli metsäteollisuuden ja Metsähallituksen muodostama Puutavarankuljetusten antajien Neuvottelukunta, joka oli jo usean vuoden ajan neuvotellut autotaksat Suomen Kuorma-autoliiton kanssa. Taksaneuvottelut etenivät hitaasti monestakin syystä, mutta etenkin siksi, että nyt jouduttiin lähtemään aidoista maksuperusteista. Vuoden 1970 lopulla päästiin sopimukseen metsätraktoreiden ohjemaksuista. *Muistaakseni keskimääräinen korotus voimassa oleviin taksoihin oli noin 25 %.* Pidimme tätä saavutusta hyvänä, muisteli Pekka Tiililä, liiton ensimmäinen toiminnanjohtaja. Hän kuitenkin myönsi, että näin hyvään tulokseen pääsyä helpotti se, että myös kuljetuksenantajapuolella oli todettu taksojen jälkeenjääneisyys. Taksa- ja muun sopimuspolitiikan kehittämistä tuli KL:n keskeisin tehtävä tästä eteenpäinkin. Taksaneuvotteluihin kehitettiin osapuolten kesken laskentajärjestelmä, jossa tuotosarvot perustuivat lähinnä Metsätehon tutkimuksiin. Kustannuskehitys saatiin ”elävästä elämästä”, kaluston osalta jopa liiankin hyvin, sillä jonkun konekauppiiaan kerrotaan sanoneen: *Katsotaan ensin, millaisen taksan saatte, nostetaan uuden koneen hintaa sitten sen mukaan.* – Vuodesta 1973 alkaen taksasopimukseen sisällytettiin tavoiteansiomenetely, joka takasi pitempiaikaisen urakointisopimuksen tehneille yrittäjille sovitun vuosiansion. Kuljetuksenantaja puolestaan sai alennuksen ohjemaksuihin.

Vaikka koneyrittäjien ja metsätyönantajien väliset neuvottelut yleensä sujuivat asiallisesti, aina ei sopimukseen pääsy ollut helppoa. Itä-Savo otsikoi maaliskuun alussa 1987: *Kiista urakkahinnoista pysäytti metsäkoneet.* Työtaistelusta tuli kuitenkin lyhyt: vajaan viikon päästä sopimus syntyi ja koneet palasivat metsään. Toinen, tosin paljon pienmuotoisempi työtaistelu koettiin vajaa kolme vuotta myöhemmin, kun metsäteollisuus ilmoitti syksyllä 1989 siir-

tyvänsä yrittäjäkohtaisiin urakkasopimuksiin. KL vastasi siihen järjestämällä kahden päivän seisokin joulukuun alussa. Liiton puheenjohtaja Toimi Pakarinen sanoi ”Karjalaisessa” pelkäävänsä, että ilman raameja solmittavat sopimukset heikentävät yrittäjien asemaa urakkaneuvotteluissa. Pienyrittäjää vastassa on suuri metsäteollisuusyhtiö, joka voi sanella sopimuksen ehdot. Toista miljoonan markan koneen velkojen painamalla yrittäjällä ei tällaisessa tilanteessa ole paljoa sananvaltaa. Pakarisen huoli ei ollut aiheutonta.

Valtakunnallisten urakkamaksusopimusten tekemistä jatkettiin kuitenkin vuoteen 1991 saakka, jolloin ne jouduttiin lopettamaan uuden kilpailulainsäädännön kieltäminä. Sen jälkeen on sopimukset tehty ja taksat sovittu yrittäjäkohtaisesti, paljolti kilpailutuksen kautta. Asetelma on ollut yleensä pieni vastaan suuri, ja moni koneyrittäjä on kokenut taksaneuvottelut melko yksipuolisiksi, näin ainakin Jussi Peltari vielä 2000-luvun alussa: *Ei ne taksaneuvottelut mitään neuvotteluja ollu, enempi teatteria. Niin katkeralla mielellä minäkin oon monta kertaa niistä poislähtenyt. Sanotaan, että paperityöläiset kyllä on 20 000 markan kuukausipalkkansa ansainnu, vaikkei niillä oo penniäkään pelissä. Meikälaisellä koneet maksaa viidettä miljoonaa, viis miestä on pelissä, ja silti pitäisi taksaa vaan alentaa. Ikään kuin me ei ois palkkaamme ansaittu.*

Isoimmat urakanantajat ovat luoneet avain- tai alueyrittäjäjärjestelmän, jossa koneyrittäjä ottaa vastatakseen varsin suurista työkokonaisuuksista. Puunkorjuun ohella ne saattavat sisältää myös puutavaran autokuljetusta, energiapuun hankintaa ja metsänhoitotöitä. Monella avainyrittäjällä on pienempiä koneyrittäjiä alihankkijoinaan, ja osalla on palveluksessaan myös metsäammattilaisia, jotka vastaavat mm. korjuun suunnittelutöistä. Ne kuuluivat aikaisemmin yhtiöiden työnjohdolle, joten toimihenkilötyötäkkin on näin onnistuttu ulkoistamaan – ja kaikei varsin ”edullisesti”.

PUU VEDESTÄ PYÖRILLE

Autot tulivat Suomessa puunajoon 1920-luvulla, mutta sotiin tultaessa niiden osuus puunkuljetuksis-

sa ei noussut kymmenesosaa suuremmaksi. Autojen aika alkoi kunnolla 1950-luvulla, ja Pentti Hakkila kirjoittaa kehityksestä: *Kun rauhanolot vakiintuivat 1950-luvun alussa, kolmannes teollisuuspuusta kulki ainakin osan matkastaan auton pyörien päällä, ja siitä kolmannes hoidettiin autokuljetuksena alusta loppuun. Halkojen kuljetuksessa auton merkitys oli vielä tärkeämpi, sillä kaksi kolmannesta halon kokonaisuudesta kävi jo tuolloin matkan jossakin vaiheessa auton lavalla, ja puolet tuotiin autolla perille saakka.*

Siitä eteenpäin kehitys oli yhtä autojen ”voittoaikaa”. Teiden parantumisen mahdollistamien painorajoitusten lieventymisen myötä autokalusto järeytyi ja niiden kantavuus kasvoi, mitä lisäsi vielä ylikuormien laillistaminen. Autojen kilpailukyky lisääntyi, joten ne valtasivat kaiken aikaa lisää kuljetusmarkkinoita, ja häviöjä oli vesikuljetus, uitto, joka oli 1960-luvun alkuun saakka ollut hallitseva kuljetusmuoto puutavaran kaukokuljetuksissa.

Latvavesien purouitot lopuivat ensin, sen jälkeen irtouitot monissa pienemmissä vesistöissä ja vähitellen myös isommissa. Myös nippu-uitto joutui altavastaaajaksi. Hyvän esimerkin tarjoaa Kokemäenjoen vesistö, jossa oli itse jokiosuutta lukuun ottamatta siirretty nippu-uittoon. Kun Metsähallituksen rakentama Pispalan nippu-uittotunneli Tampereella valmistui vuonna 1968, vesistön suurin uittaja, porilainen Rosenlew-yhtiö, ilmoitti luopuvansa uitosta ja siirtyvänsä autokuljetuksiin. Se lopetti vesistön uiton lähes tyystin.

Vuonna 1970 oli autokuljetusten osuus tehtaille tulleesta puusta runsas puolet ja 10 vuotta myöhemmin kaksi kolmasosaa. Autokalusto kehittyi kaiken aikaa. Vuonna 1990 suurin kokonaispaino nostettiin – nytkin Ruotsin esimerkin voimasta – nykyiseen 60 tonniin, tosin aluksi vain maan jäätyneenä ollessa. Samalla siirryttiin 33 vuoden jälkeen painonmäärityksessä takaisin puutavaran todellisiin painoihin. Painojen korotus merkitsi, että kun aikaisemmin ajoneuvoyhdistelmän suurin laillinen kuorma oli käsittänyt 39 m³ havutukkia, nyt kuormakoko nousi 46 m³:iin. Vuonna 1990, jolloin uudet painomääräykset tulivat voimaan, 7-akselisia täysperävaunuyhdistelmiä

oli 70 % ajokalustosta, ja niiden osuus kasvoi vuodessa yli 90 %:iin. Tuolloin puunajossa oli vajaat 1 500 puutavara-autoa eli puolet siitä kuin 25 vuotta aikaisemmin, vaikka autojen ajama puumäärä oli enemmän kuin kaksinkertaistunut! Vuonna 1993 sallittiin 60 tonnia ympäri vuoden. (Tämä vuoden 1993 muutos oli Olli Blombergin mukaan 15. kerta, kun Suomessa korotettiin ajoneuvojen painoja.)

Samalla kun enimmäispainot ovat kasvaneet, painorajoitusten valvonta on lisääntynyt. Se on osaltaan vähentänyt ylikuormia. Lisäksi nykyiset nosturivaat tarjoavat hyvän apuvälineen kuorman mitoittamiseen; ne ovatkin käytössä melkein kaikissa puuautoissa. Siinä mielessä Eero Silvastin vuoden 2001 toteamus oli jo tuolloin kaukaista historiaa: *Poliisi valvoo pistokokein rajojen [60 tonnia] noudattamista. Legendojen mukaan laittomat ylitykset, todelliset ”rekordit”, hipovat sadan tonnin rajoja.*

Ruotsissa on parhaillaan käynnissä kokeilu suurempien ja painavampien ajoneuvoyhdistelmien käytöstä puun ajossa. ETT-projekti (”En trave till”) tähtää ajoneuvoyhdistelmän kokonaispainon nostamiseen 90 tonniin, mikä saavutetaan lisäämällä yksi nippu ajoneuvoyhdistelmään. Kokeilun tulokset ovat lupaavia. – Myös meillä on selvitetty puutavara-autojen kokonaispainon nostamisen vaikutuksia. Pohjois-Suomen oloissa 68 tonnin painoisen ajoneuvoyhdistelmän yksikkökustannukset alenisivat 6–12 %, ja lisäksi kokonaispainojen nostaminen toisi muitakin hyötyjä.

Autokalusto ja sen kantavuus on meillä kehittynyt yllättävänkin suoraviivaisesti, joskin siinä on olleet omat nykäyksensä. Hakkila toteaa asiasta näin: *Autokalusto ei kuitenkaan aina päässyt kehittymään ja uusiutumaan kone- ja laitetekniikan avaamien mahdollisuuksien tahdissa. Oli sopeuduttava toimintaympäristön asettamiin rajoituksiin ja muutosvaatimuksiin. Esimerkiksi tieverkosto, lainsäädäntö ja puutavaran vastaanottojärjestelyt tehtaalla jarruttivat ajoitain parhaan tekniikan käyttöönottoa. Totuuden nimissä on silti todettava, että puutavaran kuljetuksen tarpeet ovat kuitenkin saaneet Suomessa osakseen enemmän ymmärrystä ja vastakaikua kuin useimmissa muissa maissa.*

AUTOYRITTÄJÄT JA AUTOTAKSAT

Kuten korjuupuolella, myös autokuljetuksissa metsäteollisuus ostaa kuljetuspalvelut itsenäisiltä yrittäjiltä. Tosin alkuaikojen autokuljetuskokeilut tehtiin pääasiassa yhtiöiden hankkimilla autoilla, mutta varsin nopeasti autoyrittäjät eli liikenteenharjoittajat ottivat vastatakseen ajoista. Tosin muutamat kuljetuksenantajat hankkivat omia autoja vielä silloinkin, kun autot olivat jo osa jokapäivää, ja tämä politiikka jatkui sotien jälkeenkin. Kun vuonna 1967 oli Suomessa puunajossa hieman yli 3 000 autoa, niistä kuljetuksenantajien omia autoja oli viitisen prosenttia; Metsäliitolla oli muutama oma auto ajossa vielä 1990-luvulla. – Omia autoja yhtiöt ovat perustelleet kustannustietouden hankkimisella.

Yksityiset kuljetusyrittäjät ovat siis hoitaneet valtaosan puun autokuljetuksista Suomessa, mikä järjestely on taannut tehokkaita puunajot. Autoyrittäjät ovat olleet alusta pitäen valtaosin pienyrittäjiä, mutta keskittymistä on tapahtunut tälläkin alalla, ja nykyään Suomessa on vajaat 600 puutavaran kuljetusta päätoimenaan harjoittavaa yrittäjää tai kuljetusyrittäjä; heillä on käytössään keskimäärin runsaat kaksi autoa.

Puutavarakuljetusyrittäjän vuosityöpanos oli 2000-luvun taitteessa tehdyn selvityksen mukaan keskimäärin 2 800 tuntia; joukossa oli myös yli 4 000 tunnin työvuosia. (Paperiteollisuudessa työntekijän vuosityöaika Suomessa on vajaat 1 500 tuntia.) Työnteolle on kuitenkin asetettu rajoituksia: EU:n myötä myös kuljetusyrittäjän työaika on tiukasti säädeltyä, ja lisäksi ammattijokortin yläikärajaksi on säädetty 70 vuotta. Silti edelleenkin pätee Pentti Hakkilan toteamus: *Vielä [puutavara-autojen] huipputekniikkaakin tärkeämmäksi menestystekijäksi on osoittautunut peräänantamaton, motivoitunut ja ammattitaitoinen yrittäjäkunta.* – Myös ammattitaitoiset puuautojen kuljettajat, joita on 2–3 kertaa yrittäjiä enemmän, ansaitsevat osansa näistä kiitoksista.

Aina 1960-luvulle saakka puutavaran autokuljetustaksat määräytyivät sotavuosien poikkeusoloja lukuun ottamatta joko paikallisesti sopimalla tai urakan- eli kuljetuksenantajan yksipuolisesti määräämi-

nä; joskus – tosin harvoin – autoilijoiden kokouksissaan tekemiin taksapäätöksiin perustuvina. Puutavara-autoilijat eivät kuitenkaan olleet tyytyväisiä kuljetuksenantajien sanelemien taksojen kehitykseen. Vaikka taksaperusteita oli ”tieteellistytetty”, sovellettujen ohjemaksujen kirjo oli suuri, mikä taksatason ohella aiheutti kosolti erimielisyyksiä osapuolten välille. Tämän seurauksena vuonna 1955 perustettu Suomen Kuorma-autoliitto ry (KAL) toimitti tammikuussa 1962 Metsäteollisuuden työnantajaliitolle, Metsähallitukselle ja VAPO:lle kirjeet, joissa se ehdotti neuvottelujen käynnistämistä puutavarakuljetusten työoloissa ja kuljetusmaksuissa todettujen epäkohtien poistamiseksi. Kirje ei johtanut aluksi mihinkään, mutta kun automiehet pysäyttivät ajot maaliskuussa suuressa osassa maata, kuljetuksenantajat heräsivät ja vähitellen ryhdyttiin neuvottelemaan. Lopulta toukokuun puolivälissä päätettiin osapuolten kesken yhteisymmärrykseen, ja niin ensimmäinen valtakunnallinen puutavaran autokuljetusten ohjemaksusopimus, tai tarkemmin ilmaistuna ”sopimus suositukseksi käytettävistä ohjemaksuista”, oli syntynyt.

Vuoden 1962 ohjemaksusopimus merkitsi myös KAL:n ja puutavaran kuljetuksenantajien välisen säännöllisen yhteistyön alkamista. Suurimpien Puutavarankuljetustenantajien Neuvottelukunta jatkoi tässä työssä KAL:n vastapuolena; vuonna 1968 se jätti alkuepiteetin nimestään pois, ja vuonna 1978 muutti nimensä Metsäalan Kuljetuksenantajiksi (MKA). Autoasioiden ohella Neuvottelukunnan ja MKA:n tehtäväkenttä laajeni ja käsitti 1970-luvulta alkaen myös koneellisen metsäkuljetuksen, konekuorinnan, konehakkuun sekä koneelliset metsänhoito- ja metsänparannustyöt.

Uudet autokuljetuksen taksasopimukset tehtiin yleensä vuosittain. Aika ajoin, vai olisiko parempi sanoa, aika usein, sopimukseen lisättiin erilaisia lisäpykäläitä, jotka koskivat mm. jäävahinkoja, vajaakuormalla ajoa, mittausohjeita ja rajanylityskorvausta. Työehtosopimusten tapaan tämä kasvatti ohjemaksusopimuksen laajuutta. Kun ensimmäinen sopimus oli saatu mahtumaan neljälle sivulle, vuotta

Autopuumäärien kasvusta huolimatta autojen lukumäärä on viimeisten parinkymmenen vuoden aikana tuntuvasti vähentynyt.

1984 koskeva sopimus vaati jo 60 sivua; toki maksetaulukot veivät sivuista yli puolet.

1970-luvun alussa siirryttiin suuressa määrin sopimusauto- ja tavoiteansiojärjestelmään. Sen kautta ajoja pyrittiin keskittämään vakinaistetulle autoyrittäjäkunnalle, jonka kanssa tehtiin ns. tavoiteansiosopimuksia. Niissä kuljetuksenantaja ja autoilija sopivat vuotuisesta ajomäärästä ja sitä vastaavasta ansiosta. Mikäli kuljetuksenantaja pystyi tarjoamaan sovitun ajomäärän, autoilija sitoutui ajamaan puut alennetulla ohjemaksulla. Järjestelmän käyttöönotto ei mennyt kivuitta, sillä se tiesi melkoiselle osalle autoyrittäjistä ajojen loppumista.

Aikaa myöten ohjemaksukäytäntöä ryhdyttiin arvostelemaan: järjestelmää pidettiin pelkkänä kustannusautomaattina. MKA:n Aimo Nikunen puolusti järjestelmää vuonna 1986 tähän tapaan: *On sanottu, että aina kun jokin kustannustekijä muuttuu, se laskeetaan mukaan taksaan automaattisesti. Minä torjun jyrkästi tällaiset väitteet. Kustannuslaskenta on vain apuväline, taksat ovat tulosta neuvotteluista, joissa myös tuottavuus otetaan huomioon.* Se ei välttämättä pitänyt paikkaansa, sillä esimerkiksi painorajoitusten muutokset näkyivät harvoin täysimääräisinä taksoissa; sen se kuitenkin osoitti, että taksaneuvotteluilla oli ollut vaikutuksensa. Firmakohtaiset taksat houkuttivat silti kentän väkeä, mutta Nikusen mielestä niihin ei ollut syytä mennä, sillä metsänparannustöissä vapaa kilpailu oli johtanut aikaa myöten kustannusten nousuun.

Myös KAL:n puutavarajaoston puheenjohtaja Sepo Makkonen suhtautui myöhemmin epäillen firma-kohtaisiin sopimuksiin: *Suoraan sanottuna meidän*

*kentällä ei oikein ole riittävää luottamusta kuljetuksen-
antajiin. Eräät yhtiöt tulkitsevat nykyisiä sopimuksia
yksipuolisesti ja vaara on, että tällaisissa yhtiökohtaisissa
sopimuksissa tulkintamahdollisuudet kasvaisivat. Mak-
konen kuitenkin myönsi silloisen ohjemaksujärjestel-
män kaipaavan remonttia. Meillähän ei ole ollut yhtei-
siä maksuperusteita 6–7 vuoteen. Taksoja on vaan ko-
rotettu kustannusmuutoksia vastaavasti. Ja selvähän on
se, ettei näistä muutoksista ole oltu samaa mieltä.*

Uusia maksuperusteita ei kuitenkaan ehditty te-
kemään, sillä kilpailulainsäädäntö pakotti luopu-
maan ohjemaksusopimuksista vuonna 1991. Sitä
ennen ehdittiin kokemaan autoyrittäjien työtaiste-
lu vuonna 1990. Se sai alkunsa uudesta ajoneuvoase-
tuksesta, jonka mukaan puutavarakuormat mitataan
liikennevalvonnassa painon eikä tilavuuden mukaan,
kuten oli menetelty vuodesta 1955 alkaen. KAL vaa-
ti, että myös kuljetusmaksut piti muuttaa välittömäs-
ti painoperustaisiksi, mihin MKA ei ollut halukas.
Täysin tarpeeton konflikti saatiin kuitenkin sovituksi
melko nopeasti ja ajot pääsivät jälleen jatkumaan.

Samaan aikaan tehtiin selvitys puutavaran au-
tokuljetuskustannuksista Suomen ja Ruotsin välil-
lä. Se osoitti, että Suomessa jouduttiin maksamaan
keskimäärin viidennes enemmän puunajosta kuin
Ruotsissa. Eniten kustannuseroon vaikutti se, että
Suomessa ajettiin valtakunnallisilla ohjemaksuilla,
Ruotsissa suoraan kuljetuksenantajien ja autoyrittä-
jien tai heidän muodostamiensa ajoyhtymien kans-
sa sovitulla taksoilla. Ruotsin taksat jäivät alemmik-
si paljolti myös sen tähden, että autokalustoa käytet-
tiin siellä tehokkaammin: vuotuinen ajotuntimäärä
oli neljänneksen suurempi kuin meillä ja lisäksi ajo
oli tuottavampaa. KAL:n oli vaikea niellä vertailun
tulosta, jota kutsuttiin jopa mustamaalaukseksi.

Ajotaksat on sovittu vuodesta 1991 alkaen kulje-
tusenantajan ja autoyrittäjän keskinäisin neuvot-
teluin, joskin varsin pian markkinatalouteen siirty-
misen jälkeen suurimmat kuljetuksenantajat siirtyi-
vät tarjouskilpailuihin. Metsähallituksen kohdalla sii-
hen pakotti jo laki julkisista hankinnoista. Menette-
ly johti – vastoin Nikusen uskomuksia – ajotaksojen
alentumiseen. Muutos ei tapahtunut kivuita, kuten

muutama poiminta KAL:n puutavarajaoston kierto-
kirjeistä kertoo: *Kuljetussopimukset on valtaosin teh-
ty. Jo nyt voidaan todeta, että se vähäinenkin kuljetus-
maksujen korotus, josta [vuoden 1990] neuvotteluis-
sa sovittiin, on otettu alennuksia kasvattamalla pois ja
tehty ratkaisusta miinusmerkkinen. Tiedämme minkä-
laisia painostuskeinoja on ollut käytössä maksujen alen-
tamiseksi ja niistä olisi varmasti myös kilpailuvirasto
kiinnostunut. Yritykset ovat määräävää markkina-ase-
maansa häikäilemättä hyväksikäyttäen sanelleet mil-
lä hinnalla kuljetusten tulee tapahtua, jos niitä aikoo
suorittaa, kirjoitti Heikki Parkkonen tammikuussa
1991, ja vuotta myöhemmin näin: *Kuljetusasiakkaat
pitivät KAL/MKA sopimusta jäykkänä ja tehottomuut-
ta suosivana. Vaihtoehdoksi keksittiin tarjouspyyntöme-
nettely, josta tuli täysin muodollinen. Tarjoukset saate-
taan hyväksyä, jos ne alittavat sen hintatason, jonka
asiakas ennalta määrää. Moraalittomimmillaan menet-
tely on toiminut siten, että ensin on pyydetty ”tunnuste-
levat tarjoukset” muutamilta mahdollisesti jo puunajos-
ta pois olleilta yrittäjiltä. Näin on saatu aikaan hinta,
joka on asetettu sopimusautoille edellytykseksi kuljetus-
tehtävien jatkumiselle.* – KAL:n kentätarkastajien ra-
porteissa oli vielä hurjempia kertomuksia autoyrittä-
jien kokemista taksan ”sopimisista”.*

Tilanne on 20 vuodessa muuttunut asiallisem-
maksi, mutta edelleen automiehiä pidetään tiukoil-
la, eikä pitkällä kumppanuussuhteilla kerrota olevan
paljoakaan arvoa. Näin etenkin niissä yhtiöissä, jois-
sa kuljetussopimusten teko on siirretty metsäosastol-
ta ”globaaliin ostotoimeen”. – Hinnan yksioikoinen
korostaminen onkin heikentänyt autoyrittäjien toi-
mintaedellytyksiä. Vaikka puunajo onkin liiketoim-
intaa, myös palvelun laatu kannattaisi varmaan ot-
taa kilpailutusratkaisuihin huomioon.

Autopuumäärien kasvusta huolimatta autojen lu-
kumäärä on viimeisten parinkymmenen vuoden ai-
kana tuntuvasti vähentynyt. Tämä johtuu lähinnä
autojen käyttöasteen noususta, mihin ovat vaikutta-
neet ennen kaikkea autojen kantavuuden ja vuotuis-
ten ajomäärien kasvu. Ajosuoritetta ovat olleet kas-
vattamassa kuljetusten tehokas ohjaus, tieverkoston
parantuminen, kuormaus- ja purkausajojen lyhen-

tyminen, ammattitaidon kasvu sekä osin myös meno-paluu- ja moniajon lisääntyminen. Kuljetusyrityksien osuutta autokuljetuksen tehokkuuden lisääntymisessä tuskin voi koskaan liikaa korostaa.

Nykyään on puutavaran ajossa noin 1 300 puutavara-autoa; määrä vaihtelee teollisuuden suhdanteiden mukaan. Käyttöpaikalle suuntautuvien autokuljetusten osuus kotimaisen puun kuljetuksista oli 72 % vuonna 2010; myös rautateitse ja vesitse tehtaille tullut puutavara on lähes poikkeuksetta ollut alkuvaiheessa auton kyydissä, sama koskee myös energia-puuta. Luonnollisesti myös metsäteollisuuden muissa raaka-aine- ja tuotekuljetuksissa autot ovat alusta pitäen olleet keskeisessä asemassa. Metsäteollisuuden puu- ja tuotekuljetusten osuus maamme maantielikenteestä on runsas viidennes.

UITON LOPPU, VAI?

Uitto on perinteisesti ollut puutavaran tärkein kuljetusmuoto Suomessa, mutta ei ole enää. Vaikka uittomäärät kohosivat 1940-luvun loppuvuosina liki 15 milj. m³:iin, uiton kilpailukyky oli tuolloin alkanut kuitenkin heiketä tuntuvasti. Siihen oli kaksi pääsyttä: uiton, nimenomaan purouiton työvoimaintensiivisyys ja siihen liittyvä palkkakustannusten voimakas nousu sekä nopeasti kehittyvä autokuljetus. Autoista tulikin uiton surma – tai ainakin melkein – seuraavan puolivuosisadan aikana.

Ei uitto kuitenkaan luopunut hallitsevasta markkina-asemastaan taistelutta. Purouittoväyliä perattiin ennätysmäärät, ja esimerkiksi Kemijoen Uittoyhdistyksen alueella oli vuosina 1948–65 lähes 600 perkauskohdetta. Väylien perkauksia tehtiin paljon turhaankin, ja Uittajainyhdistyksen puheenjohtaja Nils Stolpe sanoi suoraan vuonna 1958: *Aivan varmaa on, ettei purouittoja enää kannata jatkaa, vaan niiden ohjattu on kuljetettava autolla*. Sekään ei lopettanut puron perkauksia. – Puunkuorinnan siirtyminen tehtaille vähensi osaltaan pinotavaran jokiuittoa, koska kuorellinen pienpuu on altis uppoamaan.

Uittoa kehitettiin muutenkin. Puutavaran veteen vyörytys koneellistettiin ja osin myös erottelu. Nippu-uittoväyliä parannettiin ja nipunpudotuspaikko-

ja rakennettiin – niitäkin paikoin liian kanssa. Osa irtouittoväylistä muutettiin nippu-uittokelpoisiksi, ja osalle näitä väyliä rakennettiin voimalaitosten yhteyteen nipunsiirtolaitoksia; niistä ensimmäinen valmistui Oulujoen Merikosken vuonna 1954. Höyryhinaajat korvattiin kustannustehokkaammalla dieselkalustolla, mikä myös kasvatti hinauslauttojen kokoa. Pohjois-Suomen uittoyhdistykset perustivat vuonna 1951 Uittotehon, joka keskittyi erityisesti jokiuiton ja erottelujen kehittämiseen. Myös ennen Uittotehoa perustetun Metsätehon ohjelmaan kuuluivat aika ajoin myös uittotutkimukset, erityisesti 1950- ja 1960-luvuilla. – Uittajien näkemuserot uiton kehittämisasioissa ja yksityisten uittajien ”sooloilu” hidastivat kuitenkin jossain määrin kehitystä. Siellä, missä nippu-uittoon siirtyminen olisi ollut viimeistään tässä vaiheessa välttämätöntä, ei tarvittavia väylärakennuksia saatu ajoissa toteutetuksi.

Kehitystyö lisäsi kuitenkin uiton kustannustehokkuutta ja antoi sille lisää elinaikaa. Siitä huolimatta uitot koko ajan vähenivät, ja kun tultiin 1970-luvulle, mainittavampaa uittoa tapahtui enää Vuoksen, Kymijoen ja Oulujoen vesistöissä ja merellä, näissä nippu-uittona, sekä irtouittona Ii- ja Kemijoen vesistöissä. Uiton osuus tehtaille tulleesta puusta oli enää neljännes. Oulujoella uitto loppui vuonna 1982, Iijoella vuonna 1988, Oulujärvellä ja latvavesillä vuonna 1990 sekä Kemijoella, viimeisenä irtouittovesistönä, vuonna 1991; Kemijoen uiton lopettamisen ei sanota olleen puhtaan kustannuslaskennan tulosta. Tämän jälkeen uitto jatkui merkittävässä määrin enää Kymijoen ja Vuoksen vesistöissä.

Myös Kymijoen vesistöalueella, jossa maamme isot uitot olivat alkanee 1870-luvulla, uitto joutui lopettamisuhan alaiseksi. Uiton kilpailukyky heikkeni kaiken aikaa, lähinnä siksi, että väylästöllä jouduttiin soveltamaan sekauittoa, irtou- ja nippu-uiton yhdistelmää. Siksi Kymijoen Uittoyhdistyksen tärkeimmäksi tavoitteeksi tuli väylän saattaminen kokonaisuudessaan nippu-uittokelpoiseksi. Se edellytti Keiteleen ja Päijänteen välisen vesijakson sekä myös Kymijoen kanavointia. Tämä työ olisi pitänyt aloittaa paljon aikaisemmin, oikeastaan silloin kun vesis-

tön isoilla järville siirryttiin nippu-uittoon 1900-luvun alussa.

Kuitenkin vasta 1950-luvulla uittoyhdistys ryhtyi tosissaan ajamaan Keitele–Päijänne-kanavaa, mikä hanke todistettiin hyvinkin kannattavaksi liikenneinvestoinniksi. Uittajien siihen saakka yhtenäinen ”kanavarintama” sai kuitenkin repeämän, kun Äänekosken tehtaot siirtyivät metsänomistajien oman teollisuuden omistukseen. MTK:n ja Maalaisliiton ryhdyttyä kanavan vastustajiksi hanke oli tuomittu epäonnistumaan. Kanavan sijaan rakennettiin vuonna 1964 Keiteleen ja Päijänteen välille ”rautakanava”, jota myöten puutavaraniiput ryhdyttiin siirtämään rautateitse Suolahdesta aluksi Jyväskylän satamaan, myöhemmin Keljonlahteen. Myös Kuusankosken ja Kymijokisuun välinen irtouitto korvattiin rautatiekuljetuksella.

Uittoa oli nopeutettu aikatauluttamalla nippujen veteenpanoa sekä keskittämällä sitä harvoille pudotuspaikoille; myös veteenpano oli koneellistettu.

Keitele–Päijänne-kanavaan jaksettiin kuitenkin uskoa uiton pelastajana, ja vuonna 1977 uittopäälliköksi tullut Olli Pesonius onnistui siinä, mitä hänen edeltäjänsä Tapio Varis oli yrittänyt turhaan yli 20 vuoden ajan. Keitele–Päijänne-kanava valmistui pääosin venäläissaatavien rahoituksella ja myös venäläisten rakentamana syksyllä 1993. Kanava tuli kuitenkin auttamatta liian myöhään, ja sitä voi pitää uiton kannalta virheinvestointina. Uittajien kanavaan lupaamat puumäärät jäivät alusta pitäen selvästi vähemmiksi, ainoastaan noin neljännekseen siitä, mitä luvattiin kanavasta päätettäessä. Uittokustannukset kohosivat, ja uitto loppui vesistöalueella joitakin saarierä lukuun ottamatta vuonna 2002. Tosin

on muistettava, että heti kanavan valmistumisen jälkeen tapahtuneet yritysfuusiot vaikuttivat puuvirtoihin ja samalla myös kanavan käyttöön.

Myös Vuoksen vesistössä eli Saimaalla alkoi uitto vähetä, tosin rauhallisempaan tahtiin. Kun vielä 1980-luvun alussa puuta uitettiin lähes 4 milj. m³, niin vuosituhannen vaihteessa määrä oli enää 1,1 milj. m³. Myös uittajien määrä oli vähentynyt eikä vesistöllä ollut enää kuin kaksi merkittävää uittajaa, Metsäliitto ja UPM; entinen suuruittaja Stora Enso oli luopunut uitosta kokonaan.

Uitto vähentyi siitäkin huolimatta, että uiton kehittämiseksi oli tehty paljonkin. Uittoa oli nopeutettu aikatauluttamalla nippujen veteenpanoa sekä keskittämällä sitä harvoille pudotuspaikoille; myös veteenpano oli koneellistettu. Tarvittaessa nippuja kasteltiin hinauksen aikana. Lisäksi kaiken aikaa on siirrytty käyttämään yhä enemmän yrittäjäpalveluja sekä samalla supistamaan uitto-organisaatioiden omaa hallintoa; se onkin enää vajaa kolmannes siitä mitä se oli 10 vuotta sitten. – Nykyään uiton kehitystyö keskittyy erityisesti nippujen automaattiseen sitomiseen sekä pieniläpimittaisen ensiharvennuspuun uimiskyvyn parantamiseen.

Pudotuslaituriverkosto on riittävä: Saimaalla on 60 laituria. Ranta- ja saarimetsistä puut saadaan uittoon uivien pudotuslaiturien eli nippuloiden avulla. Veteen pudotetut, rautalangoiin sidotut niput liitetään teräsvajereilla 10–12 nippua leveiksi lautoiksi. Lautassa on keskimäärin noin 1 200 nippua eli noin 20 000 m³ puuta. Suurimmissa lautoissa on puuta yli 30 000 m³. Lautan pituus hinaajasta lautan perälle on toista kilometriä ja tällaisen nippulautan hinausnopeus on parisen kilometriä tunnissa. Lautan kuljetus esimerkiksi Joensuusta Lappeenrantaan (270 km) kestää näin ollen – ja säiden suosiessa – vajaan viikon. – Valtaosa uitettavasta puusta on sellutehtaille toimitettavaa kuitupuuta, mutta myös tukkeja uitetaan.

Saimaa on siis maamme ainoa uittovesistö; satunnaisesti saatetaan pieniä saaripuueriä uittaa jossain muuallakin. Tosin Saimaallakin määrät ovat vähentyneet edelleenkin, ja viime vuosina on puuta hinattu Saimaalla ainoastaan 0,6–0,7 milj. m³. Se merkitsee,

Uitto ei ole vielä täysin loppunut Suomesta. Järvi-Suomen Uittoyhdistys hinaa Saimaalla vuosittain vajaat miljoona kuutiometriä, pääasiassa Metsäliiton ja UPM:n puita. Normaalikokoinen eli noin 1 200 nipun lautta (noin 20 000 m³) menossa läpi Laitaatsalmesta Savonlinnassa kesällä 2007. (Järvi-Suomen Uittoyhdistys)

Puuta kuljetetaan myös aluksilla, niin merellä kuin sisävesillä; joskus jopa talvellakin Saimaalla. Kuvassa Mopro Oy:n hinaaja/työntäjä Arppe työntää proumu Rissasta Sulkavan Lepistönselällä talvella 1998. Lappeenrantaan matkalla olevassa proumussa on puuta vajaat 2 000 m³.

että teollisuuden käyttämästä puusta enää runsas prosentti tulee uittaen tehtaille. Vuodesta 2000 lähtien Järvi-Suomen Uittoyhdistys ”sisaryhtiönsä” Perkaus Oy:n kanssa on vastannut kaikista vesistön hinauksista; aikaisemminhan näin oli vain pohjoisilla yhteis- uittoalueilla, ja tasavesi-Saimaalla uittajilla oli käytössään omaa tai yrittäjien hinauskalustoa.

Määrien vähentyminen heikentää uiton kilpailukykyä, sillä uitossa kiinteät kustannukset merkitsevät muita kuljetusmuotoja enemmän. Muutkin tekijät ovat olleet rajoittamassa uiton käyttöä: niistä tärkeimpiä ovat osavuotisuus, tehtaiden sijainti, joidenkin puutavaralajien huono uittokelpoisuus sekä veden vaikutus puutavaran laatuun. Osa vastuksista on kuvitteellisia, osa voitettavissa. Näin esimerkiksi laadun kohdalla: nykyinen uittotekniikka mahdollistaa myös laadullisesti herkempien puutavaralajien uiton, ja ”fiksuimmat” tehtaat ovat tätä ratkaisua myös hyödyntäneet.

Uiton haittana säilyy jatkossakin osavuotisuus. Se ei kuitenkaan ole primäärisyy uittomäärien vähenemiseen. Vaikka ympäristö- ja kansantaloudelliset syyt puoltaisivat uiton määrien kasvattamista, lähivuosina tuskin päästään Saimaalla paljoa nykyistä suurempiin määriin, ja muille vesistöille uitto tuskin palaa enää takaisin.

Uitto ei kuitenkaan ole ainoa vesiteitä käyttävä kuljetusmuoto, vaan Suomessa on kautta aikojen puuta kuljetettu myös aluksilla. Saimaalla aluskuljetukset tosin olivat lähes pysähdyksissä jonkin aikaa, mutta niiden uusi tuleminen alkoi 1980-luvun lopulla, ja nykyään kuljetetaan puuta aluksilla, proomuilla ja rahtilaivoilla, noin 0,5 milj. m³; lähes yhtä paljon kuin uittaen. Aluskuljetusta harjoitetaan pienessä määrin muillakin vesillä, ja lisäksi tuontipuuta tuodaan merkittävässä määrin aluksilla niin Saimaalle kuin etenkin merisatamiin.

JUNALLA PUUTA VAKAASTI

Metsätalous on ja tulee vielä kauan olemaan rautatietaitoksen paras asiakas, kirjoitti Kuljetuksenantajien Neuvottelukunnan Aaro Hiekkala vuonna 1970. Ja oli oikeassa. Jo siitä lähtien kun rautatie tuli Suo-

meen vuonna 1862, metsäteollisuus on ollut Valtion Rautateiden (VR) suurin asiakas.

Kaikista puutavaran kaukokuljetuksista rautatien osuus ei kuitenkaan ole noussut koskaan 20–25 % suuremmaksi; se selittyy rautatieverkkomme harvuudella. Hiekkalan lausuman aikaan puutavaran rautatiekuljetusten määrä oli noussut lähes 5 milj. m³:iin, mutta sen osuus oli pudonnut 15 %:iin eli pienemmäksi kuin sitten junaliikenteen alkuvuosikymmenten. 1970-luvun alkuvuosina junapuun osuus väheni tästäkin noin 10 %:iin. Tämä johtui paljolti VR:n ns. ”tariffiseikkailusta” eli tuntuvista rahtien korotuksista sekä vuosikausia jatkuneesta vaunupulasta, jota koettiin erityisesti talvikausina.

Osa kuljetuksenantajista käynnisti vastatoimet elintärkeiden junakuljetusten ylläpitämiseksi. Neuvoteltiin tariffirakenteen muutoksista, joilla vaunujen täyttöastetta kasvatettiin, saatiin käyttöön kesätariffit ja otettiin käyttöön kokojunat, joissa sama vaunusto kiersi saman tai muutaman kuormauspaikan ja tietyn määräaseman välillä. Nämä toimet auttoivat siinä määrin, että kun vuonna 1977 VR nosti jälleen tariffejaan, nyt 14 %:lla, esimerkiksi Tehdaspuussa rautatiekustannusten nousu jäi 4 %:iin. – Kaikki eivät toimineet yhtä ponnekaasti, mikä merkitsi, että VR:n osuus teollisuuden puukuljetuksista jäi yli 10 vuoden ajaksi 10 %:n kieppeille.

VR kuitenkin ryhdistäytyi, ja 1980-luvulla puukuljetukseen soveliasta vaunukalustoa alkoi olla riittävästi, talvihiippuja ehkä lukuun ottamatta. Myös juna- koko oli kasvanut, ja raskaimpien junien kokonaispaino oli 1 300 tonnia, josta kuorman osuus oli 700–900 tonnia. Oli myös lisätty kokojunakuljetuksia, joissa pyrittiin siihen, että kokojunassa olevan vaunuston määrä oli mahdollisimman suuri, mieluiten vastaten veturien maksimivetokykyä. Järjestely nopeutti vaunukiertoa ja tehosti kuljetuksia. – Pendeli oli kokoju- naakin kehittyneempi versio: siinä sama vaunurunko liikkui jatkuvasti edestakaisin kahden liikennepaikan väliä. Pendeliliikenteestä puhuttiin yleensä lyhyehköjen kuljetusmatkojen yhteydessä, sellaisia olivat ja ovat esimerkiksi Laurila–Kemi sekä Mikkeli–Kuusankoski. Lastaus- ja purkausajat olivat lyhyet.

VR:n tavaraliikennejohtaja Arto Rautio kuvasi vuonna 1984 VR:n vahvuuksia puunkuljetuksissa: *Meillä on tällä hetkellä kolmen lohkon markkinat. Lyhyillä kuljetusväleillä meidän aseemme on pendeli-liikenne, erittäin nopea vaunukierto samalla vaunustolla. Keskipitkillä matkoilla VR:n voima perustuu erilaisiin vaunuryhmäkuljetuksiin ja pitkillä matkoilla meidän normaali vaunukuormatariffimme on jo sellaisenaan kilpailukykyinen.* Ei se ollut, sillä rautatien osuus säilyi koko 1980-luvun 10–15 %:ssa; suoritteesta osuus oli liki 20 %.

Vuonna 1988 maamme hallitus antoi eduskunnalle selonteon liikennepolitiikasta. Siinä todettiin mm., että *Valtionrautateiden on sopeuduttava selviytymään kuljetusmarkkinoilla samoin edellytyksin kuin muiden kuljetusyritysten. Ns. tiemallin mukaisesti VR saa valtion budjetissa rahat vain rataverkon ylläpitoon ja kehittämiseen, kun taas varsinainen kuljetustoiminta on hoidettava liikeperiaatteella ja omarahoitteisesti valtion uuden liikelaitosmallin mukaisesti.* VR:stä tulikin liikelaitos vuoden 1990 alussa. Jo seuraavan vuoden kertomuksessaan Keskusliitto totesi muutoksen selkeyttäneen VR:n tariffipolitiikkaa.

Rautatiekuljetuksella on monta etua, vakuutti Tehdaspuun kuljetusmetsänhoitaja Jorma Saarimaa vuonna 1994 yhtiönsä lehdessä. *Se on helposti ohjelmoitava, varma, nopea, säästä riippumaton ja huomattavan ympäristöystävällinen tapa kuljettaa puuta. Rautateilla on suuri kapasiteetti ja lisäksi se on, hinnoittelusta tietysti riippuen, hinnaltaan kilpailukykyinen luontaisilla kuljetusmatkoilla.* Viime mainitulla tarkoitettiin 100–300 km:n matkoja. Hinnoittelun Saarimaa totesi riippuvan rah-tineuvottelujen tuloksista. *Viime vuosina VR on ollut entistä halukkaampi joustamaan ja hakemaan toimivia ratkaisuja, etenkin tällaisten suurasiakkaiden kanssa. Tuontipuuden ylikorkeat rahat toisaalta osoittavat, että kyllä VR käyttää monopolikuljetuksissa tilaisuuden hyväkseen.*

Sitä mukaa kun uitot alkoivat 1980-luvulta alkaen, osin aiemminkin, vähetä, puuta siirtyi yhä enemmän rautapyörille. Vuosituhannen vaihteessa koti-

maista puuta kuljetettiin rautateilla liki 9 milj. m³ sekä tuontipuuta 7 milj. m³. Yhteensä raakapuu vastasi kolmanneksesta VR:n tavaraliikenteestä.

VR tietää hyvin asemansa puutavaran kuljetuksissa. Vuonna 2004 haastateltu VR Cargon (nykyään VR Transpoint) johtaja Ilkka Seppänen uskoi VR:n pystyvän ylläpitämään ja jopa parantamaan palvelutasoaan: *Kapasiteettia meillä riittää, mutta puujunien kiertonopeutta on syytä ja myös mahdollista nopeuttaa. Me käytämme jo nyt paljon asiakasjuniä pendeliliikenteessä, mutta näitäkin voidaan tehostaa liikennejärjestyin. Tarkempi aikatauluttaminen niin kuormaus- ja purkausvaiheessa kuin myös itse kuljetuksen aikana lisää kiertonopeutta ja tuo kustannussäästöjä.* Seppänen myös muistutti, että vaikka VR olikin ja on edelleen monopoliyhtiö, se joutui kilpailemaan jokaisesta kuljetuksestaan kilpailevien kuljetusmuotojen kanssa.

Kuljetustariffien ohella metsäteollisuus on pitkään kantanut huolta vaunukalustosta ja ratojen kunnosta. Puunkuljetukseen soveltuvien tavaravaunujen puute on ollut lähes krooninen 1950-luvulta alkaen; jopa siinä määrin, että Stora Enso ilmoitti muutama vuosi sitten hankkivansa 300 vaunua omaan käyttöönsä. Hankkeesta on kuitenkin luovuttu, sen jälkeen kun VR Cargo käynnisti uusien raakapuu- ja hakevaunujen rakennusohjelman. Toinen ongelma-alue on ratojen kunto: eräiden lähes yksinomaan puutavaran kuljetuksiin käytettyjen ratojen kunto on ollut rappeutumassa. Yksi näistä oli rataosuus Huutokoski–Savonlinna, jonka 42 milj. euroa maksanut perusparannus käynnistyi – teollisuuden vahvan lobbauksen ansiosta – vuonna 2007. Tämän pitkään käytöstä poissa olleen radan perusparannustyö tehtiin nimenomaan puutavaran kuljetuksia varten, joskaan toistaiseksi junapuumäärät eivät ole nousseet kovin suuriksi, vuonna 2010 puuta kulki radalla 125 000 tonnia. Osin tämä lienee johtunut siitä, että VR on halunnut kiertää puujunat mieluummin sähköistettyjen rataosien kautta. – On muitakin rataosuuksia, joiden liikenne perustuu lähes yksinomaan puutavaraan. Osa niistä on perusparannuksen tarpeessa tai vaihtoehtoisesti lopettamishattuina.

VR on pyrkinyt tehostamaan toimintaansa myös keskittämällä puutavaran lastaukset yhä harvempiin paikkoihin; osana järjestelyä on perustettu tai ollaan perustamassa kymmenkunta erityistä lastaustermiinaalia eri puolille maata. Niissä pyritään suuriin puumääriin ja koneelliseen kuormaukseen. Lastausten keskittäminen luonnollisesti tehostaa VR:n työtä, mutta tällaisella ”kermankuorimisella” on haittansakin: esiautokuljetusmatkat kasvavat ja saattavat siirtää luontaista junapuuta suoriin autokuljetuksiin.

Metsätehon keräämän tilaston mukaan kuljetettiin vuonna 2010 tehtaille kotimaista puuta rautateitse 10,6 milj. m³, mikä oli 25 % tehtaille toimitetusta määrästä (43 milj. m³). Kotimaisen junapuun keskimatka oli 270 kilometriä, ja sitä edelsi keskimäärin 44 kilometrin autokuljetus. Yhteensä tämä rautatiekuljetusketju tuli maksamaan 10,40 €/m³ (3,3 cent/m³km), kun keskimäärin raakapuun kulje-

tuskustannukset olivat 7,90 €/m³ (4,8 cent/m³km). Rautatiekuljetuksen reaaliset kustannukset alenivat lievästi koko 2000-luvun ensikymmenen. – Venäjän tuontipuun kuljetuksissa rautateillä on ollut keskeinen rooli 1950-luvulta alkaen. Kaikesta tuontipuusta kuljetettiin vuonna 2010 rautateitse 46 %, autolla 16 % ja aluskuljetuksena 38 %.

Metsäteollisuuden puu- ja tuotekuljetusten osuus VR:n tavaraliikenteestä on ollut viime vuosina noin 60 %; osuus oli kasvanut neljännesvuosisadassa.

METSÄOSASTOT MUUTTUVAT

Yksi puunhankinnan suurimpia muutoksia on koskenut metsäosastojen organisaatioita. Muutoksia on koettu niin metsäosaston toimintojen organisoinnissa kuin myös metsäosastojen asemassa yritysten sisällä. Vielä 1980-luvulla lähes kaikki metsäosastot toimivat linjaorganisaatioina: metsäpäällikön alaisuus-

Metsäteollisuus on aina ollut VR:n suurin asiakas. Kotimaisen raakapuun kaukokuljetuksista junapuun osuus on nykyään noin viidennes, mutta kolmisenkymmentä vuotta sitten se ehti olla alimmillaan vain puolet siitä. Venäjän tuonnissa rautatien osuus on noin puolet, välin enemmänkin. Kuvassa kotimaista koivukuitupuuta puretaan UPM:n Kuusaniemen tehtaalla. (Leif Rosnell; VR-Yhtymä Oy)

nessa oli hankinta-alueet, jotka jakautuivat piireihin ja nämä edelleen työnjohtaja-alueisiin tai -toimintoihin; ylimetsänhoitaja-alueista ja piiriesimiespiireistä oli sentään jo päästy eroon lähes tyystin. Piireistä ylöspäin kaikissa yksiköissä oli jonkinasteinen esikunta, joka yleensä toimi toiminnoittain eli funktioittain: esimerkiksi hankinta-alueissa oli korjuun, kuljetuksen ym. alue-esimiehiä tai millä nimikkeellä missäkin toimittiin. Myös työnjohtajat olivat joko funktiomiehiä tai sitten yleistyonjohtajia. Joissakin taloissa kokeiltiin jo tiimejä työnjohto-organisaationa. – Pienemmissä yhtiöissä selvittiin toki vähemmillä organisaatiotasolla, joskus jopa ilman nimellistä metsäpäällikköäkin.

Linjaorganisaatio oli selkeä, jokainen tiesi tehtävänsä, vastuunsa ja ennen kaikkea esimiehensä. Sen huonoja puolia olivat organisaation raskaus ja kustannukset sekä hidaskulku – molempiin suuntiin. Tosin kaiken aikaa kehittyvät kentän tietojärjestelmät poistivat viimeksi mainitun haitan hyvinkin nopeasti; tosin sähköpostista ja muusta sähköisestä tietotulvasta alkoi tulla uusi kiusa etenkin kenttäväelle.

Tietotekniikka tuli helpottamaan myös hankinnan suunnittelua ja ohjausta. Se yhdessä korjuun koneellistumisen kanssa mahdollisti organisaatioiden keventämisen. Aluksi ryhdyttiin vähentämään hankinta-alueita ja piirejä. Sitä oli toki tehty jossain määrin jo aikaisemminkin; esimerkiksi kun Tehdaspuu aloitti vuonna 1968, kenttäorganisaatio muodostui kahdesta ylimetsänhoitaja-alueesta, kahdeksasta hankinta-alueesta ja 51 piiristä, mutta vuonna 1986 oli jäljellä enää viisi hankinta-aluetta ja 28 piiriä, ja kun Tehdaspuu fuusioitui UPM Metsäksi vuonna 1996, hankinta-alueita oli jäljellä kolme ja piirejä 11.

Vastaavanlainen organisaatioyksikköjen määrän vähentäminen ja samalla niiden koon suurentaminen on jatkunut monessa yhtiössä näihin päiviin saakka; piirin hankintamäärä saattaa olla 1–2 milj. m³ eli sen verran, minkä koko metsäosasto hankki aikoinaan! Samaan aikaan kehitys on johtanut yhä selvemmin funktiotointoihin kaikissa organisaatioyksiköissä eli on erikoistuttu.

Toinen kehitystrendi on ollut vähentää organisaatiotasoa: on luovuttu joko piireistä tai hankinta-alueista. Samalla on siirrytty kentällä usein tiimeihin. Myös kuljetusten ohjausta on keskitetty pois piiritasolta muutamiin tai vain yhteen kuljetuskeskukseen. Ratkaisumallit ovat vaihdelleet melkoisesti. Yhteisenä pyrkimyksenä on kuitenkin ollut toiminnan yksinkertaistaminen ja tehostaminen, mikä luonnollisesti on merkinnyt henkilömäärän vähentämistä. Kentän työnjohdon töistä melkoinen osa – ostoa lukuun ottamatta – on ulkoistettu koneyrityksille ja palveluyrityksille. Ei liene kaukaa haettu arvio, että metsäteollisuuden puunhankintatehtävissä on tätä nykyä noin puolet siitä toimihenkilömäärästä mitä oli 25 vuotta sitten. Silti hankintamäärä on kasvanut kolmanneksella!

Fuusiot ja yrityskaupat ovat vauhdittaneet tätä kehitystä ja väliin on näissä järjestelyissä sovellettu hyvinkin raakaa menetelyä. Yleinen liikkeenjohdollinen seminaarihakema, että ”henkilöstö on yrityksen tärkein voimavara”, tuntuu irvokkaalta tämän kehityksen valossa; samaten puheet työuran jatkamisista ja eläkeiän nostamisesta! Varhaiseläköitymisen vaikeutuminen ja sen kallistuminen saattavat hidastaa kuitenkin tätä kehitystä.

Joissakin yhtiöissä on siirrytty metsäosastoja myöten muodinmukaiseen prosessi- eli matriisiorganisaatioon. Sellaisella voi olla hyvätkin puolensa, mutta se näyttäisi vähemmän ideaaliselta niinkin yksinkertaiselle toimialalle kuin mitä puunhankinta (metsänhoitoinen) edustaa; ovathan kaikki metsälliset toiminnot niin kiinteästi toisiinsa sidottuja. Ja ainakin vähän vanhempi metsämieskaarti (jos sellaista vielä on) on tottunut yhden esimiehen ohjaukseen. Voisikin ennustaa, että prosessiorganisaatioista siirrytään aikaa myöten johonkin ”perinteisempään”. Aika näyttää. Joka tapauksessa on selvää, että organisaatiomuutokset jatkuvat, varmaan myös tarve henkilöresurssien vähentämiseen.

Prosessiorganisaatio näyttäisi myös paisuttaneen esikuntia, mikä antaa aiheen kysyä: voiko kaikille olla järkeviä töitä? Lisäksi erilaiset kokoukset ovat lisääntyneet, näin siitäkkin huolimatta, että

sähköposti ja muu tietotekniikka on tehnyt kokoukset lähes tarpeettomiksi. Toki metsäalalla on – jos-tain syystä – vanhat ja vankat kokoustamisperinteet, mutta kun muutenkin yritetään tehostaa toimintaa, miksi ei vähennetä kokouksia? Kokoukset kun vielä tahtovat usein olla tehottomia, huonosti johdettu-ja ja niissä käsitellyt asiat saattavat koskea vain osaa paikalle kutsutuista. Puhelin- tai videokonferenssit eivät välttämättä ole sen tehokkaampia. Erään vii-saan toteama, että jokainen yli kaksi tuntia kestävä kokous on epäonnistunut, pitänee hyvin paikkansa.

Kun vielä 1980-luvulla metsäosastot toimivat useimmiten suoraan toimitusjohtajan alaisuudes-sa, nyt alkaa olla toisin. Kolmesta suuresta ainoas-taan Metsäliitossa ”arvor” ovat kohdallaan. Kahdes-sa muussa metsäosasto (jos sellaista nimikettä enää käytetään) on jo useamman organisaatioportaan ta-kana. Se ei sinänsä ole vaarallista, mutta portaiden lisäys merkitsee tiedonkulun ja päätöksenteon mo-nimutkaistumista ja hidastumista, etenkin jos siihen liittyy metsällisten asioiden vähempi tuntemus ja ymmärtämys ylemmillä tasoilla. Helposti voi käydä niin, että metsäpäällikkö (tai vastaava) joutuu käyt-tämään enemmän aikaa esimiestensä kanssa seurus-teluun (ja kokoustamisiin) kuin oman organisaati-onsa johtamiseen. ”Itsellinen” metsäosasto tuntuu ainakin ajoittain olevan historiaa!

Suuruuden ”tauteja” on sekin, että metsäosastot pakotetaan toiminnoissaan yhtenäiseen toimintamal-liin konserniorganisaation kanssa. Siinä voi olla hy-vätkin puolensa, mutta kuten jo roomalaiset sanoivat: *Quid licet Jovi, non licet bovi!*, eli ei kaikki kan-sainvälinen välttämättä sovi sellaisenaan suomalais-metsiin.

Kaikesta huolimatta puut hankitaan Suomessa te-hokkaasti; kansainväliset tehdashintavertailut osoitta-vat sen kiistatta. Tämä koskee erityisesti puun kor-juuta ja kuljetusta. Myös kiinteät eli organisaatiokus-tannukset ovat kohtuulliset, vuonna 2010 Metsäte-hon mukaan keskimäärin 3 €/m³ eli 4–5 % tehdas-hinnasta. Mutta se mikä Suomessa voitetaan hankin-takustannuksissa, se hävitään kantohinnassa; eikä se riitäkään.

BIOENERGIAN HUUMA

Puupolttoaineilla katetaan viidenes maamme ener-giankulutuksesta, sillä lähes puolet Suomessa käy-tetystä puusta poltetaan. Näin suuri osuus selittyy sellutehtaiden jäteliemien sekä kuoren ja muun jä-tepuun poltolla, mikä on lisääntynyt merkittävästi viime vuosikymmeninä. Ilman mittavaa selluteol-lisuutta Suomi ei pystykään saavuttamaan bioener-giatavoitettaan. Myös perinteisen polttopuun sekä erityisesti ns. energiapuun eli metsähakkeen käyt-tö on kokenut Suomessa uuden tulemisensa. Met-sähakkeen käyttö on kuitenkin vielä vähäistä mui-hin puupolttoaineisiin verrattuna, mutta se on kas-vamassa. Osa puun energiakäytöstä vaatii kuitenkin valtion subventioita.

Puu oli pitkään Suomessa lähes ainoa polttoai-ne. 1800-luvun puolivälissä tehdyssä maamme met-sävarojen ja -käytön arvioissa polttopuu vastasi rei-lusti yli puolesta puunkäyttöä. Lisäksi polttopuu-ta myös vietiin. Vaikka kivihiiltäkin ryhdyttiin Suo-meen tuomaan, puu säilytti asemansa tärkeimpänä polttoaineena. Kun ensimmäinen oikea puunkäyttö-tutkimus tehtiin vuoteen 1927 kohdistuvana, polt-topuun käyttö oli 14 milj. m³ eli kolmannes koko-naiskäytöstä. Halkoja poltettiin eniten maaseudulla ja kaupungeissa, mutta myös teollisuus ja liikenne tarvitsivat polttopuuta; esimerkiksi vetureissa poltet-tiin halkoja liki 2 milj. m³. Polttopuun käyttö säilyi tämän suuruisena sotavuosiin saakka.

1940-LUKU ”HALKOJEN AIKAA”

Lähes koko 1940-luku elettiin – sattuneesta syystä – ”halkojen aikaa”: ennätysvuonna 1945 halkoja pol-tettiin 27 milj. m³. Lisäksi osa teollisuuden pape-ripuuvarastoista takavarikoitiin polttopuuksi. Vain kolmannes polttopuusta meni asuntojen lämmityk-seen, ja loppu käytettiin teollisuudessa sekä liiken-teessä. V. Pöntynen tiivistää vuosien 1940–47 kehi-tyksen: *Metsien käytön kannalta muodostuivat olot poikkeukselliseksi etenkin sen johdosta, että ulkomaisten polttoaineitten saanti vaikeutui suuresti. Sen vuoksi suurentui maamme puupolttoaineen tarve entisestään hyvin paljon ja koko markkinapuumäärän rakenne siis*

muuttui entistä paljon polttopuuvoittoisemmaksi. Tälle suunnalle antoi vielä voimaa ja vauhtia se, että autojenkin polttoaineena täytyi käyttää puuta, sekä se, että teollisuus joutui useasta syystä supistamaan tuotantonsaan, jonka vuoksi ainespuun osuus maan puun käytöstä väheni. Työvoimakysymys asetti hakkuitten sijoittamiselle suuria rajoituksia. Ja mitä tiukemmalle työvoiman saantimahdollisuudet kiristyivät, sitä enemmän täytyi tinkiä tarkoituksenmukaisen metsän käytön vaatimuksista. Hakkuut, joissa oli tehtävä halkoja, piti sijoittaa niin, että ne saatiin suoritetuiksi ja valmistettu tavara kuljetetuksi kulutuspaikkoihin, riippumatta siitä, ovatko hakattavaksi joutuneet metsät olleet varsinaisia ”halkometsiä”.

Kivihiilen tuonti alkoi uudelleen 1940-luvun lopulla ja se merkitsi polttopuun käytön vähentymistä. Silti vielä vuonna 1960 halkoja poltettiin 13 milj. m³, kun puun kokonaiskäyttö oli 48 milj. m³. Tämän jälkeen polttopuun käyttö alkoi vähetä hieman nopeammin, mutta vuonna 1973 alkanut energia-

kriisi toi polttopuulle uuden nousukauden – tosin silloin vain lievän ja lyhyen.

Se sai myös valtioneuvoston asettamaan vuonna 1977 polttopuutoimikunnan selvittämään mahdollisuuksia lisätä kotimaisen polttopuun käyttöä. Tuolloin energian tuonnin arvo oli 7 mrd. markkaa, mikä oli lähes neljännes koko tavaratuonnista. Toimikunnan laskelmien mukaan vuonna 1980 poltettavaksi soveltuvan puun ylijäämää meillä on 18,9 milj. m³. ”Ylijäämän” rakenne oli perinteisestä poikkeava: lehtipuupinotavaraa 0,3, teollisuusjätepuuta 2,6 ja metsätähdettä 16,0 milj. m³. Viime mainittu oli uusi ”lajike” ja se koostui hakkuutähteistä, kannoista ja soiden liekopuista. Toki näitä kaikkia oli jo pitkään käytetty pienessä määrin polttoon maaseudulla, mutta nyt puhuttiin suurista ja nimenomaan voimalaitosten polttoaineeksi tarkoitetuista määristä. Mistään ”huuhaasta” ei kuitenkaan ollut kyse, sillä muutamat metsäyhtiöt olivat jo vuodesta 1974 lähtien ryhtyneet keräämään hakkuutähteitä voima-

Sota-aikana ja vielä 3–4 vuotta sen jälkeenkin polttopuu oli ykkösartikkeli maamme puuhuollossa. Halkopinoja Helsingin Hakaniementorilla vuonna 1945. (Helsingin kaupunginmuseo)

laitostensa polttoaineeksi; samaten kantoja oli ryhdytty nostamaan, mutta tuolloin lähinnä selluteollisuuden raaka-aineeksi. – Haloiksi soveltuvan lehtikuitupuun pieni määrä selittyi sillä, että koivusta oli ryhdytty tekemään selluloosaa 1950-luvulta lähtien, ja sen käyttö oli lisääntynyt siinä määrin, että kotimaisen koivun lisäksi tarvittiin huomattavia määriä tuontikoivua. Polttopuun käyttö, lähinnä maaseudun kiinteistöissä, oli 1970-luvun jälkipuoliskolla 5–6 milj. m³, ja koivuhalkojen hinta vastasi lämpöarvoltaan kevyen polttoöljyn hintaa.

Komitean toimenpide-esitykset jäivät vähiksi. Se lähinnä esitti polttopuun (ja turpeen) käytön lisäämistä valtion laitoksissa, ja valtioneuvosto tekikin tammikuussa 1978 päätöksen kotimaisten polttoaineiden käytön lisäämisestä maamme energiahuollossa. Päätös näkyi erityisesti polttohakkeen lisääntyneenä käyttönä valtion kiinteistöissä. Kun vuonna 1977 VAPO:n toimitukset valtion laitoksille olivat 130 000 m³ halkoja ja 30 000 m³ polttohaketta, niin tämän jälkeen polttohaketoimitukset kääntyivät kasvuun ja saivat huippunsa vuonna 1984, jolloin päästiin lähes 0,5 milj. m³:iin. Sen jälkeen ”hakehuuma” laimeni taas kertaalleen.

Perinteisen polttopuun käyttö väheni 1980-luvulle saakka, mutta siitä alkaen puuta on ryhdytty polttamaan jatkuvasti yhä enemmän; näin etenkin vapaa-ajan asunnoissa sekä muissa pientalokiinteistöissä. Kovat talvet ja myrskyjen aiheuttamat sähkökatkokset ovat osaltaan opettaneet käyttämään puuta varalämpöjärjestelmänä maaseudulla. Markkina- puukokoista polttopuuta käytetään pientalokiinteistöissä nykyään 6–7 milj. m³ vuodessa. Polttopuun riittävydestä ei olla huolestuneita, eikä tarvitse ollakaan. Silti valistusta energian säästämiseksi jaetaan edelleen: samalla puhutaan pienhiukkasista ja tulsi-jojen oikeasta syyttämistekniikasta.

POLTTOHAKKEESTA METSÄHAKKEESEEN

Halkojen ohella myös polttohaketta oli ryhdytty polttamaan ennen sotia; hake tehtiin sahojen jätepuusta. Ensimmäiset siirrettävät hakkurit tuotiin maamme metsiin, tai pikemminkin metsien laitaan, 1950-lu-

vun puolivälissä. Niillä ryhdyttiin tekemään karsituita polttopuurangoista polttohaketta sekä kiinteistöjen että teollisuuden tarpeisiin; osa hakkeesta käytettiin kuitu- ja lastulevyteollisuuden raaka-aineena. Haketussinnostus kasvoi nopeasti ja iso määrä erilaisia hakureita tuli markkinoille; alkuun ne olivat ulkomaisia, mutta kotimainen hakkurivalmistus käynnistyi nopeasti. Vuonna 1955 perustettu Pienpuualan toimikunta oli vahvasti tukemassa niin hakkurien valmistusta kuin myös hakkeen käytön lisäämistä.

Polttohakkeen lupaavasti alkanut kasvu katkesi 1960-luvulla, kun Suomeen ryhdyttiin tuomaan lähinnä Neuvostoliitosta halpaa ja helppokäyttöistä öljyä. Huippuvuonna 1973 öljyn osuus nousi jo yli 60 %:iin energian kokonaiskäytöstä, kunnes sitten koettiin kaksi maailmanlaajuista energiakriisiä, ensimmäinen vuonna 1973 ja toinen vuonna 1979. Öljyn hinta nousi kymmenkertaiseksi, ja kotimaiset polttoaineet nousivat uuteen arvoonsa: turve ensiksi, sitten myös puu. Vuoteen 2000 mennessä turpeen käyttö monikymmenkertaisui, puun kaksinkertaisui. VAPO oli ollut sotien jälkeen maamme selvästi suurin kotimaisen energian hankkija, ja se on säilyttänyt asemansa edelleen; tosin puupuolella VAPO on saanut kuitenkin kosolti kilpailijoita.

Myös valtiovalta ryhtyi toimenpiteisiin. Edellä mainitun polttopuutoimikunnan ohella maa- ja metsätalousministeriö asetti toukokuussa 1977 energiametsätoimikunnan, joka kahden ja puolen vuoden työn tuloksena päätyi esittämään, että *markkinakelvoton pienpuu ja metsätähde sekä käyttöä vailla oleva aineslehtipuu, kuorijäte ja soiden liekopuu, energiasisällöltään 3–4 Mtoe, otettaisiin energiakäyttöön kokonaisuudessaan vuoteen 1990 mennessä*. Esitys merkitsi energiapuun käytön kaksinkertaistamista 10 vuodessa.

Toimikunta esitti paljon muutakin, mm. vastaavansuuruisen energiapuumäärän tuottamista energiapuuviljelmillä vuoteen 2000 mennessä; viljelmiin tarvittava pinta-ala laskettiin 1,3 milj. hehtaariksi. Idea energiapajun ja muiden nopeakasvuisten lajien kasvatukseen oli saatu Ruotsista, mutta sitä ei lähdetty meillä – onneksi – laajemmassa mitassa toteuttamaan. Myös tutkimukseen ehdotettiin vahvaa panos-

tusta, ja toimikunta olikin käynnistänyt tutkimusprojekti PERA:n, jossa oli Metsäntutkimuslaitoksen ohella muitakin tutkimuslaitoksia ja joka keskittyi paljolti juuri biomassan tuottamiseen näillä energiatuotantolaitteilla. *Puusta saatavissa energiaa kolmen miljoonan öljytonnin verran*, todettiin vuonna 1979 ”Metsä ja Puussa” projektin esittelyn yhteydessä.

Myös Metsäteollisuuden Keskusliitto julkaisi keväällä 1981 oman puuenergian käyttöä koskevan tavoiteohjelmansa, joka perustui paljolti Metsätehon tekemiin selvityksiin. Siinä otettiin lähtökohdaksi, että puupolttoaineen kansan- ja liiketaloudellisen kilpailukyvyyn tuli ratkaista energiakäytön laajuus. Koska metsäteollisuuden silloinen ja rakenteilla oleva kapasiteetti pystyi käyttämään kaiken markkinoille tulevan ainespuun, *polttokäyttöön on siten taloudellista ohjata pelkästään nykyisin käyttämättä jäävää, metsäteollisuuden käyttöön rajoitetusti soveltuvaa metsäbiomassaa ja ainespuun minimilämpimittaa pienempää pienpuuta*. Samaa linjausta teollisuus tähdentää nykyäänkin. Ainespuun poltto oli perusteltavissa ainoastaan kriisitilanteissa. Lisäksi teollisuus muisti lisätä linjaukseensa: *Ruotsissa on päädytty samanlaiseen tulokseen*. – Tuohon aikaan laskettiin 1 milj. m³:llä energiapuuta pystyttävän korvaamaan 150–200 000 tonnia raskasta polttoöljyä tai 250 000–330 000 tonnia kivihiiltä.

Ohjelmassa lueteltiin myös toimenpiteet, joita tarvittiin puun energiakäytön edistämiseksi. Ne alkoivat – voisiko sanoa hieman ”koomisesti”: *Teollisuuden puuraaka-aineen saanti on turvattava kilpailukykyä tukevaan hintaan*. Energiapuun käytön lisäys tuli kohdistaa metsäteollisuuteen ja maataloihin, ei erillisiin lämpövoimaloihin, ja energiapuun hankinnasta todettiin, että se tuli hoitaa ainespuun hankinnan yhteydessä samaa kalustoa käyttäen.

Jo tätä ennen oli osa metsäyhtiöistä ryhtynyt metsähakkeen käyttäjiksi. Vaikka metsähakkeella tarkoitettiin tuolloin lähes yksinomaan hakkuutähteistä tehtyä polttohaketta tai -mursketta, metsähakkeesta on tullut yleisnimi kaikelle metsästä kerättävälle energiapuulle. Hakkuutähteiden ohella siihen kuuluvat myös kannot ja pienpuu, ja jatkossa metsähak-

keella tarkoitetaan näitä kolmea energiapuun raaka-ainelähdettä. (Energiapuun tosin on hieman laajempi käsite, ja siihen kuuluu myös jätepuu, rakennusjätteet, ratapölkkyt ym.)

Toiminta oli alkuun melko pienimuotoista, ja vuonna 1980 metsähaketta ei käytetty enempää kuin vajaat 100 000 m³; siitä valtaosa poltettiin Kajaani-yhtiön hakkeen ja turpeen käyttöön muuttamalla voimalaitoksella. Yhtiö olisi ollut valmis käyttämään metsähaketta enemmänkin, mutta metsänomistajat eivät olleet halukkaita luovuttamaan sitä vastikkeetta. Kajaanin Turkka Jämsén totesikin Puolangalla, että *teollisuuden filosofiana on ettei markkinakelpoisuudelle pienpuulle saisi sanottavasti muodostua kantohintaa*. – Enso ja Veitsiluoto olivat tuolloin kokeilleet seulotun metsähakkeen käyttöä myös sellun valmistuksessa.

YHDISTYKSELTÄ JULKILAUSUMA ENERGIAPUUSTA!

Energiapuukuume oli noussut tuolloin jo niin korkealle, että Teollisuuden Metsänhoitajat antoi asiasta julkilausuman kesäretkeilynsä yhteydessä Kuopiossa elokuussa 1980. Siinä todettiin, että metsähakkeeksi soveltuvaa puuta oli periaatteessa korjattavissa vuosittain yli 10 milj. m³, mutta teknisesti ja taloudellisesti sitä olisi hyödynnettävissä ainoastaan 2–3 milj. m³. *Energian tuotantoon tarkoitettun puun käyttöä on pyrittävä edistämään. Se ei saa kuitenkaan aiheuttaa hinta- eikä määräpaineita teollisuuden ainespuuhun. Paras ratkaisu olisi, jos polttopuun hankinta saadaan edistämään myös teollisuuden raaka-aineeksi soveltuvan runkopuun kasvatusta*, todettiin puheenjohtaja Henry Kvistin ja sihteeri Pekka-Juhani Kuiton allekirjoittamassa lausumassa. – Liekö sattumaa vai johdatusta, mutta Kuitosta tuli sittemmin yksi maamme johtavia bioenergian puolestapuhujia.

Myös ”Metsä ja Puu” julkaisi samana syksynä erityisen energiapuunumeron, jonka pääkirjoituksessa Pauli Leiwo toi esiin saman ongelman eli jaon ainespuun ja energiapuuhun. Lisäksi hän korosti tutkimuksen tarvetta sekä otti esiin toisen energiapuun yhteydessä esiin nousseen ongelman: kokopuun korjuun vai-

kutus metsämaan ravinteisuuteen. *Varmaa on, että vaikutus on negatiivinen, ellei mitään tehdä.*

Varoitus taisi jäädä kuulematta, ja energiapuun tutkimus- ja kehittämistyötä jatkettiin niin Metsätehossa kuin eri yhtiöissä kovalla innolla. Hakkuutähteidän ohella puuta korjattiin myös koko- ja osapuuna, jolloin valtaosa puusta pyrittiin käyttämään sellun tekoon; tällaiset kokeilut olivat alkaneet jo kymmenkunta vuotta aikaisemmin. Etenkin Veitsiluoto oli innokas kokopuun korjuun kehittäjä, mutta yllättäen myös Paloheimon Riihimäen saha oli mukana vastaavanlaisissa kokeiluissa. Paloheimon kokeilussa kokopuuna korjatut latvat tuotiin sellaisinaan sahalle saakka; latvat oli lastattu joulukuusten tapaan autojen kuormatilan pohjalle ja tiivistetty tukeilla. Kokopuut hakeutettiin Paloheimon voimalaitoksella. *Kun hakkuusta jäi kokonaan pois kuitupuun käsittely, nousi tuottavuus 20–50 %, rungon koosta riippuen, totesi metsäpäällikkö Kalevi Pullinen ”Metsä ja Puussa” vuonna 1983. Veitsiluoto sen sijaan haketti kokopuuna korjaamansa ensiharvennuspuut tien varressa.*

Menetelmiä ja laitteita kehitettiin sekä metsähakkeen että koko- ja osapuun korjuuseen. Myös tutkimukseen panostettiin; merkittävin investointi oli VTT:n kotimaisten polttoaineiden laboratorion perustaminen Jyväskylään vuonna 1980; siitä alkaen kaupungista onkin kehittynyt maamme tärkein bioenergiakeskus. Kotimaiset konepajat olivat mukana kehitystyössä, mutta paljon turvaututtiin myös ulkomaiseen teknologiaan; erityisesti Pohjois-Amerikasta tuotiin järeitä Trelan-, Morbark- ja muunmerkkisiäkin hakkureita. Laikka- ja rumpuhakkuureiden ohella otettiin käyttöön myös murskaimet. Hankintamäärät kasvoivat, mitä kehitystä P-J. Kuitto kuvailee näin: *Metsähakkeen kaupallinen tuotanto nousikin 1980-luvun alkuvuosina nopeasti yli puoleen miljoonaan kiintokuutiometriin vuodessa (polttoon ja jalostukseen tuotettu metsähake). Huippuvuonna 1983 metsähaketta käytettiin yli 750 000 kiin-*

Menetelmiä ja laitteita kehitettiin sekä metsähakkeen että koko- ja osapuun korjuuseen.

tokuutiometriä. Suomessa oli silloin jo 115 metsähaketta polttavaa lämpö- ja voimalaitosta. Osa metsähakkeesta meni kuitenkin sellu- ja levyteollisuuden raaka-aineeksi. Myös tuhannet maatilat olivat siirtyneet hakelämmitykseen. Ne käyttivät kuitenkin pääasiassa rannakahaketta. Metsähakkeesta pääosa oli taas kokopuuhaketta, sillä hak-

kuutähteitän keruu mieshakkuun jäljeltä oli hankalaa ja konehakkuun osuus jäi vielä tuolloin alle viidennekseen.

Alkuinnostus kuitenkin laimeni, kun fossiilipolttoaineet jälleen halpenivat, mistä Tehdaspuun historiikissa kerrotaan näin: *Vuonna 1982 aloitettiin hakkuutähteistä tehdyn murskemaisen energiapuun toimitukset Ahlströmille ja seuraavana vuotena Tampellalle. Tehdaspuun rooli tarkoitukseen sopivan murskaimen kehittäjänä oli melkoinen. Öljyn reaalihinnan halpeneminen 1980-luvulla pakotti osakkaat ja samalla Tehdaspuun luopumaan tästä risusavotasta. Yhtä urakoitsijaa lukuun ottamatta paha mieltä ei tästä päätöksestä tainnut tulla kokeiluissa mukana olleille osapuolille. Myös Puulaakin energiapuukokeiluilla oli vastaavanlainen loppu, kuten yhtiön historiikissa kerrotaan: *Energiyahaketta käytettiinkin 80-luvun alkuvuosina eneneviä määriä osakkaitten energian lähteenä, kunnes myöhemmin öljyn hinnan raju lasku on pudottanut pohjan toiminnalta.**

Jaakko Kahiluoto puolestaan kuvailee Rauma-Repolan energiapuukokeiluja näin: *Kokopuitten haketuskokeiluihin 1980-luvulla metsäosasto osallistui osittain tukeakseen yhtiön metsäkonevalmistajia, osittain energiayahakkeen hankintaan valmentautuakseen. Mm. yhtiön Rönnäsin tilalla kokeiltiin ensiharvennuksessa ketjua, jossa tela-alustainen Makeri-harvesteri kaatoi ja kasasi poistettavat rungot palstatienvarteen, josta Lokomon palstahakkuri haketti ne kuormatilaansa. Kuorman täytyttyä se kippasi ne tienvarrelle sijoitetulle siirtolavalle. Ketju toimi hyvin, mutta ei kivikkoisissa maastoissa. Öljyn hinta lopetti Repolankin puuhastelut. Kahiluodon mukaan vanha sananparsi piti*

tässäkin hyvin paikkansa: *Mitätön työ on ajan ja aineen hukka*. Hän kuitenkin lisäsi enteellisesti vuonna 1990: *Vai tulisiko uudelleen tilanne, jossa näitäkin kokemuksia vielä tarvittaisiin*.

Sellun laatuvaatimusten tiukentaminen – aiheestako? – vähensi osa- ja kokopuun käyttöä 1980-luvun jälkipuoliskolla; kuorta ei sallittu enää selluhakkeen joukkoon. Ja kun öljyn hinta siis aleni ja edullista kivihiihtä oli saatavana, kiinnostus metsähakkeen polttoon lopahti. Öljyn käyttöön vaikutti paljolti myös bilateraalinen kauppamme Neuvostoliiton kanssa. Edes 1990-alun lama ei lisännyt metsähakkeen käyttöä, vaikka Rion kokous vuonna 1992 kasvatti innostusta bioenergian käyttöön. Vuonna 1994 metsähaketta käytettiin ainoastaan vajaat 0,3 milj. m³, josta hakkuutähteitten osuus oli viidennes. Metsälehti saattoikin otsikoida näyttävästi: *Ruotsi kaukana edellä puun energiakäytössä*. Tuolloin Ruotsin metsistä hankittiin energiapuuta 3 milj. m³, lähinnä hakkuutähteinä avohakkuilta. Ruotsin kehitys selittyi paljolti fossiilisten polttoaineiden haittaveuroilla, jotka teollisuudelle olivat noin kaksinkertaiset Suomeen verrattuna, mutta kymmenkertaiset muille käyttäjärhyhmille.

UUTEEN NOUSUUN

Siitä alkoi kuitenkin uusi nousu, aluksi hitaasti, mutta sitten vauhdilla, kuten Pentti Hakkila kuvaillee: *Vuosituhatteen vaihteessa käyttö lähti ennennäkemättömään kasvuun. Kimmokkeena olivat metsähaketta suosivat verotustoimenpiteet, harvennusleimoista saadulle metsähakkeelle ja juurakoitten nostolle myönnetty tuotantotuki sekä valtion ja yritysten vahva panostus tutkimus- ja kehitystoimintaan muun muassa Tekesin Puuenergian teknologiaohjelman kautta. Erittäin suuri merkitys teknologian kehittymisessä ja käytön kasvussa oli metsäteollisuuden, erityisesti Metsäliitto-Yhtymän ja sen omistaman Biowatin sekä UPM:n ja Vapon voimakkaalla panostuksella. Tutkimuspanoksen suuruutta kuvaa sekin, että vuosina 1955–64 toimineen Pienpuualan toimikunnan jälkeen Suomessa vietiin vuoteen 2005 mennessä läpi 10 suurta metsäbiomassan hyödyntämiseen tähdännyttä*

tutkimus- ja kehitysohjelmaa. Niiden joukossa oli sellaisia kuin metsäteollisuuden kantopuuohjelma (1970–74), Sitran pienpuuohjelma (1973–78), em. Metsäntutkimuslaitoksen PERA-ohjelma (1978–85) ja puuenergian teknologiaohjelma (1999–2003). Miten paljon nämä edesauttoivat metsähakkeen käytön kasvua, on vaikea arvioida. Kuitenkin huomattava osa varsinaisesta kehitystyöstä tehtiin kentällä – useinkin normaalia yrityksen ja erehdyksen tietä.

Aluksi keskityttiin hakkuutähteisiin, joiden keuruu päätehakkuualoilta oli helpottunut konekorjuuseen siirtymisen myötä. Hakkuutähteitten korjuussa ja haketuksessa ryhdyttiin käyttämään kolmea vaihtoehtoista perusmenetelmää: palstahaketus, välivarastohaketus ja käyttöpaikkahaketus. Palstahaketuksessa käytettiin yleensä metsätraktorin päälle rakennettua hakkuria, joka haketti palstalla kulkien hakkurin säiliöön. Säiliön täytyttyä hakkuri ajettiin tienvarteen, jossa se tyhjennettiin joko maahan, hakeautoon tai vaihtolavalle.

Välivarastohaketuksessa hakkuutähteet kerätään metsätraktorilla tienvarteen, jossa ne varastoidaan isoihin varastokasoihin ja haketetaan isolla autohakkurilla suoraan odottavan hakeauton kuormatilaa tai vaihtolavoille. Käyttöpaikkahaketuksessa hakkuutähteet kuljetetaan joko sellaisinaan tai eri tavoin tiivistettynä autoilla käyttöpaikalle, jossa ne haketetaan tai murskataan. Näistä kolmesta perusmenetelmästä on ollut myös erilaisia variaatioita.

Palstahaketus jäi epätaloudellisuutensa ja logististen vaikeuksien takia nopeasti historiaan, ja tätä nykyä käytetään yksinomaan välivarasto- tai käyttöpaikkahaketusta. Käyttöpaikkahaketus sai lisää suosiota, kun 2000-luvun alussa ryhdyttiin hakkuutähteet tiivistämään palstaltakeruun yhteydessä risutukeiksi eli ”sätkiksi”. Tällainen Fiberpac-risutukkipaalain oli kehitetty Ruotsissa, mutta keksintö oli jäänyt siellä vähälle käytölle. Vasta kun UPM:n energiapuumiehet, Christer Backlund ennen kaikkea, innostuivat menetelmästä ja hankkivat sellaisen laitteen kokeiltavaksi, risutukkimenetelmä sai vauhtia. Timberjack osti oikeudet Fiberpaciin ja kehitti siitä toimivan paalaimen. Vuonna 2003 meillä oli jo

runsaat 20 ”sätkäkonetta”, joiden kapasiteetti oli 0,6 milj. m³. Merkittävä osa niistä oli UPM:n urakoitsijoiden käsissä toimittamassa risutukkeja Pietarsaaren, jossa oli vuonna 2001 lähtenyt käyntiin Oy Alholmens Kraft Ab:n biovoimala. Tämä tuolloin maailman suurin biovoimala sijaitsi UPM:n Pietarsaaren sellutehtaan yhteydessä. Risutukit murskattiin ennen polttoa voimalan murskaimella.

Myönteisten kokemusten ansiosta uusi järjestelmä levisi nopeasti myös muille suurille käyttäjille. Risutukiteknikka edisti suuresti aines- ja energiapuun tuotannon integrointia, helpotti prosessin hallintaa ja nosti metsähakkeen hankinnan ikään kuin teolliseksi toiminnaksi, Hakkila kirjoittaa. Risutukista tuli ikään kuin yksi puutavaralaji lisää tienvarivarastoille. Näitä noin kolme metriä pitkiä ja 0,5 m³ metsähaketta sisältäviä ”sätkiä” voitiin kuljettaa normaalien puutavara-autojen ohella myös junalla.

Timberjackin ohella markkinoille tuli muidenkin valmistajien paalaimia.

Vuonna 2003 metsähaketta käytettiin yli 2 milj. m³, mikä merkitsi, että käyttö oli nelinkertaistunut viidessä vuodessa. Siinä oli mukana jo kantoja ja pienpuuta, mutta hakkuutähteiden osuus oli noin kolme neljänestä. Sen jälkeen hakkuutähteitten korjuu on kasvanut vähitellen, ja on nykyään noin 2,5 milj. m³.

KANNOISTA ISO LISÄ PUUENERGIAAN

Kannot tulivat tosissaan mukaan osaksi energiapuun hankintaa 2000-luvun alussa. Onhan järeän havupuun kannossa ja juurakossa puuta noin neljännes runkotilavuudesta. Lisäksi se on pihkapitoista ja sen energiasisältö on suuri.

Kannonnosto ei ole mikään uusi keksintö Suomessa, sillä valtaosa pelloistamme on raivattu met-

”Metsähaketta tarvitaan”, todetaan VAPO:n nettisivuilla. ”Puupolttoaineiden käyttöä voidaan lisätä Suomessa merkittävästi vain tuottamalla enemmän metsähaketta. Metsäteollisuuden jätehiemet ja sivutuotteet hyödynnetään jo nykyisellään tarkasti raaka-aineena tai energiana. Teknis-taloudellisesti käytettävissä oleva metsähakepotentiaali on 30 TWh, joka koostuu harvennus- ja päätehakkuiden yhteydessä syntyvistä hakkuutähteistä ja rangoista sekä kannoista. Polttoainemarkkinoilla on myös selkeä tarve lisätä puun käyttöä. Jo rikki- ja typpipäästöjen rajoitukset tekevät puun käytön voimaja lämpölaitoksissa mielekkääksi. Ja onhan kyseessä kotimainen raaka-aine, jonka käyttö on kansantaloudellisesti edullista.” Kuvassa Jenz-autohakkuri kokopuuta hakettamassa Keuruulla kesällä 2005.

sään, ja toimintaa harjoitetaan pienessä määrin edelleenkin. Kantoja nostettiin aikoinaan myös tervanpolttoon melkoisesti, viimeksi sotavuosina ja jonkin aikaa sen jälkeenkin. Lisäksi kantoja hankittiin 1970-luvulla viiden vuoden ajan Joutseno-Pulpin sellutehtaan raaka-aineeksi; Tehdaspuu ja Rauma-Repola hoitivat kantosavotan, joka päättyi osin hiekka- ja kivi-, osin prosessiteknisiin ongelmiin.

Kannot unohtuivat pariaksi vuosikymmeneksi, kunnes UPM:n Keski-Suomen hankinta-alue innostui uudelleen asiasta vuonna 2000. Nyt ei kuitenkaan ollut kyse kuitu- vaan polttoraaka-aineesta. Aluksi keskityttiin kuusen kantoihin, lähinnä mäntykantojen paremman kiviongelman takia, ja osin myös siksi, että nosto haluttiin keskittää reheville kasvupohjille. Järeitä kuusen kantoja ryhdyttiin nostamaan avohakkuu-aloilta, ja parin vuoden kokeiluvaiheen jälkeen menetelmästä saatiin toimiva. Siksi kantojen käyttö laajeni eräille muillekin tehtaalle, ja jo vuonna 2004 UPM hankki kantoja liki 0,5 TWh:n edestä.

Kannot nostetaan ja pilkotaan kaivinkoneen tai metsätraktorin nosturiin kehitetyllä nostolaitteella – niitä on kehitetty lukuisia erilaisia – ja kuljetetaan metsätraktorilla tienvarteen, jossa niitten annetaan kuivua aumoissa yleensä vuoden verran. Kuivuneet kantopalat kuljetetaan hake- tai erikoisautolla voimalaitokselle, jossa ne murskataan ennen polttoa. Vaikka käytetäänkin erikoisautoja, kantojen kohdalla on sama ongelma kuin hakkuutähteenkin kanssa: ei saada autojen kantavuutta vastaavia kuormia. – Kantojen hankintaprosessi on eräällä tapaa hakkuutähteen korjuuta yksinkertaisempi ja siistimpi, ja niinpä Hakkila toteaaakin: *Kun kantopalat kuivuvat hyvin ja kosteus pysyi alhaisena talvellakin, kantomurskeesta tuli haluttu polttoaine suurten voimalaitosten leijukerroskattiloihin.* Parhaimmillaan kantoja voidaan nostaa hehtaarilta runsaat 100 m³, mistä saadaan energiaa 250–300 MWh; sillä voisi lämmitää 10 omakotitaloa vuoden ajan.

Kantojen nostolla on muitakin hyötyjä. *Energiansaannin ohella kantojennoston hyötypuolelle pitää kirjata hakkuualueen helpompi ja huokeampi uudista-*

minen. Lisäksi kantojen nostolla torjutaan tehokkaasti juurikäävän leviämistä, totesi UPM:n kantoprojektissa mukana ollut Markku Halonen yhtiön lehdesä vuonna 2004. Halonen myönsi, että noston mahdolliset haittavaikutukset metsämaahan ja sen ravinteisuuteen olivat olleet alusta pitäen tiedossa, ja ne on pyritty ottamaan huomioon työ- ja ympäristöohjeissa. Olemme kartoittaneet asiantuntijoiden kanssa menetelmään liittyviä riskejä, ja lisäksi meillä on käynnissä omia tutkimuksia sen lisäksi, mitä Metla ja muut tutkimuslaitokset tekevät.

Kantojen nosto yleistyi nopeasti, ja kaiken aikaa hankintateknikka kehittyi. Tätä nykyä kantoja nostetaan Suomessa runsaat 1 milj. m³, mikä on kuitenkin selvästi vähemmän kuin mitä korjataan hakkuutähteinä ja pienpuuna.

PIENPUUT ENERGIAKSI

Pienpuuta eli ainespuuta pienempää puuta ryhdyttiin korjaamaan energiapuuksi 1990-luvulla. Aikaisemmin tällaiset ”alikasvospuut” oli hakattu maahan taimikon perkauksessa. Sitä myöten kun taimikonhoito alkoi muutenkin jäädä pelkäksi aikeeksi, tästä riukupuusta tuli melkoinen riesa ensiharvennukseen. Keksittiin termi nuoren metsän hoito, joka saatiin Kemera-tuen piiriin; tämä johti myös siihen, että myös taimikoiden varhaisperkaukset ryhdyttiin jättämään suuressa määrin tekemättä.

Aluksi ja 2000-luvun alkuun saakka pienpuu korjattiin erillisenä miestyönä. Sen jälkeen on siirrytty lähes kokonaan konehakuuseen. Koneellisessa pienpuun korjuussa kaato-kasaus tehdään keräilevällä kaatopäällä; näin parannetaan koneen tuottavuutta verrattuna yksinpuin käsittelyyn. Puut kaadetaan ja katkotaan leikkaavalla ns. giljotiiniterällä tai ketjusahalla. Puita ei yleensä karsita, vaan ne korjataan kokopuina sopivaan pituuteen katkottuina. Puut kuljetetaan tien varteen metsätraktorilla. Korjuussa voidaan käyttää myös korjuria eli yhdistelmäkonetta, joka hoitaa sekä hakkuun että metsäkuljetuksen.

Puiden pienen koon takia pelkän energiapuun korjuu tulee kalliiksi – Kemera-tuesta huolimatta – ja melko pian yhdistettiin pien- eli energiapuun kor-

juu kuitupuun ensiharvennukseen. Sekään ei kannattanut ilman Kemeraa. Metsäteho totesi vuonna 2006 pienpuun kokopuukorjuun tutkimukseensa mm. näin: *Mikäli halutaan saavuttaa asetettu metsähakkeen käyttötaso vuonna 2010, edellyttää tämä 1,0–1,5 milj. m³:n pienpuuhakkeen käyttöä. Täten käyttö- ja korjuumäärien tulisi kaksinkertaistua nykyisestä vuoteen 2010 mennessä. Korjuuvolyymien kasvu merkitsee tehostunutta hankintaa: korjuu on ulotettava entistä pienemmille ja heikommille työmailla, mikä merkitsee kustannuspaineita pienpuuhakkeen tuotantokustannuksiin. Kustannuspaineiden torjunnassa energiapuukorjuri on yksi mahdollisuus; tutkimuksessahan sen havaittiin olevan kilpailukykyisimmillään juuri pienikertymisillä ja -laisilla kokopuun korjuukohteilla, missä korjattavan puuston rungon koko on suhteellisen pieni.*

Viime aikoina onkin siirrytty ns. yhdistelmäkorjuuseen, jossa ensiharvennuksissa aines- ja energiapuu korjataan samanaikaisesti. Perinteisen aines- eli kuitupuunkorjuun sijaan puut korjataan rankoina eli sopivasti katkottuina runkoina, joko karsittuna, osittain karsittuna, kokonaan karsimattomana tai näiden yhdistelmänä. Oikeastaan on kyse paluusta jo 1970-luvulta alkaen kokeiltuihin osa- ja kokopuumenetelmiin. Puut erotellaan tarpeen mukaan aines- ja energiapuuksi, tai ne voidaan toimittaa myös lajittelematta jompaan kumpaan käyttötarkoitukseen. Puut korjataan yleensä aina koneellisesti joukkokäsittelynä.

Näiden eri menetelmien tuottavuus ja kustannustehokkuus vaihtelevat, osin voidaan eri tutkimuksissa saada hyvinkin erilaisia tuloksia. Työtehoseuran kuluvana vuonna julkaiseman selvityksen mukaan *mäntyvaltaisissa ensiharvennuksissa tehdyissä korjuukokeissa menetelmät, joissa puu käsiteltiin ainakin osittain karsimattomana, osoittautuivat kustannuksiltaan edullisemmiksi kuin menetelmät, joissa puu karsitaan ja katkotaan kuitupuuksi tai energiarangaksi tai molemmiksi. Näiden menetelmien edullisuus perustuu hakkuun tuottavuuden nousuun jopa kymmenillä prosenteilla.* Tulos perustui siihen, että karsimattomasta tai osittain karsitusta puusta saatiin enemmän

puumassaa kuin karsitusta; puiden käsittelyajassa ei ollut juuri eroa, karsittiinko ne vai ei.

Vaikka yhdistelmäkorjuun tehokkuudesta ollaan yhtä mieltä, kaikki eivät usko karsimattoman puun autuullisuuteen. Esimerkiksi Metsäliitto on siirtynyt ensiharvennusten yhdistelmäkorjuussa karsintaan, jolloin koko oksamassa ja helposti osa kuortakin jää metsään. *Tämä tehdään senkin takia, että latvuksia tarvitaan kantavuuden parantamiseksi,* Metsäliiton Risto Lilleberg kertoi Teollisuuden Metsänhoitajien kesäretkeilyllä elokuussa 2011. *Rungot katkotaan viidestä metrillä kuitupuuksi ja loppuranka tuodaan omaan pinoon energiapuuksi. Näin parannamme samalla ensiharvennuspuiden laatua sellunvalmistuksessa. Havupuu korjataan meillä yhtenä lajina ja mikäli koivua on vähemmän kuin rekkakuorma, se korjataan kokonaisuudessaan energiapuun joukkoon. Näin myös autokuljetuksen tuottavuus paranee, kun ei tarvitse ajaa hötökuormilla.* – Kokopuukorjuumiehet, kuten Tapion Olli Äijälä, näkevät asian toisin: *Kokopuun korjuu on rankapuun korjuuta tehokkaampi menetelmä,* hän totesi kesällä Metsälehdessä, mutta muistutti myös, että *suurin kasvutappio saadaan aikaan sillä, jos metsässä ei tehdä mitään.*

Karsitussa rankamenetelmässä voidaan toimia hieman toisinkin. *Kuitupuun ja metsäenergia samaan kuormaan,* otsikoitiin Stora Enson ”Terve Metsä”-lehdessä hiljattain. Kolmeen senttiin katkotut noin 4,5-metriset rangat kuljetettiin samassa kuormassa tehtaalle, jossa ne vasta kuorinnan jälkeen eroteltiin sellu- ja energiapuuksi. *Ensiharvennusleimikoiden poistuma kasvaa kun puut otetaan tarkemmin talteen,* totesi ostopäällikkö Risto Nurmela. Myös korjuun kannattavuuden sanottiin parantuvan tällä menettelyllä, ja myös metsänomistaja saa Nurmelan mukaan enemmän tuloja, *vaikka puukuution yksikköhinta onkin hieman pienempi kuin puhtaassa kuitupuuleimikossa.* Tämä johtui siitä, että kun perinteisessä kuitupuuhakkuussa puuta kertyy esimerkiksi 50 kuutiota hehtaarilta, yhdistelmäkorjuussa kertymä nousee jopa 80 kuution.

Näiden joukkokäsittelyyn perustuvien hakkuukoneiden sekä yhdistelmäkoneiden rinnalle on kehi-

Kantojen nostoa sekä nostettujen kantojen kuljetusta tienvarteen Jämsänkoskella kesällä 2002. Toistaiseksi on nostettu lähes pelkästään kuusen kantoja. Männyn kantojen nosto vaatii männyn paalujuuren takia selvästi enemmän voimaa; myös kivet tahtovat hankaloittaa männyn kantojen korjuuta. Yleensäkin kantojen nostosta ollaan montaa mieltä niin tutkijoiden kuin metsänomistajienkin keskuudessa. – Kantojen metsäkuljetuksessa käytetään tavallisesti normaalia metsätraktoria.

tetty myös muunlaisia ratkaisuja yhdistelmäkorjuuseen. Yksi kehityskelpoisimpia on Fixteri-paalausko- ne, joka paalaa katkotut kokopuut risutukkien kal- taisein nippuihin.

Kokopuun korjuussa törmätään myös ravinnekyy- symykseen. *Kokopuun menetelmän vaikutuksista met- sien ravinnetalouteen ei löydy yksiselitteistä vastausta.* Näin otsikoi Metsälehti kuluvan vuoden kesäkuus- sa. Kokopuun korjuu vie kiistatta metsästä enem- män ravinteita kuin perinteinen rankapuun korjuu, koska oksissa ja neulasissa on suuri osa ravinteista, kuusella puun varastoimasta tyytystä kaksi kolmas- osaa. Pohjoismaisessa yhteistutkimuksessa on kas- vutappioksi saatu 5–10 % kahden vuosikymmenen aikana; kuusen kasvu on vähentynyt mäntyä enem- män.

Käytännössä kasvutappio on kuitenkin todettu pienemmäksi, koska hakkuualalle jää aina oksia ja neulasia. UPM:n Christer Backlund totesikin leh- dessä, että kasvutappio jää esitettyä pienemmäksi, ja lisäksi kolmasosa neulasista tippuu vuosittain maa- han, ja tilalle syntyy uusia. *Jos kokopuun korjuu teh- dään kerran kiertoajan kuluessa, ja metsään jätetään kolmasosa hakkuutähteistä, ei sillä voi olla minkään- laista seurausta.* Useimmat energiapuun hankkijoista lienevät samaa mieltä.

Luonnollisesti samaa huolta on kannettu myös hakkuutähteitten ja kantojen talteenotosta. Biolo- gi Seppo Vuokko totesi asiasta vuonna 2003: *Em- me tiedä tarpeeksi. Sitä on tutkittava. Näkisin kuiten- kin, että kaikki aukoilta aiemmin jätetty lahoppu jä- tettäisiin koskematta, ja mielellään myös hakkuun yh- teydessä jääneet tyveykset ja muu runkopuu. Hyväksyn hakkuutähteitten korjuun paremmin, jos siitä aina- kin osa tuodaan tuhkana takaisin.* Kannoista Vuok- ko ei ole yhtä huolissaan, ja uskoo muutenkin, että metsähakkeen korjuussa on kyse kertatoimenpitees- tä. *En jaksa uskoa, että energiapuun korjuuta harjoi- tetaan enää kiertoajan päästä.* – Vuokon toiveista lie- nee lahoppu parhaiten toteutunut; ne jätetään oh- jeiden mukaan keräämättä, mutta uusi lahoppu, eli lähinnä tyveykset, taitaa useimmiten mennä samaan kuormaan risujen kanssa. Ja vaikka tuhkalannoitus

onkin lisääntynyt, aukoilta tai taimikoihin sitä tai- detaan harvemmin levittää.

ENERGIAPUUN HINTA

Energiapuun hinta on ollut jo pitkään samankal- tainen ”keskustelukysymys” kuin muussakin puu- kaupassa. Myyjällä ja ostajalla on koko lailla erilaiset näkemykset ”oikeasta” hinnasta. Alkuaikoina met- sähakkeesta ei maksettu mitään metsänomistajalle; katsottiin, että niin hakkuutähteitten kuin kantojen korjuu helpottaa siinä määrin metsänuudistamatoi- mia, ettei muuhun kompensaaion ollut tarvetta. Eräät ostajat jopa veloittivat osan kannonnostokus- tannuksista ”valmiiseen” maanmuokkaukseen vedo- ten. Myös pienpuun korjuu nähtiin metsänhoidol- lisenä hyötytoimenpiteenä, josta metsänomistajaa ei kuitenkaan yleensä veloitettu.

Kun kilpailu metsähakkeesta on kiristynyt, myös hinta-asia on saanut uutta ilmettä: kaikesta energia- puusta maksetaan nykyään. Hintaperuste on met- sähakkeen energiamäärä, joten yksikkönä on me- gawattitunti (MWh). Se taas riippuu ensisijaises- ti tavaran kosteudesta. Yleensä voi sanoa, että pienet kunnalliset lämpölaitokset maksavat metsähakkeesta parhaiten; lyhyt kuljetusmatka sekä laitosten saamat investointi- ja muut tuet ovat tähän selityksenä, kai- keti myös laitoksen energiastaan veloittama hinta.

Vuosi sitten vastasi ”Entinen alueneuvoja” met- sähakkeen hintakysymykseen ”Metsälehdessä” keskus- telupalstalla: *Energiapuun hinta on erittäin vaihteleva. Suurin hintaan vaikuttava tekijä on laitoksella mak- settava hinta, €/MWh. Vaihteluväli on laaja, n. 15– 23 €/MWh. Parempaa hintaa maksavat yleensä pie- net laitokset joihin menee vain vähän tavaraa, suuret laitokset maksavat huonoiten. Yhdestä kiintokuutiosta saadaan n. 2 MWh eli kiintokuutiointihinta laitoksella vaihtelee 30–46 €/k-m³. Siitä kun vähennetään hake- tus 12–17 €/k-m³ niin tienvarsihintaa jää 13–34 €/k- m³. Korjuu maksaa 20–25 €/k-m³ eli pystyhintaa jää parhailaan 14 € ja huonoimmillaan mennään 12 € pakkasen puolelle. Eli pahimmillaan edes Kemera-tuen avulla ei jää maksettavaa pystyhintaa, mutta parhaim- millaan voi myyjälle jäädä yli 20 €/k-m³. Eli lyhyes-*

ti sanottuna yksiselitteistä pystyhintaa energiapuulle ei ole, vaan se riippuu korjuukustannuksista, haketus- kustannuksista ja laitoshinnasta. – Vastaus lienee edelleenkin suuntaa antava; ainakin se, että hinta vaihtelee suuresti. Päijät-Hämeen metsänhoitoyhdistys esitti kesän 2011 hinnoiksi hakkuutähteelle 7 €/m³ (> 500 €/ha!), kannoille 1,6 €/m³ sekä pienpuulle 25 €/m³ tienvarteen toimitettuna; hakkuutähteitten ja kantojen hinnat ovat kantohintoja. Lisäksi mahdolliset Kemera-tuet luvataan metsänomistajalle.

Energiapuun käyttö perustuukin suurelta osin yhteiskunnan tukiin. Se koskee erityisesti pienpuuta. Tähän saakka pienpuun korjuuta on subventoitu vahvasti Kemera-varoin; korjuu- ja haketustukea on myönnetty 7 €/m³. Tämän lisäksi annetaan pinta-alaperusteinen tuki, joka on Etelä-Suomen oloissa noin 200 € hehtaarilta. Eduskunta hyväksyi alkuvuodesta uuden lain pienpuun energiatuesta; lain pitäisi lisätä sekä energiapuun että kuitupuun tarjontaa. Uusi laki on parhaillaan hyväksyttävänä EU:ssa, eikä esimerkiksi metsäteollisuus ole sen hyväksymisen takana nykymuodossaan; lain mukaan energiatukea maksettaisiin 10 €/m³ ja enintään 45 kuutiolle hehtaarilla.

Lain ja ennen kaikkea tuen merkitystä kuvaa sekin, että alan etujärjestö julkaisi toukokuussa tiedotteen, jossa se mm. totesi, että *Puuenergia ry on hyvin huolissaan pienpuun energiatuen viivästyksen vaikutuksista aines- ja energiapuumarkkinoihin. Viivästyminen jarruttaa energiapuun ostoa ja vaikeuttaa energiapuuta korjaavien ja käyttävien yritysten toimintaa. Hyväksynnän viivästyminen aiheuttaa nyt käytössä olevaan energiapuun Kemera-tukeen noin 10 miljoonan euron lisärahoitustarpeen.*

Metsähakkeen eri lajien hinta vaihtelee. UPM:n Matti Halisen mukaan *metsähakelajeista selvästi halvinta on hakkuutähdehake. Se pystyy kilpailemaan turpeen kanssa. Kanto- ja pienpuuhake ovat molemmat kalliita ja tarvitsevat kilpaillakseen tukia, joita tosin ei saada kantojen korjuuseen. Pienpuun kustannushaitari on laaja. Parhaimmillaan hake on selvästi kantohaketta halvempaa, mutta myös kaikkein kalleimmat erät ovat pienpuuhaketta.*

Metsähakkeen viimeaikaista hintakehitystä voitaneen pitää melko vakaana, vakaampana kuin kuitupuun hintaa. Ainakin FOEX:in mukaan metsähakkeesta on maksettu kolmen viime vuoden aikana käyttöpaikalle toimitettuna 18 euroa megawattitunnilta – keskimäärin.

Miten hinta kehittyy jatkossa, riippuu varmaan paljon valtion tukipolitiikasta. Teollisuus pelkää, että tuet tulevat entisestään vääristämään kuitu- ja energiapuun hintasuhteita ja samalla siirtämään kuitupuuta energiapuuksi. Tähän suuntaan kehitys lie- neekin menossa, ja esimerkiksi Keski-Suomen met- säkeskuksen nettisivuilla todetaan näin: *Energiapuun hinta on ollut selvässä nousussa. Nuorista metsistä korjatun ja karsitun energiapuun tienvarsihinta on kilpailukykyinen kuitupuun hinnoille, etenkin niillä kohteilla joihin on mahdollisuus hyödyntää kemera-tukia. Varteenotettavaksi vaihtoehdoksi on noussut energiapuuhakkuu, jossa kuitupuuhakkuun sijaan kaikki hakataankin energiapuuksi.*

On myös muistettava, että mitä enemmän kuitupuun kokoista harvennuspuita korjataan energia- puuksi, sitä järeämpää ja ehkä hieman laadukkaam- paakin kuitupuuta on tarjolla selluntekoon. Ja ensiharvennuspuitahan meillä riittää; vain kaksi kol- mannesta tarpeellisista ensiharvennuksista tehdään vuosittain.

MITEN ETEENPÄIN?

Metsähakkeen käyttö on kasvanut kaiken aikaa, ja lisäys on toteutunut 2000-luvun alussa asetettu- jen tavoitteiden mukaisesti, mikä merkitsee, että metsähakkeen käyttö on noussut noin 1 miljoonasta m³:sta 6 milj. m³:iin. Sen lisäksi kiinteistöjen käyt- tämä polttopuu on 6–7 milj. m³. Vuoden 2010 ti- lastojen mukaan pienpuu on noussut suurimmaksi metsähakkeen raaka-aineeksi eli 2,5 milj. m³:iin ja samalla ohittanut niukasti hakkuutähteet. Kantojen osuus oli noin viidennes.

Bioenergian tuotannolle on asetettu Suomes- sa merkittäviä poliittisia kasvutavoitteita. Taustalla ovat ennen kaikkea ilmaston muutoksen hai- tallisten vaikutusten ehkäisyyn tähtäävät kansain-

väliset sitoumukset kasvihuonekaasupäästöjen leikkaamiseksi. Suomessa puu on lisäämispotentiaaliltaan merkittävin hiilidioksidineutraali polttoaine, ja siksi valtioneuvoston asettaman energiapoliittisen ohjelman tavoitteena on lisätä energiapuun käyttöä niin, että kasvua olisi vuosittain noin miljoona kuutiota. Noin kolmannes kasvusta on laskettu suunnitteluvaiheessa olevien biodiesellaitosten varaan. Mikäli esitetty käyttötavoite toteutuu, metsähakkeen käyttö olisi vuonna 2020 noin 15 milj. m³, mikä vastaa runsaan 25 TWh:n energian tuotantoa.

Toteutuuko tavoite, on hyvinkin kyseenalaista. Metsäteollisuuden puutarve ei näyttäisi olevan juurikaan lisääntymässä, ja paljon myös riippuu, missä määrin tuontipuuta tullaan saamaan ja käyttämään. Hakkuut tuskin lisääntyvät kovin paljoa, mikä merkitsee, ettei hakkuutähteistä ja kantojen nostosta kertyvä metsähake voi paljoakaan kasvaa. On jopa pelättävissä, että näiden polttoainelähteiden mää-

rä vähenee, kun yhä useampi metsänomistaja saattaa ottaa kielteisen kannan energiapuun korjuuseen. Myös ravinne- ja ympäristökysymykset voivat asettaa rajoituksia energiapuuvarojen hyödyntämiselle.

Pienpuuta meillä on ja ilmeisesti enenevästi. Mutta sen korjuu ei ole taloudellisesti kannattavaa ilman tukia. Hyvin enteellisenä voi pitää Helsingin Sanomien otsikointia elokuussa 2010: *Energiapuun keruu kangertelee tukien loppumisen takia*. Kemera- tai vastaavan tuen säilyttäminen onkin asetettu useimmissa energiapuuselvityksissä metsähakkeen tavoitemäärien saavuttamisen ehdoksi. Sopiikin kysyä, miten mielekästä on bioenergia, jonka tuotanto perustuu yhteiskunnan subventioihin? Etenkin kun muut uusiutuvat energialähteet tullevat nopeasti valtaamaan alaa bioenergialta.

Joka tapauksessa, nykyisilläkin volyyymeilla energiapuusta on tullut osa teollisuuden metsänhoitajan arkea.

Ensiharvennuspuuta korjataan kokopuuna ja joukkokäsittelynä talvella 2011. Kokopuun korjuu vie metsästä enemmän ravinteita kuin perinteinen rankapuun korjuu, koska oksissa ja neulasissa on suuri osa ravinteista. Käytännössä kasvutappio jää kuitenkin pienemmäksi, koska hakkuualalle jää aina oksia ja neulasia. (Metsäteho)

LISÄÄ VAPAUTTA METSIEN HOITOON

Maamme metsävarat ovat lisääntyneet runsaalla kolmanneksella puolen vuosisadan aikana. Samaan aikaan on metsiä hyödynnetty entistä enemmän, ja lisäksi metsiä on suojeltu Suomessa suhteessa enemmän kuin missään muualla Euroopassa. Tämä on ollut mahdollista ns. tehometsätalouden avulla: metsiä on hoidettu. Samalla on metsiä koskeva lainsäädäntö ja ohjeistus muutettu entistä liberaalimmaksi ja myös muut kuin puuntuotannolliset arvot on saatettu kunniaan metsien omistuksessa ja käsittelyssä.

Suomen maapinta-alasta on 86 % metsätalousmaata (26 milj. ha), joka jaetaan puuntuotoskyvyn perusteella metsämaaksi (20 milj. ha), kitumaaksi (3 milj. ha) ja joutomaaksi (3 milj. ha). Metsätalousmaasta 34 % on suota. Koska osa metsätalousmaasta on suojeltuna tai muista syistä metsätalouksen ulkopuolella, puuntuotantoon käytettävissä olevaa metsä- ja kitumaata on yhteensä 21,1 milj. hehtaaria eli 92 %.

10 000 TILAKAUPPAA VUODESSA

Yksityiset omistavat metsätalousmaasta hieman yli puolet, valtio reilun kolmanneksen. Metsämaasta yksityismetsänomistajien osuus on 60 % ja puuston määrästä 64 % (puuntuotantometsissä hieman tätäkin suurempi); Etelä-Suomen metsien puustosta yli kolme neljänestä on yksityismetsissä (keskimäärin 135 m³/ha). Sitten sotien jälkeisen asutustoiminnan loputtua omistussuhteissa eri ryhmien kesken ei ole tapahtunut suuria muutoksia.

Suomessa on noin 330 000 yli viiden hehtaarin suuruista metsätilaa (440 000 > 1 ha), ja arvioidaan että noin 900 000 suomalaista on metsänomistajia.

Yksityishenkilöt joko yksin tai puolison kanssa omistavat vajaat kolme neljänestä yksityismetsistä. Loput ovat yhteisomistuksessa, lähinnä joko verotusyhtyminä tai kuolinpesinä, mutta myös yhteismetsinä tai yhtiöinä, viimeainittujen osuus on hyvin pieni. Yhteismetsien osuus on vain 2 %, mutta niiden osuutta on pyritty viime vuosina aktiivisesti kasvattamaan, jotta metsien pirstoutumista voitaisiin ehkäistä. Kansallisen metsäohjelmankin yhtenä tavoitteena on, että yksityismetsätalouden kannattavuus parane, metsätilojen koko kasvaa ja rakenne parane. Siksi ohjelman keinovalikoimaan sisältyy myös yhteismetsäomistuksen lisääminen.

Vaikka yhteismetsällä onkin monia etuja puolelleen, ne eivät kuitenkaan ole houkuttaneet metsänomistajia siinä määrin kuin toivottaisiin; kolhoosin pelko on suuri, ja monella metsänomistajalla on vahva halu pystyä osoittamaan, että juuri tämä metsäalue kuuluu minulle eikä vain prosenttinen osuus siitä. Meillä on tätä nykyä vain noin 200 yhteismetsää, joiden yhteinen pinta-ala on kuitenkin runsaat 0,5 milj. hehtaaria. Niiden määrä on tähän asti lisääntynyt hitaasti; ainoastaan 28 uutta yhteismetsää perustettiin vuosina 2003–10. Valistuksen ansiosta vauhti on kuitenkin paranemassa.

Yksityismetsien omistuksessa tehdään vuosittain noin 10 000 omistajanvaihdosta, joista noin puolet siirtyy omistajilleen suorana perintönä, ja lähes yhtä paljon tiloista on ostettu joko vanhemmilta tai sukulaisilta. Vapailta markkinoilta ostettuja tiloja on noin kymmenesosa. Tällaisia metsäkiinteistökauppoja (> 10 ha) tehdään vuosittain keskimäärin siis reilu tuhat, ja kauppojen keskikoko on hieman alle 30 hehtaaria. Maksetut hinnat vaihtelevat suuresti, vuonna 2010 kaikkien metsäkiinteistökauppojen keskihinta oli 2 500 euroa ja mediaanihinta 2 200 euroa per hehtaari. Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa mediaanihinnat olivat yli 4 000 euroa, kun taas Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa hinnat olivat maan keskitasoa. Lapissa hintataso jäi selvästi alle 1000 euron. On kuitenkin huomattava, että runsaspuustoiset metsätilat tulevat harvoin myyntiin; myydyissä metsäkiinteistöissä puuston määrä

on jäänyt viime vuosina noin kolmanneksen yksityismetsien keskiarvoa pienemmäksi.

Omistajavaihdosten yhteydessä metsien omistusrakenne muuttuu. Kun aikaisemmin valtaosa yksityismetsistä oli talonpoikien omistuksessa, tilanne on nykyään aivan toinen. Tätä omistusrakenteen muuttumista, kuten myös metsänomistajien asenteiden ja etenkin puunmyyntikäyttäytymisen muuttumista on tutkittu Suomessa 1970-luvulta lähtien ahkerasti. Lainattakoon tähän vuonna 2006 julkaistua Työtehoseuran ja Pellervon taloudellisen instituutin vuoteen 2003 kohdistunutta metsänomistajatutkimusta:

Suurimman yksityismetsien sosioekonomisen omistajaryhmän vuonna 2003 muodostivat eläkeläiset, joita oli 43 %. Palkansaajia oli vajaa kolmannes sekä maa- ja metsätalousyrittäjiä [entisiä talonpoikia] hie-man vajaa viidesosa. Muita yrittäjiä oli kuusi prosenttia. Opiskelijoita, työttömiä ja kotiäitejä oli yhteensä 3 prosenttia. Metsänomistajista 60 % asui maaseudulla ja noin puolet vakinaisesti tilalla. Tilan ulkopuolella asuvien metsänomistajien etäisyys tilalle oli keskimäärin 110 kilometriä ja he viettivät tilallaan keskimäärin 45 päivää vuodessa. Metsänomistajien keski-ikä oli 59 vuotta ja heistä oli naisia neljännes; todellisuudessa naismetsänomistajia oli enemmän, sillä puolisoiden yhteisesti omistamalla tiloilla mies tulee useimmiten kirjatuksi omistajaksi.

Vuoden 2003 jälkeen kehitys on jatkunut samaan suuntaan eli palkansaajien ja eläkeläisten sekä naisten osuus on noussut, samaten omistajien keski-ikä. Ja mikä olennaisinta puun markkinoille tulon kannalta, metsätulojen merkitys omistajien taloudessa on vähenemässä.

METSÄYHTIÖT LUOPUVAT OSIN METSISTÄÄN
Teollisuuden metsänomistukseen ei Suomessa ole aina osattu suhtautua luontevasti; osin suorastaan vi-

Vuoden 2003 jälkeen kehitys on jatkunut samaan suuntaan eli palkansaajien ja eläkeläisten sekä naisten osuus on noussut, samaten omistajien keski-ikä.

hamielisesti 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkukymmeninä. Metsäyhtiöiden maanomistus ylitti 2 milj. hehtaaria vuonna 1915 ja nousi 1930-luvun lopulla 2,6 milj. hehtaariin. Alueluovutusten sekä asutus- ja maanhankintalakien seurauksena teollisuus menetti maanomistustaan merkittävästi, joten 1950-luvun lopulla yhtiömetsät olivat enää 1,4 milj. hehtaaria.

Yhtiöt pystyivät kuitenkin vähitellen ostamaan metsiä lisää – muutaman tuhannen hehtaarin vuosivauhilla, ilman että se olisi aiheuttanut erityisempää vastustusta. (Siinä samalla myös monesta firman metsäammattilaisesta tuli metsänomistaja, joistakin ihan merkittäviä – ehkei aina kuitenkaan ihan pilkulleen ”eettisten sääntöjen” mukaisesti.) Mutta kun 1970-luvulla lähinnä Pohjois- ja Keski-Suomessa tuli tavallista enemmän metsiä myyntiin, ja teollisuus innostui maakauppoja tekemään, MTK ja Keskustapuolue heräsivät. Vuonna 1978 säädettiin ”Laki oikeudesta hankkia maa- ja metsätalousmaata”, joka asetti eri kansalaisryhmät – perustuslain vastaisesti – eriarvoisiksi. Metsämaanosto tuli luvanvaraiseksi, ja kuten tulevat vuodet tulivat osoittamaan, teollisuuden saamat ostoluvat, etenkin puustoisista metsätiloista, jäivät harvinaisiksi. Vuonna 1997 laki lopulta kumottiin.

Teollisuus pyrki siis vielä tuolloin kasvattamaan metsäomaisuuttaan, joka Ruotsin metsäyhtiöihin verrattuna (11 milj. ha, 40 % metsämaasta) kuitenkin oli ja on vaatimaton. Näin oli 1980-luvun alkuun saakka, jolloin metsäyhtiöiden (ja niiden eläkesäätiöiden) metsäomaisuus oli kasvanut 1,9 milj. hehtaariin. Siitä lähtien metsäyhtiöiden metsäomistus on alkanut vähetä: osa yhtiöistä (esim. Veitsiluoto) joutui pakosta myymään metsiään, osa (esim. Hackman ja Ahlström) sen tähden, että luopui metsäteollisuuden harjoittamisesta. Ostajina olivat joko toiset yhtiöt tai Metsähallitus.

Samoihin aikoihin metsäyhtiöt tekivät keskinäisiä maakauppoja, joilla tähdättiin aiempaa järkevämpiin tilusjärjestelyihin.

Jo tätä ennen 1970-luvulla metsäyhtiöt olivat ryhtyneet harjoittamaan ns. kiinteistöjalostusta eli myymään tilojensa rannoilta kesämökkintontteja. Asiaa paheksuttiin ja erityisesti Pekka Kilkki kirjoitti asiasta varsin kitkerästi. Kahiluoto muotoili asian hieman kauniimmin: *Viimeksi kuluneina vuosina on kuvaan tullut uusi piirre, yhtiönmetsien rantojen kaavoittaminen kesämökkintonteiksi. Tuon toiminnan seurauksena on yleinen mielipide alkanut muokkautua yhtiöitten metsänomistusta ja metsienosto-oikeutta vastaan. Oli totuttu ajatukseen, että jos jonkun Suomessa kannatti säilyttää rantoja luonnontilassa, niin se toki oli metsistä elävä puunjalostusteollisuus. Tuskinpa noihin tonttitouhuihin joutuneet jäsenemmekään tuota työtehtäväänsä riemumielellä suorittavat.* ”Jalostustoimi” on jatkunut entistä kiivaampana ja tonttien lisäksi myydään lisämaita ja kokonaisia metsätiloja. Yllättävää kyllä, nykyään maiden myynti ei aiheuta tunnekuohuja julkisuudessa, mihin on varmaan enemmän vaikuttanut rantakaavojen yleistyminen sekä Metsähallituksen tulo tontinmyyjäksi kuin ymmärtämys metsäteollisuuden talousvaikeuksia kohtaan.

Toki suuret kiinteistökaupat ovat saaneet julkisuutta. Näin oli etenkin vuonna 2002, jolloin Stora Enso ilmoitti siirtävänsä Suomen metsänsä yhtiön vanhan pöytälaatikkoyhtiön Tornator Oy:n omistukseen. Tornatoriin tuli sittemmin muitakin omistajia, joita on nykyään 12, kaikki institutionaalisia sijoittajia. Yhtiön metsäomaisuus Suomessa on noin 0,6 milj. hehtaaria ja se on Metsähallituksen ja UPM:n jälkeen maamme kolmanneksi suurin metsänomistaja. Stora Enson osuus Tornatorista on noin 40 %.

Myös Metsäliitto-ryhmä (M-Real Oyj) on yhtiöittänyt metsänsä Finsilva Oyj:lle (aik. Forestia Oy); metsien hoidosta vastaa Metsäliiton tytäryhtiö Metsämännut Oy. Ahlströmin metsät puolestaan ovat perheomisteisella holding-yhtiöllä. – Niinpä kun osakeyhtiöiden osuus maamme metsäalasta on 9 %, tästä ainoastaan vajaa puolet kuuluu ”aidoille” metsäteollisuutta harjoittaville yhtiöille.

UPM on nykyisistä metsäyhtiöistä ainoa, jolla on suorassa omistuksessaan metsiä hieman enemmän, tätä nykyä 0,9 milj. hehtaaria. Viime vuosina yhtiön metsäomaisuus on kaiken aikaa vähentynyt aktiivisen ”kiinteistönjalostuksen” seurauksena; toki yhtiö on ilmoittanut olevansa valmis myös ostamaan metsätiloja. On myös esitetty spekulatioita, että yhtiö olisi valmis luopumaan metsäomistuksestaan.

Kaikki kolme suurta metsäyhtiötä hoitavat myös yksityisten metsänomistajien metsiä metsäpalvelu- tai vastaavien sopimusten muodossa. Eräät pienemmätkin yhtiöt, kuten myös metsänhoitoyhdistykset sekä yksityiset metsäpalveluyritykset ovat mukana tässä liiketoiminnassa. Yksityis- ja yksityisluontoisista metsistä lienee runsas 1 milj. hehtaaria, eli noin kymmenes metsäpalvelusopimusten piirissä.

”Jos metsiemme tuotanto ja jatkuva hakkausmäärä saadaan kohoamaan 50 %, merkitsee se puuta jalostavan teollisuuden raaka-ainepohjan kaksinkertaistumista.”

—N.A. OSARA

TEHOMETSÄTALOUTEEN

Sotien jälkeen Suomessa kannettiin huolta puun riittävydestä. Metsiemme metsänhoidollinen tila oli vähemmän tyydyttävä, alueluovutukset olivat vähentäneet metsiemme määrää ja lisäksi metsiä siirtyi asutukseen merkittävästi. Vaikka metsänhoitoa ryhdyttiinkin aktivoimaan, pelko ajautumisesta pysyviin ylihakkuihin eli vahvana. Sitä vauhditti metsäteollisuuden voimakas laajentuminen 1950-luvun puolivälistä alkaen.

Siksi sotien jälkeen siirryttiin yleisesti avohakkuihin ja metsänviljelyyn perustuvaan metsien käsittelyyn. Tätä ennen meillä oli harjoitettu lähinnä harsintahakkuita ja luontaista uudistamista. Vuoden 1928

yksityismetsälakikin perustui metsien luontaiseen uudistamiseen: siinä kiellettiin metsää hakkaamasta niin, että sen luontainen uudistuminen vaarantuu. Jos joku halusi avohakata ja viljellä, siitä piti tehdä sopimus ja vakuustalletus uudistamisen varmistamiseksi. Harsintahakkuut olivat sotien välillä yleisesti käytössä, vaikka samaan aikaan Martti Tertti opetti yliopistolla hyvää metsänhoitoa. Maan tavasta kertoo sekin, että kun perustettiin asutustiloja valtion maille, Metsähallitus hakkasi ensin tukkipuut alueelta. Tämä toki perustui voimassaolevaan lainsäädäntöön; vasta vuoden 1945 asutuslaki kielsi menettelyn.

Professori Peitsa Mikola kertoo metsien käsitte-lystä kuvaavan esimerkin Heikki Lindroosin kirjassa: *Menin kesällä 1936 Hyytiälän kurssin jälkeen metsänhoitolautakuntaan muutamaksi viikoksi leimausapulaiseksi. Siellä leimattiin ”hyvän metsänhoidon” oppien mukaisesti. Kurssitoverini Mauri Lampellon kokemus oli toisenlainen. Hän meni ”Kutsetille”, jossa ensimmäisellä leimaustyömaalla metsätöyryjohtaja neuvoi, että nyt sitten leimataan jokainen puu, joka 18 jalan päästä on 8 tuumaa. Mauri sanoi, että permanto, se on ihan päin seiniä, ei niin voi tehdä. Työnjohtaja vastasi, että on pakko tehdä näin, koska kauppa- kirjat on tehty niin, että yhtiö ottaa jokaisen puun, joka 18 jalan päästä on 8 tuumaa. Jos firma ei niitä ota, niin metsänomistaja vetää oikeuteen.*

Niinpä harsintahakkuista luopuminen oli iso muutos, ja sitä edelsi johtavien metsänhoitomiesten harsintahakkuut tuomitseva julkilausuma vuonna 1948. Toki yhtiöiden ja osin valtion metsissä oli harsintatyypisistä poimintahakkuista luovuttu jo aikaisemmin, ja tietysti myös valistuneimmat yksityismetsänomistajat olivat soveltaneet järkiperaisempia hakkuumenetelmiä. Paljolti juuri näiden harsintahakkuiden seurauksena maamme metsien tila oli 1900-luvun puolivälissä huononpuoleinen; vielä vuonna 1965 viidennes metsistä luokiteltiin vaaja- tuottoisiksi.

Metsien tilan parantamiseen ja puuntuotannon lisäämiseen kiinnitettiinkin monin tavoin huomiota. Se oli myös valtiojohtoisen metsäpolitiikan keskeisin tavoite, ei *turvata teollisuudelle jatkuvasti halpaa raa-*

kapuuta, kuten Keijo K. Kulha väittää. Harsintajulkilausuman ohella ryhdyttiin muutenkin toimimaan *hyvän metsänhoidon ja lisääntyvän puuntuotannon* edistämiseksi. Tapion toimitusjohtaja N.A. Osara kirjoitti vuonna 1950 ”Paperi ja Puussa”, että *jos metsiemme tuotanto ja jatkuva hakkausmäärä saadaan ko- hoamaan 50 %, merkitsee se puuta jalostavan teollisuuden raaka-ainepohjan kaksinkertaistumista. Lisääntyvä puun tuotanto tulee nimittäin kokonaisuudessaan teollisuuden ja viennin hyväksi.* Osaran mielestä näin ollen oli perusteltua tukea hoitotöiden lisäämistä juuri yksityismetsissä, etenkin kun vielä maatilat pystyivät tarjoamaan työvoimaa näihin töihin.

Kesäkuussa 1950 järjestettiin ”Valtakunnallinen metsämarssi”, jonka tavoitteena oli saada kaikki metsänomistajat perheineen tekemään päivä jotakin metsänhoitotyötä metsässään. Marssi onnistui odotettua- kin paremmin, sillä siihen osallistui lähes 0,5 milj. henkeä ja töitä tehtiin 70 000 hehtaarin alalla; lisäksi kaivettiin satoja kilometrejä uusia ojia ja kunnos- tettiin vanhoja. Metsämarssi uusittiin vielä seuraavana kesänä, joskaan ei samassa laajuudessa. Muutenkin metsänomistajia innostettiin metsänhoitoon, jaettiin valistusta eri muodoissaan mm. järjestämällä leimaus- kilpailuja. Tapio lähetti vuonna 1952 ensimmäisen metsien hoitoa koskevan pysyväiskirjeensä kentälleen. Matti Leikolan mukaan *ohje oli ”tapiolaisen” linjan vetoa, eikä se sisältänyt yksityiskohtiin ulottuvia luon- taisen uudistamisen ohjeita tai yksityismetsälain tulkin- taa tältä osin.* Kirjeellä pyrittiin lähinnä kitkemään syväänjuurtunutta harsintakäytäntöä.

Luonnollisestikaan ei ollut helppoa siirtyä ”ku- luvapaasta” harsinnasta viljelymetsätalouteen, se- hän maksoi. Tapion 75-vuotishistoriikissa todettiin- kin, että *viljelymetsätalouden leviäminen yksityismet- sien uudeksi tuotantosunnaksi oli 1950-luvun alus- sa vielä usean ja vaikeasti avattavan solmun takana. Esteiksihän on todettu tottumuksista poikkeavien asi- oiden omaksuminen, kuten sellainenkin, että pinotava- ran myynti tai aukkohakkaus ei välttämättä ole merk- ki talon köyhtymisestä.*

Yrjö Hassi muistelee Lindroosin kirjassa, miten uusi oppi saatiin vähitellen käytännöksi: *Sanoisin, että*

*siinä hommassa Erkki K. Kalela oli aivan mestari. Hän kun järjesti metsäretkiä metsänhoidon- ja metsätalou-
neuvojille, niin kyllä sanoma tuli selväksi, kuinka met-
sää pitää hoitaa. Metsäneuvojat olivat ne, jotka tätä sa-
nomaa sitten veivät eteenpäin.* Myös vuonna 1950 sää-
detty laki metsänhoitoyhdistyksistä pakollisine met-
sänhoitomaksuineen edisti metsänhoitoharrastusta;
vielä tuohon aikaan yhdistykset keskittyivät toimin-
nassaan nimensä mukaisesti paljolti juuri metsänhoi-
toon. 1950-lukua onkin joskus nimitetty yksityismet-
sätalouden organisaatioiden vuosikymmeneksi.

Seuraavat vuosikymmenet olivatkin sitten metsä-
ohjelmien ja todellisen tehometsätalouden aikaa, jota
on jatkunut lähes näihin päiviin saakka. Tulokset pu-
huvat puolestaan: maamme metsien puusto on nous-
nut 1,4 mrd. m³:stä 2,3 miljardiin ja kasvu kaksin-
kertaistunut yli 100 milj. m³:iin. Silti metsiä on ha-
kattu kaiken aikaa hyvinkin voimakkaasti. Teho- eli

viljelymetsätalouden seurauksena meillä on sotien jäl-
keen uudistettu viljelemällä 6–7 milj. hehtaaria met-
siä. Silti mistään puupelloista ei kuitenkaan ole kyse,
kun Suomen oloissa puhutaan viljelymetsistä.

Tehometsätalous toi metsien käsittelyyn melko
kaavamaiset ohjeet, jotka hakkuissa edellyttivät pää-
sääntöisesti harvennuksia sekä avohakkuita. Tietysti
myös siemen- ja suojuspuuhakkuut tunnettiin edel-
leen metsien uudistamismuotona eli ns. luontaisena
uudistamisena, ja paikoin niitä myös sovellettiin.
Tosin siemenpuuhakkuiden onnistuminen oli ol-
lut perin heikkoa; vasta kun tehokkaammat maan-
muokkausmenetelmät otettiin käyttöön 1960-lu-
vulla, männyn luontainen uudistaminen alkoi on-
nistua. Sitä ennen oli männynkin kohdalla ryh-
dytty käyttämään suojuspuuhakkuuta, jota nimi-
tettiin myös tukkipuuasennoksi. Muut vaihtoeht-
oiset metsien käsittelytavat, lähinnä poiminta- eli

Erityisesti ns. syväaurauksesta tuli tehometsätalouden symboli tai paremminkin kirosana. Se toki oli tehokas maanmuok-
kausmenetelmä, ehkä liiankin tehokas, eikä se soveltunut kaikkialle. 1980-luvulta alkaen se on korvautunut lähes kokonaan
mätätystyksellä, joka auraukseen verrattuna on paljon tehokkaampi ja ”kauniimpi” muokkausmenetelmä. Silti aurausta har-
rastettiin etelässäkin yllättävän pitkään, kuten kesällä 1989 Vieremältä otettu kuva kertoo. Tehdaspuun aluejohtaja Matti
Halinen (H 78) ja metsänhoitoesimies Pirkko Pihlaja seuraavat auran kulkua Ahlströmin Latokankaan tilalla.

harsintahakkuut, Tapion ”metsäevankeliumi” tuomitsi jyrkästi, vaikkei metsälaki niitä sinänsä kielitänytkään. Tällaiset ”omavaltaiset” hakkuut johtivat aika ajoin oikeusjuttuihin, joista ”tapaus Takala” mainittiin jo edellä. Ne tahrasivat metsätalouden ja metsämiesten jo ennestään tehometsätaloudessa ryvetyntä kilpeä.

OHJELMA TOISENSA JÄLKEEN

Tehometsätalouden edellyttämät toimet ryhdyttiin kirjaamaan erilaisiin puuntuotanto-ohjelmiin, joista ensimmäisenä valmistui ns. HKLN-ohjelma vuonna 1960; Teho- ja MERA-ohjelmat seurasivat muutama vuosi myöhemmin. Oli toki aiemminkin tehty erilaisia puuntuotanto-ohjelmia, mutta näissä uusissa ohjelmissa sovellettiin uudenlaista ajattelutapaa, josta Heikki Lindroos kirjoittaa näin: *Luotiin toimiva yhteys metsänhoidon kulloisenkin tason ja hakkuusuunnitteen välille. Suunnitteiden aikajänne jaksotettiin ja ulotettiin laskennallisesti metsän kiertoajan mittaiseksi, jolloin voitiin ennustaa tietyin toimenpite-edellytyksin myös pitkän aikavälin hakkuumahdollisuuksien kehittyminen suurten teollisuusinvestointien tueksi – ja kestävästi. Uuden sukupolven metsäsuunnittelun keskeiseksi tutkijapersonaksi ja julistajaksi nousi professori Kullervo Kuusela.*

Kuuselan ehkä tunnetuin ”oppi” oli siinä, että myös kestävässä metsätaloudessa hakkuut voivat ylittää metsien kasvun, mikäli samaan aikaan huolehditaan metsänhoidon ja -perusparannuksen voimape- räisyydestä. Kaikki puuntuotanto-ohjelmat edellyttivätkin metsänhoitotöiden kasvattamista aivan uudelle, tehometsänhoidon tasolle. – Pelkät ohjelmat eivät kuitenkaan olisi auttaneet mitään, ellei niiden tueksi olisi voitu tuntuvasti lisätä metsänparannus- varoja; osa niistä saatiin Maailmanpankin myöntä- mistä lainoista.

Kuuselan oppi ja 1960-luvun suunnitelmat sai- vat osakseen kritiikkiä. Esimerkiksi Olavi Huikari kirjoittaa, että *niissä ei esitetty mitään pitkäaikaisiin kenttäkokeisiin tai tieteellisiin tutkimuksiin perustu- via laskelmia laajennetulla metsänviljelyllä saavutetta- vissa olevista metsien kasvun lisäyksistä, metsien laa-*

dun paranemisesta tai mahdollisista muista aiheutetu- tuja kustannuksia vastaavista hyödyistä. Metsänomis- tajiin maksettaviksi tulevien kustannusten kannatta- vuudesta ei myöskään esitetty tieteellisiä perusteluja. Huikari oli osittain oikeassa, sillä esimerkiksi Poh- jois-Suomesta ei ollut juuri lainkaan kokemuksia vanhemmista viljelymetsistä. Siitä huolimatta näil- lä viljelymetsätalouden keinoilla metsiemme kasvu saatiin huimasti lisääntymään, ei yksin metsäojituk- sella niin kuin professori antaa ymmärtää.

”Suunnitelmataloutta” jatkettiin 1980-luvulla, jolloin isolla työllä ja väkijoukolla laadittiin Metsä 2000 -ohjelma. Talousneuvoston alaisuudessa tehty ohjelma valmistui vuonna 1985 ja vaikka se jäikin keinovalikoimaltaan suppeaksi ja vanhakantaiseksi, se antoi hyvän kokonaiskuvan metsätalouden mah- dollisuuksista. Ohjelman metsänhoidolliset määrä- tavoitteet olivat kuitenkin liian kunnianhimoiset, joten 10-vuotiskaudella ne saavutettiin ainoastaan metsäteiden rakentamisessa; hakkuutavoite kuiten- kin täyttyi 90-prosenttisesti.

Metsä 2000 -ohjelman, kuten aiempienkin oh- jelmien toteuttamisen katsottiin edellyttävän val- tion tukirahoitusta. Jos sitä ei saatu täysimääräise- nä, se katsottiin syyksi tavoitteista jälkeenjäämiseen. MTK:n vuoden 1988 kertomuksessa todettiin- kin lyhyesti: *Metsänparannustoimintaa häyttasi koko ker- tomusvuoden metsänparannusvarojen vähyys. Met- sänparannusrahoja oli myönnetty valtion budjetissa ”vain” 324 milj. markkaa, kun Metsä 2000 -ohjel- man mukainen tarve olisi ollut 403 milj. markkaa.*

Metsä 2000 -ohjelmaa tarkistettiin vuonna 1991, mutta aika oli ajanut jo tällaisten ohjelmien ohi, eli kuten Eljas Pohtila kirjoitti vuonna 1999: *Mera-oh- jelmien menettelytapoja yritettiin soveltaa vielä Metsä 2000-ohjelmassa ja sen tarkistustyössä, mutta vastaavia tuloksia ei enää saavutettu. Niin sanotulle tehometsä- taloudelle oli syntynyt jo vahva vastavaikutus ja laadit- tuja ohjelmia pidettiin liian yksipuolisina puuntuotan- to- ja hakkuulaskelmina. Ympäristötietoisuuden voima- kas kasvu ihmisten mielissä on tuonut uuden osapuolen neuvottelupöytään perinteisten intressiryhmien lisäksi. Ympäristölle ja luonnolle vaaditaan nykyisin osansa.*

Myöskään ohjelmien edellyttämissä hoitotoimissa ei päästy 1990-luvulla aiempaa parempiin tuloksiin. Juhani Viitala toteaaakin tyylysti, että *Metsä 2000 -ohjelmat eivät vastanneet odotuksia eivätkä aikansa tarpeita*. Samaa voi sanoa 1990-luvun lopulla valmistuneesta Kansallisesta Metsäohjelmasta 2010 (KMO). Vaikka hankkeen johtoryhmässä ja työryhmissä oli 50 jäsentä ja 10 sihteeriä, lopputulosta voinee luonnehtia: yksi ohjelmaperi lisää hyllylle. Sivuja toki oli enemmän kuin aikaisemmissa ja tavoitteet olivat kunnianhimoiset, mutta keinot niiden toteuttamiseksi olivat yhtä vähät kuin aiemminkin. Erityisesti uutena osiona ohjelmaan sisällytetyn innovaatio-työryhmän tulokset olivat yhtä tyhjän kanssa.

Myöskään vielä isommilla henkilöresursseilla valmisteltu KMO 2015 on sisällöltään samaa tasoa. Sopiinkin kysyä, mihin metsäohjelmia tarvitaan, ellei nyt EU tai muut sopimukset sellaiseen velvoita?

AVOHAKKU JA VILJELY!

Avohakkuiden yleistyminen ja vajaatuottoisten alueiden uudistaminen merkitsivät tuntuvaan lisää siemen- ja taimitarpeeseen. Männyn uudistamisessa kylvö oli luontaisen uudistamisen ohella valtamenetelmä 1960-luvun puoliväliin saakka. Kylvöhuippu koettiin vuonna 1964, jolloin kylvettiin 77 000 hehtaaria. Tuolloin uudistettiin luontaisesti yli 100 000 hehtaaria sekä istutettiin noin 50 000 hehtaaria. Jo tätä ennen 1950-luvun lopulla istutusala oli yksityismetsissä ylittänyt kylvön; metsien karumpien kasvupohjien takia valtion ja yhtiöiden metsissä muutos tapahtui myöhemmin.

Sen jälkeen luontainen ja kylvö vähenivät melko nopeasti kumpikin 30–40 000 hehtaariin ja istutuksesta tuli valtamenetelmä: siihen oli synnä päätehakkuiden siirtyminen rehevimmille kasvupaikoille, mutta varmaan myös tapiolaisten metsäammattilaisten suosituksien, paikoin hyvinkin vahvasti. Istutusten jälki ei sinänsä tukenut tällaista kehitystä, kuten Leikola kirjoittaa: *Männyn istutustaimista kuoli edelleen noin 40 %, mutta kun lähes kaikki istutettavat alat oli muokattu, niille syntyi luontaiseksi sekapuuksi koivua, ja tuloksena oli vaatimukset täyttävä nuori metsä.*

– Istutusala nousi yli 100 000 hehtaariin 1970-luvun alussa ja oli suurimmillaan (120 000 ha) kymmenkunta vuotta myöhemmin. Tätä nykyä metsiä uudistetaan istuttamalla vajaat 100 000 hehtaaria vuosittain; kylvämällä ja luontaisesti uudistetaan molemmilla noin 30 000 hehtaaria.

Myös maanvalmistus on muuttunut. Muokkauksen käyttö uudistusalan valmistamisessa lisääntyi voimakkaasti 1970-luvulla. Perinteisen kulotuksen ja laikutuksen rinnalle nousi aluksi äestys, siten auraus, eli ns. syväaura, joka sai suuren suosion etenkin Pohjois-Suomessa. Vielä vuonna 1989 noin puolet Pohjois-Suomen maanmuokkauksista tehtiin aurauksina, eniten Koillis-Suomessa, Lauri Vaaran valtakunnassa, jossa niiden osuus nousi peräti 74 %:iin. Mätästys alkoi korvata nimenomaan aurausta 1990-luvulta alkaen, ja nykyään noin puolet muokkauksesta tehdään mätästämällä. Mätästys on pehmeämpiä muokkausmenetelmiä kalliimpaa, mutta se takaa kustannussäästöt niin istutuksessa kuin taimikonhoidossakin.

Tehometsätalous ei tietenkään ollut kaikkien mieleen, ja kuten Viitala kertoo, niin *yksipuolinen metsänviljelyn suosiminen metsänuudistamisessa sai MTK:n metsävaltuuskunnan lähettämään vuoden 1971 kesäkuussa Tapiolle kirjeen. Siinä esitettiin luontaista uudistamista käytettäväksi enemmän silloin, kun biologiset edellytykset siihen ovat olemassa ja kun se on taloudellisesti perusteltavissa. Vastauksessaan elokuussa Tapio totesi, että asiaan oli jo kiinnitetty huomiota ja että koulutuksessa oli tuotu esiin luontaisen uudistamisen subteellisen osuuden lisääminen. Käytäntöön tällä ei kuitenkaan ollut vaikutusta, vaan viljelyn osuus kasvoi edelleen, ja vuosikymmenen lopulla luontaisen osuus jäi enää viidennekseen. – Oma paradoksinen on siinäkin, että vuonna 1991, kun Viitalan johtama Tapio oli julkaissut uudet metsänhoito-ohjeensa, Metsäntutkimuslaitoksen ylijohtaja Eljas Pohtila arvosteli niitä näkyvästi. Pohtilan mielestä suosituksissa luontainen uudistaminen asetettiin jatkuvasti etusijalle. Viitala puolustautui ja totesi mm., että *metsäntutkimuksessa on hämmästyttäviä aukkoja*. Keskustelu luontaisen uudistamisen ja viljelyn välillä jatkuu*

*Paakku- eli pottitaimien
aika oli alkanut 1960-luvun
alussa, jolloin myös
ensimmäiset muovihuoneet
tulivat taimitarhoille.*

edelleen; viljely, nimenomaan istutus on parantanut asemaa parempien onnistumistulosten ansiosta. Se koskee erityisesti kuusta, ja siihen on vaikuttanut taimimateriaalin parantumisen ohella maanmuokkausmenetelmien kehittyminen.

Viljelymetsätalous vaati siementen keruuta ja taimitarhoja. Maamme ensimmäinen metsäpuiden taimitarha perustettiin Evon metsäopiston yhteyteen 1860-luvulla. Vuonna 1953 pysyviä taimitarhoja oli 176, jotka jakautuivat lähes tasan Metsähallituksen, metsäyhtiöiden ja yksityismetsätalouden kesken. Metsäteollisuus olikin ollut ylivoimaisesti suurin viljelymetsätalouden harjoittaja vuosisadan alusta 1930-luvulle saakka; se koski erityisesti kuusta, koska pelättiin kuusivarojen loppumista.

Näiden pysyvien taimitarhojen lisäksi oli iso joukko pieniä ns. kerhotarhoja, joissa maatalouskerhojen nuoret kasvattivat lähinnä metsälautakuntien toimittamia kaksivuotiaita kuusen taimia koulittuina nelivuotiaiksi. Kerhotaimitarhat olivat saaneet alkunsa jo 1930-luvun lopulla ja niiden määrä oli suurimmillaan 1960-luvun puolivälissä, jolloin niitä oli noin 6 000. Sen jälkeen ne vähenivät vauhdilla. Syyinä siihen oli lähinnä kerhotoiminnan hiipuminen; siihen vaikutti myös siirtyminen taimituotannossa suuressa määrin paakkutaimiin. Paakku- eli pottitaimien aika oli alkanut 1960-luvun alussa, jolloin myös ensimmäiset muovihuoneet tulivat taimitarhoille. Paljasjuuriset taimet pitivät kuitenkin hyvin puolensa: vielä vuonna 1980 niiden osuus oli kolme neljäsosaa, mutta 10 vuotta myöhemmin enää reilu neljännes. Nykyään paljasjuuriset taimet ovat kuitenkin jo historiaa, ja paakkutaimituotannon kehittymisen myötä myös taimien reaali hinnat ovat tuntuvasti alentuneet.

Kuusi oli pitkään taimituotannon pääpuulaji; mänty uudistettiin paljolti luontaisesti tai kylvämällä. Vasta 1960-luvulla avohakkuiden ja istutusten lisääntyessä mänty tuli isossa määrin mukaan, ja jo ennen 1970-lukua siitä tuli valtalaji niin taimitarhoilla kuin uudistusaloillakin. Niinpä mäntyä istutettiin aivan liikaa, ennen kaikkea liian reheville kasvupaikoille. Tästä voidaan syyttää ennen kaikkea taimentuottajia sekä yksityismetsätalouden metsäammattilaisia; toki myös yhtiöiden metsissä tehtiin sama virhe. Se johtui paljolti siitä, ettei kuusen taimia ollut saatavissa.

Vielä koko 1980-luvun mäntyä istutettiin selvästi kuusta enemmän, enimmillään männyn osuus oli noin 85 % kaikista istutusaloista. Kuusi palautettiin arvoonsa 1990-luvulla, ja ilmeisesti jopa liian kanssa: vuonna 1993 kuusta istutettiin ensi kertaa mäntyä enemmän sitten 1950-luvun, ja nykyään kuusen osuus istutuksista on noin kaksi kolmasosaa. Ilmeistä onkin, että kuusen viljelyssä tehdään sama virhe kuin männyn kanssa muutama vuosikymmen sitten: kuusta istutetaan liian karuille maille, osin tietysti hirvituhojen pelossa. Virhe ei ole kuitenkaan samaa luokkaa kuin männyn kanssa, koska karujen maiden kuusitaimikoihin syntyy luontaisesti mänty- ja koivusekoitusta.

Yllättävää kyllä, Suomessa ei käytetä yksinomaan kotimaisia taimia, vaan jo 1970-luvulta lähtien osa taimista on tuotu Ruotsista, sittemmin jonkin verran myös Virosta. Viime vuosina tuonti on lisääntynyt ja esimerkiksi vuonna 2007 Suomeen tuotiin 28 milj. havupuun tainta, mikä oli noin viidennes istutetuista taimista. Tuontitaimissa on luonnollisesti omat riskinsä, eli kuten Metsäntutkimuslaitoksen tutkija Arja Lilja totesi vuonna 2008: *Ruotsalaiset kasvattavat taimia alkuperistä, joiden emopuut ovat kotimaisten lisäksi vaikkapa baltialaisia, itäeurooppalaisia tai muutoin ainakin Keski- ja Pohjois-Suomen oloihin huonosti sopivia. Pidän tätä maamme tulevien metsien kannalta melkoisena riskinä.* – Suomesta on myös viety taimia, vuonna 1985 peräti 25 miljoonaa, mutta viime vuosina vienti on jäänyt vain pariin kolmeen miljoonaan.

Männyn ja kuusen ohella meillä on viljelty muitakin puulajeja; enimmillään vuonna 1993 istutet-

tiin sellaisia lähes 20 000 hehtaaria. Eniten on istutettu koivua, mutta aika ajoitin muitakin lajeja, kuten lehtikuusta, hybridihaapaa ja kontorta-mäntyä. Kontorta, jota Ruotsissa on viljeltyä ainakin 0,5 milj. hehtaaria (tilastoissa kontorta luetaan mäntyyn!) ja jota istutetaan siellä laajalti edelleenkin, eli Suomessa lyhyen innostuksen kauden 1970- ja 1980-luvuilla. Lähinnä yhtiöiden metsiin istutetut kontortat eivät meillä erityisemmin menestyneet kaiketi paljolti väärän alkuperän takia, ja kontortasta luovuttiin jo ennen 1990-lukua. Myöskään hybridihaavasta ei tullut menestyslajia, ei 1960-luvun huumassa eikä myöhemminkään; vaikka se kasvaakin huimasti, sille ei ole oikein löytynyt käyttöä. Lehtikuusi on Suomessa eniten viljelty ulkomainen puulaji, ja sitä viljeltiin aikoinaan melkoisesti Lapissa, koska männyn viljely onnistui siellä huonosti ja kuusen tuotos oli heikko; tosin kukaan ei tuntunut kantaneen huolta sen tulevista markkinoista. Lehtikuuselle näyttää kuitenkin riittävän kysyntää lähinnä rakentamisessa; sen maine ulkorakentamisessa on kuitenkin yliarvostettu, eikä sitä suositella höyrylaivojen polttopuuskakaan.

Koivu on ongelmallinen puulaji Suomen metsänviljelyssä. Suomen Vaneriyhdistys ja Koivukeskus kampanjoivat koivun puolesta 1960-luvulta alkaen, ja metsänomistajat saatiinkin istuttamaan koivua enimmillään lähes 20 000 hehtaaria vuodessa (ml. peltojenmetsitykset). Mutta sen jälkeen maamme hirvikannan annettiin kasvaa liian tiheäksi, ja sen myötä koivunviljely on romahtanut noin 3 000 hehtaariin. Matti Kärkkäinen toteaa: *Koivunistutuksen suurimpana ongelmana pidetään puuntuottajien kannalta kohtuutonta hirvikantaa. Ellei hirvikantaa saada lasketuksi vuoden 1970 tasolle, noin 20 000 talvehtivaan eläimeen, ei ole toivoa koivun viljelyn elpymisestä.* Myös männyn taimikot kärsivät tuntuvista hirvivahingoista.

Rauduskoivun ohella tätä nykyä viljellään melko innokkaasti myös visakoivua. Niistä valtaosa on mikrolisättyjä eli kloonattuja; yhteen aikaan 1990-luvulla tarjolla oli myös Enson tuottamia kloonattuja rauduskoivun taimia, mutta niiden korkea hinta yhdessä hirviriskin kanssa lopetti niiden tuotannon.

Tässäkin tapauksessa olisi ollut hyvä muistaa koivumies A.J. Ronkasen vanha komento: *Miehet hirviä ampumaan, naiset koivuja istuttamaan!*

Tehometsätalouteen saatiin lisää tehoa, kun meillä siirryttiin jalostetun metsänviljelymateriaalin käyttöön. 1950-luvulle saakka metsänviljelyssä ja taimituotannossa tarvittu siemenet saatiin lähes yksinomaan hakkuualueilta kerätystä kävyistä. Tätä ns. osuuskauppasiementä ryhdyttiin täydentämään pystykeräyksellä Metsäntutkimuslaitoksen valitsemista kanta- eli pluspuista sekä sittemmin siemenviljelyksiltä, joita Metsänjalostussäätiö oli alkanut perustaa 1950-luvulta alkaen; koivun jalostettua viljelysiementä alettiin saada ensiksi, mutta havupuiden siemenviljelmät alkoivat tuottaa satoa vasta 1980-luvulta alkaen.

Rauduskoivun ohella tätä nykyä viljellään melko innokkaasti myös visakoivua.

Metsäpuiden jalostus alkoi meillä vuonna 1947, jolloin perustettiin Metsäpuiden rodunjalostussäätiö. Se muuttui myöhemmin Metsänjalostussäätiöksi ja liitettiin vuonna 2000 Metsäntutkimuslaitokseen. Jalostuksen hyödyistä on esitetty erilaisia arvioita. Matti Haapanen arvioi UPM-Metsä-lehdessä vuonna 2009, että siemenviljelyksiltä kerätyllä siemenellä tilavuuskasvu oli 15–20 % suurempi kuin metsikkösiemenillä. Ja lisää oli tulossa: *Uusista valiosiemenviljelmistä saatavalla valiosiemennellä kasvunlisäys on arviolta 10 % korkeampi eli arviolta 25–30 % parempi kuin metsikkösiemenellä. Rauduskoivulla jalostushyöty on jo nyt tilavuuskasvussa noin 25 %.* Myös Jouni Mikolan mukaan *yhteiskunta on saamassa metsänjalostukseen tekemilleen sijoituksille varsin hyvän vastineen.* Uusien bio- ja geeniteknikoiden sanotaan voivan lisätä jalostuksen hyötyjä vielä tästäkin. – Tosin kaikki eivät usko näiden optimistisimpien jalostustutkijoiden kasvulupauksiin (kuten tehdään myös Ruotsissa); puhutaan vain jostain 10 %:n lisäyksestä. Toki sekin on merkittävä lisä.

Taimikonhoito on ”yleensä” metsänuudistamista seuraava työvaihe metsän kasvatuksessa. Yleensä siksi, että taimikoiden hoidosta on tingitty enemmän kuin mistään muusta metsänhoidon työlajista. Kun vielä 1970-luvulla taimikoita hoidettiin keskimäärin 400 000 hehtaaria vuodessa, viime vuosina määrä on jäänyt 140 000 hehtaariin, mikä on vain 70 % tavoitteesta. Lähes kaikki vajauksista on kohdistunut yksityismetsiin. Niinpä viimeisimmän arvion mukaan esimerkiksi Pohjois-Savossa ainoastaan 7 % taimikoista luokitellaan hoideetuiksi. Valtion epäonnistunutta tukipolitiikkaa pidetään suurimpana syynä taimikoiden hoitamattomuuteen; koska tukea saa vasta nuoren metsän kunnostukseen, moni metsänomistaja myöhentää ”hoitotoimensa” tähän vaiheeseen ja usein huonoin seuraamuksin. Eli kuten Metsäntutkimuslaitoksen uusi tutkimusjohtaja Taneli Kolström totesi kesällä 2011 Metsälehdessä: *Se on houkuttellut lykkäämään taimikonhoitoa ja moni kuusentaimikko on sillä välin muuttunut hieskoivikoksi.* – Näitä nuoren metsän kunnostustöitä on tehty viime aikoina 80–90 000 hehtaaria vuodessa.

Vaikka tehometsätaloutta onkin jaksettu arvostella, metsänviljelyyn perustuva puuntuottaminen on tuonut selvää hyötyä. Metsiemme puuston määrä on lisääntynyt ja laatu parantunut. Kari T. Korhosen mukaan viljellen perustetut metsiköt ovat tiheämpiä kuin luontaisesti syntyneet metsiköt. Näin on erityisesti kuusikoissa: ero on suurimmillaan 40–50 vuoden iässä, jolloin viljeltyjen kuusikoiden puuston tilavuus on runsaan neljänneksen luontaisesti syntyneitä suurempi. Myös vajaatuottoisten metsien vähentyminen on laskettava pitkälti viljelymetsätalouden ansioksi.

Viljelyketjuun perustuvan puuntuotannon tulokset ovat kuitenkin vaihdelleet melkoisesti omistajaryhmittäin ja paljolti myös alueittain. Yhtiöiden metsissä niin uudistamisessa kuin myös taimikonhoidossa on päästy parhaisiin tuloksiin; Metsähallitus seuraa hyvänä kakkosena. Uudistamisen jälkeen tehty taimikoiden inventointi on ollut suuresti apuna hyvien tulosten saavuttamisessa.

METSÄNPARANNUSTA LÄHINNÄ VALTION TUELLA

Tärkeiksi katsottuja metsänhoito- ja metsänparannustöitä on tuettu yksityismetsissä valtion varoin vuodesta 1929 lähtien. Edellisvuonna oli säädetty *Laki varojen varaamisesta soitten kuivaukseen metsätaloudellisia tarkoituksia varten sekä muitten tuottamattomien tai vähätuottoisten metsäalojen saattamiseen tuottavaan kuntoon* eli ensimmäinen metsänparannuslaki. Se sai alkunsa valtionmetsien huonosta tilasta, mihin taas oli syynä valtionmetsissä harjoitettu riistotalous: Metsähallitukselta vaadittiin kasvavia hakkuutuloja ilman että myönnettiin määrärahoja riittävästi metsien hoitoon. A. Benj. Helander kuvailee metsätalouden historiassaan: *Valtioneuvostossa oli maatalousministerinä metsähallituksen metsäneuvos Mauno Pekkala [pääministeri 1946–48, Metsähallituksen pääjohtaja 1944–52]. Hän oli tietysti perillä niistä tarpeista, joita niin hyvin valtion kuin yksityistenkin metsätalouden alalla oli olemassa, ja hän käytti asemaansa ajaakseen läpi monipuolisen ohjelman, joka tarkoitti näiden puutteiden poistamista ja valtion menoarvion täydentämistä siinä mielessä. Vaikka ohjelma vaatikin hyvin tuntuja lisäyksiä valtion menoihin, onnistui Pekkalan se täydelleen ajaa läpi.* Pekkalan tukena oli pääministeri Väinö Tanner, merkittävä metsänomistaja.

Leikola laittaa kuitenkin ”hölmöläistarinassaan” (2010) metsänparannuslain synnyn kuusen, tai pikemminkin kuusen puutteen piikkiin. Kun ensimmäisessä valtakunnan metsien inventoinnissa oli todettu, että alle 20-vuotiaita kuusikoita oli vain 1,6 %:lla kasvullisista metsämaista (kun kuusialikasvosta ei ollut inventoinnissa otettu huomioon), ja kun kuusi oli tuolloin paperiteollisuuden pääpuulaji (jota myös vietiin runsaasti), tuli hätä saada kuusta lisää sitä viljelemällä – vaikka valtion varoin! Kun laki saatiin ja metsänparannusvaroja myönnettiin, niin Leikolan mukaan varat *oli tarkoitettu nimenomaan kuusen taimikoiden lisäämiseksi eli viljavuudeltaan hyvien korpisoiden ojittamiseen ja tuottamattomien maiden kuten hakamaiden ja lepikoiden viljelyyn kuuselle.*

Ensimmäinen metsänparannuslaki tarjosi metsänparannustöihin 25 milj. markkaa, josta 13 miljoonaa yksityismetsiin ja 12 miljoonaa valtionmetsiin. Lisäksi säädettiin, että seuraavina vuosina summaa kasvatettaisiin vuosittain 5 milj. markalla. Syyttä ei Helander totea, että laki oli *merkittävimpiä, mitä metsätaloudellisella alalla on annettu*. Lakia, jota muutettiin useita kertoja, perusteltiin paljolti sillä, että metsänparannustyöt olivat usein niin pitkävaikutteisia, että ilman valtion turvaamaa rahoitustukea ne eivät olisi käynnistyneet maanomistajien omin varoin. Aluksi tuki koostui lähinnä halpakorkoisista lainoista, mutta muuttui myöhemmin lähes puhtaaksi avustukseksi.

Aluksi metsänparannusvarat, avustukset ja lainat, käytettiin pääasiassa metsäojituksiin ja vähemmässä määrin vajaatuottoisten metsien uudistamiseen. Myöhemmin metsänparannusvaroilla tehtiin muitakin työläjeja, Helanderin mukaan *nuorien metsien harvennuksia, hakkausalojen raivauksia, taimistojen vaputtamista, metsän kylvöä ja istutusta, jossakin määrin koivurunkojen karsimista*, eli lähes kaikkea mitä metsänhoitoon kuului. Tuen määrä vaihteli myöhemmin alueittain: pohjoista avustettiin enemmän.

Sotien jälkeen metsänparannustoiminta laajeni ja muiden kuin yksityismetsien tukemisesta luovuttiin. Myös metsäteiden rakentaminen tuli tuen piiriin. Vuonna 1967 metsänparannuslaki säädettiin pysyväksi, ja kuten Pekka Ollonqvist kertoo, *uutena työläjina otettiin mukaan lannoitus, ja alueellinen porrastus jakautui viiteen vyöhykkeeseen. Metsänparannushankkeiden kustannustuki vaihteli 20:sta 70:een prosenttiin*. Kymmenen vuotta myöhemmin tehdyssä uudistuksessa pohjoisessa tuki nousi jo 85 %:iin, ja vuonna 1982 säädettiin vieläkin runsaskätisempi ”Lapin laki”. *Lapin lain mukaan rahoitustukea saaneista hankkeista ei edellytetty arvioita tuen vaikutuksista puun- tuotannon liiketaloudelliseen kannattavuuteen*. Metsänparannusta onkin käytetty vahvasti myös poliittisena, etenkin aluepoliittisena tukimuotona. – Kaiken aikaa myös uusia työläjeja on otettu tuen piiriin, sellainenkin kuin puiden pystykarsinta!

Vuonna 1996 metsänparannuslaki korvattiin kes- tävän metsätalouden rahoituslailla eli ns. Kemera-

lailla. Nimenmuutoksella haluttiin kaiketi hälventää metsänparannus-sanaan liittyvää tehometsätalouden ”auraa”. Perinteisten puuntuotannollisten työläjien ohella tuen piiriin tulivat myös biologisen monimuotoisuuden ylläpito, metsäluonnon ja -ympäristön hoito sekä metsien monikäyttö. Myös edellä kerrottu energiapuun korjuu saa Kemera-tukea, mikä on samalla myös osaltaan sekoittanut puumarkkinoita, ja on ilmeisesti sekoittamassa niitä lisää.

Kaikki Kemeran piiriin kuuluvien töiden rahoitusehdot on määritelty tarkasti, näin esimerkiksi nuoren metsän hoito MTK:n tulkitsemana: *Nuoren metsän hoito on taimikon ja riukuvaiheen metsikön perkausta ja harvennusta. Siihen luetaan kuuluvaksi myös pystypuiden karsinta. Valtion tuen saamisen edellytyksenä on, että alueelta ei kerry leimikkona myyntikelpoista määrää ainespuun mitta- ja laatuvaatimukset täyttävää puutavaraa. Metsäkeskuksittain sallittavan ainespuun enimmäismäärä on noin 40 kuutiometriä. Nuoren metsän hoitohankkeen tulee olla kooltaan vähintään 1 hehtaari, mutta se voi koostua useista alle yhden hehtaarin suuruisista metsikkökuvioista*. – Kemera-tukiin liittyy melkoinen byrokraatia; jo Tapijon pelkistetyssä Kemera-oppaassa on 50 sivua.

Metsänparannustukea on arvosteltu alusta pitäen. Helanderkin myöntää, että *niihin kohdistettiin myöskin arvostelua, viitattiin siihen, että metsänparannus- varoilla tavallaan palkittiin huonoa metsänkäyttöä, toisin sanoen, että valtio uhrasi veroilla saatuja varoja niiden metsänomistajien avustamiseen, jotka joko olivat pilanneet metsänsä huonoilla hakkauksilla tai laiminlyöneet niiden hoidon*. Kritiikki oli jo tuolloin paikallaan, ja on vielä oikeutetumpaa nykyään, kun metsätalouden kannattavuus on parantunut ja puuta tuotetaan selvästi yli tarpeen. Professori Matti Palo puolestaan totesi vuonna 1990, että *liiketaloudellisesti kannattava toimiala ei tarvitse valtion tukia- sia eikä turhaa byrokratiaa. Tukiaisille ei ole talousteo- reettisia perusteita*. – Onkin vaikea ymmärtää, miten metsänparannustuet ovat säilyneet vuodesta toiseen valtion budjetissa, vieläpä silloinkin kun Keskusta- puolue ei ole hallituksessa. Ongelma kyllä tiedoste- taan, mutta sille ei tehdä mitään!

SUOMESSA HOIDETAAN METSIÄ VAI HOIDETAANKO?

Vuonna 2000 metsänhoito- ja perusparannustöihin käytettiin 1,3 miljardia markkaa, josta yksityismetsien osuus oli miljardi markkaa. Valtio tuki yksityismetsien puuntuotantoa 288 miljoonalla markalla. Näin todetaan vuoden 2001 ”Metsätilastollisessa vuosikirjassa”. Lähtövuodesta 1986 metsänhoito- ja perusparannustöihin käytetyt rahat olivat lisääntyneet 22 %; rahan arvon muutos huomioon ottaen metsään pantu rahamäärä oli pysynyt ennallaan. Tätä nykyä näihin töihin käytetään vajaat 200 milj. euroa eli reaaliarvoltaan edelleen kutakuinkin sama määrä kuin aikaisemminkin. Suomessa siis hoidetaan metsiä, myös yksityismetsiä.

Viime vuosina yksityismetsänomistajien saamat kantorahatulot ovat nousseet keskimäärin vajaaseen 2 mrd. euroon, mikä merkitsee, että metsiin laitettu raha on ollut kymmenes metsätuloista. Metsätalouden liiketulos eli katetuotto on siis 85–90 % (ml. hallintokulut 5 % vähemmän). Kun otetaan huomioon valtion tuki puuntuotantoon, noin 50 milj. euroa, yksityisten metsänomistajien liiketulos paranee entisestään.

Metsänhoitoon ja perusparannuksiin käytettyjen rahojen jakautuminen eri työlajeihin ei ole kovin paljoa muuttunut neljännesvuosisadassa. Metsänuudistus (ml. maanmuokkaus ja uudistusalojen valmistus) vie edelleen vajaat 40 % potista. Tätä nykyä Suomessa uudistetaan vuosittain noin 150 000 hehtaaria. Pellonmetsitykset, jotka enimmillään 1990-luvun alussa ylsivät lähes 20 000 hehtaariin ovat nykyään vajaat 4 000 hehtaaria.

Taimikonhoitoon (ml. nuoren metsän kunnostus ja ensiharvennusten esiraivaus) käytetään rahaa suunnilleen yhtä paljon kuin metsien uudistamiseen. Varsinaista taimikonhoitoa tehdään vuosittain noin 160 000 hehtaarin alalla sekä nuoren metsän kunnostusta noin 90 000 hehtaarin alalla; raja näiden kahden eri työmuodon välillä on toki häilyvä. Lisäksi taimikoissa tehdään jonkin verran heinäämistä, verhopuiden poistoa ja muita hoitotöitä. – Metsäteiden rakentaminen, perusparannus ja kunnossa-

pito muodostaa kolmanneksi suurimman työlahin, jonka osuus on kuudennes. Uusia teitä rakennetaan nykyään enää vajaat 1 000 kilometriä vuodessa, kun taas teiden perusparannusmäärä on noussut runsaaseen 3 000 kilometriin. Teiden kunnossapidon osuus tiekustannuksista on runsas neljännes.

Muut työlahit ovat jo määriltään selvästi vähempiä, niin työllä kuin rahalla mitattuina. Metsäojitus, jonka osuus kustannuksista oli vielä 1970-luvun alussa neljännes, on enää 5–6 prosentin luokkaa. Uusia ojia ei kaiveta enää juuri ollenkaan, joten raha käytetään pääasiassa vanhojen ojien kunnostukseen; niitä tehdään 60–70 000 hehtaarin alalla, mikä on selvästi tavoitetta, ehkä tarvettakin vähemmän. Metsien lannoitus, jonka kulta-aikaa oli 1970-luku ja johon Ruotsissa nykyään vahvasti kannustetaan, oli pitkään hyvin vähäistä, mutta lannoitusmäärät ovat alkaneet kasvaa 2000-luvulla. Tätä nykyä metsiä lannoitetaan noin 50 000 hehtaaria vuodessa, josta noin puolet on kasvatusta puolet terveyslannoituksia. Myös biovoimalaitoksilta saatavaa puutuhkaa käytetään enenevästi lannoitteena. Pystykarsintaa, joka sekin kuuluu Kemera-tuen piiriin, tehdään vähän, vain muutamalla tuhannella hehtaariilla. – Energia-puusta on kerrottu jo edellä.

Metsänhoito- ja perusparannustöiden vuotuiset määrät ovat kokonaisuudessaan jääneet jälkeen Metsä 2000- ja KMO-ohjelmien tavoitteista. Metsäteiden rakentamisessa ja kunnossapidossa tavoitteet on kuitenkin saavutettu, jopa ylitetty. Toki pitää muistaa, ettei yksikään maamme lukuisista metsäohjelmista ole metsänomistajia velvoittava; edes Kemera-voja ei ole sidottu ohjelmien toteutumiseen. Voikin kysyä, mitä mieltä on asettaa tällaisia työtavoitteita maassa, jossa metsien kasvusta jää vuosittain yli kolmannes hyödyntämättä ja jossa metsävarat jatkuvasti lisääntyvät. Tilanne on aivan toinen kuin vuonna 1985, jolloin Metsä 2000 -ohjelma valmistui ja Jaakko Kahiluoto kirjoitti: *Tuo lajissaan ainutlaatuinen, mittava Metsä 2000 -ohjelmakin jää vain eri intressiryhmien yhteistyön kisällinäytteeksi, ellei sitovia päätöksiä tehdä. Pahimmillaan se vain houkuttelee epärealistisiin laajennuksiin.* Enää ei tarvitse pe-

lätä, että metsäteollisuutemme laajennukset ylittäisivät metsiemme kestokyvyn!

Tuottavuus metsänhoidon töissä on kehittynyt keskimäärin hieman puunkorjuu- ja kuljetuskustannuksia hitaammin. Tämä koskee erityisesti taimikonhoitoa, jonka yksikkökustannukset ovat nousseet selvästi yleistä kustannuskehitystä nopeammin; osa kehityksestä tosin selittyy taimikonhoitokäsitteen muuttumisella tilastoissa. Professori Pertti Harstela myöntää näin käyneen: *Mutta niitä voitaisiin alentaa ainakin neljänneksellä töiden paremmalla ajoituksella. Varhaisperkaus lyödään laimin aivan liian usein. Oikea-aikaisuus on tärkeää niin viljelyssä kuin myös taimikonhoidossa sekä harvennusten tekemisessä. Varhaisperkauksen laiminlyönnin ohella meillä on edelleen aivan liian paljon harvennusrästejä.*

METSÄNHOIDON KONEELLISTAMISESSA RIITTÄÄ TEKEMISTÄ

Metsänhoitotöiden tuottavuutta on pyritty lisäämään töitä koneellistamalla, mutta se on edennyt selvästi hitaammin kuin puunkorjuussa. Maanmuokkaukseen koneet tulivat jo 1950-luvulta alkaen; aluksi maata muokattiin isojen telatraktoreiden, ”katepillareiden”, ja sitten metsätraktorien vetämillä laikkureilla, metsäauroilla ja -äkeillä sekä viimeksi kaivinkonepohjaisilla mätästäjillä. – Kulotusta ja sitä seuraavaa laikutusta tehdään enää vain lähinnä näytösluontoisesti, ja silloin kun halutaan olla oikein ”luonnonläheisiä”.

Myös kylvä koneellistui 1980-luvun lopulta alkaen, kun laikkureihin ja äkeisiin kytkettiin kylvälaite, ja nykyään käytännöllisesti katsoen kaikki kylvöt tehdään koneellisesti. Sitä vastoin istutuksen ja taimikoiden hoidon koneellistaminen on tuottanut tuskaa metsäalan kehittäjille. Kuokkaistutus keveni, kun Metsäntutkimuslaitoksessa työskennellyt Sauli Takalo kehitti vuonna 1969 istutuspihdit, joiden pohjalta rovaniemeläinen Tapio Saarenketo sitten kehitti pottiputken 1970-luvun alussa. Se on edelleenkin hallitseva käsi-istutuksen työkalu niin Suomessa kuin monessa muussakin maassa. Kaiketi neljä viidestä taimesta laitetaan pottiputkilla kasvupa-

kalleen, mikä todistaa niin laitteen käyttökelpoisuutta kuin myös koneistutuksen hidasta kehitystä.

Suomessa on kehitelty erilaisia istutuskoneita jo 1950-luvulta alkaen, mutta ne ovat olleet enintään puolikoneelliseksi luokiteltavia. Varsinaiset koneistutuskokeilut alkoivat 1970-luvun lopulla, ja asialla oli – yllättäen – Serlachius. Yhtiön konepaja Mäntässä ryhtyi jo vuonna 1975 kehittämään automaattista, myös vaikeampiin oloihin tarkoitettua istutuskonetta. Koneen prototyyppi valmistui jo vuotata myöhemmin, mutta kesti useampia vuosia, ennen kuin istutuskone ja sen sisarkone pääsivät jonkinasteiseen tuotantovaiheeseen. Vuonna 1981 koneilla istutettiin noin 300 hehtaaria. Kone oli suurikokoinen, metsätraktorin päälle rakennettu ja siihen sisältyi automaattinen paakkutaimien siirto- ja syöttölaitteisto, kaksi liukukiskoilla olevaa istutus päätä sekä kaksi kaksoislautasäettä maanmuokkaukseen. *Tämä näkökaltainen, erittäin vaativaa tekniikkaa käyttävä kone on kallis, ja taloudellisuuden edellytyksenä on tyydyttävän käyttövarmuuden ohella tehokas työllistäminen*, kirjoitti Metsätehon Simo Kaila vuonna 1985. Käyttövarmuus jätti kuitenkin toivomisen varaa, eikä koneitten työllistäminenkään ollut helppoa. Istutusjälki oli kuitenkin hyvää, ja parhaimmillaan koneella päästiin jopa 1 000 taimen tuntituotokseen; valitettavasti tällaisia tunteja oli ylen harvoin.

Koneprojektissa oli jo alkuaan tähdätty vientimarkkinoille, ja lopulta vuonna 1985 Serlachius sai toisen koneensa myydyksi Kanadaan, toinen jäi kaikei Ruotsiin; silti koko hanke oli yhtiölle raskaasti tappiollinen. Kailan mukaan rahan ja markkinoiden puute kaatoivat hankkeen. *Vaikka kone toimikin, sillä tehty istutustyö tuli maksamaan Suomessa selvästi enemmän kuin käsin istutus. Mutta koneena se oli aikaansa edellä.*

Tämän ”jättikone”-projektin jälkeen metsänhoitokoneiden kehitystyössä seurasi meillä svantovaihe. Ruotsalaiset jatkoivat koneiden kehittelyä; yksi niistä oli Silva Nova, joka oli paljolti Serlachiuksen koneen kopio (paino kuormattuna 23 tonnia). Siitäkään ei tullut menestysartikkelia, osittain sen takia että se vaati kaksi kuljettajaa. Niinpä Metsälehti

Metsäautotiet ovat mahdollistaneet kustannustehokkaan puunhankinnan. Suomessa onkin tätä nykyä 120 000 kilometriä metsäteitä, joista valtaosa palvelee hyvin tarkoitustaan. Tarpeettomia tai kannattamattomia teitä on vähän, vaikka sellaistaakin on esitetty. Metsäteistä on myös tullut – tahtomattaan – metsien virkistyskäytön palvelijoita. Nykyään uusia metsäteitä rakennetaan vajaat 1 000 kilometriä vuodessa; perusparannuksia tehdään kaksinkertaisesti. Tienrakennus tuli metsänparannuslain piiriin vuonna 1948, mutta siihen myönnettyt lainat ja avustukset kattoivat vain osan rakennuskustannuksista. Yhtiöiden metsiin rakennetut tiet jäivät niistäkin osatomiksi. – Kuvassa Tehdaspuun metsänparannustöistä vastannut Erkki Manner (H 47) rakenteilla olevalla metsätiellä Sonkajärvellä 1980-luvun alussa. Noihin aikoihin myös saappaat kuuluivat metsänhoitajien päivittäiseen työvarustukseen – ainakin osalle heistä.

Kotimaisen istutuskoneen kehittämistyö alkoi jo 1950-luvulla. Kuvassa Työtehoseuran kehittämä ”puoliautomaattinen” Istutuskone m/TTS 1960-luvulla. Nykyiset istutuskoneet ovat parhaimmillaan kustannuksiltaan kilpailukykyisiä käsin istutuksen kanssa ja työn laatu on konetyössä parempi. (Metsäteho)

otsikoi vuonna 1990: *Metsänhoitokoneet yhä tulevaisuuden unelmia*. Lehden haastattelemat asiantuntijat olivat yksimielisiä siitä, että ”jotain tarttis tehdä”, mutta ongelmien vaikeus tunnustettiin. Ruotsalaisten kehittämää istutuskoneita pidettiin ”rohjoina” ja kerrottiinpa ruotsalaisten viestittäneen suomalaisille, että *rakentakaa vaikka kuuraketti, sillä sekini on helpompi saada toimimaan kuin metsää istuttava kone*.

Silva Novaa ei tuotu Pohjanlahden yli, mutta Öje tuotiin syksyllä 1992. Kaivinkoneen puumiin liitetty istutuslaite laittoi taimia maahan noin 200 taimen tuntinopeudella; vaikka lunta olikin jo reilusti maassa, antoi Jämsänkoskella pidetty työnäytös laitteesta ihan käypäsen kuvan. Kuva vahvistui, kun Öje jatkoi seuraavana kesänä ihan perustyötään mm. Tehdaspuun työmailla, nyt Ponssen puomin päässä. Samaan aikaan tuli metsään myös kotimainen Hannu Ilveksen kehittämä kone, jossa oli kaivinkone voimanlähteenä. Eero Väisänen arvioi koneita tähän tapaan: *Prototyypit toimivat hyvin, istutusjälki on valtaosin kunnollista ja istutuslaitteen kytkeminen nosturiin on nopea tehdä. Koneet ovat huomattavasti toimivampia kuin ensimmäiset monitoimikoneet aikanaan*. Eroa oli siinä, että Öje myös muokkasi, Ilves vain istutti.

Ruotsista tuli lisää istutuskoneita, joista mätästävistä istutuskone Bracke (alk. Bräcke) on osoittautunut parhaiten toimivaksi. Sillä päästään samaan laatuun ja kustannustasoon kuin pottiputkellakin. Bracken kilpailijaksi on tullut kotimainen M-Planter, ”kaksikätkäinen” istutuskone, joka on paltamolaisten Meriläisen veljesten kehittämä. Se tuli markkinoille kesällä 2007, ja jo ensimmäisen kesän tulokset osoittivat sen yltyvän tuottavuudessa noin kolmanneksen Brackea paremmaksi. Siinäkin on ongelmana se, että taimien lataus koneen kasettiin vie aikaa. UPM, joka jo tuolloin istutti liki kolmanneksen koneellisesti, oli hankkeessa Meriläisten ”sponsorina”.

Tätä nykyä Suomessa on käytössä noin 40 istutuskonetta. Yleisin laite on Bracke, ja lisäksi ovat markkinoilla kotimaiset Risutec sekä kaksi tainta kerralla istuttava M-Planter, joita on käytössä kymmenkunta. Silti koneistutus jää vain alle 5 %:iin istutuksista. UPM:n ohella Tornator on käyttänyt ahkerasti istu-

tuskoneita, ja Tornatorin Antero Pasanen totesi kesälä 2011, että *koneellisesti istutetut kohteet ovat onnistuneet erittäin hyvin. Taimi juurtuu hyvin, sillä se tulee varmasti oikeaan paikkaan ja riittävän syvälle kosteaan, vastamuokattuun maahan*. – Koneistutus tulee väistämättä yleistymään; eihän meiltä löydy työvoimaa käsinistutukseen, vaikkei se niin raskasta olekaan, ei vaikka thaimaalaiset tulisivat siinäkin avuksi.

Taimikonhoidon eli perkauksen koneellistamiskojeiluja on tehty kuta kuinkin yhtä kauan kuin istutuksessakin. Pioneerikoneena voitaneen pitää ns. Palarin puskarvesteria 1970-luvulta, vaikka se olikin kehitetty pienikokoisen energiapuun korjuuseen. Koneella ajettiin varttuneisiin taimikoihin käytäviä ja samalla kaikki käytävän puusto tai paremminkin risukko haketettiin energiapuuksi. Myös ruotsalaiset ovat olleet innokkaita kehittämään erilaisia käytäväperkaukoneita, mutta niistä tuskin on ratkaisuksi. Sen sijaan raivaussahan tapaan taimia yksilöllisesti käsittelevät perkaukoneet näyttävät lupaavammilta.

Niistä erikoisin on ns. ”Kurunpyörä”, reikäperkauslaite. 2000-luvun alussa kehitetyn idean isät ovat UPM:n Kari Kuru sekä ilomantsilaisen Pentin Pajan omistajat Mikko ja Janne Häikiö. Laite toimii nostamalla metsätraktorin puomin päähän kiinnitetty pyörä, keskireiällä ja leikkuuterillä varustettu ”häkkyrä” havutaimen päälle, häkkyrä lasketaan alas ja taimen ympärillä oleva kasvusto leikataan liki maanpinnan tasolta. Laite toimi, mutta siinä oli se heikkous, että katkaistut lehtipuut vesoiivat ja siitä saattoi seurata tarve toiseen perkaukseen. Niinpä laitteesta kehitettiin vuonna 2006 tehokkaampi, kitkevä versio. Siinä leikkuuterät korvattiin ”puristuspihdeillä”, jotka nostavat lehtipuut (ja muun kasvuston) juurineen maasta; näin estetään lehtipuiden vesominen. Samalla ”häkkyrän” muoto muutettiin pyöreästä nelinurkkaiseksi.

Kehittämishankkeessa mukana ollut Metsäntutkimuslaitoksen Taneli Kolström kuvaili kitkemisideaa kesäkuussa 2011 Metsälehdessä: *Silloin ei tule vesoja, ja toinen taimikonhoito voidaan jättää tekemättä. Kitkentä saa maksaa vähän enemmän, kun sen ansiosta päästään perkauksesta suoraan ensiharvennussivaiheeseen*.

Tuon oivalluksen jälkeen usko palasi: että ehkä tästä sitenkin tulee jotakin. Kitkevän koneen tuotos on kaksinkertainen miesperkaukseen verrattuna. Myös Kolström uskoo, että koneet valtaavat metsänhoidon yhtä vauhdikkaasti kuin millä ne tulivat puunkorjuuseen: ensin istutus, sitten perkaus ja aluksi helpot kohteet. Kolströmin mukaan kone pystyy vähintään yhtä hyvään jälkeen kuin ihminen.

Suomessa on kehitetty myös muutamia muita perkauskoneita, joista ainakin myöhempiin perkauksiin tarkoitetut Risutec- ja Mense-merkkiset vaikuttavat lupaavilta; nekin perustuvat taimien yksilölliseen käsittelyyn. Koneperkauksen haittana on, että kun ison koneen kanssa liikutaan taimikossa, se

ei jää jälkiä jättämättä, vaan koneen pyörien alle jää ehkä 10–15 % taimista; osa niistä jaksanee kasvaa kuitupuun mittaan. – Myös taimikonhoidossa työvoimapula tulee pakottamaan koneiden käyttöön.

UUDET METSÄLAIT

Niin metsänomistajat kuin ”suuri yleisökin” alkoivat vähitellen kapinoida tehometsätaloutta vastaan. Tehtyjen mielipidekyselyjen mukaan 1980-luvulla vain puolet metsäomistajista hyväksyi Tapion teholinjan, ja kaikista suomalaisista kaksi kolmesta tuomitsi avohakkuut; eräiden tutkimusten mukaan avohakkuun vastustajia oli enemmänkin. Hämmennystä lisäsi se, että muutamat metsäntutkijat professo-

Ilomantsilaisen Pentin Pajan ja UPM:n Kari Kurun kehittämä kitkevä perkauskone Sippolassa kesällä 2008. Alkuperäisessä ”Kurunpyörässä” oli leikkaavat terät, mutta kun katkaistut lehtipuut vesoivat, keksittiin korvata terät puristuspihdeillä, joilla havupuutaimen ympärillä oleva kasvusto nostetaan juurineen. Perattaessa lasketaan ”häkkyrän” keskellä oleva reikä taimen ympärille, ja osumistarkkuuden parantamiseksi ollaan laitteeseen kehittämässä optista apulaitetta.

ri Erkki Lähteen johdolla tuomitsivat tehometsätalouden ja suosittivat ns. jatkuvaa kasvatusta ja muita pehmeämpiä metsänhoitomenetelmiä.

Käytännön metsäammattilaiset, lähinnä ns. Tapi on väki, puolestaan julistivat jatkuvan kasvatuksen harsinnaksi, siis harhaopiksi. Puupelto-käsite liitettiin metsänviljelyyn, millä lisättiin kielteisyyttä tapiolaiseen metsätalouteen, jota voitiin kuvata näinkin sarkastisesti, kuten akateemikko, metsänomistaja Paavo Haavikko teki aforismikokoelmassaan ”Pimeys” vuonna 1984: *Sekametsän onnistuminen perustuu oikeaoppisen istuttamisen osittain täydelliseen epäonnistumiseen. Se on hyvä asia.*

Metsälakien kokonaisuudistusta oli yritetty jo 1970-luvulla, mutta hanke oli kaatunut puoluepolitiikkaan, joka tuli aiempaa vahvemmin myös metsäpolitiikkaan, lähinnä Keskustapuolueen ja sosiaalidemokraattien ristiriitoihin. Seuraavalla vuosikymmenellä päästiin osittaiseen uudistukseen, josta merkittävin oli metsänparannuspiirien yhdistäminen metsälautakuntiin. 1990-luku oli sitten uudistusten aikaa: tuolloin mm. säädettiin lukuisia metsäsektoria koskevia lakeja ja asetuksia sekä laadittiin metsänhoidollisia ohjeita ja suosituksia. Myös metsäverotus muuttui myyntiverotukseksi. Metsälaeista tärkein oli vuonna 1997 voimaan tullut uusi metsälaki (samaa aikaan tuli myös uusi luonnonsuojelulaki), joka koski nyt ensimmäistä kertaa kaikkia metsänomistajia. *Lainsäädännön kehitystyön käynnistämiseen vaikuttivat kansalliset tavoitteet, kansainvälinen metsä- ja ympäristöpolitiikka sekä markkinat*, perusteli muutosta metsäneuvos Jouko Palonien ministeriöstä. *Suomen on säilytettävä johtava asemansa metsänhoidon ykkösmaana.* Samaa mieltä oli myös MTK:n Timo Nyrhinen, joka totesi Metsäliiton Viestissä, että *uusittu metsälainsäädäntö on oiva kilpailuvaltti. Se kertoo kansainvälisille markkinavoimille, että Suomen metsiä hoidetaan kestävästi kehityksen periaatteiden mukaisesti.*

Suurin muutos aiempaan oli siinä, että metsien monimuotoisuus asetettiin talouskäytön ohella yhtä tärkeäksi tavoitteeksi. Käytännössä se tarkoitti lähinnä metsien arvokkaiden luontokohteiden säilymisen

turvaamista. Tätä pyrittiin valvomaan ennakoon tehtävillä tarkastuksilla ja siksi metsänomistajan oli tehtävä metsänkäyttöilmoitus vähintään 14 päivää ennen hakkuun aloittamista. Vaikka laki ”pehmenikin”, siinä ei tingitty hakkuun jälkeisestä uudistamisveloitteesta; näin oli toki toimittu myös vuoden 1928 yksityismetsälain mukaan, vaikkei eräiden tulkintojen mukaan laki sellaista ollut edellyttänytkään. Lakia valmistelemassa ollut Matti Suihkonen totesi Metsälehdessä asiasta näin: *Uudistamistöihin välinpitämättömästi tai piittaamattomasti suhtautuvan metsänomistajan on syytä varautua tekemään mahdolliset rästiviljelyt.* Perinteistä vakuustalletusta ei lakiin kuitenkaan tullut, vaikka niin teollisuuden kuin yksityismetsätalouden johto esittikin sellaista lain eduskuntakäsittelyn aikana; vakuustalletus oli poistettu vanhasta laista jo 1990-luvun alussa.

Uudet metsä- ja luonnonsuojelulait johtivat metsänhoidollisten ohjeiden ja suositusten uudistamiseen eri organisaatioissa. Tapio vastasi nytkin yksityismetsiä koskevien ohjeiden antamisesta. Tapion johtajana vuodet 1989–93 toimineen Juhani Viitalan mielestä yksityistaloudellinen näkökulma oli jäänyt näissä ohjeissa kautta aikojen liian vähälle huomiolle. *Yleisesti voidaan katsoa, että virallisten metsänhoitosuosituksien lähtökohtana on ollut painokkaimmin yhteiskunnan etu ja sen jälkeen organisaatioiden oman edun näkökulma. Yhteiskunnan etu on samais-tettu pitkälle metsäteollisuuden etuun (”puuntuotannon lisääminen” ja ”tarpeeksi puuta teollisuudelle”).* Vaikka tulkintaa voikin pitää hieman yllättävänä, se saattaa pitää paikkansa. Myös Viitalan toivomus, että *metsänhoitoa käytännössä ohjaavat ammattilaiset omaksuisivat metsälain väljissä puitteissa metsänomistajalähtöisen asenteen*, on hyvinkin toivottava, mikäli se vielä pitää sisällään puuntuotannollisen aspektin.

Uusien oppien omaksuminen vei oman aikansa. UPM:n metsänhoitopäällikkö Fred Kalland kuvasi kehitystä omassa talossaan vuonna 1998: *Kun vanhassa Tehdaspuussa aloitettiin ympäristöhoidon koulutus metsien monimuotoisuuden osalta 1990-luvun alkuvuosina, metsänhoidon kanssa työskentelevät suhtautuivat siihen erittäin myönteisesti: näin on ai-*

*na haluttu tehdä. Sen sijaan ne linjaesimiehet, joille biologia oli vieraampi, eivät näytä vielääkään päässeen uudesta ajattelutavasta perille. Kalland kuitenkin muisti muistuttaa, että uuden asian kanssa oli syytä muistaa vanha kreikkalainen viisaus: *kohtuus kaikessa*. – Se olikin varmaan tarpeen, sillä eräiden mielestä ympäristönäkökohtien korostaminen oli mennyt niin hyvin läpi metsämiespiireissä, että, kuten Pertti Harstela totesi vuonna 2006, *puuntuotanto on jäänyt lapsipuolen asemaan ja jopa kentältäkin on tietynlainen perusmetsänhoidon osaaminen kadonnut*. –*

Se näkyy siinäkin, että vaikka harvennushakkuiden määrä on kolminkertaistunut siitä, mitä se oli matalimmillaan 1990-luvun alussa, harvennuksia tehdään edelleen liian vähän; ensiharvennuksia vain kolmasosa tarpeesta.

Ympäristöinnostus on alkanut tasaantua. Sitä todistaa sekin että Metsäklusteri Oy – metsäsektorin uusin tutkimusyhteisö – käynnisti vuonna 2010 Eff-Fibre-ohjelman, jonka yhtenä tavoitteena on intensiivisen puuntuotannon menetelmien kehittäminen.

Suomessa on metsävaroja mitattu säännöllisesti jo 90 vuoden ajan.

SATELLIITIT JA LASERKEILAUKSET METSÄSUUNNITTELUUN

Suomessa on metsävaroja mitattu säännöllisesti jo 90 vuoden ajan. Siksi meillä on paremmat tiedot metsistämme kuin millään toisella maalla maailmassa. Myös inventointitekniikka on kehittynyt kaiken aikaa ja nykyään siinä käytetään satelliittikuvia, digitaalista karttatietoa sekä laserkeilausta hyödyntävää tekniikkaa yhdistettynä maastomittauksiin. Tämän monilähdeinventoinnin kehittäjä on professori Erkki Tomppo, joka vuonna 1997 palkittiin työstään Marcus Wallenberg -palkinnolla, ”Metsä-Nobelilla”.

Valtakunnan metsien inventointituloksia ja -tekniikkaa hyödynnetään myös metsätalouden suunnittelussa. *”Metsään” -metsäsuunnitelma on ylivoimai-*

nen tuki, kun teet ratkaisuja hakkuista ja hoitotöistä. Saat suunnitelmasta helposti ja luotettavasti tiedot metsäsi käyttömahdollisuuksista. Varmista tavoitteesi toteutumisen, osallistu aktiivisesti suunnitelman laadintaan. Nyt saat metsäsuunnitelmasi myös verkkopalveluna. Sähköinen suunnitelma tehostaa ja nopeuttaa metsätiedon käyttöä. Yhteisomistustilojen tiedot ovat osakkaiden ulottuvilla verkossa – salasanan takana. Näin metsäkeskukset markkinoivat suunnittelupalvelujaan.

Metsäsuunnitelmaa (aik. metsätaloussuunnitelma) on pitkään pidetty tila- tai suuraluekohtaisen hyvän metsänhoidon kulmakivenä. Metsäsuunnitelma on kuitenkin melkoisesti muuttunut viime vuosikymmenten aikana. Suunnitelman laatiminen tapahtuu kuitenkin paljolti samalla tapaa kuin ennenkin: maastotyöt tehdään metsässä, mutta suunnittelijalla on aiempaa enemmän apuna valmista karttamateriaalia sekä ilma- ja satelliittikuvista saatua metsätietoa. Silti edelleenkin suunnitelman hyvyys riippuu maastotöistä ja ennen kaikkea niiden tekijästä eli metsäsuunnittelijasta.

Suurin muutos on tapahtunut maastotiedon jalostamisessa suunnitelmaksi sekä suunnitelman hyödyntämisessä. Tietokoneet tulivat suunnittelijoiden avuksi jo 1960-luvulla, mutta nykyään niiden avulla voidaan lähtötietoja jalostaa hyvinkin monimuotoisesti sekä myös interaktiivisesti metsänomistajan kanssa. Erilaisten simulointi- ja muiden ohjelmien avulla metsien kehitystä voidaan ennakoida vuosikymmeniksi erilaisia metsänkäsittelyvaihtoehtoja sovellettaessa. Vaihtoehtoja voidaan havainnollistaa myös visuaalisesti; tämä koskee niin metsien kehitystä kuin myös metsien hakkuu- ja hoitotarpeita.

Suunnitelmissa voidaan ottaa huomioon myös omistajan tavoitteet metsiensä suhteen: puuntuotannon ohella voidaan painottaa maiseman-, riistan- tai luonnon monimuotoisuuden hoitoa tahi virkistyskäyttöä. Metsälle pyritään hakemaan sellainen käsittelyohjelma, joka toteuttaa metsänomistajan toiveet ja tavoitteet mahdollisimman hyvin; jos vain omistaja osaa ne määrittää. Suunnitelmat pystytään myös jatkuvasti päivittämään, ja metsänomistajalla on tilai-

suus seurata metsänsä kehitystä omalta tietokoneeltaan. Reaaliaikaista palvelua ei toistaiseksi pystytä kuitenkaan tarjoamaan eikä myöskään elävää kuvaa siitä, miten metsät voivat ja mitä niissä tapahtuu.

Vaikka suunnitelmat ovatkin kehittyneet, harva metsänomistaja osaa niitä käyttää hyväkseen; sitä paitsi edelleenkin suunnitelmien kattavuus ei ole yksityismetsissä kovinkaan suuri, ehkä noin puolella metsänomistajista on metsäsuunnitelma.

Metsäsuunnitteluun liittyy tavallaan myös sähköinen kartta, joka kuitenkin palvelee enemmän operatiivista toimintaa. Se helpottaa etenkin koneyrittäjiä, niin hakkuussa kuin myös maanmuokkaustöissä, ja myös työn valvoja. Ainakin Metsähallitus, joka on ollut menetelmän kehittäjiä, on siihen tyytyväinen. Liikelaitoksen lehdessä todettiin vuonna 2011 metsänhoitoesimies Juhani Niemelän kertomana: *Kun avaan kartan toimistolla, näen heti lahjomattomasti ne kuviot, jotka Pekka on jo tehnyt. Sekin näkyy heti, jos kone ei pysty tekemään jollekin kohteelle laadun täyttävää muokkausjälkeä.*

Tapio ja metsäkeskukset vastaavat edelleen valtaosin metsäsuunnittelusta, mikä tapahtuu osin valtion varoin. Tilakohtaisten suunnitelmien lisäksi tehdään aluesuunnitelmia lähinnä satelliittikuvien ja nyt myös niihin liittyvän laserkeilauksen avulla. Tällaisen kaukokartoituksen avulla pysytään yllättävän tarkasti selvittämään mm. kunkin metsikkökuvion puumäärä ja puulajisuhteet. Uusi tekniikka mahdollistaa luopumisen maastotöistä, mikä tuo merkittävän kustannussäästön. Puustotietojen tarkkuuden mahdollisella heikentymisellä ei ole merkitystä, kun otetaan huomioon metsäsuunnitelmien käyttötarkoitus ja niiden sekä myös metsien alhainen käyttöaste.

Näiden kaukokartoitettujen metsävaratietojen käyttöoikeudesta riidellään MTK:n ja metsäteollisuuden kesken: vaikka tiedot onkin kerätty yhteiskunnan varoilla, ne eivät MTK:n mielestä ole julkista tietoa. Teollisuus näkee asiaan toisin. Sitä paitsi, tähänkin saakka yli 10 vuoden ajan metsiä koskevat kaukokartoitustiedot ovat olleet hankittavissa Metsätutkimuslaitoksesta – korvausta vastaan. Liittämällä niihin Maanmittauslaitoksen kiinteistörajatiedot,

Vaikka harsintahakkuut olivatkin alkaneet tuntuvasti vähetä 1950-luvulta alkaen, ne eivät olleet jääneet kokonaan unholaan.

on ollut täysin mahdollista selvittää useimpien metsänomistajien metsävaratiedot riittävällä tarkkuudella esimerkiksi puunoston suunnitteluun.

JATKUVAAN KASVATUKSEEN LOPULTAKIN?

Tapio uudisti metsänhoitosuosituksensa jälleen vuonna 2006. Tällä kertaa ei ollut kyse ensisijaisesti monimuotoisuuden vaan metsätalouden kannattavuuden lisäämisestä. Siihen pyrittiin erityisesti lyhentämällä kiertoaikaa, mikä aikaan saatiin alentamalla uudistuskypsyys-käsitteen alarajaa: aiempaa nuorempia ja vähemmän järeitä metsiä on nyt lupa päätehakata. Muutos merkitsi, että uudistuskypsien metsien ala yksityismetsissä nousi 2,3 milj. hehtaarista 3,4 miljoonaan. Lisäksi suosituksilla pyritään tarjoamaan metsänomistajille lisää vaihtoehtoja metsien hoitoon. Sellaisiksi luetaan mm. poiminta-, pienaukko- ja väljennyshakkuut sekä yläharvennukset; kaikki keinoja, jotka olivat jo entuudestaan olleet käytössä, mutta ei varsinaisesti ”virallisten” ja hyväksytyjen suositusten joukossa.

Kaikki eivät ole nähneet uusia suosituksia pelkätään myönteisinä. Metsänhoidon emeritus professori Matti Leikolan mielestä yläharvennustermin käyttöönotto oli *taitamaton ratkaisu. Kun kasvatushakkuissa puututaan vallitsevaan latvuserrokseen ja päähuomio kiinnitetään siihen, millaista puutavaraa hakkuussa saadaan, silloin on kyse selvästi harsintaperiaatteesta. Harsintaharvennuksesta.*

Vaikka harsintahakkuut olivatkin alkaneet tuntuvasti vähetä 1950-luvulta alkaen, ne eivät olleet jääneet kokonaan unholaan. Esimerkiksi Itä-Häme oli niitä seutuja, missä aukon tekeminen yksityismetsiin oli vielä 1970-luvulla ”työn ja tuskan” takana. Harsinta sai uutta ”virtaa” seuraavalla vuosikymmenellä, kun

se lanseerattiin professori Erkki Lähteen ja kumppanien voimin jatkuvan kasvatuksen nimellä. Toki aivan samasta asiasta ei ollut kyse, ei ainakaan jos harsinnalla tarkoitetaan määrämittaharsintaa eli tiettyä kokoa suurempien puiden poimintahakkuita.

Jatkuva kasvatusta tarkoittaa puuston kasvattamista eri-ikäisenä, ja niin että metsä uudistuu vähitellen luontaista tietä. Ahti Kotisaaren mukaan *jatkuva kasvatusta eli poimintahakkuu tapahtuu niin että käsittelyalueelta poistetaan hakkuissa pääosin suurimpia puuta eli ns. vallitsevaa latvuserrosta. Tämä ei saa olla kuitenkaan järjestelmällistä määrämittaharsintaa, vaan samalla huolehditaan jäävän puuston tilajärjestyksestä. Esimerkiksi vierekkäin kasvavista kahdesta suurimpaan kokoluokkaan kuuluvasta puusta otetaan vain toinen. Tällä tavoin suoritettuna jatkuvan kasvatuksen hakkuu muistuttaa suuresti yläharvennusta, joka tunnetaan metsänhoidossa jo vanhastaan.* Myös pienaukot kuuluvat jatkuvan kasvatuksen sovelluksiin.

Erkki Lähde puolestaan totesi 1990-luvun alussa, että *kun metsikössä halutaan varmistaa myös valoa runsaasti vaativien puulajien uudistuminen voidaan käyttää eriasteista ryhmittäistä jatkuvaa kasvatusta tai tarvittaessa vaikkapa kylvää ja istutusta. Ryhmittäisen ja puittaisen jatkuvan kasvatuksen raja ei voi olla kovin tarkka kuten eivät ole niiden matkimat luontaiset muutoksetkaan metsässä. Ryhmittäisessä jatkuvassa kasvatuksessa pienaukkojen välimetsä voidaan joko jättää harventamatta tai käyttää puittaista jatkuvaa kasvatusta.* Lähde kumppaneina on myös tähdentänyt: *Sanomattakin on selvää, että yläharvennuksia kannattaa jatkaa niin kauan kuin metsässä riittää elinvoimaista nuorennosta.*

Jatkuvassa kasvatuksessa hakattavat puut ovat lähes järkiään tukkipuita. Miten niiden korjuu tapahtuu taloudellisesti järkevästi ja niin, ettei se aiheuta vauriota jäävälle puustolle – taimet ja nuoret metsät mukaan lukien – on asia, josta ollaan vahvasti eri mieltä, niin kuin koko menetelmästä yleensäkin. Peitsa Mikola totesi vuonna 2006, miten *uskomatonta on ollut jopa Metsätieteellisessä Seurassa käyty keskustelu ns. jatkuvan kasvatuksen tuloksista joidenkin keskeneräisten koealatulosten perusteella. Niiden mukaan systeemi olisi antanut taloudellisesti paremman tuloksen kuin käytössä ole-*

va metsikön harvennus. Paljon kovempaakin kieltä on käytetty menetelmää arvosteltaessa.

Jatkuva kasvatusta kuitenkin kiehtoo. Metsälehdessä keuhällä 2011 tekemän lukijatutkimuksen mukaan lähes joka toinen lehden lukijoista olisi valmis siirtymään jatkuvaan kasvatukseen tai ainakin harkitsemaan sitä. Myönteisimmin menetelmään suhtautuivat pienmetsänomistajat sekä kaupunkilaiset, naiset ja eläkeläiset, eli voisiko kärjistäen sanoa, että ne, jotka vähiten tuntevat asiaa. Samaa mieltä oli myös professori Kari Mielikäinen, joka saman lehden ”Makaasiinissa” kirjoitti kokemuksistaan kevään 2011 metsäristeilyltä. Paneelikeskustelun aiheena oli ollut jatkuva kasvatusta, mutta keskustelua oli häirinyt se, *ettei kukaan tuntunut tietävän, mitä se oikein tarkoittaa.*

Mielikäisen mielestä jatkuva kasvatusta sopii parhaiten sellaisille metsänomistajille, jotka aktiivisesti puuhastelevat metsissään ihan hakkuuta myöten, sekä kaikille niille kohteissa, *joissa maiseman muuttumattomuus on tärkeämpää kuin välittömät hakkuutulot.* Lainsäädäntö ei hänen mukaansa ole suurin este jatkuvan kasvatuksen yleistymiselle, vaan ensinnäkin metsäammattilaiset, joista ani harva tunnustautuu julkisesti tämän opin kannattajaksi, sekä ennen kaikkea puunostajat, koska *huolellista ja pienipiirteistä käsittelyä edellyttävien leimikoiden hinnoittelu kaikki kustannukset kattavalla tavalla tulee pitämään jatkuvan kasvatuksen vaihtoehtona, jota käytetään vain sille sopivissa kohteissa.*

Paineet vapaampaan metsien käsittelyyn ovat olleet siksi voimakkaat, että ministeriö katsoikin parhaaksi käynnistää metsälain muutosprosessin vuoden 2011 alussa. Muutoksilla pyritään lisäämään vaihtoehtoja metsänkasvatukseen, parantamaan metsätalouden (ennestäänkin jo hyvää) kannattavuutta sekä lisäämään puuntarjontaa. Vaihtoehtoja tarvitaankin, sillä Metsäntutkimuslaitoksen viimeisimmän selvityksen mukaan ainoastaan 60 % metsänomistajista on tyytyväisiä nykyisiin hakkuu- ja hoitomenetelmiin. Myös ennen lakimuutoksen valmistelun aloittamista asetettu työryhmä esitti, että ns. avohakkuuvapaa metsien hoito olisi sallittua. Se merkitsisi jatkuvan kasvatuksen tulemistä hyväksytyksi. Kuinka moni metsän-

Suomessa tiedetään maan metsistä enemmän kuin missään muualla, kiitos 1920-luvun alussa alkaneiden valtakunnan metsien inventointien (VMI). Myös metsänhoidon tietämyksemme on vankalla pohjalla; sitä ei vaan aina muisteta. Voisikin olla syytä uusaa Peitsa Mikolan vuonna 1991 *Metsälehdessä* esittämä toivomus: ”Olisi suuri palvelus suomalaiselle metsänhoidolle, jos Tapio julkaisisi nykyoloihin soveltuvat uudet painokset Heikinheimon klassisista opaskirjoista. Sillä Olli Heikinheimon veroista käytännön metsänhoidon taitajaa ei ole Suomeen toista vielä syntynyt – eikä taida syntyä vastakaan. Vaikka hänellä ei tutkimuksissaan ollut käytettävissä tietokonetta eikä automaattisia rekisteröintilaitteita, oli hänellä niiden vastikkeena syvälinen, pettämätön tuntemus, jota metsänhoidossa ei korvaa mikään. Siksi niin metsänhoidon tutkijain kuin käytännön miestenkin olisi syytä, ongelmien eteen joutuessaan, ensimmäiseksi ottaa selvää, mitä Olli Heikinheimo on ko. asiasta kirjoittanut.” – Kuvassa VMI:n mittausryhmäläiset harjoittelemassa ennen kenttätöiden alkamista Virolahdella kesäkuun alussa 2004. Oikeanpuoleinen mittamies kiikaroi puun pituuskasvua, vasemmanpuoleinen mittaa puun pituutta Vertex-mittarilla.

omistajista siirtyy tähän ”kustannusvapaaseen” puuntuottamiseen, jää nähtäväksi. – Vielä mielenkiintoisempaa on nähdä, millaisia ovat ne lakimuutokset, joilla pystytään lisäämään metsätalouden kannattavuutta sekä lisäämään puun tuloa markkinoille. Keinoiksi tuskin riittävät uudistamiskypsyyden alarajojen, taimikon perustamisen määräaikaisten tai kasvatuskelpoisen taimikon määrittelyn muuttaminen.

Kun maamme metsävarat kuitenkin jatkavat kaiken aikaa kasvuaan eikä näköpiirissä ole teollisen puunkäytön kasvua, sopii kysyä, tarvitaanko meillä enää minkäänlaista metsälainsäädäntöä. Niiden metsänomistajien määrä, jotka haluavat hoitaa metsänsä ”omalla” tavallaan, tulee säilymään vähäisenä, kun taas niiden, jotka eivät hoida metsiään millään tapaa, tulee lisääntymään. Silti heidänkin metsistään tulee aikaa myöten todennäköisesti sellaisia, joita niin

puunostajat kuin myös luonnonsuojelijat tulevat himoitsemaan. Ja on muistettava, että joitakin ääritapauksia lukuun ottamatta Suomessa ei pysty metsitymistä estämään. Kaavoitusmääräykset rajoittavat jo nyt enemmän kuin tarpeeksi metsien käyttöä, ei vähiten sen takia, että *kaavoittajat eivät näe kokonaisuutta, vaikka alansa ammattilaisia ovatkin*, kuten Pertti Harstela toteaa Lindroosin kirjassa.

Vaikka jatkuva kasvatus lisääkin suosiotaan, avohakkuisiin perustuva metsätalous säilyy meillä edelleenkin valtamenetelmänä. Näin uskoo myös Matti Kärkkäinen: *Omistajat haluavat metsiltään taloudellista tuottoa, ja kun näköpiirissä ei ole muuta merkittävää rahantuloa kuin puunmyynnin kautta, metsiä kyllä käytetään ja päätehakkuuta tehdään.* – Samalla kun laadun merkitys korostuu myös yksityismetsätaloudessa, viljelyketjuihin perustuva metsien uudistaminen yleistyy.

METSÄSODISTA SUOJELUN MALLIMAAKSI

Metsätalouden suurin muutos viimeksi kuluneen neljännesvuosisadan aikana on eittämättä ympäristöasioiden nousu yhdeksi metsäpolitiikkaa ja metsäkeskustelua hallitsevaksi tekijäksi. Tällä kertaa muutos tarkoittaa myös tekoja. Sitä kuvaa jo sekin, että kun vuonna 1986 Suomen metsätalousta oli suojeltuna tai rajoitetussa metsätaloudellisessa käytössä 1,2 milj. hehtaaria, nyt se on 4,7 milj. hehtaaria. Syyttä ei Juhani Viitala otsikoinut tästä kehityksestä kertovaa kirjaansa ”Metsätalouden vihreä muutos”.

Luonnonsuojelu ei ole metsävälle uusi asia. Olivathan metsämiehet jo 1880-luvulla A.G. Blomqvistin johdolla ajamassa valtakunnan- eli luonnonsuojelun perustamista eri puolille Suomea. Valitettavasti hanke ei edennyt. Myös monet maamme myöhemmistä metsämiehistä olivat innolla mukana luonnonsuojeluliikkeessä aina siihen saakka, kun liike radikalisoitui 1960-luvun lopulla; sitkeimmät ovat vieläkin. Moni metsämies on ollut vaikuttamassa myös erilaisten aarni- tai maisemametsien syntyyn.

On ollut muunkinlaista aktiivisuutta, esimerkiksi Heikki Lindroosin kirjassa (2006) kerrotaan julkilausumasta, jonka Pirkanmaan metsäväki, luonnonsuojelijat ja metsästäjät esittivät vuonna 1960. Siinä todettiin aluksi, että *metsänhoito, riistanhoito ja luonnonsuojelu kytkeytyvät siinä määrin toisiinsa, että entistä tehostetumpi yhteistoiminta on välttämätöntä*. Ja kun todettiin, että puuntuotannon lisäämiseksi oli metsänhoitoa tehostettava ja sen vaatimukset asetettava etusijalle, niin *riistanhoidon ja luonnonsuojelun elintärkeät edut voidaan helposti ottaa huomioon metsänhoidossa, kun asiaan kiinnitetään riittävästi huo-*

miota. (Julkilausumassa oli myös seuraavakin kohta: *Mikäli hirvivahinkojen vaara muodostuu jollakin alueella ilmeiseksi, tekevät riistaviranomaiset voitavansa kaatolupien määrän lisäämiseksi*.)

”SOTA” ALKAA 1970-LUVULLA

Ristiriidat metsäväen ja luonnonsuojelijoiden välillä kärjistyivät 1960-luvun lopulla, kun Suomen luonnonsuojeluliitto (tuolloin vielä yhdistys) radikalisoitui. Puheenjohtaja Niilo Söyringin seuraajaksi ei valittu metsäprofessori Peitsa Mikolaa vaan dosentti Pekka Nuorteva, josta tuli yksi kärkevimpiä metsätalouden arvostelijoita yhdessä mm. Pentti Linkolan ja Urpo Häyrisen kanssa. Vuosi 1970 oli kansainvälinen luonnonsuojeluvuosi, ja osana sitä Luonnonsuojeluliiton ”Suomen Luonto” julkaisi erityisen metsänumeron, jossa metsämiehet saivat kyytiä. Se oli ikään kuin sodan julistus.

”Sotaa” onkin sitten jatkunut lähes näihin päiviin saakka. Ympäristöväen ohella metsätalouden vastaiseen rintamaan on osallistunut myös muutamia metsäntutkijoita, joitakin ns. ”älyköitä” sekä ”kaikehtiväitä” toimittajia. Luontoväen päätavoite oli laajan metsiensuojeluohjelman toteuttaminen, mutta siinä ohessa arvosteltiin kärkevästi ns. tehometsetalouden toimintatapoja; monimuotoisuudesta tai uhanalaisuudesta ei tuolloin puhuttu vielä mitään. Kritiikkiin oli varmasti aihettakin, sillä monet metsänhoidon toimet olivat ylimitoitettuja, näin etenkin ojituksissa, maanmuokkauksessa, männyn istuttamisessa liian reheville maille sekä lehtipuiden karsastamisessa. Metsäväki ei myöskään vaivautunut kertomaan ja perustelemaan toimiaan.

Luontoväen arvostelu yllätti metsäväen: sitä ei ymmärretty eikä hyväksytty, joten siihen vastattiin joko vaikenemalla tai vastahyökkäyksellä. Metsäväen alkuun melko yhtenäisen rintaman näkyvin keulahahmo oli professori Kullervo Kuusela. Osapuolten välinen keskustelu, jos sitä nyt sellaiseksi voi sanoa, oli väliin asiatonta ja yliampuvaa, väliin jopa ilkeää (ja hauskaa), joten vei aikaa päästä asialliseen keskusteluun osapuolten kesken. Toki sellaistaikin kanssakäymistä viljeltiin, esimerkiksi Yhtyneiden Paperi-

tehtaitten ylimetsänhoitaja Väinö Koivisto pyrki aktiivisesti asialliseen keskusteluun luontoväen kanssa.

Se ei kuitenkaan paljoa auttanut, kuten Jaakko Kahiluoto kuvailee: *Valitettavasti asennemuurit kuitenkin kohosivat tiili tiileltä – artikkeli artikkelilta – yhä korkeammiksi. Eivätkä teollisuuden metsänhoitajakaan havainneet käytännön näyttöjen etsikkoajan lipuvan käsistään. Kuitenkin heillä jos kellään olisi ollut tilaisuus ja mahdollisuudet näyttää eri puolilla Suomea – paljon käytettyjen kulkuväylien ulottuvilla – miten järkiperäinen metsien käsittely taitavan ammattimiehen johdolla monipuolistaa sekä maisemaa, elämistöä että virkistätymismahdollisuuksia.* – On syytä kuitenkin muistuttaa, ettei metsäteollisuus ollut tässä vaiheessa luontoväen kritiikin pääkohde, sen kunnian sai valtion metsätalous kantaa kokonaisuudessaan.

”METSÄN VUOSIKAAN” EI AUTTANUT

Vähitellen kuitenkin myös metsäteollisuus tuli kritiikin kohteeksi, ja osin syystäkin. Vesakkojen lentoruiskutusten uhmakas jatkaminen 1980-luvun alussa – kun kerran laillisesti toimittiin! – oli siitä näkyvin esimerkki. Muutenkin keskustelu jatkui kärkeväänä – tai mikä vielä pahempaa: usein lisääntyneeseen arvosteluun vastattiin vaikenemalla. Näin paljolti myös metsäalan omilla julkaisuilla.

Myös luontoväki osasi hyvin demagogian keinot ja myös käytti niitä; esimerkiksi Luonnonsuojeluliiton puheenjohtaja Pekka Nuorteva varoitti avohakkuiden aiheuttavan eroosiota! Yleensä sillä puolen pyrittiin kuitenkin asiallisuuteen, mitä todistaa Luonnonsuojeluliiton vuonna 1977 laatima metsäpoliittinen ohjelma (varmaan paljon Esko Joutsamon käsialaa). Siinä kannanotot olivat maltillisia, osin jopa edistyksellisiä. Samaa voi sanoa myös ohjelman 10 vuotta myöhemmin uudistetusta versioista, joskin siinäkin oli myös yliampuvia kohtia, kuten *keinollisessa uudistamisessa ensisijainen toimenpiteketju on kulutus ja kylvä.*

Kasvavista paineista huolimatta ympäristöasiat jäivät taka-alalle maamme virallisessa metsäpolitiikassa ja paljolti myös käytännön metsien käsittelyssä; näin etenkin yksityismetsissä. Metsäväki ikään kuin ryh-

tyi yhteisrintamana taistelemaan ”perinteisten arvojen” puolesta: Luonnonsuojelijoiden ohella kyytiä saivat myös oman ammattikunnan toisinajattelijat. Edes ”Metsän Vuosi” 1983 ei tuonut apua. ”Maaseudun Tulevaisuus” (”MaasTulli”) kirjoittikin osuvasti: *Vuodesta tuli kuitenkin sekava, monessakin mielessä kielteinen. Aibeellisesti on sanottu, että samanlaista ”metsän vuotta” Suomen metsät ja metsätalous eivät enää kestä.* – Professori Matti Palo näki käyttäytymisen näin: *Kääntymällä entistä enemmän sisäänpäin luultiin pitkään selvittävän kiusallisista ympäristönsuojelijoista.* Taas Viitalan mukaan 1980-luvulla käytiin ikään kuin viimeinen taistelu vanhojen linjojen puolustamiseksi, ja hänen mukaansa se näkyi myös vuonna 1985 valmistuneen Metsä 2000 -ohjelman sisällössä.

Yllättävänä voi kuitenkin pitää sitä, että myös MTK alkoi kritisoida Tapion metsänhoidollisia linjauksia, joita se piti liian kaavamaisina. *Metsänomistajien keskuudessa lisääntyi tyytymättömyys liialliseen holhoamiseen,* ”MaasTulli” kirjoitti vuonna 1986. Yllättävää siksi, että yleisesti kuviteltiin niin Tapion kuin maa- ja metsätalousministeriönkin olevan vielä tuolloin vahvasti MTK:n ”talutusnuorassa”. Arvostelu kohdistui Tapion metsänhoito-ohjeiden kaavamaisuuteen; metsänomistajalla tuli olla vapaus valita miten käsitellä metsiään, silloin kun siihen oli olemassa vaihtoehtoja. Mutta kuten Viitala toteaa: *Sen sijaan sellaista itseisarvoista luonto- ja ympäristöarvojen painottamista, jonka perustana eivät olisi metsänomistajan omat arvostukset, ei MTK:n taholta vielä erityisemmin esitetty.* – Myöskään Aarne Reunalan ja Matti Heikinheimon kirjassa ”Taistelu metsistä” (1987) ei metsätalouden tekemien virheiden luettelossa mainittu mitään sellaista, jota sittemmin on opittu pitämään varsinaisesti ympäristökysymyksinä; välillisesti sellaisia oli useitakin, kuten liian karujen soiden ojittaminen.

”YMPÄRISTÖHERÄTYKSEEN” 1980-LUVUN LOPULLA

Tapiossakin alettiin ymmärtää ajan lyöneen; toki Tapio oli laatinut jo vuonna 1980 ensimmäiset ympäristönsuojelusuosituksensa yksityismetsiin, mutta Viitalan mukaan ne olivat kuitenkin *jääneet 1980-lu-*

vun kiikkeissä käytännön metsänhoidon kiistoissa jokseenkin taka-alalle. Perinteisen linjan puolustamisessa koettiin kuitenkin tappio toisensa jälkeen, ja niinpä Tapion johtaja Paavo Kotkanen myönsi vuonna 1987, että *viime vuosina on käynyt entistä selvemmäksi, että metsätalouttaakaan ei voida kehittää erillään muusta yhteiskunnasta ja talouselämästä*, sekä jatkoi: *On myös ilmeistä, että hyvälle metsänhoidolle on annettava uusi sisältö*. Mutta vasta kun Juhani Viitalasta tuli vuonna 1989 Tapion uusi johtaja, ryhdyttiin muutokseen. Ne näkyivät Tapion samana vuonna julkaistuissa uusissa metsänhoitosuosituksissa. Niiden valmistelu oli aloitettu jo pari vuotta aiemmin, mutta Viitalan toimesta niihin sisällytettiin nyt puuntuotannon ohella myös monimuotoinen metsäluonto; tätä edesauttoi varmaan myös Ruotsissa samaan aikaan tapahtunut ”vihreä herääminen”. Lisäksi niissä korostettiin, että kaavamaisuuden sijaan metsänhoidossa tuli olla sijaa entistä monipuolisemmille metsien käsittelytavoille.

Tapion johtokunnan vahvistamat suositukset saatiin kentän käyttöön syksyllä 1989. Ne saivat melko suopean vastaanoton, joskin niitä myös arvosteltiin mm. vaikeasta kieliasusta, käsitteiden epämääräisyydestä sekä oppikirjamaisuudesta. Lapin metsälautakunnan Eila Valtanen ihmettelikin ”Metsä ja Puusa”, mitä tarkoitettiin esimerkiksi *mahdollisimman hyvällä metsänhoidolla*. Hän ei myöskään ilahtunut siitä, että ohjeiden julkistamistilaisuudessa luotiin kuva, että *kaikki yksityismetsissä on nyt toisin, ja että tähän asti on tumpeloitu*. Metsäliiton Kaj Karlsson puolestaan epäili, että *kentän ongelmien unohtuminen näkyy myös suositettaessa mäntyä parhaille tuoreille kankaille*. Haastatellut eivät erityisemmin korostaneet ohjeiden ympäristöansioita.

Uusien ohjeiden siirtäminen osaksi yksityismetsätalouden arkea oli kuitenkin takkuisaa. Asenteellinen vastarinta luontoasioiden korostamiseen sekä metsänomistajan ”oman äänen” kuuntelun lisäämiseen eli osassa metsäammattikuntaa vahvana. Näin oli etenkin Pohjois-Suomessa, jossa oli myös miellyttävä erityisesti kivennäismaiden auraukseen. Vasta kun 1990-luvun ”suuri ympäristöherätys” oli ta-

pahtunut, myös Tapion kenttä alkoi säntillisemmin noudattaa uusia ohjeita.

VIHREÄÄ KIRJAA TOISENSA JÄLKEEN

Osana ”ympäristöherätystä” julkaistiin suuri joukko metsänhoidon luonto- ja ympäristöarvoja esittelevää kirjallisuutta ja ohjeistuksia. Osa niistä tehtiin Tapijon toimesta ja uusiin metsänhoitosuosituksiin liittyvinä. Tällaisia olivat mm. ”Metsiemme uhanalaiset” (1990) sekä ”Metsätalouden vesiensuojelu” (1992). Myös ”Tapion Taskukirjan” 21. painokseen (1991) sisällytettiin luku ”Luonnonsuojelu talousmetsissä”.

Teollisuus oli vähintään yhtä aktiivinen. Metsätehon toimesta laadittiin kaksi ympäristökysymykseen keskittyntä opaskirjasta. Aluksi vuonna 1992 julkaistiin runsaasti kuvitettu opas ”Ympäristönhoidto”, joka oli Metsätehon Erkki Hännisen johtaman työryhmän käsialaa. Se käännettiin monelle kielelle ja siitä tuli Metsätehon kaikkien aikojen best-seller painosmäärillä mitattuna. Vuotta myöhemmin laadittiin laajempi vihkonen ”Vihreä muutos”, joka oli eräänlainen ohjelmajulistus. Tehdaspuun Fred Kalland ja Antti Pätilä Helsingin yliopistosta toimivat sen kirjoittajina. Molempien julkaisujen tekijöiden apuna oli tukiryhmät, joissa teollisuuden metsänhoitomiesten lisäksi oli myös Tapion ja Metsähallituksen edustus. Työtä jatkettiin aihekohtaisilla suosituksilla ja esitteillä mm. säästöpuista, rantametsistä ja vesien suojelusta, useimmiten yhdessä Tapijon kanssa. Metsätehon oppaiden ohella suurimmat metsäyhtiöt uusivat myös metsänhoito-ohjeitaan, joissa ympäristöasioilla oli keskeinen asema. – Näin tehtiin muissakin metsäorganisaatioissa; esimerkiksi Metsähallitus julkaisi erillisen ”Metsätalouden ympäristöoppaan” (1993).

Vastapuolikin oli aktiivinen; jo vuonna 1989 Erkki Lähde, Olavi Laiho ja Yrjö Norokorpi olivat julkaisseet tutkimuksen ”Ekometsenhoidon perusteet ja mallit”. Vuotta myöhemmin samoja ajatuksia esiteltiin kansanomaisemmin ”Yksityismetsänomistajan kirjassa”. Mikkelin lääni julistautui ”ekolääniksi” ja Lähde kumppaneineen laati sille ”viralliset” metsänhoito-ohjeet. (Ovatkohan ne vielä käytössä?)

Professori Matti Palon kirjoitus ”Ympäristötietois-
sen metsäpolitiikan strategia” (kirjassa ”Metsäpoli-
tiikka valinkauhassa”, 1993) oli merkittävä puheen-
vuoro maamme metsäpolitiikan uudistamiseksi ym-
päristöarvoja korostavaan suuntaan. Se ei kuitenkaan
saanut ansaitsemaansa huomiota, ehkä toisaalta
vaikeaselkaisuutensa ja teoriapainotteisuutensa sekä
toisaalta melko radikaalien ajatusten takia. Palo eh-
dotti mm. yksityismetsälain, metsänparannuslain ja
metsänhoitoyhdistyslain lopettamista ja korvaamista
yleismetsälailalla sekä metsien suojelualan nostamista
10 %:iin. Monet Palon ajatuksista ovat sittemmin to-
teutuneet, ei kuitenkaan aivan esitetyllä tavalla.

Tuon ajan mahtavimmat ympäristöasioita kos-
kevat tietoteokset olivat varmaankin vuonna 1993
julkaistu ”Ympäristön tila Suomessa” sekä kolme
vuotta myöhemmin ilmestynyt ”Ympäristön kehitys
Suomessa”. Molemmissa olivat pääkirjoittajina Erik
Wahlström ja Eeva-Liisa Hallanaro. Niissä metsätalo-
us sai enemmän kuin ansaitsi: esimerkiksi todetaan
kategorisesti, että *metsänhoito on Suomen kasvi- ja
eläinlajien pahin uhka*. Löytyy niistä jotain positiivis-
takin, ja uusien metsänhoito-oppien uskottiin ole-
van suureksi avuksi metsien monimuotoisuuden koh-
entamisessa. Muitakin ”ympäristöräikköisiä” tuo-
ttiin kirjoissa julki: ylisuuri porokarja sai kerrankin
täydeltä laidalta, maatalouden ympäristöhaitat tuo-
ttiin esiin eikä matkailunkaan ”siunauksellisuus” saa-
nut ymmärrystä. – Lisää kirjoja ja oppaita julkaistiin
1990-luvun jälkipuoliskolla ja 2000-luvulla.

Laajojen suojeluohjelmien ohella myös yksittäiset
lajit tulivat luontoväen intohimoiksi. Metsässä eri-
tyisesti valkoselkätikka ja liito-orava pääsivät eri-
tyistarkkailuun. Valkoselkätikan (mallina USA:n
”spotted owl”) kohdalla huoli johti eriasteisiin kon-
flikteihin metsänomistajien kanssa. Mikko Riiki-
lä kirjoitti Metsälehdessä metsävuoden 1990 yhtey-
dessä: *Myös uhanalaisen valkoselkätikan suojelu meni
riitelyksi. Kymenlaakson ja Itä-Hämeen isännät eivät
hevillä luovu metsistään. Tikkametsien pelastamises-
sa on monin paikoin jouduttu pakkotoimiin*. Sitä vas-
toin liito-oravan kanssa menttiin liiallisuuksiin, sillä
sen kanta on useampaan otteeseen ”todistettu” hy-

vinkin runsaaksi, ainakin 50 000 pariksi (eräät ar-
viot nousivat 200 000 pariin). ”Kunniä” liito-orav-
an saamisesta EU:n erityisen suojelun kohteeksi ta-
vataan myöntää vihreiden euroedustaja Satu Hassil-
le, joka lienee ylpeä tästä ”maailman kalleimmasta”
suojeludirektiivistään. – Mahtoivatko maamme ym-
päristövirkamiehet olla hereillä? Ainakin metsäteol-
lisuudessa oltiin, muttei se auttanut. Nyt on eten-
kin liito-oravien suojelu ylimitoitettua. (Kun Venä-
jä liittyy EU:hun, liito-oravan suojelu tuntuu entis-
tä hullummalta!)

Eikä pidä unohtaa, että YK:n Rion ympäristökön-
ferenssi UNCED vuonna 1992 ja Helsingin met-
säministerikonferenssi vuonna 1993 toivat metsiä
koskevat ympäristöongelmat julkisuuteen. Ehkä ne
edesauttoivat myös ongelmien ratkaisemista.

METSÄTALouden YMPÄRISTÖOHJELMA ASKEL RAUHAAN

Vuonna 1994 julkaistiin metsätalouden ympäristö-
ohjelma, jota ainakin Viitala – ohjelmaa valmistel-
leen laajan työryhmän puheenjohtajana – pitää Suo-
men uuden metsäpolitiikan kulmakivenä. Tapios-
sa ideoitu ohjelma synnyttiin maa- ja metsätalo-
us- sekä ympäristöministeriöiden yhteistyönä ja hy-
vin laajan valmistelutyön tuloksena; teollisuuden
edustajana toimi Yhtyneiden Paperitehtaitten Rai-
mo Koskinen. Myös ympäristöjärjestöt olivat mu-
kana ohjelman valmistelussa, tosin ainoastaan Suo-
men luonnonsuojeluliitto itse työryhmässä. Työ ei
edennyt kivuita, ja monille olikin varmaan yllätys,
että työryhmä pystyi tekemään yksimielisen esityk-
sen ohjelmaksi.

Valtaosa ministeriön lausuntopyyntöön vastan-
neista tahoista suhtautui ohjelmaesitykseen myönteis-
esti, myönteisimmin varmaan Metsäteollisuus ry,
jonka mielestä ohjelma oli *kokonaisuutena kaivattu
lisä Suomen metsätalouden kehittämisessä ja ulkoisen
kuvan luomisessa*. Kriittisimmät lausunnot saatiin
Puuliitosta sekä Metsäntutkimuslaitoksesta; viime-
mainitun Viitala epäilee kuvastaneen vain *laatijansa
henkilökohtaisia tuntoja*. Kaikkein kriittisin oli Kul-
lervo Kuusela, joka metsäteollisuudelle kirjoitta-

"Ympäristöherätyksen" myötä ryhdyttiin 1990-luvulta alkaen tuottamaan runsaasti erilaisia asiaan liittyviä kirjoja ja oppaita. Lisäksi tuotettiin viljalti erilaista valistusmateriaalia lähinnä ulkomaiseen levitykseen. Metsäyhtiöiden (yli)laajat ympäristöraportit ja -kertomukset edustivat tämän tuotannon ääripäätä. Myös av-materiaalia tuotettiin ja internetin käyttöä lisättiin huomasti. Tästä näyttävä esimerkki on UPM:n tuottama "ForestLife", jonka alkuversio valmistui vuonna 2006; nettisivusto on tullut palkituksi useaan otteeseen. Myös Stora Enson "Global Responsibility" on toinen hyvä esimerkki, miten metsäteollisuuden ympäristökysymyksiä voidaan käsitellä rakentavasti. – Kuvassa Metsätehon vesiensuojelutyöryhmä maastossa Luumäellä vuonna 1994. Vielä samana vuonna syntyi opaskirjanen "Metsätalouden vesiensuojelu". (Lasse Säteri; Metsäteho)

Säästöpuista eli hakkuuaukulle jätetyistä pystypuista tai puuryhmistä on tullut uusien ympäristöpainotteisten metsänkäsittelyoppien symboli. Ne pehmentävät maisemaa sekä tarjoavat aikaa myöten pystykuivaa tai lahopuuta monille sellaisia tarvitseville eliölajeille. Säästöpuuryhmä Heinolassa vuonna 2001. (Lasse Säteri; Metsäteho) – Säästöpuuryhmiä on myös keksitty ryhtyä polttamaan monimuotoisuuden lisäämiseksi. On näet lukuisia lajeja, jotka hyötyvät metsäpaloympäristöstä; niitä on mm. kovakuoriaisissa, suorasiipisissä, putkilokasveissa, käävissä, jäkälissä, sienissä ja kotelosienissä.

massaan arviossa totesi, että *mietintö on osa yhteiskunnan yleistä rappeutumista* ja että työryhmän esitykset osoittavat asenteellista kielteisyyttä järkiperäistä ja taloudellisesti kannattavaa metsätaloutta kohtaan, mikä kielteisyys yritetään peittää monimuotoisuuden säilyttämiseen. Metsäteollisuus rohkeni jättää teollisuuden ”vanhan sotaratsun” kannanoton huomiotta.

Eri vaiheiden jälkeen ministeriöt vahvistivat ohjelman heinäkuussa 1994. Ohjelman esitykset tähtäsivät sellaiseen metsien käsittelyn käytäntöön, jossa voitiin yhdistää metsien talouskäyttö, luonnon- ja ympäristönsuojelu sekä metsien monikäyttö. Ohjelman mukaan tuli talousmetsien hoidossa korostaa mm. avainbiotooppien huomioon ottamista, lehti- ja sekametsien suosimista, auroksista ja soiden ojituksista luopumista sekä toimenpiteiden luonnonläheisyyttä (mitä sillä sitten tarkoitettiin). Ehkä kaikkein näkyvin suositus oli luopua täysin avohakkuista; hakkuualoille tuli jättää pötkelöiden ja kuoleiden puiden lisäksi yksittäisiä eläviä puita tai puuryhmiä. Lisäksi esitettiin avohakkuu-termi korvattavaksi viljelyhakkuulla; tämä suositus ei elänyt tätä pitemmälle.

Luonnon monimuotoisuus eli biodiversiteetti sekä siihen kiinteästi liittyvät avainbiotoopit eli pienalaiset arvokkaat luontokohteet (esimerkiksi puron varret ja rehevät lehtolaikut) olivat ympäristöohjelman keskeisimmät uutuudet. Miksi niitä ei ollut aikaisemmin otettu mukaan ohjeisiin, kysyttiin ”Paperi ja Puussa” Tehdaspuun Fred Kallandilta, joka oli toiminut Metsäteollisuus ry:n metsäluonnon työryhmän puheenjohtajana. *Biodiversiteetin eli luonnon monimuotoisuuden huomioon ottaminen ja säilyttäminen on uusi asia. Sitä ei ole aiemmin metsien käsittelyssä riittävän syvällisesti oivallettu. Vielä 1980-luvun puolivälissä biodiversiteetistä ei puhunut kukaan. Silloin oltiin huolissaan siitä, kuolevatko metsät ilmansaasteiden takia.*

Kalland kiisti kuitenkin sen, että siihen saakka metsänhoito olisi ollut pelkkää puuntuotantoa. *Ympäristöstä huolehtiminen on ollut osa metsienkäsittelyä jo usean vuosikymmenen ajan. Esimerkiksi Tehdas-*

puu laati ensimmäiset maiseman- ja luonnonhoito-ohjeet jo 1970-luvun alussa. Ne ohjeet ovat edelleenkin monessa suhteessa käyttökelpoiset, vaikka niissä painopiste olikin maiseman huomioon ottamisessa. Hän oli varma siitä, ettei kyse ollut muoti-ilmiöstä ja oli eniten huolissaan siitä, miten saada muutos läpi myös yksityismetsätaloudessa. Joutuivathan uusien oppien mukaan koulutetut yhtiöiden miehet hakkaamaan yksityismetsissä leimikot, jotka oli suunniteltu vanhojen oppien mukaisesti. – Myös Enso-Gutzeit oli vuonna 1981 sisällyttänyt metsänhoito-ohjeisiin moninaiskäytön, ja 1990-luvun alussa metsäyhtiöt ja Metsähallitus olivat ottaneet käyttöön uudet metsänhoito-ohjeet, joissa ympäristönäkökohdat oli otettu vahvasti huomioon.

Ympäristöohjelma poiki monenlaista. Suurin muutos koski metsälakien uudistamista: uusi metsälaki ja uusi luonnonsojelu laki tulivat voimaan vuoden 1997 alussa, kuten edellä on kerrottu. Niihin oli sisällytetty kosolti ympäristöohjelman suosituksia, mutta myös joitakin aivan uusia elementtejä. Syyttä ei lakeja nimitetty maailman edistysellisimmiksi. Myös vanha metsänparannuslaki muuttui kestäväksi metsätalouden rahoituslaiksi; sen piiriin tulivat myös erilaiset metsien monimuotoisuutta edistävät hankkeet, joille oli nyt mahdollista saada ympäristötukea; kaikki vanhan ”tehometsätalouden” työlajit jäivät silti tuen piiriin.

OHJEET JA KÄYTÄNTÖ UUSIUTUVAT

Ympäristöohjelman ja uusien lakien myötä metsäalan organisaatiot joutuivat uudistamaan metsänhoito- ja ympäristöohjeensa; Tapio luonnollisesti ensimmäisenä, heti ohjelman tultua hyväksytyksi. Näin teki myös MTK, joka julkaisi vuonna 1995 ohjevihikosen ”Luonnon monimuotoisuus yksityismetsissä”; se päivitettiin vuonna 1999, ja jo vuotta myöhemmin julkaistiin uusi ”Metsien monimuotoisuusohjelma”. Siinä oli otettu huomioon myös ns. kesähakkuutyöryhmän suositukset. Myös Suomen WWF, Suomen Greenpeace ja Metsänhoitajaliitto – varmaan moni muukin – laativat omat metsänhoito- ja ympäristöoppinsa. Liiton ohjelma tehtiin jo

*”Vielä 1980-luvun puoli-
välissä biodiversiteetistä ei
puhunut kukaan. Silloin oltiin
huolissaan siitä, kuolevatko
metsät ilmansaasteiden takia.”*

–FRED KALLAND

vuonna 1991; sen tekijä oli Harri Karjalainen, tuleva WWF-aktivisti. Metsänhoitajaliitto myös laati kolme vuotta myöhemmin metsä- ja ympäristöpoliittisen ohjelmansa ”Oksalla ylimmällä”. Tuskin näillä ”aatteellisilla” ohjeilla ja ohjelmilla – Tapi- on ja MTK:n ohjeita lukuun ottamatta – oli muuta kuin jonkinlainen statusarvo.

Greenpeacen ohjelman kirjoitti ylioppilas Juho Pennanen, ja se perustui paljolti professori Erki Lähteen jatkuvan kasvatuksen ideologiaan. Ilta-Sanomien Tuomas Mannisen haastatteleman Lähteen mielestä *Greenpeacen ohjelma on selvästi vankim- malla tieteellisellä todellisuusperustalla kaikista tänä vuonna tuotetuista monista metsäohjelmista*. Samassa lehdessä professori Matti Leikola totesi ohjelmas- ta *täydellisen amatöörimäinen ja Metsäntutkimus- laitoksen Eljas Pohtila ei kelpaa kuin harhaanjoh- tamiseen*. – Asenteita ja vastakkaisnäkemystä riit- ti siis edelleenkin.

Ohjelmansa julkistamisen yhteydessä syyskuus- sa 1994 Greenpeace teki iskun Kymmene Oy:n pää- konttoriin Mikonkadulla, mutta kuten Manninen kirjoitti, se ei onnistunut aivan täysin: *Katolle asti edennyttä operaatiota varjosti Suomen Greenpeacen is- kuille tyypillinen huono onni. Aktivistien kytkeytyessä Kymmenen oveen moni kampanjan kohde – tavallinen paperinkääntäjä – luki vielä kotonaan Helsingin Sa- nomia. HS:n pääuutissivulla lehden ympäristötoimit- taja [Johanna Mannila] ylisti Kymmene Oy:n hak- kaamaa 16 hehtaarin avohakkuuta ”suorastaan kau- niiksi”. ”Hesarin” juttu oli otsikoitu: Metsäyhtiön uudet ohjeet hakkuista näkyvät metsässä.*

Pelkät ohjeet eivät riittäneet, vaan niitä toimeen- paneva kenttäväki oli koulutettava. Normaali- en ta- lokohtaisten koulutuskierrosten ohella kehitettiin uusi työkalu, luonnonhoitotutkinto, jonka suoritta- neille jaettiin ensimmäiset todistukset vuonna 1997. UPM:n Päivi Salpakivi kuvailee tätä vaihetta näin: *Myöhemmin metsäyhtiöt edellyttivät, että kaikki met- säosastojen toimihenkilöt, metsurit sekä koneyritykset kuljettajineen suorittavat tutkinnon, jossa käytiin läpi metsien luonnonhoidon perusteet, uusi lainsäädäntö, avainbiotooppien indikaattorilajit sekä lakien ja ohjei- den tärkeimmät suositukset ja toteutustavat. Teollisuus- den metsänhoitajat olivat tässä vahvasti mukana, Ti- mo Kivimaa yhtenä heistä. Hän oli mukana myös te- kemässä uuden metsätalouden käsikirjaa ”Elävä met- sä” ja paljossa muussakin*. Salpakivi tähdentää myös Metsätehon keskeistä roolia uusien ohjekirjasten laa- dinnassa ja levityksessä.

Koulutusta huomattavasti suurempi ponnistus oli metsälakikohteiden kartoitus, mikä tehtiin ensim- mäiseksi UPM:n metsissä. Se vei aikaa viisi vuotta ja maksoi 10 milj. markkaa. Myös muut suuret met- sänomistajat tekivät vastaavan kartoituksen, ja yksi- tyismetsissä se tehtiin – tietysti valtion varoin – vuo- sina 1998–2004. – Lisäksi eräät isot metsäyhtiöt laa- tivat metsilleen biodiversiteettiohjelmia tai vastaavia.

YMPÄRISTÖPOLIITTINEN SELONTEKO EPÄONNISTUI

Ympäristöohjelman seuraamista varten asetettiin Ju- hani Viitalan johtama työryhmä, joka vuosittain ra- portoi kehityksestä. Vuonna 1997 ryhmä totesi yleis- arviossaan: *Metsätalouden ympäristöohjelman toteutus on edistynyt hyvin. Erityisen merkittäviä edistysaske- leita ovat olleet uusien luonnonsuojelu- ja metsälakien voimaantulo, suojeluohjelmien toteutuksen kokonaisra- hoitusohjelma, alue-ekologisen suunnittelun kehittämi- sen ripeä edistyminen sekä valtioneuvoston tekemä van- hojen metsien suojelua koskeva periaatepäätös.*

Suomea saattoikin jo tuolloin nimittää ”kestävän metsätalouden mallimaaksi”, ja myös silloinen ympäristöministeri Pekka Haavisto korosti, että *met- sien suojelussa on saatu paljon aikaan*. Hän kuiten-

kin myönsi, että vaikka Etelä-Suomessakin oli edetty, edelleen suojele oli painottunut liiaksi Pohjois-Suomeen. Hän uskoi kuitenkin, että Naturan myötä suojeleutilanne paranisi myös etelässä. *Suomen Natura-ehdotus on hyvin kunnianhimoinen. Se kattaa 11 % Suomen maapinta-alasta ja 15 % kokonaispinta-alasta. Mielestäni se on riittävä. No, tietysti on ihmisiä ja järjestöjä, joiden mielestä esityksestä puuttuu joitakin alueita, mutta EU:n vertailussa suojeleusityksemme on hyvä.* – Naturasta kohta lisää.

Metsätalouden ympäristöohjelma muuttaa asenteita, ylläpitää konsensusta ja parantaa imagoa, Viitala kirjoitti. Tuskin sentään kaikkea tätä, jos sellaista yleensäkin tapahtui, kannattaa laskea ympäristöohjelman ansioksi. Oli paljon muutakin, ennen kaikkea se, että metsässä toimittiin uudella tavalla – tehtiin, eikä vain puhuttu (ja kirjoitettu); ilmeisesti paljon siitä olisi tehty ilman ohjelmaakin.

Sitä paitsi muutokset veivät aikaa; tämä koski myös metsä- ja luontoväen keskinäisten suhteiden vakiinnuttamista. Sen osoitti hyvin hallituksen metsäpoliittinen selonteko, joka oli metsälainsäädännön uusinnan ohella sisällytetty Paavo Lipposen hallitusohjelmaan ja joka oli tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 1998 alussa. Maa- ja metsätalousministeriö apunaan Metsäpolitiikan neuvottelukunta hoiti selonteon valmistelun. Jostain syystä ”vanhat voimat” pääsivät selonteon muotoilussa niskan päälle, ja ministeriön (Viitalan) esitys ei kelvannut luontoväelle.

Kritiikki oli murskaavaa. Ympäristöministeriön luonnonsuojelejohtaja Ilkka Heikkisen mukaan kun metsäpolitiikassa oli otettu jo yksi askel eteenpäin, niin nyt nähdään tarpeelliseksi ottaa varmuuden vuoksi kaksi askelta taaksepäin. Suomen Luonnonsuojeleliitto puolestaan totesi kirjelmässään ministeri Hemilälle: *Selonteon hyväksyminen ministeriön esittämässä muodossa pilaisi kansallisen metsäyhteisymmärryksen ainekset.* Hallitus päättikin luopua selonteon antamisesta ja siirtyi suoraan valmistelemaan Kansallista metsäohjelmaa (senkään valmistelu ei edennyt ristiriidoitta).

Miksi näin kävi, johtui selonteon valmistelutyötä johtaneen Viitalan mukaan *metsäpoliittisen arviointi-*

työn pettämisestä; valmistelua tehtiin pienessä piirissä lähinnä virkamiestyönä ilman tutkijoiden tai luontojärjestöjen mukanaoloa. Peiliin katsominen olisi siis saattanut olla Viitalalle paikallaan. – Myöhemmin 2000-luvulla on metsä- ja luontoväen kesken päästy rakentavampaan yhteistyöhön, mitä osoittaa esimerkiksi Metso-ohjelman valmistelu ja toteutus.

RANTOJEN JA METSIEN SUOJELUA

Raivoisa vastustus rantojensuojeleohjelmalle, otsikoi Metsälehti kesällä 1990. Ympäristöministeriö oli julkaissut ohjelman maamme arvokkaimpien rantojen suojelemiseksi rakentamiselta sekä samalla rantametsät hakkuilta. Niin merialueita kuin sisävesiä koskevassa suojeleusityksessä oli 138 kohdetta, mutta rantaviivaa oli peräti 12 000 kilometriä eli 5 % kaikista rannoista. Suojele kohdistui kaikkein ankarimmin silloiseen Mikkelin lääniin, ja esimerkiksi Anttolan rannoista 28 % oli suojelelullista. Ohjelma oli tarkoitus toteuttaa ensisijaisesti yleiskaavoituksella. Lisäksi rantoja voitiin hankkia valtiolle vapaaehtoisilla kaupoilla ja viime kädessä pakkolunastamalla.

Ymmärrettävästi rantojensuojeleohjelma sai rantojen omistajilta täystyrmäyksen, etenkin kun se oli valmisteltu ”perinteiseen tapaan” virkamiestyönä. *Metsälehdessä* mukaan ohjelmaa *pidetään ylimitoitettuna, sen runsaan miljardin markan kustannusarviota täysin epärealistisena ja valtion täyden korvauksen lupauksia epäuskottavana.* Kaavoitusvaihe merkitsi toimenpidekieltoja, ja muutenkin Tapion lakimies Pentti Juntusen mukaan *ohjelmassa, vietäisiin se läpi millä hyvänsä konstilla, on toinen toistaan ilkeämpiä salakuoppia.*

Jatkokäsittelyssä kohteiden määrä väheni yhdeksällä ja suojeleavan rantaviivan pituus neljänneksellä. Valtioneuvosto vahvisti ohjelman vuoden 1990 lopulla, ja sittemmin sen toteutus on saatu loppuun viedyksi. Keskustelua ohjelmasta käytiin kuitenkin pitkään, eikä mitenkään kiittävässä hengessä. Korvauksista huolimatta vieläkin tapaa katkeroituneita maanomistajia, ja edelleen metsien hakkuut rantojensuojelealueilla ovat luvanvaraisia. – Rantojensuojeleohjelma on vain yksi lukuisista maamme maan-

käyttöä koskevista suojeleohjelmista. Valtioneuvosto on tähän mennessä hyväksynyt seitsemän luonnon-suojeleohjelmaa, jotka ovat kansallis- ja luonnonpuisto-ohjelma sekä soiden, lintuvesien, harjujen, lehtojen, rantojen ja vanhojen metsien suojeleohjelmat.

Useimmissa näissä metsällä on keskeinen asema, vanhojen metsien ohjelmassa erityisesti. Vaatimukset metsien suojeleusta olivat alkaneet jo 1880-luvulla, mutta ensimmäiset kansallispuistot saatiin perustetuksi vasta vuonna 1938. Syy ei ollut ainakaan metsämiehissä, jotka olivat pitkään olleet nimenomaan metsien suojeleua ajamassa. – Nykyään meillä on 37 kansallispuistoa. Niiden pinta-ala edustaa vain kolmasosaa Suomen suojeleujen metsien alasta, joka on 2,2 milj. hehtaaria eli 9 %. Se nousee ainakin 10 %:iin lähiaikoina.

Virallisten suojeleohjelmien ohella meillä on myös vapaaehtoisesti suojeleuna metsiä, on erilaisia säästö-, aarni- tai vaikkapa WWF:n ”Perintömetsiä”. Sellaisia suojeleukohteita, joista monet ovat jo 100 vuotta vanhoja on kaikkien omistajaryhmien, mutta erityisesti yhtiöiden ja valtion metsissä; monet niistä aikoinaan vielä ”luvatta” perustettuja. Näistä kaikista mittavin vapaaehtoisesti ja korvauksetta aikaan saatu on UPM:n vuonna 2003 perustama ”Aarnikotkan metsä”, joka liitettiin samaan aikaan perustettuun Repoveden kansallispuistoon.

MYÖS VANHAT METSÄT SUOJELLAAN...

Vanhojen metsien suojeleu on varmaan puhuttanut enemmän kuin mikään muu, vaikka moni luonnon- ja kansallispuisto perustettiin juuri sellaisten suo-

Oulangan 270 km² laaja kansallispuisto sijaitsee Kuusamon ja Sallan rajalla Koillismaan ylängöllä. Idässä puisto rajoittuu Venäjän rajaan, josta alkaa Oulankaan saumattomasti liittyvä Paanajärven kansallispuisto. Puisto saatiin perustetuksi vasta vuonna 1956; tehoton byrokraatia sekä paikallinen ja poliittinen eduntavoittelu estivät sen aiemman suojeleun rajoilta hakkuilta. Kuva Kiutakönkään yläpuolelta.

jelemiseksi tai aikaansaamiseksi. Vuonna 1991 säädetty erämaalaki käynnisti uuden vaiheen vanhojen metsien suojelussa; lain piiriin tuli maa-alaa 1,5 milj. hehtaaria pohjoisimmassa Lapissa. Vaikkeivat erämaa-alueet olekaan varsinaisia suojelualueita, niissä metsät tulee kuitenkin säilyttää luonnontilaisina. Metsähallitus on ollut alusta pitäen vahvasti tämän päätöksen takana.

Samaan aikaan kartoitettiin myös Etelä-Suomen vanhat metsät, joita ei löytynyt enempää kuin 7 000 hehtaaria. Näistä osa ehdittiin kuitenkin hakata kartoituksen aikana, koska läänien ympäristöviranomaiset halusivat pitää kohteet viimeiseen asti salassa! Kartoituksen ollessa vielä käynnissä Luonnonsuojeluliiton pääsihteeri Esko Joutsamo toteasi, että mikäli löydetty aarniometsät saadaan suojeluksi, Etelä-Suomessa ei ole tarvetta isompiin metsien suojeluohjelmiin, koska sellaisia alueita ei edes ole. *Sitä vastoin uhanalaisten lajien suojeluun tarvitaan lisää suojelualueita, mutta ei niitä varten tarvita käsittääkseni tuhansia hehtaareita.*

Monen muun luontoihmisen mielestä Joutsamo oli väärässä, ja siksi myös metsätalouden ympäristöohjelmassa vanhojen metsien suojelu nousi keskeiseksi tavoitteeksi. Syksyllä 1991 asetetun Pertti Rassin johtaman suojelutyöryhmän sekä myöhempien muiden työryhmien esitysten pohjalta on sen jälkeen tehty lukuisia esityksiä ja päätöksiä vanhojen metsien suojelusta Pohjois- ja Etelä-Suomessa, lähinnä valtion metsissä. Valtioneuvosto vahvisti vuonna 1996 Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojeluohjelman. Se käsitti kaikkiaan noin 300 000 hehtaaria, josta metsämaata oli kuitenkin vain – tai peräti – 70 000 hehtaaria. *Poliittinen tahto ja rohkeus ei tuolloin kuitenkaan riittänyt kaikkien luonnontieteellisesti arvokkaiden metsäalueiden sisällyttämiseen suojeluohjelmaan,* Esko Joutsamo kirjoitti myöhemmin. *Tämä puute kylvi useiden tulevien metsäkiistojen siemenet.* – Metsähallituksen ja luontojärjestöjen vuonna 2003 käynnistämän ns. dialogiprosessin avulla kiistat alkavat olla mennyttä aikaa; samalla kuitenkin on melkoisesti lisää Perä-Pohjolan metsiä tullut suojelun piiriin.

Kaikkien eri suojelupäätösten jälkeen maamme vanhojen metsien suojeluohjelmaan kuuluu noin 320 000 hehtaaria, joista vajaat 30 000 hehtaaria sijaitsee Etelä-Suomessa. Lisäksi Etelä-Suomen Natura-alueilla on vanhoja metsiä, ja myös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma (Metso) edesauttaa vanhojen metsien säilymistä.

...VAAN EI TAISTELUITTA

Vanhojen metsien suojelu on tarjonnut myös kaikkein näyttävimmät ympäristökonfliktit, joissa useimmissa Greenpeacellä on ollut ”ulkomaankorttinsa” ansiosta keskeinen rooli. Ne alkoivat valtionmetssä Vieremän Talaskankaalla vuonna 1988, mistä Luonto-Liiton Olli Turunen kertoo: *Kun Talaskankaan suojelu ei vetoomuksista huolimatta edennyt, käynnistyi kiista, joka keräsi satoja ihmisiä eri puolilta maata metsäaktiivismin pariin ja vanhojen metsien suojelu sai runsaasti julkisuutta. Suojelukiistan aikana nähtiin myös lukuisia suoran toiminnan kabakointa, joissa luonnonsuojelijat yrittivät estää metsän hakkuun ja poliisit puolestaan turvata hakkuiden jatkumisen. Kiista päättyi aktivistien voittoon, ja heitä tukenut Vuolijoen kirkkoherra Markku Simula sai pitää koko porukalle ”pakanoitakin liikuttaneen” metsäaiheisen jumalanpalveluksen. Osin Talaskankaan ansiosta ympäristöministeriö laati Etelä-Suomen vanhoille metsille kaksi suojeluohjelmaa, joiden merkitys on korostunut entisestään viime vuoden tarkoissa lajistokartoituksissa.* – Greenpeacen keskeistä roolia todistaa sekin, että kun järjestö päätti 2000-luvun alkuvuosiin vetäytyä Ylä-Lapista, metsäkiistat lopahtivat lähes siihen, vaikka kotimaiset järjestöt olivat tuolloin hyvinkin taisteluhenkisiä.

Talaskangasta seurasivat Sopenkorpi, Kessi, Porkkasalo... Ne kaikki muistuttavat mieliin, miten ympäristöaktivistit olivat näillä hakkuutyömailla kipeilleet puihin tai kahliutuneet metsäkoneisiin. Sitä Turunen ei kuitenkaan mainitse, että kaikissa näissä kiistoissa syyttömät metsurit ja koneyrittäjät olivat varsinaisia sijaiskärsijöitä ja paljolti myös maksu-miehiä. Metsähallitus oli useimmiten kiistojen syntipukkina – useimmiten aiheetta; alkuhaparointien

jälkeen Metsähallituksen väki selviytyi melkoisen asiallisesti näistä kiistoista. Tiedotuksellisesti kaikki tapaukset menivät luontoväen voittopiikkiin, ei välttämättä heidän ansiostaan, vaan toimittajien lähdekritiikin puutteesta.

Metsäyhdistyksen Hannes Mäntyranta muistuttaa kuitenkin, että myös metsäpuolella osattiin ennakoida ja toimia. *Tulee mieleen esimerkiksi taannoiset Metsäliiton saarihakkuut Näsijärvellä, minkä suhteen osattiin olla varuillaan. Päätettiin, että aina kun joku tulee kyselemään, pannaan yksityinen metsänomistaja eturiviin ja Metsäliitto taka-alalle. Tulos oli uskoton: aktivistit sanoivat suoraan, ettei me niiden kanssa haluta kiistellä ja pakkasivat kampeensa. Jälleen yksi todistus siitä, että kiistoja pitää yllä ennen muuta hyvä vihollinen, kuten iso firma tai valtio, mutta huonoa vihollista vastaan ei haluta leimautua.*

Konfliktit lisäsivät ulkomaisten ympäristöjärjestöjen sekä myös teollisuuden asiakkaiden mielenkiintoa Suomen metsäasioihin, etenkin kun vielä Suomesta käsin ruokittiin näitä epäluuloja. UPM:n Päivi Salpakivi myöntää, että kiinnostus yllätti metsäammattilaiset eikä siihen suhtauduttu aluksi riittävällä vakavuudella. *Muistan ensimmäisen Englannista lähetetyn naisten ympäristöverkoston huolenilmaiskirjeen, joka laitettiin saman tien roskakoriin. Kyselyjen ja kirjeitten määrä alkoi kasvaa, ja niissä käsiteltiin Suomen ohella myös Venäjän vanhojen metsien hakkuista. Mukaan mahtui monenlaista, esimerkiksi yksi englantilainen koululuokka kyseli pohjoisten lumimetsien hakkuista. Kyselyt saivat huippunsa sähköpostikampanjoista, jotka kohdistuivat pääasiassa vanhojen metsien hakkuisiin meillä ja Venäjällä, etenkin ns. moratorioalueilla. Lisäksi kyseltiin valkoselkätikasta, liito-oravasta, kuukkelista sekä uuden metsälain tulkinnoista, mikä osoittaa, että apua kyselyihin oli annettu Suomesta käsin.* Mäntyrannan mukaan kotimaisten ”quislingien” mukanaoloa todistaa sekin, että suomalaiset pitkät nimet ä- ja ö-kirjaimineen osattiin kirjoittaa täsmälleen oikein, ja se, että suomalaiset puhelinnumerot oli kirjoitettu muodossa, joka toimii vain Suomessa (siis ilman +358-alkua).

Enso joutui kaikkein kovimman kampanjoinnin kohteeksi. Yhtiön ”Tuohitorvi”-lehdessä kirjoitettiin vuoden 1996 alussa: *Enson metsienkäsitteelyyn kohdistui syksyllä 1995 Saksan Greenpeace-järjestön käynnistämänä mittavin ympäristökannanotto, mitä suomalaisia vastaan on koskaan järjestetty. Järjestön organisoimana on toimitusjohtaja Jukka Härmälälle lähetetty 97000 postikorttia ja lisää tulee. Korteissa ollaan huolissaan Enson mukanaolosta Euroopan viimeisten aarnimetsien hävityksessä. Härmälän saamista korteissa oli kuvattuna suomalainen ”aarnimetsä” ennen ja jälkeen hakkuun sekä teksti ENSO Räumt auf! Enso toimi taiten ja käynnisti välittömästi vastauskampanjan: se lähetti kaikille kortin lähettäneille palautuskortin, jossa näytettiin suomalaista metsää ja tekstinä oli Wissen Sie, dass... Lisäksi kortissa pyydettiin täsmäntävää vastausta pariin metsälliseen kysymykseen. Saksalaiset yllättyivät täysin Enson toiminnasta, mutta vastauspostia tuli liki 20000 kortin verran. Greenpeace ei kuitenkaan tyytynyt häviöön, vaan lähetti jäsenilleen kirjeen, jossa väitettiin Enson valehtelevan! – Ulkomaiset kyselyt ja kampanjoinnit alkoivat vähetä, kun yhtiöt rakensivat alkuperänseuranta-, chain of custody- ja niihin liittyvät auditointijärjestelmänsä; ilmeisesti metsäaiheessa alkoi muutenkin olla jo astian makua.*

Greenpeace ei kuitenkaan jättänyt ”Suomen asiaa” sikseen, vaan jatkoi taisteluaan erityisesti Lapin metsien suojelun puolesta – tarvittaessa vaikka ”luonnonmukaisin asein” eli moottorikelkoin! Ympäristöministeri Pekka Haavisto totesikin huhtikuussa 1995 Ilta-Sanomissa: *Ja Greenpeacen kohdalla metsärauhasta on varmasti turha puhua. Hehän tuhoaisivat itsensä, jos lähtisivät mukaan johonkin valtakunnalliseen pakettiin tai konsensukseen.* – Greenpeace sulki kuitenkin 2000-luvun ensikymmenen puolivälissä Lapin leirinsä ja on ollut senjälkeen lähes ”ääneti”: rintaman puolustus jätettiin suomalaisille ”aseveljille”.

Ympäristöjärjestöjen mielenkiinto suomalaisten metsäyhtiöiden ulkomaisiin metsä- ja metsäteollisuushankkeisiin on kuitenkin säilynyt vahvana. Venäjän ohella kritiikkiä on kohdistettu toimintaan ai-

nakin Kiinassa, Indonesiassa ja Brasiliassa, osin myös Uruguayssa, joskin siellä Botnian (nyk. UPM:n) sellutehtaaseen kohdistetut mielenosoitukset olivat enemmän poliittisia luonteeltaan. Arvostelu on kohdistunut etenkin sademetsien hakkuisiin ja niitä korvaavien istutusmetsien monokulttuureihin, mutta myös maanomistukseen ja -käyttöön sekä paikallisiin sosiaaliongelmiiin. Salpakiven mukaan yhtiöt ovat vastanneet arvosteluun, tai pikemminkin syytöksiin, ottamalla käyttöön uusia työkaluja: ympäristö- ja sosiaalisia auditointeja, puun alkuperän seuranta, metsäsertifiointia sekä ympäristönhallintajärjestelmiä.

On myös sitouduttu ennallistamistoimiin; esimerkiksi Stora Enso ei käytä sademetsiä selluntekoon, vaan päinvastoin istuttaa myös sademetsän lajeja sellaisten metsien palauttamiseksi. Ennen kaikkea on lisätty avoimuutta ja viestintää, mikä ei ole aina kovinkaan helppoa. *Milläpä puolustaudut, kun esimerkiksi Sumatralla häviää vuosittain 10 000 hehtaaria sademetsiä, ja ne hakataan lähinnä paikallisen väestön päivittäisiä ruokatarpeita varten*, kysyy Päivi Salpakivi.

METSIIEN SUOJELUN MALLIMAA

Meillä vanhojen metsien suojeluun herättiin auttamatta liian myöhään, mutta silti 300 000 hehtaaria suojeltuja metsiä ei ole mikään väheksyttävä määrä, päinvastoin. Totta on sekin, että lähinnä juuri luontoaktivistien ansiosta näinkin paljon metsiä on suojeltuna.

Syyttä ei Suomea pidetä luonnonsuojelun mallimaana. *Suomen luonnonsuojelualueet ovat yleisesti ottaen hyvin hoidettuja ja toiminnan resurssit ovat hyvät*, aloitti kansainvälinen arviointiryhmä maamme suojelualueiden tilaa koskevan raporttinsa yhteenvedon, ja vuonna 2005 julkaistu arvio jatkui: *Monien muiden maiden luonnonsuojelualuejärjestelmiin verrattuna Suomen luonnonsuojelualueet ovat kadehdittavassa asemassa ja niiden tulisi toimia mallina muille*. Toki parannettavaakin löytyi, mm. Etelä-Suomen pohjoista heikompi suojelutilanne; ainakin prosentteina mitattuna.

Etelä-Suomen suojelutilanteelle on kuitenkin selityksensä, jotka lähtevät alueen maankäytön ja omissuhteiden kehityksestä. Lisäksi kaiken aikaa tapahtuva metsämaan nakertaminen rakennus-, liikenne-

”Suomen luonnonsuojelualueet ovat yleisesti ottaen hyvin hoidettuja ja toiminnan resurssit ovat hyvät.”

–KANSAINVÄLINEN ARVIOINTIRYHMÄ

ja muihin tarkoituksiin on heikentänyt myös suojelumahdollisuuksia. Kun siitä huolimatta luontoväen ”mantraksi” on tullut puhua Etelä-Suomen vanhojen metsien vähydestä, niin tähän Hannes Mäntyrannalla on tapana heittää takaisin: *Kuvitellaanpa, että Etelä-Suomi olisi itsenäinen valtio, niin silloin vain kaksi Euroopan maata menisi obi metsien tiukassa suojelussa, ne olisivat Ruotsi ja Pohjois-Suomi*.

Etelä-Suomessa on kuitenkin 100-vuotiaita metsiä yli kaksi kertaa niin paljon kuin 1950-luvulla. Kun professori Kari Mielikäinen keskusteli asiasta viitisen vuotta sitten maamme tunnetuimpana pidetyn ympäristötutkijan Ilkka Hanskin kanssa, tämä oli vastannut, ettei niillä Etelä-Suomen vanhoilla metsillä ole hänen mielestään mitään arvoa, *kun niistä osa on viljelty ja pilattu alaharvennuksin. Kysyin: Mahtaakohan tuo toukka ymmärtää, kun se yli 100-vuotiaaseen maahan kaatuneeseen puuhun porautuu, että tuo puu on ensimmäiset kaksi vuotta saattanut viettää taimitarhalla ja vain 98 vuotta metsässä. Tai, että sen vierestä on alaharvennuksessa puu kaadettu pois, ja että se on arvottomampaa lahoa puuta toukalle nyt, kun se on tällä tavalla käsitelty. Ei Hanski siihen oikein osannut vastata*.

Etelä-Suomen suojelun tilaa on myös pyritty kohentamaan, ja vuonna 1999 asetettiin ns. ESSU-työryhmä selvittämään suojelun kehittämistarpeita Etelä-Suomen sekä Pohjois-Suomen länsiosan alueilla. ESSU:sta ei tullut mitään suojeluohjelmaa, vaikka luontoväki sellaista tavoittelikin, vaan tarvearvio. Työryhmä ei myöskään päätenyt mihinkään tavoitrepräsenttiin metsien suojelussa, vaan erilaisiin linjauksiin, kuten lahoppuun määrän voimakkaaseen lisäämiseen talousmetsissä. Lisäksi se ehdotti suojel-

tujen ja talousmetsien väliin uutta käyttöluokkaa, luonnonsuojelullisesti arvokkaat metsät; sellaisia oli aiemminkin esitetty nimellä luonnonarvometsä.

ESSU ei johtanut tämän pitemmälle, mutta sen seuraajaksi perustettiin vuonna 2000 kansliapäällikkö Sirkka Hautojärven johtama Etelä-Suomen metsien suojelutoimikunta (Metso). Se sai aikaan laajan toimintaohjelman metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi etelässä ilman varsinaisia suurten suojelualueiden perustamista. Ohjelman kokeiluhankkeet kehitettiin kokonaan uusista lähtökohdista, ja ohjelmaan osallistuminen oli metsänomistajille vapaaehtoista. Näitä keinoja olivat luonnonarvokauppa ja yhteistoimintaverkostot. Ohjelma toteutettiin vuosina 2002–07, ja sitä seurasi Metso II vuosille 2008–16. Vuoteen 2012 mennessä Metso II -ohjelmalle on myönnetty rahoitusta noin 180 milj. euroa. Metson merkitys on siinä, korostaa Stora Enson Pekka Kallio-Mannila, että *Metso perustuu vapaaehtoisuuteen ja mahdollisuuksiin, ei uhkaan ja pakkoon.*

Metson ansiosta onkin voitu rakentaa vapaaehtoisuuden pohjalta aiempaa laajempi suojelualueiden verkosto – olkoonkin että alueet ovat pienikokoisia – mikä turvaa osaltaan monimuotoisuuden säilymistä eteläisen Suomen metsissä. Ja tämä on voitu viedä läpi ilman ”perinteisiä” konflikteja. UPM:n Timo Lehesvirta totesikin Metsosta vuonna 2008: *Ohjelman kokonaisuus on rakennettu sivistyneen luonnonsuojelun palikoista: vapaaehtoisuudesta, talousmetsien luonnonsuojelun merkityksestä, uusista innovatiivisista keinoista ja uusista yhteistyömuodoista eri toimijoiden kesken.* Se heikkous Metsossa ehkä on, että sitä toteutetaan lähinnä vain metsäkeskusten vetäminä hankkeina.

Metsien suojelussa Suomi on ylivoimainen Euroopan mittakaavassa. Tiukasti suojeltujen metsien määrä ja osuus on Suomessa niin suuri, että voi hyvin sanoa valtaosan Länsi-Euroopan tiukasti suojeluista metsistä olevan Suomessa.

NATURAN KIROT JA ILOT

Kun Suomi liittyi Euroopan unioniin, se sitoutui noudattamaan EU:n luonto- ja lintudirektiivejä. Niistä luontodirektiivi sisältää luontotyyppien ja

lajien suojelun siten, että kunkin tyyppin suotuisan suojelun taso säilyy. Direktiivit tuli toteuttaa osana eurooppalaista Natura 2000 -suojelualueverkostoa kesään 2004 mennessä.

Tarkoitus oli, että Natura-verkoston kuuluisi lähinnä jo perustettuja suojelualueita sekä eri suoje- luohjelmiin kuuluvia alueita. Valmisteluvaiheessa Naturaan esitettiin kuitenkin liitettäväksi runsaat 100 000 hehtaaria yksityismaita, jotka eivät kuulu- neet mihinkään suojeluohjelmiin. Perusteluna oli, että niillä oli katsottu olevan sellaisia luontotyyppejä tai lajiesiintymiä, joita ei ollut lainkaan tai riittävästi suojeluohjelmien alueilla.

Syntyi massiivinen vastaliike, ja Naturasta tuli MTK:n lietsomana kirosana metsänomistajien kes- kuudessa. Viitala epäilee, että vaikka järjestö pyrki- kin kampanjalla maanomistajien etujen puolustamiseen, se samalla halusi nostaa profiliaan, kun kerran *ym- päristöministeriö tarjosi Naturan tarjottimella MTK:n hampaisiin*, kuten muuan sosiologi asian muotoili.

Professori Rauno Ruuhijärvi puolusteli ympäris- töviranomaisten toimia Lindroosin kirjassa: *Valmis- teluaika jäi niin lyhyeksi, että meillä ei ollut riittävästi henkilökuntaa, joka olisi voinut keskittyä kertomaan kansalaisille, mitä Natura on. Syntyi väärinkäsityk- siä. Ehkä juuri tästä myös johtuu, että jotkut etujär- jestöt, metsänomistajien ja maataloustuottajien puolel- la, myös metsäteollisuus ja kunnat säikähtivät, että nyt kahlitaan todella taloustoimintaa.* Ruuhijärvi unohti kuitenkin käyttäytymistavat, joilla ministeriön vir- kamiehet väliin sovelsivat Natura-karttoja piirtä- essään. Syyttä ei ympäristöministeriön kansliapääl- likkö Sirkka Hautojärvi neuvonut alaisiaan ”Maas- Tullissa” tammikuussa 1997: *Koputa omistajan ovelle ennen maastokäyntiä.*

Natura-sota rauhoittui vähitellen, kun siirryttiin asiallisempaan vuoropuheluun sekä päästiin so- pimukseen korvauksista. EU:n komission vah- vistamaan Suomen Natura-verkoston kuuluu 3,6 milj. hehtaaria maa-alueita; niistä 3 % eli em. runsaat 100 000 hehtaaria eivät kuuluneet aiempiin suojelu- alueisiin tai -ohjelmiin. – Natura oli opetustarina, jo- ka ilmeisesti on myös tullut luetuksi ja ymmärretyk-

si. Sitä todistaa etenkin Metson toteutustapa, minkä sanotaan puhdistaneen Naturen jättämiä haavoja ympäristöviranomaisten ja metsänomistajien välillä.

METSÄSERTIFIOINNIN MONET MUTKAT

1990-luvun alussa tuli suomalaiseseen metsäkeskusteluun uusi termi, metsien sertifiointi tai metsäsertifiointi. Se voidaan määritellä hieman eri sanoin, näin sitä luonnehditaan Metsäliiton nettisivuilla: *Metsäsertifiointi on vapaaehtoinen menettely, jonka avulla edistetään kestävä metsätaloutta. Siinä riippumaton osapuoli antaa kirjallisen todistuksen eli sertifikaatin siitä, että metsiä hoidetaan ja käytetään sovittujen vaatimusten mukaisesti. Puusta valmistetun tuotteen ostajalle sertifikaatti on osoitus siitä, että siihen käytetty raaka-aine on peräisin ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla hoidetusta metsästä.*

Metsäsertifikaatti takaa siis ennen kaikkea hyvän metsänhoidon. Sertifioinnissa tarkistetaan, täyttääkö metsien hoito ja käsittely sovitut vaatimukset. Tarkastuksen (auditoinnin) tekee kolmas, riippumaton osapuoli, joka myöntää vaatimukset täyttävälle metsälle sertifikaatin.

Metsäsertifiointi ei ollut suomalainen keksintö, vaan sen juuret ovat kansainvälisiä, 1980-luvun lopulla tropiikin metsien pelastamiseen intoutuneiden kansalaisjärjestöjen aikaansaamia. Siitä syntyi uusi metsienpelastusliike, joka järjestäytyi vuonna 1993 kansainväliseksi järjestöksi Forest Stewardship Council (Hyvän metsänhoidon neuvosto), FSC. Neuvosto rakensi metsien sertifiointijärjestelmän, jossa oli 10 yleisperiaatetta ja niille 50 kriteeriä. FSC:stä tuli nopeasti ympäristöjärjestöjen tukema järjestelmä, ja se oli ainoa kansainvälinen metsäsertifiointijärjestelmä vuoteen 1999 saakka.

Suomeen saatiin kansallinen metsäsertifiointijärjestelmä samana vuonna 1999. Sen synnyttäminen oli niin monivaiheinen prosessi, että siitä on kirjoitettu jo kaksi kirjaa: Hannes Mäntyrannan ”Metsäsertifiointi – ideaalista itsetarkoitukseksi” (2002) sekä Juhani Viitalan ”Metsäsertifiointimme koko kuva” (2003). Miten kosolti kaikkea muuta aiheesta on sertifiointiprosessin aikana ja sen jälkeen kirjoi-

tettu, sitä ei kukaan tiedä: järjettömän paljon. Tässä voidaan kertoa ainoastaan tarinan pääjuoni.

Ennen kuin varsinainen sertifiointiprosessi pääsi alkuun, ”sertifikaatteja” oli jo opittu käyttämään Suomessa. Maa- ja metsätalousministeriö näet kirjoitti pyynnöstä metsäyhtiöiden käyttöön erikielisiä todistuksia, jotka esimerkiksi englanninkielisessä versiossa oli otsikoitu ”Certificate”. Niissä kuvattiin Suomen metsätaloutta sekä täällä harjoitetun metsätalouden periaatteita sekä metsälainsäädäntöä ja metsien suojelua. Oliko näillä ”serteillä” mitä arvoa, on vaikea sanoa, mutta eivät ne ainakaan haitaksi olleet. Myös Metsätalouden ympäristöohjelmassa tarjottiin metsänomistajille myönnettävät ympäristötodistukset keinona lisätä metsäluonnon monimuotoisuutta.

Ruotsissa alkoi keskustelu metsätalouden ekomeerikistä, sertifikaatista, vuonna 1993, meillä noin vuotta myöhemmin. Tuolloin tehtiin Suomen WWF:n ja keskeisimpien metsäalan toimijoiden yhteistyönä selvitys metsien sertifiointin edellytyksistä Suomessa. Sen pohjalta toteutettiin vuonna 1995 sertifiointia selvittävä pilottihanke Pirkanmaalla.

Vuoden 1994 esiselvitys suositti pohjoismaisen yhteistyön käynnistämistä metsäsertifioinnissa. Näin myös tapahtui: kesällä 1995 käynnistyneen projektin toisen vaiheen raportti julkaistiin loppuvuodesta 1996, ja siinä todettiin Suomen, Ruotsin ja Norjan metsänomistajien ja metsäteollisuuden pitävän tärkeänä, että *kaikkien kolmen maan sertifiointi on markkinoilla samassa asemassa ja että sertifiointia sovelletaan näiden maiden metsissä samalla tavalla*. Tähän yksituumaisuus jäikin, sillä Ruotsi – kaksilla korteilla pelaten – irtosi yhteistyöstä; se oli lähtenyt jo liki vuotta aikaisemmin FSC:n tielle.

Suomessa ryhdyttiin heti tämän jälkeen rakentamaan omaa sertifiointijärjestelmää. Tavoitteena oli, että myös luontojärjestöt saataisiin siihen mukaan, ilman että olisi millään tapaa sitouduttu FSC:hen. Suomessahan metsäala on alusta pitäen vierastanut FSC:tä lähinnä sen epädemokraattisen päätöksentekojärjestelmän takia. Kuitenkin jo prosessin alkuvaiheessa osapuolten käsitykset hankkeen suhteesta FSC:hen erosivat.

Juhani Viitalan johtama metsäsertifioinnin standardityöryhmä aloitti työnsä elokuussa 1996. Mukana oli 29 organisaatiota, joista kahdeksan edusti ympäristöintressejä. Lisäksi työssä oli mukana tieteellinen asiantuntijaryhmä. Monien vaiheiden ja ankarien erimielisyyksien jälkeen standardityöryhmä hyväksyi Suomen metsien sertifiointijärjestelmän huhtikuussa 1997. Kaikkiaan siihen tuli 37 sertifiointikriteeriä. Hyväksyntä ei ollut kuitenkaan täysin yksimielinen: viimeisen kokouksen alussa LuontoLiiton Juho Pennanen ilmoitti eronneensa työryhmästä edellisenä iltana!

Sertifiointijärjestelmä sai julkisuudessa myönteisen vastaanoton. Maa- ja metsätalousministeri Kalevi Hemilä ja ympäristöministeri Pekka Haavisto totesivat yhteisessä tiedotteessaan mm: *Onnittelemme työryhmää maailmanlaajuisestikin ainutlaatuisesta työstä. Työryhmä on pystynyt onnistuneella tavalla luomaan suomalaisiin, pienmetsälövaltaisiin olosuhteisiin soveltuvan metsien sertifiointijärjestelmän. Tehtävä on ollut vaikea ja vaativa, koska mallia ei ole ollut otettavissa mistään muualta.* Myös lehdistö suhtautui esitykseen myönteisesti, Helsingin Sanomat otsikoi pääkirjoituksensa *Sertifioinnin edelläkävijä* ja Metsälehti totesi: *Suomi voitti Ruotsin selvästi metsäsertifioinnin ensierässä.*

Voiton huumaa jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi. Osalle maamme ympäristöjärjestöistä oli ilmeisesti vaikea tunnustaa, että Suomessa pystyttiin luomaan Ruotsia nopeammin kilpaileva ja varmaan myös parempi sertifiointijärjestelmä. He ryhtyivätkin välittömästi levittämään ulkomaille kielteistä kuvaa Suomen järjestelmästä: esimerkiksi Suomen Greenpeacen tiedotteessa väitettiin Suomen metsäsertifioinnin olevan vain propagandaa. Luontojärjestöjen viestinnän tehokkuutta kuvaa hyvin Päivi Salpakiven muistelu: *Läksin Olav Henriksénin kanssa heti seuraavalla viikolla esittelemään metsäsertifiointijärjestelmäämme Englantiin, ja tyrmistyksemme oli suuri, kun iso asiakkaamme oli jo saanut järjestelmästä ympäristöjärjestöjen tyrmäyksen; meillä tuskin oli saatu sitä käännettyä englanniksi. Se olisikin pitänyt kääntää välittömästi ja toimittaa FSC:lle, niin olisi päästy ainakin keskuste-*

luhytteen. Suomalaisen ”kapinallisten” innostamana joukko kansainvälisiä ympäristöjärjestöjä lähetti sittemmin standardityöryhmän jäsenille kirjeen, jossa ilmaistiin syvä huoli Suomen standardin alhaisuudesta. Työryhmässä mukana ollut Timo Kivimaa piti kirjettä asiantuntemattomana ja pahoitteli, että yksipuolinen kritiikki perustui kotimaan ympäristöjärjestöiltä saatuun tietoon. Hänen mielestään *suomalaiset kriteerit laadittiin niin, että myös FSC:n kriteerit jäsenyyttä lukuun ottamatta voidaan täyttää.*

Ruotsin FSC-pohjainen järjestelmä valmistui keuhalla. Vaikka Suomi olikin saanut järjestelmänsä valmiiksi ennen Ruotsia, tätä etua ei osattu käyttää hyväksi. Viitalan mukaan viestintä ontui pahan kerran, *valittiin aikalisän ja perusteellisen viimeistelyn tie.* Niinpä järjestelmä saatiin valmiiksi lopullisesti vasta marraskuussa 1998. Tämän vaiheen aikana myös muut ympäristöjärjestöt irtautuivat järjestelmästä; tosin niin Luonnonsojeluliitto kuin WWF:kin olivat valmiit sopuratkaisun hakemiseen. Se ei kuitenkaan onnistunut lähinnä MTK:n tiukkojen kannottojen takia. WWF:n metsäpäällikkö Harri Karjalainen totesikin katkerana vuonna 1998: *Luonnonsojelujärjestöt kokevat tulleen petetyksi metsien sertifiointihankkeessa. Kun lähdimme keuhalla 1996 laatimaan sertifiointistandardeja Suomeen, halusimme varmistaa, että työn tavoitteena on FSC:n mukainen malli. Työryhmä hyväksyi vuoden päästä ehdotuksen, josta oli tarkoitus jatkaa. Silloin metsänomistajat ja metsäteollisuus käänisivät kelkkansa eivätkä halunneet enää jatkaa työtä niin, että standardi voi saada FSC:n hyväksynnän. He ilmoittivat pyrkivänsä kansalliseen sertifiointimalliin. Se johti nykytilanteeseen, jossa FSC-työtä tehdään ympäristöjärjestöjen työryhmässä ja Suomi-sertiä metsäsektorin tahojen ryhmässä.* – Luontojärjestöjen valmistavan työn jälkeen perustettiin syksyllä 2000 ympäristöministeri Sirpa Pietikäisen johdolla työryhmä, jonka tehtävänä oli laatia Suomelle kansallinen FSC-standardi; hanke ei kuitenkaan onnistunut, koska ryhmässä ei ollut mukana metsänomistajien edustusta.

Suomen kansallinen sertifiointijärjestelmä (FFCS) otettiin käyttöön vuonna 1999. Samaan aikaan oli lä-

Greenpeace pystytti leirin Inarin Nellimiin talvella 2005 edistääkseen FSC:tä ja vanhojen metsien suojelua. Paikalliset asukkaat perustivat oman vastaleirinsä ja järjestivät aika ajoin näyttäviä mielenosoituksia; myös europarlamentaarikko Ari Vatanen kävi paikalla tukemassa paikallista väestöä. Greenpeace poisti leirinsä kahden kuukauden jälkeen. (Jyri Makkonen, s 77)

Euroopan metsistä on tiukasti suojeltuja 2,4 milj. hehtaaria. Runsas kolmannes niistä on Suomessa. Olemme metsien suojelun mutta myös niiden käytön mallimaa, ja moni metsämieskin voi yhtyä Olli Turusen näkemykseen: ”Suomalaisen metsiensuojeluhistorian voi perustellusti nähdä menestystarinana, mutta edessä on yhä paljon haasteita. Etelä-Suomen metsien suojeleaste on kaikista ponnisteluista huolimatta jäänyt noin prosenttiin.” Prosentti on kuitenkin paljon. – Tässä prosentissa on mukana myös lukuisia yhtiöiden ja yksityisten vapaaehtoisesti suojelemissa pienalaisia kohteita, kuten tämä Veikko Vähäkallion suojelema metsälampi ympäristöineen Riihimäen Hirvijärvellä. Tähän niin kuin muihinkin suojelekohteisiinsa omistaja on saanut ympäristötukea.

hinnä Euroopan metsänomistajajärjestöjen toimesta ryhdytty kehittämään eurooppalaista metsäsertifiointikehystä FSC:n vastavoimaksi. PEFC (Pan European Forest Certification) -hanke käynnistyi elokuussa 1998 ja se saatiin perustetuksi vuotta myöhemmin. Mukana oli tuolloin 12 maata. Suomesta kehittämistyössä olivat keskeisesti mukana MTK:n Martin Liljand ja Metsäteollisuus ry:n Hannu Valtanen.

Suomen sertifiointijärjestelmä sai yhdessä Ruotsin ja Norjan kanssa ensimmäisenä PEFC-hyväksynnän huhtikuussa 2000; kaksi ja puoli vuotta myöhemmin 10 muun maan kansalliset järjestelmät oli hyväksytty PEFC:n piiriin. Vuoden 2000 loppuun mennessä 95 % Suomen metsistä oli sertifioituina. Se oli tullut maksamaan runsaat 20 milj. markkaa.

Sertifiointikiista metsä- ja luontoväen kesken jatkui vielä senkin jälkeen kun Suomen PEFC-pohjainen järjestelmä oli vakiinnuttanut asemansa ja saavuttanut myös asiakkaiden hyväksynnän; se vei oman aikansa. Kiistan voi sanoa alkaneen sen jälkeen kun WWF kertoi syksyllä 2000 FSC-sertifioinnin alkaneen Suomessa; tosin sertifioituna oli tuolloin vain viiden yksityismetsänomistajan metsät, yhteensä noin 1 000 hehtaaria. Kun luontoaktivistit jälleen syksyllä 2004 kritisoiivat julkilausumassaan Suomen järjestelmää ja leimasivat sen *metsärikosten sertifikaatiksi*, professori Jari Parviainen totesi Helsingin Sanomissa julkilausuman sisältävän kosolti asiavirheitä ja lähinnä tähtäävän Suomen metsämaineen vahingoittamiseen. *Metsäsertifioinnista on tullut niille [luontojärjestöille] kaiken kattava oman näkyvyyden nostattamisväline ja metsäpoliittinen vääntökeino.*

MAKSOIKO RAHAN JA VAIVAN?

Koko sertifiointiprosessi olikin äärimmäisen vaikea, työläs ja myös tunteita nostava. Hannes Mäntyranta (vuosina 1993–98 ”Vihreän Langan” toimittaja), joka seurasi tiiviisti prosessin kulkua, oli sydämistynyt jo aikaisemmin niin voimakkaasti luontoväen käyttäytymiseen, että kirjoitti kirjansa esipuheeseen: *Mutta miten saisi läpi sen, että ohi totuuden puhuminen on metsäasioissa myös ympäristöjärjestöjen näkemys. Tässä kirjassa esitetään useita tapauksia ympäris-*

töjärjestöistä – ei siis vain niin sanotusti jyrkän linjan järjestöistä – kuinka ne ensinnä puhuvat perättömiä, sen jälkeen myöntävät sen, mutta sitten kieltäytyvät esittämästä oikaisua ja lopuksi jatkavat virheelliseksi myöntämänsä tiedon levittämistä. – Metsäväki selvisi tästä Mäntyrannan ”totuustestistä” selvästi paremmin. Ainoastaan yksi heidän väitteistään oli jäänyt vaille todisteita: että ympäristöjärjestöt yrittäisivät tienata metsäsertifioinnilla. Sen sijaan monet muut tahot, ennen kaikkea konsultti- ja auditointiyrietykset, ovat tienanneet, ja tienesti jatkuu edelleen.

Sertifiointi onkin ollut kallis hanke, kuten Hannu Valtanen toteaa Lindroosin kirjassa (2006): *Kaikki se on maksettu jollain rahalla. Nyt on toinen kierros metsäsertifiointia käynnissä Suomessa. Standardit on uudistettu ja sertifiointifirmat vaativat osansa, samoin koko infrastruktuuri. Metsänhoidon menetelmiä on jouduttu jonkin verran muuttamaan, mm. jättopuiden lisäämiseksi eräänä esimerkkinä. Laskisin, että ihan suorana investointina tämä on 6–8 vuoden aikana maksanut yli 10 miljoonaa euroa suomalaiselle teollisuudelle. Se on pääsyyllipun hinta hyväksytyksi tulemiselle ja siltikin nyt näyttää, että meillä on ”vääriä” sertifiointimerkit metsäteollisuuden tuotteissa.*

Valtanen saattoi jopa aliarvioida sertifioinnin aiheuttamat kustannukset; ainakin hänen epäilynsä vääärstä serttimerkistä oli aiheeton. PEFC voi hyvin ja laajentaa kattavuuttaan kaiken aikaa. Näin siitäkin huolimatta, että myös FSC on tullut Suomeen. Lokakuussa 2010 Suomen FSC-yhdistys, jossa on mukana myös maanomistajien ja teollisuuden edustus, julkaisi tiedotteen, jonka mukaan *yhdistys pääsi tänään sopuun kestävän metsänhoidon standardista. Standardi koostuu kymmenestä periaatteesta, 54 kriteeristä ja 204 indikaattorista ja kattaa maantieteellisesti koko Suomen. Standardin sisältämät vaatimukset edistävät sekä metsätalouden taloudellista, sosiaalista että ekologista kestävyyttä.* Uutisella tuskin oli suurempaa merkitystä ennen kuin UPM ilmoitti maaliskuussa 2011 hakevansa metsilleen myös FSC-sertifikaattia sekä olevansa valmis tarjoamaan myös metsäasiakkailleen FSC-sertifiointia. Syyskuussa 2011 UPM saikin noin puolelle metsistään FSC-sertifikaatin.

FSC ja PEFC, joka on kasvanut ulos eurooppalaisuudestaan ja muuttanut nimensä muotoon Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes, jatkavat rinnakkaiseloaan. Tätä nykyään sanotaan maailmassa olevan vajaat 150 milj. hehtaaria FSC-sertifioituja metsiä sekä runsaat 230 milj. hehtaaria PEFC-metsiä. Kilpailu jatkuu.

Mikä sitten on metsäsertifioinnin merkitys? Siitä on monenlaisia käsityksiä, niin myös serttikirjojemme kirjoittajilla, mm. tällaisia. Viitalan mukaan *metsien sertifiointi pakottaa kiinnittämään sertifiointikriteereiksi valittujen tärkeiden asioiden toteuttamiseen paljon enemmän huomiota, kuin mitä tapahtuisi ilman sertifiointia. Juuri siten se myös edistää merkittävästi metsien hoidon ja käytön taloudellista, ekologista, sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä. Näin metsien sertifiointista on tullut myös varsin merkittävä osa metsä- ja ympäristöpolitiikan keinovalikoimaa.*

Mäntyranan mielestä sertifiointi on *välttämätöntä hulluutta. Se on keino osoittaa kansalaisille, kaikkien maiden kansalaisille, joilla itsellään ei välttämättä ole mahdollisuutta asiaa selvittää, millaista metsänhoito on. Metsäsertifiointi on ennen kaikkea informaatioyhdyksunnan viestintää, yhteiskunnan, jossa lähes kaikki ihmisten elämään vaikuttavat asiat ovat välittömän näkemisen ulkopuolella, erilaisten viestintäkanavien toisessa päässä, mielikuvien varassa. – - Hulluutta se on ollut ennen kaikkea sen käsittämättömän ponnistelun takia, mitä siihen on uhrattu.*

Nämä kannanotot ovat kymmenkunta vuotta vanhoja; varmaan kirjoittajat nyt muotoilisivat sertifiointin merkityksen hieman toisin. Nythän metsäsertifiointi on monen muun ”hyvän” asian tavoin ”a must”: se on oltava, vaikkei se anna enää mitään lisäarvoa ja vaikka se maksaa. Vielä kun FSC ja PEFC löytäisivät toisensa ja lopettaisivat hyödyttömän kilpailunsa! – Maallikko näet ainakin kuvittelee, ettei eurooppalaisille kuluttajille enää ole paljoakaan merkitystä, onko jokin puutuote varustettu jollain sertifikaatilla vai ei; riittää jos se on peräisin Pohjoismaista.

Eri asia on, että laajapohjaisesti valmistellut sertifiointikriteerit sisältävät asioita, joilla ei ole mitään

tekemistä luonnonsuojelun kanssa, ja myös liittymisen sosiaaliseen kestävyteen on kyseenalaista. Niinpä metsäteollisuus on sitoutunut esimerkiksi siihen, että hankintahakkuita edistetään, ja vielä niin, että sillä tarkoitetaan tiukasti *metsänomistajan ja hänen perheenjäsentensä itse tai metsänomistajan satunnaisesti palkkaaman metsurin tekemää hankintahakkuita.* Jää nähtäväksi, kuinka tosissaan metsäteollisuus toimii hyväksymänsä kriteerin edistämiseksi.

METSISSÄ RAUHA JA HYVÄÄKIN TAHTOA

Olisiko liioiteltua sanoa, että metsiä koskeneet ympäristökiistat ovat laenneet ja luonnon monimuotoisuuden huomioon ottamisesta on tullut erottamaton osa metsätalouden arkea? Ainakin Tapion ja metsäkeskusten vuosittain tekemät luontolaadun tarkastukset viittaavat vahvasti siihen suuntaan. Tietysti toiminnan parantamiselle on paljonkin tilaa. Esimerkiksi UPM sai melko rankat terveiset Tapion Martti Kuusiselta vuoden 2003 luontolaatutarkastuksen arvostelussa: *Kun metsälakikohteista joka kymmenes on jollain tapaa päässyt hakkuissa turmeltumaan, ei tulosta voi enää pitää kovin hyvänä.* Kuusinen kuitenkin uskoi, että virheet olivat tapahtuneet enemmän epäonnesta kuin taitamattomuudesta, *tai sitten teidän väki on todella hyviä näyttelijöitä.* Virheet oli tehty pääosin yksityismetsissä, joiden luontoarvokartoitus oli tuolloin vielä kesken ja ilman kartoitusta useimpien arvo-kohteiden havaitseminen talvisaikaan on ollut vaikeaa. – Muutenkin on hyvä huomata, että Kuusisen raportista on kahdeksan vuotta!

Tänä aikana tietous näistä metsiemme ”aarteista” eli arvokkaista luontokohteista on kasvanut kaiken aikaa: Tapion kesäkuussa 2011 ilmoituksen mukaan yksityismetsistä on löydetty jo yli 100 000 kohdetta (esim. UPM:n luontokartoituksessa niitä löydettiin yli 20 000). Nämä avainbiotoopit ovatkin monen eliölajin – uhanalaisenkin – pelastus. Niiden säästämisen ohella muutkin metsäluonnon monimuotoisuuden edistämistä palvelevat toimet ovat saaneet metsänomistajien hyväksynnän. Luonnollisesti meillä on myös metsänomistajia, jotka – täysin perustellusti – eivät esimerkiksi jätä säästöpuita

hakkuuaukoilleen eivätkä lehtipuita taimikoihinsa. Ei ainakaan niin kauan kuin siihen ei pakoteta lain-säädännöllä; sitä tuskin kukaan toivoo. Tänä vuonna käynnistetty metsälain tarkistus tullee sallimaan metsänomistajille aiempaa enemmän ajatuksen ja tekojen vapautta.

Metsän- ja luonnonhoidon uusia ohjeita ja suosituksia on laadittu sitä mukaa kuin uutta tutkimus- ja kokemustietoa saadaan kasaan. Niissä on havaittavissa myös eräänlaista ”ryhdistäytymistä”; enää ei tuijoteta kapea-alaisesti luontoarvoihin, vaan myös puun tuottaminen kohotetaan sen oikeaan arvoonsa, nimenomaan työn laatua ja kannattavuutta tähdentäen. Esimerkiksi Tapio totesi vuonna 2007 julkaisemistaan ”Hyvän metsänhoidon suosituksista”: *Suosituksissa korostuu metsätalouden kannattavuus. Niissä kuvataan, miten kannattavan puutuotannon ohella säilytetään metsäluonnon biologinen monimuotoisuus ja otetaan huomioon metsien muu käyttö. Suositusten linjaukset soveltuvat kaikkien metsänomistajien metsänhoitoon. Niissä on huomioitu erityisesti metsänomistajat, joiden näkökulmasta tarkastellaan metsänhoidon eri tavoitteita.*

Myös muita metsäluontoon liittyviä oppaita ja käsikirjoja on julkaistu kosolti. Joskus niistä tuli jopa ”ylivihreitä” tai muuten vähemmän hyvin tarkoitustaan palvelevia. Näin kävi esimerkiksi Metsäteollisuus ry:n vuonna 2004 julkaiseman ”keltaisen kirjan” kanssa. ”Metsä, ympäristö ja teollisuus”-kirjassa oli monia ”sammakoita”, joista ehkä hupaisin oli kirjan esittelemän metsänomistaja Simon – metsänhoitoyhdistyksen jäsen totta kai – lausuma: *Puun myynti teollisuudelle ei ole omassa tärkeysjärjestyksessäni kovin korkealla.*

Luonnollisesti monimuotoisuus maksaa. Tapion jo vuonna 1996 tekemän arvion mukaan metsäympäristön hyväksi tehdyt toimet vähensivät keskikokoisien metsätilan hakkuutuloja 7 %, ja FSC:n Suomen sertifiointiselvityksen yhteydessä puhuttiin jostain 15 %:sta. Jostain syystä näitä laskelmia ei ole sittemmin enemmälti tehty, ei ainakaan näyttävästi julkaistu.

Biodiversiteetin ohella metsien suojele ja merkitys pitää nähdä laajemminkin, eikä suojelelle pidä asettaa mitään prosenttitarvoitteita. Professori Peitsa Miko-

la, yksi maamme luonnonsuojeluliikkeen veteraaneja totesi vuonna 2006 Lindroosin kirjassa: *Tämän hetkisen luonnonsuojelun pitäisikin olla nimenomaan maisemanhoitoa ja metsän monipuolisten hyötyjen huomioon ottamista. Esimerkiksi metsien virkistyskäyttö on mitä parasta ihmisen terveyden hoitoa, joten metsien hoidonkin tulisi tapahtua tavalla, joka ottaa huomioon mahdollisimman monipuolisesti myös tämän osan ihmisten tarpeiden tyydyttämistä.* Luontoturismiin sitä vastoin Mikola suhtautui vähemmän innostuneesti, ja muistutti, miten Niilo Söyrinki, niin ikään maamme luonnonsuojelun edelläkävijöitä, usein kärjisti turismin kielteisiä vaikutuksia toteamalla, että *tulevat liotamaan likaisia varpaitaan Torisevan kirkkaassa vedessä.* – Näihinkin näkemyksiin voi moni teollisuuden metsänhoitaja varmaankin yhtyä.

TIETOTEKNIIKAN VALLANKUMOUS

Viimeksi kuluneiden viiden vuosikymmenen aikana tietotekniikka on tullut metsään ja muuttanut suuresti kaikkien metsästä toimeentulonsa saavien elämää. Oli pa kyse sitten työstä metsässä tai toimistoissa. Tietotekniikka on lisännyt työn tuottavuutta, mutta samalla tehnyt toiminnasta aiempaa riskialttiimman. Tietotekniikka myös maksaa.

Puunkorjuun koneellistumisesta on kerrottu monessa yhteydessä. Yksi merkittävä koneellistumisen osa-alue on kuitenkin jäänyt vähälle huomiolle: automaattisen tietojenkäsittelyn eli atk:n kehitys 1950-luvulla alkaneesta reikäkorttikoneiden aikakaudesta nykypäivän langattomia verkkoja hyväksikäyttävään informaatioteknologiaan.

Huomattava ero on siinä, että kun korjuun koneellistuminen on kohdistunut ”työtätekevään luokkaan”, tietotekniikka on vaikuttanut kaikkiin, ennen kaikkea metsäalan toimihenkilöihin, ihan her-

roja myöten, heihin ehkä jopa eniten. Kehityksen myötä teollisuuden metsämiehistä on tullut tietokoneen orjia, ”ruutuun tuijottajia”.

REIKÄKORTIT JA METSÄPALKAT

Tietotekniikan käyttö alkoi reikäkorteista 1950-luvulla. Aluksi lähinnä metsäosastojen taloustoimi alkoi hyödyntää IBM:n kehittämää reikäkorttitekniikkaa, edelläkävijänä pidetään A. Ahlström Oy:n metsäosastoa Noormarkussa. Reikäkorttikoneilla voitiin tehdä yksinkertaisia yhteen- ja muita peruslaskentatoimituksia sekä listatulostuksia. Varsinaiset ”tietokoneet” tulivat kuvaan 1960-luvulla; esimerkiksi Helsingin yliopisto sai ensimmäisen saksalaiseen komponentteihin perustuneen ESKO-koneensa vuonna 1960. Reikäkortit säilyivät tiedon primäärisenä syöttö- ja tallennusmuotona pitkälle 1970-luvulle saakka, vaikka reikänauhat sekä magneettinauhat ja -levyt tulivatkin melko pian niiden rinnalle.

Automaattisesta tietojenkäsittelystä eli ATK:sta (nykyään IT eli Information technology) alkoi tulla todellista apua metsätyönjohtajille, kun metsäpalkkojen laskenta ja maksatus siirtyi silloisen PSP:n (Postisäästöpankin) atk-keskuksen kautta tapahtuvaksi vuonna 1964. Alan uranuurtaja oli Ahlströmin metsäosaston laskentapäällikkö, sittemmin Tehdaspuun atk-päällikkö Vilho Myllyrinne. Saman vuoden lopulla myös Kaukas, Kymi, Metsähallitus, Rosenlew ja Kyrö alkoivat käyttää PSP:n laskentapalvelua, jonka kautta metsäpalkat siirtyivät suoraan saajan tilille Postipankkiin. KOP:n (Kansallis-Osake-Pankki) ryhmään (Rauma-Repola, Kajaani) kuuluvissa yrityksissä metsäpalkkajärjestelmässä palkat toimitettiin pankkivekseleillä vuodesta 1966 alkaen. Enää ei työnjohtajan tarvinnut kuluttaa iltojaan laskemalla metsureiden palkkoja käsin.

Jo reikäkorttikaudella kirjanpito tuotti ”automaattisesti” erilaisia osto- ja muita tilastoja. Kenttää yritettiin auttaa myös automatisoimalla tukkilistojen laskenta. Se jäi kuitenkin paljolti yritykseksi, sillä mittaustulosten saaminen takaisin kentälle kesti yleensä parisen viikkoa. Ylösottolomakkeiden tiedot oli ensin lävistettävä reikäkorteille, sitten toimitetta-

va laskentakeskukseen laskentaa ja tulostusta varten sekä loppuksi listat oli postitettava lähettäjälle.

ENSIMMÄISET TIETOKONEET METSÄOSASTOILLE

Suomen ensimmäinen kaupallinen tietokone oli PSP:n vuonna 1958 hankkima IBM 650, lempinimeltään Ensi. 1960-luvulla tietokoneita otettiin käyttöön laajalti niin yliopistoissa, teollisuudessa, suuryrityksissä kuin valtionhallinnossakin. Vuoden 1968 lopussa Suomessa oli jo runsaat 150 tietokonetta, ja ne alkoivat korvata reikäkorttikoneet myös metsäosastoilla 1960-luvun lopulla.

Esimerkiksi Tehdaspuu otti tietokoneen käyttöön heti toimintansa alussa heinäkuussa 1968. Laitteena oli IBM 360/20 varustettuna 8 kilon eli 8000 merkin keskusmuistilla (nykyisin halvimmissa puhelimissakin muistia on tuhatkertaisesti!). Kari Taskinen muistaa, miten kuukausittaiset kirjanpitoajot kestivät yli 24 tuntia, *joten niitä voitiin ajaa aluksi vain viikonvaihteissa, jotta sähköverkon arki-aamujen kuormituksesta aiheutuvat häiriöt eivät keskeyttäneet laskentaa. Syksyn 1968 aikana keskusmuisti kasvatettiin kaksinkertaiseksi eli 16 kiloksi. Tällä pärjättiin siihen asti, kun ajot siirrettiin Tietotehdas Oy:n tietokoneilla ajettavaksi 1970-luvun alussa. Reikäkorteista päästiin eroon 1970-luvulle tultaessa, kun tietojen tallentamisenkin siirrettiin magneettinauhoille.*

Tehdaspuussakin atk:n alkuvaikeudet olivat suuret, ei osattu ja resurssija oli liian vähän; etenkin ohjelmointi oli työlästä ja hidasta. Kehittämispäällikkö Väinö Niku totesi johtoryhmän kokouksessa: *Atk-ohjelmoinnissa on edelleen ruuhkaa, jonka päätä ei ole näkyvissä.* Myös reikäkorttien lävistys oli pitkään pullonkaulana, mikä aiheutti viiveitä metsämaksujen ja palkkojen maksatukseen. Yhtiön johto pyrki perehtymään aiheeseen, kuten Tehdaspuun historiikissa kerrotaan: *Vuoden 1969 alusta lähtien Tehdaspuussa yritettiin paneutua atk:n salaisuuksiin pontevasti. Johtoryhmäkin vietti viisi iltaa Kuusankoskella tekniikan lisensiaatti Kalevi Kontisen opissa aiheena atk-matematiikka. Kesällä 1969 kutsuttiin Hollannista professori G. Zoutendijk perehtymään Tehdaspuun*

Tehdaspuussakin atk:n alkuvaikkeudet olivat suuret.

atk-toimintaan ja antamaan suosituksia sen kehittämiseksi. Professori suositteli yhtiölle siirtymistä tehokkaampiin tietokoneisiin, atk-henkilöstön lisäystä sekä yhtiön muiden osastojen atk-tietämyksen parantamista. Nämä neuvot olisi varmasti saatu kotimaastakin ja paljon halvemmalla. Silti Tehdaspuussa turvaututtiin viisi vuotta myöhemminkin tuontiviisauksen ostamalla brittiläisen konsulttitoimiston palveluksia. Hyödyt jäivät nytkin niukoiksi, mutta saipahan yhtiön väki ”ilmaista” opetusta englanninkielestä; tosin olisi sekin aika voitu käyttää varsinaiseen työntekoon.

Vähitellen alettiin metsäalalla siirtyä omista koneista palvelukeskusten käyttöön, näin ainakin tiettyjen isotöiden rutiinilaskentojen osalta. Tietotehtaan palvelukeskus alkoi tarjota käyttöpalveluja Yhdyspankin metsäteollisuusasiakkaille, ja Kansallispankin asiakkaat puolestaan perustivat lähinnä sovelluspalveluja kehittämään ATK-Suunnittelu Oy:n, joka käytti KOP:n ja Nokian Kaapelitehtaan tietokonekeskuksia. Metsähallitus käytti VTKK:n (Valtion Tietokonekeskus) palveluja. Ensolla oli oma tietokonekeskus Imatralla (myöhemmin Carelcomp Oy), jonka Tietotehdas (nykyisin Tieto Oyj) hankki omistukseensa 1990-luvulla. – Toki muillakin metsäyhtiöillä oli omat atk-osastonsa tietokoneineen, joiden suorituskyky kasvoi huimaa vauhtia kaiken aikaa.

Myös VTKK:n Oulun aluetoimisto on syytä mainita, sillä siellä tehtiin keskitetysti pystymittauslaskennat (PMP). Vuodesta 1967 alkaen se palveli Metsähallitusta ja kaksi vuotta myöhemmin lähes kaikkia muita PMP-käyttäjii; Enso-Gutzeit käytti PMP-laskennassa omaa tietokonekeskustaan. Vuonna 1969 perustettiin metsätyönantajien yhteinen PMP-hoitokunta, ja samalla Metsähallituksen yhdessä VTTK:n kanssa kehittämään pystymittaus-työmaiden kuutiointi- ja palkanlaskentasovellukseen liitettiin Enson rakentama koepuiden kuutiointiohjelmisto, ja koko PMP-järjestelmä luovutettiin yh-

teiseen käyttöön. – PMP-systeemillä laskettiin noin puolet markkinapuusta 1970- ja 1980-luvulla.

Jo tätä ennen olivat tietokoneet tulleet metsänhoitajien koulutusohjelmaan, ei niin, että atk:ta olisi vielä ryhdytty opettamaan, mutta eräissä laskentasovelluksissa atk palveli metsäylioppilaita. Tällainen sovellus oli ennen kaikkea metsäsuunnitelmien laskentajärjestelmä MISS, joka kehitettiin Pekka Kilkin johdolla metsänarvioinnin laitoksella vuonna 1966. Laskennat tehtiin yliopiston laskentakeskuksen IBM 1620-tietokoneella, jolla jo edellisvuonna oli hoidettu Kajaani-yhtiön omien metsien inventoinnin laskennat. Tämänkin kirjoittaja on viettänyt lukemattomia öitä Aurorankadulla syöttämässä laatikkokaupalla reikäkortteja koneen ”kitaan” ja häiriön sattuessa aloittamaan kaiken taas alusta; (kone oli päivisin varattu yliopiston ”jalompiin” laskentatöihin).

Varsinainen atk-opetus säilyi kuitenkin melko alkeellisena pitkään, kuten käy ilmi Tapani Tasasen muisteluksesta hänen opiskeluajoiltaan Metsätalolla 1970-luvun lopulla: *Metsäylioppilaiden atk-opetus oli vahvasti teoriavoittoista yliopiston surkean rahatilanteen vuoksi. Mikrotietokoneita tuohon aikaan ei vielä ollut, mutta eipä ollut myöskään näyttöpäätteitä opiskelijoiden käyttöön asti. Vuorovaikutus opiskelijan ja yliopiston laskentakeskuksen välillä tapahtui kortinlukijan sekä rivikirjoittimen kautta. Näyttöpäätteen tilalla oli kirjoitin, jolle Burroughs tai Univac antoivat palautteensa, useimmiten virheitä, joskus harvoin onnistumista ilmaisevia tulosteita. Tiedot syötettiin koneille kortinlukijan kautta. Näitä oli Metsätalolla tasan yksi kappale, jolle jonotettiin korttipakat kourassa joskus pitkäänkin. Parhaiten hommistaan selvisivät ne opiskelijat, jotka pääsivät jalkeille varhain aamulla tai jaksoivat työskennellä yömyöhään.*

Metsätalon atk-opetus ei juuri kehittynyt, mitä kuvaa hyvin Teollisuuden Metsänhoitajien hallituksen pöytäkirjan merkintä vuodelta 1987: *ATK:n hajauttaminen kentälle puunhankintaosastoilla johtaa siihen, että ”kentän” miehet joutuvat perehtymään ATK- ja toiminnanohjausjärjestelmiin ja tuntevat ne kohta paremmin kuin esimieheensä metsänhoitajat. Lisäksi opistokoulutuksessa annetaan hyvät valmiudet*

ATK:n hallintaan. Tässä mielessä metsänhoitajakoulutus on jäänyt jälkeen ja opistotason koulutuksen saaneet omaavat hyvät edellytykset kilpailla tämänlaatuisista tehtävistä metsänhoitajien kanssa.

Tietoliikenneyhteydet alkoivat parantua Suomessa 1970-luvulla. Se mahdollisti metsäyhtiöissä tietojen sähköisen siirron, ensin palvelukeskuksiin sekä 1970-luvun lopulla keskushallinnon ja kentän välillä. Ensivaiheessa siirrettiin ”maakuntiin” tietojen tallennustyötä sekä raporttien tulostamista.

NMT (Nordic Mobile Telephone) antoi 1980-luvun puolivälissä mahdollisuuden langattoman puhelinliikenteen lisäksi siirtää tietoja langattomasti. Tätä mahdollisuutta alettiin käyttää 1980-luvun lopulla puutavaran kuljetuksen ohjaukseen. Kuitenkin vasta GSM-järjestelmään (Global System for Mobile Communications) pohjautuva langaton tiedonsiirto 1990-luvulla mahdollisti puutavaran kuljetuksen ja metsäkoneiden tietojärjestelmien liittämisen yritysten tietojärjestelmiin.

TIETOJÄRJESTELMIEN RAKENTAMINEN ALKAA

Tietokoneiden tehokkuuden kasvun myötä metsäosastoilla ryhdyttiin rakentamaan erilaisia tietojärjestelmiä, jotka hallinnollisten ja puhtaasti laskennallisten tehtävien ohella keskittyivät myös toiminnan suunnitteluun ja ohjaukseen, siis operatiivisen toiminnan helpottamiseen. Tavoitteena oli helppokäyttöinen järjestelmä, jonka avulla metsätyönjohtajakin voisi omalta näyttörüudultaan vaikkapa selvittää, paljonko hänellä oli varastoissaan mitään puutavaralajia ja missä. Ennen kuin tähän päästiin, se vei aikaa.

”Koppilainen” metsäteollisuus oli yksi edelläkävijöistä. Kuuden yhtiön perustaman ATK-Suunnittelun kautta oli tarkoitus rakentaa kaikille mukana oleville yrityksille yhteinen, kaiken kattava metsäjärjestelmä. Jaakko Kahiluoto kuvaa, miten hankkeessa kävi: *Tavoite hyvintoimivan integroidun tietojenkäsittelyn kokonaisuuteen luomiseksi oli haastava, kunnianhimoinenkin – ehkä myös hieman aikaansa edellä. Joka tapauksessa tuloksia syntyi ja selkeä perusrunko hahmottui. Joittenkin toimintojen osalta valmistui käyttövalmiita sovellutuksia. Vaikutena olivat kuitenkin osa-*

kasyritysten kokoerot ja ristiriitaiset mielipiteet eri osaysteemien keskinäisestä kiireellisyysjärjestyksestä. Samoin yrityskohtaiset liittymätarpeet kunkin oman teollisuuden ATK-systeemeihin aiheuttivat hankaluuksia. Tämän vuoksi osakkaat katsoivat vuoden 1973 alussa aiheelliseksi jatkaa kehittelyä kukin omalla tahollaan, joten ATK-Suunnittelun toiminta päättyi. – Tai ei päätynyt, sillä se jatkui KOP:n tytäryhtiön System Oy:n metsätuotelinjana, jonka asiakkaina olivat lähes kaikki ATK-Suunnittelun entiset asiakkaat.

Rauma-Repola sai kuitenkin Jouko Einolan johdolla rakennetuksi 1970-luvun loppuun mennessä toimivan metsäjärjestelmän, eikä Kahiluodon mukaan *yhtiön metsämiesten tarvinnut sen tuottamia tuloista käyttäessään kadehtia toisten yhtiöitten kollegoitten saamia papereita.* Muutaman vuoden kuluttua alkoi Repolassakin EPOK-vaihe ja sen jälkeen muita kehittelyitä, kunnes yritysfuusioiden kautta päädyttiin 1990-luvun alussa Kajaani-yhtiön metsäjärjestelmän käyttäjiksi.

Muista edelläkävijöistä voi mainita LPA-Suunnittelun, joka ryhtyi 1960-luvun lopulla kehittämään länsisuomalaisen metsäyhtiöiden, ns. Länsipuun eli tulevan Puulaaki Oy:n tietotekniikkaa. Kaj Karlsson toimi hankkeen vetäjänä, ja hän muistelee alkuaikojaa näin:

Tulin itse Kymi-yhtiöstä Serlachiukselle Mänttään vuoden 1968 alussa. Kymissä oli atk-kehitys saanut vauhtia, kun Ahti Hirvonen oli tullut Ensosta Kymmin atk-päälliköksi. Hän sitten pestasi Kalevi Kontisen Kuusankoskelle. Mänttään oli pestattu Finnsystems Oy -niminen atk-yritys tekemään puutavaran kirjanpitosovellutusta IBM 360 -tietokoneelle, joka oli hankittu Mänttään edellisvuonna. Olin projektissa mukana ja opin Finnsystemsillä Risto Kivivuorelta paljon atk-systeemien tekemisestä. Mieleen ovat jääneet myös valvotut yöt, kun kaikki testiajot piti tehdä öisin. IBM 360 oli aito yksiajokone, ja päivät sillä rouskutettiin tehtaan palkkoja ja kirjanpitoa. Luulen, että Serlachiuksen vuonna 1969 käyttöön otettu puutavarakirjanpito oli edistyksellinen ja varmaan myös ensimmäisiä toimivia lajissaan. Kentän koulutus oli kova haaste. Monelle tunnolliselle pomolle tuli atk:sta painajainen, mutta porukka myös oppi ja huumori aut-

toi. Parhaita mieleen jääneitä tokaisuja oli: ”Nyt ovat puut niin pahassa paikassa etteivät liiku kuin siirtovientitositteella!”

LPA-suunnittelu tarkoitti siis suunnitteilla olevan Länsipuun atk-osastoa. Leo Karin alaisuudessa keräsin ryhmän suunnittelijoita Tampereelle vuoden 1970 alussa. Kehittämistyötä hidasti aika lailla se, että tulevat osakasyritykset pyrkivät saamaan uuteen atk-järjestelmään mahdollisimman paljon oman systeemin osia. Kun Puulaaki sitten syntyi, aluksi vain Nokian ja Serlachiuksen ollessa osakkaina, käyttöön otettiin aluksi Nokian järjestelmä ja Honeywell-tietokone. Samanlainen kone oli Kajaanin ja Veitsiluodon metsäosastoilla, ja siitä syntyikin usean vuoden kestänyt yhteistyö näiden kolmen yrityksen kesken.

Rosenlewin ja Kyron tullessa Puulaakin osakkaiksi vuonna 1977 oli tietotekniikka saatu hajautetuksi jo hankinta-alueisiin. Hajauttamista jatkettiin, kuten Timo Soljama kuvailee: *Tietojenkäsittelyn alalla vuosi 1979 oli voimakkaan kehityksen kautta. Edellisellä vuonna käyttöön otetun Honeywell Bull 64/40 keskuslaitteiston myötä oli nyt mahdollisuus laajentaa tietojenkäsittelyn hajautusta aluekonttoreita edemmäksi piirien tasolle. Vuoden päättyessä jo kymmenellä piirillä oli atk-tallentaja ja päätelaitteistona Mikko 3/16. Tiedot siirrettiin keskuslaitteistoon Tampereelle pääasiassa puhelinlinjoitse. Täten tietojen kulku nopeutui, vaikka perustapahtumien määrä kasvoi huomattavasti.*

Vuonna 1985 Puulaakin atk-toiminta hajosi, vuotta ennen itse yhtiön hajoamista. Osakkaat päättivät näet hankkia omat tietojärjestelmänsä. Syynä oli Nokia Datan laite- ja järjestelmätoimitusten viivästyminen. Soljama toteaa lopusta näin: *Näin Nokia Elekroniikan kanssa harjoitettu yhteistyö, joka alkoi jo 1960-luvun puolella Nokian metsäosaston kanssa ja jatkui molempia osapuolia hyödyttävänä Puulaakin parhaan toiminta-ajan, päättyi loppusuoran auelessa nolosti.*

Muuallakin alettiin haaveilla tietojenkäsittelyn hajauttamisesta kentälle. Tosin Tehdaspuun systeemisuunnittelija Ilkka Valtakari kirjoitti yhtiön lehdessä vuonna 1975: *Voi olla, että joskus saadaan atk:n tulokset hyväksikäyttäjälleen muutamassa*

minuutissa, jolloin oltaisiin jo tosiaikajärjestelmässä. Puun hankinnan alueellisesta hajanaisuudesta johtuen tuo aika ei liene kovin lähellä. Siihen saakka täytyy pärjätä kynällä, paperilla ja puhelimella. - Tuo aika tuli kuitenkin jo reilun 10 vuoden päästä, mutta tie kenttäkelpoisen hajautetun tietojärjestelmän rakentamiseksi oli pitempi ja varsin kivinen.

Tehdaspuussa kuten useimmissa muissakin metsäorganisaatioissa, lähdettiin näet rakentamaan kussakin omia järjestelmiä, jotka osoittautuivat lähes poikkeuksetta liian kunnianhimoisiksi. Se että jokainen lähti niukoilla resursseillaan omin päin suuriin kehittämishankkeisiin oli virhe. Tosin yhteistyötäkin yritettiin, kuten Veikko Tiainen kirjoittaa: *Puulaakin toimitusjohtaja Väinö Nikun aloitteesta keskusteltiin vuonna 1976 kiinteän yhteistyön mahdollisuuksista metsäalan tietojenkäsittelyssä Enso-Gutzeitin, Puulaakiin, Tehdaspuun ja Veitsiluodon kesken. Kukin näistä neljästä yrityksestä oli silloin hakemassa ratkaisuja operatiivisen tietojenkäsittelyn arkkitehtuuriin ja operatiivisiin sovelluksiin. Taaksepäin katsoen näyttää siltä, että siinä vaiheessa nämä yritykset olivat samalla lähtövii-valla, vaikka silloin yksi jos toinenkin kuvitteli olevansa muita edellä. Yhteisistä tavoitteista ei kuitenkaan pystytty silloin sopimaan, valitettavasti, ja hanke haudattiin hillityn menoin. Sen jälkeen jokainen yritys on käyttänyt huomattavia rahamääriä omiin atk-ratkaisuihinsa, joiden tuoma kilpailuetu on kyseenalainen.*

MONENLAISIA VASTOINKÄYMISIÄ

Tiainen historiikissa onkin kerrottua avoimesti, millaisia vaikeuksia Tehdaspuussa koettiin, ennen kuin yhtiön hajautettu tietojärjestelmä saatiin valmiiksi, jos sitä nyt saatiin valmiiksi koskaan. Aloitettiin hajautuskokeiluilla, ja kuten Taskinen kertoo, tällöin 1980-luvun alkuvuosina päästiin niin pitkälle, että hajautetun tallennuksen lisäksi parilla kokeilupiirillä oli käytössä toimiva korjuun- sekä kokeiluvaiheessa oleva kuljetusten suunnittelujärjestelmä. Kokeilussa käytettiin Nokian MikroMikko-laitteistoja. *Yhtiön johto päätyi kuitenkin hajautetun tekniikan sijasta keskuskonejärjestelmään, ja kaikki kehitystyö oli aloitettava alusta vuonna 1983.*

Metsänarvointitieteen laitos ja sen assistentti (myöh. apulaisprofessori) Pekka Kilki olivat tietotekniikan edelläkävijöitä Metsätalolla. Vaikkei atk:n opetus varsinaisesti kuulunutkaan laitoksen ohjelmaan, moni metsäylioppilas sai tietojenkäsittelyn perusoppinsa Kilkiltä. Kuva on vuodelta 1982, jolloin laitokselle oli saatu jo ns. tyhmä päätte.

Visaksia eli elektronisia mittasaksia käytettiin niin pystymittauksessa kuin tehtailla tapahtuvassa ”nappuloinnissa” eli otantanippujen pölkkyjen keskeltä mittaamisessa. Kuva vuodelta 1980.

Kuten Tiainen myöntää, keskitetyn hankinnan ohjausjärjestelmän, ”Tehon”, rakentaminen eteni odotettuakin hitaammin. *Kun Teho oli vuoden 1986 alkuun mennessä tuottanut vain piiritoimistoihin hajautetun tallennuksen, alkoi kenttä hermostua. Kenttä oli saanut lisää työtä mutta niukasti johtamisen apuvälineitä.* Siksi vaihdettiin projektipäällikköä muutama kerta ja koko projekti organisoitiin kokonaan uudelleen, kunnes kesällä 1987 päätettiin projekti lopettaa. Tiaisen mukaan *Tehon perusajatus oli hyvä. Siitä yritettiin kuitenkin tehdä liian hyvä. - - Annettiin kentän päättää, millaiset sovellukset se haluaa. Systeemihenkilöstö ja käyttäjät eivät kuitenkaan kohdanneet samalla tasolla. Perille olisi päästy ehkä toistakin tietä. Näin isossa ja vaikeassa projektissa olisi yrityksen johdon mahdollisesti kannattanut ottaa oppia erään kokeneen työmarkkinamiehen väitteestä, että demokratia on hyvä renki mutta huono isäntä.*

Tehdaspuusta ei kuitenkaan masennuttu, vaan päätettiin edetä toista tietä. Selvitettiin tarjolla olevat valmiit järjestelmät ja niiden soveltuvuus yhtiön tarpeisiin. Ragnar Gartzin johtama työryhmä päätyi esittämään Kajaani-yhtiön kehittämän metsätietojärjestelmän sekä sen edellyttämien HP-tietokoneiden hankkimista. Tehdaspuusta kävi useita delegaatioita Kainuussa tutustumassa järjestelmään, ja moni muistaa, miten jossain Ristijärven toimistossa vanhempi työnjohtaja teki päätteellään kuljetusmääräystä, ja saatuaan sen vaivatta valmiiksi tokaisi: ”Ja ei kun koukkua perrään!” (tällä hän tarkoitti enter-näppäimen painamista). Tehdaspuun johdon esitys ei kuitenkaan mennyt läpi yhtiön hallituksessa: ehdotetut tietokoneet olivat vääränvärisiä. Ratkaisuksi tuli hankkia kentän tietojärjestelmä Carelcomp Oy:ltä, joka oli toimittanut vastaavat järjestelmät myös Ensolle ja Rauma-Repolalle. Ei tämä uusikaan yritys, ”Ketsyksi” ristitty, edennyt vaikeuksista, mutta kenttä sai lopultakin Ketsynsä toimimaan 1990-luvun alussa.

Tietty paradoksinä on siinä, että vuonna 1996, kun Kymmene ja Rauma-Repolan fuusioituivat UPM-Kymmeneksi, myös Tehdaspuusta siirtynyt metsäväki sai käyttöönsä yhdeksän vuotta aikaisem-

min hylätyn Kajaanin tietojärjestelmän. Tämä Olli Patrikaisen ja Vesa Paanasen kehittämä järjestelmä oli näet otettu käyttöön Kajaani-fuusion jälkeen myös Yhtyneissä Paperitehtaissa, joka vastasi metsäteollisuudesta Rauma-Repolassa. UPM luopui tästä Kajaani-järjestelmästä 2000-luvun alkupuolella, mutta tuskitta ja viiveittä ei selvitty Tietotehtaan toimittamassa uudessakaan järjestelmässä. – Tehdaspuu/UPM tuskin yksin on ollut erityisen huono tietojärjestelmähankkeissaan, varmaan muillakin metsäosastoilla saattaa olla vastaavanlaisia kokemuksia tietojärjestelmiensä kehittämisestä. Liekö missään ollut atk-projektia, joka ei olisi ylittänyt aikatauluun ja budjettiaan?

Ehkä on. Ainakin Veitsiluodon Veikko Vuontisjärvi kuvailee, miten vuonna 1990 toteutettu kentän tietojärjestelmän uusinta oli onnistuttu toteuttamaan niin hyvin, että se saatiin heti käyntiin ongelmitta. *Systeemiin koulutettiin ensin esimiehet, jotka kouluttivat sitten oma joukkonsa. Erityisiä atk-opastajia ei kentällä missään vaiheessa tarvittu. Tietojärjestelmän etevyyttä ajassaan kuvaa se, että kenttämiehet saivat päätteeltään tarkasteltaviksi sekä leimikkokohtaiset että tiimikohtaiset puutavaralajittaiset kustannusluvut välittömästi, kun jokin hankinnan osatyö oli toteutettu. Lopulliset tehdashinnat saatiin, kun puut oli kuljetettu tehtaalle. Samoin tulostui tiimikohtainen tuloslaskelma ja vertailu tiimin budjettiin. Myös kuljetusmääräykset ja -tilitykset sekä varastokirjanpito hoituivat järjestelmällä helposti.*

Aluksi nämä hajautetut tietojärjestelmät perustuivat ns. tyhmiin eli näyttöpäätteisiin, jotka olivat sidottuja keskusjärjestelmään eivätkä siten mahdollistaneet mitään omien ohjelmien käyttöä. Taskisen mukaan siihen päästiin vasta *pienoistietokoneilla (esim. Nokian Mikro-Mikko), jotka tulivat keuhkuluun metsäosastoilla 1970-luvun lopulla. Todellinen muutos keskitetystä atk:sta hajautettuun alkoi vähitellen IBM:n julkaistua ensimmäisen pc-laitteensa (Personal computer) 1980-luvun alussa. Nyt oli mahdollista käyttää tietokonetta paikallisesti tekstinkäsittelyn ja taulukkolaskennan lisäksi varsinaisiin metsällisiin laskeentoihin, esimerkiksi puutavaran kuutiointiin. Mah-*

dollisuudet lisääntyivät, kun pc-laitteiden suoritus- ja muistikapasiteetti moninkertaistuivat nopeasti. Hidastavana tekijänä ns. hajautuksen osalla oli se, että ohjelmistojen ylläpito jouduttiin tekemään laitteen vierihoidtona. Kehitys ei tukenut vielä ohjelmistojen keskitettyä jakelua ja ylläpitoa. Tällaiset pc:t eli mikrot alkoivat tulla jokaisen metsäosaston toimihenkilön käyttöön laajalti vasta 1990-luvulla; toki edistysellisempiäkin organisaatioita oli. – Muutamat työnantajat myös tukivat mikrojen hankintaa henkilöstölleen kotikäyttöön yhteishankinnoilla.

Pöytämikrot vaihtuivat vähitellen kannettaviksi tietokoneiksi eli ”lappäreiksi”. Aluksi niitä myönnettiin vain ”tärkeimmille” toimihenkilöille, sittemmin 2000-luvulla, kun niistä tuli yleiskoneita, mitariksi tuli, että mitä isompi herra, sitä pienempi lappäri; näin ainakin eräissä organisaatioissa.

KULJETUSOPTIMOINNIT JA KARTANPIIRTÄMISET

Operatiivisten ja hallinnollisten järjestelmien ohella tietokoneita ryhdyttiin käyttämään moniin muihinkin tarkoituksiin. Kuljetusoptimointi oli yksi sellaisia, ja vaikka ne vaativatkin tehokasta tietokonetta, niiden rakentamiseen ryhdyttiin jo 1960-luvun lopulla. Vuonna 1968 toimintansa aloittaneen Tehdaspuun synty edellytti näet kuljetusoptimointia, jotta voitaisiin vakuuttua, että kukin neljästä osakkaasta tulisi kohdelluksi tasapuolisesti kuljetuskustannusten osalta. Rakennettiin optimointiohjelma, osittain ruotsalaisten konsulttien avustuksella. Se oli niin suuri, että ensimmäiset optimointiajot oli ajettava IBM:n koneilla Pariisissa, koska Suomessa ei ollut tuolloin riittävän suurta tietokonetta.

Tehdaspuun optimointiajot täydentyivät vielä jälkikäteen tehdyllä tarkistusoptimoinnilla eli kompensatiolaskennalla. Siinä jokainen tehtaille vuoden aikana kuljetettu puuerä laskettiin eri kuljetusmuotojen standardikustannuksia käyttäen uudelleen ja tutkittiin, olisiko se tullut halvemmaksi kuljettaa jollekin toiselle tehtaille kuin mihin se oli kuljetettu. Halvimman vaihtoehdon ja puuerän todella saaneen tehtaan välinen kustannusero puolitettiin ja puu-

erän saanut osakas maksoi tämän erotuksen puolikkaan sille osakkaalle, jolle erä olisi ollut halvin. Puutavaralajeittain tehty laskentatyö oli työläs, olihan kuljetuseriä kymmeniätuhansia. Maksoiko se vaivan, sopii kysyä, sillä suurin maksettu vuotuinen kompensatio oli vajaat 3 milj. markkaa. Sen se ainakin todisti, että Tehdaspuun optimointimalli ja myös operatiivinen ohjaus toimi melkoisen hyvin.

Luonnollisesti muutkin isommat metsäosastot rakensivat vastaavanlaiset kuljetusten optimointi- ja ohjausmallinsa, ja niitä käytetään edelleen säännöllisesti. Yritettiinpä 1970-luvulla rakentaa Metsätehon johdolla valtakunnallista kuljetusmallia, jolla oli tarkoitus ohjata koko valtakunnan puuvirtoja. Metsäyhtiöillä ei kuitenkaan ollut valmiutta näin radikaaliin ratkaisuun – valitettavasti.

Vieläkin isompi tietotekninen hanke oli metsäkarttajärjestelmä. Se sai alkunsa Tehdaspuussa; yhtiön historiikissa kerrotaan näin: *1980-luku toi inventointityöhön uusia tuulia. Tehdaspuun toimeksiannosta kehitti insinööri Vesa Pomell 1983 Suomen ensimmäisen digitaalisen atk-pohjaisen karttanpiirustusjärjestelmän. Järjestelmä osoittautui erittäin toimintavarmaksi ja nosti tuottavuuden viisinkertaiseksi käsin piirtämiseen verrattuna. Keväällä 1987 saatiin kaikkien osakkaiden metsät perusdigitoiduiksi tarkoitukseen hankitun tietokoneen muistiin.* Sittemmin siihen kehitettiin atk-päivityksellä tapahtuva metsävaratietojen ylläpito.

Karttajärjestelmät otettiin käyttöön muissakin yhtiöissä ja metsäorganisaatioissa. Ne ovat jatkuvasti kehittyneet, eikä paperipohjaisia metsäkartoja taida käyttää enää kovin usein hirvijahdeissakaan. Ne mitä käytetään, ovat luonnollisesti tulostetut jostain karttajärjestelmästä.

TIETOKONE TULEE MYÖS METSÄÄN

Tietotekniikka ei jäänyt vain konttoreihin, vaan se tuli myös metsään. Ensiksi otettiin käyttöön elektroniset mittasakset, ”Visakset”, jotka insinööri Kalevi Visa kehitti yhdessä Matti Ylisen kanssa vuonna 1974. Niitä ryhdyttiin käyttämään tukkien mittauksen ja tehtailta tehdyn ”nappuloinnin” ohella myös pystymittauksessa.

*Leimikon rajat ja korjuu-
ohjeet voidaan rekisteröidä
maastossa käsi- tai kenttätieto-
koneella, jolta tiedot välittyvät
langattomasti yrityksen
tietojärjestelmään.*

Visakset sai pian kilpailijoita, ensiksi Enson ja Rautaruukin yhdessä kehittämät Rufko-mittasakset. Kari Taskisen mukaan *näiden ensimmäisten markkinoille tulleiden mittasaksien ohjelmistokehitystekniikka oli vanhanaikaista ja niille oli hankalaa kehittää käyttäjäystävällisiä mittausrutiineja. Suomen Metsätieto Oy toikin markkinoille 1990-luvun alussa uudella tekniikalla varustetut Pomot-mittasakset. Ne syrjäyttivät vähitellen aikaisemmat laitteet markkinoilta yhdessä Sunit Oy:n (sitemmin Savcor Forest Oy) kehittämien elektronisten mittasaksien kanssa. Ennen tätä oli markkinoille tulleet myös Masser Oy:n kehittämät elektroniset kaulaimet, joita käytettiin lähinnä pystymittauksessa. (Yrityskauppojen myötä Suomen Metsätiedon järjestelmät siirtyivät Savcor Forestille ja myöhemmin Savcorilta Masserille.) - Kalliista pystymittauksesta luopuminen ja siirtyminen hakkuukonemittaukseen vähensi mittasaksien käyttöä, mutta avasi mittasaksille uudet markkinat konemittauksen tarkastusmittauksessa.*

Seuraava vaihe oli työnjohtajien käyttöön tarkoitettujen ohjelmoitavien laskimien, joilla tukkilistat pystyttiin laskemaan ensin tuvassa ja sitten autossa ja myöhemmin suoraan pinolla tai tukkikasalla. Ne tulivat 1980-luvun alussa, ja niitä seurasivat viitisen vuotta myöhemmin varsinaiset käsitietokoneet (esim. Psion Organiser), joilla kyettiin tekemään pinotavaran ja tukkien mittaus suoraan ylösoton yhteydessä mittapaikalla. Käsitietokoneissa oli muistia jo tuolloin enemmän kuin 1960-luvun tietokoneissa, ja myös niiden ohjelmoitavuus oli helpompaa. Ennen motomittausta suurin osa puutavaran jälki-

mittauksesta tehtiin käsitietokoneilla. Taskinen kertoo, miten *erään Metsäliiton vanhemman työnjohtajan mielestä se oli suurin kehitysaskel hänen työssään sen jälkeen, kun hän oli saanut käyttöönsä moottoripyörän 1950-luvulla.*

Myös metsätalouden suunnittelijat saivat käsitietokoneet käyttöönsä, ja Metsäkeskus Tapio oli uranuurtajana maastossa tapahtuvassa tiedonkeruussa jo 1980-luvun lopulla. Maastotietokoneet yleistyivät, kun saatiin kehitetyksi langaton yhteys niiden ja yhtiöiden tietojärjestelmien välille, ja vielä riittävän suurella tiedonsiirtonopeudella. – 2000-luvulla ovat älypuhelimet tulleet osittain samoille markkinoille käsitietokoneiden kanssa. Tärkeä ero on ainakin siinä, että puhelimissa pyritään minimoimaan laitteen koko näytön ja näppäimistön kustannuksella.

Kari Taskinen kuvailee suunnittelun kehittymistä: *Metsäsuunnittelussa kuvioiden rajat ja niiden tiedot rekisteröidään suoraan suunnittelijan kenttätietokoneeseen. Enää ei käytetä paperikarttoja eikä lomakkeita, joilta kuvat ja niiden tiedot myöhemmin siirrettäisiin tietojärjestelmään. Tietokone ohjaa suunnittelijaa maastossa, karsii loogiset virheet eikä hyväksy puutteellisia maastosuunnitelmia. Ilmasta tapahtuva maastokohteiden kuvaus ja siihen liittyvä kuvatulkinta on tulossa, mutta vasta alkuvaiheessa. Tekniikka mahdollistaa jo nyt kohtuullisen tarkat tiedot alueen puumääristä puulajeittain.* – Voisi varmaan sanoa, että riittävän tarkat tarpeeseen nähden.

Myöskään korjuusuunnittelussa, jos sitä yleensä tehdään, ei enää tarvitse kerätä tietoja paperille. Leimikon rajat ja korjuuohjeet voidaan rekisteröidä maastossa käsi- tai kenttätietokoneella, jolta tiedot välittyvät langattomasti yrityksen tietojärjestelmään. Sieltä ne siirretään aikanaan hakkuukoneelle täydennettynä tarvittavilla lisäohjeistuksilla; sähköinen leimikkokartta seuraa luonnollisesti mukana.

Maastotietokoneiden toimivuus edellytti lisäksi GPS-järjestelmää (Global Positioning System) eli satelliittipohjaista paikannusta. Se otettiin kuitenkin ensimmäiseksi käyttöön puutavara-autojen ohjauksessa, ja mahdollisti sen, ettei työjohdon enää tarvinnut käydä näyttämässä puutavaravarastoja niille au-

tomiehille, joilla ei ollut riittävää paikallistuntemusta. Kun Yhdysvallat, joka omistaa järjestelmän satelliitit, antoi 1990-luvun lopulla käyttöön suuremman tarkkuuden GPS-paikannuksessa (ilman korjausta 10–15 m), päästiin järjestelmää käyttämään myös tilarajojen paikannuksessa, metsäsuunnittelussa ja jopa hakkuukoneissa hakkuualueen rajaukseen. Myöhemmin 2000-luvulla käyttöön tullut DGPS (Differential GPS) mahdollistaa jo parin metrin tarkkuuden, ja kiinteään tunnettuun pisteeseen pohjautuvan tarkennuksen kanssa alle metrin tarkkuuden.

MOTOMITTAAN JA AJONEUVOMIKROIHIN

Puutavaran mittauksen automatisointi tuli mahdolliseksi hakkuun koneellistamisen myötä. Hakkuukoneisiin eli motoihin mittalaitteet tulivat jo heti 1970-luvun alussa katkonnan ohjaukseen; oli tiedettävä pituus ja läpimitta ennen katkontaa. Kuutioivat mittalaitteet saatiin motoihin kymmenkunta vuotta myöhemmin. Tässäkin asiassa pienet ja ketterät ehtivät ensin; Marttiini ja Pinomäki toivat samoihin aikoihin markkinoille ensimmäiset motojen mittalaitteet.

Olof Thesslund kuvailee motomittauksen kehitystä: *Ensiksi Tehdaspuu alkoi 1970-luvun lopulla kehittää Lauri Marttiinin kanssa motomittalaitetta Marttiinin häntämotoon. Tehdaspuun Kari Laitinen, Hannu Airavaara ja Raimo Aholainen ajoivat voimalla menetelmän läpi yhtiön omien metsien korjuussa. Marttiin puolella kehitystyössä oli keskeisesti mukana Masser Oy:n nykyinen toimitusjohtaja Kari-Pekka Uurtamo. Muutamassa vuodessa laitteita myytiin yli 50 koneeseen. Läpimitta mitattiin syöttörullista, jos koneessa oli metallirullat ja erillisillä rullilla, jos koneessa oli kumirullat. Pituus mitattiin pituusmittarullalla. Kuutiointi tapahtui 30 sentin pätkin. Ensimmäisissä laitteissa oli jopa vertailu pystymittaukseen.*

Sakari Pinomäki puolestaan myi ison sarjan Pika 75 -hakkuukoneita 1980-luvun alussa Neuvostoliittoon. Ne kaikki oli jo varustettu motomittalaitteella. *Venäläisministeri tuli konenäytöksessä Mäntsälässä vakuuttuneeksi mittalaitteen toimivuudesta, kun moton naiskuljettaja ajoi sitä ja antoi esittelyn jälkeen ”pumaskan” eli mittatulosteen ministerin käteen.*

Kaikki muutkin konevalmistajat ryhtyivät vauhdilla kehittämään mittalaitteitaan; se olikin ainoa keino pärjätä Suomen markkinoilla. Osa konefirmoista turvautui erillisiin mittalaitteyrityksiin, esimerkiksi Ponsse teki yhteistyötä Kajaanin Automaatiikka Oy:n kanssa. Mittalaitteet kehittyivät yhä tarkemmiksi ja vähemmän häiriöalttiiksi ja niihin alettiin lisätä myös apteerausominaisuuksia, joilla tukkirunko voitiin katkoa mahdollisimman optimaalisesti. Kehitys jatkui tästäkin ja Taskinen kertoo, että *Metsäteho kehitti Ruotsin SkogForskin ja konevalmistajien kanssa mittalaitteiden tiedonsiirtostandardin StanForD, joka mahdollisti sekä kalibrointitiedon että tuotostietojen siirrot samoin perustein kaikista konemerkeistä. Harvestereiden automaatiikan kehittyttyä oli mahdollista siirtyä automaattiseen katkaisun optimointiin. Ja kun tiedonsiirtoyhteydet paranivat, voitiin siirtyä sahoilta tulevaan reaaliaikaiseen koneiden katkonnan ohjaamiseen tavoitematriisien kautta.*

Motomittaus yleistyi samaa vauhtia kuin konehakkuukin, ja tuskin on toista uudistusta metsälalalla, joka olisi tullut vastaanotetuksi yhtä kivuttomasti. Vaikkei sitä oltu vielä hyväksytty viralliseksi mittausmenetelmäksi, MTK:kaan ei ryhtynyt vastustamaan sen käyttöä; ei vaikka motomitta korvasi puunmyyjälle niin edullisen pystymittauksen. 1990-luvun alkuvuosina motomittauksen osuus yksityismetsien pystykaupoissa nousi jo 60 %:iin. Tuolloin vuonna 1992 maa- ja metsätalousministeriö julkaisi ensimmäisen hakkuukonemittausasetuksen; se on sittemmin uusittu kahteen otteeseen.

Tätä nykyä hakkuukonemittauksen osuus yksityismetsien pystykaupoissa on lähes 100 % ja hankintakaupoissakin yli kolmannes. Vuonna 2010 kaikista luovutusmittauksista 76 % tehtiin motomitalla.

Mikrotietokoneet tulivat hakkuukoneiden ja osin metsätraktoreidenkin ajohytteihin 1990-luvulta alkaen. Ne mahdollistivat yhteydenpidon urakanantajan tietojärjestelmiin. Koneenkuljettaja alkoi saada leimikkotiedot ja -kartat suoraan näyttöruudulleen. Vastaavasti myös koneen tuotos- ja mittaustiedot puutavaralaji- ja tukkijakautumiseen siirtyvät lähes reaaliajassa urakanantajalle. Mikroja käytetään luon-

nollisesti GPS-paikannukseen ja paljon muuhunkin. Myös yhä useampi metsätraktori on varustettu tietokoneella, jonka kautta urakanantaja voi seurata puutavaran tuloa tienvarsivarastoihin ja siirtää nämä tiedot kuljetusten ohjausjärjestelmiin. Kuormainvaakojen käyttöönotto erityisesti energiapuun ajossa on osaltaan lisännyt tietotekniikan käyttöä metsätraktoreissa. - Nykyisellään hakkuukoneiden ohjaus- ja tietojärjestelmä on suomalaisen tietotekniikan merkksaavutuksia. Onkin sanottu, että hakkuukoneessa on enemmän elektroniikkaa kuin matkustajalentokoneessa; siinä taitaa olla jo hieman liioittelua.

Ajoneuvotietokoneet tulivat käyttöön puutavara-autoissa 1980-luvun lopulla. Sovellukset vaihtelivat, ja esimerkiksi Enson mallissa käytettiin tietokonetta, kun taas Metsäliitto otti käyttöön käsitietokoneet kuljetuksen ohjauksessa. Alku oli hieman harpoina ja ensimmäiset ajoneuvotietokoneet tulivat kaiketi automiehille kalliiksi, kun laitteistojen kapasiteetti ei riittänyt ohjaussovelluksiin; laitteet jouduttiin vaihtamaan uusiin.

Langaton tiedonsiirto yhdessä GPS-paikannuksen kanssa mahdollisti siis puutavaran kuljetusten ohjauksen kehittymisen 2000-luvulle tultaessa. Kuljetusmääräykset saatiin autojen tietokoneiden kautta ja puutavaravarastot näkyivät näytön kartalla. Ajoneuvotietokoneiden markkinajohtajaksi on puutavarakuljetuksissa noussut Sunit Oy.

Myös tehdasmittausmenetelmät ovat kehittyneet, ja tehtaillakin on automatiikka ja tietotekniikka olleet jo pitkään arkipäivää. Paino-otanta on yleisin mittausmenetelmä sellu- ja paperitehtailla, ja sen ohella käytetään mm. Mittaportti Oy:n kehittämää videokuvaukseen perustuvaa AVM-menetelmää. Tehdasmittauksista on ryhdytty käyttämään myös puutavaran luovutusmittana. Tämä koskee erityisesti hankintakauppoja, sekä järeää puuta että pinotavaraa. Näiden usein pienten puuerien tienvarsimitaus oli työstä, ja ymmärrettävästi juuri Metsäliitto oli tämän mittauspioneerin ja puolestapuhuja. Matti Kärkkäinen toteaa ”Matkalla tehtaalle”-teoksessa: *Noin 300 vuotta sitten tukkitalonpoikien tukkien luovutusmittaus tehtiin vesisahan puukentällä. Vii-*

meaikainen kehitys on johtanut siihen, että nykyajan tukkitalonpoikien hankintapuutavara mitataan luovutusta varten yhä useammin tehtaalla.

MYÖS MUU TIETO- JA KONTTORITEKNIikka KEHITTYY

Tietotekniikan myötä kehittyi muukin konttoritekniikka. ”Piikkisioista” ja ”faciteista” siirryttiin 1970-luvulla elektronisiin tasku- ja pöytälaskimiin sekä käsikäyttöisistä kirjoituskoneista sähköisiin. Nekin saivat kaiken aikaa lisää ominaisuuksia, kunnes 1980-luvun lopulla korvautuivat mikrotietokoneilla. Mikrot ja niitä seuranneet muut henkilökohtaiset tietokoneet lopettivat konekirjoittamat ja tekivät myös sihteeri-assistenteista vähintäänkin silmälläpidettävän toimihenkilölajin metsäosastoilla.

Vielä 1960-luvulla elettiin lankapuhelien aikaa, jopa niin, että vain osa Suomea oli automatisoitu; muualla kaukopuhelut toimivat käsivälityksellä. Se jopa paljolti ratkaisi Tehdaspuun keskuskonttorin sijoittumisen Kouvolaan: siellä puhelinjärjestelmä oli automatisoitu, vaihtoehtona olleessa Mikkelissä ei. Seuraavalla vuosikymmenellä koko Suomi oli saatu automaation eli 9-alkuisten suuntanumeroiden aikaan; tuolloin oli myös siirrytty osittain matkapuhelien aikaan. Ne olivat aluksi lähinnä autoon asennettuja, ARP-järjestelmäkäyttöisiä. Puhelut piti tilata matkapuhelinkeskuksesta. Puhelimet olivat kalliita ja niitä asennettiin vain metsäosaston tärkeimpien metsäherrojen autoihin; myös joihinkin sellaisiin, jotka palvelivat muutakin kuin ravintolapöydän tilaamista. Kuljetusmetsänhoitajat kuuluivat usein tähän ryhmään.

Kymmenkunta vuotta myöhemmin myös nämä autopuhelimet pääsivät automaattiverkkoon: siirryttiin ARP-ajasta NMT-aikaan ja sitten GSM:ään. Ja sen jälkeen olikin aika siirtyä nykyisenkaltaisiin matkapuhelmiin. Lankapuhelin alkaa olla historiaa, vaikka kaiketi kaikissa isommissa metsäorganisaatioissa vielä on sellainenkin. Myös puhelin- ja videokoukset ovat tulleet jokapäivään. Älypuhelimista on tullut samanlainen statussymboli kuin autopuhelimista ARP-aikaan; tarveharkintaakin saatetaan soveltaa aiempaa enemmän.

Yksi merkittävimpiä tietoliikenneuudistuksia oli telefaksin tulo 1970-luvun jälkipuoliskolla. Se syrjäytti hetkessä teleksin ja nopeutti merkittävästi tiedonsiirtoa metsäosastojen eri yksiköiden väliä. Mutta faksin aika jäi lyhyeksi: 1990-luvulla siirryttiin sähköpostiin. Moni nuoremista metsämiehistä ei osaa kuvitellakaan elämää ilman sähköpostia, jonka käyttö on heikentänyt entisestään metsämiesten kirjallista esitystaitoa.

Tietotekniikan ja -järjestelmien nopea kehitys viimeisten 50 vuoden aikana on osaltaan edesauttanut puuhankinnan tuottavuuden kasvua. Se näkyy niin puuhankinnan kustannuskehityksessä, mutta ennen kaikkea metsäorganisaatioiden koon ja rakenteen muuttumisessa; yhden työnjohtajan vastuualue, missä sellainen vielä on, voi olla maantieteellisesti ja hankintamäärältään lähes yhtä suuri kuin 1960-luvun hankinta-alue. Kun perinteisessä moniportaisessa metsäorganisaatiossa toiminta koostui käsintehtyjen raporttien toimittamisesta seuraavaan portaaseen, atk ikään kuin käänsi tiedonkulkua ja alkoi siinäkin suhteessa tehdä organisaation välitasoja tarpeettomiksi.

Tietotekniikka hallitsee metsäosastojen elämää. Miten paljon se on lisännyt työn tuottavuutta, on vaikea arvioida. Ja vielä enemmän voi arvailla, miten paljon se lisäisikään, mikäli tietotekniikan ja -järjestelmien koulutukseen käytettäisiin nykyistä enemmän aikaa ja resursseja; mutta kun siihen ei ole varaa! Metsäväen tietokoneriippuvuutta kuvaa hyvin sekin, että kun metsäosastolla sattuu sähkö- tai järjestelmähäiriö ja ruudut pimenevät, väki kokoontuu käytäville ja kahvihuoneisiin peukaloitaan pyörittämään ja päivittelemään. Ei voi mitään tehdä, kun kone ei toimi tai ei ole yhteyttä! Meistä on tullut tietotekniikka-addikteja.

Tietotekniikan ja -järjestelmien nopea kehitys viimeisten 50 vuoden aikana on osaltaan edesauttanut puuhankinnan tuottavuuden kasvua.

VAIKEA VIESTINTÄ

Metsäala on ollut kautta aikojen huono viestijä. Ei ole osattu tai uskallettu. Eikä kritiikkiä ole kestitty, vaan siihen on vastattu vaikenemalla tai ylikärkevästi. 1970-luvulla alkaneet ”metsäsodat”, joissa aluksi oli kyse ns. tehometsätaloudesta, sitten ympäristöasioista, ovat kuitenkin opettaneet, ja metsämiehet ovat kasvaneet lähes täysmittaiseksi vastustajaksi luontoväelle ja osin mediallekin. Lisää aktiivisuutta kuitenkin kaivataan, ja viestintä on edelleenkin vaikea laji.

Jos minkä tahansa lehden toimituksesta kysyisi, mitä Jon metsätiedotus, olisi vastauksena todennäköisesti pitkäkö hiljaisuus. Jos samalla yrittäisi udella viimeisen uutisaiheen, joka koskee metsätaloutta, olisi hiljaisuus vieläkin hartaampi, aloitti toimittaja Esko Åsvik vuonna 1979 ”Metsä ja Puussa” julkaistun artikkelinsa ”Metsätalous tiedottajana”. Åsvik myönsi esimerkkinsä kärjistetyksi. Samaa todisti toimittaja Hannu Olkinuoran toteamus, että metsäalan tiedotus oli runsasta, hajanaista ja epätasaista. Tämä johtuu ilmeisesti mukana olevien yhteisöjen runsaasta lukumäärästä.

Kun yhteisöjä oli paljon, niiden tiedotusresursit olivat niukat, joten oli keskitytty paljolti sisäiseen viestintään. Mutta kuten Maaliiton silloinen puheenjohtaja Matti Putkonen sanoi vuonna 1989: *On aivan turha julistaa metsätalouden ilosanomaa uskovaisille. Suurin työsarka löytyy tavallisten, metsäalan ulkopuolisten ihmisten keskuudesta.* Hänen mielestään metsäväki oli usein selkärangatonta, nöyristelevää ja vähimmästäkin kritiikistä antautuvaa tai sitten siilipuolustukseen ryhtynyttä. *Jos metsäala ei itse arvosta omaa ammattitaitoaan, on turha odottaa kunnioitusta muualtakaan. Olemme maailman parhaita ja se pitää reippaasti myös sanoa.* Olikohan Putkonen täysin väärässä? Ainakin metsäväki on ollut huono viestijä.

PROPAGANDAA TEHTIIN ENNENKIN

Alkuvuosina ei puhuttu vielä tiedotuksesta saatikka viestinnästä, joka on 1980-luvun sanastoa, vaan yleensä käytettiin sanaa kommunikaatio tai propaganda. Seuraavassa käytetään tiedotusta ja viestintää synonyymeinä, mitä ne paljon ovatkin, vaikka viestintä halutaan joskus ymmärtää laajemmaksi ”tieteenalaksi”, koska se on kaksisuuntaista, interaktiivista; vaan eiköhän tieto kulje kahteen suuntaan tiedottamallakin!

On kohtuutonta väittää, etteivätkö teollisuuden metsämiehet olisi jo alusta pitäen ymmärtäneet sanan voimaa. Jo osaston perustamiskokouksesta huhtikuussa 1911 lähetettiin uittopuiden pakollista kuorintaa vastustava lehdistötiedote, joka myös julkaistiin muutamissa pääkaupunkilehdissä. Lisäksi vuosisadan alussa alkanut julkinen keskustelu – usein jopa riitely – metsäteollisuuden maanhankinnoista oli viimeistään opettanut teollisuuden väelle, millainen voima julkisella sanalla – tuolloin lehdistöllä – oli yleisen mielipiteen muodostuksessa ja poliittisessa päätöksenteossa. – Rehellisiä kun ollaan, teollisuus hävisi tuonkin kiistelystä koko lailla täydellisesti.

Tiedotusvoiman tajua osoittaa yhdistyksen toiminta kokonaisuudessaan ensimmäisten vuosikymmenten aikana. Jo yhdistyksen säännöissä todettiin yhdistyksen yhdeksi päätavoitteeksi *toimia metsätalouden edistämiseksi ja sen arvostuksen lisäämiseksi*. Se piti sisällään myös valistuksen ja tiedotuksen. Vuosikirjan julkaiseminen oli konkreettisin muoto levittää yhdistyksen ”aatetta”. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen (YM) ensimmäinen vuosikirja ilmestyi vuonna 1927, mutta sen julkitulo olisi alkanut jo paljon aikaisemminkin, mikäli Puunjalostusteollisuuden Keskusliitto olisi sen sallinut, eli myöntänyt siihen rahoituksen. Näihin varhaisiin julkaisuhankkeisiin kuului myös tohtori August Renvallin vuonna 1918 tekemä ehdotus ”Puunjalostuskalenterin” julkaisemisesta; se toteutui vajaat 10 vuotta myöhemmin, mutta ei yhdistyksen nimissä. – Vaikka YM:n vuosikirja oli suunnattu yhdistyksen jäsenille, jo toisesta vuosikirjasta alkaen siitä ryhdyttiin

ottamaan ns. ylipainos, joka jaettiin yhteiskuntamme vaikuttajille, mm. kansanedustajille. – Ja kuten edellä on kerrottu, YM:n julkaisutoiminta ei jäänyt pelkkään vuosikirjaan.

Tietysti on muistettava, että vuonna 1877 perustettu Suomen Metsänhoitoyhdistys (Finska Forstföreningen, sittemmin Suomen Metsäyhdistys, SMY), jonka päätavoitteena oli metsänhoidollisen valistuksen levittäminen, ryhtyi jo muutaman vuoden kuluttua harjoittamaan julkaisutoimintaa, aluksi ”Meddelanden”-muodossa, mutta melko pian myös suomeksi ja nimenomaan valistushengessä ”Metsänystävänä”; myös ”meddelandeneissa” ryhdyttiin julkaisemaan artikkeleita suomeksi. Näistä Metsäyhdistyksen julkaisuista kehittyi vuodesta 1914 alkaen ”Metsätaloudellinen Aikakauskirja”, joka vuonna 1937 muuttui ”aikakauslehdeksi”. – Myös Suomen Uittajainyhdistys, YM:n sisaryhdistys, aloitti vuosikirjan julkaisun samaan aikaan YM:n kanssa.

Vielä yksi sulka YM:n varhaiseen viestintähatuun: Bertel Fabritius, yhdistyksen sihteeri, esitti vuonna 1923, että yhdistys ryhtyisi yhdessä muiden metsä- ja puualan järjestöjen kanssa järjestämään vuosittaisia metsäpäiviä. Tähänkin malli oli saatu Ruotsista, jossa ensimmäiset metsäpäivät oli järjestetty vuonna 1920: Fabritiuksen ehdotus toteutui – SMY:n ja muiden metsäjärjestöjen yhteistyönä – kaksi vuotta myöhemmin, kun 24. maaliskuuta 1925 avattiin ensimmäiset yleiset Metsäpäivät Helsingissä. Metsäpäivistä, joiden nimi muuttui sitten Metsäviikoksi, tulikin vuosikymmeniksi metsäalan näyttävän julkinen esiintymistilaisuus, todellinen tiedotustapahtuma. Se sai lähes poikkeuksetta laajaa julkisuutta sanomalehdissä ja sittemmin myös muissa tiedotusvälineissä; sekin oli merkillepantavaa, että valtaosa Metsäviikon uutisista voitiin luokitella myönteisiksi. – Tilaisuuden huomioarvoa lisäsi osaltaan sekin, että Tasavallan Presidentin oli tapana osallistua Metsäviikon avajaisiin aina 1970-luvun alkuun saakka (kuten Ruotsissa kuningashuone nykyäänkin). Myös muu poliittinen johto otti usein osaa Metsäviikon tilaisuuksiin; metsäteollisuuden johdolle se oli itsestäänselvyys.

Yksityismetsänhoitajayhdistyksen rooli metsälisen tiedotuksen saralla ei kuitenkaan ole koskaan noussut mitenkään merkitykselliseksi – ymmärrettävästi – vaikka julkilausumia ja lehdistötiedotteita onkin aika ajoin toimitettu tiedotusvälineille. Sotien jälkeen ne ovat parhaiten menneet läpi metsäalan omissa julkaisuissa. Osa yhdistyksen jäsenistä sitä vastoin on ollut hyvinkin aktiivisia muissa metsätiedotusta harjoittaneista yhteisöissä, joista teollisuuden kannalta kaksi keskeisintä olivat Puunjalostusteollisuuden Keskusliitto ja Suomen Metsäyhdistys. Muut kaksi tiedotusjärjestöä olivat yksityismetsätalouden Tapio sekä MTK, joihin palataan tuonnempana.

Metsäyhdistyksestä tuli keskeisin metsätiedotuksen eli -valistuksen levittäjä. Sen ohella, että se julkaisi Metsätaloudellista Aikakauskirjaa (MA), harjoitti muutakin julkaisutoimintaa sekä järjesti Metsäviikon ja kesäretkeilyjä. Metsäyhdistyksen yhteyteen perustettiin 1920-luvulla Metsätaloudellinen Valistustoimisto, jonka pitkäaikaisena johtajana toimi metsänhoitaja Emil Vesterinen. Valistustoimisto hoiti valtaosan SMY:n tiedotuksesta, ja siinä tehtävässä Vesterinen tuotti todella ahkerasti lehtikirjoituksia, tiedotteita ja ns. kiertoartikkeleita sekä valokuvia tiedotusvälineiden käyttöön. (Vielä kun hän olisi merkinnyt kuviensa taakse kuvausajan ja -paikan, eikä vain yleishyviä metsävalistuksellisia kuvatekstejä!)

SMY:n ja Valistustoimiston tiedotuslinja oli ”metsäalan yhteinen hyvä”, mikä samalla tarkoitti, että yhdistys pyrki olemaan kannanotoissaan puolueeton eikä se ottanut kantaa metsäkiistoihin. Myöskään puukauppaan, työmarkkinoihin ja muihin etujärjestötoimintaan liittyvät asiat eivät kuuluneet Metsäyhdistyksen ”toimivaltaan”. Tämä jätti kuitenkin tilaa myös teollisuuden metsäasioiden eteenpäin viemiseksi SMY:n kautta.

Kun SMY:ssä siirryttiin vuonna 1942 henkilöjäsenyydestä järjestöjäsenyyteen, myös YM:stä tuli SMY:n jäsen ja yhdistys pääsi hallituspaikkansa kautta vaikuttamaan SMY:n tiedotuspolitiikkaan. Voi vain arvailla, missä määrin tätä on pystytty vuo-

sien mittaamaan hyödyntämään. Kuitenkin jo tätä ennen yhdistyksen jäsenet olivat kirjoittaneet lukuisia artikkeleita MA:han, ja yhdistyksen puitteissa osallistuttiin myös muuhun SMY:n järjestämään tiedotustoimintaan ja koulutukseen.

Tästä eteenpäinkin SMY on säilyttänyt asemansa maamme metsäasioiden keskeisimpänä viestijänä. Milloin paremmalla, milloin hieman heikommalla menestyksellä. Eikä heikompi menestys ole ollut yksin SMY:n, vaan alan kaikkien toimijoiden ongelma. Metsäväki kun ei vaan ole oikein osannut tiedottaa, vaikka siihen on meistä monia koulutettu useampaankin kertaan. Kouluttajina ovat toimineet myös metsämiehet, joista on syytä mainita lähinnä 1960- ja 1970-luvulta kolmikko Aarno Piltz, Panu Toivonen ja Veli-Matti Kauhanen.

Metsäviestinnän vaikeudet on todettu moneen kertaan, näin myös vuonna 1997, jolloin eri osapuolten yhteistyönä syntyi muistio ”Uusi metsäviestintä”. Siinä todettiin Keijo K. Kulhan myöhemmin tiivistämänä: *Metsäviestinnän heikkouksina nähtiin laiminlyöty vuorovaikutus ympäristöliikkeen kanssa, keskittyminen liikaa bisnes-to-bisnes-viestintään, tuotantokeskeisyys eli aiempi kaavamainen ajattelu. Aktivistien tempausten saama suuri julkisuus ja niiden kielteiset vaikutukset asentisiin nähtiin yhtenä uhkana. Haastattelut taas selvensivät, miten tähän oli tullu: ukkoherra-mentaliteetin ja yksioikoisen insinööriajattelun lisäksi kirjattiin tosiasia, että aikaisemmin Suomen metsäteollisuus ei tiedottanut lainkaan.*

METSÄTEOLLISUUDEN TIEDOTUSTOIMET

Tämä ei pitänyt paikkaansa. Puunjalostusteollisuuden Keskusliitto perustettiin lähes samoihin aikoihin kuin vientiyhdistykset eli joulukuussa 1918; sen edeltäjänä toimi Puunjalostusteollisuuden Keskuskomitea, joka perustettiin helmikuussa 1917 Markku Kuisman mukaan *yhtä aikaa vallankumouksellisten sotamiesneuvostojen ja lakkokomiteoiden kanssa*. Teollisuuden oikeudesta hankkia metsiä omistukseensa oli syntynyt jo kymmenkunta vuotta aikaisemmin iso poliittinen riita, ja sen oikeuden puolustamisesta tuli Keskuskomitean keskeisin tehtävä;

*”Aktivistien tempausten
saama suuri julkisuus ja
niiden kielteiset vaikutukset
asenteisiin nähtiin yhtenä
uhkana.”*

–KEIJO K. KULHA

siksi ”propaganda” kuului alusta pitäen niin komitean kuin myös Keskusliiton vaikuttamiskeinoihin. Keskusliitto ryhtyi myös julkaisemaan omaa aikakauslehteään, nimeltään ”Suomen Paperi- ja Puutavaralehti”, jota julkaistiin kaksikielisenä versiona. Varsinaisen tiedotusosastonsa Keskusliitto sai vasta aikanaan sotien jälkeen.

”Paperi- ja Puutavaralehti” keskittyi pääasiasa metsäteollisuuden tapahtumiin. Metsäasioita – maanomistuskysymystä lukuun ottamatta – siinä oli niukasti. Lehden rinnalle perustettiin vuonna 1922 sanomalehtityylinen ”Viikkosanomia”, joka oli *kansantajuinen propagandalehti*, ja jota Keskusliitto julkaisi yhdessä Suomen Teollisuusliiton kanssa. Lehdessä julkaistiin kosolti myös metsätaloutta koskevia uutisia ja valistuskirjoituksia. Kun Keskusliitosta tuli vuonna 1936 lehden päärahoittaja, jolloin myös lehteä päätettiin kehittää ja ulkoasua kohentaa, asiaa perusteltiin mm. näin: *Koska on katsottava tarpeelliseksi, että myös puunjalostusteollisuudella on kansantajuinen propagandalehti, jonka avulla pyritään muokkaamaan suuren yleisön mielipidettä teollisuudelle myötämielisemmäksi...* Lehden painos oli tuolloin ainoastaan 12 000, mikä oli todella vähän verrattuna esimerkiksi ”Yhteishyvään”, ”Elantoon” ja ”Pirkkaan”, joiden painosmäärät liikkuivat jo tuolloin 100–200 000:ssa.

Viikkosanomien kehittäminen onnistui kunnolla vasta vuonna 1953, jolloin Sanoma Osakeyhtiö tuli julkaisun pääomistajaksi ja muutti sen yleisaikakauslehdiksi, amerikkalaisen ”Life”-lehden tyylliseksi uutiskuvalehdiksi. Lehden päätoimittajaksi tuli

Aatos Erkko. Lehti jatkoi vuoteen 1975, mutta Keskusliitto ei jatkanut lehteä julkaisseen kustannusyhtiön toiseksi suurimpana omistajana aivan loppuun saakka.

Vuonna 1926 Keskusliitto ryhtyi julkaisemaan lehteä ”Suomen Puu”, josta todettiin Keskusliiton vuosikertomuksessa: *Se on tarkoitettu leviämään työnjohtajien, metsätyömiesten ja pienempain puunjalostusteollisuuden piirissä työskenteleväin teollisuuden harjoittajain keskuuteen.* Lehdessä käsiteltiin paljon muutakin kuin metsäasioita. Lehden vakituisia metsällisiä avustajia olivat muutkin kuin teollisuuden omat miehet, mm. Metsävalistustoimiston johtaja Emil Vesterinen. Lehti oli ”Viikkosanomien” tapaan puhtaasti suomenkielinen.

Vuonna 1950 Paperi- ja Puutavaralehti jaettiin kahdeksi lehdeksi. ”Paperi ja Puu A” oli suomenkielinen yleismetsätalouslehti ja se korvasi ”Suomen Puun”. ”Paperi ja Puu – Papper och Trä B (Paper and Timber)” oli kolmikielinen teknillinen aikakauslehti. Molemmat ilmestyivät kerran kuussa. A-lehteä tehtiin vain kaksi vuotta, jonka jälkeen sen nimi muuttui ”Suomen Puutaloudeksi”; vaikka lehti olikin ”Suomen Puuta” teollisuuspainotteisempi, myös metsäpuolen artikkeleita oli lehdessä edelleen kiitettävästi. Lehti oli kaiketi tarkoitettu edelleen lähinnä toimialan omalle väelle, sillä sisältö koostui hyvin pitkälle asiantuntija-artikkeleista sekä alan yhtiö- ja henkilöuutisista. Varsinaisia journalistisia juttuja ei lehdessä tainnut koskaan olla. Sisältö oli melko pitkälle samaa, mitä Metsäyhdistyksen MA ja Keskusliiton oma ”Paperi ja Puu” tarjosivat. – Keskusliiton lehtituotantoa varten oli perustettu oma kustannusyhtiö, Suomen Paperi- ja Puutavaralehti Oy.

Sotien jälkeen Keskusliiton tiedotustoiminta aktivoitui. Siihen oli monia syitä, joista varmaan keskeisin oli metsäteollisuuden voimakas laajentuminen sekä tehometsätalouden aika. Julkiselle sanalle vuosina 1955–71 vuosittain järjestetyt ”Metsäteollisuuden Tiedotuspäivät” olivat aktiivisuuden yksi ilmentymä. Yleensä kahden päivän ja yhden yön mittaisesta, eri puolille Suomea järjestetystä tapahtumasta tuli varsin suosittu, jonka ohjelmassa oli teh-

daskohteiden ohella melko usein myös metsäasioita metsäretkineen. Viinanjuonnin ohella Tiedotuspäivillä puhuttiin myös asiakin. Syyttä ei Jaakko Kahiluoto kirjoita: *Vaikutelmaksi jäi, että tuollainen välitön tuntuma käytännön asioihin ja niistä keskustelu oli hyödyllistä. Mikä lieenee ne lopettanut silloin kun niitä kipeimmin olisi tarvittu?*

Keskusliiton viestinnän kulmakiviä olivat 1960- ja 1970-luvulla kaksi Heikkiä, Pärnänen ja Vuorimaa; molemmat olivat todellisia ”supliikkimiehiä”. Pärnänen hallitsi talouskysymykset suvereenisti ja osasi myös popularisoida ne toimittajakaartilte, jonka talousasioiden tietämystaso ei tuolloin ollut kovin korkea. Vuorimaalla puolestaan oli aikaansa nähden poikkeuksellisen laaja verkostoituminen tiedotusalaan. Lisäksi hän ymmärsi kuvallisen viestinnän merkityksen, mikä nyttemmin on kokolailla unohdettu. Hän tuotti Keskusliiton laskuun useita hienoja metsäfilmejäkin, joiden tekijänä oli mm. Virke Lehtinen. Filmit voittivat palkintoja ja olivat kovassa käytössä 1970- ja 1980-luvuilla, jolloin av-ohjelmat elivät kulta-aikaansa. – Molemmilla Heikeillä riitti myös isännnyyskestävyyttä.

Myöhempien tiedotuspäälliköiden valinnassa ei voi sanoa aina onnistutun, ja muutenkin Keskusliiton viestintätoiminta antoi ajoittain aihetta arvosteluun. Osittain se oli aiheetonta, sillä 1980-luvulla Keskusliitto aktivoi erityisesti julkaisuutoimintaansa. ”Metsäteollisuuden Vuosikirjan” ohella ryhdyttiin julkaisemaan mm. tietovihkosta ”Avain Suomen metsäteollisuuteen”. Lisäksi jo niinkin varhain kuin vuonna 1989 laadittiin ”Metsäteollisuustiedottajan ympäristökansio”.

Alan sisäistä tiedotusta ja koulutusta harjoitettiin muutenkin; merkittävin tapahtuma oli vuosittain järjestetyt metsäteollisuuden tiedottajapäivät, jotka kokosivat maakunnista suuren joukon teollisuuden tiedotusväkeä. Kymi-yhtiön tiedotuspäällikkönä vuosina 1974–86 toiminut Eero Niinikoski muistelee päiviä näin: *Keskusliiton tiedotusosasto jäi muuten melko etäiseksi, koska se hoiti lähinnä etujärjestöviestintää, joka oli etäällä yritysviestinnästä. Parhainta antia liiton puolelta olivat mielestäni yhteiset*

neuvottelupäivät, joiden yhteydessä sai hyödyllistä tietoa ja pystyi ennen kaikkea verkottumaan kuten nykyisin sanotaan. Tällä jälkimmäisellä piirteellä oli mielestäni hyvinkin suuri merkitys ammatillisesti, kun kavereiden kanssa pystyi sparraamaan asioita ja saamaan uusia ideoita. – Metsäteollisuuden tiedottajista on Niinikosken ohella syytä mainita ainakin Yhtyneiden Paperitehtaitten Toivo Nordberg ja Serlachiuksen/Metsäliiton Pekka Kivelä.

Keskusliitto tuli kuitenkin paremmin tunnetuksi lobbaajana ja yhteiskuntasuhteiden ylläpitäjänä, ja toimiala sai sanomansa hyvin perille aina 1990-luvulle saakka. Tämä koski erityisesti raha- ja kauppapoliittisia ratkaisuja. Keskusliiton Claes von Ungern-Stjernberg saattoikin todeta 1980-luvulla, että metsäteollisuus *ei voi olla muuta kuin tyytyväinen ulkoasiainministeriön kauppapoliittisen osaston toimintaan.* – Tätä taustaa vasten tuntuu aika oudolta metsäteollisuuden epäröinti linjan valinnassa Suomen EU-jäsenyysasiassa. Niklas Jensen-Eriksen selittää sen näin: *Täysjäsenyys ei tuonut mukanaan tullinalennusten kaltaisia käsinkosketeltavia, välittömästi näkyviä etuja. Pahimmillaan se itse asiassa uhkasi heikentää metsäyhtiöiden asemaa, jos ja kun raha- ja valuutapolitiittinen itsenäisyys ja sen mukana devalvaation mahdollisuus katoaisi.* Oli näet hyvin muistissa marraskuussa 1991 tehty 12 %:n devalvaatio, joka markan kellutuksen seurauksena merkitsi vuoden 1992 loppuun mennessä markan arvon heikentymistä noin 30 %:lla: se pelasti vientiteollisuuden. – Keskusliitolla oli muutakin näkymätöntä suhdetoimintaa, joka kohdistui poliittisten päättäjien ohella paljolti tiedotusvälineisiin. Osa siitä oli ”puolijulkista”, ja esimerkiksi syksyisin järjestetystä ”Silakkamarkkinoista” kehkeytyi suosittu ja odotettu tilaisuus niin tiedotusvälineiden edustajille kuin oman talon väelkin. Nyttemmin tämäkin palkitseva perinne on lopetettu.

Keskusliiton rooli metsäteollisuuden viestinnässä oli aiemmin varsin keskeinen. *Vaikka metsäalalla vallitsi yhteinen käsitys siitä, mitä metsien hyvä kunto tarkoitti, 1960- ja 1970-lukujen terävimmän julkisen arvostelun sai kantaakseen metsäteollisuus. Yhti-*

öissä oli totuttu ajattelemaan, että niiden näkökohtien ajaminen hoitui parhaiten, kun keskusliitto piti yhteyttä viranomaisiin ja poliittisiin päättäjiin. Tehdaspaikkakuntien yleisellä mielipiteellä ei ollut väliä, riitti, kun silloin tällöin muistutettiin yhtiön tehtaiden olevan paikkakunnan talouden tukijalka. Kansalaisien kanssa käytävään keskusteluun valmistautumattomat yhtiöt olivat muutenkin sopiva kohde ajan radikalismille. Näin kirjoittaa Sakari Virtanen Metsäteollisuus ry:n historiikirjasarjassa, ja on paljolti oikeassa. Tämä koski erityisesti ympäristö-, mutta myös metsäasioita. Toki metsäyhtiötkin olivat olleet mukana metsäkeskusteluissa jo ainakin 1960-luvulta alkaen; metsäosastojen lehtileikearkistot tarjoavat siitä rop-pakaupalla todisteita. Mutta teollisuuden omia asi-

oita ajaessaan kuin myös valtakunnallisissa metsäksymyksissä annettiin puhevalta yleensä poikkeuksetta Keskusliitolle.

Metsäteollisuuden keskittyminen kolmeen suureen metsäyhtiöön alkoi nakertaa Metsäteollisuus ry:ksi vuonna 1993 muuttuneen Keskusliiton painoarvoa myös viestinnässä; entistä harvemmin keräännyttiin ry:n tiloihin Eteläesplanadi 2:een (sittemmin Snellmaninkadulle) kuulemaan alan uutisia – ehkä työtaistelujen rintamaselostuksia lukuun ottamatta. Toki tiedotusta oli, toimihan (ja toimii) Keskusliiton tiedotusosastolla puolenkymmentä henkilöä, ja liitto julkaisi parhaimmillaan kolmea aikakauslehteä – tosin 1990-luvulle tultaessa enää vain yhtä, sitäkin epäsuorasti.

Metsäteollisuus on saanut usein julkisuutta valtiovierailujen yhteydessä, etenkin niihin sisällytettyjen metsäosuuksien yhteydessä. Kuulusimmaksi tuli Englannin kuningattaren Elisabetin vierailu Tehdaspuun hakkuutyömaalla Toivakassa kesäkuussa 1976. Vierailu onnistui loistavasti, vaikka moni toimittaja – osin huonokuntoisuuttaan tai muuten mielensä pahoittaneena – yrittikin siitä antaa toisenlaisen kuvan. – Ranskan presidentti Valéry Giscard d'Estaing vieraili vuonna 1980 Varkaudessa ja silloinkin käytiin – höyrylaivaristeilyn ohella – metsässä. Ahlströmin metsäpäällikkö Risto Hytönen selostaa metsäkohdetta Ranskan presidentille ja Suomen pääministerille.

Myös metsäyhtiöiden viestinnässä on ollut nousua ja laskunsa. Isommilla yhtiöillä oli tiedotuspäällikkönsä jo 1950-luvulta alkaen, mutta toiminta aktivoitui ja tiedotusresurssit alkoivat kasvaa vasta 1970-luvulla. Sen jälkeen elettiin metsäteollisuuden viestinnässä ”suurta juhlaa” kahden – kolmen vuosikymmenen ajan: pääkonttorien tiedotusstaabin ja konsernilehtien lisäksi useimmille tehtaille palkattiin tiedottaja tai useampia, ja myös tehdaskohtaisista henkilöstölehdistä tuli yleinen ajan ilmiö; fuusiotkaan eivät alkuun vähentäneet niiden tarvetta.

Tiedotuksen voimaan uskottiin siinä määrin, että 2000-luvun alussa isoimmilla metsäyhtiöillä oli useita kymmeniä päätoimisia tiedottajia – pelkätään Suomessa. Sen jälkeen erilaisten säästökampanjoiden tuloksena viestintäväkeä on tuntuvasti supistettu: omista printtilehdistä on luovuttu lähes kokonaan sekä muitakin viestinnän kuluja on leikattu. Nämä sinänsä terveet, jos kohta myöhäsyntyiset toimet näyttävät samalla tuoneen epäterveen ilmiön: ulkoista viestintää on ryhdytty vähentämään, viestintäoikeuksia rajoittamaan ja viestinnän sanomia yhdenmukaistamaan. Pörssisäädöksillä on helpo perustella kantaa ottamatonta viestintää.

Mikä on ollut metsäteollisuuden viestinnän merkitys? Vaikea sanoa, ilmeisesti ei kovin merkittävä, sillä Markku Kuisman johdolla tehdyssä metsäteollisuuden historiakirjasarjassa ei viestintää käsitellä käytännöllisesti katsoen ollenkaan. Ainoastaan kirjassa ”Kriisi ja kumous” käsitellään tapaus ”Jukka Rusi”, ja saman teoksen viimeisellä sivulla Kustaa Hulkko, joka artikkelissaan käsittelee metsäteollisuudessa 2000-luvulla tapahtuneita suuria muutoksia, toteaa Kemijärven sellutehtaan lopettamis päätöksestä: *Yhteiskunnallinen ilmapiiri olisi todennäköisesti ollut raikkaampi ja keskustelu rakentavampaa, jos päätöksentekijät olisivat pystyneet informoimaan eri intressiryhmiä rakennemuutoksen perusteista avoimesti ja hyvissä ajoin. Yrityksen hyvä johtaminen ja ohjaus edellyttävät myös hyvää viestintää; tällä kertaa muutosta ei osattu perustella hyvin.* Toki Hulkkokin myöntää, ettei viestintä koskaan poista erimielisyyk-

siä, joihin liittyy voimakkaita eturistiriitoja. – Tietenkään Kemijärven sulkemista koskeva tiedotus ei kuulunut Keskusliitolle.

PR-NEUVOTTELUKUNTA JA ”TEOLLISUUDEN METSÄVIESTI”

Metsäasiat alkoivat saada sotien jälkeen lisää julkisuutta, myös kritiikkiä. Tähän vaikutti mm. se, että 1960-luvun alussa todettiin – ehkei aivan perustellusti – että puunkäyttö (tarkemmin sanottuna poistuma) ylitti metsien kasvun. (Lisäksi vuonna 1961 pyöreän puun vienti nousi ennätykseen, 7 milj. m³:iin.) Alkoi puuntuotanto-ohjelmien ja tehomet-sätalouden aika. 1960-luvulla laadittiin peräti kuusi kansallista metsäohjelmaa, joista tunnetuimmiksi tulivat MERA-ohjelmat. Niistä ensimmäinen valmistui vuonna 1965; MERA-ohjelmien toteutukseen saatiin myös Maailmanpankin lainarahoitusta. Ohjelmiin liittyvä ns. tehomet-sätalous lisäsi entisestään metsällistä keskustelua, eikä aina metsämiesten toivomassa sävyssä; kritiikkiä ohjelmia kohtaan esitettiin myös metsämiesten keskuudesta, mutta sitä esittivät lähinnä ne metsäntutkijat, jotka eivät olleet päässeet mukaan ohjelmien laadintaan.

Kun vielä teollisuuden puunsaanti alkoi vaikeutua ja kun MTK:n ääni etenkin puukauppaa koskevassa propagandassa tuli yhä hallitsevammaksi, teollisuus päätti ryhtyä vastatoimiin. Ratkaisevaksi ”niitiksi” tuli puukaupan yhteydessä kerrottu Metsäliitto-kysymys, eli MTK:n johdolla kehitetty Metsäliiton ja metsänhoitoyhdistysten puukaupallisen yhteistyön tiivistämishjelma. Asiaa käsiteltiin sekä Keskusliiton työvaliokunnassa että metsäpoliittisessa valiokunnassa, ja elokuussa 1966 päätettiin perustaa PR-neuvottelukunta. Sen tehtävänä oli suunnitella ja ohjata metsäasioiden suhde- ja tiedotustoimintaa; metsäasioilla ei tarkoitettu yksinomaan puukauppaa.

Aluksi neuvottelukunta tahdottiin miehittää toimitusjohtajilla ja teollisuuden tiedotusguruilla (joita oli jo muutama), mutta sitten tyydyttiin ”kakkosketjuun” eli metsäpäälliköihin. PR-neuvottelukunnan ensimmäiseksi puheenjohtajaksi nimettiin ide-

an isä, Schaumanin metsäpäällikkö A.J. Ronkanen. Varsinaista metsätiedotustyötä varten Keskusliittoon palkattiin 15 hakijan joukosta metsänhoitaja Paavo Kuparinen, joka siihen saakka oli toiminut lohjalaisen konkurssiin menneen sahayhtiön toimitusjohtajana. Kahiluoto toteaa tämän Keskusliiton ensimmäisen (ja viimeisen) ”metsätiedotuspäällikön” työstä: *Hänen työnsä tarkoituksenmukaisten toimintatapojen luomiseksi neuvottelukunnalle oli pitkäjänteistä pioneerityötä. Näkyvimmän työnsä hän teki kiertäessään ympäri maata eri tilaisuuksissa teollisuuden metsäasioitten subdetoimintaa hoitamassa.*

Neuvottelukunta katsoi asiakseen ”oikean” metsätiedon levittämisen julkisuuteen ja sitä tukevan toiminnan organisoiminnin. Tätä toteutettiin pääasiassa kahdella tapaa. Keskusliitto ryhtyi julkaisemaan omaa sidosryhmille, etenkin metsänomistajille suunnattua aikakauslehteä, ”Teollisuuden Metsäviestiä”, joka ilmestyi myös ruotsinkielisenä versiona ”Skogsaktuellt”.

”Metsäviestin” ensimmäiset kolme koenumeroa ilmestyivät loppuvuoden 1967 aikana ”Suomen Puutalouden” erikoisnumerona, ja vasta vuoden 1968 alusta omana julkaisunaan. PR-neuvottelukunta toimi lehden toimitusneuvostona ja sen muodollisena päätoimittajana oli Keskusliiton metsäosaston johtaja, tuolloin Olavi Linnamies. – Kovin metsänomistajaläheisinä ei alkuvuosien numeroita voi juuri pitää.

Lehti jaettiin luonnollisesti myös metsäosastojen toimihenkilöstölle. Jo tätä ennen oli omaa henkilöstöä valistettu aika ajoin erillisillä propagandajulkaisuilla. ”Tiedotuksia teollisuuden metsämiehille” julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1959. Siinä selitettiin syitä metsäyhtiöiden enenevästi harjoittamaan pyöreän puun vientiin, toimintaan, jota metsäteollisuus oli vuosikymmeniä ankarasti vastustanut. Kovin usein ei Keskusliitolla ollut ”näin tärkeitä” asioita omalle välle tiedotettavanaan, sen verran harvaksen ”Tiedotuksia” julkaistiin.

”Metsäviestin” ohella yleistä metsävalistusta ryhdyttiin jakamaan maakunnissa. Sitä varten tärkeimmille metsäteollisuuspaikkakunnille ja maakunta-kaupunkeihin nimettiin PR-yhdysmiehet. Tämän

teollisuuden metsänhoitajista koostuneen yhdysmiesverkoston tehtävänä oli pitää yhteyttä alueensa tiedotusvälineisiin sekä ruokkia näitä niin paikallisella kuin myös Helsingistä toimitetulla metsätiedolla. Miten hyvin toiminta onnistui, vaihteli alueittain ja oli kiinni ennen kaikkea yhdysmiehistä. Osa heistä oli hyvinkin aktiivisia, jopa siinä määrin, että muutamamat osallistuivat Yleisradion järjestämille radiotoimittajakursseille ja innostuivat tekemään sen jälkeen metsäaiheisia radio-ohjelmia. Monia niistä julkaistiin muuallakin kuin ”Metsäradiossa”. Näistä radioäänistä, jotka olivat muussakin viestinnässä erityisen aktiivisia, on syytä mainita Rosenlewin Stuart Köhler Hämeenlinnassa ja Schaumanin Seppo Sivonen Joensuussa. Helsingin päässä puolestaan Keskusliiton Matti Oksanen toimi metsäteollisuuden äänitorvena, niin radiossa kuin etenkin lehtien palstoilla; eläköitymisen jälkeenkin Oksanen on jatkanut yhtenä aktiivisimmista (jos kohta harvoista) metsämieskirjoittajista lehtien ”Mielipide”-palstoilla. Myöhemmältä ajalta kannattaa tuoda esiin ”radio- ja myös tv-tähti” Jyri Makkonen, joka ehti jonkin aikaa toimimaan myös teollisuuden palveluksessa. – Monet muutkin PR-yhdysmiehet kunnostautuivat mm. metsäretkeilyjen ja muiden tapahtumien järjestämisessä tiedotusvälineiden edustajille.

Metsäala ryhtyi muutenkin aktivoitumaan tiedotusasioissa. Metsänhoitajaliitto alkoi 1980-luvulla järjestää yhdessä METO:n kanssa metsätiedotusseminareja jäsenilleen. Niiden tarkoituksena oli *tehostaa metsäammattihenkilöiden arkipäivän yhteistyötä tiedotusvälineiden kanssa*. Seminaareissa keskityttiin pääasiassa paikallisten tiedotustarpeiden kartoitukseen sekä yhteistyön organisoimiseen paikallisten medioitten kanssa. Seminaarien pääkouluttajana toimi Stuart Köhler apunaan Metsäyhdistyksen Markku Rauhalahdi, entisiä teollisuuden metsänhoitajia hänkin. Lisäivätkö seminaarit metsätiedotusta, on vaikea sanoa.

Ronkasan jälkeen PR-neuvottelukunnan puheenjohtajina toimi joukko ns. ”kakkosketjun” metsäpäälliköitä; kuitenkin osa heistä, etenkin Serlachiuksen Leo Kari, ylsi vähintäänkin ykkösluokan tekoihin. Kari totesi vuonna 1979 ”Metsä ja Puussa”

yhteisen metsällisen viestinnän vaikeuden: *Keskusliitto voi harjoittaa vain sellaista tiedotustoimintaa, jonka kaikki sen jäsenet hyväksyvät.* Hän kuitenkin myönsi, että metsäteollisuuden viestintään pitäisi saada väriä, *ei kuitenkaan mitä värejä hyvänsä.* – Neuvottelukunnan jäsenenä toimi puolisenkymmentä metsäyhtiöiden tiedotusasioista kiinnostunutta metsänhoitajaa.

PR-neuvottelukunta muuttui viestintätoimikunnaksi vuonna 1986, ja esimerkiksi vuoden 1987 ensimmäisessä kokouksessa, jolloin Enson Leo Erlund toimi puheenjohtajana, kokouspöytäkirjaan merkittiin: *Keskusteltiin MT-yhdysmiesten tiedotustoiminnan painopistesuunnista. Todettiin, että hankintakauppakysymys on ollut laajan huomion kohteena, mutta teollisuuden tulisi lähestyä asiaa julkisuudessa myönteisesti. Toinen teollisuudelle merkittävä asia on tuokin laatukysymys. Yhteisesti lähinnä Kml. Tapion ja Suomen Metsäyhdistyksen kanssa on syytä seurata esim. avohakkuukeskustelua ja tarpeen mukaan osallistua siihen.* Koska oli epäiltävissä, että teollisuuden puuhuollosta tultaisiin vuoden aikana kriittisesti keskustelemaan, päätettiin parantaa MT-yhdysmiesten keskusteluvalmiutta yhteisillä ohjeilla, joten asetettiin työryhmä niitä valmistelemaan. Valmistuivatko ohjeet ja saatiinko niillä mitä aikaan, on jäänyt selvittämättä.

1980-luvun jälkipuoliskolla Keskusliiton metsäviestinnän kustannukset nousivat runsaaseen 1,5 milj. markkaan vuodessa; siitä leijonanosan haukkasi ”Teollisuuden Metsäviesti”. Viestintätoimikunta jatkoi toimintaansa vuoteen 1993, jolloin Keskusliitto muuttui Metsäteollisuus ry:ksi. Neuvottelukunnan lopettaminen tuskin olisi ollut sinänsä kovin suuri tappio, ellei samanaikaisesti olisi lopetettu myös ”Teollisuuden Metsäviestiä” ja muutakin metsäviestintää lähes kokonaan.

Myös metsäyhtiöiden metsäosastot harjoittivat metsällistä viestintää. Sen laajuus ja laatu vaihtelivat: erilaiset tiedotus- ja asiakaslehdet muodostivat siitä näkyvimmän osan. Osaa niistä luettiin myös metsänomistajapiireissä ja laajemminkin. Metsäasiakkaille suunnattuja lehtiä käytettiin erityisesti puukaupan ja metsäpalvelujen markkinoinnissa.

– Luonnollisesti myös yhtiöiden henkilöstölehdissä metsäasioita käsiteltiin – tosin hyvinkin vaihtelevasti.

Vaikka metsäviestinnän tarve ja merkitys tunnustettiin, metsäosastoille ei juuri palkattu varsinaista tiedotushenkilöstöä, vaan viestintä kytkettiin osaksi jonkun metsäosastojen esikunnissa työskentelevän metsänhoitajan toimenkuvaa. Se toimi usein niinkin ja takasi tiedotukseen ammatillisen sisällön; onhan viestinnän ns. tekniikka helposti osattavissa ja opeteltavissa. Ainoastaan Tehdaspuulla ja sen seuraajalla UPM Metsällä oli 1990-luvulta alkaen päätoiminen tiedotusmetsänhoitaja; siitäkin luovuttiin vuoden 2009 lopussa.

Metsäasiat ovat kuitenkin olleet vahvasti esillä julkisuudessa; voisi sanoa, että lähes jatkuvasti. Siitä vakuuttuu jo yksin selailemalla sanomalehtien leikearkistoja. Usein julkisuus on tarkoittanut arvostelua, mutta silläkin on puolensa, kuten Leo Erlund toteasi Enson ”Tuohitorvessa” vuonna 1989: *Metsätaloutta epäasiallisesti riepottelleva uutisointi kiukuttaa meitä metsämiehiä. Silti toki on myönnettävä, että kärkevä ja usein yli maalinkin ampuva journalismi myös hyödyttää metsäasioissa. Se avaa silmät epäkohdille ja pistää vauhtia metsätalouden uudistuksiin.* Usein se on myös aktivoiut metsäväen tiedottamisintoa.

Median toiminta puolestaan on ollut usein vähemmän kannustavaa, ja metsäväki voi varmaan hyvin yhtyä Luonnonsuojeluliiton Helena Telkänranan vuonna 2008 esittämään kritiikkiin: *Yksittäisiä asiantuntevasti tehtyjä lehtijuttuja sekä TV- ja radio-ohjelmia on, mutta suurin osa juttu- ja ohjelmavirrasta on pinnallista, epäsystemaattista ja antaa yleisölle ympäristöasioista vääristyneen kuvan. Mielipidesivut ja muut toimituksen ulkopuolelta tarjotut kirjoitukset ovatkin usein parhaita ympäristötiedon levittäjiä. Toimittajien aloitteellisuus on vähentynyt.*

”SUOMI ELÄÄ METSÄSTÄ”

Metsäteollisuus ei ollut turvautunut ennen 1980-lukua paljoakaan maksettuun mainontaan. Markkinointi oli toki eri asia, ja jo 1930-luvulla oli ainakin ”Metsälehdessä” ollut – tosin melko harvaksel-

taan – useiden metsäfirmojen puukauppaan kannustavia ilmoituksia, joissa luki esimerkiksi näin: *Metsänomistajat! Harjoittakaa järkiperaista metsänhoitoa, niin saatte puutavarastanne hyvät hinnat puunjalostusteollisuudelta. Kymin Osakeyhtiö.*

Uuden markkinoinnin aika koitti 1980-luvun alussa, jolloin puukaupassa elettiin yhä vaikeampia aikoja. Rauma-Repola ja Tehdaspuu toimivat pioneereina. Oli todella jotain uutta syksyllä 1980, kun kannon päällä oleva puhelin pärahti soimaan MTV3:n mainoskatkolla ja metsänomistajia kehoitettiin ottamaan yhteyttä Rauma-Repolan ostomiehiin puukaupan ja metsäpalvelujen merkeissä. Mainoskampanjaa täydennettiin myös lehti-ilmoituksilla, joissa sanomana oli: *Käy katsomassa metsäsi, ennen kuin sen arvo putoaa.* Tehdaspuu puolestaan oli alkanut markkinoida metsäpalvelusopimuksiaan jo 1970-luvun lopulla, aluksi pienimuotoisesti lehti-ilmoituksin ja sitten suoramarkkinointikirjein. Kevätalvella 1984 yhtiö käynnisti pääkaupunkiseudulla kampanjan ”Parasta metsällesi – Tehdaspuun metsäpalvelusopimus”, jossa turvaututtiin mm. raitiovaunumainoksiin.

Molempien yhtiöiden kokemukset maksetusta mainonnasta olivat sen verran myönteisiä, että myös Keskusliitossa herätettiin. PR-neuvottelukunta ryhtyi tutkimaan mainoskampanjan mahdollisuuksia ja soveltuvuutta metsäasioiden edistämiseen. Asiantuntijana käytettiin professori Osmo A. Wiioa, minkä jälkeen pyydettiin tarjoukset muutamalta suurelta mainostoimistolta. Niiden pohjalta neuvottelukunta teki kampanjaehdotuksen Keskusliitolle, joka kuitenkin ei ollut valmis näin radikaaliin toimintaan, mitä Kahiluoto pahoitteli: *Ikävä kyllä, sillä aika oli menemässä otollisimman hetken ohii. Kesti vielä joitakin aikoja, ennen kuin metsäteollisuus luopui siihen asti tarkoin vaalimastaan herrasmiesmäisestä ja kuivakkaan asiallisesta tiedotuslinjastaan. Niinpä siten rämäkkä MTK pääsikin aina julkisuuteen, kun vain halusi.*

”Metsän Vuosi” 1983 toi metsäasiat julkisuuteen entistä voimallisemmin. Keskustelua jatkui metsävuoden jälkeenkin, eikä teollisuus välttynyt kritiikil-

tä, väliin rajultakin. Kahiluoto kuvailee, miten teollisuuden metsämiehet kokivat ulkopuolisten tulon ”hiekkalaatikolle” hieman yllättävästi: *Metsämiehistä se tuntui joskus asiattomalta, joskus jopa asiantuntemattomalta. Ammattikunnan kyky kritiikin sulettamiseen ja analysoimiseen on nyt joutunut koetukselle, josta emme ilman tyyliरिकkoja näy selviävän.*

Metsän vuosi sai kuitenkin Keskusliiton tositoimiin. Toimitusjohtaja Matti Pekkasen aloitteesta perustettiin vuonna 1983 ns. SOPU (Uusi puunostostrategia)-projekti, jolla tähdättiin metsäteollisuuden yhteisen uuden puunostostrategian luomiseen. Strategia eli ohjelma oli kaksijakoinen: toisaalta pyrittiin kouluttamaan teollisuuden puunostohenkilöstöä markkinointiin, toisaalta pyrittiin edesauttamaan puun markkinoilletuloa mainonnan keinoin. Professori Martti Särkisilta toimi konsulttina tässä Keskusliiton isossa hankkeessa, jolla pyrittiin aluksi parantamaan koko toimialan, metsäteollisuuden, yrityskuvaa. Lähdettiin siitä, että toimialakuvan tulisi parantua ennen kuin sen sanomille saadaan riittävä kaikupohja. Varsinaisen mainoskampanjan toteuttajaksi valittiin kilpailutuksen jälkeen pienehkö mainostoimisto Harkonmäki Oy, ei vähiten toimiston ideoiman kampanjasloganin ansiosta: ”Suomi elää metsästä”.

Hanketta varten oli perustettu laaja projektiorganisaatio, joka koostui paljolti teollisuuden kenttämetsänhoitajista. Juhani Huittinen, joka toimi projektin vetäjänä vuosina 1983 ja 1985, kirjoittaa, miten lähdettiin liikkeelle: *”Suomi elää metsästä”-kampanjan ensimmäinen vaihe keskittyi toimialakuvan kehittämiseen vuoden 1983 lokakuusta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun. Päivälehti-ilmoittelussa korostettiin metsäteollisuuden merkitystä vien-*

Lähdettiin siitä, että toimialakuvan tulisi parantua ennen kuin sen sanomille saadaan riittävä kaikupohja.

nille ja sitä kautta jokaisen suomalaisen toimeentulolle, metsän sadonkorjuun yhteyttä viljan viljelylle sekä metsäteollisuuden läheistä yhteyttä muun teollisuuden ja sen kautta yleisen työllisyyden kanssa. Televisiomainonta vahvisti sanomaa tuomalla samoja teemoja keskustelun aineksiksi. Aikakauslehti-ilmoittelussa asetuttiin määrätietoisesti vastustamaan sitä käsitystä, että metsäteollisuus olisi jäänyt ”iltaruskon” teollisuudenalaksi. Todistusvoimaiset dokumentit puhuivat täysin päinvastaista: suomalaiselle paperille painettu sanomalehti brittilukijan kädessä, suomalainen puutalo erilaisissa kulttuuriympäristöissä, teknologian huipputaito ja vihdoinkin suomalainen metsänhoidon taito kertoivat kansainvälisestä huippuosaamisesta ja kilpailukyvyistä.

Mainoskampanjan toinen vaihe toteutettiin toukokuussa 1984, uuden puukauppavuoden kynnyksellä, ja se tähtäsi nimenomaan puun markkinoitun edistämiseen. Samanaikaisesti mainoskampanjan käynnistymisen myötä lähdettiin toteuttamaan myös Sopu-projektin koulutus- ja valistusosiota, josta Huittinen kirjoittaa: *Sopu-projektin toteuttaminen ja jalkauttaminen edellytti suunniteltua ja hyvin valmisteltua tiedottamista, sisäistä markkinointia ja ostavan henkilöstön koulutusta. Jo ennen kampanjan käynnistämistä syksyllä 1983 toteutettiin alueittain Itä-, Länsi- ja Pohjois-Suomessa teollisuuden metsä- ja kenttäjohtojen alueseminaarit, jotka toistettiin v. 1984 ja 1985. Tärkeimmille sidosryhmille, mm. tiedotusvälineille, metsälautakunnille ja pankeille kerrottiin ennen kampanjan alkua mitä tuleman pitää. Vaikuttava kansalaistietouden levittämisen väline oli aikakauslehtien välissä toimitettu erillisliite ”Mitä jokaisen suomalaisen tulee tietää metsästä”. Aikakauslehtien lisäksi se oli jakomateriaalina mm. maatalousnäyttelyissä. Vihkosen painosmäärä ylty miljoonaan.*

Ostomiesten koulutus toteutettiin osaksi keskitettyinä, missä Markkinoinnin Kehittämiskeskus Oy oli yhteistyökumppanina, osaksi etäkoulutuksena Markkinointi-instituutin kanssa kehitetyn koulutusaineiston avulla. Koulutus oli paljolti yrityskohtaista, ja siinä olivat mukana monet koulutuspalveluja tarjoavat yritykset ja yhteisöt, mm. Helsingin yliopiston puumarkkinatieteen laitos. Koulutuksen in-

tensiteetti vaihteli yhtiöittäin, ja vuoden 1985 loppuun mennessä arvioitiin markkinointikoulutuksen tavoittaneen 700–800 kentän noin 4000 toimihenkilöstä.

Se, ettei markkinoinnin koulutusta toteutettu täysmääräisesti eikä samalla innolla kaikissa puunostajaorganisaatioissa, johtui paljolti siitä, että ostomiesten valmius- ja osaamistaso vaihteli. – Ostion koulutusta oli toki annettu jo ennen Sopusakin monessa yhtiössä.

Koska Sopus tähtäsi ennen muuta suorien yhteyksien lisäämiseen metsänomistajien kanssa, projekti oli hankala Metsäliitolle, joka oli teollisuutensa myötä Keskusliiton jäsen. Juhani Viitala kertoo, että projektista käytiin lukuisia keskusteluja MTK:n ja Keskusliiton metsämiesten kesken, mikä johti siihen, että *vuoden 1985 alussa Metsäliitto ilmoitti eroavansa Metsäteollisuuden Keskusliiton SOPU-projektista.*

Sopu oli iso ja kallis projekti. Sen suorat kustannukset olivat kaiketi noin 20 milj. markkaa, eli noin 15 penniä metsäteollisuuden kotimaasta hankkimaa puukuutiometriä kohti – näin laskettuna toki halvantuntuinen. Tämän lisäksi yhtiöt sijoittivat hankkeeseen viljalti ”omaan” rahaa (jota oli tietysti myös Keskusliiton kautta maksettu) toimihenkilöittensä palkkoina sekä matka-, koulutus- ja muina kustannuksina.

Mitä näillä rahoilla sitten saatiin aikaan? Metsäteollisuuden julkisuuskuva koheni, sen todistivat Suomen Gallupilla teetetetyt mielipidekyselyt. Ja paljon muutakin, kuten Huittinen kirjoittaa: *Kampanjan oli voitu todeta aktivoineen metsänomistajia yhteydenottoihin metsäasiantuntijan kanssa yli 40 000 tapauksessa. Myös lehdistön oma-aloitteisissa kirjoituksissa toistettiin usein kampanjan keskeisiä tunnuslauseita. Mainontaa ja viestintää koskevassa keskustelussa alettiin puhua yhteiskunnallisesta mainonnasta uutena avauksena. ”Suomi elää metsästä”-kampanja ja SOPU-projekti saivat yhdessä aikaan myös välillisiä tuloksia. Eri sidostahot aktivoituivat projektin tavoitteiden kanssa samansuuntaiseen toimintaan. Näistä esimerkkeinä mm. MTK:n projekti 41 milj.m³, metsänhoitoyhdistysten kehittämistyö ja pankkien metsätalo-*

usohjelmat ja metsämessut. Piirimetsälautakuntien ja metsäteollisuuden yhteistyön todettiin syventyneen.

Myös teollisuuden oma väki sai Huittisen mukaan kampanjasta uskoa asiaansa. *Kampanjalla ja ostavan henkilöstön toimenkuvan kehittymisellä sekä markkinoinnin taidon ja valmiuksien lisääntymisellä havaittiin olleen rikastuttava vaikutus tämän henkilöstöryhmän työmotivaatioon. Ja mikä tärkeintä: Aloite metsätaloutta koskeneessa keskustelussa oli saatu haltuun ja puu oli lähtenyt liikkeelle.* Ehkä näin olikin, vaikka jo vuonna 1986, jolloin vielä maksettua mainontaa jatkettiin, sahoja jouduttiin seisottamaan tukkipulan takia.

Kaiken kaikkiaan ”Suomi elää metsästä” oli kuitenkin iso ja vaikuttava kampanja, jota ja jonka slogania edelleen muistetaan monessa yhteydessä. Voikin ihmetellä, miten sellainen pystyttiin aikaan saamaan näinkin konservatiivisella toimialalla; nyt se tuskin onnistuisi. Monen mielestä kampanja lopetettiin kuitenkin kesken turhan aikaisin, etenkin kun sille oli valmisteltu myös jatko. Keskusliiton sisäiset skismat saattoivat olla siihen syynä; kerrotaan että perusvoimaprojektia vetänyt Pentti Sierilä olisi kerran tokaisut Pekkaselle, *että jos minulla olisi ollut nuo kampanjarahat, Suomessa olisi jo viides ydinvoimala!*

PAINETUN SANAN VOIMA

Painettu sana, etenkin lehden muodossa, on ollut vahva valistuksen väline myös metsäasioissa – ainakin tähän saakka. Vuosina 1890–1907 julkaistu ”Metsänystävä” oli maamme ensimmäinen suomenkielinen ja metsänomistajille suunnattu metsälehti, vaikka jo sitä ennen samainen Suomen Metsänhoitoyhdistys julkaisi ”Tiedonantojaan” (”Finska Forstföreningens Meddelanden”). Se muuttui vuonna 1914 Metsätaloudelliseksi Aikakauskirjaksi (MA), josta siitä alkaen tuli metsäalan yksi johtavia julkaisuja vuosikymmenten ajaksi.

”Metsänystävää” seurasi vuonna 1908 ”Tapio”, jota ryhtyi julkaisemaan uusi taho, vuonna 1907 perustettu Suomen Metsänhoitoyhdistys Tapio. Kuuksittain julkaistu ”Tapio” muuttui vuonna 1933

”Metsälehdeksi” (ruotsinkielinen sisarlehti ”Skogsbruket” aloitti myöhemmin). Julkaisijansa mukaan molemmat ajoivat vahvasti yksityismetsätalouden asiaa. Myös metsäteollisuus tuli lehtimarkkinoille, kuten edellä on kerrottu. Metsäasioita käsiteltiin niin ”Viikkosanomissa” kuin myös ”Suomen Puussa” (myöh. ”Suomen Puutalous”). Ja vuonna 1967 ”Teollisuuden Metsäviesti” näki päivänvalon.

Kuten jo edellä on kerrottu, vuonna 1986 Suomessa ilmestyi melkoinen joukko metsäalan julkaisuja. Niistä merkittävimmät olivat SMY:n ”Metsä ja Puu”, Tapion ”Metsälehti” sekä Keskusliiton ”Metsäteollisuus” (toista ja viimeistä vuottaan). Lisäksi oli liki 10 järjestölehteä, jotka lähes kaikki ovat säilyneet. Sitä vastoin näistä kolmesta mainitusta ainoastaan ”Metsälehti” on edelleen elossa ja – varsin virkeänä. ”Metsä ja Puu” lopetettiin vuoden 1992 lopussa kannattamattomana. Lehden viimeiseksi päätoimittajaksi jäänyt Juhani Karvonen joutui toteamaan lehden viimeisen numeron pääkirjoituksessaan: *Aika ajoi lehden ohi. Metsäalalta katoaa lehden lopettamisen myötä kaikille yhteinen foorumi.*

Tämä ainoa metsällinen yleisaikakauslehtemme kaatui paljolti metsämiesten eripuraan, mistä seurasi talousvaikeuksia, jotka olivat alkaneet jo 1960-luvulla; lehden levikki näet pysyi varsin vaatimattomana. Markku Rauhalahhti, joka toimi lehden päätoimittajana vuodet 1984–91, toteaa näin jälkikäteen: *Metsäkentältä ei löytynyt yhteistä tahtotilaa. 1980-luvun loppupuolella käytiin johdollani järjestölehtien julkaisijoiden kesken neuvotteluja muuttaa ”Metsä ja Puu” yleiseksi metsäammattilliseksi aikakauslehdeksi. Ajatuksena oli, että lehdestä tulisi Metsänhoitajaliiton ja METON jäsenlehti niin, että liittojen lehdet lopetettaisiin ja uuden lehden mukana julkaistaisiin liittokohtaiset erilliset liitteet edunvalvonta- ja muista sisäisistä asioista. Hanke eteni hyvin, mutta loppuvaiheessa METON puheenjohtaja Pentti Näreaho ilmoitti, ettei käy. ”Metsämies” on heille niin tärkeä ja perinteinen lehti, etteivät halua lopettaa sitä.* (Niin perinteinen, että lehden nimi on muutettu muotoon ”Metsätalous – Forestry”!)

Myös Kullervo Kuuselan mukaan lehden lopettamiseen johti *metsä- ja puutalouden osapuolien lyhyt-*

näköinen itsekkyyks korostaa erinomaisuuttaan omilla lehdillään. Kuusela, joka toimi SMY:n puheenjohtajana vuodet 1973–80, jatkoi muistelmakirjassaan vuonna 2002: Suomi on ainoa metsätalousmaa, jossa nurkkakuntaisen itsekkyyden vuoksi elinkeinolla ei ole äänenkannattajaa, joka käsittelee menneisyydestä jatkunutta nykyisyyttä ja hämmäntä tulevaisuuden suuntaviivoja ammatissa työskenteleville, metsänomistajille, yleiselle mielipiteelle ja poliittiselle päättäjälle. Ei ole ihmettelemistä, miksi metsäpolitiikka on kuin purjeensa ja peräsimensä menettänyt laiva myrskyn huuhtomassa karikossa.

Juhani Karvonen, joka myös oli yrittänyt tosisaan pelastaa lehensä, totesi jäähyväiskirjoituksessaan metsätiedotuksesta edelliskeväänä tehdyn tutkimuksen perusteella: *Metsäalalla on kohtuullisen*

paljon tiedotusresursseja, mutta niiden kohdentuminen ei ole paras mahdollinen. Metsätiedotus on hajanaisista, sisäänpäin suuntautunutta ja liiaksi päiväkohtaisia ongelmia korostavaa. Kun asioista kerrotaan pääasiassa vain omille joukoille, tiedotuksen vaikutukset jäävät vähäisiksi. Moitteissa oli osoitetta teollisuudenkin harjoittamalle tiedotukselle, etenkin kun samana vuonna katsottiin aiheelliseksi lopettaa ”Teollisuuden Metsäviestintä” julkaiseminen.

Tapion (virallisesti Metsäkustannus Oy:n) julkaisema Metsälehti on tätä nykyä johtava metsäalan julkaisu. Se on hyvin toimitettu, ja lehden luku- ja statusarvoa on lisännyt siihen liitetty ”Makasiini”-liite. Siitä huolimatta, että lehti on pyrkinyt vähentämään Tapio-kytköstään (MTK-kytkökset katkaistiin kaiki jo 1970-luvulla), siitä ei kuitenkaan ole kehittynyt sellaista metsäalan yleislehteä, jollainen on esimerkiksi ”Skogen” Ruotsissa (ei sekään kovin hyvä lehti, paras on varmaankin Holmen-yhtiön ”Skog och Virke”). Metsälehdessä mm. puuttuu keskustelu (ei sinänsä lehden vika), mutta toisaalta sen nettikeskustelu on aktiivisempaa kuin missään muualla Suomessa harrastettu metsäkeskustelu; tasoa tosin laskee lähes säännöllinen nimimerkkien käyttö. Lehden aihepiiri on vahvasti yksityismetsätalouteen sidottu, joskin on myönnettävä, että metsätalous alkaa olla aika lailla loppuunkaluttu ala; kiinnostavien aiheiden löytäminen alkaa olla entistä vaikeampaa.

Metsälehdessä ohella meillä ilmestyy edelleen muitakin metsäalan lehtiä, oikeastaan ihan kosolti. Järjestölehtiä ovat Metsänhoitajaliiton ”Metsänhoitaja”, METO:n ”Metsätalous”, Puumiesten Liiton ”Puumies”, Puuliiton ”Särmä” ja Koneurakoitsijain Liiton ”Koneyrittäjä”. Lisäksi on Metsähallituksen ”Metsä.fi”, Skogskulturin ”Skogsbruket”, metsäteollisuutta lähellä oleva ”Paperi ja Puu” (joka uudessa tulemisessaan vaikuttaa lupaavalta) sekä MTK:n ”Aarre”, metsänomistajille suunnattu upea aikakauslehti. Ja totta kai on kolmesti viikossa ilmestynyt ”Maaseudun Tulevaisuus”, puolueeton erikoisanomalehti, mutta käytännössä MTK:n pää-äänenkannattaja; lehteen palataan tuonnempana.

Yhtyneiden Paperitehtaiden ”Työn Äärestä” oli ensimmäinen metsäyhtiöiden julkaisema henkilöstölehti. Vuonna 1931 aloittanut lehti julkaistiin aluksi tämännimisenä. Hyvin toimitetun lehden kohtaloksi tuli UPM-fuusio vuonna 1996.

Lisäksi on joukko ilmaisjakelulehtiä, joihin kuuluvat erilaiset jäsen-, asiakas- ja henkilöstölehdet. Niiden joukkoon kuuluvat mm. teollisuuden omat lehdet, joista vanhin on Metsäliiton vuodesta 1949 alkaen julkaisema jäsenlehti ”Metsäliiton Viesti” (jota edelsi ”Metsänomistaja” vuodesta 1936). Teollisuuden metsäasiakaslehtiä ovat ainakin Stora Enson ”Terve Metsä” ja UPM:n ”Metsän henki”. Myös pienemmällä puunhankkijoilla on omia asiakaslehtiään. Aikaisemmin oli muitakin asiakas- ja henkilöstölehdten välimuotoja, kuten Yhtyneitten Paperitehtaitten ”YP-Metsä”, Tehdaspuun ”Tehdaspuu” ja sen seuraaja ”UPM-Metsä”. Niin ikään metsäteollisuuden henkilöstölehdissä on käsitelty myös metsäasioita. Etenkin aiemmin, kuten Kahiluoto toteaa: *Teollisuuden metsänhoitajat ovat tietysti vuosikymmeniä osallistuneet omien yhtiöittensä henkilökunta- ja asiakaslehtien toimittamiseen. Muutamat heistä ovat tällä saralla tehneet tai ovat parhaillaan tekemässä niin tehokasta kylvötyötä, että alan ammattilaisetkin antavat siitä mairittelevan arvosanan.*

Teollisuusyhtiöiden henkilöstölehtiä ryhdyttiin julkaisemaan jo sotien välillä. Vanhimpia niistä olivat mm. Yhtyneiden Paperitehtaiden ”Työn Äärestä” ja Kymi-yhtiön ”Kymi-Yhtymä”, jotka lanseerattiin 1930-luvun alussa. Näiden ns. ”hölö-lehtien” sisältö ja laatu vaihteli. Kulttuurineuvos Eero Niinikoski muistelee miten *Sanomakoulun rehtori, opeusneuvos Antero Okkonen piti 1970-luvulla suosittuja kurssejaan henkilöstölehtien tekijöille, niin metsäteollisuuden lehdet saivat yleensä huutia vanhanaikaisuutensa johdosta. Okkonen vaati journalistisempaa otetta, jota niihin sitten kyllä saatiinkin. Otin itsekin asioista onkeen ja palkkasin tiedottajiksi entisiä toimittajia, ja rohkenen sanoa, että Uutiskymi oli parhaimmillaan varsin hyvin tehty lehti.* – Nyttemmin teollisuuden henkilöstö- ja asiakaslehdet, ne jotka ovat vielä jäljellä, ovat monen mielestä koko lailla kesyjä ja hajutomia, ei ainakaan pihkan tai rikintuoksuisia; se taas johtuu paljolti siitä, että niiden teko on lähes poikkeuksetta ulkoistettu. Lehdet myös ovat paljolti korvautuneet nettiversioilla tai netin uutisivustoilla.

Edellä mainittujen ohella monet muutkin metsä-

alan organisaatiot, kuten Metsäntutkimuslaitos, metsäkeskukset ja metsäkonevalmistajat, julkaisevat painettuja asiakaslehtiä eli vastaavia. Joten painettu metsäsana elää edelleenkin voimissaan – ainakin määrällisesti – vaikkei paperinvalmistajien etujärjestö sellaista enää julkaisekaan. Miten luettuja ja tarpeellisia nämä kaikki julkaisut ovat, sitä sopii kuitenkin kysyä.

YMPÄRISTÖVIESTINNÄSSÄ RIITTÄÄ OPITTAVAA

Kun UPM Metsän aluejohtaja Esa Mäki-Petäys jäi eläkkeelle vuonna 1997, hän totesi lähtöhaastattelussaan: *Ehkä olis ollu hyvä hoksata aikaisemmin metsätalouden ulkopuolelta tuleva kiinnostus ympäristöasioihin. Siinä meidät vähän yllätettiin housut kintuissa.*

Näin oli tapahtunut, ja metsällisen ”ympäristösodan” voi sanoa alkaneen vuonna 1970, jolloin vietettiin luonnonsuojeluvuotta ja ”Suomen Luonto” julkaisi erityisen metsänumeronsa. Siinä metsätalouden suurimmiksi synneiksi luettiin soiden ojitukset, avohakkuut, uudistusalojen auraukset, metsien lannoitukset ja kaikki muu, mikä tunnettiin kirosanakiksi muuttuneena tehometätaloutena. Metsätalous yritti puolustautua, mutta huonolla menestyksellä.

Näyttävimmän taistelunsa ja häviönsä metsätalous koki ”vesakkosodassa”, eli ilmasta käsin tehdyssä kemiallisessa vesakontorjunnassa 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Tehdaspuun Pekka Tiililä yritti puolustaa tehokasta menetelmää ”Karjalaisessa” vuonna 1980 mm. näin: *Perusteita kemiallisten vesakontorjunta-aineiden kieltämiselle ihmisen terveydelle vaarallisina ei kuitenkaan voida pitää riittävinä niin kauan, kun silmää räpäyttämättä hyväksytään, että monikymmenkertaisia määriä samoja aineita ja lisäksi vielä suurempi määrä muita torjunta-aineita levitetään jokapäiväisiin elintarvikkeisiimme maataloudessa.*

Se ei auttanut, peli oli jo hävitty ja ihmiset saatu uskomaan kemiallisen vesakontorjunnan vaarat. Ilmasta käsin tapahtuva kemiallinen torjunta kiellettiin, mutta maasta käsin tehtynä se vielä sallittiin! Kajaani-yhtiö yritti vielä viimeisenä taistella lentoruiskutusten puolesta vuonna 1985, mutta hanke oli tuhoon tuomittu. Muistona ”vesakkosodasta” on Juice Leskisen laulu ”Ilomantsi”, joka alkaa

*Helikopterilla tuli kuolema,
Voi hillasuota tuskan nuolemaa.
Puupäät, puupäät metsähallinnon
Tappaa vesakon niin kuin nuorison.*

Metsäkeskustelua käytiin koko 1980-luku. ”Metsän vuoden” 1983 avulla metsäväki yritti kohentaa julkisuuskuvansa, mutta ei onnistunut; luontoväki hallitsi keskustelua ja metsäväki ryhtyi riitelemään keskenään. Yhtyneiden Paperitehtaiden Väinö Koivisto suomikin kollegoitaan ja koko ammattikuntaa ankarasti ”Metsänhoitaja”-lehdessä:

Olemme onnistuneet luonnonmetsiemme käytön järjestelyssä erinomaisesti, ehkä paremmin kuin mikään muu maa maailmassa. Merkittävä syy onnistumiseen on ollut ammattikunnan yksimielisyys tavoitteista ja keinoista. Valitettavasti yksimielisyyden vaatimisessa on menty liian pitkälle. Avointa keskustelua menettelytavoista ei käyty. Sorruttiin vertaansa vailla olevaan kaavamaisuuteen. - - Kun kaavamaisuuden haittapuolet ovat nyt joutuneet sekä tiedemiesten että metsänomistajien julkisen arvostelun kohteeksi, on käynyt ilmi, että ammattikuntamme on kadottanut julkisen keskustelun taidon. Itse ammattiasiaista ei keskustella juuri lainkaan, vaan pyritään ensisijaisesti vastakkaisista mieltä olevan ammattiveljen mustamaalaamiseen muin perustein. Tuskin löytyy toista yhtä turmiollista tapaa ammattikunnan arvovallan alentamiseen kuin tällainen menettely yleisissä tiedotusvälineissä.

Metsäkuolemat hallitsivat tästä eteenpäin 1980-luvun metsäkeskustelua: professori Erkki Lähteen Säätytalolla vuonna 1984 julistama tappotuomio Suomen (ja sitä ennen Keski-Euroopan) metsille osoitautui kuitenkin uutisankaksi. Silti keskustelua ilmansaasteiden vaikutuksesta metsiemme terveyteen jatkettiin käydä pitkään ja monen professorin voimin. Monimuotoisuus, tai oikeammin sen vähyys, tuli uudeksi lyömäaseeksi metsätaloutta vastaan 1980-luvun lopulla, ja sen seuraamuksista on kerrottu edellä.

Metsätalouden imagon huonontuminen sai MTK:n ja Keskusliiton metsäjohtajat asettamaan vuoden 1988 alussa työryhmän löytämään keinot, joilla voitaisiin hankkia nykyistä parempi yleisen

mielipiteen hyväksyntä taloudellisesti järkevälle metsien käsittelylle. Markku Rauhalahden johtama ryhmä esitti laajamittaista tiedotuksen tehostamista sekä harkittavaksi joitakin muutoksia metsien käsittelymenetelmiin, sellaisia, jotka aiempaa joustavammin lisäisivät metsänomistajan ja myös metsäammattilaisen päätösvaltaa. Viitalan mielestä työryhmän esitykset eivät olleet riittäviä. *Mitkään vuosia kestävä toimet tai pelkät tiedotuskeinot eivät enää olleet siihen riittäviä.* Nekin jäivät osin toteuttamatta. (Viitala kertoo myös erään tapauksen, josta ei mainita edes Metsäyhdistyksen 125-vuotishistoriassa: *Suomen Metsäyhdistyksen päärahoittajat valtion ohella, Suomen Metsäteollisuuden Keskusliitto ja MTK, olivat tyytymättömiä yhdistyksen siihenastiseen vaisuun ulkoiseen tiedotustoimintaan. Niinpä järjestöt kaavailivat johtotasolla (toimitusjohtaja Matti Pekkanen ja puheenjohtaja Heikki Haavisto) samaan aikaan toisaalla vakavasti yli 110-vuotiaan Suomen Metsäyhdistyksen lopettamista ja metsätalouden tehokkaan tiedotusorganisaation perustamista sen tilalle. Asiaa ei kuitenkaan toteutettu.)*

”Der Spiegelin” vuonna 1993 julkaisema artikkeli ”Plunderer im Norden” oli sitten ankarin hyökkäys Suomen metsätaloutta kohtaan suunnatussa ympäristösodassa. Koska oli kyse metsäteollisuuden tärkeästä asiakasmaasta tehdystä hyökkäyksestä, sen torjuntaan osallistui koko metsäsektori ja siihen käytettiin rahaa toisin kuin kotimaan konflikteissa. Keskusliitto oli keskeisessä asemassa järjestettäessä viestinnällistä vastaiskua Spiegelin väitteiden torjumiseksi. Luonnollisesti tuolloin oltiin myöhässä, kuten Keskusliiton Heikki Pärnänen totesi vuonna 1993: *Ympäristöhaasteisiin vastaaminen on tehnyt entistä tärkeämmäksi sen, miten tuotetaan. Tästä tiedottamisesta metsäteollisuus myöhästyi. Kuluttajan ”vihreyttä” pidettiin vain alueellisena maksukysymyksenä (esim. Saksa) eikä ymmärretty sen globaalista tartuntaa. Näin ei myöskään osattu tarpeeksi ajoissa kääntää metsäteollisuustuotteiden ympäristöystävällisyyttä, niiden ekotasetta, myynti- tai vientivaltiksi.*

Ruotsalaiset olivat olleet tässäkin asiassa paljon taitavampia. Se oli nähty jo 1980-luvun ”kloori-

sodassa”, ja näin kävi myös 1990-luvun metsäkiistoissa. Ruotsi jäi metsätienkin ulkopuolelle, vaikka Suomessa oli niin vanhoja metsiä kuin muitakin metsiä suojeltuina jo tuolloin enemmän kuin Ruotsissa, eniten koko Euroopassa. – Ruotsin etevämmyyttä kuvaa sekin pieni asia, että vuoden 2002 Haagin suuressa biodiversiteettikonferenssissa Ruotsi oli kertomassa saavutuksistaan metsäluonnon monimuotoisuuden edistämisessä, Suomi ei, vaikka sillä olisi ollut paljon enemmän kerrottavaa.

Metsäsotaa käytiin koko 1990-luku. Suomen teollisuus otti taistelun tosissaan, ja esimerkiksi vuonna 1995 Keskusliiton viestintäbudjetti nousi 5 milj. markkaan, joka pääosin käytettiin kansainväliseen ympäristöviestintään. Keskusliiton ja etenkin sen metsäyksikön keskeisimmäksi tehtäväksi tulikin metsätalouden hyväksyttävyyden säilyttäminen, mikä merkitsi samalla sen toiminnan painopisteen siirtymistä kansainvälisiin asioihin; se tarkoitti myös fyysisesti Brysselin ja muiden kaukomatkojen merkittävä kasvua.

Keskusliiton ohella Metsäyhdistys (SMY) vastasi pääosasta ympäristökysymyksiin keskittyneestä metsäviestinnästä. Tarvettahan siihen oli, kuten Keijo K. Kulha toteaa SMY:n 125-vuotishistoriikissa: *Ulkomailla Suomi-tietous – puhumattakaan Suomen metsistä – todettiin aika vähäiseksi. Syntynyt tietotyhjiö uhkasi täyttyä luuloilla, uskomuksilla ja ympäristöjärjestöjen informaatiolla. Euroopan kuluttaja- ja kansalaisjärjestöt pitivät Suomea jopa kehittymättömänä metsätalousmaana. Kun ympäristökysymykset ovat mutkikkaita, ihmisillä on aina tarve yksinkertaistaa niitä. Ympäristöjärjestöjen pelkistetyt viestit iskostuivat liiankin helposti ympäristöstä huolestuneiden ihmisten tajuntaan.* Metsäväki ei uskonut vielääkään vanhaan viisauteen, että asiat ovat miltä ne näyttävät; sen ruotsalaiset ovat osanneet.

SMY oli laatinut jo 1990-luvun alussa Metsäliiton Pekka Kivelän johdolla viestintästrategian, joka käynnistyi ”PlusMetsä”-projektilla. Suomalaisesta metsästä ja metsätaloudesta pyrittiin sen avulla tekemään merkkituote, brändi, sellainen kuten ”Puhdasta uutta villaa”. PlusMetsän sanomaa suunnat-

tiin niin kotimaahan kuin etenkin ulkomaille peräti yhdeksällä kielellä ja viiden vuoden ajan. Mikä oli tulos? Ainakin teollisuus koki kampanjan etäiseksi, vaikka tavoitteet olivatkin kannatettavia. Siitä puuttui innostusta, ja se jätti niin metsä- kuin markkinamiehet vähän ulkopuolisiksi. Yhtyneitten Paperitehtaitten Timo Kivimaan mielestä yhtiöitten metsätiedottajat olisi pitänyt ottaa alusta pitäen mukaan, ja *samaten myös metsäjohto.*

Viitalan mielestä PlusMetsässä ei osattu käyttää hyväksi uuden metsätalouden ympäristöohjelman metsä- ja ympäristöpoliittisia linjauksia. *Lisäksi projektin tehoa heikensi tietenkin tuntuvasti se, että samaan aikaan omat ympäristöjärjestömme levittivät ulkomaille aktiivisesti kielteistä informaatiota metsätaloudestamme.* Kulha taas toteaa, että *siltä loppuivat varat liian varhain, mutta siltä löpöä kyllä myös uskottavuus kolmannen osapuolen puutteeseen.* (Mikä kolmas osapuoli?) Kampanja oli floppi, eikä PlusMetsästä tullut brändiä; tuskin kukaan enää muistaa koko liikemerkkiä.

Metsäyhdistys jatkoi PlusMetsänkin jälkeen kansainvälistä valistustyötään. Pidettiin seminaareja, kierrettiin Eurooppaa, tuotettiin monenlaista materiaalia, käytettiin suomalaisia toimittajia Euroopassa, selvitettiin Suomi-tietouden kehitystä ja kaikkea muuta; metsäsertifioinnilla oli tässä kampanjoinnissa keskeinen sija. Valitettavasti emme osanneet hyödyntää metsäsertifiointijärjestelmämme mainosarvoa, ja hetki hukattiin tarpeettomaan jahkailuun ja varovaisuuteen. Metsäyhdistyksen ansioksi on paljolti myös laskettava metsäattaseaviran perustaminen ulkoministeriöön. Ensimmäinen metsäattasea nimitettiin vuonna 1993 Bonniin, sittemmin Berliiniin, sekä myös Lontooseen kaksi vuotta myöhemmin ja Moskovaan vuonna 2001. Nykyään ainoastaan Moskovan virka on täytettynä.

Turhaakin työtä tehtiin paljon, ei yksin SMY:ssä. Ja etenkin suojeleasioissa metsäpuoli jäi lähes poikkeuksetta alakynteen. Anna-Leena Simula totesikin vuonna 1995: *Metsätalouden viestinnän on reipastuttava: julkinen sana on saatava ymmärtämään, että metsäluonnon monimuotoisuus on pääasiassa muu-*

”Tulee ikävä rehelistä telaketjulinjan insinööriä, joka ylpeili energian ja puun kulutuksella ja jonka mielestä metsä oli puupelto.”

–JYRKI IIVONEN

ta kuin vanhoja metsiä ja uhanalaisia lajeja. Toki jo ennen PlusMetsää metsäyhtiöt olivat pyrkineet ”vihertämään” viestintänsä ja julkisuuskuvansa. Jopa siinä määrin, että Helsingin Sanomien Jyrki Iivonen kirjoitti Yhtyneiden Paperitehtaiden ”Työn äärestä” -lehdessä vuonna 1991: Suomessa yrityskuvaan on helppo vaikuttaa, ja yritys voi valita sellaisen kuvan kuin haluaa. Nyt kaikki metsäyritykset teeskentelevät niin luonnonystävää, että oikein ällöttää. Tulee ikävä rehelistä telaketjulinjan insinööriä, joka ylpeili energian ja puun kulutuksella ja jonka mielestä metsä oli puupelto.

Metsäteollisuuden ”luontoystävyyttä” kuitenkin jatkui; meillä haluttiin kuitenkin edelleen pitävätkä faktoissa, eikä haluttu muuttua ruotsalaisiksi. Ei vaikka naapurimaan viestintäosaaminen myönnettinkin, kuten Keskusliiton Pertti Laine totesi vuonna 1994: *Nytkin ruotsalaiset jo tiedottavat maailmalle, että he aikovat seuraavaksi panostaa monimuotoisempaan ja ekologisesti kestävämpään metsänhoitoon. Vasta julkistamisen jälkeen ne panevat toimeksi. Suomalainen ensin tekee ja sitten vasta miettii, että kiinnostaisiko tämä ketään.*

Kaikki eivät nähneet asiaa samoin. Ympäristöasiansa hyvin hoitava yritys voi saada lisäetuna kustannusäästöjä tai kilpailuetua markkinoilla, mutta ympäristöasioissa teot ja faktat eivät puhu puolestaan, niistä on viestittävä. Näin kirjoitti Helsingin Kauppa- ja korkeakoulun dosentti Minna Laine hieman jälkiviisaasti vuonna 2004, ja lisäsi, ettei ympäristömyötäisyys näy suoraan itse tuotteessa tai palvelussa – *siitäkin on viestittävä.* Tuolloin metsäteollisuus oli

jo pitkään tehnyt ahkerasti töitä ympäristöasioissa, niin tehtailla kuin metsässäkin. Oli myös julkaistu useilla kielillä erilaisia ympäristöraportteja ja -esitteitä, vuosikirjoja ja muutakin. Alkoi miltei tuntua, että ympäristöviestinnässä oli menty liiallisuuksiin.

Ehkei sentään, sillä Metsäyhdistyksen puheenjohtaja Heikki Juslin kirjoitti vuonna 2005: *Muutama vuosi sitten tutkin oppilaani kanssa laajasti suomalaisen paperiteollisuuden keskieuropalaisten asiakkaiden käsityksiä suomalaisesta metsänhoidosta. Kävi ilmi, että asiakkaamme Keski-Euroopassa olivat tyytyväisiä siihen, kuinka suomalaisia metsiä hoidetaan. Samoin oltiin tyytyväisiä suomalaisen metsäteollisuuden ympäristönsuojelutoimenpiteiden tasoon. Sen sijaan asiakkaat eivät olleet ollenkaan tyytyväisiä siihen, kuinka näistä metsäsektorin ympäristöasioista viestittiin.* – Kuitenkin oli Keskusliiton toimesta kierretty 1990-luvun lopulla kaikki tärkeimmät markkina-alueet ja kerrottu asiakkaille Suomen uudesta metsä- ja luonnosuojelulainsäädännöstä sekä siitäkin, että vuonna 1996 oli tehty päätös suojella 330 000 hehtaaria Pohjois-Suomen vanhoja metsiä. Eikä nyt tästä tunnuttu tietävän mitään!

Myös muut kuin metsä- ja luontoväki osallistuvat metsäkeskusteluun, toimittajat ennen kaikkea; ehkei kuitenkaan aina niin asiantuntevasti eikä tyylikkäästi. YLE:n ympäristötoimittaja Petteri Saario tarjosi hyvän esimerkin vuonna 1997: *Kävin taannoin läpi kaikki Ylen leikearkistoon tällä vuosikymmenellä kerääntyneet metsien suojelua käsittelevät artikkelit. En paljoa odottanutkaan, mutta silti tyrmistyin: otsikoissa mässäiltiin mielin määrin sellaisilla sanoilla kuin ”isänmaan petos”, ”valtiopetos”, ”terrorismi”, ”metsäsota”, ”sosialisointi”... Jutuissa kuvailtiin pääasiassa luontoaktivistien toimintaa vanhojen metsien suojelemiseksi. Erityisesti maakuntien lehdet olivat karmea luettavaa.* Sanavalinta on varmaan sen jälkeen siistiytynyt, mutta asiantuntemattomuutta tapaa edelleenkin kosolti.

Muutkin kotikutoiset ympäristöongelmat ovat olleet osaksi tiedotusongelmia. Siitä hyvän esimerkin tarjoaa kesällä 2003 tapahtunut UPM:n Kaukaan sellutehtaan lipeäpäästö Saimaaseen. Siinä vies-

tinnällä – tai paremminkin sen puutteella – oli keskeinen rooli. Tapahtuma sai poikkeuksellisen paljon julkisuutta, minkä suhteellisuutta Esa Eranti pohdiskeli myöhemmin: Tarkkaavainen lukija saattoi lehdistössä esitetyistä kartoista selvittää halutesaan, että päästön voimakkaiden vesistövaikutusten alue oli muutamien neliökilometrien luokkaa. Samanaikaisesti lehdistössä esitettiin kartoja Suomenlahden sinileväautoista, joiden laajuus oli tuhannen neliökilometrin suuruusluokkaa. Aineellisten vahinkojen lisäksi tapaus heikensi yhtiön julkisuuskuva, Suomen ympäristökeskuksen teettämän selvityksen mukaan jopa näin suuressa määrin: *Onnettomuuden seurauksena lappeenrantalaisten luottamus tehtaaseen romahti. Esiin nousivat vanhat mielikuvat saastuttavasta puunjalostusteollisuudesta ja uudemmat pelot päätösvalan siirtymisestä pois paikallisista käsistä. Vaikka keskustelu laantui aikanaan, vahvasti tapahtuma aiempia kielteisiä mielikuvia. Nämä mielikuvat luultavasti kertautuvat sitten, kun tapahtuu seuraava onnettomuus tai muu negatiivinen tapahtuma.* – Sellainenkin ehti tapahtua, onneksi paljon edellistä lievempänä.

Toivon mukaan ei ole ennen aikaista sanoa, että aika, johon metsätaloutemme on niin tiukasti sidottu, on hoitanut asioita niin hyvin, että metsällisten ympäristökiistojen voi sanoa olevan jo historiaa.

METSÄVIESTINTÄ NYKYÄÄN

Parikymmentä vuotta jatkuneen aktiivikauden jälkeen metsäviestintä on asettunut eräänlaiseen suvantovaiheeseen. Viestitään, mikä on välttämätöntä, muttei olla mitenkään aktiivisia. Tämä koskee yleistettynä useimpia metsäsektorin osapuolia, osin jopa MTK:takin. Silti metsäalaa koskevia uutisia tarjotaan ja myös julkaistaan viljalti.

Siitä mitä metsäalalla tapahtuu saa parhaimmat tiedot seuraamalla joko Metsälehdessä tai Maaseudun Tulevaisuuden metsä uutisia netissä; luonnollisesti myös ”MaasTullin” (maamme toiseksi luetuin sanomalehti) printtiversion tarjoaa samat palvelut ja enemmänkin. Vuonna 1916 aloittaneen lehden metsäsivut ovat edelleenkin hyvin toimitetut, toimituksessa

on 3–4 asiansa osaavaa metsätoimittajaa, ja mikä parasta, lehden linja on muuttunut selvästi neutraalimmaksi. Totta kai, ”MaasTulli” on edelleen vahvan, jos kohta heikentyneen etujärjestön julkaisu, joka tarvittaessa ottaa voimakkaastikin kantaa etupiiriinsä kuuluviin asioihin. Mutta enää se ei ole sellainen ”räyhäkki” kuin aiemmin. Esimerkiksi puukauppa-asioissa ostajapuolen näkemyksiä saatetaan kysyä muiltakin kuin Metsäliiton miehiltä, ja saatetaanpa osuuskunnan toimia arvostella lehdessä samoilla mittareilla kuin varsinaisten ”puukapitalistien” tekemisiä. Onpa sellainenkin ihme koettu, että metsänhoitoyhdistyksenkin lehdessä sapiskaa! Lehti julkaisee ”Metsänomistaja”- ja ”Metsä Plus”-erikoisnumerot, yhteensä 10 kertaa vuodessa. Niissä metsäasioita tarjotaan väliin jopa puuduttavan viljalti.

Lehden ”helmi” on toimittaja Juha Aaltoila, Perä-Pohjolassa tehty metsänhoitaja, jolle on suotu shamaanimainen kirjoittajanlahja. Jo ”Koltan” varsinaiset uutisoinnit ja muut lehtiartikkelit ovat useimmiten kantaa ottavia ja värikkäitä, mutta parhaimmillaan hän on kolumneissaan, joissa ei ketään säästelä. Eikä pidä unohtaa Koltan jokaperjantaista viikonvärssyä; haikumaisissa runoissa riittää risuja ja ruusuja ja usein myös yllätyksellistä huumoria.

Toinen merkittävä metsäalan toimittaja on tietysti Helsingin Sanomien Jyrki Iivonen, joka on usein jaksanut yllättää metsäteollisuutta koskevilla ”skuppeillaan”. (Iivosta edelsi ”Hesarissa”, sitten Kauppa-lehdessä, legendaarinen Lauri Helve, jota voitaneen pitää uudenajan taloustoimittajan, ns. ”otsolommojournalismin” pioneerina.) Kun Iivonen uskaltaa vielä kertoa asiat ja henkilöt oikeilla nimillään, voisi kuvitella, että palautetta on riittänyt metsäfirmojen pääkonttoreista; muulloinkin kuin 1980-luvun Valkeakoskelta. Miehen ”syväkurkku”-verkoston on oltava uskomattoman laaja, ja sen lisäksi hänen metsäalaa koskeva tietotaitonsa on melkoinen; ryhtyminen pienmetsänomistajaksi ja hankintamyjäksi lienee osaltaan syventänyt Iivosen ymmärrystä metsänomistajan sielunmaisemaan. – Iivonen oli myös ainoa toimittaja, joka kävi seuraamassa puukartellioikeudenkäynnin tärkeimmät todistajankuulemiset.

Hyvän esimerkin Iivosen lahjoista tarjoaa Metsäviikolla 2003 Hesarissa julkaistu koko sivun juttu ”Metsähallinto on jämähtänyt hevoskaudelle”. Siinä hän esitteli metsäalan organisaatioiden määrän sekä kysyi, tarvitaanko kaikki se väkimäärä 125 milj. euron palkkakuuluineen? Vastaus oli ei. Millaisen vastaanoton juttu saakaan metsäviikkoväeltä? *Pelkkä hutaisu, Tuolalaisen voisi kirjoittaa alalta kuin alalta, Iivosen huonoin juttu, Täynnä asiavirheitä* etc. – Vieläkään kaikkiin metsäorganisaatioihin ei ole rohjettu puuttua!

Toki ”Hesarissa” on muitakin metsästä kirjoittavia toimittajia, ei kuitenkaan yhtä asiantuntevia. Lehti myös kirjoittaa kiitettävän kosolti metsästä; se mistä se kirjoittaa ja miten, näyttäisi kuitenkin olevan tiukasti lehden oma asia, maakuntauutisia ehken lukuun ottamatta.

Mitä maamme muihin sanomalehtiin tulee, metsä uutisten laajuus ja käsittelytapa vaihtelee. Kauppalahden Jorma Pöysä kirjoittaa hanakasti metsäteollisuudesta, mutta muissa pääkaupunkilehdissä – jos niitä nyt enää juuri muita onkaan – metsää ei juuri suosita. Maakuntalehdissä metsä saa enemmän palstatilaa, mutta varsinaisia (maa- ja) metsätalouteen erikoistuneita toimittajia tuskin enää on, ei edes Aamulehdessä, joka uutistarjonnassaan ja journalistisuudessaan menee monesti ”Hesarin” ohitse.

Maakuntalehdet ovat myös alttiimpia ulkopuolisille vaikutteille ja juttuvinkeille. Helpointa on metsäjuttuja saada pienin toimittajavoimin tehtyihin paikallislehtiin, joiden lukijapeitto on yllättävänkin korkea. Se missä määrin metsäväki on osannut hyödyntää näitä viestintäkanavia, näyttää vaihtelevan; ilmeisesti ei liian aktiivisesti. Aikoinaan niin suosittu toimittajien metsäretketkin näyttävät jääneen historiaan, mihin on toki muitakin syitä kuin järjestäjien laiskuus.

Myös aikakauslehdissä sekä radiossa ja televisiossa metsää on tarjolla. ”Talouselämä” seuraa varmaan parhaiten metsäalaa, aika ajoin myös ”Tekniikka & Talous”. Suomen Kuvalehtikin tekee väliin ”isoja” metsäjuttuja, harvemmin kuitenkaan onnistuen. Tietysti myös ”Suomen Luonto”, lajissaan loistolehti, mutta... ”Metsäradio” on vielä juuri ja juuri hengissä,

mutta vaatisi vahvaa elvytystä ja samalla päätoimisen toimittajan.

Mitä metsästä sitten viestitään? Vuoden 2005 paperiteollisuuden lakko sekä tehtaiden sulkemiset ovat viime vuosina saaneet selvästi suurimman huomiota, mutta ajoittain on tarjolla myönteisiäkin uutisia. Metsäyhtiöiden kvartaalitulokset pääsevät edelleen lehtiin ja YLE:n uutisiin, mutta harvoin samassa laajuudessa kuin aikaisemmin. Puukauppa näyttää olevan kestoaihe kaikissa tiedotusvälineissä, ja sen rinnalle on tullut myös energiapuu, erityisesti kun sen käytön järkevyydestä on ristiriitaisia näkemyksiä. Tuontipuustakin jaksetaan kirjoittaa ainakin silloin, kun jotain uutta tapahtuu Venäjän puutulliasissa. Myös metsänhoito kiinnostaa, etenkin vaihtoehdot metsänkasvatusmenetelmät, samaten hirvet ja muut metsätuhot, metsien monikäyttö ja luontomatkailu. Myös uitolla, niin vähäistä kuin se nykyään onkin, on edelleen oma eksotiikkansa ainakin itäsuomalaisissa lehdissä. Ja paljosta muustakin uutisoidaan; kansantaloudelliseen painoarvoonsa nähden metsäsektorista kerrotaan edelleen viljalti.

Entä metsäsektorin oma viestintä? Siinä on monta toimijaa, joista Metsäyhdistyksen ainakin periaatteessa tulisi kantaa päävastuu. Määrittelee se toimintatarkoituksensa näin: *Metsäyhdistys on jäsentensä ja sidosryhmiensä yhteistyöjärjestö, joka toimii viestinnän alalla. Yhdistyksen tavoitteena on tuoda esiin metsien mahdollisuuksia yhteiskunnan ongelmien ratkaisussa sekä edistää metsien vastuullisen käytön hyväksyttävyyttä.* Miten hyvin SMY on onnistunut viestinnässään, se vaihtelee. Yhdistyksen vuodesta 2005 alkaen julkaisema nettisivusto ”forest.fi” tarjoaa hyvin toimitettuja uutisartikkeleita metsäsektorin lähes koko kirjosta ja lisäksi ajantasaista metsätietoa ja -tilastoja. Varsinaiset päivän uutiset on tietenkin luettava muista lähteistä. Myös koululaisille järjestetty ”Metsävisa” on säilyttänyt valistus- ja uutisarvonsa maakunnallisesti; muutenkin yhdistyksen kouluhyteistyö on esimerkillistä.

Metsäyhdistyksen vuonna 1996 käynnistämä Päättäjien Metsäakatemia on hanke, joka on palkittu viestinnällisenä innovaationa, eikä syyttä. Hy-

vän esimerkin sen (näennäisestä) vaikutuksesta tarjoaa esimerkiksi ”MaasTullin” etusivun otsikko tällä 1997: *Taimikonhoitorästit puretaan lähivuosina työllisyysvaroin*. Valtiosihteeri Raimo Sailaksen mukaan talouspoliittinen ministerivaliokunta oli ehdottanut vuosittain käytettäväksi työhön noin 100 milj. markkaa. *Päätökseen vaikutti Sailaksen mukaan keskustelu, joka käytiin metsänhoidon tason turvaamisesta ensimmäisessä Päättäjien metsäakatemiassa viime syksynä*. Se, miten järkevää oli lisätä tukea ennestään jo vahvasti subventoidulle elinkeinolle, on tietysti aivan toinen asia. Samoin se, ettei taimikonhoitorästejä ole saatu vielä kukaan puretuksi; niitä lienee edelleen enemmän kuin 15 vuotta sitten.

Silti joku saattaa kysyä, alkaako Päättäjien metsäakatemia, joka rahoitetaan maa- ja metsätalousministeriön sekä Suomen Metsäsäätiön rahoilla, olla jo aikansa elänyt? Näin ei tiettävästi ole, sillä akatemiaan kuulemma suorastaan jonotetaan. Hannes Mäntyrannan mukaan *ruotsalaiset ihailevat Metsäakatemiamia ja sanovat, ettei moista kannattaisi yrittää heillä, koska se ei kuitenkaan onnistuisi*. Metsäakatemiakonsepti on myös tuotteistettu ja se on onnistuttu tiettävästi myymään useaan maahan.

SMY toimii muutenkin vahvasti ulkopuolisen rahoituksen turvin: jäsenmaksut kattavat noin kuudenneksen sen budjetista. Metsäyhdistyksen muusta, osaksi näkymättömästä toiminnasta voi mainita yhteydet tiedotusvälineisiin mm. toimittajaretkelyjen muodossa, metsällisten maastokurssien järjestäminen opettajille, kansainvälinen metsäviestintä, julkaisutoiminta sekä erilaiset hankeluontoiset aktiviteetit, kuten tämän vuoden nuorille suunnattu ”Metsä puhuu”-tulevaisuushanke. Metsäyhdistyksen oma lehti ”Lehtikuusi” ilmestyy netissä.

Metsäyhdistyksen näkyvän toiminnan vanhin traditio, Metsäpäivät, siirrettiin muutama vuosi sitten kevästä syksyyn, yleensä yhdessä metsämessutapahtuman yhteydessä pidettäväksi. Siirto ja siihen liittyvä päivien ohjelmarakenteen suuri muutos ei liene saanut metsäväen jakamatonta suosiota eikä näytä liisänneen tapahtuman viestinnällistä huomiota. Ruotsissa sitä vastoin kerran lopetettu ”Skogsveckan” on

saatu uuteen kukoistukseen; siihen lienevät vaikuttaneet eniten uudenlainen ohjelmarakenne, metsäsektorin johdon vahva sitoutuminen ja läsnäolo eikä varmaan pidä vähätellä kuninkaan (!) tai kruununprinsessin osallistumista viikon avajaisiin.

Metsäteollisuus ry ja suuret metsäyhtiöt vastaavat valtaosasta teollisuuden metsäviestinnästä. Ry:n tiedotusosasto huolehtii alan yleisestä tiedotuksesta, jossa on mukana myös metsällistä sanomaa. Tiedotuksen aiheet ovat osaksi samoja kuin Metsäyhdistyksen forest.fi:ssä. Vuoden 2011 alkupuoliskolla Metsäteollisuuden nettisivuilla ilmestyi vajaa 50 uutista, jotka oli otsikoitu mm. näin: *Entä jos Suomen hyvinvoinnista puuttuisi puolet?, Metsätietolaki lisää metsäpalvelujen tarjontaa ja Metsäteollisuudella valoisat tulevaisuudennäkymät*. Tiedotteita on julkaistu ajoittain vieläkin enemmän, näin etenkin työtaistelujen aikaan (Metsäteollisuuden Työntajaliitto fuusioitui vuonna 1993 ry:hyn.). Laadukkaat nettisivut ovatkin Metsäteollisuuden näkyvin viestintäkanava; omaa lehteään se ei enää julkaise. – Netistä onkin tullut metsäsektorin ehkä tärkein viestintäkanava; se koskee kaikkia alan toimijoita. Nettisivujen laatu vaihtelee: yleensä visuaalisuutta riittää, mutta sivustojen käyttäjäystävällisyys jättää usein toivomisen varaa, samaten itse sisältö. Ainakin metsäyhtiöiden metsäisivuilla varsinaiset uutiset ovat aika harvassa.

Metsäviestinnän yhteydessä on muistettava myös Lusto, vuonna 1994 aloittanut Suomen metsämuseo ja metsätietokeskus Punkaharjulla. Luston näyttelyt, kokoelmat, tapahtumat, työnäytökset ja teemapäivät kertovat monipuolisesti metsästä ja metsän merkityksestä suomalaisten elämässä – myös nykyisyydestä. Lustossa käy vuosittain 30–40 000 vierasta, ja voisi kuvitella, että heille museon näyttelyt tarjoavat monin verroin enemmän tietoa metsäasioista kuin värikkäimmät nettisivut kuunaan. – Metsäviestinnän piiriin voidaan lukea myös UPM:n MTV3:ssa sponsoroima tv-sarja ”Vihreä Kultta”, vaikka sillä pyritäänkin markkinoimaan yhtiön metsä- ja puukaupallisia palveluja. Mielipiteet vaihtelevat, onko se onnistunut miten hyvin tavoitteissaan; yritys toki on ollut varmaan vilpittön.

Sähköistymisen ohella metsäviestinnän kehitykseen liittyy vielä toinenkin erityisilmiö, tiedotusväen naisistuminen. Kun vielä 1980-luvulla naispuolinen tiedotuspäällikkö oli ”outo lintu” metsäpiireissä – tiedottajanaisia oli useitakin – niin tätä nykyä mies metsäalan tiedotustehtävissä alkaa olla kohta jo uhanalainen laji; näin etenkin metsäteollisuudessa. Metsäyhdistyksen vuoden 2011 ”Vuosirenkassa” löytyy teollisuudesta vain yksi miestiedottaja: Myllykosken Pentti Salin. On isojakin metsäyhtiöitä, joilla ei ole yhtään miestä tiedotustehtävissä. SMY itse on vielä niitä harvoja – Metsähallituksen ja muutamain muun isomman talon ohella – metsäorganisaatioita, joissa mies johtaa viestintää. Mitä naisten tulo näin vahvasti miehelle metsäalalle on merkinnyt, sitä voinee olla parempi arvioimatta. Ainakin se on tuonut varovaisuutta ja ehkä täsmällisyyttä, mutta saattanut vähentää kannanottamista, värikkyyttä ja ties vaikka substanssiakin.

Metsäalan ammattijulkaisuja meillä kuitenkin edelleen riittää. Olisiko ajateltavissa, että ainakin osa näistä yhdistettäisiin yhdeksi koko metsäalan äänenkannattajaksi ”Metsä – Skogen”? Näin siitäkkin huolimatta, että näkemykset printtimedian tulevaisuudesta vaihtelevat. Esimerkiksi ”Kirjasto-lehdessä” todettiin jo vuonna 1998: *Nopeus- ja kustannussyistä paperin merkitys tiedon tallennuksessa ja välityksessä on tuomittu vähentymään. Vaikka paperilla on monta etua ja sen käyttöliittymä on vuosisatojen aikana hioutunut erinomaiseksi, sähköinen tiedonvälitys tulee väistämättä nakertamaan painetun sanan merkitystä.*

Vai kannattaako edes yrittää, kun meillä on niin kehittymätön keskustelu- ja kirjoittamiskulttuuri? ”Keskisuomalaisen” Jorma Tuomi-Nikula kirjoitti vuonna 1991, että *metsäkeskustelumme tasosta saamme kiittää Staliniä*, ja täydensi lausumaansa mm. näin: *Suurin este asialliselle metsäkeskustelulle on mielestäni ollut oikeassaolevan metsätahon mimoo-samainen herkeyys. Pienekin poikkeamat virallisista dogmeista on koettu henkilökohtaisiksi loukkauksiksi, joita on kauhisteltu viikkotolkulla koko organisaation voimin.* – Ehkä me sentään olemme 20 vuodessa joutain oppineet, vai olemmeko?

Ulkoinen metsäviestintä on edelleen vaikeaa. Siitä yksi viimeisimpiä todisteita on Aki Kaurismäen heinäkuinen toteamus maamme metsistä Suomen Kuvalehdessä: *Silkkaa avohakattua raiskiota koko maa. Avohakkuu on todistetusti epätaloudellinen tapa hyödyntää metsiä, mutta sopii laiskoille paskiaisille.*

METSÄKULTTUURIN NOUSU

Metsäkulttuuri elää Suomessa voimissaan. Sen näkyvin ilmentymä on kesäkuun alussa 1994 Punkaharjulla avattu Lusto, Suomen valtakunnallinen metsämuseo ja metsätietokeskus. Jo paljon ennen Lustoa oli meille perustettu useitakin paikallisia metsämuseoita, joista merkittävimmit ovat Lapin metsämuseo Rovaniemellä sekä Pielisen museon Savotaranta Lieksassa. Muista pienemmistä metsämuseoista voi vielä mainita Parkanon, Virtain, Jämsänkosken ja Viitasaaren museot sekä Pielaveden moottorisahamuseon. On muitakin.

LUSTO JA METSÄHISTORIAN SEURA

Valtakunnallista metsämuseota oli Suomeen puuhattu jo 1900-luvun alusta lukien, tavallaan jo aikaisemminkin. Mutta vasta vuonna 1988, kun oli saatu perustetuksi 35:n metsäalan yhteisön voimin Suomen Metsämuseosäätiö, hanke nytkähti eteenpäin. Luston synnyn yhteydessä on mainittava erityisesti kaksi nimeä, vuorineuvos Mauri Melamies ja ylijohtaja Tapio Korpela, molemmat yhdistyksemme jäseniä. Pääosin valtion rahoituksella toteutetun museon rakennustyöt alkoivat loppuvuodesta 1992, ja 33 milj. markkaa maksanut museo valmistui siis keväällä 1994. Lustoa on jo kertaalleen laajennettu, kun vuonna 2008 päästiin avaamaan museon yhteyteen iso konehalli.

Lusto on muutakin kuin valtakunnallinen erikoismuseo. Se on myös tiede- ja tapahtumakeskus eli *ihmisen ja metsän menneisyyden sekä tulevaisuuden kansainvälinen kohtaustapaikka Punkaharjulla*, kuten Lusto määrittelee toimintaansa nettisivuillaan. Luston näyttelyt, kokoelmat, tapahtumat, työnäytökset, teemapäivät ja julkaisut kertovat monipuolisesti metsästä ja metsän merkityksestä suomalaisten elämässä. Ympäri vuoden avoinna olevassa museossa vieraillee vuosittain noin 35 000 kävijää; museon hie-man syrjäinen sijainti rajoittaa kävijämääriä.

Samana vuonna kuin Lusto avattiin, perustettiin Metsähistorian Seura, joka edistää metsähistorian ja -perinteen tutkimusta, tallennusta ja harrastusta. Seura toimii metsähistorian tutkijoiden ja harrastajien sekä metsäalan ammattilaisten verkostona, läheisessä yhteistyössä Luston kanssa. Monet yhdistyksemme jäsenistä ovat mukana myös Metsähistorian Seuran toiminnassa, joka koostuu lähinnä retkeilyistä, seminaareista ja tutkijatapaamisista sekä tutkimus- ja julkaisuhankkeista. Markku Rauhalahhti ja Juhani Huiittinen ovat toimineet seuran puheenjohtajina.

Metsähistoriaan ja -perinteeseen liittyviä julkaisuhankkeita onkin toteutettu parina viime vuosikymmenenä kosolti. Niistä voi mainita erityisesti professori Markku Kuisman johdolla laaditun viisiosaisen metsäteollisuuden historiikirjasarjan sekä Kuisman muut samaa aihetta käsittelevät teokset. Myös Metsähistorian Seuran metsäväen lauluperinnekirja ”Pokasaha soi” sekä kolmiosainen maamme metsien käytön historiaa kansantajuisesti esittelevä teos ovat lajis- saan mittavia aikaansaannoksia; etenkin kun ne on toteutettu talkootyönä ja amatöörivoimin. Lisäksi on ilmestynyt hienoja väitöskirjoja, yrityshistorioita sekä monenlaisia metsäperinteeseen liittyviä julkaisuja.

Myös muunlainen metsäperinteen tallennus voi hyvin. Metsä- ja uittoaiheista esineistöä sekä valokuvia ja arkistomateriaalia on tallennettuna kaikissa mainituissa museoissa, eniten tietysti Lustossa. Arkistojä, valokuvia sekä haastattelu- ja muistitietotallenteita on lisäksi monissa muissakin arkistoissa ja museoissa; myös osalla metsäyhtiöitä on vielä omat arkistonsa. – ”Jätjän Kulttuuripäiviä” ei kuitenkaan enää järjestetä

sitten vuoden 2000 Valkeakosken tapahtuman; aika ajoi niistä ohi, tai pikemminkin jätkät loppuivat.

Uiton perinteitä vaalitaan ehkä eniten. Suomessa on toiminut jo 20 vuotta Suomen Uittoperinneyhdistys, Kuopio kotipaikkanaan. Yhdistys on ylläpitänyt uiton yhteyksiä Euroopan maiden kesken ja isännöinyt kahdesti kansainvälisen uittoperinnetapahtuman. Lisäksi yhdistys on harjoittanut julkaisutoimintaa. – Meillä on myös kaksi aktiivista uittoperinneyhmää, jotka kiertävät taitojaan esittämässä, ja edelleenkin järjestetään vuosittain valtakunnalliset tukkilaiskisat. Muitakin vanhojen tukki- laistaitojen esittäjiä löytyy.

Myös höyrylaivat kuuluvat metsäkulttuuriin, ainakin silloin kun on kyse niihin liittyvän kulttuuriperinnön vaalimisesta. Se voi tapahtua ylläpitämällä vanhoja höyryaluksia, lähinnä uiton hinaajia ja niputtajia, käyttökuntoisina sekä myös julkaisemalla höyrylaivojen historiaan liittyvää kirjallisuutta. Teollisuuden metsänhoitajat ovat olleet aktiivisia molemmissa. Kun Suomen Höyrypursiseura ry perustettiin vuonna 1968, lähes puolet perustajajäsenistä kuului myös yhdistyksemme jäsenkuntaan. Erityisesti kannattaa mainita nimet Jaakko Ebeling, Harri Lallukka ja Tero Lehto, jotka kaikki ovat Höyrypursiseuran kunniajäseniä; on muitakin aktiiveja.

Luonnollisesti metsä ja paljon myös metsätyö sekä etenkin uitto ovat aina kiehtoneet varsinaisia taiteentekijöitä, olipa kyseessä sitten kirjallisuus, musiikki, kuvataide, tai elokuva. Jossain määrin nämä aiheet kiinnostavat edelleenkin taiteilijoita.

METSÄMIESTEN SÄÄTIÖ KAIKESSA MUKANA

Suomessa ei varmaankaan olisi metsäkulttuuria ilman Metsämiesten Säätiötä, ei ainakaan siinä laajuudessa kuin mitä meillä nyt harjoitetaan. Niin keskeisesti tämä vuonna 1948 perustettu säätiö on mukana kaikessa, mitä metsäkulttuuriin luetaan. Metsämiesten Säätiö on alusta pitäen ollut valtion jälkeen Luston tärkein tukija, ja lisäksi säätiö tukee useimpia metsäkulttuuritapahtumia sekä myös metsähistoriaa sen kaikissa muodoissaan. Tuskinpa meillä julkaistaan montaakaan metsähistoriaan tai -perin-

teeseen liittyvää kirjaa tai musiikki-cd:tä, jota säätö ei olisi ollut tukemassa. Suotta ei säätöä nimitetä ”Metsätalouden mesenaatiksi”. Paljossa muussakin Metsämiesten Säätö on osallisena.

Myös toisen säätön, Suomen Metsäsäätön, voi mainita tässä yhteydessä, vaikkei se toimikaan suoraan kulttuurin alalla. Se rahoittaa hankkeita, jotka edistävät maamme metsäelinkeinoa. Metsäsäätö tunnetaan varmaan parhaiten puurakentamista edistävästä hankkeistaan, joihin kuuluu myös Lusto lisärakennus, ”Iso-Samperin konehalli”. – On Metsäsäätö ollut muutenkin hieman mukana metsäkul-

tuurissa. Se oli näet rahoittamassa ”Minun metsäni – täynnä elämää” -kirjaa, joka pohjautuu Hannu Hautalan ja Lassi Rautiaisen valokuviin sekä Lasse Lehtisen kirjoittamiin esseisiin. Kuvien pohjalta on toteutettu myös neljä valokuvanäyttelyä.

Metsäkulttuuriin liittyy vahvasti myös UPM-Kymmenen omistama Verlan tehdasmuseo Pohjois-Kymenlaaksossa. Verlan vanha puuhiomo ja pahvi-tehdas on säilytetty sellaisena kuin ne olivat toiminnan lakkautushetkellä heinäkuussa 1964. Vuodesta 1972 alkaen tehdasmuseona toiminut Verla hyväksyttiin Unescon maailmanperintöluetteloon 1996.

Suomessa ei varmaankaan olisi metsäkulttuuria ilman Metsämiesten Säätöä.

Suomen metsämuseo ja metsätietokeskus Lusto Punkaharjulla. Keväällä 1994 valmistuneen pyöreän rakennuksen pääsuunnittelijat ovat arkkitehdit Rainer Mahlamäki ja Ilmari Lahdelma. Lehtikuusella vuoratun betonirunkoisen rakennuksen pinta-ala on 3 200 m², josta näyttelytilaa on noin 1 500 m² (paloturvallisuusmääräykset estivät kokonaan puisen rakennuksen rakentamisen). Rakennuksessa on muutenkin käytetty monipuolisesti kotimaisia puulajeja. Lusto on valittu näytteeksi suomalaisesta 1900-luvun modernista arkkitehtuurista, joten museo on rakennuksenakin merkittävä käyntikohde. Vuonna 2008 avattiin vasemmalla näkyvässä ns. ”Iso-Samperin hallissa” uusi perusnäyttelyn osa, joka kertoo metsätalouden koneellistumisen historiasta. (Timo Kilpeläinen)

Teollisuuden Metsänhoitajat 1986–2011

HALLITUKSET JA SIHTEERIT

Useimmat yhdistykset toimivat hallituksensa ja sihteerinsä voimin, niin myös Teollisuuden Metsänhoitajat. Vuoden 1973 sääntömuutos lopetti pitkien puheenjohtajuuksien ja hallitusjäsenyyksien ajan. Uusissa säännöissä todettiin hallituksesta: Yhdistyksen asioita hoitaa hallitus. Sen tulee koostumukseltaan vastata mahdollisimman hyvin yhdistyksen jäsenkuntaa. Siihen kuuluu puheenjohtaja ja 8 muuta jäsentä. Puheenjohtaja valitaan vuodeksi kerrallaan. Muut hallituksen jäsenet valitaan kahdeksi vuodeksi. Heistä on erovuorossa vuosittain neljä. - - Erovuorossa olevaa jäsentä ei voida yhtäjaksoisesti valita kolmatta kertaa.

Sääntö siis rajoitti hallitusjäsenyydet neljään peräkkäiseen vuoteen, mutta puheenjohtajan kausista ei mainita mitään. Jostain syystä lyhyet puheenjohtajakaudet vakiintuivat kuitenkin käytännöksi. Niinpä yhdistyksellä on ehtinyt olemaan vuoden 1973 jälkeen 14 puheenjohtajaa ja hallitusjäsenyyksiä vaikka kuinka paljon. Tältä osin demokratia on toteutunut, mutta olisiko kuitenkin syytä ainakin harkita aikarajoituksia vielä uudelleen; se voisi tuoda pitkäjänteisyyttä yhdistyksen toimintaan – jos sellaista nyt tämänkaltaisen toiminnan puitteissa tarvitaan.

Toinen viime aikoina tapahtunut muutos, jolla ei ole mitään tekemistä sääntöjen kanssa, koskee puheenjohtajien ammatillista statusta. ”Vanhaan aikaan” puheenjohtajat olivat poikkeuksetta metsäpäälliköitä tai vastaavia, ja näin jatkui uusien sääntöjen aikanakin 1990-luvun alkuun saakka – yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Vuodesta 1992 alkaen puheenjohtajiksi on valikoitunut hieman ”alem-

man luokan” metsämiehiä. Ilmiössä ei ole mitään huomautettavaa – päinvastoin – ellei samanaikaisesti olisi käynyt niin, että firmojen ylin metsäjohto näyttäisi vetäytyneen lähes kokonaan pois yhdistyksen toiminnasta; esimerkiksi 100-vuotisjuhlassa ei ollut yhtään ”elävää” metsäpäällikköä, ei myöskään juhluvuoden retkeilyllä ainoatakaan. Työkiireillä asiaa tuskin voi selittää, ei silläkään, että yhdistys olisi ammatillinen etujärjestö; näin siitä huolimatta, että yhdistyksen yhtenä tarkoituksena onkin sääntöjen mukaan *Metsänhoitajaliitto ry:n jäsenenä valvoa jäsentensä taloudellisia, ammatillisia ja yhteiskunnallisia etuja*. – Eläkeläismetsäpäälliköillä on sentään ollut aikaa ja intoa osallistua tilaisuuksiin.

Vuonna 1991 sääntöjä muutettiin hallituksen osalta siten, että otettiin käyttöön varajäsenyys: *yhdistyksen hallitukseen kuuluu yhdistyksen puheenjohtaja ja kahdeksan varsinaista jäsentä sekä kolme varajäsentä, jotka kutsutaan paikalle valintajärjestyksessä*. Tältä osin sääntöjä on joskus saatettu rikkoo; kännykkä ja sähköposti ovat kuitenkin pelastaneet. – Vuonna 1998 hallituksen varsinaisten jäsenten määrä vähennettiin kuuteen.

Vuoden 1973 sääntöuudistusta perusteltiin demokratian lisäämisellä. Näin voi sanoa myös käyneen, sillä vaihtuvuutta on hallituksessa riittänyt. Ehkä demokratiaa tai ainakin vahvaa yhteisöllisyyttä osoittaa sekin, että viimeisten 25 vuoden aikana kaikki henkilöllinnat on tehty yksimielisesti, ja useimmiten vielä hallituksen esittämän ”junttalistan” mukaisesti. Näissä ”etukäteisvalinnoissa” on pyritty ottamaan huomioon jäsenten alueellista ja ammatillista jakaumaa, mi-

hin säännötkin velvoittavat. – Puheenjohtajuus näyttäisi kuitenkin viime vuosikymmenen aikana siirtyneen ”kolmen suuren” etuoikeudeksi.

Hallitusjäsenyys ei ole rasittanut enemmälti, sillä vaikka hallituksen kokouksia oli vielä 1980-luvulla neljästä kuuteen vuodessa, sen jälkeen määrä on alkanut hieman vähentyä, ja 2000-luvulla kokouksia on ollut useimmiten ainoastaan kolme; tosin vuonna 2009 peräti kuusi. Siitä huolimatta hallituksen jäsenillä on ollut viljalti poissaoloja kokouksista, toisin kuin aikaisemmin. – Puheenjohtajien ja hallituksen tuloksellisuutta ei pysty arvostelemaan, eikä ole tarviskaan. Toiminta on pyörinyt vakaasti vuodesta toiseen, ilman uusia avauksia tai toimintamuotoja. Hallituksen toimintaan palataan tuonnempana.

Yhdistyksen toiminnan sujuvuus on paljolti sihteerien ansiota. Vaikka sihteeritkin ovat vaihtuneet, väliin jopa hallitusjäsenyyksiä nopeammin, vakauden ja jatkuvuuden on taannut se, että sihteerit ovat 1950-luvulta lähtien tulleet ”samasta seurasta” eli Metsätehosta. Se on myös mahdollistanut joustavat toimistopalvelut sekä yhdistyksen arkistojen säilyvyyden – kuva-arkistoja lukuun ottamatta. (Yhdistyksen vanhempi, vuoteen 1984 ulottuva arkisto siirrettiin vuonna 1996 Toimihenkilöarkistoon Helsingissä.) Sihteerien aktiivisuus on ollut poikkeuksetta kiitettävä; tosin merkittäviä eroja ilmenee hallituksen pöytäkirjojen kirjauskäytännössä ja laajuudessa. Kautta aikojen sihteerille on maksettu palkkio, joka tätä nykyä on kuukausipohjainen; onpa joskus sihteeri saanut bonuksen ansiokkaasta toiminnastaan.

Ajoittain hallitus on ”törmäköitynyt”, kokoontunut tavallista useammin ja jopa jakanut ”vastuualueita” keskenään. Tämä käytäntö alkoi vuonna 1990, ja siihen vaikutti osaltaan yhdistyksen toiminnan kehittämisyöryhmän samana vuonna valmistunut raportti, josta kerrotaan hieman lisää tuonnempana. Esimerkiksi vuonna 1993, jolloin Peter Michelsén toimi puheenjohtajana, jaettiin jäsenten vastuualueet näin:

- 1) *jäsenten ammattitaidon kehittäminen ja koulutus (Salenius ja Vuorinen)*
- 2) *yhteydet MH-liittoon ja työllisyysasiat*

(Tidenberg ja Schulman)

- 3) *EY-asiat (Kuurne)*
- 4) *teollisuussektorin työsuhteasiat (Panhelainen)*
- 5) *pankki- ja vakuutussektorin työsuhteasiat (Tynkkynen)*
- 6) *eläkeläiset (Hytönen)*

Merkillepantavaa oli, ettei tiedotusta jaettu kenellekään, vaikka tätä ennen, 1980-luvun alkupuolelta alkaen hallitus oli nimittänyt puheenjohtajan johtaman suppean tiedotustoimikunnan. Miten kukin hallituksen jäsenistä hoiti vastuualueensa, siitä eivät aikakirjat kerro, vai pitäisikö sanoa ettei ollut kerrottavaakaan. Vielä seuraavana vuonna sovellettiin hieman suppeampaa työnjakoa, mutta kun oli todettu, ettei se toimi sellaisenaan, hyvää tarkoittavasta mutta tarpeettomasta järjestelystä luovuttiin.

JÄSENISTÖ

Vuonna 1986 Teollisuuden Metsänhoitajien jäsenmäärä oli 632. Tätä kirjoitettaessa jäseniä on 457. Vähennys on melkoinen, eli runsas neljännes; yleensä yhdistykset pyrkivät kasvattamaan jäsenkuntaansa. Meillä se ei taida olla jatkossakaan mahdollista. Työssä olevia jäseniä on 266, eläkkeellä olevia 192 eli eläkeläisten osuus on 42 %; se on jonkin verran suurempi kuin 25 vuotta aikaisemmin (34 %).

Pääsyy jäsenmäärän näinkin suureen vähentymiseen on maksamattomissa jäsenmaksuissa; näin siinäkin huolimatta että yhdistyksen jäsenmaksu on koko ajan pidetty vaatimattomana (nykyään 20 euroa ja eläkeläiset puolet siitä) ja on vielä verovähennyskelpoinen. Useamman maksukehotuksen jälkeen jäsenmaksunsa hoitamatta jättänyt jäsen on katsottu eronneeksi; näitä poistoja on tehty lähes joka vuosi ja enimmillään jäsenluettelo on lyhentynyt yli 40:lla! Osa vähentymisestä on luonnollista poistumaa. Uusia jäseniä tulee, mutta lähinnä vain siinä suhteessa, paljonko uusia metsänhoitajia palkataan teollisuuden (ja ”sivuelinkeinojen”) palvelukseen.

Edellä on jo kerrottu yhdistyksen jäsenyyttä koskevista määräyksistä vuonna 1973 hyväksytyissä

säännöissä sekä vuonna 1981 niihin tehdystä lisäyksestä. Vuonna 1991 näitä jäsenyysäädöksiä jouduttiin muuttamaan, koska Metsänhoitajaliitto oli muuttanut sääntöjään. Yhdistyksen muutetuissa sääntökohdissa todettiin seuraavasti:

Varsinaiset jäsenet jakaantuvat A- ja B-jäseniin.

A-jäseniä ovat ne jäsenet, joiden ääntä yhdistys voi käyttää Suomen Metsänhoitajaliiton liittokokouksissa.

B-jäseniä ovat ne jäsenet, jotka ovat äänioikeutettuna jäsenenä jossakin muussa Suomen Metsänhoitajaliiton jäsenyhdistyksessä. B-jäsenellä on kaikki muut yhdistyksen A-jäsenille kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet, mutta ei äänioikeutta niissä asioissa, jotka koskevat Suomen Metsänhoitajaliiton liittokokouksiin valittavia edustajia ja liittokokouksissa käsiteltäviä asioita.

Kannattajajäseniä ovat ne jäsenet, jotka eivät täytä varsinaisen jäsenen vaatimuksia, mutta haluavat

kannattaa yhdistyksen toimintaa. Kannattajajäsenen hyväksymisestä päättää hallitus. – Kannattajajäsenet olivat C-jäseniä.

Vuonna 2003 päästiin luopumaan A- ja B-jäsenten erottelusta, kun Metsänhoitajaliitossa siirryttiin – paljolti yhdistyksen painostuksesta – henkilöjäsenyyteen (ja yhdistysjäsenyyteen). Sääntömuutoksella yhdistyksen A- ja B-jäsenistä tuli varsinaisia jäseniä. Myös niistä kannattajajäsenistä, jotka täyttivät varsinaisen jäsenen vaatimukset, tuli varsinaisia jäseniä. Kannattajajäseniä ovat uusien sääntöjen mukaan ne jäsenet, jotka eivät täytä varsinaisen jäsenen vaatimuksia, mutta jotka haluavat kannattaa yhdistyksen toimintaa; tällaisiakin on, ihan viime aikoja myöten, joskaan kaikki hakijoista eivät ole täyttäneet jäsenvaatimuksia ja tulleet siten hylätyiksi.

Teollisuuden Metsänhoitajat ry:n hallitus kuvattuna 100-vuotisjuhlassa Helsingin Kalastajatorpalla 9. huhtikuuta 2011. Vasemmalta Sakari Suuriniemi (H 94), Tero Nieminen (H 94), Olof Thesslund (H 72), sihteeri Markus Strandström (H 92), Mikko Kauppinen (K 16), Esa Korhonen (H 87, puheenjohtaja), Jouni Väkevä (H 86), Merja Simonen (H 82, varapuheenjohtaja) ja Juha Palokangas (H 98). (Erkki Oksanen)

Perinteisesti hallitus on hyväksynyt yhdistyksen uudet jäsenet. Henkilöjäsenyyksissä on riittänyt ilmoittautuminen jollekin hallituksen jäsenelle tai sihteerille, mutta kannattajajäsenillä on pitänyt olla kahden varsinaisen jäsenen suositus. Vuonna 2008 hallitus päätti, että koska hallituksen kokouksia pidetään harvoin, sihteerille myönnetään valtuudet hyväksyä jäsenyys selvissä tapauksissa. Varsinaisia jäsenyyksiä koskevien rajatapauksen kuten myös kannattajajäsenten hyväksyntä jätettiin kuitenkin hallitukselle. – Kannattajajäseniä on ollut viimeisen 25 vuoden aikana yllättävänkin runsaasti; esimerkiksi vuonna 1996 heitä oli noin 60, joiden joukossa esimerkiksi Kullervo Kuusela, L.J. Jouhki ja Jaakko Salminen.

Jäsenistöstä on luonnollisesti pidetty kirjaa. Jäsenrekisterin ylläpito ja jäsenmaksujen hoito on osittain ulkoistettu.

Yhdistyksen toimintakertomuksessa on ollut pitkään otsikko ”Jäsenten edunvalvonta”. Esimerkiksi vuonna 2001 siinä kohtaa todettiin: *Toiminnassa on korostettu jäsenten yhteenkuuluvuutta ja yhdistystä nuorten, varttuneempien ja eläkeläisten sekä eri organisaatioissa toimivien teollisuuden metsänhoitajien viiteryhmänä. Varsinainen edunvalvonta tapahtuu Metsänhoitajaliitossa.*

Toki otsikon puitteissa on ollut aktiivisempaa toimintaa. Esimerkiksi vuonna 1991 tehtiin jäsenkysely, jolla selvitettiin ylitöiden määrää, ylitöiden korvauskäytäntöä, pekka vapaiden yleisyyttä sekä samalla myös näkemyksiä yhdistyksen toiminnan kehittämiseksi. Samana vuonna myös tiedusteltiin työnantajilta ennakkointia metsänhoitajien määräkkehityksestä sekä näkemyksiä metsänhoitajakoulutuksen kehittämistarpeista.

Vuonna 1993 puolestaan kirjattiin: *Hallitus selvitti kirjallisten työ sopimusten olemassaoloa ja työ sopimuskäytännön yhtenäistämistarvetta eri työnantajilla, minkä pohjalta laadittiin työnantajille suositus työ sopimusmalliksi AKAVAn ja STKn yhteisesti hyväksymän työ sopimusmallin mukaisesti.* Selvitys oli osoittanut käytännön vaihtelevan suuresti työnantajittain. Metsäpäälliköille lähetetyssä kirjeessä todettiin mm:

Kirjallisen työ sopimuksen olemassaolo on sekä työnantajan että työntekijän edun mukaista. Kirjallinen työ sopimus lisää molemminpuolista luottamusta sekä selkeyttää asioiden käsittelyä niin työsuhteeseen liittyvissä arkipäivän kuin myös mahdollisissa ristiriitatilanteissa. Tiedossa ei ole, vaikuttiko kirje missä määrin työ sopimusten yleistymiseen, mutta yhdistyksen puitteissa ei asiaan ole enää palattu. – Jokunen muikin jäsenkysely on tehty.

Metsänhoitajaliiton vuonna 1998 julistama työ taistelu, joka koski yksityismetsätalouden metsänhoitajien palkkaetuja, sai aikaan sen, että noin 30 yhdistyksen jäsentä erosi Metsänhoitajaliitosta, mutta jäi yhdistyksen B-jäseniksi. Huonosti harkitulla työ taistelulla oli omat jälkivaikutuksensa, ja niinpä vielä vuoden 2000 kertomukseen kirjattiin: *Yhdistys on jatkanut Metsänhoitajaliiton vuoden 1998 yksityismetsätalouden työ taistelun jälkihoidosta käynnistynyttä työtä ammattikunnan pirstoutumisen estämiseksi. Mitä tämä työ piti sisällään, se ei ilmene edes hallituksen pöytäkirjoista.*

Myös fuusioiden ja yrityskauppojen yhteydessä tapahtuneet metsäosastojen organisaatiojärjestelyt ja metsänhoitajien työpaikkojen säilyminen ovat puhuttaneet hallitusta. Varsinaiisiin kirjelmointeihin ei tietävästi ole ryhdytty, mutta voisi kuvitella, että puheenjohtaja olisi ollut yhteydessä ainakin asianomaisiin metsäpäälliköihin. Kun yhdistystä lähellä olevassa Metsätehossa tehtiin vuonna 2005 iso saneeraus, yhdistyksen hallituksen pöytäkirjaan merkittiin: *Käytiin lävitse Metsäteho Oy:n tilanne ja siellä käynnissä olevat YT-neuvottelut. Vedottiin, että metsäteollisuusyritykset mahdollisuuksiensa mukaan auttaisivat henkilöstön uudelleensijoittumisessa ja että hallituksen jäsenet esim. tiedottaisivat mahdollisista avoimista työpaikoista. Todettiin, että Teollisuuden Metsänhoitajien sihteerin/taloudenhoitajan työt ovat olleet metsätehosidonnaisia.*

Yhdistys on pitänyt yhteyttä jäseniinsä jäsenkirjeillä, joita on lähetetty yleensä kaksi vuosittain. Tarpeen vaatiessa (harvoin) on ylimääräinen jäsentiedote toimitettu sähköpostitse. Vuonna 2005 yhdistykselle tehtiin omat www-sivut internetiin; ne päivitettiin vuonna 2010.

KUNNIAJÄSENET JA MUU PALKITSEMINEN

Yhdistyksen korkein huomionosoitus on kunniajäsenyys. Kuten edellä on kerrottu, ensimmäinen kunniajäsen, A.R. Blumenthal, kutsuttiin vuonna 1919, jo ennen yhdistyksen perustamista ja ilman että säännöissä oli kunniajäsenyydestä mitään mainintaa! ”Vanhan yhdistyksen” aikaan kutsuttiin kuusi muuta kunniajäsentä, joista puolet eivät tiettävästi olleet edes yhdistyksen jäseniä!

Tämä on edelleenkin mahdollista, sillä nykyisten sääntöjen mukaan *kunniajäseneksi yhdistys voi hallituksen esityksestä kutsua henkilön, joka erityisen ansiokkaasti on toiminut yhdistyksen päämäärien hyväksi.* Vuoden 1973 jälkeen Teollisuuden Metsänhoitajat on kutsunut 10 uutta kunniajäsentä, joista viisi viimeksi kuluneen 25 vuoden aikana. He ovat Matti Ponsi, Jaakko Kahiluoto, Einari Vidgrén, Erkki Alalammi ja Voitto Pölkki. Kaksi viime mainittua sai kunniajäsenyytensä yhdistyksen 100-vuotisjuhlassa, kuten tuonempana kerrotaan. Ehkä voi pitää hieman oudhokona, ettei Ponsin ja Kahiluodon kunniajäsenyyksiä mainita edes yhdistyksen toimintakertomuksissa! Kaikki kuitenkin on mainittuina perusteluineen hallituksen pöytäkirjoissa, esimerkiksi Einari Vidgrénistä todettiin: *Perusteluina ovat hänen periksi antamaton ja uraauurtava työnsä metsätalouden ja -teollisuuden edistämiseksi sekä pitkään jatkunut kahdenvälinen yhteistyö ja yhdistyksen periaatteita tukeva toiminta.*

Lisäksi yhdistys sai vuonna 2004 Suomen Uittajainyhdistyksen fuusioitumisen myötä kaksi uittajien kunniajäsentä, jotka olivat ruotsalainen uittopäällikkö Bo Lundén sekä uittoneuvos Elias Purhonen. Tätä kirjoitettaessa yhdistyksellä on viisi elossa olevaa kunniajäsentä: Ponsi, Kahiluoto, Purhonen, Alalammi ja Pölkki.

Kunniajäsenyyden ohella yhdistys on palkinnut jäseniään tunnustuspalkinnoin sekä ansiomitalein. Molempien myöntämisperusteena on ollut ansiokas työ niin yhdistyksen hyväksi kuin myös yleensä metsätalouden piirissä, erityisesti teollisuuden metsänhoitajien työympäristössä. Ensimmäiset rahalliset tunnustuspalkinnot myönnettiin vuonna 1970, ja niitä jaettiin 21:lle yhdistyksen jäsenelle, viimeksi vuonna

Kunniajäsenyyden ohella yhdistys on palkinnut jäseniään tunnustuspalkinnoin sekä ansiomitalein.

1988; tosin vuonna 2001 myönnettiin tunnustuspalkinnon nimellä apuraha, kuten kohta kerrotaan.

Kuitenkin vuonna 2002 hallituksen kokouksessa sovittiin, että hallituksen jäsenet miettivät seuraavaan kokoukseen ehdotuksia mahdollisista tunnustuspalkinnon saajista vuodelta 2002. Alustavana ajatuksena esitettiin, että tunnustuspalkinto voitaisiin kohdentaa tunnustukseksi julkisesta keskustelusta ja ammattikuntamme edustamisesta esimerkiksi ammattilehdissä.

Ansiomitali korvasi osittain tunnustuspalkinnon. Pronssinen ansiomitali otettiin käyttöön vuonna 1984. Ansiomitalin suunnittelija oli taiteilija Topi Valkonen, joka pohjasi työnsä Erkki Alalammin voittaneeseen ehdotukseen yhdistyksen liikemerkiksi. Ansiomitali voidaan myöntää yksityiselle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle seuraavin, hallituksen päättämin perustein:

- yhdistyksen kunniajäsenelle
- yhdistyksen jäsenelle pitkäaikaisesta ja ansiokkaasta toiminnasta yhdistyksen hallinnossa
- yhdistyksen jäsenelle merkittävistä ansioista yhdistyksen tarkoituserien toteuttamiseksi
- yhdistyksen ulkopuoliselle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle erikoisen merkittävistä ansioista yhdistyksen tarkoituserien toteuttamiseksi.

Mitalin suunnittelijat Alalammi ja Valkonen saivat ansiomitalien kaksi ensimmäistä numeroitua kappaletta. Sen jälkeen ansiomitali on myönnetty 37:lle yhdistyksen ansioituneelle jäsenelle, viimeksi neljälle 100-vuotisjuhlassa.

Vuonna 2006 yhdistys sai uuden palkinnon, kun Ponsse-yhtiön perustaja ja pääomistaja, teollisuusneuvos Einari Vidgrén ilmoitti haluavansa palkita vuosittain yhdistyksen jäsenen, joka on merkittävä-

lä tavalla kehittänyt tavaralajimenetelmään perustuvaa koneellista puunkorjuuta. Palkinto koostuu ”Einarin lompin” nimellä kulkevasta rahalahjasta. Vuosina 2006 ja 2007 vuosikokoukseen osallistunut jäsenistö sai äänestää palkinnon saajasta, sen jälkeen Einar katsoi viisaammaksi päättää itse palkinnon saajasta. Vuonna 2010 tapahtuneen Einarin Vidgrénin kuoleman jälkeen Einarin poika, Juha Vidgrén on ilmoittanut halukkuutensa jatkaa ”Einarin lompin” jakamista.

Myös vuonna 1997 yhdistykselle teetetystä standardista tuli palkitsemisväline. Standardissa on kuvattuna yhdistyksen tunnus eli liikemerkki, ja standardin samana vuonna hyväksytyjen käyttösääntöjen mukaan *pöytästandaari voidaan antaa yhdistyksessä toimineelle jäsenelle kiitollisuuden ja huomionosoituksen merkinä. Se voidaan antaa myös yhdistykseen kuulumattomalle yhteisölle tai henkilölle, joka on ansiokkaasti toiminut yhdistyksen tarkoituksien tai metsäsektorin edistämisen hyväksi.*

Standardin ensimmäinen kappale luovutettiin Heikki Lindroosille, aktiiville yhdistyksen jäsenelle sekä kahden yhdistyksen nimissä julkaistun kirjan kirjoittajalle. Kun sittemmin huomattiin standardeita jaetun niukalti ja sen käytön olleen vähäistä, hallitus päätti vuonna 2004, että *yhdistyksen standardia käytetään aktiivisesti, ja että hallituksen jäsenet saavat standardin aloittaessaan kautensa. Päätettiin, että sihteeri tarkistaa hallituksen jäsenet, varajäsenet ja tilintarkastajat vuodesta 1995 eteenpäin. Sovittiin, että sihteeri laatii luettelon henkilöistä, joille standardi voidaan luovuttaa sovitulla periaatteella.*

APURAHAT JA STIPENDIT

Yhdistyksen toimintaan ovat kuuluneet myös rahalliset apurahat ja stipendit, joihin varat on saatu yhdistyksen avustus- ja stipendirahastosta (nykyään Rahasto). Apurahat ja stipendit on myönnetty hakemusten perusteella jatko-opintoihin, opintomatkoihin, joihin Rahaston säännöt ne mahdollistavat. Apurahojen suuruus on vaihdellut: 1980- ja 1990-luvulla ne olivat 2–5 000 markkaa, myöhem-

min yleensä 1–2 000 euroa; joitakin pienempiä ja suurempiakin apurahoja on myönnetty. Yleensä – on poikkeuksiaikin – hallituksella ei ole ollut vaikeuksia apurahahakemusten paremmuusjärjestykseen laittamisesta, sen verran niukasti hakemuksia on tullut; eräinä vuosina ei ainoatakaan. Jossain määrin hallitus on joutanut ja myöntänyt apurahoja joskus myös jäsenten harrastusten tukemiseen. Niinpä hyväksytyksi on tullut sellainenkin kuin *ruotsalaisille eläkeläiskollegoille vastavuoroisesti järjestetyn uittoretkeilyn tukeminen!* Kovin usein ei samalle jäsenelle ole myönnetty useampia apurahoja; Lauri Hemmi on siinä suurin poikkeus.

Vuonna 2001 myönnettiin kolme stipendiiä (apurahaa) sekä yksi 10 000 markan tunnustuspalkinto, joka oli luonteeltaan kuitenkin apuraha. Se nimittäin myönnettiin Jukka Olkkoselle *valokuvanäyttely järjestämiseksi Helsinkiin (Cafe Camera, Museokatu).* Myöntämisperusteissa todettiin, että *valokuvanäyttely ja siihen liittyvä metsäammattilaisen valokuvausharrastus ovat antaneet kasvot Venäjän kanssa käytävälle puukaupalle, ja siten osaltaan edistänyt metsäteollisuuden toimintaedellytyksiä.* – Kolme vuotta myöhemmin Olkkoselle myönnettiin toinen apuraha valokuvaharrastuksen tukemiseksi.

Yhdistys oli myös tukemassa 2 500 eurolla Suomen Uittoperinneyhdistyksen (ja Veijo Tidenbergin) hanketta julkaista cd-levy ”Kyllä tukkipoika tunnetaan”. Hanke onnistui yli odotusten ja levyä myytiin yli platinalevyrajan; yhdistys sai korvaukseksi 300 levyä. Ehkä vielä ”oudompi” avustus myönnettiin kaksi vuotta myöhemmin, kun päätettiin tukea Metsäteollisuus ry:n hanketta ”Metsätalouden ja hyvän metsänhoidon DVD”.

Omien tunnustuspalkintojen ja apurahojen lisäksi yhdistys on ryhtynyt vuodesta 2006 alkaen jakamaan kannustuspalkintoja eli stipendejä parhaille niin Helsingin kuin Joensuun yliopistoissa tehdyille teollisuuden puuhuoltoon tukeville pro gradu -opinnäytetöille. Aloite tuli Esko Mikkoselta, joka myös ehdotti metsäteknologia-aiheisten väitöskirjojen palkitsemista. Kummankin yliopiston asianomaiset professorit ovat olleet palkitsemisesitysten

takana. Ensimmäinen gradupalkinto myönnettiin Niina Heiskaselle, jonka työ koski puuraaka-aineen mahdollista ohjautumista energiateollisuuden käyttöön. Rahapalkinnon suuruus on ollut 1 000 euroa. Toistaiseksi palkitsemisen arvoisia gradutöitä on riittänyt vuosittain palkittaviksi; väitöskirjoja ei ensimmäistään. – Vuonna 2011 hallitus päätti korottaa stipendien suuruutta sekä muuttaa niiden myöntö hakemusperusteiseksi.

YHDISTYKSEN TOIMINTA

Viimeisimpien, vuonna 2005 hyväksytyjen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoituksena on:

- *toimia jäsentensä yhdysiteenä*
- *Metsänhoitajaliitto ry:n jäsenenä valvoa jäsentensä taloudellisia, ammatillisia ja yhteiskunnallisia etuja*
- *edistää ja kehittää jäsentensä ammatillisia tietoja ja taitoja*
- *toimia metsätalouden edistämiseksi ja sen arvostuksen lisäämiseksi.*

Yhdistyksen toiminta on selvästi keskittynyt kohtiin yksi ja kolme. Jäsenten ammatillisten etujen valvonta on jäänyt Metsänhoitajaliiton tehtäväksi, missä työssä yhdistyksen jäsenillä on ollut mahdollisuus vaikuttaa liiton luottamuselimissä; tosin 1990-luvulla edunvalvonta-asiat olivat vahvasti esillä yhdistyksen ja etenkin sen hallituksen toiminnassa, kuten tuonnempana kerrotaan. Metsätalouden edistäminen ja arvostuksen lisääminen ovat jääneet lähinnä toiveajatteluksi; yhtään julkilausumaa ei ole annettu 1980-luvun jälkeen eikä yhdistyksen tiedotustoimintaakaan ole juuri ollut. Metsänhoitaja-lehti lieinee ainoa, joka on julkaissut yhdistyksen toimintaan liittyviä uutisia; niitäkin harvoin. Myös annettujen lausuntojen määrä on jäänyt sirkkelisahurin oikean käden sormilukuun.

Yhdistys on keskittynyt lähinnä jäsenkunnan ammatillisten tietojen ja taitojen kehittämiseen sekä yhteisöllisyyden lisäämiseen. Sääntöjen mukaan tätä toteutetaan *harjoittamalla tiedotus-, julkaisu- ja koulutustoimintaa järjestämällä kokouksia, esitelmä-, neu-*

vottelu- ja juhlatilaisuuksia, ammatillisia retkeilyjä ja kursseja. ”Harjoittamis”-osio on jäänyt melko vaisuksi, mutta ”järjestäminen” on onnistunut varsin hyvin.

Kovin monimuotoista yhdistyksen toiminta ei ole ollut, mutta ilmeisesti aivan riittävää saadun jäsenpalautteen perusteella. On pitäydtytty perinteisessä eli ohjelmassa, johon jäsenistön osalta kuuluu vain vuosikokous esitelmätilaisuusineen sekä kesäretkeily. Aiemmasta käytännöstä järjestää toinen jäsenkokous syksyllä luovuttiin siinä vaiheessa, kun Metsäyhdistys lopetti vuoteen 1981 syysmetsäpäivien järjestämisen. (Pari kertaa on pidetty ylimääräinen jäsenkokous sääntömuutosasian johdosta.) Toki toimintaan pitää lukea myös edellä kerrottu apurahojen jakaminen.

Vuosikokoukset on pidetty kevättalvella ”maaliskuuhuhtikuussa”. Aikaisemmin kokous pidettiin Metsäviikon/Metsäpäivien yhteydessä, keskiviikkoamupäivisin, peräkkäin Uittajainyhdistyksen kokouksen kanssa, mutta sen jälkeen kun Metsäyhdistys siirsi Metsäpäivät marraskuulle, vuosikokous on pidetty vuodesta 2008 alkaen kevättalvella omana iltapäivätilaisuutenaan; vuosina 2009 ja 2010 kokouksen jälkeen on järjestetty Metsätehon iltapäiväseminaari. Lisäksi yhdistys järjesti 1990-luvun puoliväliin saakka Metsäpäivien maanantai-iltana esitelmä- ja keskustelutilaisuuden, jossa esitelmien (ja keskustelun) lisäksi oli tarjoilua; tarjoiluun, joskus myös kokoustilaan, oli lähes poikkeuksetta myötävaikuttamassa sponsori, joka useimmiten edusti metsäkone- tai pankkialaa. Jo tätä ennen Metsäviikon ohjelmarakenteen muututtua 1990-luvulla vuosikokous sekä sponsoroitu esitelmätilaisuus oli yhdistetty tiistain iltapäivä-iltatilaisuudeksi. Muutosta on tapahtunut siinäkin, että aiempi ”täyspatteri” on supistunut pelkkään viinitarjoiluun!

Vuosikokoukset ovat menneet lähes poikkeuksetta ”kaavan mukaan”. Yhdistyksen puheenjohtaja on avannut kokouksen, luonut lyhyehkön katsauksen menneen vuoden tapahtumiin sekä luetellut vuoden aikana kuolleitten jäsenten nimet. Vainajia on kunnioitettu hetken hiljaisuudella. Sen jälkeen kokous on järjestäytyntynyt, ja yleensä tässä vaiheessa on syn-

IV TEOLLISUUDEN METSÄNHOITAJAT 1986–2011

Yhdistyksen jäsenkuntaa vuosikokouksessa Helsingin Kalastajatorpalla 9. huhtikuuta 2011. (Erkki Oksanen)

Ruotsiin elokuussa 2010 suuntautuneen kesäretkeilyn osanottajat Uumajan lentoasemalla valmiina paluumatkalle Helsinkiin.

Teollisuusneuvos Einari Vidgrén ei ollut metsänhoitaja, vaan pitkänlinjan metsämies, joka aloitti pöllinteolla ja hevosajolla, mutta äityi sitten koneurakoitsijaksi sekä metsäkoneiden valmistajaksi, suorastaan legendaksi lajissaan. Yhdistys kutsui Vidgrénin vuonna 2009 kunniajäsenekseen, mutta hänen kohdallaan se status jäi lyhytaikaiseksi. Vuoden 2009 kesäretkeilyn yhteydessä käytiin Viere-mällä Ponssen tehtaalla ja samalla luonnollisesti poiketiin myös Einarin hevostallilla.

Vuoden 2011 "Einarin lompin" sai Kalle Kärhä (eturivissä 3. vsemmalta, κ 9). Kuva saman vuoden kesäretkeilyltä: Metsäliiton ensiharvennustyömaa Pöytyällä. Risto Lil-leberg (H 76, kuvan ulkopuolella) esittelee kohdetta. (Markus Strandström, H 92)

Yhdistyksen 100-vuotisjuhlaan osallistuneet kunniajäsenet, Erkki Alalammi (H 64), Aulis E. Hakkarainen (H 45 II) ja Matti Ponsi (H 55). Hakkarainen on sittemmin poistunut joukostamme. (Erkki Oksanen)

Yhdistyksen jäsenistö näytti vuonna 1955 mm. tällaiselta. Kuva Kainuuseen suuntautuneelta retkeilyltä. (Lusto)

tynyt kokouskulun suurin ongelma: kuka ehdottaisi kahta pöytäkirjantarkastajaa, kun ei voi valita entisiäkään. Sittemmin hallitus on pitänyt huolen, että kaksi ehdokasta on löytynyt ilman syvää hiljaisuutta. Esityslistan hyväksymisen jälkeen on esitelty päättyneen vuoden toimintakertomus, tilinpäätökset (myös Rahaston eli entisen Avustus- ja stipendirahaston) sekä tilintarkastajien lausunto. Tilinpäätökset on vahvistettu ja vastuuvapaus myönnetty asianomaisille.

Seuraavaksi hallituksen puheenjohtaja on esitellyt alkaneen vuoden toimintasuunnitelman, jonka yhteydessä on yleensä käyty vilkkain (usein ainoa) keskustelu. Suunnitelma on aina myös hyväksytty, joskus pöytäkirjamerkinnällä: *Todettiin, että hallitus ottaa huomioon käydyin keskustelun toiminnan suunnittelussa.* Tässä kohtaa on usein kesäretkeilyn johtaja esitellyt kaavailtua retkiohjelmaa. Tämän jälkeen on käsitelty talousarvio, jäsenmaksujen suuruus sekä tilintarkastajien palkkiot, jotka on hyväksytty hallituksen esityksen mukaisesti. Myöskään hallituksen puheenjohtajan ja jäsenten valinta ei ole aiheuttanut kuluneen 25 vuoden aikana tietävästi kertakaan äänestystilannetta, vaan kaikki valinnat on tehty yksimielisesti. Joskus on sattunut, että ”salin puolelta” on tehty hallituksen linjasta poikkeava esitys, jota kuitenkin on seurannut ehdotetun (tai hallituksen ehdokkaan) kieltäytyminen. Myöskään tilintarkastajien valinta ei ole aiheuttanut vaikeuksia lukuun ottamatta vuotta 2011, jolloin uusi lainsäädäntö pakotti hakemaan yhdistykselle KTH/HTM-tilintarkastajan; siihen ei hallitus ollut varautunut, mutta kännykkäaikana asia järjestyi kuitenkin nopeasti. Mahdollisten muiden asioiden yhteydessä on jaettu palkintoja ja huomionosoituksia sekä joskus myös esitetty lähinnä ilmoitusluontoisia asioita.

Näin on kokous saatettu päätökseen, ja yleensä varsin ripeässä tahdissa, keskimäärin vajaassa tunnissa, kokouksen puheenjohtajasta hieman riippuen. Sen jälkeen on seurannut esitelmä tai alustus tai hi useampia. Sääli, ettei vuosikokousesitelmää ole julkaistu tai muuten osattu saada niille muuta julkisuutta, sen verran ansiokkaita ne aika ajoin ovat

olleet. Tilaisuuden hieman yksityinen luonne ei ole houkuttanut edes toimittajia paikalle muuta kuin erityistapauksissa; eikä heitä kaiketi ole kutsuttukaan. Näin tahtoi olla silloinkin, kun hallitus oli nimmennyt keskuudestaan erityisen tiedotustoimikunnan. – Seuraavassa muutamia poimintoja vuosikokousten sekä esitelmätilaisuuksien sisällöstä.

Vuonna 1986 yhdistys täytti 75 vuotta, ja siihen liittyvistä juhlallisuuksista on kerrottu kirjan alkuosassa. Jo sitä ennen oli pidetty Metsäviikolla normaaliin tapaan vuosikokous sekä erillinen esitelmä- ja keskustelutilaisuus, jossa pankinjohtaja Matti Korhonen puhui aiheesta ”Metsäteollisuuden uudelleenjärjestäminen” sekä johtaja Eero Tuurna Harkonmäki Oy:stä ”Tiedotuksen tehtävät Suomi elää metsästä – sanoman syventäjänä”. KOP huolehti pankin tiloissa järjestetyn tilaisuuden tarjoilusta. Juhlavuoden muusta annista kirjoitettiin yhdistyksen kertomukseen yllättävästi: *Juhlapäivän tilaisuuksien ja historiikkiteoksen julkaisun eräänä tavoitteena oli vaikuttaa myönteisesti jäsenistömme työtehtävien hoitamiseen kohdistuvaan yleiseen mielipiteeseen. Tässä suhteessa ei tavoitetta saavutettu.* Tämän enempää ei asiaa perusteltu.

Yhdistyksen vuoden 1987 toimintakertomus alkoi näin: *Yhdistyksen sääntömääräinen vuosikokous pidettiin metsäviikon yhteydessä 8.4.1987 elokuvateatteri Maximissa, Helsingissä. Kokouksessa oli läsnä 101 yhdistyksen jäsentä. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti Olav Henriksen. Metsäviikon yhteydessä yhdistys järjesti 6.4.1987 esitelmä- ja keskustelutilaisuuden OKO:n isännöimänä ravintola Laulumiehissä Helsingissä, jossa pankinjohtaja Raimo Tammilehto esitelmöi aiheesta ”Suomiko rahamarkkinoiden Villi länsi”. Samassa tilaisuudessa toimitusjohtaja Topi Heikkerö esitelmöi aiheesta: ”Suomen metsätalous – etenevä vai taantuva.” Myös vuosikokouksen yhteydessä oli esitelmä: Kullervo Kuuselan ”Teknologia etenee”.*

Vuoden 1990 vuosikokous pidettiin entiseen tapaan Maximissa 94 jäsenen läsnä ollessa. Kokouksen jälkeen Metsätehon toimitusjohtaja Hannu Valtanen piti esityksen aiheesta ”Metsätehon tuleva toimintastrategia”. Kaksi päivää aiemmin Postipankin tilois-

sa järjestetyssä esitelmätilaisuudessa oli kaksi esitystä: Tapion johtaja Juhani Viitala ”Tapion uudistettujen metsänhoito-ohjeiden vaikutus puuraaka-aineen riittävyteen ja saatavuuteen teollisuuden lisääntymiseen tarpeisiin” sekä yksikönjohtaja Martin Relander ”Neuvostoliiton kaupan rahoitusjärjestelyt”.

Vuosi 1991 oli sikäli poikkeuksellinen, että silloin pidettiin tammikuussa yhdistyksen ylimääräinen kokous yhdistyksen uusien sääntöjen hyväksymiseksi. Ne – aivan yllättäen – hyväksyttiin, ja nytkin kokouksen jälkeen pidettiin esitelmätilaisuus, jossa VVM:n finanssineuvos Seppo Suokko sekä Keskusliiton johtaja Claes von Ungern-Stjernberg alustivat aiheesta ”Suomen metsäteollisuus ja EY”. – Vuosikokous pidettiin Metsäviikolla jälleen Maximissa. Kokouksen jälkeen Ammattikasvatushallituksen osastopäällikkö Esko Himanen esitelmöi aikuis-koulutusmäärärahojen suuntaamisesta ja metsänhoitaja Hannele Parviainen metsänhoitajien PD-koulutuksesta. Esitelmävaiheessa sali alkoi tyhjetä, ja keskustelun alkaessa ei yhdistyksen hallituksestakaan ollut niukkaa vähemmistöä enempää paikalla; kurssilounaat kutsuivat!

Metsäyhdistys päätti 1990-luvulla aika ajoin maakunnistaa perinteisten Metsäpäivien pitopaikan, ja maaliskuussa 1993 ne järjestettiin Tampereella. Siksi myös yhdistys piti vuosikokouksensa siellä, nytkin Maximissa, joka tällä kertaa oli kuitenkin rakennusmestarikerho. Yllättäen peräti 95 jäsentä oli löytänyt paikan, ja vuosikokouksen jälkeisessä *esitelmä- ja keskustelutilaisuudessa alustivat pankinjohtaja Sakari Haukka SYP:stä sekä vuorineuvos Ebbe Sommar Myllykoski Oy:stä aiheesta ”Kannattaako suomalaisen metsäteollisuuden investoida tulevaisuudessa kotimaahan vai ulkomaille?”* – Valitettavasti silloiset ja myöhemmät teollisuusjohtajat eivät olleet paikalla!

Vuoden 1998 vuosikokous ja esitelmäilta päästiin pitämään tavallista juhlavammassa paikassa, Pohjola-yhtiöiden Kansallissalissa Helsingissä. Paikalla oli 103 jäsentä. Heikki Vuorisen johtaman kokouksen jälkeinen esitelmäosuus vietiin läpi ”omin voimin” eli Metsätehon tutkijat Jouko Örn, Arto Karinie-

mi ja Juha Rajamäki pitivät esitykset maaseudun rakennemuutoksen vaikutuksista puunhankinnan toimintaedellytyksiin sekä yrittäjyydestä ja inhimillisistä voimavaroista metsätaloudessa. Ponsse hoiti jälki-keskustelun vauhdituksen.

Vuonna 2001 vuosikokouksesitelmän aiheena oli viestintä. Alustajaksi oli saatu Kauppalehden päätoimittaja Lauri Helve, joka aikaisemmin oli toiminut Helsingin Sanomissa, ja siellä uudistanut lehden taloustoimituksen yhtiöiden tilinpäätöstiedotteiden monistajasta journalistiseksi ja kriittiseksi toimitusyksiköksi, jota se vieläkin paljolti on. Jyri Makkonen toimi Marina Congress Centerissä pidetyn tilaisuuden juontajana ja töitä miehelle tulikin, kun aiheesta riitti 76 jäsenen seurakunnalla tavallista enemmän sanottavaa.

”Mekaanisen metsäteollisuuden uhkatekijät” oli aiheena vuosikokouksen 2004 yhteydessä pidetyssä ja Opstockin tukemassa esitelmätilaisuudessa, johon osallistui 80 yhdistyksen jäsentä. Aiheesta puhumaan oli saatu sanavalmiit alan asiantuntijat, professori Matti Kärkkäinen ja Finnforestin toimitusjohtaja Ari Martonen; nytkin keskustelua syntyi.

Vuoden 2005 vuosikokouksesitelmät oli annettu naisten käsiin: UPM:n metsäympäristöjohtaja Päivi Salpakivi-Saloomaa sekä Metsähallituksen Kirsi-Marja Korhonen puhuivat ajankohtaisesta aiheesta ”Metsäsertifointi – helpotusta vai hämmennystä”. Metsäpäivät pidettiin Lahdessa ja sekö lienee syytä, mutta aihe ei ollut houkutelut paikalle enempää kuin 29 jäsentä; Logset toimi illan sponsorina. Vuosikokouksessa hyväksyttiin hallituksen esitys yhdistyksen sääntömuutokseksi.

Sitran yliasiamies Esko Aho toimi vuoden 2008 vuosikokouksen esitelmöitsijänä: aiheena oli ”Metsäteollisuuden toimintaedellytysten parantaminen”, johon liittyvää selvitystä Aho oli ollut tekemässä. Osuuspankkikeskuksen tiloissa pidetty esitelmä kirvoitti vilkkaan keskustelun 51 jäsenen voimin.

Vuoden 2009 yhdistyksen kertomuksen yleisosa alkoi: *Toimintakautena järjestettiin jäsenten ammatitaidon ja yhteishengen kohentamiseksi vuosikokous*

ja keskustelutilaisuus iltapäiväseminaarin yhteydessä sekä opintopäivät. Osallistuminen tapahtumiin oli hyvä. Esa Ojala päätti kolmen vuoden puheenjohtajakautensa ja uutena puheenjohtajana aloitti Esa Korhonen. Metsänhoitajaliiton valtuustovaaleihin asetettiin ehdokkaita vaaliliitossa Liikemetsänhoitajien kanssa. – Menestys vaaleissa oli tavallista heikompi: äänisaalis oli ainoastaan 17 %.

Vuosikokous järjestettiin Tapahtumatalo Bankin tiloissa Helsingissä, ja uudella kaavalla eli Kes-

lan tukeman Metsätehon iltapäiväseminaarin yhteydessä 16. maaliskuuta (Metsäpäivät olivat marraskuussa Helsingin Messukeskuksessa). Teemana oli ”Logistiikan näkymät ja bioenergian mahdollisuudet”. – Myös vuoden 2010 vuosikokous järjestettiin samalla kaavalla. Nyt paikkana oli Marina Congress Center ja osanottajia oli 60 sekä teemana ”Puun ohjautuminen eri käyttökohteisiin”.

Edellä käsittelemättömien vuosikokousten esitelmäaiheet ovat olleet:

- 1988 ”Pankkitoiminta muutoksen kourissa” (Christopher Wegelius)
ja ”Metsäteollisuutemme iloja ja huolia seuraavalla vuosikymmenellä” (Matti Pekkanen)
- 1989 ”Mikä metsätiedotuksessa menee vikaan?” (Reijo Holopainen)
ja ”Metsäverotuksen muutos” (Pentti Takala)
- 1993 ”TEKESin teknologiaohjelmat mekaanisen metsäteollisuuden kehittämiseksi” (Tero Paajanen)
- 1994 ”Metsätalouden harjoittamisen tulevaisuus Suomessa” (Jari Parviainen, Sari Kuvaja ja Timo Kivimaa)
- 1995 ”Ajankohtaista puukaupasta” (Martti Vainio ja Martin Lilland)
- 1996 ”Kilpailu ja puun ostaminen” (Rauni Hagman)
ja ”Metsätalouden sertifiointi teollisuuden näkökulmasta” (Markku Simula)
- 1997 ”Puun kuljetuksen vaihtoehdot” (Teppo Oijala) ja ”VR tänään ja kehitysnäkymät” (Jorma Eerikäinen)
- 1999 ”Metsäteollisuuden kansainvälistyminen” (Risto Murto, Petteri Pihlajamäki ja Olav Henriksen)
- 2000 ”Puutuoteteollisuus – onko Suomessa puukulttuuria?” (Antti Hassi)
- 2002 ”Etelä-Suomen metsien suojele” (Sirkka Hautojärvi)
- 2003 ”Kansainvälistyvät puumarkkinat” (Rainer Häggblom ja Kari Mielikäinen)
- 2006 ”Metsäkonevalmistuksen kansainvälistyminen metsäteollisuuden vanavedessä – vai edellä?” (Arto Tiitinen ja Einari Vidgrén)
- 2007 ”Energiantuotanto Euroopassa – metsäteollisuuden mahdollisuus vai uhka” (Anne Brunila ja Jari Alahuhtala)

KESÄRETKEILYT

Kesäretkeilyt, joita 1970-luvun lopulla ryhdyttiin ”häveliäisyssyistä” nimittämään opintopäiviksi, ovat olleet alusta pitäen yhdistyksen ”suola” ja paras anti jäsenistölle. Ne ovat olleet lähes poikkeuksetta hyvin järjestettyjä ja ammatillisesti antoisia. Yleensä kaksipäiväisiin retkeilyihin on osattu sekoittaa sopivasti ammattiasioiden sekaan kulttuuria sekä paikallisia nähtävyyksiä ja erikoisuuksia. Mutta ennen kaikkea päivien aikana on päässyt seurustelemaan kollegojen – myös kilpailijoiden – kanssa sekä tutustumaan nuorempiin ammattiveljiin. Etenkin pitkät bussitai laivamatkat (on väliin lennetytkin) sekä lounas- ja iltatilaisuudet ovat tarjonneet näihin keskusteluihin riittävästi aikaa. Retkeilyillallinen on poikkeuksetta ollut päivien kokokohta; sopivan arvokas alkutunnelma on muuttunut nopeasti todella veljeshenkiseksi ilman että kertaakaan tiettävästi olisi ylitetty sopivuuden rajoja.

Retkeilyt ovat myös kiinnostaneet jäsenistöä. Vielä 1980-luvulla osanottajia oli 100:n kieppeillä eli kaksi bussilastillista, mutta 1990-luvun lamavuosina määrä alkoi hieman vähetä ja vuodesta 1998 alkaen osanottajamäärä on rajoitettu yhteen bussilliseen eli noin 50:een. Joinakin vuosina tulijoita olisi ollut enemmänkin, ja joskus onkin palattu kahden bussin käytäntöön. Retkeilymaksukin on pystytty pitämään kohtuullisena – ehkä ulkomaan matkoja lukuun ottamatta – osin siksi, että sponsoreita on ollut tarjolla tarjoiluihin, ja osin siksi että avustus- ja stipendirahasto on ollut mukana retkeilyä tukemassa. (Silti retkeilyt ovat useana vuonna tuottaneet voittoa.) Yleensä on menetelty myös niin, että eläkeläiset ovat päässeet hieman työkuuntoisia halvemmalla; eläkeläisten osuus on ollut keskimäärin ehkä viidenes, joskus suurempikin. Kaikki retkeilyt on vuoteen 2003 saakka toteutettu – ainakin nimellisesti – yhteistyössä Suomen Uittajinyhdistyksen kanssa.

Hallituksen kokouksissa on käyty poikkeuksetta kriittikk keskustelu toteutetusta retkeilystä (kuten muistakin jäsentilaisuuksista); valtaosin on oltu järjestelyihin tyytyväisiä, vaikkei ihan aina aihetta olisiakaan ollut. Pari kertaa on esitetty retkeilyistä luo-

pumista ja niiden korvaamista jollain muulla koulutustapahtumalla; kannatusta ei moinen ajatus ole saanut. – Saamansa suosion tähden kaikki kuluneen neljännesvuosisadan kesäretkeilyt käsitellään seuraavassa lyhyesti erikseen.

Kuten alkuluvussa on kerrottu, yhdistyksen edellisen juhlavuoden (1986) retkeily toteutettiin ”päiväretkenä” Länsi-Uudellemaalle. Vuotta myöhemmin sisarseuralla Suomen Uittajinyhdistyksellä oli vastaava 75-vuotisjuhla, joten uittajilla oli päävastuu retkeilyn ohjelmasta. Yhdistyksen jäsenkunta osallistui runsaslukuisena tähänkin Kaarlo Palmrothin johtamaan uittoretkeilyyn Pielisen alueella. Teemana oli luontevasti ”Kehittyvän metsäteollisuuden vaatimukset uitolle”

Vuoden 1988 toimintakertomuksessa todettiin: *Yhdistyksen perinteinen opintoretkeily järjestettiin Aulangolla Kanta-Hämeessä 17.–18.8.1988. Opintoretken teema oli ”Puulla parempiin päiviin”. Retkeilyn johtajana toimi Antero Koskinen. Teemaan ja sen erityispiirteisiin tutustuttiin alustuksin, keskusteluihin ja maasto- ja vesiretkeilyn avulla. Retkeilypäivällisellä luovutettiin ansiomitalit Leo Karille ja Mikko Servolle sekä tunnustuspalkinto Pekka-Juhani Kuitolle.*

Vuonna 1989 retkeiltiin Keski-Pohjanmaalla, jossa teemana oli ”Ojitusalueiden metsien käsittely ja puunkorjuu”. Olav Henriksénin johtamaan retkeilyyn osallistui 92 jäsentä. Vuoden 1990 kesäretkeily järjestettiin puolestaan välillä Kouvola-Imatra, ja päivien aiheina olivat puuntuotannon uhat 1990-luvulla, tuontipuu sekä metsäteollisuustuotteiden markkinointi. Osallistujia oli lukuisasti, kaikkiaan 104.

Vuoden 1991 kertomus totesi: *Yhdistyksen kesäopintopäivät järjestettiin 27.–28.8. Pohjois-Savossa kokoontumispaikkana Kuopio. Päivien teemana oli ”Tuoreesta puusta tuotteeksi”. Retkeilyn johtajana toimi aluejohtaja Markku Melkko Metsäliitosta. Retkeilylle osallistui yhteensä 96 yhdistyksen jäsentä ja kutsuvierasta. Retkeilyn yhteydessä vietettiin yhdistyksen 80-vuotisjuhlallisuuksia. Ilmeisesti juhlallisuuudet olivat melko vaatimattomat, koska niistä ei tämän enempää mainita. Kutsuvieraina olivat yhdistyk-*

sen kunniajäsenet sekä Metsänhoitajaliiton edustaja. Retkeilyn tärkeyttä kuvaa hyvin se, että koeretkeily oli järjestetty kaksi viikkoa aikaisemmin.

Vaikka lama jatkui, yhdistyksen kesäretkeilylle elokuussa 1992 osallistui lähes 70 jäsentä. Satakunnassa kiertäneen retkeilyn teemana oli ”Puupulasta ylituotantoon?” Teollisuuskohteina olivat Merikarvian saha, Rosenlewin hylsykartonkitehdas, Olkiluoto, ja lisäksi puhuttiin valtakunnan energiapolitiikasta sekä käytiin energiapuutyömaalla. Kulttuuripuolta edustivat Vanha Rauma ja Noormarkku. – Saman verran oli osanottajia myös seuraavana vuonna, kun retkeiltiin toisella puolen Suomea, Pohjois-Karjalassa, alueen metsäteollisuus pääaiheena.

Vuonna 1994 tehtiin historiaa, lähdettiin retkelemään ulkomaille. Tosin Kainuuseen ja rajantakaiseen Kostamukseen järjestetty retkeily oli tavallaan ”kaksimaallinen”. Suomen puolella keskityttiin ajankohtaiseen aiheeseen ”Vanhojen metsien suojele ja metsien monimuotoisuus”, ja Venäjällä ”Karjalan metsät ja Suomen ja Karjalan tasavallan välinen puutavarakauppa”. Esa Mäki-Petäyksen johtamalla retkeilyllä oli 78 osallistujaa.

Vuoden 1995 kesäretkeily järjestettiin Länsi-Uudellamaalla, maalla ja merellä. Osanottajia oli 74 ja teemat olivat alueen metsäteollisuus, puurakentaminen, kulttuurimaisemien hoito sekä Saaristomeren kansallispuisto. Vierailukohteita olivat Valon Koneen, Mahoganyin ja Finnforestin tehtaat, Fiskarsin ruukkimiljö ja Bengtškärin majakkasaari. Retkeilylläinen nautittiin ravintola Knipanissa Tammissaarella.

Yhdistyksen kertomuksessa todettiin vuonna 1996: *Yhdistyksen kesäopintopäivät järjestettiin 21.–22.8. tutustumismatkan muodossa Viroon. Matkan teemoina olivat Viro liiketoiminta-alueena, Viron metsätalous ja -teollisuus, raakapuun vienti, Viron ympäristöliikkeet sekä korkein metsäopetus ja -tutkimus. Retkeilyn johtajana toimi Pertti Lipponen AS Lumiforestista. Retkeilylle osallistui yhteensä 82 yhdistyksen jäsentä.*

Myös vuosi 1997 oli poikkeuksellinen, kesäretkeilyä ei järjestetty! Syykin oli poikkeuksellinen,

Pohjois-Suomeen suunnitellulle retkeilylle ei ilmoittautunut riittävästi osanottajia. Hallituksen pöytäkirjassa asiasta todettiin: *Arvio oli, että vähäinen kiinnostus oli useiden sattumien summa, ja että retkeilyn järjestämistä lähes entisen mallin mukaan kannattaa vielä yrittää. Todettiin, että retkeilyn ohjelman on kuitenkin oltava aiheeltaan ajankohtainen ja anniltaan tasokas. Myöskään edellisten vuosien osallistujamääriin ei liene enää tarkoituksenmukaista pyrkiä, vaan enimmäismäärä voi hyvin olla 50 osallistujaa.* (Oikeastaan se ei ollut ensimmäinen peruutettu retkeily: kolme vuotta aikaisemmin hallitus oli valmistellut perusteellisesti matkaa Etelä-Saksaan, mutta siitäkin oli luovuttava osanottajapulan vuoksi. Sen taas aikaan sai kova hinta, reilut 8 000 markkaa.)

Päätös jatkaa retkeilyä oli oikea, sillä seuraavan vuoden retkeilylle riitti halukkaita, ei varmaan vähiten siksi, että nytkin retkeiltiin myös ulkomailta. *Yhdistyksen kesäopintopäivät pidettiin 19.–20.8. Retkeily aloitettiin Joensuusta ja ensimmäinen päivä suuntautui Venäjän Karjalaan Sortavalan alueelle. Toisena päivänä retkeiltiin Kiteellä. Päivien pääteemoina olivat puunhankinta ja luonnonsuojelu Karjalassa sekä kotimainen mekaaninen puun jatkojalostus ja aluetalous. Mukana oli n. 50 yhdistyksen jäsentä ja kutsuvierasta. Näin todettiin vuoden 1998 kertomuksessa. Retkeilypäivällinen ja yöpyminen tapahtuivat Suomen puolella Korpiselässä, missä yöelämä osoitautui rauhalliseksi. Muut suomalaiskohteet olivat Enson Kiteen saha, Puhos Boardin lastulevytehdas sekä Havukaisen ja Martelan tehtaat.*

Vuoden 1999 Metsäpäivät järjestettiin Tampereella, ja yhdistyksen kesäretkeily suuntautui niinikään Pirkanmaalle. Osallistujia oli 51, joista eläkkeellä olevia 16. Kohteita olivat Tampereella M-Realin Takon kartonkitehdas ja Pyyntikien metsät sekä Nokian puunjalostus ja Laukon kartano. Muita päivien aiheita olivat energiapuu, metsäsertifointi metsäkeskuksen näkökulmasta sekä kaavoitus ja alue-ekologinen suunnittelu. Laivalla kuljettiin Nokialta Tampereelle, jossa vietettiin ilta ja yö Ilveksessä ja teemana oli ”Kyl Tampere on kaikem paree!”

Lisääntynyt puuntuonti Baltiasta sekä Metsäliiton suunnittelema sellutehdas Latviaan sai yhdistyksen hallituksen päättämään, että vuoden 2000 kesäretkeily suunnattiin Latviaan. Matkaan lähti 50 jäsentä, joista 13 oli eläkeläisiä. Matkojen takia lyhyehköiksi jääneiden päivien aikana tutustuttiin Latvian metsätalouteen ja puunhankintaan sekä erityisesti puukauppaan ja puun vientiin. Lisäksi vierailtiin etnografisessa ulkoilmamuseossa.

Vuoden 2001 opintopäiville osallistui 71 jäsentä, joista 23 oli eläkeläisiä. Lisäksi oli mukana muutama yksistään Uittajainyhdistyksen jäsen. Matkareitinä oli Lappeenranta-Savonlinna ja teemana ”Tuontipuu osana puuhuoltoa sekä yksityismetsien kilpailukyky”. Vuosikertomuksessa todettiin: *Opintopäivien ensimmäisen päivän tutustumisasiheet olivat Kaukaan tehdasmuseo, Kaakkois-Suomen metsäteollisuus*

Vuoden 2011 vuosikokouksen puheenjohtaja Esa Ojala (H 80) sekä sihteeri Markus Strandström (H 92). Ojala toimi yhdistyksen puheenjohtajana vuodet 2006–08. (Erkki Oksanen)

Yhdistyksen jäsenistö on osallistunut innolla muihinkin kuin yhdistyksen omiin tilaisuuksiin. Erityisesti metsäkulttuuri on ollut kiinnostuksen kohteena. Kuva Kemissä vuonna 1989 järjestetyiltä ”Jätjän Kulttuuripäiviltä”; useampi teollisuuden metsänhoitaja mahtuu kuvaan.

den historia, Joutseno-Pulp, Enson Imatran tehtaiden puuhuolto, junakuljetusten järjestely ja kansainvälinen puunhankinta sekä Retretin näyttely. Toisen päivän tutustumiskohteita olivat Saimaan uitto ja Laitaatsillan telakka, böyrylaivakulttuuri sekä Finnförest-tehtaat ja niiden puuhuolto.

Vuoden 2002 kesäretkeilyä oli ehdotettu suunnattavaksi Amerikkaan, mutta Jorma Saarimaan johtama hallitus ei moiseen innostunut, vaan kohdemaaksi tuli vanha veljesmaa Viro. Siellä kuljettiin kahden päivän aikana Tallinnan länsi- ja itäpuolella, nähtiin uudempaa ja vähän vanhempaa metsäteollisuutta, mm. Paldiskin saha ja jatkojalostuslaitos. Lisäksi tutustuttiin Mets ja Puun sekä Stora Enson Kundan satamaterminaalin toimintaan sekä opittiin melkoisesti Viron historiaa. Tarjoilu oli riittoisaa niin bussimatkojen aikana kuin itse kohteillakin.

Vaikka kesäretkeilyjen järjestelyt on useimmiten hoidettu hyvin, vuoden 2003, Ahvenanmaan retkeily palasi järjestelyissään ”vanhojen hyvien aikojen” perusteellisuuteen. Tarkoitus oli ollut mennä Ahvenanmaalle jo edellisvuonna, mutta hotellitilanne esti retken silloin. Christer Westbergin johtama järjestelytoimikunta piti ensimmäisen kokouksensa jo syyskuussa 2002, ja myöhempien kokousten jälkeen suoritti toukokuussa 2003 koeretkeilyn! Kaikki pelasikin varsinaisella retkeilyllä, vaikka retkenjohtaja oli välillä vähällä kadota. Päivien aikana tutustuttiin Ahvenanmaan ihmeelliseen itsehallintoon, metsähallintoon, hakeasemaan sekä moniin kulttuurikohteisiin, kuten Maarianhaminan merimuseoon sekä Tjudön viinin ja älvadoksen valmistukseen. Myös Oolannin sotaa muisteltiin.

Vuonna 2004 oli jälleen ulkomaisen ja siten myös hieman hintavamman retken vuoro, mikä näkyi myös (niukan ohjelman ohella) osanottajamäärässä: 32 jäsentä, joista 7 eläkeläistä. Keski-Ruotsissa olleiden hakkuu-, ympäristö- ja taimitarhakohteiden ohella käytiin Wedan sahalla ja syvällä Falunin kaivoksessa. – Kaakkois-Suomi oli jälleen kerran yhdistyksen opintopäivien kohteena elokuussa 2005. Aiheina olivat mm. tuontipuun kasvinsuojelutarkas-

tukset, männyn sahauksen tulevaisuus, jota havainnollistettiin tutustumalla Stora Enson Honkalahden sahaan, Saimaan kanavan merkitys metsäteollisuudelle (laivaristeilyn siivittämänä) sekä Kaukaan puun vastaanotto (laivasta nähtynä). Myös M-Realin kemihierrelaitos Joutsenossa sekä Salpalinja ja Lappeenrannan upseerikerho olivat vierailukohteina. Lappeenrannan perinteinen, mutta täysin uudeksi muutunut Patria oli yösijana. Mukana oli 51 jäsentä, joista 12 eläkeläistä.

Vuonna 2006 menttiin hieman Kaakkois-Suomea pitemmälle, eli Venäjälle, Pietariin, Tihvinään ja Karjalan kannakselle. Kaksiöiseen retkeen osallistui 64 jäsentä, joista oli 15 eläkeläisiä. Ensimmäisenä päivänä tutustuttiin Stora Enson Tihvinän puuterminaaliin sekä Swedwoodin (IKEA:n) sahaan samalla paikkakunnalla. Kun Venäjällä oltiin, niin ohjelmaan merkitty ”mahdollinen puunkorjuukohte” jäi mahdolliseksi. Toinen päivä vietettiin kesän 1944 taistelukohteissa Kannaksella, Juho Yli-Hukkala toimi pääoppaana. Myös monet jäsenistämme osallistuivat sotahistorialliseen keskusteluun. Luonnollisesti ohjelmaan kuului myös käynti Raivolan lehtikuusikossa.

Seuraavan vuoden opintopäivät järjestettiin Pohjois-Karjalassa ja mukana oli 48 jäsentä, joista 14 eläkeläisiä. Teema oli ”Tutkimus, koulutus ja työvoima”, ja kohteina Metsäntutkimuslaitoksen Joensuun yksikkö, Suomen Kivikeskus ja Tulikivi, Kolin kansallispuisto, Eva Ryynäsen ateljee, Stora Enson Enocellin puunvastaanotto sekä John Deeren metsäkonetehdas. Pielinen ylitettiin autolautalla ja – aivan kuin sattumalta – kohtasimme hinauksessa olleen nippulautan.

Vuoden 2008 retkeily suuntautui kauemmaksi kuin koskaan ennen yhdistyksen historiassa: Keski-Eurooppaan eli Saksaan ja Itävaltaan. Mukana oli 40 jäsentä, joista 8 eläkeläisiä. Kolmipäiväisen retken teemana oli alueen metsätalous- ja teollisuus; metsä-, saha- ja tehdaskohteiden ohella ehdittiin tutustua bioenergiaan sekä viininvalmistukseen ja Wienin nähtävyyksiin.

Kainuu oli vuorossa vuonna 2009. Ensimmäisen päivän teemana oli ”Huonosti kantavien maiden puunkorjuu” ja toisen ”Puurakentaminen”.

Kohteina olivat Ponsen metsäkonetehtas Vieremällä, puunkorjuuta Ponsen koneilla, Talvivaaran kaivos, Vuokatti Hirsitalot sekä Vuokatti monipuolisen palveluineen, joihin myös turvauduttiin.

Vuoden 2010 retkeily suuntautui jälleen Ruotsiin, tällä kertaa lennettiin ihan yksityiskoneella Uumajaan, mikä nosti retkeilykustannuksia. Päivien ohjelmassa oli tutustuminen Komatsu Forestin metsäkonetehtaaseen ja Skellefteå Kraftin biovoimalaan sekä muina aiheina Ruotsin puunkorjuun ja puutavaran mittauksen erityispiirteet sekä logistiikka ja energiapuu. 90 tonnin puuauto jäi filmin (ja pitkän bussimatkan) varaan ja muutenkin kallis hintainen retkeily jäi anniltaan hiukan köykäiseksi. Komatsun sponsoroima ilta pelasti paljon!

Länsi-Suomi oli saanut kunnian järjestää yhdistyksen 100-vuotisjuhlavuoden kesäretkeilyn. Turusta alkanut retki tarjosi ensimmäisenä päivänä energiapuuta käyttävän biovoimalan, yhdistetyn aines- ja energiapuun ensiharvennuskohteen, sekä Metsä-Rauman ja UPM:n Rauman tehtaiden puunvastaanottojärjestelmät. Juhlapäivällinen Rauman Villa Tallbossa oli arvonsa mukaisesti ”middag med musik”. Toisena päivänä oli ohjelmassa tutustuminen Olkiluodon ydinvoimalaan (ihan syvälle maan uumeniin asti) sekä (lyhyesti) Vuojoen kartanoon. Vaikka oli-kin kyse juhlaletkeilystä, sitä ei huomannut lounas- tarjoilujen perusteella.

Etenkin 1980- ja 1990-luvulla yhdistys oli kesäretkeilyillään aktiivinen tiedottaja; maakunta- ja paikallislehtien toimittajia oli mukana (osan aikaa) retkeilyillä ja myös kirjoittivat näkemästään ja kuulemastaan.

HALLITUKSEN TOIMINTA

Hallitus on kautta aikojen vastannut yhdistyksen toiminnasta. Sen ohella, että hallitus on valmistellut edellä kerrotut jäsentapahtumat, hallitus on vastannut yhdistyksen taloudenpidosta ja sijoitustoiminnasta sekä kaikesta, mikä liittyy yhdistyksen tavoitteiden edistämiseen ja yleensä yhdistyksen toimintaan.

Yhdistyksellä on ollut viime vuosikymmeninä kiinteä suhde Metsänhoitajaliittoon. Liiton nel-

jän vuoden välein järjestettävissä valtuustovaaleissa on joka kerta merkittävä määrä yhdistyksen jäseniä tullut valituksi valtuustoon; enimmillään yhdistyksen ehdokkaiden äänisaalis on noussut 30 %:iin. Yhdistyksen jäsenet ovat toimineet aika ajoin myös Metsänhoitajaliiton valtuuston ja/tai hallituksen puheenjohtajina ja jäseninä sekä useissa liiton toimikunnissa ja työryhmissä. Metsänhoitajaliiton valtuuston ja hallituksen puheenjohtajina ovat toimineet tänä 25-vuotisjaksona Erkki Alalammi, Jarmo Hämäläinen, Esko Kärki, Matti Ponsi ja Heikki Vuorinen.

Yhdistyksellä on ollut viime vuosikymmeninä kiinteä suhde Metsänhoitajaliittoon.

Metsänhoitajaliiton asioita oli käsitelty yhdistyksen hallituksen kokouksissa jo 1980-luvulla, osin aiemminkin; etenkin YTN-asiat olivat esillä. Mutta kun Metsänhoitajaliitto muutti vuonna 1990 sääntöjään siten, että henkilöjäsenyydestä siirryttiin järjestöjäsenyyteen, ja samalla Teollisuuden Metsänhoitajista tuli Metsänhoitajaliiton varsinainen jäsen, alkoi yhdistyksessä uusi, ammattiyhdistyspainotteisempi aika. Muutos tapahtui aikaan, jolloin Enso-Gutzeitin metsäpäällikkö Ilkka Pukkila toimi yhdistyksen puheenjohtajana, ja toinen metsäpäällikkö, Ahlströmin Risto Hytönen oli hallituksen jäsenenä; he tuskin kuitenkaan olivat suunnanmuutoksen takana.

Muutoksen seurauksena yhdistyksen sääntöjä jouduttiin muuttamaan vuonna 1991, jolloin otettiin käyttöön edellä kerrottu A- ja B-jäsenluokittelu. Myös yhdistyksen tarkoitus- ja toimintakohtaa muutettiin. Tarkoitusten toteuttamislistan kahdeksi ensimmäiseksi kohdaksi merkittiin:

- Ajaa jäsentensä taloudellisia ja ammatillisia etuja yhteistyössä Suomen Metsänhoitajaliitto r.y:n kanssa.
- Edistää edustamiensa henkilöryhmien ammatillista järjestäytymistä.

Yhdistyksen 70-vuotisretkeily järjestettiin Kymenlaaksossa ja järjestelyt olivat sellaiset, mihin vain Kymi-yhtiön kulttuuri oli pystynyt koulimaan Tehdaspuun metsänhoitajakaartin. Ensimmäisen retkeilypäivän lounas nautittiin Sippolan metsäkoulun pihanurmella. Elettiin sivistynyttä metsäherrojen aikaa.

Vuonna 2004 käytiin Keski-Ruotsissa ja mm. Falunin kaivoksessa. (Markus Strandström, n 92)

Vuoden 2006 retkeilyn toisen päivän aiheena oli Karjalan kannaksen sotahistoria. Keskustelua ja näkemyksiä riitti. Pääoppaana toiminut Juho Yli-Hukkala (n 60) on kuvassa selin punaisessa paidassaan. (Pekka Purasmaa, n 67)

Vuonna 2006 kesäretkeily suuntautui lähi-Venäjäälle. Kuvassa lounas alkamassa jossain Tihvinän lähistöllä. Tieltäväs-ti pöytään saatiin muutakin juotavaa kuin pullovetä.

Vuonna 2001 retkeiltiin reitillä Lappeenranta-Savonlinna. Uitto ja höyrylaivat kuuluivat päivän teemaan. Kuvassa valmistaudutaan musiikin voimin nousemaan matkustajahöyrylaiva Savonlinnaan, joka kuljetti retkiväen Punkaharjulle.

Yhdistyksen kesäopintopäivät järjestettiin 27.–28.8.1991 Pohjois-Savossa. Teemana oli ”Tuoreesta puusta tuotteeksi”. Retkeilyn johtajana toimi aluejohtaja Markku Melkko (H 71) Metsäliitosta; retkeläisiä oli 96. – Aika sivistyneesti osattiin silloinkin elää, vaikka pikkulasitkin ovat vaihtuneet muovisiksi. Oikealla yhdistyksen vuosien 1988–90 puheenjohtaja Ilkka Pukkila (H 52). (Tapio Räsänen, H 84)

IV TEOLLISUUDEN METSÄNHOITAJAT 1986–2011

Vuonna 1998 tehtiin yhdistyksen toinen "kaksimaallinen" retkeily. Kuva Venäjänpuoleisesta osiosta Sortavalan maisemissa. Oikealla Tero Lehto (H 55), joka toimi puheenjohtajana vuosina 1994–95. (Tapio Räsänen, H 84)

Toinen aamu Saksanmaalle ja Itävaltaan suuntautuneella kesäretkeilyllä vuonna 2008. Vasemmalta Reima Sutinen (K 1), Jarmo Ylinen (H 74) ja Esa Ojala (H 80). (Markus Strandström, H 92)

Vuonna 2005 Joutsenossa. Teoriaosio ennen tutustumista Stora Enson Honkalahden sahaan ja M-Realin kemihierre-
tehtaaseen. (Pekka Purasmaa, H 67)

IV TEOLLISUUDEN METSÄNHOITAJAT 1986–2011

Retkeilyillalliset ovat aina olleet kesäretkeilyjen kohokohta, kuten myös elokuussa 2011 Villa Tallbossa Raumalla. Retkeilyn johtaja Olli Laitinen (H 82) kuvan keskellä. (Markus Strandström, H 92)

Seuraavana aamuna tutustuttiin Vanhaan Raumaan oppaan johdolla; kuva Rauman ganalin sillalta.

Sääntömuutoksen hengessä hallitus laati myös yhdistyksen edunvalvontatavoitteet palkkausasioissa sekä toteutti jäsenkyselyn, jossa kyseltiin ylitöiden määrää ja korvauskäytäntöä sekä pekka vapaiden käyttömahdollisuutta. Vastausprosentti jäi vajaaseen neljännekseen; nekin tulokset kertoivat teollisuusmetsänhoitajien tekevän ylitöitä, mutta saavan niistä osittain korvauksia; myös pekka vapaita sai yleensä käyttää.

Linjanmuutos oli yhteydessä yhdistyksen toiminnan kehittämissuunnitelmaan. Sen oli valmistelut vuoden 1989 lopulla asetettu työryhmä, johon kuuluivat Esko Kärki, Pekka-Juhani Kuitto ja Matti Oksanen. Kahdeksan kokoontumisen jälkeen työryhmältä oli syntynyt 13-sivuinen raportti, jossa oli useita vaihtoehtoja toiminnan kehittämiseksi. Yhdistyksen hallitus käsitteli raporttia joulukuussa 1990, ja siitä käydyssä laajassa, saunan jälkeisessä keskustelussa, sihteeri kirjasi mm., että *hallituksen ja työryhmän jäsenet pitivät eri avainalueita tärkeinä, eikä yhtään selvää avainaluetta erottunut. Eniten kannatusta saivat kuitenkin yhdistyksen painoarvon vahvistaminen ja ammattitaidon kohottaminen*. Painoarvoa haluttiin lisätä erityisesti Metsänhoitajaliitossa, mihin pyrittiin lisäämällä yhdistyksen A-jäsenten osuutta; se tarkoitti samalla jäsenten edunvalvonta-asioiden korostumista yhdistyksen toiminnassa.

Yhdistyksen aktivoituminen ay-asioissa ei miellyttänyt kaikkia työnantajia. Kun yhdistys lähetti perinteisen avustuspyyntökirjeen työnantajille syksyllä 1991, Tehdaspuusta vastattiin Pekka Tiililän allekirjoittamalla (ja kirjoittajan laatimalla) kirjeellä: *Metsäalallakaan mikään ei ole niin kuin ennen. Se näkyy myös Teollisuuden Metsänhoitajat r.y:n toiminnan luonteessa: aatteellinen järjestö on muuttu-*

*Sääntömuutoksen hengessä
hallitus laati myös yhdistyksen
edunvalvontatavoitteet
palkkausasioissa sekä
toteutti jäsenkyselyn.*

nut sääntömuutoksen myötä metsänhoitajien ammatilliseksi etujärjestöksi. Tällaisessa asioiden painoarvon uudelleen järjestämisessä ei tietenkään ole mitään huomauttamista, etenkin kun jäsenistön enemmistö on tätä muutosta ollut tekemässä, mutta on luonnollista, ettei Tehdaspuu työnantajana katso enää aiheelliseksi avustaa yhdistyksen toimintaa. Yhtiö lupasi kuitenkin olevansa valmis tukemaan yhdistystä kaikessa sen perinteisten tavoitteiden edistämässä. – Kirjettä ei noteerattu hallituksen pöytäkirjassa, mutta ilmeisesti se vaikutti siihen, että Pukkilaa puheenjohtajana vuonna 1991 seurannut Pohjanmaan Puun toimitusjohtaja Olav Henriksen jätti tehtävänsä yhden kauden jälkeen.

Yhdistys ryhtyi muutenkin aktivoitumaan työmarkkina-asioissa: se teki kesällä 1991 yhtiöiden metsäpäälliköille ja vastaaville kyselyn metsänhoitajien työllisyysnäkömistä. Tulosten mukaan metsänhoitajien työpaikat tulisivat vähenemään jo vuoteen 1995 mennessä tuntuvasti, mistä hallitus kirjasi huolestumisensa ja päätyi toteamaan, että *metsänhoitajien on hakeuduttava uusille aloille ja kehitettävä itseään lisä- ja jatkokoulutuksella*. Samaisen kyselyn yhteydessä oli selvitetty myös työnantajien näkemyksiä metsänhoitajakoulutuksesta. Vastausten perusteella todettiin tärkeimmiksi kehittämiskohteiksi opetuksessa *kielitaidon kehittäminen, liikkeenjohtotaidon ja markkinointitaidon kehittäminen sekä ulkomaisen harjoittelun ja kansainvälisyyden lisääminen*. – Vuonna 1993 puolestaan tiedusteltiin metsäpäälliköiltä kirjallisten työ sopimusten käyttöä.

Liiton asioiden vahva esilläolo aiheutti senkin, että Metsänhoitajaliiton Tapio Hankalasta tuli usein nähty vieras hallituksen kokouksissa 1990-luvulla. Liittoasioiden esilläolo näyttäisi riippuneen paljolti siitäkin, missä määrin yhdistyksen puheenjohtajat ja hallituksen jäsenet olivat mukana liiton luottamustehtävissä.

Vuonna 1992 – syvän laman aikaan – yhdistys päätti yhdessä Metsänhoitajaliiton kanssa perustaa yhteyshenkilöverkoston suurimpiin metsäyhtiöihin. Sitä varten nimettiin yhteyshenkilöt, joiden tehtävänä oli *toimia tiedonvälittäjinä yrityksessä toimivi-*

en jäsenten ja Metsänhoitajaliiton sekä yhdistyksen välillä. Henkilöt nimettiin, mutta järjestelmää ei saatu toimimaan. Vuonna 1996 hallitus taas päätti, että yhdistyksen Metsänhoitajaliiton valtuustossa ja hallituksessa olevat jäsenet kutsutaan kahdesti vuodessa yhteiseen neuvonpitoon hallituksen kanssa. Tällaisista tilaisuuksista ei löydy merkintöjä.

Keskeisenä 1990-luvun tavoitteena säilyi kasvattaa A-jäsenten osuutta yhdistyksessä, koska se antoi äänivaltaa Metsänhoitajaliiton liittokokouksiin. Vuonna 1994 A-jäsenten osuus yhdistyksen jäsenistä oli vain kolmannes jäsenmäärästä; loput olivat A-jäseniä liiton alueellisissa yhdistyksissä (esim. Kymen-Vuoksen Metsänhoitajat). Siksi hallitus lähetti jäsenkirjeen, jossa se esitti toivomuksen, että *kaikki ne jäsenet, jotka haluavat kuulua liittoon Teollisuuden Metsänhoitajien kautta, eivätkä ole vielä A-jäseniä, tekisivät muutoksen oheisella muutosilmoituslomakkeella.* Vetoomuksella ei saatu kuin 30–40 uutta A-jäsentä.

Hallitus suositti jäsenilleen osallistumista Metsänhoitajaliiton palkka- ja työsuhdekyselyihin, joita oli aika ajoin tehty ainakin 1970-luvulta alkaen, ja niiden tuloksia käsiteltiin hallituksen kokouksissa. Esimerkiksi vuonna 1992 todettiin, ettei teollisuuden metsänhoitajien palkkakehitys ollut jäänyt jälkeen muista ryhmistä, mutta palkkaerot olivat yhdistyksen jäsenten kesken suuret. Yhdistyksellä myös oli edustajansa liiton teollisuuden ja liike-elämän palkkatoimikunnassa; samaten metsänhoitajien eettisiä periaatteita valmistelleessa työryhmässä.

Ajoittain yhdistyksellä oli yhteistyötä myös ruotsalaisen veljesjärjestön Civiljägmästarnas och Forstmästarnas Föreningenin (CFF) kanssa. Vuonna 1986 CFF kävi talviretkeilyllään Suomessa ja silloin siihen osallistui viisi yhdistyksen nuorempaa jäsentä. Vuonna 1987 Stuart Köhler ja Juhani Huittinen pääsivät osallistumaan yhdistyksen kustannuksella CFF:n talviretkeilyyn Ruotsissa, ja vuotta myöhemmin samaten Markku Halinen ja Sakari Mäki-Kojola. Samana vuonna Christer Westberg osallistui CFF:n kutsutun Ruotsin metsäviikolle, ja vastaavasti oli Ragnar Gartz osallistunut edellisvuonna. Tämänkin jälkeen läheteltiin puolin ja toisin retkeily- ja kokouskutsuja

yhdistysten välillä; maininnat CCF:stä loppuvat kuitenkin 1990-luvun lopulta alkaen.

Myös virolaisten metsänhoitajien kanssa yritettiin yhteistyötä. Hallitus päätti vuonna 1997 kutsua kaksi virolaista metsänhoitajaa yhdistyksen kesäretkeilylle, mutta hanke raukesi, kun retkeilyä ei järjestetty. Sen jälkeen on yhteydet rajoittuneet satunnaisiin tapaamisiin Viroom suuntautuneiden kesäretkeilyjen yhteydessä.

Hallitus on koko ajan seurannut metsänhoitajakoulutuksen kehitystä. Vuonna 1987 yhdistyksen nimissä annettiin Helsingin yliopiston maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan Metsäopetuksen Neuvottelukunnalle hallituksen laatima lausunto, jossa todettiin mm. että *vuosittain valmistuvien metsänhoitajien määrä sekä heidän koulutuksensa laatu ja taso asetettaisiin kehittyvän työelämän resursseja ja vaatimuksia vastaaviksi.* Tällä tarkoitettiin opiskelijamäärien supistamista niin Helsingissä kuin Joensuussa. Lisäksi lausunnossa tähdenntettiin opetuksen sisällön kehittämistä nykytarpeita vastaaviksi sekä tarjottiin valmiutta auttaa opetussuunnitelmien tarkistamisessa. Risto Lillebergin laatimassa vuoden 1987 kertomuksessa todettiin asian jatkosta: *Yhdistyksen hallitus on seurannut asiassa tapahtunutta kehitystä.* Valitettavasti seurannan tuloksista ei kerrota tämän enempää. – Myös vuonna 1999 hallitus antoi metsä- ja puuopetusta koskevan lausunnon.

Vuonna 1989 yhdistys teki lahjoituksen luovutamalla Helsingin yliopiston metsäteknologian laitokselle atk-laitteet, arvoltaan 170 000 markkaa. Vararehtori Risto Ihamuotila otti lahjoituksen vastaan yliopiston puolesta professori Esko Mikkosen järjestämässä tilaisuudessa, johon hallitus osallistui in corpore. Mikkonen (yhdistyksen jäsen) oli idean isä ja oli ollut mukana myös hanketta valmistelleessa työryhmässä, jonka muut jäsenet olivat Markku Melkko ja Esko Kärki. – Samaan aikaan oli toiminnassa kaksi muutakin hallituksen asettamaa työryhmää, Reijo Haajan johtama tiedotustoimikunta sekä Esko Kärjen johtama työryhmä yhdistyksen toiminnan kehittämiseksi; molemmilta valmistui raportti saman vuoden aikana.

Hallitus päätti vuonna 2006 ryhtyä järjestämään niin Helsingin kuin Joensuussa metsäylioppilaille info-tilaisuuksia teollisuuden metsänhoitajan ammattikuvasta. Aluksi tilaisuuksia ei saatu järjestetyksi ”yhteensattumien” vuoksi ja ensimmäiseen Helsingissä järjestettyyn tilaisuuteen tuli vain kahdeksan opiskelijaa. Joensuun lokakuussa 2008 yhdessä tiedekunnan kanssa järjestetty info onnistui jo paremmin, paikalle oli saatu 25 forstia. Sen jälkeen ryhdyttiin osallistumaan Metsänhoitajaliiton vastaaviin info-tilaisuuksiin, joita pidettiin yleensä Hyvitiälässä kesällä ja Joensuussa syksyllä. Teemaksi vakiintui teema ”Millainen maisteri otetaan töihin?” tai vastaava; vuonna 2011 palattiin omaan ”uranvalintainfoon” sekä Hyvitiälässä että Mekrijärvellä.

Vuonna 2010 yhdistys oli mukana järjestämässä yhdessä Metsäteollisuus ry:n kanssa metsäopetuksen kehittämistä käsittelevän keskustelutilaisuuden teollisuuden sekä ”metsäyliopistojen” edusta-

jille. Teollisuuden edustajat toivoivat nuorilta metsänhoitajilta etenkin seuraavaa erityisosaamista: ekonomin perusteiden hallintaa, kykyä tuottaa uutta tietoa, viestintä- ja esiintymistaitoja, hyvää kielitaitoa (2–4 kieltä), vieraiden kulttuurien ymmärrystä, laaja-alaisuutta ja kokonaisuuksien hahmottamista! Tammikuussa 2011 Helsingin yliopisto järjesti laajemman sidosryhmäseminaarin metsäopetuksen kehittämiseksi; tilaisuudessa oli myös yhdistyksen jäseniä. – Vuonna 2010 yhdistys liittyi Metsähistorian Seuran yhteisöjäseneksi.

JULKAISUTOIMINTA

Kulunee neljännesvuosisadan aikana yhdistys on toiminut kolmen metsähistoria-aiheisen kirjan julkaisijana.

Ensimmäinen niistä käsitteli vuosina 1942–44 toiminutta Itä-Karjalan metsätoimistoa, jonka johdossa ja palveluksessa useat yhdistyksen jäsenet toi-

Kesän 2011 opintopäivien osanottajat (ainakin valtaosa) Vuojoen kartanon portailla maittavan, mutta ah niin kuivahkon päätöslounaan jälkeen. (Markus Strandström, n 92)

Kuluneen neljännesvuosisadan aikana yhdistys on toiminut kolmen metsähistoria-aiheisen kirjan julkaisijana.

mivat osan sotavuosisistaan. Yksi heistä oli Lauri Korhonen, joka ryhtyi 1980-luvun alussa kirjoittamaan toimiston historiikkaa. Korhosen kuolema tammi-kuussa 1984 keskeytti työn, ja yhdistys ryhtyi selvittämään mahdollisuuksia saattaa historiikin kirjoitus loppuun. Kirjoittajaksi saatiin lopulta Mikko Servo, joka niin ikään oli ollut toimiston palveluksessa. Servo sai käsikirjoituksensa valmiiksi keväällä 1986, ja hallituksen pöytäkirjaan merkittiin: *Päätettiin, että käsikirjoitus tallennetaan sellaisenaan tulevaa käyttöä varten. Kuitenkin sihteeri toimittaa halukkaalle kopioita käsikirjoituksesta omakustannushintaan.*

Myöhemmin syksyllä hallitus totesi, että käsikirjoitus vaati kuitenkin vielä tiivistämistä ja toimittamista ja Servon avuksi nimitettiin kahden miehen työryhmä: Matti Ponsi ja Jaakko Kahiluoto.

Työ eteni vähitellen ja lisävoimiakin tarvittiin, kuten käy ilmi hallituksen pöytäkirjasta marraskuussa 1987: *Puheenjohtaja [Ponsi] kertoi historiikin valmistumiseen liittyvistä viimeaikaisista tapahtumista. P-J Kuitto on yhdessä Kalle Putkiston kanssa tehnyt merkittäviä lisäyksiä ja tarkistuksia historiikkiin. Mikko Servo on hyväksynyt tehdyt muutokset ja lisäykset. Todettiin, että tarve saada historiikki lukijoiden käsiin on suuri. Kuiton tehtäväksi tuli saattaa historiikki yhdessä Servon kanssa valmiiksi; Servolle myönnettiin tämän pyytämä palkkio 5 000 markkaa.*

Historiikki saatiin painetuksi kevään 1988 aikana, tosin vain käsikirjoituksesta A5-kokoon pienennettynä offset-versiona, mikä heikensi erityisesti valokuvien laatua. Sisällöllisesti 318-sivuinen teos on kuitenkin ansiokas ja tarjoaa runsaasti uutta tietoa jatkosotavuosien metsäoperaatioista Itä-Karjalassa. Julkaisua myytiin jäsenkunnalle omakustannushintaan ja ulkopuolisille korotettuun hintaan; mitään

myyntimenestystä ei kirjasta kuitenkaan tullut. Kuitolle myönnettiin 3 000 markan tunnustuspalkinto.

Ilmeisesti Servon kirja oli kimmokkeena siihen, että puheenjohtaja Ilkka Pukkilalle esitettiin keväällä 1990, että yhdistys ryhtyisi toimiin sotien 1939–45 aikaisen kotimaan puuhuollon historian kirjoittamiseksi. Hallitus kiinnostui asiasta ja totesi elokuun kokouksessaan, että *mikäli yritykseen ryhdytään on sillä melko kiire, sillä asioista tietäviä ja niitä muistavia henkilöitä alkaa olla melko vähän.* Risto Hytönen otti toimekseen selvittää asiaa.

Se vei kuitenkin aikaa, sillä kirjoittajaa ei tahtonut löytyä, ja vasta toukokuussa 1991 Hytönen saatoi ilmoittaa Heikki Lindroosin lupautuneen historiateoksen kirjoittajaksi. Hänen avukseen nimettiin toimikunta, johon Hytösen ohella kuuluivat Ilkka Pukkila ja Jaakko Kahiluoto. Kuukautta myöhemmin oli Hytösellä esittää kirjahankkeen aikataulu ja kustannusarvio: kirja valmistuisi painettuna Metsäviikolla 1993 ja se tulisi maksamaan vajaat 100 000 markkaa, mikä summa voitaisiin rahoittaa myymällä 1 000 kirjaa 100 markan hintaan. ”Sotapuuksi” nimetty hanke hyväksyttiin toimeenpantavaksi.

Kirja valmistui aikataulussa, ja vaikka se laajenikin alunperin suunnitellusta 184-sivuiseksi, silti budjetti piti paikkansa; asiaa tosin helpotti se, että Metsämiesten Säätiöltä oli saatu kirjaa varten 40 000 markan apuraha. Metsäviikolla 1993 voitiin siis julkaista Heikki Lindroosin teos ”Puuta mottiin”, jonka alkusanoissa todetaan mm.: *Syksyllä 1991 virisi yhdistyksen hallituksessa eräitten seniorijäsenten aloitteesta ajatus jatkaa sodanajan puuhuollon tapahtumien taltiointia. Kotirintama ja sen puunjalostusteollisuus elivät sotavuosina poikkeuksellisia aikoja. Vientimahdollisuudet olivat rajoitetut, ja polttoainepula painotti puunhankinnan voimakkaasti polttopuuhun. Kuitenkin teollisuuden rattaiden oli pyörittävä – vaikka vajeatehoisesti, näissä vaikeissakin oloissa. Metsä ja metsäteollisuuden tuotteet loivat osaltaan keskeisellä tavalla elämisen ehtoja sodanajan Suomessa. - - Näistä lähtökohdista alkoi työ – Sotapuuprojekti – joka nyt on viety päätökseen.*

Lindroosin teos kuvaa perusteellisesti sotavuosien ja sodanjälkeisten vuosien tapahtumia Suomen met-

sätaloudessa ja osin myös -teollisuudessa. Teos sisältää runsaasti kuvia, piirroksia ja karttoja; osa valokuvista on harvinaisuuksia, kuten kuva härästä puunajossa sekä kuva rintamasta palkittuja puutavaran kuljetustarkastajia, kaikki teollisuuden metsänhoitajia. Teos sai myös hyvät arvostelut. Siitä huolimatta sen markkinoinnissa ei onnistuttu paljoakaan Servon kirjaa paremmin. Kirjan painos oli 1 250, josta noin 500 saatiin myydyksi vuoden 1993 aikana – osin mm. hallituksen jäsenten aktiivisuuden ansiosta; myyntitulot kattoivat painolaskun. Sen jälkeen kirjan myynti alkoi takkuilla, ja vuonna 1994 myyntituotot jäivät vajaaseen 3 000 markkaan. Kirjaa yritettiin myydä myös Luston ja veteraanijärjestöjen kautta, mutta huonolla menestyksellä; loppupainoksesta merkittävä osa meni ilmaisjakeluna mm. kirjastoihin.

”Puuta mottiin” innosti Heikki Lindroosin jatkotutkimuksiin, ja syyskuussa 1997 yhdistyksen nimissä julkaistiin Lindroosin toinen kirja ”Sotametsän perintö”, joka oli tavallaan jatkoa Lindroosin edelliselle kirjalle. On syytä korostaa sanaa ”tavallaan”, sillä kirja on täysin erilainen edeltäjänsä verrattuna, mutta varsin mielenkiintoinen, kun siihen tarkemmin paneutuu. Teos on pienimuotoinen tarina maamme metsien kehityksestä sotavuosista (1990-luvun) nykyaikaan; kirjan 27 kuvaparia eri puolilta Suomea kertovat havainnollisesti, miten maisema muuttuu ja metsä kasvaa viidessä vuosikymmenessä.

Metsämiesten Säätiö vastasi valtaosasta kirjan rahoitusta. Yhdistyksen osuus jäi 10 000 markkaan, josta vastaan yhdistys sai 230 kirjaa myytäväkseen. Kirjan myynti oli melkoisen vaikeaa, eikä ensimmäisen puolen vuoden aikana yhdistys saanut osuudestaan myydyksi kuin kolmanneksen; sen jälkeen myynti hiljjeni. Kirjan 1 000 kappaleen painoksesta valtaosa jaettiin ilmaiseksi mm. kirjastoihin ja oppilaitoksiin; jakelukustannukset nousivat kuitenkin merkittäviksi.

Vaikka yksikään kolmesta kirjasta ei muodostunut myyntimenestykseksi, niiden kaikkien julkaiseminen oli merkittävä kulttuuriteko, josta yhdistys voi olla hyvinkin ylpeä. Kaikki kolme kirjaa myös tarjoavat runsaasti lähdemateriaalia metsähistorian kirjoittajille.

TALOUS KUNNOSSA

Yhdistys rahoittaa toimintansa pääosin jäsenmaksutuloilla sekä yhdistyksen sijoitusomaisuuden tuotoilla. Omaisuus on kertynyt vuosikymmenten aikana lähinnä julkaisujen myynnistä, kesäretkeilyjen ja muiden tilaisuuksien ylijäämistä sekä onnistuneesta sijoitustoiminnasta.

Yhdistyksellä on lisäksi Rahasto, joka on muodostettu Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuonna 1929 perustetusta W.G. Thomén Avustusrahastosta sekä avustus- ja stipenditoimintaa varten vuodesta 1968 lähtien varatuista varoista. Vanhojen rahastojen historia on kerrottu yhdistyksen aiemmissa historiikkeissa. Rahaston sääntöjen mukaan *rahaston tarkoituksena on stipendein ja tunnustuspalkinnoin edistää yhdistyksen jäsenten ja myös alan opiskelijoiden pyrkimyksiä heidän ammattitaitonsa kohottamiseksi tai metsäsektorin kehittämiseksi*. Stipendejä voidaan myöntää jatkokoulutukseen ja opintomatkoihin.

Rahastoa hoitaa yhdistyksen hallitus. Yhdistyksen ja rahaston yhteinen tase oli vuoden 2010 lopussa 535 000 euroa. Sekä yhdistyksen että rahaston sijoitukset ovat tätä nykyä kokonaan erilaisissa sijoitusrahastoissa. Yhdistyksen ja rahaston taloutta on hoidettu taiten, sillä 25 vuodessa omaisuuden (taseen) arvo on nimellisarvoltaan lähes kolmikymmenkertastunut, reaaliarvoltaan kymmenkertastunut.

Vuoteen 2000 saakka sihteeri vastasi yhdistyksen ja rahaston taloudenhoidosta ja omaisuuden sijoitustoiminnasta. Apunaan hänellä oli ajoittain suppea sijoitustoimikunta, jossa mukana oli yleensä yhdistyksen puheenjohtaja. Toimikunnan kokoukset olivat useimmiten puhelinkokouksia. Ajoittain puheenjohtaja saattoi keskustella sijoitustoiminnasta myös jonkun ulkopuolisen asiantuntijan kanssa.

Vuodesta 2001 alkaen yhdistyksen omaisuudenhoito on annettu Opstock Oy:n hoitoon. Toki yhtiön hallitus, vuoteen 2008 saakka erillisen sijoitustoimikunnan avustamana, on määritellyt kaiken aikaa sijoitustoiminnan päälinjat. Esimerkiksi vuoden 2004 kertomuksessa asiasta todettiin näin: *Yhdistyksen ja rahaston omaisuudenhoidossa jatkettiin kolmantena täytenä toimintavuonna täyden valtakirjan omai-*

suudenhoidossa. Omaisuudenhoitajana toimi Opstock Oy. Omaisuudenhoito on toteutettu yhdistyksen hallituksen määrittämän sijoitusstrategian ja perusallotaation mukaisesti. Omaisuudenhoitaja ylsi toimintavuonna vertailuindeksiä parempaan tulokseen. Tulos arvioidaan omaisuudenhoitajan kanssa sovitulla vertailuindeksillä, joka koostuu eri osaindeksistä omaisuuslajien jakauman mukaisesti. Yhdistyksen taloudellinen tila on vakaa. Vuonna 2007 Opstock muutti nimensä Pohjola Varainhoito Oy:ksi.

Hallitus on jatkuvasti seurannut yhdistyksen varainhoidon kehitystä, esimerkiksi tammikuussa 2011 kirjattiin pöytäkirjaan: Käytiin läpi yhdistyksen salkun tilanne varainhoitajan toimittaman katsauksen perusteella. Todettiin salkun arvon myönteinen kehitys vuonna 2010. Sijoitusomaisuuden tuotto oli 12,87 % ja konkreettinen salkun arvon muutos 9,08 %. Salkun alituotto oli kuitenkin 1,64 % ja tuotto jäi kolman-

tena vuonna peräkkäin alle vertailuindeksin. Päätettiin, että sihteeri on yhteydessä varainhoitajaan ja ilmoittaa, että varainhoidon edellytetään jatkossa yltyvän vähintään vertailuindeksin tuottoon. – Se tuskin onnistuu vuonna 2011.

Yhdistyksen ja rahaston taloudenpitoa on valvottu tilintarkastuksella. Tilintarkastajiksi on valittu vuoteen 2011 saakka yhdistyksen jäseniä, kuitenkin niin, että heillä useimmiten on ollut liiketaloudellista koulutusta tai kokemusta. Valinta ei ole tuottanut vaikeuksia, ja yleensä vuosikokouksessa on kuultu tilintarkastajien valinnan tullessa käsittelyyn huuto: ”Entiset!” Esitystä on aina myös kannatettu. Tilintarkastajat ovat olleet pitkäaikaisia, mutta aika ajoin joku varsinaisista tai varatilintarkastajista on ilmoittanut esteestä, jolloin on jouduttu uuden valintaan. Yleensä muutos on ollut tiedossa etukäteen, joten hallituksella on ollut ehdottaa tilalle uusi tilintarkastaja. Vuo-

Yhdistyksen vuosina 1993 ja 1997 julkaisemien kirjojen ”Puuta mottiin” ja ”Sotametsän perintö” kirjoittaja Heikki Lindroos (H 58) oikealla 100-vuotisjuhlassa. (Erkki Oksanen)

si 2011 teki poikkeuksen, kuten edellä kerrottiin. – Tilintarkastuskertomuksessa ei ole kertaakaan ollut huomautettavaa, joten vastuuvapauden myöntämiseen hallitukselle (ja sihteeri-taloudenhoitajalle) on riittänyt pelkkä nuijankopautus.

Tilintarkastajille ei tietävästi maksettu pitkään aikaan mitään palkkiota; ainakaan vuosikokouksessa asia ei ole ollut esillä ennen vuotta 1992. Tuolloin pöytäkirjaan tehtiin merkintä tilintarkastajille maksettavasta palkkiosta: summa oli 400 markkaa. Tätä ”hulvattoman rahankäytön” aikaa ei kuitenkaan kestänyt kuin neljä vuotta, sillä vuoden 1996 vuosikokouksessa päätökseksi tuli, ettei tilintarkastajille makseta palkkiota, vaan heidän työnsä *korvataan muulla tavalla*. Näin jatkettiin vuoteen 2011, jolloin edellä kerrotun lakimuutoksen seurauksena yhdistys päätti siirtyä auktorisoidun tilintarkastajan käyttöön; sellainen tuskin tekee työtään pelkästä aatteen ilosta.

YHDISTYKSEN 100-VUOTISJUHLAT

Vuoden 2009 lopulla yhdistyksen hallitus noteerasi lähestyvän juhluvuoden ja ryhtyi valmistelemaan juhluvuoden tapahtumia. Juhlatoimikunnan puheenjohtajaksi kutsuttiin yhdistyksen entinen puheenjohtaja Jari Hurskainen. Toimikunnan muiksi jäseniksi nimettiin yhdistyksen puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä sihteeri. Toukokuun 2010 hallituksen kokouksessa toimikunnalla oli esittää suunnitelma, joka koostui 100-vuotisjuhlasta sekä 100-vuotishistoriikista. Toimikunta jatkoi työtään tiiviisti ja...

Lauantaina 9. huhtikuuta 2011 klo 18 kokoontui 179 (ml. *avecit*) ”iloista ja juhlamielellä varustettua osallistujaa” Helsingin Kalastajatorpalle yhdistyksen 100-vuotisjuhlaan. Ennen juhlaa samassa paikassa oli pidetty yhdistyksen sääntömääräinen vuosikokous, johon osallistui 69 jäsentä. Juhlailta alkoi arvonsa mukaisesti, professoritasoisella baritonilla ja juhlapuheella.

Juhlapuhujaksi kutsuttu Pekka T. Rajala käsiteli laajahkossa esityksessään (”Teollisuuden metsänhoitajat 100 vuotta yhteiskunnan murroksessa”), mitä oli tapahtunut maamme metsäsektorilla 100 vuo-

den aikana; yhdistyksen toimintaan hän ei juurikaan puuttunut. Puheensa pohjaksi hän oli ottanut professori Erik Allardtin esittämän jaottelun suomalaisen yhteiskunnan suurista murroksista, joita Allardt oli tunnistanut kolme: 1870-luvulla alkanut ja aina 1900-luvun alkuun jatkunut teollistuminen, 1960-luvun maaltapako sekä 1990-luvun poliittiset ja yhteiskunnalliset muutokset. Rajala kävi puheessa läpi kymmenvuotiskausittain tärkeimmän metsätaloudessa ja -teollisuudessa tapahtuneen kehityksen, ja päätti esityksensä yhteenvetoon sekä tulevan tarkasteluun, joista totesi mm.:

100 vuoden aikana Teollisuuden Metsänhoitajan työnkuva on muuttunut voimakkaasti. Myös oman ammattikuntamme rakenne on muuttunut. Näkyvin seikka on ollut naisten määrän kasvu. Metsäteollisuuden kova ydin on muodostanut ympärilleen verkoston, klusterin, joka sisältää niin kaupan, konsultoinnin, kone- ja laitevalmistuksen yrityksiä. Niiden merkitys Teollisuuden Metsänhoitajien työllistäjänä on vuosien myötä entisestään vahvistunut.

Onnen avaimiksi meille tarjotaan nyt biotaloutta. On ennustettu, että metsäteollisuus ja energiateollisuus lähestyvät toisiaan ja myöhemmin jopa integroituvat uudeksi biotalousklusteriksi. Biopohjaisten liikennepolttoaineiden, ennen muuta biodieselin valmistus onnistuu metsähakkeesta. Tuotannon käynnistäminen ja sen ylläpito edellyttävät kuitenkin yhteiskunnan taloudellista tukea. Onko sitä saatavilla, riippuu huomisen poliittisista päätöksistä. - -

Yhdistyksemme 100-vuotisjuhlavuosi on nimetty kansainväliseksi metsien vuodeksi. Suomen Metsäyhdistyksen vetämän hankkeen teemaksi on valittu lause ”Metsien käyttö pelastaa maailman”. Tuohon ylevään ajatukseen mekin haluamme tänään täällä uskoa.

Rajalan puhe vastasi 100-vuotisjuhlan arvokkuutta, mutta kosolti faktatietoa sisältävänä se olisi istunut paremmin iltapäivällä pidetyn vuosikokouksen jatkeeksi; nyt se menetti osan sanomastaan, kun jo juhlatunnelmaan päässeen juhlayleisön keskittymiskyky ehkei ollut enää aivan vireimmillään. Puhe kannattaisikin jakaa jäsenistölle vielä näin post festum.

Juhlan yhteydessä kutsuttiin yhdistykselle kaksi

uutta kunniajäsentä sekä jaettiin neljä ansiomitalia. Mitalien saajia olivat Juhani Huittinen, Arto Huurainen, Harri Rumpunen ja Jorma Saarimaa. Hallituksen pöytäkirjaan merkittiin: *Myöntöperusteluina todettiin heidän pitkäaikainen toimintansa teollisuuden puunhankinnan/metsäteollisuuden edunvalvonnan eri työtehtävissä sekä aktiivinen vaikuttaminen Metsänhoitajaliiton, Teollisuuden Metsänhoitajien ja metsämiesperinteitä vaalivien yhteisöjen luottamustehtävissä.* – ”Einarin lomppi” luovutettiin Kalle Kärhälle kesäretkeilyyn yhteydessä.

Yhdistyksen uudet kunniajäsenet ovat Erkki Alalammi ja Voitto Pölkki. Hallituksen perustelut valinnalle olivat: *Perusteluina Alalammin kohdalla todettiin hänen toimintansa sekä käytännön puunhankinnassa että puunhankinnan T&K:n parissa sekä erityisesti aktiivinen ja pitkäaikainen vaikuttaminen lukuisissa metsäalan luottamustehtävissä (Metsänhoitajaliitto, Teollisuuden Metsänhoitajat, Metsämiesten Säätiö).* Pölkin kohdalla perusteluina todettiin ansiokas ja pitkäaikainen toiminta puunhankinnan, erityisesti Venä-

Pekka T. Rajala (H 73) piti vahvasti asiapitoisen juhlapuheen ”Teollisuuden metsänhoitajat 100 vuotta yhteiskunnan murroksessa”. (Erkki Oksanen)

Yhdistyksen 100-vuotisjuhla vietettiin 9. huhtikuuta 2011 Helsingin Kalastajatorpan pyöreässä salissa. Illan juontaja Jyri Makkonen (H 77) ohjeistaa juhla-avain tilaisuuden alkuhetkillä. (Erkki Oksanen)

jän puunhankinnan, parissa, josta hän on myös kirjoittanut kirjan Venäjän puu, 2008. (Pölkki, kuten myös Rumpunen vastaanottivat huomionsoituksensa hallituksen toukokuisessa kokouksessa.)

Erkki Alalammi esitti kiitokset kaikkien palkittujen puolesta, ja erikseen vielä kunniajäsenien puolesta – erkkimäiseen tyyliinsä. *Meidän kunniajäseniksi kutsuttujen nimissä esitän vielä muutaman ajatuksen, joille Voitto Pölkki on antanut hyväksyntänsä. Luulen asian käsittelyn sujuneen hallituksessa seuraavasti: Ehdotettiin Voitto Pölkkiä kunniajäseneksi, katsottiin valokuvaa, ja asia päätettiin. Sitten joku huomasi, että kuvassa olikin Erkki Alalammi: Kuvan henkilöhän oli juuri valittu kunniajäseneksi, eli näin myös minä tulini valituksi! Meille on yhdennäköisyytemme vuoksi ollut paljon hupia vuosien varrella! Kiitos kunniasta!* Seurasi vielä kiitosruno:

*Oon yhdistyksen jäsen ollut aika kauankin,
jo neljä vuosikymmentä ja risat ainakin.
Jo Kahiluodon Jaskan hallitukses aloitin
ja Kvistin Henrin aikana mä merkin piirtelin.
Ja sitten tuli oma vuoro johtaa puhetta,
myös Liiton ympyröihin tuli kutsu tarttua.
Oon talkoissa mä varmaan jotain aikaan saanutkin,
nyt muiden vuoro jatkaa on, mä maalin saavutin.
Mä savolaisen leiman varmaan otsahani saan,
kun tällä lailla itseäni kebuskelen vaan.
Mut yhden jutun muistavan tään teidän tahtoisin:
on Metsäteho kotipesä yhdistyksenkin.
Sen suojissa ja kautta nämä hommat hoidellaan,
ja vuorollansa niihin aina kukin kutsutaan.
Näin jatkuu ketju yhä halki vuosikymmenten,
ei ole uusi vuosisata varmaan viimeinen.*

*On viiri mulla yhdistyksen kunniapaikalla,
ja kunniajäsenyyys tää täyttää mielen ilolla.
On Aulista ja Jaakkoa, on Masaa, Eljasta,
nyt liittyy tähän joukkoon kaksi uutta urosta!
Jos miestä missä tarvitaan, oon valmis toimimaan,
mä voimaa pyydän Luojalta, et vielä aikaa saan.
Siis nöyrästi mä kiittelen, myös Voiton puolesta,
kun veljiä me ollaan, käymme toinen toisesta!*

Juhla jatkui musiikin ja tanssin merkeissä. Jyri Makkonen toimi illan juontajana vankalla ammattitaidollaan. Kun vielä päivällistarjoilu oli laadukasta ja runsastakin, palaute juhlista on ollut pelkästään myönteistä.

JÄSENKUNNAN TYÖYMPÄRISTÖ

Kuten Jaakko Kahiluoto jo 75-vuotishistoriikissa totesi, yhdistyksen jäsenistön työtehtävät olivat monipuolistuneet, ja yhä suurempi osa toimi muissa tehtävissä kuin perinteisessä teollisuuden puunhankinnassa. Kehitys on jatkunut samansuuntaisena. Valtaosa jäsenistä on kuitenkin edelleen puunhankinnan kanssa tekemisissä, kuitenkin niin, että työtehtävissä saattaa olla aiempaa enemmän vaihtelua ja kiertoa; lukuisat organisaatiomuutokset vauhdittavat tätä kehitystä.

Enso-Gutzeitin Juhapekka Mutanen oli yksi jäseniämme, jonka työura oli tavallista vaihtelevampi. Hän kuvaili vuonna 1995 siihenastista työuraansa Enson metsäosaston ”Tuohitorvessa”: *Tullessani Ensoon 15 vuotta sitten ajattelin, että on lottovoitto päästä töihin suureen metsäyhtiöön. Joskin työmarkkinatilanne metsäalalla silloin oli hyvä, ja työpaikan saattoi melkeinpä valita. Vaan eipä minun ole tarvinnut katua valintaani. Olen näiden vuosien aikana saanut tehdä todella vaihtelevia töitä, mikä on yksi suuren konsernin etuja.* Mutanen aloitti metsänhoito-osastolla, siirtyi nopeasti ulkomaan projekteihin Sudanissa ja Indonesiassa, palattuaan kotimaahan vaihtoi vähäksi aikaa firmaa, palasi Ensoon Helsingin hankinta-alueeseen, siirtyi jälleen Indonesiaan ja sieltä Metsäkonttorille, aluksi urakointiasioita hoitamaan, sitten suunnittelujohtajaksi. Vuonna 1995 hän palasi jälleen Indonesiaan sekä sen jälkeen EFD:n toimitusjohtajaksi Imatralle, kunnes vuonna 1997 jätti yhtiön ja läksi Amerikkaan myymään Ponssen metsäkoneita. Sieltä hän palasi muutaman vuoden jälkeen takaisin Stora Ensoksi muuttuneen yhtiönsä aluejohtajaksi; varhainen kuolema päätti Mutasen nousujohteisen uran vuonna 2010.

Ilmeisesti on yhtä monta tietä tulla teollisuuden metsänhoitajaksi kuin on miehiäkin (ja naisiaikin). Ehkä siihen enemmän joudutaan kuin tietoisesti

Metsästys on kautta aikojen ollut yksi teollisuuden metsänhoitajien rakkaimpia harrastuksia; se lienee vieläkin kärkipäässä. Kaukas-yhtiön metsästysseuralaiset palamassa onnistuneelta metsästysmatkaltaan syksyllä 1952 yhtiön höyryhinaaja Hurmalla. Keulassa vasemmalla tuleva metsäpäällikkö Kaj Ramm-Schmidt (H 37). (Lusto, Kaj Ramm-Schmidtin kokoelma)

Vielä 1980-luvulla teollisuuden metsänhoitajan saattoi tavata metsässä ja ihan saappaat jalassa. Nykyään se alkaa olla melkoisen harvinaista ainakin työn merkeissä. Kuvassa kolme Schaumanin metsäpäällikköä vuonna 1987 yhtiön metsänhoitajien retkeilyllä, vasemmalta Olav Henriksen (H 65), A.J. Ronkanen (H 36) ja Reino Valkama (H 41, H 43 II). (Harri Rikala, H 36) ; Lusto, Harri Rikalan kokoelma)

Teollisuuden metsänhoitajilla on aina riittänyt luomisvoimaa – muuhunkin kuin työasioihin. Vuonna 1983, kun MTK laittoi Tehdaspuun puunmyyntiboikottiin, Tehdaspuun johto esitti yhtiön pikkujouluissa kuvaelman ”Rienapojat”. Suuren suosion saaneen ”spektaakkelin” puukaupalliset sanat olivat pääosin Väiski Nikun (H 49) käsialaa, ja mukaan oli mahdutettu myös murjaanienkuningas Heikki Haavisto. Näyttelijät vasemmalta Nils-Eric Bützow (H 48), Kalevi Saarinen (H 58), Väinö Niku, Timo Järvelä (H 60) ja Veikko Tiainen (H 51). Toinen tähtiopoika (H 63) on kuvanottajana jäänyt kuvan ulkopuolelle.

pyritään, mutta on toisinkin. Yhtyneitten Paperitehtaitten Matti Knuutila kertoi yhtiönsä lehdes- sä vuonna 1993, miten oli ollut koulupoikana kesä- töissä Oy Faner Ab:llä. *Firman metsäpäällikkönä oli melkein aatelinen von-alkuinen mies, joka kul- ki golfhousuissa, sulkahatussa ja asui upeassa virka- asunnossa. Silloin tuli mieleen, että tuollainen am- matti sopisi minullekin.* Ammatinvalinnanoppaas- sa sanottiin Knuutilan mukaan siihen aikaan, että *metsänhoitajalta vaadittiin metsätöihin sopiva ruu- miinrakenne ja kyky yöpyä rakovalkealla.* Knuutila uskoi täyttävänsä nekin vaatimukset, ja niin hänes- tä tuli metsänhoitaja vuonna 1962. Kesti kuiten- kin kolme vuotta, ennen kuin hän pääsi teollisuuden palvelukseen (ilmeisesti kuitenkin ilman golf- housuja), työnantajaksi tuli Heinolan Faneeriteh- das, josta hän 10 vuotta myöhemmin siirtyi Yh- tyneille. Siellä hän toimi aluemetsänhoitajana ja metsäkonttoripäällikkönä, kunnes organisaatiojär- jestelyjen seurauksena ”aleni” hankintapäälliköksi. Mitä tähän toimeen kuului, sitä kuvattiin lehdes- sä näin: *Kuljetuksista vastaava hankintapäällikkö on kuin pankkineiti tai pörssimeklari: tietokoneella rea- aliajassa. Milloin tahansa hän näkee, miten tehtail- le on milloinkin menneet puuta. Hän on tehnyt se- kä omille että nimetyille vieraille tehtaille syöttölas- kelmat koko vuodeksi. Laskelmasta käy ilmi kuukau- sittain kuljetukset tehtaille puutavaralajeittain se- kä tehtaan käyttö; niistä muodostuu seuraavan kuu- kauden alkuvarasto. Suunnitelma elää jatkuvasti ja muutoksiin täytyy reagoida nopeasti. Tuo kaikki on hankintapäällikkö Matti Knuutilan arkea.*

Teollisuuden metsänhoitajien työympäristö on täydentynyt kahdella aiemmasta poikkeavalla ilmiöl- lä viimeksi kuluneen neljännesvuosisadan aikana: ne ovat naiset ja kansainväliset työtehtävät. Muutoksen merkitystä ei kuitenkaan pidä ylikorostaa, vaikka ne käsitellään seuraavassa erikseen, kansainvälisyys mel- koksen laajasti.

NAISET PÄÄSEVÄT MUKAAN

Ensimmäinen naispuolinen metsänhoitaja, Toini Ek- lund, valmistui vuonna 1921. Samana vuonna tuli

Helsingin yliopistoon opiskelemaan metsätieteitä toi- nenkin nainen, Maritta Hyttinen (myöh. Valtonen). Kaikkien opettajien suhtautuminen naispuolisiin opiskelijoihin ei ollut alkuun kitkatonta. Kun Mar- tta Hyttinen sai erästä tentistä parhaimman tuloksen, ilmoitustaulun listassa hän oli vasta kolmas. Professo- ri perusteli: *Ei ensimmäiseksi voinut laittaa tyttöä.*

Kun kolmaskin nainen oli tullut alaa opiskele- maan, katsoi ”Mies-metsänhoitaja” aiheelliseksi kä- sitellä aihetta Metsätaloudellisessa Aikakauskirjas- sa vuonna 1934. Kirjoittaja ei sinänsä vastustanut naisten tuloa alalle, mutta hän epäili heidän fyysistä kestävyyyttään. Metsänhoitajan ammatissa näet *täytyy kyetä kestävämaan tuulet ja tuiskut, pakkaset ja poudat, hänen täytyy olla ruumiinsa rakenteelta niin luotu, et- tä penikulmien jalkamatkat selkäkantamuksineen ovat hänelle yhtä kevyet kuin keikarille liikkuminen tanssi- salin parketilla, hänen täytyy olla aina valmiina läh- temään matkalle silloin kun määräaika on edessä eikä voi lykätä matkaansa kunnes hänelle sopii tai luonnon sääsuhteet taas olisivat hyvät, sillä työ ja työväki eivät voi odottaa.* Kirjoittaja myönsi, että naispuoliset met- sänhoitajat voitaisiin tietysti sijoittaa konttoritöihin, mutta silloin *nousee kysymys, kannattaako teettää usein varsin koneellista ja myös halpabintaista työtä henkilöil- lä, jolla on metsänhoidollinen virkatutkinto.*

Tuskin nämä varoituksen sanat olivat synnä, mut- ta naisten osuus kaikessa metsäalan koulutukses- sa säilyi varsin pienenä 1960-luvulle saakka. En- nen vuotta 1960 metsänhoitajaksi ehti valmistua 33 naista. Heihin kohdistetun kyselytutkimuksen mukaan alalle lähdettiin vakavin aikein, mistä Sir- pa Kärkkäinen ja Erja Toivanen kirjoittavat: *Alalle veti rakkaus luontoon, alan kiinnostavuus sinänsä ja tutkinnon käytännönläheisyys. He olivat selvästi sa- maa mieltä myös siitä, mitkä tekijät eivät ammatin valintaan olleet vaikuttaneet: ammatin sosiaalinen ar- vostus, hyvä palkkataso tai työllisyys, sukulaisten suo- situs, suvun perinne.* Miestä ei lähdetty Metsätalol- ta etsimään: *Siihen päämäärään olisi taatusti päässyt helpommallakin kuin kuokkimalla kymmeniä metre- jä suota tai tekemällä motteja motin jälkeen jossain peräkylässä.*

*”Miespuoliset kurssikaverit
saattoivat olla naiselle
kuin ’veljiä.’”*

–LEENA PAASKOSKI

Naisten sopeutuminen miesvaltaiseen opiskeluym-
päristöön vaihteli paljonkin; tietysti se johtui pal-
jolti miehistä ja näiden asenteista. Aikaa myöten ti-
lanne helpottui, kuten ilmenee Leena Paaskosken
yhteenvedosta: *Etenkin 1960-luvulta alkaen kurseil-
la oli naisia, jotka erityisesti viihtyivät miesten joukos-
sa, pääsivät helposti ryhmän jäseniksi ja löysivät no-
peasti yhteisymmärryksen. Miespuoliset kurssikaverit
saattoivat olla naiselle kuin ”veljiä”. Kun kurseilla oli
enemmän naisia, heidän painoarvonsa kasvoi, eivätkä
he kokeneet samanlaista syrjäytymisuhkaa kuin ennen.*

Naisten osuus forstien joukossa ja samalla myös
metsänhoitajakunnassa alkoi kasvaa 1970-luvulla, ja
nykyään naispuolisten opiskelijoiden osuus on vaihdellut kurseittain neljänneksen ja liki puolen välillä. Metsänhoitajaliiton jäsenistä on naisia noin 600 eli neljännes kaikista.

Teollisuudessa naiset ovat selvästi harvinaisempia. Heitä tosin on myynti- ja markkinointitehtävissä, viestinnässä ja ympäristöpuolella, mutta metsäosastoilla naisia on vähemmän; yhtiökohtaista vaihtelua toki on. UPM edustaa ääriä, siellä ei metsäosastolla ole yhtään naismetsänhoitajaa (Päivi Salpakivi oli vuosina 1981–2008). Metsäliittoon saatiin ensimmäinen naismetsänhoitaja, Seija Honkanen, vuonna 1970; nyt heitä on neljä, ja vielä pari lisää, jos mukaan luetaan viestintä ja kestävä kehitys. Stora Enso sitävastoin on edelläkävijä tasa-arvossa: siellä naismetsänhoitajia on peräti 15, kaikki hyvin erilaisissa tehtävissä. Merja Simonen kuvailee kehitystä Stora Enso Metsässä:

Metsäosastolle palkattiin ensimmäinen naismetsänhoitaja tietävästi vasta vuonna 1994. Se olin minä, kun pääsin ulkomaanprojektiyksikköön eli Enso Forest Developmentiin suunnittelumetsänhoitajaksi. Tehtävä-

*ni oli aluksi hoitaa Imatran Kuparintieltä käsin Lati-
nalaisen Amerikan metsäprojektien ja konsultointipal-
velujen markkinointia. Nainen oli outo ilmestys En-
sossakin, ja niinpä seuraavan kesän yhtiön metsän-
hoitajaretkiellä eläkeläismetsänhoitajat ihmettelivät,
miten se Schildtin Yrjö on mennyt palkkaamaan nais-
metsänhoitajan. Totesin vain, ettei löytynyt espanjaa
osaavaa miestä ja oli pakko turvautua naiseen!*

*Vuonna 2001 siirryin kotimaan puunhankintaan,
kun perustin Stora Enson metsäpalvelupisteen koti-
kaupunkiini Kuopioon. Tämän jälkeen tehtävät ovat
vaihtuneet asiakastukipäälliköstä markkinointipääl-
liköksi. – Samoihin aikoihin Simosen kanssa eli
vuonna 1996 aloitti myös Anna-Liisa Myllynen
Stora Enson Tuontipuussa ympäristöpäällikkönä.
Sen jälkeen hän siirtyi metsäosaston ympäristöpääl-
liköksi ja sitten koko Stora Enson puunhankinnan
ympäristöjohtajaksi.*

Stora Enson metsäosastolla on naisia kaikki-
aan runsaat 100, eli kuudennes metsäosaston hen-
kilöstöstä. Hankintaesimies-nimikkeellä työskente-
levät naismetsätalousinsinöörit muodostavat heis-
tä suurimman ryhmän. *Heitä on nelisenkymmentä,
joista 23 on puunostossa. Laskentasihteerit muodosta-
vat toiseksi suurimman ryhmän ja kolmantena termi-
naalien työntekijät, puunpurkajat ja yksi koneenkuljet-
taja. Sitten lista jatkuu monenmoisilla tittleillä: löytyy
tietohallintoesimies, markkinointiesimies, kuljetusesi-
mies ja tiimiassistentti. Päälliköitäkin löytyy: ostopääl-
likkö, viestintäpäällikkö, projektipäällikkö, kehitys-
päällikkö, asiakastukipäällikkö, markkinointipääl-
likkö ja kirjanpitoapäällikkö. Lähes viidennes Metsän
päälliköistä ja johtajista on naisia. Johtoryhmässä ei
ole tällä hetkellä naisia, mutta nykyisin viestintäpääl-
likönä toimiva Susanna Rissanen ehti olla siellä en-
simmäisenä naisena toimiessaan yritysvastuujohtajana
ja sen jälkeen kehitysjohtajana vuosina 2005–2008.*

Maikki Kropsu on yksi Metsäliiton naismet-
sänhoitajista ja hän luonnehtii työuraansa lyhyesti
näin: *Aloitin jo opiskeluaikana Thomestossa, jossa Ka-
ta Jouhki oli johtavassa asemassa, ja hän tulee aina en-
simmäisenä mieleen, kun puhutaan merkittävistä nais-
metsänhoitajista. Aluksi olin laivaus- ja laskutustehtä-*

vissä, mistä sitten etenin tulosvastuulliseksi eri markkina-alueille. Antoisimpaa aikaa oli eukakauppojen tekeminen Etelä-Amerikasta ja Etelä-Afrikasta. Venäjän kaupassa ja muissa sikäläisissä toiminnoissa olen ehtinyt olla mukana monta kertaa yli 25 vuoden aikana. Metsäliitossa olen Kansainvälisen puunhankinnan kehitysohjaaja-nimikkeellä, eli tällä hetkellä lähinnä erilaisissa kehitysprojekteissa ja myös HR-vastaavana.

Metsäliiton kotimaan puunhankinnan työntekijöistä naisten osuus on Kropsun mukaan 15 %. Ja Metsäliitossa naiset ovat mukana myös päätöksenteossa. Edustajistossa on tällä hetkellä neljä naista ja pii-ritomikunnissa 13. Hallintoneuvostossa samoin kuin Metsäliitto-konsernin hallituksessa on molemmissa yksi nainen.

Ensimmäinen nainen hyväksyttiin Yksityismetsänhoitajayhdistyksen jäseneksi 3.12.1968. Hän oli Keskusliitossa työskennellyt Anja Pere-Kinnunen (siirtyi myöhemmin Työväline Oy:n palvelukseen). Hänen

jälkeensä on naisia tullut jäseniksi pikku hiljaa lisää, mutta ei röytämällä: tätä nykyä yhdistyksessämme on 19 naispuolista jäsentä eli 4 % jäsenkunnasta.

JÄSENISTÖ KANSAINVÄLISTYY

Otsikko ei tarkoita sitä, että yhdistyksen jäseniksi olisi tullut muitakin kuin suomalaisia, niin kuin onkin (mm. Katherine Fillion vuonna 2001), vaan sitä, että yhä useampi jäsenistämme on tehnyt osan työurastaan ulkomailla; jotkut ovat jääneet sinne pysyvästi.

Siitä milloin ensimmäiset teollisuuden metsänhoitajat läksivät ulkomaan komennukselle ei ole tietoa. Metsänhoitajia on kuitenkin ollut töissä tai komennuksilla ulkomailla pitkään, muitakin kuin Metsähallituksen metsäkonduktööri Oskar Wilhelm Sanmark, joka Inarin hoitoalueessa toimiessaan lähti ja osallistui vuonna 1864 Tanskan ja Saksan väliseen sotaan, tai ainakin yritti osallistua: sota oli näet ehtinyt pitkän menomatkan aikana loppua!

Naisosanottajia on nähty yhdistyksen retkeilyillä 1970-luvulta alkaen. Kuva Saksan-Itävallan retkiviikolta vuonna 2008. Eturivissä mm. Katja Turunen (κ 12) ja Anu Islander (H 82). (Markus Strandström, H 92)

Vuoden 1961 ”Metsänhoitajamatrikkelissa” todetaan: *Vieraat maat ovat vuosien mittaan houkuttelleet monia ammattiveljiä. Suomalaisia metsänhoitajia on toiminut lähes kaikilla maailman kolkilla, ja monien elämänvaiheita seuratessa voi löytää mielenkiintoisia tarinoita. Kuka on elänyt Tasmaniassa sahanhoitajana, kuka Haitilla hedelmäfarmarina. Sodanjälkeinen metsänhoitajien liikatuotanto sai monet lähtemään maailmalle onneaan koettamaan. Pääosa ulkomailla asuvista on nykyisin Ruotsissa, missä olosuhteet ovat tuttuja, mutta monet myös Pohjois-Amerikassa.* – Onko tässä joukossa ollut yhdistyksemme jäseniä, ei ole selvitetty.

Samoihin aikoihin eli 1950-luvun loppupuolelta alkaen myös kehitysmaat alkoivat tulla suomalaisten metsänhoitajien työmaakomennusten kohteiksi. Vuonna 1945 perustettu YK:n ruoka- ja elintarvikejärjestö FAO laajensi toimintaansa myös metsäpuolelle, ja niin FAO:n päämaja Roomassa kuin etenkin järjestön lukuisat (ja usein UNDP:n rahoittamat) metsäprojektit eri puolilla maailmaa tarjosivat työtä myös suomalaisille metsänhoitajille. N.A. Osara toimi FAO:n metsädivisioonan päällikkönä vuodet 1962–68, ja ilmeisesti hänen aikanaan palkattiin ensimmäiset suomalaiset metsämiehet järjestön asiantuntijoiksi ja apulaisasiantuntijoiksi (ml. tämän kirjoittaja); tehtävät olivat lähes poikkeuksetta määräaikaisia. Sitten näitä asiantuntijatehtäviä tuli lisää, tosin vain ns. maakiintiöiden puitteissa. Myös muiden kansainvälisten järjestöjen, esimerkiksi Maailmanpankin, vastaanlaisiin metsäprojekteihin palkattiin suomalaisia metsämiehiä.

Metsänhoitajien kehitysmaakomennukset lisääntyivät nopeimmin kahta, oikeastaan kolmea tietä. Suomen ulkoministeriöön perustettiin Kehitysyhteistyöosasto (KYO), joka Suomen bilateraalisen kehitysavun puitteissa ryhtyi rahoittamaan ja toteuttamaan myös erilaisia metsäprojekteja valituissa kohdemaissa. Vielä enemmän teollisuuden metsänhoitajat pääsivät mukaan kehitysmaaprojekteihin, kun Enso-Gutzeit ryhtyi vuodesta 1975 alkaen aktiivisesti osallistumaan kansainvälisiin kehitysmaiden metsäprojekteihin. Toiminta laajeni, mikä käy ilmi Pek-

Metsänhoitajien kehitysmaakomennukset lisääntyivät nopeammin kolmea tietä.

ka T. Rajalan liitteenä olevasta selvityksestä. Imatran metsäkonttoriin perustettiin Yrjö Schildtin alaisuuteen metsätoimialan ulkomaanprojektityksikkö (MUP), joka vuonna 1988 muutettiin erilliseksi yhtiöksi, Enso Forest Development Ltd. (EFD).

MUP (sitten EFD) ryhtyi kilpailemaan aluksi lähinnä KYO:n projekteista, ja hyvällä menestyksellä, eli kuten Juhapekka Mutanen kirjoitti Enson ”Tuohitorvessa” vuonna 1995: *Vuodesta 1979 lähtien on ensolaisia metsäasiantuntijoita tehnyt töitä maailman eri kolkilla mm. Sudanissa, Keniassa, Egyptissä, Indonesiassa, Turkissa, Ecuadorissa ja Meksikossa. Kasvu on ollut kovaa ja EFD:stä on tullut yksi maailman johtavista metsätalouden konsulteista.* EFD:n palveluksessa oli enimmillään runsaat 50 henkeä, joista puolet oli metsänhoitajia.

EFD tuli Jaakko Pöyryn ja muiden suomalaisten metsäkonsultointia tarjoavien yhtiöiden kilpailijaksi. Pöyry oli laajentanut toimintaansa tehdassuunnittelusta kansainväliseen metsäkonsultointiin vuonna 1966, kun yhtiön palvelukseen (ja partneriksi) tuli metsänhoitaja, dipl.ins. Risto Eklund, joka oli sitä ennen toiminut viimeksi seitsemän vuotta FAO:n palveluksessa. Pöyryn metsänhoitajien määrä alkoi kasvaa melko nopeasti ja nykyään heitä on parisenkymmentä. Toinen merkittävä kotimainen konsulttiyritys on vuonna 1980 perustettu Indufor Oy, jonka palveluksessa on suomalaisia metsänhoitajia suunnilleen sama määrä kuin Pöyrylläkin.

Sitä mukaa kun suomalaiset metsäyhtiöt ovat liisänneet tuotantoaan maamme rajojen ulkopuolella, myös metsänhoitajille on avautunut työpaikkoja näissä tehdashankkeissa. Ne ovat kuitenkin jääneet melko harvoiksi ja useimmiten melko lyhytkestoisiksi; suomalaisia metsämiehiä on ollut myös ulkomaisten metsäyhtiöiden palveluksessa. Sitä vastoin tuontipuu on työllistänyt ison joukon metsä-

miehiä, näin erityisesti Venäjällä ja osin myös Baltiassa. Venäjällä on parhaimmillaan ollut viitisentoista metsänhoitajaa puuta hankkimassa, mutta Venäjän vientitullit ovat supistaneet näitä suomalaisorganisaatioita ja samalla vähentäneet siellä työskentelevien metsämiesten määrää.

Lisäksi metsäteollisuustuotteiden myynti- ja markkinointitehtävissä on ulkomailla melkoinen joukko puukaupallisen koulutuksen saaneita metsänhoitajia, heidän joukossaan myös muutamia jäseniämme.

Työnteko ulkomailla opettaa ja on erilaista kuin kotimaassa. Sen osoittavat myös seuraavat kolme tarinaa, joissa yhdistyksemme jäsenet kertovat ulkomaan kokemuksistaan. (Myös neljäs, kehitysmaiden työoloista kertova tarina oli tarkoitus saada mukaan.) Vastaavanlaisia, toki erilaisia, kokemuksia olisi varmaan riittänyt kymmeniltä muiltakin jäseniltämme.

PUUN JA KUOREN VÄLISSÄ

Eniten yhdistyksemme jäseniä on ollut töissä lähinaapurissa, Venäjällä. Yksi heistä on Esa Korhonen, yhdistyksemme nykyinen puheenjohtaja, joka tiivistää kokemuksiaan näin:

”Neuvostoliiton hajottua Venäjä houkutti ja näytti olevan mahdollisuuksien aitta. Myös ruotsalainen kartonkisten juoma- ja elintarvikepakkausten valmistaja Tetra Laval lähti investointiriemuissaan ostamaan Svetogorskin sellu- ja paperikombinaatin osakekannan vuonna 1994. Suunnitelmana oli investoida ja saneerata kombinaatin kaapelipaperitehdas tuottamaan tetrojen tarvitsemaa nestepakkauskartonkia Venäjän ehtymättömille markkinoille.”

Svetogorsk on vanha suomalainen Enso, paikalle oli rakennettu puuhiomo jo vuonna 1889 ja pian myös paperitehdas. Enso Träsliperi Aktiebolag siirtyi vuonna 1911 Gutzeit-yhtiön omistukseen. Uusi omistaja laajensi ja monipuolisti tehtaita ja ennen sotia Enso oli merkittävä teollisuuskeskus. Enson/Svetogorskin tehdas uusittiin suomalaisvoimin Kekosen-Kosyginin ajan yhteistyön tuloksena.

”Tetra Lavalin omistava Rausingin suku päätti, että myös tehtaan puunhankinta uudistetaan pohjoismaiselle tavalle ja teknologialle. Jaakko Pöyryn

”Kerran maastosta tullessani Svetogorskin pääkonttorille sain huomautuksen ruotsalaiselta johtajalta jaloissani olevista saappaista; ne kun eivät kuuluneet firman pukukoodiin.”

–ESA KORHONEN

konsultoimana rekrytoitui nuori ja innokas joukko suomalaisia metsäalan ammattilaisia puunhankintaa käynnistämään, oli metsänhoitajia ja metsätalousohjeita, parikymmentä pölliautoa, teiden kunnossapitokoneita ja yli 100 metsurille varusteet. Ja tietysti tulevat metsurit ja eri koneiden kuljettajat oli koulutettava. Koulutus olikin mittava tehtävä, sillä koulutettavilla ei ollut aiempaa alan kokemusta.

Omana tehtäväni oli käynnistää kuljetukset suomalaisin yrittäjävoimin alkaneilta hakkuilta Leninigradin oblastin ja Karjalan tasavallan rajamailta Svetogorskiin. Ensimmäinen saamani kuljetustehtävä oli kuitenkin järjestää kombinaatin sairastuneen lehmän kuljetus Viipurin eläinsairaalaan; kombinaatin vastuulle kun oli säilytetty aluksi melkein koko kaupunki kaikkine toimintoineen. Varsinaiset puunkuljetukset alkoivat sekä kombinaatin omalla kalustolla että yrittäjävoimin, kuitupuut omalle tehtaalle ja tukit Suomeen. Teiden rakentaminen ja kunnostaminen oli iso urakka, sillä ne työt eivät rajoituneet vain metsäteihin, vaan jouduimme kunnostamaan myös yleisiä teitä. Kuljetukset pyörivät parhaimmillaan yli 40 auton voimin.

Toiminnalle oli tunnusomaista alusta alkaen lukemattomien ja yhä uusien ongelmien ratkonta. Yh-

tiön hankkimat viisi ajokonetta oli heti alkumetreillä varastettu, eikä kukaan alkuun tiennyt niistä mitään. Paikallinen tiemestari jakoi puuautoillemme ajokieltoja monelle sillalle niiden heikkojen rakenteiden vuoksi. Tarjotessani konkreettista korjausapua siltojen vahvistamiseen ”daroga inspeksija” ilmoitti, että kyllä pelkkä raha tekee sillat kantaviksi.

Oikeaa tilannetajua vaativia ongelmatilanteita riitti loputtomiin. Piti mm. saada miljoonien ruplien etumaksuilla rahoitetut puutoimitukset toimimaan, ja piti vaatia samaisilta puuntoimittajilta meiltä varastetut metsäkoneet takaisin, piti avustaa tuhopolletetun suomalaisen ajokoneen ”tutkinnassa”, samoin miliisin tekemän autovarkauden selvityttämisen toisella miliisillä ja piti järjestää venäläisen rajavartioaseman polttopuu- ja ajoneuvohuolto. Mielikuvitusta vaativasta työstä ei siis ollut puutetta!

Nuorena metsänhoitajana olin tietenkin kuvitellut pääseväni tietotekniikan avulla suunnittelemaan hankintaa ja optimoimaan kuljetusvirtoja. Todellisuus oli toista, pahimmillaan yksittäisten pöllikuormien pelastusoperaatioita. Kuljetussuunnitelmat toki laadittiin kuukausittain, mutta toteutusvaiheessa elettiin ihan toisenlaista arkea. Organisaation sisällä suurimman työmäärän aiheutti kirjanpito ja sitä hoitava kirjanpitäjä, jonka edessä kaikki muut olivat pelkkiä käskyläisiä. Vaikka monesti tuntui, ettei mistään tule mitään, niin kuitenkin lehmänhermoisella ja sinnikkäällä yrittämisellä sekä tasavertaisella ja jatkuvalla kanssakäymisellä venäläisten kanssa hommat lopulta järjestyivät. Tosin aika jonkinlaisena sidonnaisuutena piti unohtaa.

Kun venäläisten kanssa yhteistyö alkoi sujua, astui kuvaan ruotsalainen johtamiskulttuuri: piti pukeutua

Tilannekuva, kun Tetra Lavalin maahantuoma ja sittemmin varastettu ajokone löydetään tankkausasemalta läheltä Kamenogorskia (Antrea). Korhosen oma kuva löytyy mm. sivulta 255. (Esa Korhonen, H 87)

aina suoriin housuihin ja valkoiseen paitaan. Kerran maastosta tullessani Svetogorskin pääkonttorille sain huomautuksen ruotsalaiselta johtajalta jaloissani olevista saappaista; ne kun eivät kuuluneet firman pukukoodiin. Kuten kartta kertoo, me suomalaiset elämme venäläisten ja ruotsalaisten välissä. Ymmärrämme heitä molempia sekä teemme tuloksia molempien kanssa!

Työkokemuksena neljä vuotta Svetossa oli kuitenkin antoisa ja kokemusrikas vaihe. Antoisinta oli varmaan havaita, miten johtamisen pelisilmä kehittyi monikuluttuurisessa työympäristössä sekä uskoa siitä, että pystyy pärjäämään epätoivoisiltakin tuntuvisa tilanteissa. Useimmat meistä nuorista metsänhoitajista työllistytimme hyvin Svetogorskin jälkeen suomalaisissa metsäalan yhtiöissä. Venäjä oli hyvä koulu.”

KONSULTTINA MAAILMALLA

Globaali työympäristö kuuluu useimpien metsäteollisuuden konsulttien privilegioihin, jos osaa sitä sellaisena pitää. Jussi Seppälä on yksi heistä, mutta mies on siinä mielessä hieman erikoinen metsäkonsultti, että hänellä oli 20 vuoden kokemus ”oikeasta” työstä ennen konsulttiuransa aloittamista. Tässä Seppälän tarina.

”Ehdin tehdä palkkatyötä ennen sairauseläkkeelle joutumistani 30 vuotta. Kymmenkunta vuotta kului Kymi-yhtiön palveluksessa, Kuusankoskella ja Kitimatissa Kanadassa. Toiset 10 vuotta tein kansainvälistä puuraaka-aineen kauppaa Thomesto Oy:ssä. Kun lama iski maailmaan vuonna 1991, tuontipuukauppa muuttui väkisinmyynniksi, eikä katetta jäänyt. Minusta tuli konsultti, kun Thomeston toimitusjohtaja L.J. Jouhki mahdollisti siirtymiseni Pöyrylle; en ehtinyt kokemaan työttömyyttä, vaikka läheltä piti. Soittaessaan Rainer Häggblomille Myllyle oli kehumus: *Seppälä on pätevä. Hänellä pysyy veitsi ja haarukkakin oikeissa käsissä!* Näin vaihtui työpaikkani seuraavaksi 10 vuodeksi.

Konsultiksi siirtyvällä 47-vuotiaalla helsinkiläisellä teollisuuden metsänhoitajalla oli edessään aivan uusi sarka. Luottamus omiin kykyihini oli kuitenkin vahva, olihan vuosia metsäteollisuuden ja sen kau-

pan piirissä kertynyt runsaasti. Kymin aikana Ruotsi ja muu Eurooppa sekä Kanadan länsirannikko olivat tulleet tutuiksi, Thomeston aikana puolestaan USA, latinalainen Amerikka ja Kaukoita. Näin ammattimies luuli hallitsevansa uudet tehtävänsä, oli ne missä tahansa. Yllätyin kuitenkin siinä, että työtoverit, pääosin nuoremasta päästä, eivät juurikaan antaneet arvoa edustamalla käynnön kokemukselle. Arvostus oli siis hankittava näissä uusissa töissä.

Pöyryllä ei tunnettu luppoaikaa: jokainen työtunti piti merkitä ajankäyttölomakkeelle, ja ainoastaan aktiivittunnit, joista voitiin velottaa asiakasta, olivat ainoita tavoiteltavia. Työt kulminoituivat loppuun väliraportteihin, ja niiden tuli olla Pöyry-yhtiön maineen veroisia. Niiden tuli sisältää vastaukset asiakkaan kysymyksiin: niistä löytyi aina tiivis yhteenvedo sekä laaja raporttiosa graafeineen ja liitteineen. Kielen oli oltava asiallista ja moitteetonta sekä raporttien ulkoasun siisti. Raporttien tekoon oli siis opeteltava. Kun tähän saakka olin vastannut tekemisistäni yksin, nyt työtä tehtiin tiiminä. Aluksi tuntui turhautavalta tulla jätetyksi pois asiakastapamisesta, kun projektin tuloksia esiteltiin; joku muu vei kunnian stressiltä tuoksuista hikikarpaloistani. No, näinhän yhteisöt toimivat, vaikka se syökin motivaatiota. Lohduttauduin sillä, että olin kohtuullisesti palkattu ja titteli oli komea. Yrityskulttuuri oli siis täysin poikkeava aiemmista työpaikoistani. Siis hen piti sopeutua.

Työni liittyi useimmiten uusien tehdashankkeiden raaka-aineperusteisiin. Siis fyysinen riittävyys, korjuuolot, laaturajoitteet, kustannukset. Näitä ns. feasibility-selvityksiä tein kymmeniä – myös saneerattaville yksiköille ympäri maailmaa. Tutkittiin myös puunhankintaorganisaatioiden tehokkuutta, ja kaupan oleville yksiköille laadittiin ns. ”due diligence”-selvityksiä, joilla pyrittiin mittaamaan niiden tuottoarvoa. Rahamiehille, jotka etsivät investointikohteita, pyrittiin löytämään vaihtoehtoja, ja alasajotuomion saaneille yksiköille etsittiin uusia omistajia. Olin myös mukana ryhmässä, joka arvioi tehtaen rakentajan takaamien kapasiteettien täyttymistä rahoittajapankeille. Siis hyvin vaihtelevaa työtä.

Aluksi oli hankalaa, mutta työtapaan ja -ilmapiiriin tottui vuoden parin jälkeen ja hommat alkoivat sujua. Päällekkäisten projektien ja jetlagien stressiä ryhdyin lannistamaan pyöriemällä työmatkat kesät talvet 10 kilometriä suuntaansa. Aamulla polkeminen herätti unesta ja pitkän työpäivän jälkeen rauhoitti ja selvitti pään.

Eniten sain tyydytystä onnistuessani ”lainamiehenä” pitkäaikaisissa saneeraustehtävissä. 1990-luvun puolivälissä olin pari vuotta Tetra-Lavalin Svetogorskin tehtaan metsäpäällikkönä [josta Esa Korhonen kertoo edellä]. Lähtökohta oli äärimmäisen sekava ja hankala. Tetra-Laval oli Pöyryltä saamansa suosituksen mukaisesti palkannut ryhmän nuoria venäjäntaitoisia metsänhoitajia, joiden rakentama puuhoitostrukturi oli hävinnyt Karjalan korppeihin. Menetetyn kaluston arvo oli kymmeniä miljoonia US-dollareita. Tullessani Svetogorskiin tehtaan metsäosasto oli

ylimiehitetty, kalusto teillä tietymättömillä, tienvarisvarastot kuljetuskiellossa ja tehdasvarasto olematon. – Tehtävä opetti minulle paljon suuren naapurimme menettely- ja käytöstavoista. Nykyinen tehtaan omistaja, International Paper, lienee tyytyväinen yksikkönsä.

Toinen mittava työmaa, joka kesti noin vuoden, oli Frantschachin säkkitehtaan puunhankinnan saneeraus Sundsvallin pohjoispuolella Dynäsissä. Aiemmin tehdas kuului NCB:lle, jonka perintönä raaka-aineen hankinta oli ajautunut ASSI:n hoiviin. Irtauduimme isosta veljestä ja perustimme oman pienen metsäosaston 1,2 milj. m³:n hankinnalle. – Nämä kaksi pidempiaikaista työmaatani antoivat mahdollisuuden keskittyä yhteen ainoaan tehtävään ilman aikaa vievää Pöyryn sisäistä raportointia. Luottamukselliset suhteet omistajiin ja toimitusjohtajiin tuottivat hyvän tuloksen. Luulen, että nä-

Konsultti on impotentti, joka kyllä osaa neuvoa miten se tehdään, vaikkei itse siihen pysty.” Tämä kulunut hokema konsultin työstä loukkaa Jussi Seppälän (n 70) mielestä yhtälailla itse asiantuntijaa kuin hänen asiakastaan, ”joka yhteistyötä aloitettaessa tosissaan uskoo, että konsultti pystyy ratkaisemaan ongelmat – kovaa palkkiota vastaan. Konsulttityön arvostus riippuu paljolti siitä, millaisessa asiantuntijaorganisaatiossa konsultti työskentelee. Minulla oli onni olla Pöyryllä”. – Kuvassa Jussi Seppälä on vuonna 1995 Chilessä Licancellin sellutehtaalla tekemässä tuotantotiimin kanssa raioittajalle takuutarkastusta. Pinus radiata -taimatarha tehtaan kupeessa, metsät ja haketta toimittavat sahat 60 km:n säteellä. ”Pienikin tehdas saadaan näin kannattavaksi!

mä kaksi metsäpäällikkyyttä edustavat konsulttiurani parhaita aikaansaannoksia.

Kolmas lyhyempi komennus jäi mieleen yllättävistä tuloksistaan, jotka vieläkin mietityttävät. Suomalainen yhtiö oli yhdistämässä voimiaan 1990-luvun lopulla kiinalaisen partnerin kanssa Sumatrallla. Riaun maakunnassa sijaitsevaa 1 milj. tonnin sellutehdas oli tarkoitus yhteisprojektina laajentaa tuotannoltaan kaksinkertaiseksi. Kiinalainen osapuoli teetätti ympäristöväen kritiikin hälventämiseksi Pöyryllä selvityksen käytettävästä puuraaka-aineesta, joka aluksi tulisi perustumaan luonnonmetsiin; niiden tilalle istutettavia akaasiaviljelyksiä oli vain vähän ja nekin nuoria. Tiimimme koostui pääosin australialaisista ja uusiseelantilaisista metsänhoitajista, ja meidän raporttimme tulokset osoittautuivat sen verran hälyttäväksi, että suomalainen osapuoli luopui hankkeesta ja lähti hienopaperinvalmistajaksi Kiinaan. Riaun sellutehtaan laajennushanke kuitenkin toteutettiin, ja Sumatran sademetsät jatkavat hupenemistaan.

Hauskuuttakin – jälkikäteen ajatellen – Pöyryn arkipäivässä riitti. Asiantuntijaorganisaation johtamista pidetään joistain syystä vaikeana; ainakin se on itseohjautuvaa! Kaipa kuitenkin oltiin huolissaan laivamme kurssista, kun Jari Sarasvuo tiimeineen kutsuttiin johtamisen luotsiksi. Motivointikoulutuksessamme opimme kävelemään hehkuvilla hiilillä ja uskomaan työyhteisön avoimuuteen ja läpituunkemaan myyntihenkeen. Aivan uutena asiana opimme, että jokainen on oman onnensa seppä! Avoimuuden korostaminen meni niin pitkälle, että eräänä aamuna tullessamme työpaikalle lasisista työkopeistamme oli viety ovet. Myyntivastuu jaettiin kaikille sisälähettiä lukuun ottamatta; tulosten seuraamiseksi kiinnitettiin suuri meriittitaulu aulamme seinälle. Oveni sain takaisin, mutta yrityskulttuurimme infantiilius sai vahvistuksensa.

Työkaverit Pöyryllä ansaitsevat kaiken arvonnanti. Opimme luottamaan toistemme asiantuntemukseen. Avuntarvitsijaa ei koskaan käännytetty lasikopin ovelta, olipa työkiire millainen tahansa. Projektit toteutuivat yhteistyönä, mutta valitettavan

usein päivää ennen tai jopa edeltävänä yönä projektiraporttia vielä viimeisteltiin. Luovassa ilmapiirissä syntyi pysyviä ystävyys-suhteita.

Jokseenkin runsaasti tuli koettua sitä maapallon osaa, jossa puu kasvaa tai sitä voitaisiin kasvattaa. Eksoottisimmista työkohteista voisi mainita Länsi-Bengalin, Laosin, Pohjois-Korean, Kiinan Sichuanin ja Jilinin, Venäjän Uralin takaiset alueet jne. Maailmalla koluaminen oli pääosin raskasta, mutta mielenkiintoista. Tropiikki työympäristönä oli tietenkin haastava. Ulkona joko satoi tai oli liian kuuma, ja ilmastointi aiheutti flunssaa. Uusiin kulttuureihin sopeutuminen ei tuottanut kuin yhden suuren yllätyksen: se oli korruption läpituunkisuus Venäjällä. Olinhan puukaupan puitteissa ollut Neuvostoliiton kanssa tekemisissä vuosikaudet ja luulin tietäväni mihin menen. Järjestelmän sisällä ahneus oli odottamattoman suurta ja seurauksista piittaamatonta.

Näkemästäni huolimatta uskon edelleen, että pohjoismaisilla kuitulähteillä on tulevaisuudessakin teollista ja taloudellista merkitystä. Plantaasimetsätalous on tullut jäädäkseen ja laajenee, mutta pääosiltaan se tyydyttää niitä markkinoita, joilla emme ole kilpailleet. Maan löytäminen trooppisille istutusmetsille vaikeutuu ja tulee yhä kalliimmaksi. Maailman väestönkasvu vaatii lisää maatalousmaata ja ympäristöhuolet jäävät toiseksi. Ydinkysymys on, löydämmekö keinot puuraaka-aineemme riittävän tarjonnan ja kilpailukykyisen hinnan ylläpitoon. Naapurimme Ruotsi on tässä suhteessa meitä edellä.

Eläkeaikani olen satunnaisesti puuhastellut joidenkin asiantuntijatehtävien parissa, joskin olen tehnyt niitä ensisijaisesti mielialan kohottamiseksi. Tuntuu mukavalta, kun kaikesta huolimatta kokemusta arvostetaan.”

AMERIKA JOS MIKÄ OPETTAA

Mikko Rysä, teollisuusneuvos ja yhdistyksemme monivuotinen tilintarkastaja, oli viisi vuotta yhdysvaltalaisen suuren konepajayhtiön John Deeren palveluksessa. Hän kertoo miten amerikkalainen ja suomalainen yrityskulttuuri eroavat toisistaan.

”Amerikkalaisessa yrityksessä on vahva hierarkia ja keskusjohtoisuus. Pääjohtaja on jumalasta seuraava ja yhtiön sisäisen kommunikaation tulee vahvistaa tätä mielikuvaa. Pääjohtajan asemaa vahvistaa vahva keskusjohto, jossa upseereita riittää eri sektoreille. Upseerit toimivat pääjohtajan mandaatilla ja vievät projektiin tarmolla organisaatioon – riippumatta siitä, miten projekti todellisuudessa edistää firman businesta tai ei. Pääjohtajan tai hänen nimissään keskusjohdosta tulleita käskytyksiä ei ole tapana kyseenalaistaa tai julkisesti arvostella. Ne toteutetaan kyselemättä, tai ainakin annetaan se kuva, että niin tehtäisiin.

Suomalaisissa yrityksissä organisaatiot ovat useimmiten enemmän hajautettuja sekä rakenteiden, valtamääritysten että päätöksenteon osalta. Päätöksien sisällöstä ja toteutustavasta voidaan keskustella, vaikka meilläkin ymmärretään, ettei johdon avoin arvostelu urakehitystä välttämättä edistä. Keskusjohto on yleensä kevyemmin miehitetty kuin amerikkalaisissa yrityksissä, mutta pääjohtajan asema on meilläkin melkoisen korkea.

Selkeä hierarkia takaa, että päätösten toteuttaminen on Amerikassa tehokasta. Jos tänään päätetään, että kustannuksia supistetaan 10 %, pääosa säästöohjelmista on valmiina 2–3 päivässä ja toteutus alkaa saman tien vauhdilla – riippumatta siitä, miten järjekiä toteutusohjelmat sitten ovatkaan. Toteutuksen hidastaminen johtaa välittömiin henkilövaihdoksiin. Meillä taas monet päätökset vesittyvät tehoton toteutukseen. Jos Amerikassa vaikeankin päätöksen toteutus on täydessä käynnissä 1–2 viikossa, meillä aikaa voi mennä kuukausikaupalla, ja usein koko päätös vesittyy ajan mukana.

Amerikassa yrityksen strategia lähtee aina talousluluista ja -tavoitteista. Siitä siirrytään suunnitelmiin, miten tavoiteluvut voidaan saavuttaa. Meilläkin talusluvut ovat strategiassa, mutta enemmän ehkä muodon vuoksi. Meikäläinen strategia koettaa porautua halutun strategisen aseman luomiseen, sellaisen kuin markkina-asema tai pysyvä kilpailuetu. Amerikassa strategia muuttuu nopeasti, jos talusluvut eivät toteudu. Siellä pitää paikkansa hokema, ettei mikään ole elämässäsi tärkeämpää kuin kuluvan kvartaalin ta-

loustavoitteiden saavuttaminen; jos selviät siitä, seuraavan kvartaalin lukujen saavuttaminen on vieläkin tärkeämpää. Meillä taas vastoinikäymisten sattuessa junnataan vanhalla polulla – usein aivan liian kauan.

Amerikka on prosessijohtamisen luvattu maa. Vahva keskusjohto on omiaan keksimään elintärkeän prosessin asiasta kuin asiasta. Kun keskusjohdossa ei tiedetä, mitä operaatioissa tapahtuu, käytetään runsaasti aikaa ja resursseja kuvaamaan mitä missäkin prosessissa mahtaa tapahtua; sen jälkeen keksitään miten prosessia tehostetaan – tietenkin keskusjohtoupseeriston tiukassa ohjauksessa. Keskusjohto ja operaatiot etäännyvät monesti entisestään toisistaan, kun näitä prosessikehitysprojekteja käynnistetään päivästä toiseen, eikä avointa keskustelua projektien todellisista hyödyistä käydä. Myös vastuut hämärtyvät prosessorganisaatioissa.

Keskusjohdon eristyneisyys on luonut valtaisan raportointibyrokraatian, ja raportointiaikataulujen noudattaminen käy tärkeysjärjestyksessä yli kaiken muun; virhe raportoinnissa on paha juttu, mutta ei niin paha kuin aikataulusta luistaminen. Tällaisessa kulttuurissa talousjohdon asema ei voi olla muuta kuin vahva. Raportteja luetaan ja niitä käydään läpi lukemattomissa kokouksissa. Meillä raportointi on huomattavasti kevyempää, vaikka kyllä suomalaisyrityksetkin vauhdilla amerikkalaistuvat.

Amerikkalainen on hyvä puhuja, niin hyvä, että hän itsekkin usein uskoo puhuvansa totta, vaikkei jutussa olisi mitään perää. Huonolla puhujalla ei ole siellä helppoa, kun taas hyvä puhuja menee pitkälle, vaikkei muita kykyjä juuri omaisikaan. Päivittäinen jutustelutapa on välitön, optimistinen ja ystävällinen: ei ole ongelmia, on vain haasteita ja mahdollisuuksia. Suomalainen taas on usein heikohko puhuja, harkitsee huolellisesti sanottavansa. Monelle on erityisen vaikeaa muuttaa tarinaansa, tai esittää tietoa, jonka oikeellisuudesta ei ole takeita. Päivittäisessä kommunikoinnissaan suomalainen on pidättyvä ja tuo mielellään esiin ongelmia.”

Mihin amerikkalaisten yritysten menestys sitten perustuu?

”Ensinnäkin kotimarkkina on käsittämättömän suuri. Kun tuotteella on tarve ja mieluiten kasvava sellainen, niin yrityksellä on tuotteen markkinointiin rautainen jakeluverkosto, joka myy ja pärjää kilpailussa. Amerikkalaisyritys etenee suoraviivaisesti ja panee panoksia tukemaan etenemistään, vähän niin kuin USA:n armeija hyökätessään. Suunnitelmiin toteutus on tehokasta eikä siinä epäolennaisia sivupolkuja vilkuilla. Jos eteneminen jumittuu, valittu suunta hylätään ja aloitetaan toisaalla. Amerikkalaisten yksi vahvuus rahanteossa on eittämättä huonosta liiketoiminnasta nopea luopuminen ja uuteen hypääminen. Meikäläinen liikkeenjohto pysyttelee helposti vanhoilla liiketoiminta-alueilla, vaikkei kasvu ole eikä tulosta tule.”

Miten helppoa sinun oli sopeutua amerikkalaiseen yrityskulttuuriin?

”Todennäköisyys sille, että suomalainen johtaja säilyy amerikkalaisyhtiössä yritystoston jälkeen, näyttäisi olevan vain vähän suurempi kuin meikäläisellä reservin vänrikillä Karjalan kannaksella noin 65 vuotta sitten. Joku aina säilyy, ja jostain syystä minä jatkoin tässä amerikkalaisyhtiössä viisi vuotta, eli siihen saakka kun jäin eläkkeelle. Tähän vaikutti varmasti se, että työsopimuksessa kirjallisesti sovitut asiat pitivät ja yhtiö oli sillä mantereella parhaasta päästä.

Työtehtävät olivat mielenkiintoisia ja haastavia, ja liikkeenjohdosta opin siellä sittenkin enemmän kuin aikaisemmalla työuralla. Sopeutuminen huikeisiin tulosodotuksiin, amerikkalaiseen kulttuuriin ja siihen, että aiemmat lupaukset nopeasti muuttuvat, ei ole suomalaiselle helppo harjoitus, vaikka siihen olisi kuinka varautunut. Vaikka Suomessakin oli mielestäni tehty pitkiä työpäiviä, meikäläinen työtahti on leppoisaa Amerikkaan verrattuna. Joten, jos olen rehellinen, niin aika kovillehan se otti. Pitkät työpäivät viikonloput mukaanlukien ja jatkuva ympäri maailmaa matkustaminen, lyhyet lomat ja niiden jatkuva keskeytyminen milloin minkäkin kriisikokouksen vuoksi sekä äkkikäänökset liiketoiminnassa syövät miestä. Toisaalta siellä on hyvät ansiot, alhainen ve-

Mikko Rysä (h 66) tietää, että ”amerikkalaiseen yritykseen siirtyvän suomalaisen johtajan ura jää siellä helposti lyhyeksi, erityisesti yrityskauppojen yhteydessä. Yrityksistä tulee maksettua ylikorkea hinta, ja ostetun yrityksen johdon – jos sen halutaan jatkavan – odotetaan ”maksavan” ostohinnan huikealla kannattavuudella. Tämä osoittautuu useimmiten epärealistiseksi, ja suomalaisjohtajan lähtö on helposti edessä. Kun suomalainen vielä yrittää huonolla kommunikativiteetilla selittää tavoitteiden mahdottomuutta, sovitujen suunnitelmien muuttamista, vaikeuksia ja ongelmia, tulee matkalippu takaisin koto-Suomeen nopeasti. Jenkki ei palkkaa johtajaa selittelemään ja listaamaan ongelmia, vaan ratkaisemaan ne ja tekemään tulosta”. – Tässä vuonna 1999 British Columbiassa otetussa kuvassa Mikko Rysä oli vielä Rauma-Repolan miehiä eli Timberjackin toimialajohtaja. Seuraavana vuonna Timberjack myytiin John Deelle, ja Rysällä alkoi ”Amerikan aika”.

rotus ja jatkuvasti uusia haasteita. Ei siinä kerkeä ikävystymään eikä maailman pahuutta mietiskelemään.

Amerikassa on vaikeaa, jos perhe ei niihin olosuhteisiin sopeudu. Minulla oli onnea tässäkin asiassa. Meillä oli viihtyisä koti sekä Atlantassa että Molineassa Chicagon lähellä. Kokemus näistä yhteisöistä jäi positiivisena mieleen. Naapurit olivat ystävällisiä ja kanssakäyminen välitöntä. Amerikkalainen naapuri on iloinen, aina auttavainen ja mukava. Vapaa-ajan elämä, jos tulotaso sattuu olemaan riittävä, on helppoa. En ihmettele, että nuorempi väki helposti jääkin sinne pysyvästi elelemään. Minulle se ei tullut missään vaiheessa mieleen; voi olla ikäkysymys. Suomeen paluu tuntui tosi hienolta, mutta en minä sitä kokemusta ihan helpolla poiskaan vaihtaisi. Kokemus oli ainutlaatuinen menestyksineen ja kärsimyksineen.”

SUOMEN UITTAJAINYHDISTYS

Vuodesta 1873 alkaen perustetut uittoyhtiöt ja -yhdistykset olivat uittajien yhteistoimintaa. Ne toimivat kuitenkin hajallaan eri puolilla maata, ja uittajat alkoivat kaivata jonkinlaista foorumia niin kokemusten vaihtamiseen kuin myös yhteisten etujen ajamiseen.

Uittoasioita oli toki käsitelty vuonna 1877 perustetun Suomen Metsänhoitoyhdistyksen piirissä, ensimmäisen kerran virallisesti syyskuussa 1890: tuolloin oli kokouksen yhtenä keskustelukysymyksenä ”Mitkä uittomenetelmät ovat osoittautuneet maassamme käytännöllisimmiksi ja halvimmiksi erilaisissa vesistöissä?” Alustajana toimi sahanomistaja Julius Johnson Lahdesta, ja alustusta seurasi vilkas keskustelu, jossa käsiteltiin mm. varppaajien ja hinaajien paremuutta puutavaran hinauksessa. ”Kilpailu” päättyi tämän keskustelun perusteella varppaajien ylivoimaiseen voittoon.

Kun kalastuksen ja uiton suhteet kiristyivät vuoden 1910 tienoilla mm. uitolle ehdotetun ”kalastusmaksun” takia, muutamat uittomiehet kokoontuivat keväällä 1911 ja päätyivät esittämään oman yhdistyksen perustamista. Kun oli laadittu säännöt ja saatu niille senaatin vahvistus, perustava kokous pidettiin huhtikuussa 1912 Helsingin Hotelli Kämpissä, metsä- ja uittomiehille hyvin tutuksi tulevassa paikassa hotellin olemassaolon loppuun saakka. Paikalla oli 15 uittomiestä, ja insinööri Karl Appelgren toimi kokouksen puheenjohtajana.

Yhdistyksen nimeksi tuli ”Föreningen för allmänna flottningsintressen”, suomeksi ”Yhdistys yleisten uittoetujen valvomista varten” (myöhemmin Suomen Uittajainyhdistys).

Appelgren valittiin myös uuden yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi. Aluksi oli yhdistys saatava tunnetuksi ja kasvatettava jäsenmäärää. Hallituksen kirjekampanja tuottikin tulosta, ja yhdistyksen jäsenmäärä nousi vuoden 1912 loppuun mennessä jo 82:een. Näistä 24 oli yhteisö- eli kannatusjäseniä.

Yhdistyksen sääntöjen mukaan sen tarkoituksena oli *valvoa ja edistää puutavaranuiton yleisiä etuja maassamme. Yhdistys koettaa täyttää tehtävänsä kokoamalla asiaa harrastavia henkilöitä ja yhdistyksiä yhteisiin*

neuvotteluihin ja yhteisille retkeilyille sekä järjestämällä kokouksia, olemalla kirjeen- ja kirjallisuudenvaihdossa y.m. ulkomaisten, etupäässä skandinavia-laisten yhteenliittymäin kanssa, joilla on samanlainen tarkoitus.

Kokoukset esitelmiseen, retkeilyt, julkaisutoiminta sekä julkilausumat ja kannanotot, joita usein valmisteltiin työryhmissä, muodostuivatkin yhdistyksen toiminnan pääaktiviteeteiksi. Erityisesti vesimutta muuhunkin lainsäädäntöön vaikuttamisesta tuli yhdistyksen keskeinen tehtävä. Miten paljon yhdistyksen kannanotot vaikuttivat aina lopputulokseen, on vaikea arvioida, mutta varmasti uiton etu tuli yhdistyksen ansiosta paremmin huomioon otetuksi kuin ilman. Lisäksi koulutusta ja tutkimusta edistettiin, ja yhdistys myös julkaisi vuosikirjan vuosina 1932–70; oli sisälsi kosolti uittoaiheisia tutkimus- ja muita artikkeleita. Yhdistyksen jäsenmäärä kasvoi tasaisesti, ja enimmillään 1950-luvulla ”uittajissa” oli runsaat 300 henkilö- ja 50 yhteisöjäsentä. Kesäretkeilyt olivat yhdistyksen keskeisin anti jäsenille. Vahvasti ammattipitoisten retkeilypäivien iltat-annit olivat usein varsin hauskoja ja vauhdikkaita, joskus jopa ehkä hieman liikaakin. 1960-luvulta lähtien valtaosa retkeilyistä on järjestetty yhteistyössä oman yhdistyksen kanssa.

Uittojen vähentymisen myötä myös Uittajainyhdistyksen toiminta alkoi 1990-luvulle tultaessa hiipua. Se näkyi niin yhdistyksen ”jäsenpalveluisissa” kuin myös jäsenten osallistumisesta näihin entistä harvemmin järjestettyihin tilaisuuksiin. Keväällä 2004 yhdistyksen toiminta päätettiin lopettaa ja ”fuusioda” se Teollisuuden Metsänhoitajiin.

Fuusiosopimuksen yhteydessä sovittiin, että yhdistys jatkaa uittoja koskevien kulttuurihankkeiden tukemista. Yhdistys onkin avustanut rahallisesti kolmena vuonna Luston hanketta ”Tehoa uittoon! Uittotekniikan kehittäminen 1950- ja 1960-luvulla.” Siinä Uittoteho ry:n valokuvakokoelma luetteloidiin ja digitoitiin Luston Kantapuu-kuvapankkiin.

Vuonna 2012 tulee kuluneeksi 100 vuotta Uittajainyhdistyksen perustamisesta. Sen muistoksi on tarkoitus julkaista suppeahko 100-vuotishistoriikki.

TÄRKEIMPIÄ LÄHTEITÄ

- Ahvenainen Jorma. Kymin Osakeyhtiö 1918–1939. 1972.
- Ahvenainen Jorma. Suomen sahateollisuuden historia. 1984.
- Ahvenainen Jorma. Enso-Gutzeit Oy 1872–1992. I ja II. 1992.
- Blomberg Olli, Hytönen Toivo, Lähivaara Pertti. Purouitoista kumipyörille. Pohjoissavolaesten puukuletusten historijoo. 2007.
- Energiametsätoimikunnan mietintö I. 1979.
- Energiapuutyöryhmän muistio. Maa- ja metsätalousministeriö. 1997.
- Helander A. Benj. Suomen metsätalouden historia. 1949.
- Hetemäki Lauri, Hänninen Riitta. Arvio Suomen puunjalostuksen tuotannosta ja puunkäytöstä vuosina 2015 ja 2020. 2009.
- Huikari Olavi. Arktisten metsien kasvun ihme. 1998.
- Idström Torsten. Yksityismetsänhoitajayhdistys 1911–1961. 1961.
- Jensen-Eriksen Niklas. Läpimurto. Metsäteollisuus kasvun, integraation ja kylmän sodan Euroopassa 1950–1973. 2007.
- Joutsamo Esko. Taistelu Metsä-Lapista. Teoksessa ”Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival”. 2008.
- Jämsén Turkkua. Parhaat päivät. Metsämiestarinoita. 1997.
- Kahiluoto Jaakko. Teollisuuden Metsänhoitajat 75 vuotta. 1986.
- Kahiluoto Jaakko. Teollisuuden Puuyhdistys 1972–1988. 1988.
- Kahiluoto Jaakko. Rauma-Repolan metsätaival 1870–1990. 1990.
- Kajander Kalle. Metsät ja yhtiöt. 1901.
- Kallio A. Maarit. I. Studies on competition in the Finnish wood markets. 2001.
- Kellberg Aarno. Ponsse 1970–2000. Savon savotoilta maailman markkinoille. 2000.
- Kuisma Markku. Metsäteollisuuden maa. Suomi, metsät ja kansainvälinen järjestelmä 1620–1920. 1993.
- Kuisma Markku (toim.). Kriisi ja kumous. Metsäteollisuus ja maailmantalouden murros 1973–2008. 2008.
- Kuisma Markku. Rosvoparonien paluu. Raha ja valta Suomen historiassa. 2010.
- Kuisma Markku. Sodasta syntynyt. Itsenäisen Suomen synty Sarajevon laukauksista Tarton rauhaan 1914–1920. 2010.
- Kuitto Pekka-Juhani (toim.). Metsästä polttoaineeksi. Polttotakkeen tuotannon puoli vuosisataa. 2. painos. 2005.
- Kujala Antti. Työmarkkinapolitiikan murros. Teoksessa ”Kriisi ja kumous”. 2008.
- Kulha Keijo. K. Metsäsuhteiden vuosirenkaita. 2003.
- Kuusela Kullervo. Metsänarvioijan linja. 2002.
- Kärkkäinen Sirpa, Toivanen Erja. Uudistuslalla. Naismetsänhoitajien elämää vuodesta 1918. 1995.
- Laine Jaana. Puukaupan säännöt. Yksityismetsänomistajien ja metsäteollisuuden puukauppa Itä-Suomessa 1919–1939. 2006.
- Leikola Matti. Suomen puista yli 50-metrisiä. UPM-Metsä 5/2006.
- Lindroos Heikki, Ruohonen Pertti. Metsätekoja – ajallaan. 2007.
- Linkola Yrjö. Pohjois-Suomen sahateollisuutta, metsätöitä ym. koskeva runsaisiin haastattelutietoihin perustuva kuvaus. Käsikirjoitus. Kemi Oy. 1939.

- Lähde Erkki. Jatkuva vai jaksollista kasvatusta? *Metsätieteen aikakauskirja* 4/2002.
- Makkonen Olli. Vuosisata metsätalouden myötä. Suomen Metsäyhdistys – Finska Forstföreningen 1877–1977. 1977.
- Mäntyranta Hannes. Metsäsertifointi – ideaalista itsetarkoitukseksi. 2002.
- Nikander Gabriel. Lovisa stads historia I–II. 1930, 1932.
- Niskanen Markku. Immu, Ville ja kolme kirvestä. 2001.
- Nordberg Toivo. Yhtyneet Paperitehtaat Osakeyhtiö 1952–1969. 1980.
- Näsi Juha, Lamberg Juha-Antti, Ojala Jari, Sajasalo Pasi. Metsäteollisuuden strategiset kehityspolut. 2001.
- Ojala Jari. Pankkileireistä kansainvälisiin jättiyhtiöihin. Teoksessa ”Kriisi ja kumous”. 2008.
- Ollonqvist Pekka. Metsäpolitiikka ja sen tekijät. Pitkä linja 1928–1997. 1998.
- Paaskoski Leena. Herrana metsässä. Kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta. 2008.
- Palo Matti, Hellström Eeva (toim.). Metsäpolitiikka valinkauhassa. 1993.
- Pärnänen Heikki. Metsäteollisuuden globaalit haasteet. UNITAS. 1993.
- Pölkki Voitto. Venäjän puu. Puutulvasta puutulleihin. 2008.
- Ramsay Anders. Muistoja lapsen ja hopeahapsen 1–3. 1908.
- Schybergson Per. Juuret metsässä. Schauman 1883-1983. 1983.
- Soljama Timo. Puulaaki Oy 1971–1987. 1986.
- Sumu Ritva-Liisa. Sunkku – Lapin keisari. 1974.
- Suomen Metsäteollisuuden Keskusliitto. Energiapuun hankinta ja käyttö, tavoiteohjelma. 1981.
- Särkkä T.J. Fiskars. Kolmesataa vuotta raudanjalostusta ja teollisuuskulttuuria Suomessa. 1935.
- Tasanen Tapani (toim.). Siemenestä taimeksi. Metsäpuiden taimituotannon historia Suomessa. 2010.
- Tiainen Veikko. Puuhoiltoa ja huolta puusta. 20 vuotta Tehdaspuuta. 1988.
- Tiitilä Pekka. Elämästäni. Käsikirjoitus. 2011.
- Tuomi-Nikula Jorma. Metsäkeskustelumme tasosta saamme kiittää Staliniä. *Metsä ja Puu* 1/1991.
- Turunen Olli. Metsien suojelun monet keinot. Teoksessa ”Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival”. 2008.
- Tuuri Antti. UPM-Kymmene. Metsän jättiläisen synty. 1999.
- Viitala Juhani. Puukaupan sopimuspolitiikkaa. 2002.
- Viitala Juhani. Metsäsertifointimme koko kuva. 2003.
- Viitala Juhani. Metsätalouden vihreä muutos. 2003.
- Viitala Juhani. Metsäpolitiikan valtaa ja vääntöä – 1970-luvulta 2000-luvun tarpeisiin. 2004.
- Virtanen Sakari. Lapin leivän isä 100 vuotta. Kemiyhtiön historia. 1993.
- Vuontisjärvi Veikko. Kyllä Lappi taamoo. 2000.

TEOLLISUUDEN METSÄNHOITAJAT R.Y.

KUNNIAJÄSENET

1919	Blumenthal Arthur R., metsänhoitaja	k. 1949
1924	Ringstrand Nils, maaherra	k. 1935
1930	Jonson Tor, professori	k. 1949
1931	Serlachius Gösta, vuorineuvos	k. 1942
1932	Ahlman Einar, vuorineuvos	k. 1937
1953	Lehtisalo Uuno, metsäneuvos	k. 1961
1958	Lindfors Jarl, metsäneuvos, metsät. tri h.c.	k. 1976
1974	Reinius Erik, metsäneuvos	k. 1996
1974	Ronkanen A. J., metsäneuvos	k. 1994
1974	Varis Tapio, uittoneuvos	k. 1997
1977	Melamies Mauri, vuorineuvos	k. 2008
1981	Hakkarainen Aulis E., professori	k. 2011
1992	Kahiluoto Jaakko, ylimetsänhoitaja	
1996	Ponsi Matti, metsänhoitaja	
2004	Lunden Bo, uittopäällikkö	k. 2007
2004	Purhonen Elias, uittoneuvos	
2009	Vidgrén Einari, teollisuusneuvos	k. 2010
2011	Alalammi Erkki, metsänhoitaja	
2011	Pölkki Voitto, metsänhoitaja	

TEOLLISUUDEN METSÄNHOITAJAT R.Y.

ANSIOMITALIN SAAJAT

N:o

1	Alalammi Erkki	1984	21	Michelsén Peter	1997
2	Valkonen Topi	1984	22	Lehto Tero	1997
3	Varis Tapio	1984	23	Tiililä Pekka	1999
4	Reinius Erik	1984	24	Vainio Martti	1999
5	Ronkanen A.J.	1984	25	Karlsson Kaj	2000
6	Hakkarainen Aulis, E.	1984	26	Kivimaa Tero	2000
7	Kvist Henry	1984	27	Nieminen Erkki	2000
8	Kuusela Kullervo	1984	28	Salpakivi-Salomaa Päivi	2003
9	Bützow Nils-Eric	1984	29	Vuorinen Heikki	2005
10	Melamies Mauri	1986	30	Köhler Stuart	2005
11	Niku Väinö	1986	31	Lindroos Heikki	2007
12	Kahiluoto Jaakko	1986	32	Pakkanen Esko	2007
13	Jouhki Leo	1986	33	Tidenberg Veijo	2007
14	Karvonen Leo	1986	34	Litmanen Pertti	2009
15	Heikkerö Topi	1986	35	Purasmaa Pekka	2009
16	Kari Leo	1988	36	Huittinen Juhani	2011
17	Servo Mikko	1988	37	Huurinainen Arto	2011
18	Ponsi Matti	1988	38	Rumpunen Harri	2011
19	Henriksén Olav	1997	39	Saarimaa Jorma	2011
20	Pukkila Ilkka	1997			

TEOLLISUUDEN METSÄNHOITAJAT R.Y.

TUNNUSTUS- PALKINNON SAAJAT

1970	Niku Väinö
1970	Koivisto Väinö
1971	Karvonen Ilmari
1971	Mantila Pentti
1973	Kärki Lauri
1973	Salminen Jaakko
1975	Korhonen Lauri
1975	Ylinen Matti
1977	Lagerwall Pehr
1977	Pölkki Voitto
1978	Ollila Tero
1978	Savolainen Raimo
1979	lisalo Pentti
1981	Jämsén Turkka
1981	Sivonen Seppo
1981	Turunen Tauno
1983	Elovainio Aarne
1986	Nederström Risto
1986	Pakkanen Esko
1986	Parviainen Kauko
1988	Kuitto Pekka-Juhani

TEOLLISUUDEN METSÄNHOITAJAT R.Y.

EINARIN LOMPIN SAAJAT

2006	Parviainen Kauko
2007	Rumpunen Harri
2008	Ojala Esa
2009	Lilleberg Risto
2010	Räsänen Tapio
2011	Kärhä Kalle

TEOLLISUUDEN METSÄNHOITAJAT R.Y.
LUOTTAMUSHENKILÖT

PUHEENJOHTAJAT

Blumenthal Arthur R.	1911–1918
von Julin I.A.	1919–1937
Lehtisalo Uuno	1938–1952
Varis Tapio	1953–1965
Reinius Erik	1966–1971
Melamies Mauri	1972–1974
Niku Väinö	1975–1976
Kahiluoto Jaakko	1977–1978
Kvist Henry	1979–1983
Ponsi Matti	1984–1987
Pukkila Ilkka	1988–1990
Henriksén Olav	1991
Michelsén Peter	1992–1993
Lehto Tero	1994–1995
Alalammi Erkki	1996–1999
Saarimaa Jorma	2000–2002
Hurskainen Jari	2003–2005
Ojala Esa	2006–2008
Korhonen Esa	2009–

SIHTEERIT

Thomé Nils	1911
von Wright Frans	1912–1916
Granit Arthur	1917
Thomé William G.	1917
Thomé Nils	1918
Renvall August	1918–1919
Fabritius Bertel	1920–1926
Brofeldt Timo	1927–1946
Lindfors Jarl	1947–1957
Hakkarainen Aulis E.	1958–1972
Elovainio Aarne	1973–1975
Rumpunen Harri	1976–1979
Kuitto Pekka-Juhani	1980–1983
Lilleberg Risto	1984–1989
Räsänen Tapio	1990–1998
Kariniemi Arto	1999–2004
Hujo Samuli	2005–2007
Strandström Markus	2008–

HALLITUKSEN JÄSENET

(VUOTEEN 1973 JOHTOKUNNAN JÄSENET)

Luettelo on laadittu siinä aikajärjestyksessä kun kukin on valittu hallitukseen. Niiden kohdalla, jotka ovat osan hallituksessa oloajastaan toimineet puheenjohtajana, varapuheenjohtajana (nimeäminen alkoi 1967) tai sihteerinä, on tästä merkintä.

Blumenthal Arthur R.	1911–1918	pj.	Luoma W.	1935–1937	
Thomé Nils	1911	siht.	Paananen V.	1935–1956	
Granit Arthur W.	1911–1916	siht.	Ebeling L.	1939–1957	
Torckell A. S.	1911–1914		Kurtén J.	1939–1943	
	1918–1934		Bützow Bj.	1944–1965	
	1938–1944		Nyberg G. A.	1944–1945	
Sivén O. S.	1911–1916		Arnkil G.	1945–1962	
von Wright Frans	1911–1915	siht.	Hukkinen H.	1946	
Hackman H.	1913		Achté A.	1947	
Borg H.	1914–1916		Lindfors Jarl	1947–1963	konsul. siht.
	1919		Lehtiö K.	1947–1964	
Saxén R.	1915–1918		Palosuo Veikko J.	1947–1962	
Borenus E.	1915–1916		Piipponen H.	1951–1953	
Thomé William G.	1917–1918	siht.	Varis Tapio	1953–1971	pj.
Nilsen H.	1917–1927		Tiainen T.	1953–1955	
Fabritius Bertel	1913–1932	siht.		1957–1958	
Lagerstedt V. E.	1917–1918		Roitto W. E.	1956–1965	
	1925–1934		Mikkola Veikko	1957–1972	vpj.
Wichmann A.	1918–1927		Hakkarainen Aulis E.	1958–1976	siht.
Reinius Ragnar	1918		Ronkanen A. J.	1959–1972	
	1935–1938		Linnamies O.	1964–1971	
Alanco B.	1918–		Reinius Erik	1964–1971	pj.
	1920–1924		Sauvo Santeri	1965–1973	
Lagerwall L.	1918		Heikkerö Topi	1966–1972	
von Julin I. A.	1918–1943	pj.	Kolehmainen Mikko	1966–1970	
Helander A. B.	1919–1922		Melamies Mauri	1966–1974	pj.
Canth A. W.	1919–1924		Viikama Kalevi	1971–1974	
Runeberg L.	1919–1934		Michelsén Peter	1972–1976	pj.
Lagus (Hirvensalo) V.	1923–1926			1992–1993	
	1928–1934			1994–1997	
Brofeldt Timo	1925–1946	siht.	Niku Väinö	1972–1976	vpj., pj.
Anttilainen E.	1927–1946		Pitkänen Tauno	1972	
Lehtisalo Uuno	1928–1952	pj.		1975–1978	
Gottleben T.	1933–1938		Ollila Tero	1973–1975	
Luostarinen O. V.	1935–1946		Vainio Martti	1973	
	1948–1950		lisalo Pentti	1974–1977	

VI LIITTEET

Kahiluoto Jaakko	1974–1978	vpj. pj.	Kuurne Matti	1991–1994	vpj. -94
	1986–		Tynkkynen Martti	1992–1995	
Kivivasara Reijo	1974–1977		Panhelainen Timo	1993–1995	
Huttunen Kalervo	1975–1978		Salenius Jukka	1993–1995	
Alalammi Erkki	1976–1979	pj.	Vuorinen Heikki	1993–1996	vpj. -95
	1996–1999		Hjelm Veikko	1994–1997	
Elovainio Aarne	1977–1981	siht. vpj.	Huurinainen Arto	1994–1997	vpj. -96
Pölkki Voitto	1977–1980		Lehto Tero	1994–1995	pj.
Tiililä Pekka	1977–1980		Pulkkinen Markku	1995–1998	
Kallio Ilkka	1978–1981		Hanhimäki Pekka	1996–1997	
Mäki-Petäys Esa	1978–1981		Huittinen Juhani	1996–2000	
Aulamo Olavi	1979–1982		Laitinen Olli	1996–1997	
Kvist Henry	1979–1983	pj.	Salpakivi-Salomaa Päivi	1997–2000	vpj. -99
Lassila Tapani	1979–1982		Ahonen Olli-Pekka	1998–2001	vpj. -00
Jukola Juhani	1980–1983		Lindroos Heikki	1998–2001	vpj. -98
Koskinen Antero	1981–1984		Lukkari Juhani	1998–2001	
Pakkanen Esko	1981–1984		Pyykkönen Juhani	1999–2002	
Kari Leo	1982–1985	vpj.	Saarimaa Jorma	2000–2002	pj.
Nieminen Erkki	1982–1985		Kropsu Maikki	2001–2004	vpj. -02
Yli-Hukkala Juho	1982–1985		Lilleberg Risto	2001–2004	
Lappalainen Ilkka	1983–1986		Litmanen Pertti	2002–2005	
Siltanen Seppo	1983–1986		Summanen Raimo	2002–2005	
Ponsi Matti	1984–1987	pj.	Ylijoki Kyösti	2002–2005	
Westberg Christer	1984–1987		Hallenberg Tuomas	2003–2006	vpj. -05
Järvinen Juhani	1985–1988	vpj. -86	Hurskainen Jari	2003–2005	pj.
Melkko Markku	1985–1988		Islander Anu	2005–2008	
Kahiluoto Jaakko	1986–1989		Ylinen Jarmo	2005–2008	
Ojalainen Rauno	1986–1989		Kerkelä Mikko	2006–2009	
Paananen Seppo	1986–1989		Ojala Esa	2006–2008	pj.
Mattanen Jouko	1987–1990		Partanen Janne	2006–2009	
Yläsaari Kauko	1987–1990		Riissanen Jani	2006–2009	vpj. -07
Kärki Esko	1988–1991		Nieminen Tero	2007–2010	
Pukkila Ilkka	1988–1990	pj.	Korhonen Esa	2009–	pj.
Haaja Reijo	1989–1992	vpj. -89	Simonen Merja	2009–	vpj. -09
Korhonen Juha	1989–1992		Väkevä Jouni	2009–	
Rautiainen Pekka	1989–1992		Kauppinen Mikko	2010–	
Hytönen Risto	1990–1993		Suuriniemi Sakari	2010–	
Schulman Erik	1990–1993		Thesslund Olof	2010–	
Tidenberg Veijo	1990–1993	vpj. -93	Palokangas Juha	2011–	
Henriksén Olav	1991	pj.			

KESÄRETKEILYT/KESÄOPINTOPÄIVÄT 1922–2011

Kesäretkeilyiden teemat ja vierailukohteet kuvaavat erinomaisesti niitä aiheita ja haasteita, jotka ovat kulloinkin kiinnostaneet jäsenistöämme. Retkeilyt ovat olleet yleensä kaksipäiväisiä. Luodessamme kuvaa teollisuuden metsänhoitajien toiminnasta vuosien saatossa, on valaisevaa tutustua retkeilyiden teemoihin.

Yksityismetsänhoitajaoston aikana osallistuttiin Suomen Metsänhoitoyhdistyksen järjestämiin retkeilyihin. Omat retkeilyt alkoivat vuonna 1922.

1922 Reitti kulki Hangosta Etelä-Hämeen kautta Kotkaan. Aiheet olivat metsänhoidollisia. Retkeilylle osallistui vastavierailuna 11 ruotsalaista metsätalousmiestä. 1924 Retkeily oli 5-päiväinen. Reitti kierteli Itä-Suomessa aina Sortavalaa ja Valamoa myöten päättyen Imatralle. Vieraina oli 20 ruotsalaista sekä yksi edustaja Norjasta sekä Tanskasta. Vuosikymmeniä tämä kierros kantoi ”suuren retkeilyn” nimeä. Kohteet olivat pääosin metsänhoidollisia. 1928 Retkeily suoritettiin Keiteleen ympäristön yhtiön metsissä. Metsien käsittelyn menetelmät ja koealat olivat pääkohteina, mutta uittokysymyksiä käsiteltiin myös. 1931 Retkeily oli nelipäiväinen, suokurssiksi ristitty. Se alkoi Viipurista ja kulki reittiä Leipäsuo–Leppäsyryjä–Loimola. 1932 Retkeilyreitti oli Imatra–Puumala–Savonlinna. Teemana oli kaskeamisen jäljiltä syntyneiden männiköitten käsittely ja männyn luontainen uudistaminen. 1935 Toinen nelipäiväinen suokurssi Kainuussa. 1936 Retkeilyreitti oli Harviala–Forssa–Nuutajärvi–Honkola–Tampere. Kohteet olivat metsien käsittelyyn, metsänparannukseen ja työvoiman majoitukseen liittyviä. 1938 Yhteisretkeily Suomen Uittajainyhdistyksen kanssa.	Ensimmäisenä päivänä retkeiltiin Sippolan metsissä aiheena metsien käsittely. Toisen päivän reitti kulki Kymijoen vartta Kouvolasta Kymin suulle uittokysymysten merkeissä. 1951 Reitti oli Tuomarniemi–Mänttä teemana metsänhoito. 1953 Retkeilyllä liikuttiin Tammisaaren ympäristössä ja saaristossa sekä Hankoniemellä. Metsänhoidollisina teemoina olivat lehtometsät, metsittämissuunnitelmat sekä taimistojen hoito. 1955 Retki tapahtui Kainuussa. Tutustuttiin Kuluntalahden–Jormuan siirtorataan, metsäautoteihin sekä soiden ojituksiin, myös konekaivuuseen. 1956 Retkeily oli Kymen–Vuoksenlaaksossa. Inkeröiden, Tainionkosken ja Kaukopään tehdaskäyntien lisäksi oli metsällisiä kohteita: sulanmaan hevospuljetus, mäntyjen pystykarsinta ja istutuskusikoita. 1957 Retkeily oli Pohjois-Karjalassa. Metsänhoidollisina teemoina olivat kulotettujen alojen metsittäminen, kangaskuusikoiden kasvattaminen, lepikon hävittäminen ja plusmännikkö. Uittokohteina olivat Pamilon uittojärjestely ja nipunsiirtolaite, Ristisaaren erottelu ja Utran uittosulku. 1958 Retkeily järjestettiin Tampereen ympäristössä. Pää-

- huomio oli puun korjuun kysymyksissä: auto- ja traktoriniputus, sulanmaan metsäkuljetus, koneellinen metsäkuorinta, vaihtolavojen käyttö autokuljetuksissa sekä kuusihalkojen tehdaskuorinta.
- 1959 Kymin Oy:n Tetrijärven tilalla tutustuttiin lukuisten metsänhoidollisten kohteitten lisäksi metsätyöväen majoitusjärjestelyihin, metsäautoteihin, puutavaran varastointiin ja kaukokuljetuskysymyksiin. Toisen päivän ohjelman muodostivat uitto ja sen liittymäkohdat toisiin kuljetusmuotoihin.
- 1960 Retkeily oli Etelä-Hämeessä Hämeenlinnan ja Forssan ympäristössä. Harvialan kartanon alueilla olivat esillä metsäautotieverkosto, metsätyömiesten vaki-naistaminen ja asuntoasiat, sulanmaan puunkorjuun kalusto sekä suuri taimitarha. Metsäpuiden Rodunjalostussäätiön Vanajan metsänjalostusasemalla saatiin selvitys alan kehitystilanteesta. Tervalammun tilalla Lopella tutustuttiin rahkasoitten tuhkalannoitukseen ja parissa muussa kohteessa männiköitten pystykar-sintaan ja sillä saavutettuun laadun paranemiseen.
- 1961 Retkeily järjestettiin Oulujokivarressa. Kohteina olivat Typpi Oy:n tehdas, ojitettujen soiden lannoittaminen, suometsien hoito, eräät uusimmat soiden ojitusme-netelmät, nippu-uitto, nippujen siirtolaitokset ja erottelulaitokset Oulujoessa.
- 1962 Retkeily järjestettiin Ahvenanmaalla. Kohteina olivat provenienssikokeet, tuottokokeet eri tyypeillä, ”ison maatilän” metsätalous, hevos- ja traktorikuljetus, meri-nippujen teko, ulkomaisten puulajien viljelyskokeet sekä Espholmin ja Ramsholmin luonnonsuojelualueet.
- 1963 Retkeily järjestettiin Punkaharjun ja Savonlinnan ympäristössä. Retkeilyn teemoina olivat Punkaharjun kokeilualue, Saimaan nippukuljetukset sekä männyn luontaiseen ja keinolliseen uudistamiseen liittyvät kysymykset.
- 1964 Retkeily järjestettiin reitillä Oulu-Taivalkoski–Kuusamo–Kemijärvi–Rovaniemi. Retkeilyn teemoina olivat metsätraktori puutavaran kuljetuksessa, siirtyminen luonnonmetsistä viljelymetsiin Koillis-Suomessa, Kemijoen uittojärjestely ja Kemijärvi Oy:n tehdas.
- 1965 Retkeily järjestettiin Heinolan ympäristössä. Retkeilyn teemoina olivat Nynäsin viljelykuusikot, maisemanhoito, nippu-uittokuntoon rakennettu Mäntyharjun väylä ja rakenteilla oleva Kimolan uittokanava.
- 1966 Retkeily järjestettiin Keski-Suomessa. Retkeilyn kohteina olivat soiden lannoituskokeet Kivisuolla, Kaipolan tehdas ja sen puun vastaanoton järjestely, puutavaran kuljetus rautateitse välillä Suolahti–Jyväskylä, Äänekosken tehtaiden puun vastaanoton järjestely, metsämaan muokkaus ja sen koneellistaminen sekä kalanviljely.
- 1967 Retkeily järjestettiin Satakunnassa. Kohteina olivat Honkajoen suurpaloalue, nykyaikainen ojituskeskitys, R-pak-pakkaustarviketehdas, Anolan kartanon viljelykuusikko, ojaajyrsimien työnäytös, Kauttuan tehtaat ja puun vastaanoton järjestely Rauman tehtailla.
- 1968 Retkeily järjestettiin Pohjanmaalla. Kohteina olivat minkkitarhaus, metsäkaupallinen yhteistyö, maan kohoamisen jälkeinen metsittyminen, Pohjanmaan metsien nykytila, Oy Wilh. Schauman Ab:n tehtaat ja puun vastaanotto, Outokumpu Oy:n Kokkolan tehtaat ja Keski-Pohjanmaan yksityismetsien erikoispiirteet.
- 1969 Retkeily järjestettiin Etelä-Savossa. Kohteina olivat kysymys harvennusten voimakkuudesta puuntuoton ja puunkorjuun kannalta, pystymittauksen mukanaan tuomat ongelmat, harvennusmetsien puunkorjuun koneellistaminen, Pellos Oy:n lastulevy- ja vaneritehdas Ristiinassa sekä puun vastaanotto ja

- tehdaskäsittely A. Alhström Osakeyhtiön Varkauden tehtailla.
- 1970 Ei retkeilyä.
- 1971 Retkeily järjestettiin Pohjois-Karjalassa. Retkeily tapahtui reitillä Joensuu–Kuurna–Lieksa–Koli–Hirvivaara–Joensuu. Matkan aikana tutustuttiin Oy Wilh. Schauman Ab:n lastulevytehtaasen, Pielisjoen vesistön nippu-uittoon, metsähallituksen Nurmescuunnitelmaan ja Rauma-Repola Oy:n Penttilän sahaan. Lisäksi oli paikallisia matkailunähtävyyksiä sekä keskustelu metsätalosalueista.
- 1972 Retkeily järjestettiin Lounais-Suomessa. Retkeily tapahtui reitillä Seutula–Röykkä–Haapastensyrjä–Kirkniemi–Sammatti–Naantali–Merimasku–Askainen–Laitila–Uusikaupunki–Helsinki. Matkan aikana tutustuttiin taimi- ja siementuotantoon, Kirkniemen tehtaisiin, täyskoneellistettuun puunkorjuuseen ja Rauma-Repolan leimikkosuunnitteluun. Lisäksi nähtiin Louhisaaren kartano ja Saab-Valmet Oy:n auto-tehdas.
- 1973 Retkeily järjestettiin Kainuussa reitillä Kajaani–Ristijärvi–Oravivaara–Paljakka–Komulanköngäs–Petäjälähti–Laaja–Ämmänsaari–Raatteen suunta–Ämmänsaari–Puolanka–Paljakka–Paltamo–Kajaani. Kohteina olivat mm. soiden ojitus- ja tuotokysymykset, korkeiden alueiden metsänuudistaminen, Paljakan luonnonpuisto, kangasmaiden lannoitus, muokkaus TTS-äkeellä sekä metsäntutkimuslaitoksen koe asema. Lisäksi tutustuttiin maakunnan asutus- ja sotahistoriaan.
- 1974 Kesäretkeilyä ei järjestetty. (Syyskuussa järjestettiin yhdessä S. Paperi-insinöörien yhdistyksen kanssa ”Kuitupuupäivät” Kuopio–Varkaus -linjalla).
- 1975 Retkeily järjestettiin Kaakkois-Suomessa reitillä Lappeenranta–Lauritsala–Joutseno–Imatra. Aiheina olivat hakkuutähteiden ja kantopuun korjuu ja käyttö sekä rantametsien puunkorjuu, uitto ja ranta-alueiden maankäyttö. Lisäksi tutustuttiin paikallisiin nähtävyyksiin ja teollisuuslaitoksiin.
- 1976 Retkeily järjestettiin Hämeen–Pohjanmaan suunnalla reitillä Tampere–Mänttä–Vilppula–Ähtäri–Virrat–Ruovesi–Orivesi–Tampere. Kohteina olivat yhtiöiden metsien moninaiskäyttö, riista- ja kalastuspolitiikka sekä soiden käyttö metsänkasvatuksessa ja turvetuotannossa. Lisäksi tutustuttiin Ähtärin matkailuprojektiin ja Hyytiälän kehityssuunnitelmiin. Väli Visuvesi–Ruovesi tehtiin laivalla.
- 1977 Retkeily järjestettiin yhdessä Suomen Uittajainyhdistyksen kanssa reitillä Kemi–Rovaniemi. Tilaisuuteen sisältyi tavanomaista enemmän luento-osuuksia. Teemoina olivat metsätalouden ja uiton työvoimakysymykset, metsätyön palkkausjärjestelmät sekä korjuun ja uiton kehitys. Lisäksi tutustuttiin Lapin metsämuuseoon.
- 1978 Retkeily järjestettiin yhdessä Suomen Uittajainyhdistyksen kanssa reitillä Kouvola–Iitti–Myllykoski–Kouvola–Inkeroinen–Porvoo–Tolkkinen. Aiheina olivat raakapuun laatu ja puunhankinnan vaikutukset siihen. Ensimmäinen päivä oli omistettu kuitupuulle ja toinen sahapuulle. Retkeilyllä tutustuttiin Myllykosken tehtaaseen ja Tolkkisten sahaan sekä Inkerosten kartanomuseoon ja Porvoon tuomiokirkkoon.
- 1979 Retkeily järjestettiin reitillä Pori–Siipyy–Närpiö–Seinäjäki–Isojoki–Kaskinen–Pori. Aiheina olivat puutavaran autokuljetusten kehittäminen sekä metsänomistajien yhteistoiminta ruotsin- ja suomenkielisillä alueilla. Lisäksi tutustuttiin Siipyn kotiseutumuseoon ja Kaskisten tehtaaseen.
- 1980 Retkeily järjestettiin yhdessä Suonien Uittajainyhdistyksen kanssa reitillä Kuopio–Varkaus–Suonenjoki. Teemoina olivat uiton suhteet yhteiskuntaan ja sen

- kilpailukyky sekä kotimaisten polttoaineiden tuotanto, hankinta ja käyttömahdollisuudet. Retkeilyllä tutustuttiin Varkaus–Kuopio syväväylään, A. Ahlström Oy:n tehtaisiin Varkaudessa, Kuopion lämpövoimalaitokseen, Vapon turvetuotantotekniikkaan ja Metlan Suomenjoen koasemaan.
- 1981 Yhdistyksen 70-vuotisjuhla-retkeily Kymenlaaksossa Kymin Oy:n alueella. Ensimmäisen päivän aiheena oli ”Metsänuudistamisen vaihtoehtoiset toimenpiteketjut”, toisen päivän vastaavasti ”Nykyisen metsätalouden suhde luonnonhoitoon”.
- 1982 Retkeily tapahtui lounaisella merialueella yhteisenä Uittajainyhdistyksen kanssa. Aiheena oli ”Puun korjuu saaristossa sekä meri- ja rannikkohinaus.”
- 1983 Retkeily oli yhteinen Uittajainyhdistyksen kanssa ja se järjestettiin Oulun alueella. Teemoina olivat: ”Metsätalouden merkitys Pohjois-Suomelle” ja ”Hailuoto-paketti”.
- 1984 Retkeily oli yhteinen Uittajainyhdistyksen kanssa Savonlinnan alueella. Aiheina olivat: ”Koivun viljely, kasvatusta ja tuotto” sekä ”Saimaan syväväyläverkosto ja alueen uittajajärjestely”.
- 1985 Retkeily järjestettiin Keski-Suomessa yhdessä Uittajainyhdistyksen kanssa. Pääteema oli ”Kehittyvän metsäteollisuuden puunhankinnalle asettamat vaatimukset.”
- 1986 Yhdistyksen 75-vuotisjuhla-retkeily järjestettiin Helsingin seudulla. Teemana oli ”Taajamanläheisten metsien hoito ja puunkorjuu”.
- 1987 Retkeily järjestettiin Suomen Uittajainyhdistyksen 75-vuotisjuhla-retkeilyynä Pielisen vesistöalueella. Teema oli ”Kehittyvän metsäteollisuuden vaatimukset uitolle”.
- 1988 Retkeily järjestettiin Aulangolla Kanta-Hämeessä. Sen teemana oli ”Puulla parempiin päiviin”.
- 1989 Kesäopintopäivät järjestettiin Keski-Pohjanmaalla. Päivien teemana oli ”Ojitusalueiden metsien käsittely ja puunkorjuu”.
- 1990 Kesäopintopäivät järjestettiin Kouvolan ja Imatran seudulla. Päivien teemoina olivat puuntuotannon uhat 1990-luvulla, tuontipuu sekä tuotteiden markkinointi.
- 1991 Kesäopintopäivät järjestettiin Pohjois-Savossa Kuopion ympäristössä. Päivien teemana oli ”Tuoreesta puusta tuotteeksi”.
- 1992 Kesäopintopäivät järjestettiin Satakunnassa, Porin Merikarvian alueella. Päivien teemana oli ”Puupulasta ylituotantoon?”.
- 1993 Kesäopintopäivät järjestettiin Pohjois-Karjalassa, reitillä Joensuu–Uimaharju–Koli. Päivien teemana oli ”Metsäteollisuus Pohjois-Karjalan luonnossa”.
- 1994 Kesäopintopäivät järjestettiin Kainuuseen ja Kostamukseen. Päivien teemoina olivat ”Vanhojen metsien suojeleminen ja metsien monimuotoisuus” sekä ”Karjalan metsät ja Suomen ja Karjalan tasavallan välinen puutavarakauppa”.
- 1995 Kesäopintopäivät järjestettiin Länsi-Uudellamaalla. Päivien teemoina olivat seudun metsäteollisuus, puurakentaminen, kulttuurimaiseman hoito ja Saaristomeren kansallispuisto.
- 1996 Kesäopintopäivät järjestettiin Viroon. Matkan teemoina olivat Viro liiketoiminta-alueena, Viron metsätalous ja -teollisuus, raakapuun vienti, Viron ympäristöliikkeet sekä korkein metsäopetus ja -tutkimus.
- 1997 Kesäopintopäivät oli tarkoitus järjestää Pohjois-Suomessa, mutta ne peruttiin vähäisen ilmoittautuneiden määrän vuoksi.
- 1998 Kesäopintopäivät suuntautuivat Venäjän Karjalaan Sortavalan alueelle. Toisena päivänä retkeiltiin Kiteellä. Päivien pääteemoina olivat puunhankinta ja luonnonsuojelu Karjalassa sekä kotimainen mekaa-

- ninen puun jatkojalostus ja aluetalous
- 1999 Opintopäivät järjestettiin Pirkanmaalla. Ensimmäisen päivän aiheina olivat: Tako – tehdas kaupungin sydämessä, Pyynikki – metsä ja puisto ihmisille, Nokia – juurilta maailmalle, Laukon kartano – metsätaloutta ja hevosjalostusta ja UPM-Kymmene Metsä – metsäenergia, sanoja vai tekoja?. Toisena päivänä syvennyttiin metsäsertifointiin Pirkanmaan metsäkeskuksen näkökulmasta sekä Metsämannut Oy:n kaavoitukseen ja alue-ekologiseen suunnitteluun.
- 2000 Opintopäivät järjestettiin Riikassa, Latviassa. Opintopäivien ensimmäisen päivän aiheita olivat Latvian metsätalous ja metsäteollisuus, puunhankinta Latviassa, puutavaran säilyminen varastoinnissa sekä laivaus ja logistiikka. Toisen päivän aiheita olivat ostotoiminta Latviassa ja leimikon ennakkomittaus. Lisäksi tutustuttiin Latvian etnografiseen ulkoilma museoon.
- 2001 Kesäopintopäivät järjestettiin Kaakkois-Suomessa. Opintopäiville oli mahdollisuus osallistua myös Suomen Uittajainyhdistyksen jäsenillä. Päivien teemana oli: Tuontipuuna osana puuhuoltoa – yksityis metsien kilpailukyky. Ensimmäisen päivän tutustumisaiheet olivat Kaukaan tehdasmuseo, Kaakkois-Suomen metsäteollisuuden historia, Joutseno Pulp, Imatran puuhuolto, junakuljetusten järjestely ja kansainvälinen puunhankinta sekä Retretin näyttely. Toisen päivän tutustumiskohteita olivat Saimaan uitto ja Laitaatsillan telakka, höyrylaivakulttuuri sekä Finnforest-tehtaat ja niiden puuhuolto.
- 2002 Opintopäivät järjestettiin Virossa. Päivien teemana oli: Viron metsäteollisuus ja metsätalous tänään. Ensimmäisen päivän tutustumisaiheet olivat SOLID woodwork OY, HARET AS, Laulasmaan kylpylä ja Paldiskin kaupunki. Toisen päivän tutustumiskohteita olivat Kundan terminaali ja satama, Mets & Puu esittely, puun alkuperä- ja sertifiointitilanne Virossa sekä AS Horizon sellu- ja paperi-tehdas.
- 2003 Opintopäivät järjestettiin Ahvenanmaalle. Päivien teema oli: Ahvenanmaan metsätalous sekä kulttuuri ja erityisasema. Ensimmäisen päivän tutustumisaiheet olivat luennot Ahvenanmaan elinkeinoelämästä ja itsehallinnosta sekä metsätaloudesta, Ab Skogen, Tjudö vingård ja Finströms kyrka. Toisen päivän tutustumiskohteita olivat historiallinen tykkipatteri, peurasafari sekä metsästys-, kalustus- ja merimuseo.
- 2004 Opintopäivät järjestettiin Ruotsiin. Päivien teemana oli Ruotsin metsätalous ja -teollisuus. Ensimmäisen päivänä kuultiin luennot puunhankinnasta Keski-Ruotsissa ja tutustuttiin päätehakkukohteeseen (katkonnan ohjaus) sekä käytiin Falunin kaivoksessa. Toisen päivän tutustumiskohteita olivat harvennushakkukohteet, kulotusalue (ympäristökysymykset) ja taimitarha.
- 2005 Opintopäivät järjestettiin Kaakkois-Suomessa. Päivien teemoina olivat mm. tuontipuun kasvinsuojelutarkastukset, männyn sahauksen tulevaisuus ja Saimaan kanavan merkitys metsäteollisuudelle. Ensimmäisen päivänä kuultiin luennot kasvinsuojelutarkastuksista, tuontipuuterminaalista ja siihen liittyvästä logistikasta sekä männyn sahauksen tulevaisuudesta. Ensimmäisen päivän tutustumiskohteina olivat Oy Metsä-Botnia Ab:n ja M-real Oyj:n Joutsenon tehtaat sekä Stora Enso Oyj:n Honkalahden saha. Toisena päivänä tutustuttiin Saimaan kanavaan risteilyn merkeissä, Salpalinjaan ja Lappeenrannan upseerikerhoon.
- 2006 Opintopäivät järjestettiin Venäjällä, Pietari, Tihvin ja Karjalan kannas suunnalla. Opintopäivillä kuultiin alustukset Venäjän metsävaroista ja metsähallin-

- nosta sekä maan metsäteollisuuden ja puunhankinnan nykytilanteesta. Ensimmäisen päivän tutustumiskohteina olivat Stora Enso Oyj:n Tihvinän terminaali ja Swedwoodin saha Tihvinässä. Toisena päivänä tutustuttiin vuoden 1944 taistelukohteisiin Karjalan kannaksella.
- 2007 Opintopäivät järjestettiin Pohjois-Karjalassa, Joensuu, Juuka, Koli, Lieksa ja Uimaharju suunnalla. Päivien teemoina olivat tutkimus, koulutus ja työ-voima-asiat. Ensimmäisen päivän tutustumiskohteina olivat Mesän-tutkimuslaitoksen Joensuun toimintayksikkö, Joensuun Areena, Tulikivi Oyj, Suomen Kivikeskus ja Koli. Toisena päivänä tutustuttiin Eva Rynnäsen ateljeehen – Paaterin kirkkoon, Stora Enson Enocellin tehtaaseen ja John Deeren Joensuun tehtaaseen.
- 2008 Opintopäivät järjestettiin Keski-Eurooppaan–Saksa ja Itävalta. Teemana oli alueen metsätalous ja -teollisuus. Ensimmäisen päivän tutustumiskohteina olivat mm. paikallinen metsänomistajien yhdistys ja biovoimala. Toisena päivänä tutustuttiin erikoismassojen valmistukseen Lenzing Groupin tehtaalla, Egger Groupin levytehtaaseen sekä paikalliseen viinivalmistukseen. Kolmannen päivän ohjelmalla oli tutustuminen Wienin nähtävyyksiin.
- 2009 Opintopäivät järjestettiin Ylä-Savossa ja Kainuussa. Matkan teemoina olivat huonosti kantavien maiden puunkorjuu ja puurakentaminen. Ensimmäisenä päivänä tutustuttiin Ponsen Vieremän tehtaaseen ja Talvivaaran kaivokseen. Päivän aikana kuultiin myös esitykset Kainuun metsistä ja metsätaloudesta ja metsäteollisuuden alkuvaiheista alueella sekä huonosti kantavien maiden puunkorjuun T&K-toiminnasta. Toisena päivä tutustumiskohteina olivat Vuokatti Hirsitalojen tehdas, Vuokatin matkailupalvelut ja Teknologiapuisto Snowpolis. Lisäksi kuultiin esitys puurakentamisen tutkimuksesta, kehittämisestä ja uusista määräyksistä.
- 2010 Opintopäivät järjestettiin Pohjois-Ruotsiin, Uumaja – Skellefteå. Matka tehtiin omalla tilauslennolla. Retken teemana oli Suomi-Ruotsi -vertailu. Ensimmäisenä päivänä tutustuttiin Komatsu Forestin toimintaan. Päivän aikana kuultiin esitykset Ruotsin puunkorjuun erityispiirteistä ja puutavaran mittauksen eroista Suomessa ja Ruotsissa sekä metsäsertifiointista ja ympäristöasioiden hallinnasta. Toisena päivä tutustuttiin SCA:n puunhankintaan sekä logistiikkakysymyksiin ja metsäenergian hankintaan. Vierailukohteena oli Skellefteå Kraftin biovoimala. Lisäksi kuultiin esitykset puutavara-autojen kokonaispainovaihtoehdoista Suomessa ja rautatiekuljetusten yksityistämisen tilanteesta Suomessa.
- 2011 Opintopäivät järjestettiin Lounais-Suomeen, Turku–Rauma. Päivien teemana oli Puunhankinta murroksessa – motti ja megawatti. Ensimmäisenä päivänä tutustumiskohteina olivat Turku Energian Orikedon biolämpövoimala sekä Metsä-Botnian ja UPM Rauman tehtaat. Maastossa tutustuttiin aines- ja energiapuun yhdistelmäkorjuuseen. Päivän aikana kuultiin alustukset puupolttoaineiden merkityksestä energiantuotannossa, biopolttoaineiden varastoinnista ja käsittelystä sekä laivapuun käsittelystä ja mittauksesta. Puunhankinta murroksessa seminaarissa oli alustukset aiheista Riittääkö puuta jalostukseen ja polttoon – vääristävätkö tuet kilpailua? sekä Perinteisestä metsäteollisuudesta biotalouteen. Toisen päivän vierailukohteina olivat Vanha Rauma, Olkiluodon ydinvoimala sekä Vuojoen kartano. Lisäksi kuultiin alustus laivalogistiikasta ja Itämeren altaan puunhankinnasta.

EUROCAN JA EERO RIIHIKALLIO

1960-luvulla lähti liikkeelle Enso-Gutzeit Osakeyhtiön aloitteesta hanke, joka johti valkaisuun havuselluloosan, kartongin ja paperin tuotantoon Brittiläisessä Kolumbiassa. Yrityksen nimeksi rekisteröitiin Eurocan Pulp & Paper Co. Ltd. Hanketta voidaan pitää ainutlaatuisena sen vuoksi, että rakennettava tuotantolaitos oli ensimmäinen mittava metsäteollisuutemme kansainvälinen investointi, joka sisälsi täydellisen integraatin: sahan, selluloosa-tehtaan ja paperinvalmistuksen vientisatamiseen.

Eero Riihikallio oli se yhdistyksemme jäsen, joka sai jo ennen tehtaan rakentamista selvitettäväkseen prosessivaihtoehtojen vaatiman raaka-aineen riittävyyttä ja laatua. Myöhemmin 1970-luvulla Riihikallio nimitettiin yhtiön metsäpäälliköksi. Tämä artikkeli kuvaa Eurocanin tehtaan syntyä ja alasajoa sekä sen rinnalla katkemia Eero Riihikallion vaiheista. Erityisen huomion ansaitsevat Riihikallion saavutukset sotilasilmailussa jatkosodan aikana; virallisen pudotustilaston mukaan Eero Riihikallio saavutti 16 ½ ilmavoittoa. (Riihikallion sodanaikainen osuus on kuitenkin jätetty seuraavasta pois.)

METSÄNHOITAJAKSI VUONNA 1945

Eero Riihikallio syntyi Helsingissä 20.3.1919 akateemiseen virkamiesperheeseen. Vanhemmat, filosofian maisteri Kaarlo Riihikallio (aik. Riberg) ja voimistelunopettaja Hilja Maria, laittoivat pojan kouluun Viipuriin, jossa Eero kävi koulunsa ja valmistui ylioppilaaksi Viipurin Realikoulusta vuonna

1937. Myös Eeron vanhempi veli Martti Riihikallio (s. 1913, sittemmin Porin Oluttehtaan tekninen johtaja) oli suorittanut ylioppilastutkinnon samassa koulussa. Hän kuoli jo 1965 ja on haudattu kuten Eeronkin Leppävirrälle. Leppävirrasta on muodostunut suvun tyyssija muutaman sukupolven aikana Päivärannan ja Kapilanniemen huviloineen.

Eero suoritti metsäharjoittelunsa ennen sotia ja kirjoittautui Helsingin Yliopiston maatalous- metsätieteelliseen tiedekuntaan ja Viipurilaiseen Osakuntaan. Opiskelun katkaisi toinen maailmansota. Sitä ennen oli Eero ehtinyt liittyä Suojeluskuntaan ja osallistua linnoitustöihin työmaa nro 6:ssa Kannaksen Sakkolassa elokuussa 1939.

Valtaosan jatkosodan vapaa- ja valmiusajastaan Eero käytti metsätieteiden opiskeluun. Voi olettaa, että myös samassa lentolaivuudessa palvelut Lasse Kilpinen oli avuksi tällä tiellä. Eerolla kyti myös ajatus ilmailu-urasta, mutta se sai sitten väistyä metsän tieltä. Niinpä sotaveteraani ja metsäylioppilas nähdään heinä-elokuussa 1945 yliopiston harjoitustöiden I-kursilla Nurmeksessa.

Metsänhoitotutkinto tulee suoritetuksi 13. joulukuuta 1945. Sen jälkeen isossa metsänhoitajamatrikelissa 1935–1945 todetaan: *Harjoittelee virkatutkintoa varten Enso-Gutzeit Oy:n Lappeen piirissä.* Tästä alkoi uusi vaihe metsänhoitaja Eero Riihikallion elämässä.

ENSON LEIVISSÄ 1945–1965

Sotavuosien ja niiden jälkeiset suuret metsänhoitajien valmistumismäärät saivat aikaan tungosta työmarkkinoilla. Nykyinen tarpeen ylittävä koulutus on suhteellisen vähäistä sotavuosien jälkeisiin vuosiin verrattuna huolimatta siitä, että koulutusta oli vain yhdessä

tiedekunnassa Helsingissä. Kesti kymmenkunta vuotta ennen kuin metsänhoitajakunta oli pääosin sijoittunut koulutuksensa mukaisiin tehtäviin. Moni siirtyi kokonaan metsäalan ulkopuolelle, osa muutti Ruotsiin ja jotkut ehtivät toimia metsäyritysten työnjohtajina jne. Johtavana periaatteena sotaveteraanien kesken oli kuitenkin lupaus: veljeä ei jätetä! Se päti yliopiston sisäänottoihin ja valmistumisen jälkeen työpaikan tarjoamiseen vaikka kiven alta. – Tilannetta helpotti kaupallisen metsäopetuksen aloitus Eino Saaren johdolla. Suuri joukko metsälliselle alalle hakeutuneita suuntautui liike-elämän ja vientikaupan palvelukseen kilpaillen kaupparokkeakoulusta valmistuneiden kanssa.

Eero Riihikallio oli ajoissa liikkeellä ja sai virkakarjoittelunsa jälkeen töitä Enso-Gutzeitilta, jossa oli myös harjoittelunsa suorittanut. Silloinen harjoittelukäytäntö oli hyvä. Sillä voitiin varmistua miehen kyvyistä ehkä paremminkin kuin nykyisin käytössä olevalla kuukauden koeajalla.

Eeron tapauksessa ahkeruus Suomen ilmatilan puolustamisessa varmasti otettiin huomioon. Eero nimitettiin Kuopion piirin apulaismetsänhoitajaksi 1.8.1946 piirimetsänhoitaja Reino Kotilaisen alaisuuteen. Kuopion aikana ehdittiin asua kolmessa osoitteessa: Hallituskatu 10:ssä, Snellmaninkatu 6:ssa ja Kontutie 19:ssä. Perhe kasvoi kahdella pojalla; toukokuussa 1947 Kari Juhanilla ja lokakuussa 1949 Erkki Anterolla.

Enson metsäosaston tärkeimmillä raakapuun hankintalähteillä tapahtui 1950-luvun puolivälissä paljon muutoksia. Joensuun piirimetsänhoitaja Mikko Kolehmainen (s. 1906) nimitettiin ylimetsänhoitajaksi Pohjois-Karjalan alueelle ja Reino Kotilainen (s. 1904) ylimetsänhoitajaksi Pohjois-Savoon. Siirrot

mahdollistivat Eeron nimittämisen Joensuun piirimetsänhoitajaksi 1.12.1955 lähes 10 vuoden Kuopiossa olon jälkeen; Eero oli tuolloin 35-vuotias.

Mikko Kolehmaisesta tuli siis Eeron uusi esimies. Seurasii perheen muutto uuteen osoitteeseen, Joensuun Sepänkatu 7:ään. Kahden vuoden päästä Joensuun mh-piiri jaettiin kahtia ja perustettiin Pielisen mh-piiri, joka käsitti Lieksan, Pielisjärven, Nurmeksen, Valtimon, valtaosan Juukaa, osan Kuhmoa sekä omia tiloja Rautavaarasta ja Sotkamosta. Eero nimettiin piirimetsänhoitajaksi tähän uuteen piiriin. Samalla Joensuun mh-piiriin liitettiin lakkautetun Ilomantsin mh-piirin alueet. Uudistetun Joensuun mh-piiriin sai komennettavakseen Simo Vainio (s. 1911).

Syntyneellä Pielisen mh-piirillä oli silloin Enson omia metsiä n. 80 000 ha. Puunhankinta yksityismetsistä oli vähäistä. Pääosa puusta hankittiin omien metsien lisäksi valtiolta pysty- ja hankintakaupoin. Lisäksi puuta ostettiin kuntien ja seurakuntien metsätiloilta. Eeron perhe muutti tuotantolaitosten tuntumaan, Pankakoskelle.

Enso-Gutzeit sai nuorta voimaa Pohjois-Karjalaan, kun Matti Mäkitie (s. 1928) aloitti syksyllä 1954 tuontipuun vastaanotossa ensin Kalevi Viikaman (s. 1919), myöhemmin Kolehmaisena alaisena. Marraskuussa 1957 Eerosta tuli Matin esimies. Lisää tukea mh-piiriin toi Kalle Palmroth (s.1931), joka aloitti syksyllä 1959 apulaismetsänhoitajana, ja seuraavana vuonna Enson omien metsien inventoinnin parissa ryhmänjohtajana toiminut Tero Lehto (s. 1934) tuli Eeron alaiseksi.

Kolme uutta työsarjaa työllistivät Enson metsäorganisaatiota vuosikymmenen taitteessa. Yhtiön metsien metsäarvioimistöiden johtaja Tauno Turu-

sen (s. 1920) käynnistämän inventoinnin tulokset olivat huolestuttavia. Omien metsien ikäluokkajakauma oli vääristynyt, sillä voimakkaiden hakkuiden ja viivästyneiden metsänviljelytöiden vuoksi avoalaja sekä tuottamattomia nuoria ikäluokkia oli luvattoman paljon. Pielisen mh-piiri oli tuottavuusvertailun häntäpäässä. Uudistustöiden painopiste oli Nurmeksen, Valtimon ja Rautavaaran pitäjissä. Metsätalouden koneellistaminen tarjosi apua myös tähän ongelmaan. Pellonraivaus-yhtiön raskailla Allis-telakoneilla, joiden taakse oli poikkipalkkeihin kiinnitetyt kuntaa repivät kynnet, saatiin laikutettua muutamana peräkkäisenä kesäkautena satojen ja jopa tuhansien hehtaarien aloja männynkylvöä varten; istuttaen noita alueita ei olisi saatu hoidettua. Kokeimuksen Eero vei aikanaan mukanaan Kanadaan.

Metsätöiden koneellistaminen edistyi 1960-luvulla. Enson metsäosastolle perustettiin konetoimikunta, johon myös Riihikallio nimitettiin. Tehtävä sopi Eerolle, joka aina oli ollut kiinnostunut erilaisista koneista ja laitteista. Pielisen mh-piirin työmaista tuli näin yhtiön epävirallisia koekenttiä. Ensimmäisiä kehityskohteita olivat testit erilaisilla teliratkausuilla Sisu-puutavara-autoissa sekä ”pienten ja punaisten” Volvo Bamse-metsätraktorien kuormainkokeilut.

Puun tuonti Neuvostoliitosta alkoi uudelleen kesäkuussa 1955. Metsäpäällikkö W.E. Roitto oli saanut sovittua tuontikaupoista saman vuoden keväällä Moskovassa. Exportlesin kanssa tehty 100 000 m³:n kauppa käsitti havutukkia ja havukuitupuuta. Rajanylityspaikkana toimi Tuulijoki Pielisjärvelä. Kaupan aikataulu ja vastaanoton yksityiskohdat jäivät yhtiön paikallisedustajien, ensin Mikko Kolhmaisien ja 1960-luvun puolivälissä uudeksi poh-

joisten piirien ylimetsänhoitajaksi nimitetyn Kalevi Viikaman sovittaviksi. Pielisen mh-piirin vastuulle jäivät työt Suomen puolella rajaa: puiden uitto, merkkkaus, niputus ja hinaus. Homma oli varsin työllästä ja määrämuotoista. Vastaanottomittajat kulki-
vat rajan yli päivittäin erityiskuluvilla. Vastaanotto tapahtui Aittokoskella joessa mittaamalla ja laaduttamalla jokainen puukappale. Puut soljuivat hakamiesten ohjaamina myötävirtaan ahdasta ränniä pitkin. Pölli pysäytettiin hetkeksi siten, että sekä ostajan että myyjän edustaja ehti nähdä laadun. Työt rajalla olivat hyvin ihmistyövaltaista kausityötä. Kun rajan takana työskenneltiin kiireisimpinä aikoina kahdessa vuorossa, eivät Pielisen mh-piirin miehet enää riittäneet, vaan työnjohtajia siirrettiin kesäajaksi tuontipuun vastaanottoon muilta mh-piireiltä. Asuntokämppejä oli rakennettava sopivalle etäisyydelle mittauspaikoilta, mm. Tuulijoen Aittokoskelle, Lieksanjoen Haapapyörteelle ja Matoniemeen.

Lieksanjoesta kehittyi tuontipuun pääväylä. Vuosina 1963–1973 uittomäärät kaikissa uittojoissa ylittivät puoleen miljoonaan kuutiometriin. Puuntojia alkoi olla muitakin, mm. Rauma-Repola ja Veitsiluoto, mutta kaiken tuontipuun vastaanottajana toimi Enso-Gutzeit, joka sitten jakoi puuerät ostajien kesken. Koko ruljanssi rajamuodollisuuksineen ja clearing-telineineen oli todellinen byrokratian kukkanen ja aiheutti paljon työtä, mutta siitä selvittiin. Uittotoiminta Lieksanjoella kesti kymmenen vuotta pidempään kuin muilla rajajoilla. Sielläkin maakuljetukset alkoivat vääjäämättä korvata jokiuiton sen päättyessä kokonaan 1986.

Kalle Palmroth tuli Eeron avuksi syksyllä 1959. Silloin Lieksan kauppalassa oli 4 444 asukasta. Kun

hän ajoi ensikertaa Pankakoskelle, Pielisjärvi oli vielä oma emäpitäjänsä. Ilmoittautuessaan Eero Riihikalliolle Kalle yritti kohteliaasti huomauttaa, että Lieksahan vaikutti suurelta. Eero oli vastannut, että sehän on kuin hädissään tehty ruikku tien varrella, ei sen isompi. Eeron suorasukainen, huumorillakin höystetty poikamainen luonne tuli siinä esiin. Sellaiseksi osoittautui sekin kerta, jolloin Eero sekä apulaismetsänhoitajat Mäkitie, Lehto ja Palmroth tulivat Pankakosken konttorilleen, jonne myös ylimetsänhoitaja Kolehmäinen saapui. Eero kokosi alaisensa riviin ja ilmoitti: ”Herra ylimetsänhoitaja, piirin metsänhoitajat valmiina!” Ylimetsänhoitaja kuittasi asian kylmäkiskoisesti.

Esimiehenä Eero oli kannustava, lämminhenkinen eikä turhan tärkeä. Piirinsä johtamisessa Eero pyrki ja kannusti uusiin asioihin ja menetelmiin. Tiukoissa neuvottelutilanteissa Eero keventääkseen saattoi todeta: ”Leikki sikseen ja pylly pois tyynyltä!” Kun 1960-luvulla lauantaivat tulivat vapaapäiviksi, keksi Eero aloittaa piirin metsänhoitajien lauantaipalaverit. Niinpä Palmroth, Mäkitie ja Lehto istuivat lauantaisten neuvottelupöydän ympärillä, kersasivat menneitä ja kokemuksen kautta suunnittelivat uusia asioita. Lauantaipalaverit kestivät vain 3–4 tuntia, mutta nuoret rouvat eivät oikein ymmärtäneet, että vapaapäivänäkkin istuttiin konttorilla. Aikaa myöten niistä sitten luovuttiinkin.

Clearing-kaupan kylkiäisinä Enso joutui vastaanottamaan 1960-luvun alussa Volga-henkilöautoja. Eerokin sai virka-autokseen sellaisen. Eero piti nopeista ja virtaviivaisista kulkupeleistä ja kun kollegat Joensuussa ajoivat hulppeilla jenkkiautoilla, ”ryssältä haiseva” ajopeli hävetti. Uteliaille ihmettelijöille hän

selittikin auton tulleen Venäjän suman mukana. Tottahan se olikin. Siitä huolimatta yksityisajoonsa hän mielellään lainasi kollegoidensa länsimaisia ajopeljä.

POHJOISMAINEN METSÄTEOLLISUUS LÄHTEE LÄNTEEN

Kasvava puuntuonti Neuvostoliitosta 1960-luvulla oli osoituksena metsäteollisuuden huolesta puuraaka-aineen riittävyydestä. Puupulan pelossa kaikki kotimaassa tehtävät metsäteollisuuden puunkäyttöä lisäävät investoinnit tulivat sittemmin vaatimaan Metsäteollisuuden Keskusliiton puoltavan lausunnon ja sen jälkeen Suomen Pankin luvan. Halu säilyttää markkinaosuudet sai yhtiön suuntaamaan katseet kotimaan rajojen ulkopuolelle. Oli luontevaa ryhtyä tutkimaan Pohjois-Amerikan tarjoamaa raaka-ainepotentiaalia. Erityisesti kanadalaisen provinssihallinnon myönteinen suhtautuminen ulkomaisiin investoijiin herätti kiinnostuksen.

Ruotsalaiset ehdivät tapansa mukaan ensin. Stora rakensi ensimmäisenä Nova Scotian Port Hawkesburyyn sulfittimassatehtaan. SCA lähti puolestaan länteen, Brittiläiseen Kolumbiaan; sulfaattitehtaan paikaksi valittiin Prince Rupert Skeena-joen laaksossa rannikolla, noin 100 km Kitimatista pohjoiseen. Saksalainen Feldmühle lähti myös liikkeelle ja hankki 40 %:n osuuden yhtiöstä nimeltä Rothesay Paper New Brunswickin Saint Johnista. Kolme vuotta myöhemmin Feldmühle tuli osakkaaksi International Paperin kautta Prince George Pulp & Paper-yhtiön Brittiläisen Kolumbian sisäosassa; tehtaan yhtenä osakkaana oli myös brittiläinen Reed Paper.

Tämä siis oli tilanne 1960-luvun puolivälissä, kun Enso-Gutzeit yhdessä Kymmenen ja Tampel-

lan kanssa päättivät merkittävästä investoinnista Kitimatiin, Tyynen valtameren rannikolla Brittiläisessä Kolumbiassa.

Toiveet olivat olleet suuret, muttei kulunut montaa vuotta kun kaikilla vastaetabloituneilla yrityksillä oli kannattavuushuolia. Raaka-aineen edullisesta hinnasta huolimatta kaikessa muussa tuli ikäviä yllätyksiä. SCA onnistui vuonna 1970 ensimmäisenä myymään osuutensa Prince Rupertin tehtaasta Columbia Cellulose-yhtiölle, jonka emoyhtiö oli tehtaassa osakkaana; SCA:n sanotaan saaneen takaisin investoimansa pääoman. Vähitellen katosivat myös muut eurooppalaiset alan toimijat. Viimeisten joukossa oli Enso, joka vuonna 1994 pääsi irtautumaan Eurocan Pulp & Paper- yhtiöstä ja Kitimatista. Stora ei seurannut muiden pakenemista ja jäi ainoana Port Hawkesburyyn Nova Scotiaan ja investoi siellä paperintuotantoon vielä 1995. Kun fuusioitu Stora Enso irtautui vuonna 2000 ostamastaan Consolidated Paper-yhtiöstä seitsemän vuotta myöhemmin, myös ongelmia aiheuttanut Port Hawkesburyn yksikkö sisällytettiin kauppaan.

Toinen maailmansota vaikutti Enso-Gutzeit Osa-keiyhtiön paperintuotantokapasiteettia vähentävästi. 1940- ja 1960 luvuilla tehtiin siksi merkittäviä investointeja massa- ja paperitehtaisiin. Toimitusjohtaja William Lehtisen aikana panostettiin paperin, kartongin ja pakkausten lisäksi varustamoon, konepajateollisuuteen ja kemian teollisuuteen. Lehtistä pidetään rohkeana yritysjohtajana, joka rakensi takaisin paljon siitä, mitä menetettiin sodassa. Kaikkiaan kahdeksan paperikonetta rakennettiin Kaukopäähän ja Summaan. Lehtisen jälkeen Pentti Halle sai ruorin. Hänen aikanaan päädyttiin ratkaisuun investoinnista

ja osaomistuksesta Eurocan Pulp&Paper Co Ltd:een Kitimatissa. Hallen seuraajaksi lyhyeksi aikaa nimettiin Arne T. Hilden, jonka jälkeen vuonna 1975 Pentti Salmi ryhtyi johtamaan yhtiötä. Enso-Gutzeit Oy:n tuloskehitys oli kokonaisuudessaan surkea. Keski vuoteen 1982 ennen kuin keskittyminen yhtiön ydinosaamiseen alkoi tuottaa tulosta. Seuraava toimitusjohtaja Jukka Härmälä onnistui vihdoin vuonna 1994 myymään Enson omistaman puolen Eurocanin osakkeista partnerilleen sahayhtiö West Fraselle. Menestystarinasta ei voi puhua. 28 vuoden suomalaisomistuksen aikana yhtiö ei ollut kyennyt makamaan siihen sitoutumaansa pääomaa, päinvastoin. Muut suomalaiset osakkaat olivat irtautuneet jo aiemmin, viimeisenä Kymmene Oy vuonna 1979.

PROJEKTI EUROCAN

Varhaisimmat ajatukset Kitimatin sellutehtaasta syntyivät 1950-luvulla, kun ALCAN eli Aluminium Company of Canada toteutti sulattamohankkeensa Kitimat-nimiseen intiaanikylään. Sulattamo sai sähkön 70 km lounaassa sijaitsevasta Kemanon voimalaitoksesta, bauksiitti tuotiin merten takaa. ALCAN itse ja viranomaiset olivat sitä mieltä, ettei kasvava yhteisö voi jäädä yhden yhtiön varaan. Koska tarjouksia metsäyrityksiltä ei saatu, päätettiin alumiiniyhtiön voimin yrittää itse. Tuloksena oli, että vuonna 1956 alumiiniyhtiölle myönnettiin provinssin viimeinen ”tree farming licence” eli TFL 41.

Konsessio sijaitsi provinssin luoteiskulmassa Kitimatin kylän ja Douglas-vuonon ympärillä. Sen metsäpinta-ala oli 240 000 ha. Yli-ikäinen kokonaispuusto arvioitiin 130 milj. m³:ksi, josta 80 % lännen hemlokkia ja jalokuusta. Loppu 20 % koostui pää-

osin sitkan kuudesta ja lännen seetristä. Konsession hakkuusuunnitetta muutettiin useaan kertaan, alkuperäinen oli 870 000 m³. Laatu oli yli-ikäisyydestä johtuen kehnoa ja vain 30 % volyymista täytti sahatukin laatuvaatimukset. Järkevälle teollisuusinvestoinnille konsessio oli puuston laatu huomioon ottaen liian pieni. Siksi ALCAN pyrki yhdessä MacMillan Bloedel Ltd:n kanssa laajentamaan hakkuulisenssinsä pitkälle sisämaahan ja sisällyttää siihen ”public sustained yield units” eli PSYU:t itäiseltä Ootsajärven seudulta.

Provinssin metsäministerinä oli tuolloin Ray Williston, joka järjesti julkisen kuulemisen muillekin metsävaroista kiinnostuneille. Sisämaan yritykset halusivat raakapuun jäävän sisämaan käyttöön hyödyntämään paikallista teollisuutta. Siksi provinssi ei kuulemisen jälkeen voinut hyväksyä hakkuualueiden laajentamista itään; se sai McMillanin vetäytymään hankkeesta. – Ootsan puuvaroihin päästiin kuitenkin käsiksi myöhemmin Eurocanin toimesta.

Tällä välin panimo- ja rakennusalalla rikastunut Ben Ginter Prince Georgeta oli hävinnyt tarjouksensa metsäkonsessiosta Finlay Riverin alueella. Siis pä tämä 42-vuotias miljonääri kalasteli uutta mahdollisuutta osallistua metsäteollisuuden peleihin, eikä kestänyt kovin pitkään, ennen kuin Mr. Ginter oli Eurocan Pulp & Paper Ltd:n toimitusjohtaja.

Kanadassa pitkään toiminut ja BC:n metsävälle tuttu DI Pekka Vakomiehestä tuli yhdyshenkilö Ben Ginterin ja Enson toimitusjohtaja Pentti Hallen välille. Vakomies järjesti Hallelle tapaamisen Ginterin kanssa Roomaan. Halle kiinnostui asiasta siinä määrin, että päätti välittömästi tutustua alueeseen. Ensimmäisenä konseptina oli sopeuttaa suun-

nitellun tehtaan puunkäyttö tarjolla olevaan konsessioon, joka olisi riittänyt sanomalehtipaperitehtaalle ja pienehkölle sahalle. TFL:n raakapuun laatu ei sellaisenaan riittänyt ja konseptin laskennallinen kannattavuus osoittautui huonoksi. Paikan päällä Halle ja hänen avustajansa, DI Mauri Skogster ja varatuomari Ilkka Tapola tulivat kuitenkin johtopäätökseen, että konsession tarjoamaa puumäärää voitaisiin täydentää sisämaasta ja lisäksi ostaa CN-rautatien varrella sijaitsevilta sahoilta haketta. Samalla haudattiin Enson Atlantin puoleiset projektikehittelmät.

Toukokuussa 1965 rekisteröitiin BC:n hallinto-kaupungissa Victoriassa Eurocan Pulp & Paper Co. Ltd toimitusjohtajanaan Ben Ginter, joka ryhtyi hakemaan TFL 41:n metsäkonsessiota. Yhtiön osakkaita olivat Enso-Gutzeit Osakeyhtiö 35 %, Kymin Osakeyhtiö 13,33 %, Myllykosken Paperitehdas Oy 13,33 %, Oy Tampella Ab 13,33 % ja ”kanadalaiset” 25 %. Osakepääomaksi merkittiin puoli miljoonaa Kanadan dollaria. Vielä saman vuoden aikana Pentti Halle lähetti Skogsterin ja Eero Riihikallion selvittämään Vancouverista käsin tehdasinvestoinnin edellytyksiä. Hanke eteni, kun BC:n metsäministeri Ray Williston siunasi lokakuussa 1965 projektin allekirjoittamalla TFL 41 sopimuksen Eurocanille. Myös paikallinen metsäyhtiö Crown Zellerbach oli jättänyt tarjouksen konsessiosta, mutta suomalaiset voittivat kisan lupaamalla nopeamman investointiaikataulun ja raaka-aineen tarkemman hyödyntämisen. Viranomaiset laskivat Eurocanin eduksi myös sen, että näin saataisiin provinssiin uusi eurooppalainen osaja.

Projektin kehittäelyvaiheessa Eero Riihikallio teki töitä muutaman kuukauden jaksoissa Kanadassa; muodollisesti hän säilytti piirimetsänhoitaja-ase-

mansa vuoteen 1968 saakka. Ennen Kitimat-hanketta Eero oli ehtinyt tehdä useita selvityksiä puuvarojen riittävydestä metsäteollisuusinvestointeihin mm. USA:n etelävaltioissa sekä St. Lawrence-joen pohjoispuolella ja Labradorissa.

Entiset Pankakosken alaiset ovat sitä mieltä, että silloisista Enson piirimetsänhoitajista Eero Riihikallio oli epäilemättä paras näihin tehtäviin. Luonteeltaan Eero oli joustava välttyäkseen juuttumasta toisarvoisiin yksityiskohtiin, ja pitkään englantia harrastaneena hänellä oli alustava kielitaito; Brewster-lentäjä osasi lukea ohjekirjansa. Virikkeitä Eero oli saattanut saada myös metsänhoitajaserkultaan Lauri Riihikalliolta, joka sotien jälkeen oli ollut töissä Ruotsissa ja myös Kanadassa, MacMillan Bloedel Ltd:n palveluksessa. Kansainvälisyyttä oli Eero oppinut hivenen myös tuontipuu-askareissa Pankakoskella. Työskentely BC:n metsäministeriön virkamiesten kanssa oli byrokraattista ja uuvuttavaa eikä huonoilla ihmissuhdetaidoilla olisi saatu tuloksia. Eero ei myöskään häkeltynyt täysin uusista puunkorjuumenetelmistä, vaan tekniikkamiehenä hänen oli helppoa omaksua uusia asioita niin metsässä kuin tehtaalla.

Eero Riihikallion perhe muutti Vancouveriin kesällä 1966. Mukana olivat Eire-rouva ja lapset Leena, Kari ja Erkki. Leena pääsi Ateneumiin ja muutti pian takaisin Suomeen. Samoin kävi Karille, kun tyttöystävä veti takaisin. Erkki jäi, opiskeli tietojenkäsittelyä Vancouverissa ja muuttui vähitellen kanadalaiseksi. Mauri Skogsterista ja Eero Riihikalliosta tuli kiinteä projektin tiimi. Eero tutki metsäalueita niin Kitimatın rannikon jyrkkärinteisissä sademetsissä kuin idempänä Ootsan alueella. Hän ehti ku-

luttaa toistakymmentä maastokenkäparia arviointityössään, ja puunäytteitä saapui Maurille; niitä ”keiteltiin” kotikeittiönkin laboratoriossa.

Tehtaan rakentamisen vaatimat maansiirtotyöt saatiin käyntiin heinäkuussa 1967. Tehtaan suunnittelua oli tarjottu Jaakko Pöyrin insinööri-toimistolle, mutta tämä piti itseään liian kokemattomana otamaan vastaan suurta, vieraisiin oloihin sijoitettua hanketta, mikä olikin perusteltua ”vieraiden olojen” tähden. Pöyrin kilpailija, vancouverilainen insinööri-toimisto Sandwell sai projektin. Se ei ollut onnekas ratkaisu, sillä suunnitteluvaihe poiki monia vaikeasti korjattavia virheitä, joita Pöyrin ja suomalaisten omistajayhtiöiden insinöörit parin vuosikymmenen ajan yrittivät moneen kertaan korjata.

Tehtasintegraatin tuotteiksi valikoitui monen vaiheen jälkeen valkaisuamaton havusulfaattiselluloosa, kraftliner, säkkipaperi ja sahatavara. Selluloosa- ja paperitehtaan kapasiteetiksi määriteltiin lopulta 280 000 tonnia, josta kuivattua selluloosaa oli 80 000, säkkipaperia 100 000 ja kraftlineria 105 000 tonnia sekä sahatavaraa 300 000 m³, jonka tuotanto sidottiin tehtaan puunkäsittelyyn. Investoinnin hinta ehti ajanjaksolla 1966–1970 nousemaan 74 milj. kanadan dollarista 160 miljoonaan. Tämä vaikutti osaltaan siihen, että Ginter ja Myllykoski halusivat luopua osakkuuksistaan. Ginteriä syytettiin myös väärinkäytöksistä suomalaisia partnereitaan kohtaan. Syksyllä 1970 yhtiön omistajina oli kolme suomalaisyritystä, joista Ensolla oli puolet sekä Kymillä ja Tampellalla neljännes kummallakin. Myös Tampella jäi pois hieman myöhemmin, joten Eurocania omistavasta holding-yhtiöstä tuli Enson ja Kymin puoleksi omistama.

Eero Riihikallion vastuulle tuli kehittää tehtaalle 1,5 milj. m³:n puunhankinta, joka laadullisesti kelpaisi suunnitellulle tuotannolle. Puunhankintatoinimet alkoivat edetä suunnitellusti: rannikolla oli ryhdytty rakentamaan konsession hemlokki-, jalokuusi-, sitka- ja tuijavarannon hyödyntämiseen tarvittavaa raskasta tieverkkoa- Myös vuoristo-oloihin pystyviä hakkuu-urakoitsijoita oli värvätty. Korkeuseroiltaan kesymmästä sisämaasta oli saatu haltuun riittävästi TFL-konsessiota lyhytaikaisempia hakkuuoikeuksia mänty-, kuusi- ja jalokuusimetsistä. Tälle sisämaan resurssille oli kehitettävä kuljetusväylä n. 200 km yhtiön hakkuutukikohdasta Andrew Baystä Kitimatiin. Puu hinattiin ensin Tahtsa Lakea pitkin Ootsaan ja siirrettiin autoilla tätä varten rakennettua Sandiferin tietä Rannikkovuorten yli. Vaikeissa vuoristoloissa 50 km:n tien rakentaminen vaati yhtiöltä 2 ½ vuotta. Niput laskettiin Kemanossa mereen ja hinattiin vuonoa pitkin Kitimatin satamaan. Sisämaan puu kävi siis kaksi kertaa vedessä ja kolme kertaa auton kyydissä. Se tuli kalliiksi, mutta vaihtoehtoa ei ollut, kunnes pystyttiin lisäämään hakkeen ostoa sisämaan sahoilta. Eeron kokemukset Lieksanjoen suuruittojen järjestämisestä tulivat nyt käyttöön. – Puulajisekoituksesta, puitten lahovikaisuudesta, sisämaan ja rannikon puun suuresta kokoerosta koitui kuitenkin odottamattomia pulmia.

Kun puunhankinta oli saatettu tyydyttävään kuntoon, Eero Riihikalliolle annettiin mahdollisuus palata 1972 kotimaahan Enson metsäosaston kuljetuspäälliköksi Imatralle. Eero hyväksyi tarjouksen.

Suunnittelu- ja rakentamisvaiheen vaikeuksien vuoksi Kitimatin saha päästiin käynnistämään vasta keväällä 1970, ja vuoden 1971 alussa valmistui-

vat ensimmäiset sellu- ja paperitonnit. Ensimmäiset neljä tuotantovuotta vaikean rakennusvaiheen jälkeen muodostuivat katastrofiksi. Teknisten ongelmien vuoksi kapasiteetin käyttöaste jäi puoleen suunnitellusta. Vuonna 1974 käyttöaste oli edelleen vain 55 %, vaikka virheiden korjauksiin oli käytetty 25 milj. dollaria. Kokonaisinvestointi oli kasvanut 260 milj. dollariin (nykyrahana n. 700 milj. euroa), josta 2/3 oli suomalaisosakkaiden sijoittamaa pääomaa. Taalaakaan osinkoa ei oltu jaettu. Tilanne tulkittiin Suomessa niin kriittiseksi, että Eurocanin toimitusjohtaja Alex van Allen ja seitsemän muuta kanadalaista avaintoimintojen johtajaa pakotettiin eroamaan. Toimitusjohtajaksi nimitettiin Erik V. Olander, Kymin omistamien Star Paper ja Papeterie Boucher -yhtiöiden kansainvälistä kokemusta hankkinut toimitusjohtaja. Hän nimitti uuden johtotiimin, jonka yhdeksästä jäsenestä viisi, Olander mukaan luettuna, oli suomalaisia.

Ensimmäisenä toimenä suljettiin väliaikaisesti Kitimatin saha, koska rannikon suurten runkohenjen sahaus ei onnistunut yhdessä sisämaan pienten tukkien kanssa. Myös hakkuut lopetettiin toistaiseksi vuoden ajaksi. Työpaikkoja menetettiin 250 henkeä. Paperitehdas edellytti sellulta yli 50 %:n kontortamäntyosuutta, jotta markkinoiden vaatimat lujuusindeksit saavutettaisiin. Tehtaan syötö ratkaistiinkin siten, että sahattiin vain sisämaan puuta; rannikolta korjatut pienemmät puut hakeettiin ja arvokkaat tukit myytiin Vancouverin tukkimarkkinoilla. Kun tilanne Kitimatissa saatiin näin jonkinlaiseen järjestykseen, iski monivuotinen yleismaailmallinen lama ja ruskeiden paperien markkina romahti.

Puunhankinnan muututtua näin ratkaisevasti oli Eero Riihikallionkin aika taas astua remmiin. Hän oli ehtinyt työskennellä Enson kuljetuspäällikkönä vähän toista vuotta, mutta sitä ennen eletyt seitsemän vuotta Kanadassa olivat tehneet tehtävänsä, eikä Eeron ollut vaikea luopua Suomen pikkumaisesta yrityskulttuurista. Poliittinen ympäristökin oli muuttunut Kekkosien ajan kumarteluksi itään. Eero muutti Imatralta Kitimatiin Eirensä kanssa yhtiön rakentamaan taloon jo vuoden 1973 lopulla ja ryhtyi hankkimaan Kanadan kansalaisuutta. Eeron uusi tehtävä oli resurssiensuunnittelupäällikkö, kunnes hänet nimitettiin metsäpäälliköksi vuonna 1976.

Siitä huolimatta, että Kitimatin puukustannukset olivat vain puolet Suomen tehdashinnasta, muihin provinssin kilpailijoihin nähden puukustannus oli selkeästi korkeampi. Oleellisin syy oli Sandiferin kallis ylikuljetus; se oli kuitenkin puun määrän ja laadun vuoksi välttämätön.

Provinssin metsäministeriö oli pitkään sulkenut hyväntahtoisesti silmänsä Eurocanin hakkuulisenssin alikäytöstä, joka vain näytti jatkuvan. Pelastukseksi koitui uusi metsäministeri Bob Williams, jolla oli valmis tukemaan suurten sahalaistosten kehittämistä sisämaahan. Ajatuksena oli, että näin saataisiin kuoretonta haketta edullisesti rautateitse rannikon sellutehtaille, Columbia Celluloselle Prince Rupertissa ja Eurocanille Kitimatissa. Ensimmäinen laitos, Babin Forest Products, käynnistyi Burns Lakessa vuonna 1975. Kolme vuotta myöhemmin lähes identtinen saha nousi Houstoniin. Weldwood Canada ja Eurocan Pulp and Paper omistivat puoliksi nämä uudet sahat, jotka aikanaan päätyivät Kanadan suurimman sahaajan, West Fraser Timber Co:n haltuun. Babinen

ja Houstonin modernien ja tehokkaiden sahojen yhteinen puuntarve oli 1,2 milj.m³ vuonna 1978. Nämä sahalaistokset yhdessä Kitimatin uudelleen avatun sahan kanssa sekä Cancellin sahat Terracessa ja Kitwangassa turvasivat hyvälaatuisen hakkeen omistajilleen. Sisämaassa oli myös muutamia yksityisiä sahalaistoksia, jotka näkivät tilaisuuden ryhtyä myymään kuoretonta ja seulottua haketta.

Eurocanin hakkuut Ootsan ”Public Sustained Yield Uniteissa” jatkuivat, mutta Sandiferin kautta puusta kulki yhä vähenevä osa. Se paransi kannattavuutta, mutta ei riittävästi. Eero palkkasi avukseen laajentuneeseen hakekauppaan ammattilaisen, Jim Couttsin. CN:n vaunuja alkoi kolistella hakekentällä jatkuvana virtana. Hakekenttää ei kuitenkaan ollut suunniteltu suurimittaiseen hakkeen varastointiin. Niinpä keittoon joutuneesta hiekasta tuli jatkuva valitusten aihe; tehtaan tuotteita kutsuttiinkin ajoittain hiekkapaperiksi!

Kun tultiin 1980-luvulle, osinkoa ei vieläkään oltu jaettu. Vaikka raakapuuongelma oli kutakuinkin ratkaistu ja hiekkakin hakkeesta saatu eliminoiduksi, tehtaan henkilöstö tuotti ongelmia. Ammattitaitoisen, teolliseen työhön tottuneen työväen puute oli krooninen. Jatkuva koulutus oli välttämätöntä, silti tapaturmat olivat jokapäiväisiä. Suomeen verrattuna palkkataso oli korkea. Siitä huolimatta lakkoiltiin usein ja pitkään, juuri silloin, kun tuotannon kannattavuus olisi ollut hyvä. Heikko kielitaito ja suuret kulttuurierot tuottivat oman mausteensa. Henkilökulut muodostivat prosessiteollisuudessa epätavalliset 25 % tuotantokustannuksista. Kitimatissa asui alkuperäisväestön (haidaintiaanit) lisäksi nelisenkymmentä eri

kansallisuutta. Henkilökirjo oli aikamoinen haaste tehtaan hallintorutiineille.

Tehdas alkoi rapistua tehden ylläpidon kalliiksi. Kymi-yhtiö kyllästyi osakkuuteensa sen huonon kannattavuuden vuoksi, eihän sillä ollut vastaavia ruskeita tuotteitakaan millään markkinalla. Enso-Gutzeit otti vastaan Kymin osuuden vuonna 1979. Sahayhtiö West Fraser osti 40 % Eurocanin holdingista 1981 ja ryhtyi miehittämään avaintehtäviä omilla miehillään. Metsäpäällikkö Eero Riihikallio jäi eläkkeelle samana vuonna, ja Ootsan hakuupäällikkö Pat Connor otti vastuun puunhankinnasta. Vuonna 1984 Fraser osti kymmenyksen lisää yhtiöstä. Fraser ja Enso omistivat Eurocania puolet kumpikin vuosina 1984–93. Enso luopui kokonaan osuudestaan 1993, ja West Fraser Timber sulki tehtaan tammikuun lopussa 2010. Suuriin odotuksiin perustunut Eurocan-projekti ehti tuottaa voittoa vain noin 10 vuoden ajan.

Eurocanin vaatimattomaan menestykseen vaikutti Brittiläisen Kolumbian kemiallisen teollisuuden stagnaattisuus. Kemialliseen metsäteollisuuteen ei ole juurikaan investoitu kolmeen vuosikymmeneen. Yhtiöt ja niiden tuotantoyksiköt ovat globaalisti katsoen suhteellisesti pienentyneet. Provinssissa ei enää ole yhtään sellaista yritystä kuin Suomessa, jossa 1990-luvulla sellu- ja paperitehtaisiin laitettiin miljardeja ja yhtiöitä fuusioitiin.

Vertailuesimerkkinä teknisen kehityksen vaikutuksista voidaan verrata Metsä-Botniaa ja Canforin sellutehtaita. Kumpikin työllistää noin 1 000 henkeä. Metsä-Botnia valmistaa 2,5 milj. tonnia ja Canfor 1 milj. tonnia sellua. Metsä-Botnialla puukustannusten osuus on noin 50 % ja Canforilla 20–

25 %. Canfor ostaa energiaa, Metsä-Botnia on 120 %:sti omavarainen eli myy voimaa. Kannattavuus on likimäärin sama, mutta Canfor tuhlaa 25–30 % kuluistaan vanhentuneesta tekniikasta aiheutuviin kustannuksiin. Pääsälasku antaa tuloksen, että sellunkeittokin alkaisi kannattaa, jos kuitupuun saisi Kanadassa ilmaiseksi.

BC:n sahat ovat ”toista maata”, suuria ja kilpailukunnossa. USA:n talomarkkinat säätelevät tunnetusti sahausvolyymejä, ja siksi sahojen kannattavuus viime vuosina on ollut heikoissa kantimissa. Äskettäin Japanin kärsimät luonnontuhot lisäävät sahatavaran kysyntää länsirannikolla.

Halvan puun perään siis lähdettiin ja siinä myös onnistuttiin. Kaikki muut tekijät kääntyivätkin siten suomalaisten projektia vastaan. Eurocanin historia muistuttaa Kaarle XII sotaretkeä, joka päättyi vieraisa oloissa Pultavan tappioon toisiaan seuraavien epäonnistumisten vuoksi. Kaarle XII menetti paljon, valtakunnan, Kitimatissa yhtiöt hävisivät vain sijoitetun pääomansa.

Eero Riihikallio voitti ”lännenlokarina” kokemuksen, jota edelleenkin on harvalle teollisuuden metsänhoitajalle suotu. Hän ymmärsi sen, että puunkorjuussa on turha lähteä neuvomaan paikallisia osajia, jotka ovat 100 vuotta sitten aloittaneet jättipuiden juontamisen härillä, siirtyneet höyrykoneisiin ja vaihtaneet mastopuut (”spartree”) teräksiin dieselkäyttöisiin terästoneihin. Tältä osin neuvoja ei tarvittu. Sen sijaan Eeron metsänhoitajavaihto herätti avohakkuu ja metsän uudistaminen. Toki keinollista uudistamista harjoitettiin ministeriön ohjeiden mukaan, mutta sen intensiteetti ei vastannut pohjoismaista tasoa. Provinssissa nähtiinkin yli-

ikäisten metsien häviäminen uhkana teollisuudelle ja työllisyydelle; toisen kiertoaajan hakkuisiin (”second pass logging”) oli vielä pitkä matka.

Eurocanin ”goodwill” provinssin metsähallinnossa rakentui paljolta Eeron intoon panostaa metsien hoitoon. Skandinaavien tietotaidot luonnonmetsien uudistamistyössä olivat tunnettuja, mikä näkyi myös käytännössä. Joka kevät parikymmentä Kitimatin kotirouvaa otti hyvin palkatun pestin yhtiön puunistuksille. Huolimatta ahdistelevista karhuista työ oli niin haluttua, etteivät kaikki pyrkijät edes päässeet mukaan. Eero Riihikallio nautti BC:n metsähallinnon ja sikäläisten kollegojen sellaista arvostusta, että hänet nimitettiin provinssin kunniametsänhoitajaksi (”honorary registered professional forester”).

EERO RIIHIKALLIO 1981–1999

Eläkkeelle jäätyään Eero ja Eire Riihikallio eivät halunneet palata Suomeen, vaan ostivat talon läheltä Vancouveria. Vancouver on useissa kansainvälisissä vertailuissa äänestetty maailman houkuttelevimmaksi kaupungiksi. Kaikki luontoon liittyvät harrastukset ovat äärellä ja ilmasto on leuto kuin Tanskassa, paitsi että korkeimmat vuorten huiput ovat ikilumen peitossa. Vancouverin sademäärät ovat kohtuullisia. Autojen rekisterikilvissä lukeekin syystä ”Beautiful British Columbia”. (Kitimatin korkeudella lunta kyllä satoi talvella Kitimatin laaksoonkin, joskus jopa niin, etteivät ulko-ovet auenneet ilman massiivisia lumitöitä. Talven kolmena kuukautena rannikon hakkuut keskeyttiinkin ja hakkuuryhmien poninhäntäiset ”lännelokarit” matkustivat Kaliforniaan ja Meksikoon ansaitulle vapaalle.)

Riihikallioiden ohjelmaan kuului kuitenkin muuttaa joka kesäksi Päivärantaan Leppävirroille, joten yhteydet Suomen ystäviin ja mm. ”Pilven Veikkoihin” ja entisiin kollegoihin pysyivät kunnossa. Eire, lentueen ”Jokohaman Jennyksi” ristimä Eeron kumppani 55 vuoden ajan, kuoli 1997. Hänet on haudattu Leppävirralle. Eero poistui 80-vuotiaana ”varjolenontueeseen” 6. syyskuuta 1999 ja on haudattuna Jokohaman Jennynsä viereen Leppävirran hautausmaalle. ”Asia on akvarelli”, sanoisi Eero.

–JUSSI SEPPÄLÄ

Mertako edemmäksi kalaan? näyttäisi metsänhoitajakollega Niilo Lotila (H 33, oik.) kysyvän Eero Riihikalliolta (H 45 I) onnekaalla kalareissulla Leppävirralla 1970-luvulla. (Leena Tamminen)

VI LIITTEET

Eero Riihikallio toimi jatkosodan aikana hävittäjälentäjänä. Virallisen pudotustilaston mukaan Riihikallio saavutti 16 ½ ilmavoittoa, joka amerikkalaisen sotilaslentäjien rankingin mukaan riittää yli kolminkertaiseen hävittäjä-ässäluokitukseen. Suomalaistilastossa hän oli sijalla 28. Kuvassa Riihikallio (vasemmalla haalareissa) lentäjätoverineen Suulajärvellä 12.5.1944. (SA-kuva)

Eurocan-yhtiön sellu- ja laineritehdas (sekä saha) Kitimatissa British Columbiassa 1980-luvun alussa. Vuonna 1971 käyntiin lähteneen Kitimatin tehtaiden tuotanto oli enimmillään Enson omistusaikana 360 000 tonnia kraftlaineria ja säkkipaperia sekä runsaat 900 000 m³ sahatavaraa. Tehtaan taloudellinen tulos oli pitkään huono: vuoteen 1985 mennessä voittoa kertyi vain kahtena vuonna, sittemmin tulos parani, kuten Jorma Ahvenainen toteaa: ”Tehtaan korkea käyttöaste, yleiskustannusten ja työvoiman jyrkkä supistaminen ja tuotteiden hyvä hinta vaikuttivat siihen, että Eurocanin taseet vihdoinkin osoittivat voittoa.” Lisäksi Eurocan edesauttoi Enson markkinointitoimissa Kaukoidässä. (Jussi Seppälä)

ENSO-GUTZEIT OY:N JA ENSO OYJ:N METSÄTOIMINTOJEN KANSAINVÄLISTYMINEN

PERUSTUU JORMA AHVENAISEN
TEOKSEEN ENSO-GUTZEIT OY 1872-1992
JA TOIMITUSJOHTAJA MH YRJÖ SCHILDTIN
HAASTATTELUUN 28.9.2010

SUUREEN LÄNTEEN

Puun saanti Suomessa vaikeutui 1960-luvun alussa. Tilannetta pidettiin Enso-Gutzeitin johdossa niin hankalana, että yhtiössä selviteltiin silloin ensi kerran mahdollisuuksia tuoda puuta Pohjois-Amerikasta Suomen tehtaille tai vaihtoehtoisesti siirtää teollista toimintaa valtameren taakse.

Pohjois-Amerikan ehtymättömille raaka-ainelähteille päädyttiin 1960-luvun lopulla, jolloin Enso-Gutzeit ja Tampella perustivat yhdessä amerikkalaisen Bodcaw Companyn kanssa Pineville Kraft Corporation -nimisen kartonkitehtaan Louisianaan. Aloite yhteisen tehtaan perustamisesta tuli FAO:n metsäosaston silloisen johtajan Nils Osaran kautta. Tampella toimitti Pinevillen tehtaalte kartonkikoneen, ja uusi tehdas käynnistettiin vuonna 1968. Yhtiön puunhankinnasta vastasi Bodcaw. Hanke ei ollut kuitenkaan kannattava, ja suomalaiset osakkaat myivät osuutensa pois International Paperille vuonna 1973.

Kanadan länsirannikon suuret metsävarat ja alhainen puun hinta houkuttivat Enso-Gutzeitia ja

muita suomalaisia yhtiöitä. Brittiläisen Kolumbian osavaltion metsät olivat pääosin hallituksen omistuksessa. Metsiin saattoi saada konsession, joka oli voimassa 21 vuotta. Hakkuuoikeuksien jako oli lopullaan 1960-luvun puolessa välissä. Vuonna 1965 jäljellä oli enää Kitimatın alue pohjoisessa. Tähän tilaisuuteen suomalaisten yritysten joukko tarttui.

Kanadaan perustettiin vuonna 1965 Eurocan Pulp & Paper Co. Ltd -niminen yhtiö, joka rakensi Kitimatiin Brittiläiseen Kolumbiaan integraatin. Siihen kuuluivat saha, sulfaattiselluloosatehdas sekä voimapaperi- ja päällyskartonkitehdas. Enso-Gutzeit omisti yrityksestä puolet; muut osakkaat olivat tasaosuuksin Tampella ja Kymi. Alun perin hakkeessa oli mukana myös Myllykoski, mutta se vetäytyi ennen rakentamispäätöstä.

Tehtaan vuotuisiksi puuntarpeeksi arvioitiin lähes miljoona kuutiometriä. Yhtiö sai haltuunsa miljoonan hehtaarin konsession, josta 270 000 ha oli kasvullista metsämaata. Vuotuinen hakkuusuunnite oli 650 000 m³. Lisämäärät oli tarkoitus hankkia konsessioalueen ulkopuolelta. Investointivaiheen aikana tehtaan kapasiteettia nostettiin, ja sen vuotuinen puuntarve kohosi noin 1,5 milj. m³:iin.

Tehtaan rakentaminen käynnistyi 1967, ja samaan aikaan aloitettiin myös korjuukaluston hankinta ja metsäteiden rakentaminen. Tehtaiden koneet ja laitteet tilattiin pääosin Suomesta, Enso-Gutzeitin, Tampellan ja Valmetin konepajoilta. Sahan toimittivat kanadalaiset. Saha käynnistyi alkuvuodesta 1970, ja sellun keittoon päästiin lokakuussa samana vuonna. Ammattitaitoisen henkilöstön puute vaikeutti tehtaan toimintaa. Osakkaat värväsivät Suomesta ammattilaisia avaintehtäviin. MH Eero Riihikallio Enso-Gutzei-

tista oli ensimmäisenä suomalaisena käynnistämässä yhtiön puunhankintaa Kanadassa.

Eurocanilla oli pitkään teknisiä ongelmia: suunnittelussa oli virheitä, eikä laskettuun tuotantoon päästy. Jaakko Pöyryn konsulttien avustuksella tehtaat saatiin pyörimään täysillä vasta vuonna 1973. Heikosta markkinatilanteesta johtuneet taloudelliset vaikeudet vaivasivat. Osakkaista Tampella vetäytyi ensin myyden osuutensa Kymille, joka puolestaan myi osuutensa vuonna 1979 Ensolle. Enso solmi 1980 yhteistyösopimuksen kanadalaisen West Fraser Timber Co. Ltd. -nimisen yhtiön kanssa. Enso myi pois osuutensa Eurocanista vuonna 1994.

Tropiikkiin

Tropiikin mahdollisuuksia suomalaisista yhtiöistä tutkivat ensinnä Kaukas ja Kymi, jotka olivat vuosina 1976–1979 mukana projektivientihankkeessa Jari-joen suistossa Brasiliassa. Esimerkin innoittamana tropiikki kiinnosti myös Enso-Gutzeitia. Vuonna 1978 Enso-Gutzeitin hallitus päätti kansainvälisen liiketoiminnan kehityshankkeesta. Ohjelman tavoitteena oli kouluttaa osajia – myös metsänhoitajia – kansainvälisiin tehtäviin.

Ajatus kansainvälistää Enso-Gutzeitin metsänhoitajia lähettämällä heidät ulkomaille kansainvälisiin asiantuntijatehtäviin tuli jo aiemmin laivastopäällikkö Yrjö Roitolta. MH Tapani Korhonen otti heistä ensimmäisenä haasteen vastaan työskentelemällä FAO:n apulasisiantuntijana Brasiliassa vuosina 1972–1974.

Olavi J. Mattilan toimiessa ulkoministerinä vuonna 1975 suomalaisten yritysten kansainvälistymiseen kehitysmaissa varattiin 20 milj. mk. Enso-Gutzeitille myönnettiin tästä määrärahasta 3 milj. mk metsähankkeiden valmisteluun Filippiineillä, Indonesi-

assa ja Sudanissa; Filippiinit putosi kuitenkin poliittisista syistä pian pois listalta.

MH Matti Hannula lähetettiin Sudaniin ja MH Juhani Hakkarainen Indonesiaan valmistelemaan hankkeita yhteistyössä ulkoasiainministeriön henkilöstön kanssa. Korkean tason metsädelegaatiot Indonesiasta ja Sudanista vierailivat vastaavasti Suomessa ja Enso-Gutzeitissa vuosina 1979 ja 1980.

Samaan aikaan Enso-Gutzeitin sahaeollisuus aloitti oman kansainvälistymisensä käynnistämällä Latinalaisen Amerikan kehityspankin tuella saha-hankkeen Hondurasissa. Hankkeen puunhankinta-asiantuntijoina toimivat MH Tapani Korhonen ja MH Jukka Pekkarinen.

Enso-Gutzeitin metsäosastolla kehitysjohtaja MH Yrjö Schildt sai vastuulleen yhtiön kansainväliset kehityshankkeet. Toimitusjohtaja Pentti Salmen ja johtaja Jaakko Parosen tehtävänanto oli selkeä: Enso-Gutzeitissa pitää olla metsänhoitajia, jotka kykenevät hoitamaan kansainvälisiä tehtäviä. Metsäpäällikkö Ilkka Pukkila ja kehitysjohtaja Schildt tekivät vuonna 1980 maailmanympärysmatkan, jonka aikana he tutustuivat yhtiön hankkeisiin Indonesiassa, Filippiineillä, Hondurasissa ja Brittiläisessä Kolumbiassa, Kanadassa.

Suomen ulkoasiainministeriön rahoituksella Sudanissa päätettiin keskittyä Saharan metsittämiseen. Taimituotantoon ja metsänviljelyyn keskittyneen hankkeen ensimmäisen vaiheen vetäjäksi tuli MH Eero Malmivaara. Hanke laajeni myöhemmin useita vaiheita kestäneeksi Suomen-Sudanin metsäohjelmaksi. Se synnytti yhteistyössä SOK:n Yhteishyvä-lehden kanssa Istuta puu Afrikkaan -kampanjan. Samaan aikaan alkoi myös projektiyhteistyö YK:n pa-

kolaisohjelman UNHCR:n kanssa. Metsäohjelmassa työskentelivät silloin MML Kalevi Karsisto, MH Mikko Leppänen, MH Ari Mikkilä ja MH Tapio Niemi.

Ulkoasiainministeriön Indonesian pilottihankkeessa oli kaksi osaprojektia: taimitarhan kehittäminen Etelä-Sumatralla ja puunkorjuun kehittäminen Jaavalla. Edellisen vetäjänä toimi MH Juhapekka Mutanen ja jälkimmäisen MH Aki Eronen. Pilottivaiheen jälkeen päätettiin keskittyä metsittämiseen ja sademetsän uudistamiseen. Hanke siirrettiin ruohikko- ja sademetsäalueelle Borneoon Etelä-Kalimantanin maakuntaan. Uuden vaiheen asiantuntijoina toimivat alussa MH Erkki Pekkinen ja MH Martti Kattainen. Istutusalueiden puulaji- ja alkuperäkokeiden vetäjäksi palkattiin MH Risto Vuokko. Hänen tutkimuksensa osoittivat, että akasia kasvaa ruohikkoalueilla vähintään yhtä hyvin kuin eukalyptus. Tutkijoina toimivat myöhemmissä vaiheissa MH Göran Ådjers ja MTT Antti Otsamo.

Suomen kehitysyhteistyömäärärahojen kasvaessa tarjolle tuli uusia hankkeita eri maissa. Enso-Gutzeit valittiin Buran polttopuuhankeeseen konsultiksi Keniaan. Projekti perusti istutusmetsiä keinokastellulle alueelle Tana-joen laaksoon. Hankkeen vetäjinä toimivat mm. MH Heikki Kolari ja MMT Pertti Harstela.

KONSULTTIYHTIÖ

Metsäosaston kansainvälistämisen ensisijaisena ajatuksena oli lähettää nuoria metsänhoitajia maailmalle oppimaan. Toiminnan laajentuessa sopivat henkilöt kävivät kuitenkin vähiin, ja myöhemmin yhtiön johdolta saatiin lupa palkata yhtiöön myös muualla kansainvälistä kokemusta hankkineita metsänhoitajia. Kehitysjohtaja Schildtin alaisuuteen Metsäkontto-

riin Imatralle perustettiin kansainvälisiä kehitystehtäviä varten metsätoimialan ulkomaanprojektit (MUP) -niminen yksikkö. Kotitoimiston kehitystehtävissä toimi aluksi MH Kari Mustanoja, ja hänen jälkeensä MH Antti Turakka. Toiminta laajeni merkittävästi, kun MH Pekka Pesonen FAO:sta Roomasta vuonna 1987 ja MH Pekka T. Rajala FTP:n kansainvälisistä koulutus-tehtävistä Afrikasta vuonna 1988 tulivat Imatralle vahvistamaan MUP:n kotitoimistoa.

Metsätoimialan ulkomaanprojektit oli 1980-luvun lopulle tultaessa kasvanut yli 20 henkilön organisaatioksi, jolla oli Suomen, Indonesian, Kenian ja Sudanin lisäksi toimintaa monissa muissakin maissa. Monien mielestä MUP oli käenpoika, joka vei pois huomion yhtiön puunhankinnan ydinasioista. Kotitoimiston väen matkustelu ulkomailla herätti useissa kauteutta. Ulkomaisten korkea-arvoisten metsädelegaatioiden runsas vierailu Imatralle vei monilta runsaasti työaika. Vuonna 1988 toiminta päätettiin yhtiöittää perustamalla Enso Forest Development Oy Ltd -niminen tytäryhtiö hoitamaan kansainvälisiä töitä. Yhtiön toimitusjohtajaksi nimitettiin MH Yrjö Schildt.

Toiminta laajeni 1990-luvulle tultaessa nopeasti. Suomen kehitysyhteistyövarojen kasvu ja osaamisen syveneminen veivät EFD:n uusiin maihin, jopa uusille mantereille. Julkisen sektorin asiakkaiden ohella monet ulkomaiset yritykset kiinnostuivat pienen konsulttiyrityksen taidoista. Osaamisen kovinta ydintä olivat taimitarhat ja metsänviljely.

Enson taimitarhat olivat tunnustettu brändi jo 1980-luvun lopulla. Pohjoismaiden Investointipankin (NIB) ja Kehitysrahaston (NDF) tuella toteutettu Indonesian keskustaimitarhaprojekti vei niiden maineen kuitenkin laajalle eri puolilla maailmaa. Projekti perusti

eri puolille Indonesiaa 11 taimitarhaa, joiden tuotantokapasiteetti (150 milj. tainta) vastasi liki koko Suomen tuotantoa. Hankkeen projektipäällikkönä toimi MH Eero Malmivaara ja asiantuntijoina mm. MH:t Ilkka Valli, Jukka Arokivi ja Juha Mäntylä.

Oma puuviljelmä

Toiminnan laajentuessa ja osaamisen vankistuessa nähtiin pian, että puun kasvattaminen Indonesiassa teollisessa mittakaavassa omaa sellun tuotantoa varten olisi mahdollista. Mielessä oli ajatus löytää sopiva, vähintään 100 000 ha:n suuruinen maa-alue metsitykseen. Kilpajuoksu toisten maankäyttömuotojen (öljypalmu, kumipuu) ja muiden metsäyhtiöiden kanssa alkoi.

Yrjö Schildt sai Enson ylimmän johdon kiinnostumaan Indonesian mahdollisuuksista. Toimitusjohtaja Jukka Härmälä ja johtaja Pauli Hämäläinen vierailivat maassa 1990-luvun puolessa välissä. Sopivan kohteen löytäminen vei kuitenkin aikaa, ja päätöksenteko oli hidasta. Indonesian maariski oli suuri ja poliittisten levottomuuksien mahdollisuus oli aina ilmassa. Varatoimitusjohtaja Juhani Pohjolainen antoi viimein tukensa Länsi-Kalimantanin hankkeelle Borneossa.

Yhteisyritys PT Finnantara Intiga perustettiin 1996 yhdessä indonesialaisen valtionyhtiön Inhutani III:n kanssa. Ruohoalueiden, entisten sademetsien, metsittäminen alkoi 1997. Hankkeen projektipäällikkönä toimi MH Veli Hietalahti ja asiantuntijoina mm. MH:t Ari Mikkilä, Jorma Länsitalo, Sami Honkanen ja Risto Vuokko.

Enson vuosien saatossa kertynyt tieto trooppisen metsänhoidon osaaminen otettiin täysimääräisesti käyttöön. Ajatus sellutehtaan perustamisesta Indonesiaan alkoi kyteä. Akasian sopivuutta sellun valmis-

tukseen haluttiin testata. Indonesian valtion viljelmistä hankittiin 10 000 m³:n koe-erä puita, jotka laivattiin Kemiin ja kuljetettiin sieltä edelleen Kemijärvelle keitettäväksi. Operaatio sai valtavasti huomiota Suomen lehdistössä. Keitto onnistui hyvin, ja sellu käytettiin hienopaperin raaka-aineeksi Oulussa.

Samaan aikaan EFD:n projektitoiminta laajeni maailmalla uusille mantereille. Sambian maakunnallisessa metsäohjelmassa 1995–1998 työskentelivät MH:t Tapio Leppänen ja Mikko Leppänen. Kenian metsäneuvontahankkeessa 1996–1998 asiantuntijoina olivat MH:t Taina Veltheim, Tapio Niemi ja Merja Simonen. Nepalin metsänhoito- ja puunkorjuuhankkeessa 1991–1996 mukana olivat MH:t Pekka Pesonen, Olavi Rautiainen ja Jouni Suoheimo. Turkissa toteutettiin 1992–1996 taimitarha-, metsän inventointi- ja suunnitteluhanke, jossa mukana olivat MH:t Tapani Korhonen, Ari Turkia ja Pekka Alajärvi.

Tämän lisäksi EFD toteutti 1990-luvulla yksittäisiä taimitarha-, metsänviljely-, ja metsäsuunnitteluhankkeita mm. Argentiinassa, Australiassa, Boliviassa, Bruneissa, Intiassa, Indonesiassa, Iranissa, Libanonissa, Malesiassa, Meksikossa, Marokossa, Nepalissa, Pakistanissa, Thaimaassa, Tunisiassa, Valko-Venäjällä, Venäjällä ja Vietnamin. EFD oli myös mukana tukemassa Enson puunhankinnan laajenemista Venäjälle, Baltian maihin ja Valko-Venäjälle.

Yhtiön kansainvälinen metsäosaaminen kasvoi voimakkaasti 1990-luvulla. Markkinointia varten Indonesiaan perustettiin edustusto, jossa markkinointitehtävissä toimivat mm. MH:t Arto Kallio, Veikko Varpio, Juhapekka Mutanen ja Heikki Rissanen. Vastaavassa tehtävässä Latinalaisessa Amerikassa, Meksikossa toimi MH Pekka Muuttomaa.

Samaan aikaan kotitoimistoon Imatralle palkattiin uusia asiantuntijoita, joiden tehtävänä oli antaa tukea maailmalla oleville ja kehittää uusia vientituotteita. Kaukokartoitusasiantuntijoiksi tulivat mm. MH:t Ismo Hippi, Janne Sarkeala ja Paula Susila. Monet heistä päätyivät myöhemmin pysyvään työsuhteeseen Ensoon määräaikaisen projektitehtävän kautta. Mainittakoon, että ensimmäinen Ensoon palkattu naismetsänhoitaja, Merja Simonen, tuli tätä reittiä.

EFD oli kasvanut 1990-luvun lopulle tultaessa keski-suureksi suomalaiseksi konsulttiyhtiöksi. Sen palveluksessa oli parhaimmillaan runsaat 50 henkilöä, joista puolet oli metsänhoitajia. Toimitusjohtaja MH Yrjö Schildt jäi eläkkeelle 1997, ja uudeksi toimitusjohtajaksi nimitettiin Juhapekka Mutanen. Samaan aikaan alkoi myös kiertö kansainvälisistä tehtävistä kotimaan puunhankintatehtäviin. Ari Mikkilä palasi Rovaniemen piiripäälliköksi Pohjois-Suomen hankinta-alueeseen ja Sami Honkanen hankintapäälliköksi Saimaan hankinta-alueeseen. Pekka T Rajala siirtyi hankintapäälliköksi Savon hankinta-alueeseen, ja Jorma Länsitalo ryhtyi vetämään Baltian puunhankintaa.

KANSAINVÄLISEEN PUUNHANKINTAAN

Ruotsalainen Stora Ab ja suomalainen Enso Oyj fuusioituivat 1998 Stora Enso Oyj:ksi. Enso Forest Development Oy Ltd, jonka uudeksi toimitusjohtajaksi oli nimitetty MH Heikki Rissanen, vaihtoi nimensä Stora Enso Forest Consulting Oy:ksi ja muutti Imatralta Vantaan Tikkurilaan.

Gutzeitin aikaan Saimaa oli ollut yhtiön sisämeri. Stora Enson syntyminen avasi asiaan uuden näkömän: nyt sisämeri olikin Itämeri, sillä uudella yhtiöllä oli tuotantotoimintaa useissa Itämeren äärellä olevis-

sa maissa. Suomessa ja Ruotsissa yhtiöllä oli sekä sahoja että sellu- ja paperitehtaita, Baltiassa ja Itävallassa sahoja ja Saksassa paperitehtaita. Yhtiön puita meni Itämerellä ristiin rastiin. Suurimmat virrat olivat Venäjältä ja Baltiasta Suomeen ja Ruotsiin. Keski-Euroopan sahat Itävallassa ja paperitehtaat Saksassa pelasivat omilla alueillaan omaa puupeliään.

Aika pian uuden yhtiön johdossa syntyi ajatus maiden rajojen puuvirtojen koordinoinnista. Tuotannon pääalueille – Suomeen, Ruotsiin, Venäjälle, Baltiaan ja Keski-Eurooppaan – luotiin omat metsäosastot ja niitä koordinoimaan Euroopan puunhankinta (Stora Enso Wood Supply Europe). Uuden organisaation johtoon nimitettiin ruotsalainen MH Elisabet Salander Björklund.

Suomen puunhankinnan johtajaksi nimitettiin MH Matti Karjula ja Venäjän puunhankinnan johtajaksi MH Kauko Parviainen. Ruotsin, Baltian ja Keski-Euroopan metsäosastojen johtajat tulivat Ruotsista ja Itävallasta. Logistiikkajohtajaksi nimitettiin Jorma Länsitalo, talousjohtajaksi MH Markku Karhunen ja kehitysjohtajaksi MH Heikki Rissanen. Stora Enso Forest Consultingin liiketoiminta myytiin Indufor Oy:lle, koska metsäalan konsultointitoiminta oli jo muuttunut rönsyksi. Osa konsulttiyhtiön väestä siirtyi Induforiin, osa Euroopan puunhankinnan esikuntatehtäviin.

Vuonna 1978 Enso-Gutzeitin hallitus oli päättänyt kansainvälisen liiketoiminnan kehityshankkeesta, jonka tavoitteena oli kouluttaa mm. metsänhoitajia kansainvälisiin tehtäviin. Kaksi vuosikymmentä myöhemmin tehtävä oli suoritettu: Stora Enson puunhankinta oli kansainvälistynyt.

–PEKKA T RAJALA

HENKILÖHAKEMISTO

- A**alto Alvar 65
 Aalto Sulevi 111
 Aaltoila Juha 85, 249
 Achté A. 304
 Ahlman Einar 31, 39, 300
 Ahlqvist C.H. 21, 22
 Aho Esko 140, 266
 Aholainen Raimo 230
 Ahonen Olli-Pekka 304
 Ahtisaari Martti 99
 Ahvenainen Jorma 63, 96, 323, 324
 Airaksinen Pekka 73, 93
 Airavaara Hannu 230
 Alahuhtala Jari 267
 Alajärvi Pekka 327
 Alalammi Erkki 259, 260, 263, 271, 284, 300, 301, 303, 304
 Alanco Bruno 31, 304
 Allardt Erik 282
 van Allen Alex 319
 Aminoff Kari 123
 Aminoff Torsten 18
 Anttilainen Eetu 304
 Appelgren Karl 297
 Arnkil G. 304
 Arnkil J.E. 148
 Arokivi Jukka 327
 Aspelin J.W. 21, 22
 Aulamo Olavi 59, 304
 Backlund Christer 174, 179
 von Berg Edmund 16
Bergbom J.G. 12
 Blomgren Ela 24
 Blomqvist A.G. 18, 27, 203
 Blumenthal Arthur R. 20, 21, 28–32, 34, 35, 38, 49, 259, 300, 303, 304
 Boman Aarne 34, 49
 Borenus Erik 31, 304
 Borg Arvid 52
 Borg C.G. 16
 Borg H. 304
 Brofeldt Timo 36, 38, 47, 48, 303, 304
 Brunila Anne 267
 Burgman Adolf 29
 Bützow Bjarne 24, 304
 Bützow Nils-Eric 57, 285, 301
Cajander A.K. 28
 Candelin Georg 22
 Canth A.W. 304
 Charles 99
 Connor Pat 321
 Coutts Jim 320
Donner Jörn 60
Ebeling Ilmari 304
 Ebeling Jaakko 253
 Eerikäinen Jorma 266
 Ehrnrooth Casimir 66, 72, 94, 118
 Ehrnrooth Henrik 82, 84
 Eilavaara Erkki 11
 Einola Jouko 224
 Ekholm K.E. 93
 Eklund Risto 290
 Eklund Toini 286
 Elfving K.O. 31
 Elisabet II 237
 Ellilä Leo 61
 Elovainio Aarne 59, 302, 303, 304
 Eranti Esa 249
 Erkko Aatos 235
 Erlund Leo 58, 240
 Eronen Aki 326
Fabritius Bertel 38, 233, 303, 304
 Falck B.E.C. 21, 22
 Fellman K. 31
 Fillion Katherine 289
 af Forselles Alexander 18
 Forsén Yrjö 94
Gaddafi Muammar 60
 Gartz Ragnar 227, 277
 Ginter Ben 317, 318
 Giscard d'Estaing Valéry 237
 Gottleben T. 304
 Granholm Martin 90
 Granit A.W. 29, 31, 32, 39, 44, 303, 304
 Granlund John 15
 von Grothusen Otto 14
 Grönholm U.J. 22, 25, 31, 32
 Gullichsen Johan 64
 Gutzeit Hans 13
 Gyldén C.W. 14, 18, 87
Haaja Reijo 278, 304
 Haapanen Matti 190
 Haapanen Yrjö 84
 Haaparanta Pertti 142
 Haartman Lars 101
 Haavikko Paavo 198
 Haavisto Heikki 74, 125, 246, 285
 Haavisto Pekka 209, 213, 217
 Hackman H. 304
 Hagman Rauni 266
 Hakkarainen Aulis E. 38, 263, 284, 300, 301, 303, 304
 Hakkarainen Juha 128
 Hakkarainen Juhani 325
 Hakkarainen Niilo 85, 89, 97, 99
 Hakkila Pentti 76, 159, 174–176
 Halinen Matti 11, 180, 186
 Halinen Markku 156, 277
 Halkola Kristiina 60
 Hallanaho Eeva-Liisa 206
 Hallberg Kaarlo 113
 Halle Pentti 316, 317
 Hallenberg Tuomas 304
 Halonen Markku 176

VII HENKILÖHAKEMISTO

Hanhimäki Pekka	304	Hulkko Kustaa	238	Julin John Jakob	21
Hankala Tapio	277	Huovinen Ahti	111	Juntunen Pentti	210
Hannula Matti	325	Huovinen Veikko	25	Juslin Heikki	248
Hanski Ilkka	214	Hurskainen Jari	282, 303, 304	Jämsén Turkka	152, 172, 302
Hari Pertti	82	Huttunen Kalervo	304	Järnefelt Veikko	66, 67, 85
Harstela Pertti	194, 199, 202, 326	Huttunen Satu	83	Järvelä Timo	285
Hassi Antti	266	Huurinainen Arto	284, 301, 304	Järvelä Yrjö	52
Hassi Satu	206	Hyttinen Martta	286	Järvinen A.E.	25
Hassi Yrjö	61, 71, 134, 185	Hytönen Risto	237, 256, 276, 279, 304	Järvinen Erno	142
Haukka Sakari	265	Häggbloom Rainer	267, 292	Järvinen Juhani	150, 153, 304
Hautala Hannu	254	Häikiö Mikko ja Janne	196	Jääskeläinen Atte	90
Hautojärvi Sirkka	215, 267	Hämäläinen Jarmo	11, 271	K aarle XII	321
Heikinheimo Matti	204	Hämäläinen Pauli	327	Kahiluoto Jaakko	10, 36-38, 46, 50, 52-56, 58, 72, 75, 106, 107, 110, 112-115, 130, 132, 136, 147, 149, 152-154, 173, 184, 193, 204, 224, 236, 239, 241, 245, 259, 279, 284, 300, 301, 303, 304
Heikinheimo Olli	202	Hänninen Erkki	205	Kaila Simo	194
Heikkerö Topi E.	78, 134, 265, 301, 304	Härmälä Esa	90, 121, 122, 123	Kajander Kalle	33
Heikkinen Ilkka	210	Härmälä Jukka	213, 316, 327	Kalela Erkki K.	186
Heino Jan	82, 84	Häyrinen Urpo	203	Kalkkinen Ilmari	27
Heiskanen Niina	261	I destam K.F.	13	Kalland Fred	198, 199, 205, 208, 209
Helander A.Benj.	28, 39, 49, 191, 192, 304	Idström Torsten	10, 21, 28, 29, 34-36, 38, 39, 45-47, 50, 52	Kalli Timo	120, 121
Heliö Eero	134, 135	Ihalainen Esa	77, 78	Kallio Arto	327
Helve Lauri	249, 265	Ihamuotila Risto	278	Kallio Ilkka	59, 304
Hemilä Kalevi	210, 217	Ihamuotila Veikko	133	Kallio Maarit	117
Hemmi Lauri	260	Iisalo Pentti	56, 302, 304	Kallio-Mannila Pekka	11, 215
Henriksen Olav	71, 84, 143, 217, 265, 266, 268, 276, 285, 301, 303, 304	Iivonen Jyrki	11, 85, 90, 142, 248, 249, 250	Kangas Jyrki	70
Henriksson Gösta	51	Ilves Hannu	196	Kanto Eero	68
Henttinen Annastiina	91, 114	Ilvessalo Yrjö	52	Karhunen Markku	328
Hetemäki Lauri	94, 95	Islander Anu	288, 304	Kari Leo	113, 225, 239, 268, 301, 304
Hiekkala Aaro	165	J alander Bruno	30	Kariniemi Arto	265, 303
Hietalahti Veli	327	Jensen Waldemar	64	Karjalainen Harri	209, 217
Hildén Aarne T.	316	Jensen-Eriksen Niklas	65, 91, 94, 133, 236	Karjula Matti	328
Himanan Esko	265	Johansson J.E.	26	Karlsson Kaj	11, 205, 224, 301
Hippi Ismo	328	Johnson Julius	298	Karsisto Kalevi	326
Hirvonen Ahti	224	Jokela Erkki	137	Karsten Lennart	20, 29, 31
Hjelm Veikko	304	Jokinen P.W.	84	Karvonen Ilmari	131, 302
Holm Veikko	40, 41, 47	Jonson Tor	38, 300	Karvonen Juhani	243, 244
Holopainen Reijo	266	Jouhki Leo	24, 301	Karvonen Leo	301
Honkajuuri Paavo	92	Jouhki Kata	24, 288	Kattainen Martti	326
Honkanen Sami	327, 328	Jouhki L.J.	36, 258, 292	Kauhanen Veli-Matti	234
Honkanen Seija	287	Joutsamo Esko	204, 212	Kauppi Pekka	82
Huikari Olavi	51, 187	Jukarainen Niilo	42	Kauppinen Mikko	257, 304
Huittinen Juhani	11, 68, 241- 243, 253, 277, 284, 301, 304	Jukola Juhani	59, 304	Kaurismäki Aki	252
Hujo Samuli	303	von Julin I.A.	36, 37, 40, 41, 303, 304		
Hukkinen Hugo	304				

VII HENKILÖHAKEMISTO

Kekkonen Urho	60, 150, 290, 320	Kuitto Pekka-Juhani	59, 156, 172,	Lassila I.	49
Kellberg Aarno	150	173, 268, 276, 279, 302, 303		Lassila Jaakko	67
Keltikangas Valter	83, 84	Kujala Antti	77	Lassila Tapani	59, 304
Kerkelä Mikko	304	Kulha Keijo K.	185, 234, 247	Lehesvirta Timo	215
Kerminen Riitta	61	Kunnari Jukka	78	Lehonkoski N.A.	52
Kerttula Eero	121	Kuparinen Paavo	239	Lehtinen Lasse	254
Kilkki Pekka	146, 184, 223, 226	Kurtén V.	304	Lehtinen Virke	236
Kilpeläinen Timo	254	Kuru Kari	196, 197	Lehtinen William	315
Kilpinen Lasse	312	Kuurne Matti	256, 304	Lehtisalo Uno	27, 39, 52, 300,
Kinnman Gunno	39	Kuusamo Kauko	113	303, 304	
Kirves Lauri	62, 133, 134	Kuusela Kullervo	56, 58, 187,	Lehtiö Kaarlo	304
Kivelä Pekka	236, 247	203, 206, 243, 244, 258, 265, 301		Lehto Tero	44, 51, 253,
Kivimaa Timo	11, 209, 217, 247,	Kuusinen Martti	220	274, 301, 303, 304, 313, 315	
266, 301		Kuvaja Sari	266	Lehtolainen Kalle	152
Kivinen Lauri	27, 42	Kvist Henry	54, 57, 59, 172,	Leikola Matti	11, 16, 82, 185,
Kivivasara Reijo	72, 304	284, 301, 303, 304		188, 191, 200, 209	
Kivuuri Risto	224	Kytölä Viljo A.	27, 134	Leiwo Pauli	172
Knuutila Matti	286	Käpy Artturi	40	Leppänen Mikko	326, 327
Koivisto Mauno	84, 237	Kärhä Kalle	263, 284, 302	Leppänen Tapio	327
Koivisto Väinö	39, 204, 246, 302	Kärki Esko	271, 276, 278,	Leskinen Juice	245
Kolari Heikki	326	304		Leskinen Sakari	113
Kolehmainen Mikko	51, 304, 313–315	Kärki Lauri	302	Levlin Jan-Erik	63
Kolho Antti	83	Kärkkäinen Matti	11, 91, 103,	Levonen Juha	137
Kolström Taneli	191, 196, 197	108, 124, 130, 190, 202, 231, 266		Lilja Arja	189
Kontinen Kalevi	222, 224	Kärkkäinen Sirpa	287	Lillandt Martin	11, 76, 219, 266
Korhonen Esa	4, 10, 11, 257,	Köhler Jarl	99, 100	Lilleberg Risto	177, 263, 277,
266, 290, 291, 303, 304		Köhler Stuart	239, 277, 301	302, 303, 304	
Korhonen A.	23	Lagerblad F.M.	9, 28, 29	Lindahl K.	63
Korhonen Juha	304	Lagerlöf August	147	Lindberg Arvid	20
Korhonen Kari T.	191	Lagerstedt V.E.	40, 304	Lindberg K.	31
Korhonen Kirsi-Marja	266	Lagerwall L.	304	Lindfors Jarl	10, 29, 30, 38,
Korhonen Lauri	10, 57, 279, 302	Lagerwall Pehr	302	39, 41, 45, 47–49, 300, 303, 304	
Korhonen Matti	264	Lagus V.	304	Lindroos Heikki	113, 115, 146,
Korhonen Tapani	82, 325, 327	Lahdelma Ilmari	254	185, 187, 202, 203, 215, 219, 221,	
Korkeaniemi Armi	121	Lahdelma Sakari	11, 103	260, 279, 280, 281, 301, 304	
Korpela Tapio	36, 252	Lahti L.	52	Linkola Pentti	203
Koskela Veikko	84	Lahtinen Eino	133	Linkola Yrjö	23
Koskinen Antero	59, 77, 78, 113,	Laiho Olavi	205	Linnamies Olavi	52, 239, 304
153, 267, 304		Laine Minna	248	Lipponen Paavo	210
Koskinen Kalevi	64	Laine Pertti	63, 248	Lipponen Pertti	268
Koskinen Raimo	206	Laitinen Kari	77, 230	Litmanen Pertti	301, 304
Kosygin Aleksei	290	Laitinen Olli	275, 304	Lorentzen Erling	101
Kotilainen Mauno J.	45	Lallukka Harri	11, 121, 253	Lotila Niilo	322
Kotilainen Reino	51, 313	Lallukka Terttu	11	Lukkari Juhani	304
Kotisaari Ahti	201	Lamberg Juha-Antti	100	Lundén Bo	259, 300
Kotkanen Paavo	81, 205	Lampelto Mauri	185	Luoma W.	304
Kropsu Maikki	11, 288, 304	Lappalainen Ilkka	304	Luostarinen O.V.	36, 304
Kuisma Markku	13, 95, 100, 102,	Larvio Pentti	62	Lähde Erkki	82, 85, 198,
234, 235, 238, 253				201, 205, 209, 246	

VII HENKILÖHAKEMISTO

Lähteenmäki Risto	92	Muuttomaa Pekka	327	Olander Erik V.	319
Länsitalo Jorma	327, 328	Myllylä Mika	135	Olkinuora Hannu	232
Lönnrot Elias	16	Myllynen Anna-Liisa	287	Olkkonen Jukka	73, 260
Lönnroth Erik	42	Myllyrinne Ville	222	Ollila Tero	125, 302, 304
Löthner Ernst A.	42	Mäki-Kojola Sakari	277	Ollonqvist Pekka	192
M ahlamäki Rainer	254	Mäki-Petäys Esa	245, 268, 304	Ora Seppo	79
Makkonen Jyri	11, 218, 239,	Mäkitie Matti	313, 315	Osara N.A.	50, 184, 185,
265, 283, 284		Mäntylä Juha	327	289, 324	
Makkonen Olli	27	Mäntyranta Hannes	11, 213, 214,	Otsamo Antti	326
Makkonen Seppo	160	216, 219, 220, 251			
Mallén Bror Erik	16	Möttölä Tatu	75	P aajanen Tero	266
Malmivaara Eero	325, 327	N ederström Risto	302	Paananen Seppo	304
Manner Erkki	195	Niemelä Juha	104, 120, 121	Paananen V.	304
Mannila Johanna	209	Niemelä Juhani	200	Paananen Vesa	227
Manninen Tuomas	209	Niemi Tapio	326, 327	Paaskoski Leena	16, 17, 287
Mantila Pentti	302	Nieminen Erkki	301, 304	Paavolainen E.-P.	42
Marsio Esko	78	Nieminen Tero	257, 304	Pakarinen Toimi	158
Martonen Ari	266	Niinikoski Eero	11, 236, 245	Pakkanen Esko	59, 301, 302,
Marttiini Lauri	230	Nikander Gabriel	12	304	
Marttinen Jukka	99	Niku Väinö	39, 222, 225,	Pakkanen Lauri	131
Matikainen Marjo	60	285, 301–304		Pallari Kyösti	196
Mattanen Jouko	304	Nikula Paavo	60	Palme Olof	60
Mattila Olavi J.	325	Nikunen Aimo	80, 160, 161	Palmroth Kaarlo	78, 267, 313–
Melamies Mauri	37, 53, 54, 252,	Nilsen H.	304	315	
300, 301, 303, 304		Niskanen Markku	134	Palo Matti	192, 204, 206
Melkko Markku	126, 268, 273,	Nordberg Toivo	97, 98, 236	Palokallio Jarmo	136
278, 304		Norokorpi Yrjö	205	Palokangas Juha	257, 304
Meriläinen veljekset	196	Nummelin Carl	14	Paloniemi Jouko	198
Metsola Pertti	137	Nuorteva Pekka	203, 204	Palosuo Veikko J.	304
Metzger Carl	44	Nurmela Risto	177	Panhelainen Timo	120, 256, 304
Michelsén Peter	53, 256, 301,	Nyberg G.A.	304	Parkkonen Heikki	161
303, 304		Nyman Pekka	84	Paronen Jaakko	325
Mielikäinen Kari	201, 214, 267	Nyrhinen Timo	198	Partanen Janne	304
Mikkilä Ari	326–328	Nystén Thomas	65	Parviainen Hannele	265
Mikkola Veikko	304	Näreaho Pentti	69, 243	Parviainen Jari	219, 266
Mikkonen Esko	76, 261, 278	O ijala Teppo	266	Parviainen Kauko	302, 328
Mikola Jouni	190	Ojala Esa	266, 269, 274,	Pasanen Antero	196
Mikola Peitsa	185, 201–203,	302–304		Pastinen Ilkka	99
221		Ojala Jari	66, 92, 97, 99,	Patrikainen Olli	227
Minni P.E.	28	101		Pehrman A.F.	25, 26
Moilanen Eero	86	Ojalainen Rauno	304	Pekkala Mauno	191
Morén Mauri	77	Okkonen Antero	245	Pekkanen Matti	60, 75, 92, 106,
Multamäki S.E.	40	Oksanen Antti	70, 72, 84, 117,	112, 114, 115, 123, 241, 243, 246,	
Munsterhjelm Carl	22, 25, 26, 35	133, 137		266	
Murto Risto	266	Oksanen Erkki	4, 257, 262,	Pekkarinen Jukka	325
Mustanoja Kari	326	263, 269, 281, 283		Pekkinen Erkki	326
Mutanen Juhapekka	284, 286, 289,	Oksanen Matti	239, 276	Pekkola Sulo-Veikko	25
326–328				Pellonpää Niilo	90
				Peltola Olavi	128

VII HENKILÖHAKEMISTO

327, 328					
Simula Anna-Leena	247	Thomé W.	63	Valtakari Ilkka	225
Simula Markku	212, 266	Thomé W.G.	32, 38, 46, 303, 304	Valtanen Eila	205
Sistola Kalle	18	Thuneberg Achates	13	Valtanen Hannu	61, 62, 113, 219, 265
Sivén O.S.	29, 304	Tiainen Tauno	304	Varis Tapio	37, 43, 163, 300, 301, 303, 304
Sivonen Seppo	239, 302	Tiainen Veikko	225, 226, 285	Varpio Veikko	327
Skogster Mauri	317, 318	Tidenberg Veijo	256, 261, 301, 304	Vatanen Ari	218
Snellman A.O.	23	Tiililä Pekka	11, 57, 84, 117, 119–121, 157, 245, 276, 301, 304	Veltaheim Taina	327
Snellman J.W.	18	Tiirola Mikko	128	Vesterinen Emil	44, 234, 235
Sohlman S.A.	48	Tiitinen Arto	267	Vidgrén Einari	149, 150–152, 259, 260, 263, 267, 300
Soljama Timo	225	Tiivola Mika	66, 94	Vidgrén Juha	260
Sommar Ebbe	62, 85, 265	Timgren Helmer V.	50	Viikama Kalevi	304, 313, 314
Sorsa Kalevi	60	Toivanen Erja	287	Viitala Juhani	61, 64, 72, 81, 106, 108, 114, 118, 122, 125, 133, 142, 145, 188, 198, 203–206, 209, 210, 215–217, 220, 242, 246, 265
Sourander Ingvald	31	Toivonen Panu	234	Virmassalo Markku	133
Stolpe Nils	162	Tomppo Erkki	199	Virta Jouko	84
Strandström Markus	11, 257, 263, 269, 272, 274, 275, 278, 288, 303	Torckell Alb.	4, 27, 29, 36, 304	Virtanen Hannu	92, 104
Suihkonen Matti	198	von Troil Sten	64, 65	Virtanen Sakari	23, 237
Summanen Raimo	304	Tuomi-Nikula Jorma	252	Visa Kalevi	228
Sumu Ritva-Liisa	23, 25	Turakka Antti	326	Vuokko Risto	326, 327
Sundqvist Jarl	27	Turkia Ari	327	Vuokko Seppo	179
Suoheimo Jouni	327	Turma Hannu	152	Vuontisjärvi Veikko	227
Suokko Seppo	265	Turunen Katja	288	Vuorela Vesa	137
Suomela Samuli	42	Turunen Olli	212, 218	Vuorimaa Heikki	236
Susila Paula	328	Turunen Tauno	51, 302, 313	Vuorinen Heikki	256, 265, 271, 301, 304
Sutinen Reima	274	Tuuri Antti	66	Vuoristo I.	41
Suuriniemi Sakari	257, 304	Tuurna Eero	264	Vähäkallio Veikko	218
Szepaniak Pertti	156	Tynkkynen Ilmari	113	Väisänen Eero	196
Syrjä Manu	152	Tynkkynen Martti	256, 304	Väisänen Kauko	150
Särkisilta Martti	241	von Ungern-Stjernberg Claes	236, 265	Väkevä Jouni	257, 304
Särkkä T.J.	21	Uurtamo Kari-Pekka	230	Väyrynen Paavo	60
Säteri Lasse	4, 207	Uusitalo Arimo	120, 135, 136	Vöry Jaakko	52
Söyrinki Niilo	203, 221	Vaara Lauri	58, 77, 188	Wahlgrén Niilo	109
Takala Pentti	266	Vainio Hannu	11, 122, 126	Wahlström Erik	206
Takala Reino	82	Vainio Martti	115, 266, 301, 304	Walden Juuso	97
Takalo Sauli	194	Vainio Simo	313	Waris Klaus	92, 94, 97
Tammilehto Rauno	265	Vainio Veikko	134	Wegelius Christopher	266
Tanner Väinö	191	Vainio Vesa	127	Westberg Christer	270, 277, 304
Tapola Ilkka	317	Vakomies Pekka	317	Wichmann Asser	41, 304
Tarvainen Erkki	150	Valjus Ville-Veikko	85	Wiio Osmo A.	241
Tasanen Tapani	223	Valkama Reino	51, 113, 134, 285	Wilén Rolf	40
Taskinen Kari	11, 222, 225, 227, 229, 230	Valkonen Tatu	25	Williams Bob	320
Telkänranta Helena	240	Valkonen Topi	259, 260, 301	Winberg Gustaf	16
Tertti Martti	52, 185	Valli Ilkka	327		
Tevameri Juhani	137				
Thesslund Olof	11, 230, 257, 304				
Thomé Nils	29, 303, 304				

VII HENKILÖHAKEMISTO

Wrede R.Z.	16
von Wright Frans	32, 34, 37, 303, 304
Wuoti Mikko	66, 74, 134
Y li-Hukkala Juho	270, 272, 304
Ylijoki Kyösti	304
Ylinen Jarmo	274, 304
Ylinen Matti	228, 302
Yläsaari Kauko	304
Z outendijk G.	222
Å dgers Göran	326
Åsvik Esko	232
Ä ijälä Olli	177
Äikäs Ahti	148
Ö rn Jouko	11, 265

100 VUOTTA TEOLLISUUDEN PUUNHANKINTAA

Teollisuuden Metsänhoitajat ry on nimensä mukaisesti metsäteollisuuden palveluksessa olevien metsänhoitajien yhteisö ja nimellisesti myös edunvalvoja. Yhdistys perustettiin vuonna 1911 Suomen Metsänhoitoyhdistyksen (Finska Forstföreningen) yksityismetsänhoitajien osastoksi. Yhdistyksessä on tätä nykyä 450 jäsentä, joista runsas kolmannes on eläkeläisiä. Yhdistyksen toiminta koostuu vuosittain järjestettävistä kokouksista, esitelmätilaisuuksista ja kesäopintopäivistä.

100 vuoden aikana teollisuuden metsänhoitajat ovat olleet osallisina maamme metsäteollisuuden puuhuollon ja yleisen metsäsektorin kehityksessä. Työssä lienee enimmäkseen onnistuttu, mutta on myös eletty uskottavuuskriisien aikoja. Sovelletut toimintatavat eivät ole aina säästyneet yhteiskunnan kritiikiltä, ja teollisuus metsänhoitajineen on jäänyt lähes poikkeuksetta altavastajaksi.

Metsäherrojen mennyt aika kertoo 100-vuotiaan yhdistyksen toiminnasta ja sen viimeksi kuluneesta neljännesvuosisadasta. Kirjan pääsisältö on kuitenkin siinä, mitä on tapahtunut Suomen metsätaloudessa, -teollisuudessa ja etenkin yhdistyksen jäsenkunnan työympäristössä viime vuosikymmeninä. Puukaupan, puunhankinnan, metsänhoito- ja ympäristöasioiden ohella erityistä huomiota kiinnitetään metsäteollisuuden ja teollisuuden metsänhoitajien työtehtävien kansainvälistymiseen. Kehityskaarikuvauksissa painopiste on vuodesta 1986 alkaneesta ajankaksossa, mutta osittain kehitystä kuvataan myös aiemmilta aikakausilta.

ISBN 978-952-92-9749-8

Kannen kuvat: Lasse Säteri Metsäteho,
Lusto Metsäyhdistyksen kokoelma,
Erkki Oksanen ja UPM Kuusankoski
Kannen suunnittelu: Laura Noponen
www.metsateho.fi/etusivu-teolmh